

שבוע יום הכיפורים

(8 – 14 September 13)

ד' – י' תשרי תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהְמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אִתְּכֶם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אִתְּכֶם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ, אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶת, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּכֶם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרִינִי מִקֶּבֶל עַל מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹד מְצוּה לְהַתְפַּלל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל דְּבַר תּוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תּוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֶנְחָנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תּוֹרַתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבוצ של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי לשלכ ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויחפץ "לחדר ובית של צדקה".

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיז מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצוֹ יְהוָה זֶרְעוֹ יִדּוּר
יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ יִצְדָּקְתוֹ עֲמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֲשֵׁךְ אֹר לַיִּשְׂרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חֲנוּן וּמִלּוּה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּיר־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזִכָּר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לָבו בְּטַח בַּיהוָה: ח סִמּוֹךְ לָבו לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יֵרָאָה בְּצִרּוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צְדָקְתוֹ עֲמֶדֶת לָעַד קָרְנוֹ תָרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשַׁע יֵרָאָה | וְכַעַם שָׁנִיו יִחַר־ק וְנִמְס תֵּאֲזֹז תֵּאֲזֹז רִשְׁעִים תֵּאֲבֹד:

ק"ג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הַלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמּוֹרַח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבוֹא מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־פְּלִגּוֹנִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם בְּבוֹדוֹ:
ה מִי בַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְּשַׁפִּיל לְרֹאשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפִּית
אִם־הַבְּנִים שְׁמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' ב

הפסח לאחר זמן אכילתו: נִמְצָא הפסח כשהוא שָׁלֵם, או שנשטמא
רובו, שוֹרְפִין אותו לִפְנֵי הַבִּירָה – לפני בית המקדש, מַעְצֵי הַמַּעֲרֵכָה
– בעצי ההקדש המיועדים לשרוף בהם את הקרבנות על גבי
המזבח. נִמְצָא מִיעוּמוֹ של הפסח, וכן הנוהג מפסח טהור לאחר זמן
אכילתו, אין שורפים אותו לפני המקדש מעצי הקדש, אלא שוֹרְפִין
אותו בַּחֲצֵרוֹתֶיהֶן שבירושלים או על גגותיהן, וּמַעְצֵי עֶצְמָן. אבל
הַצִּיָּקִין – הקמצנים וצרי העין שאינם רוצים ליתן עצים לצורך זה
ממנונם, שוֹרְפִין אותו – את המעט שנשטמא או את הנותר לִפְנֵי
הַבִּירָה, בַּשֶּׁבִיל לִיהְנוֹת מַעְצֵי הַמַּעֲרֵכָה.

גמרא

למדנו במשנה שפסח שנשטמא כולו או רובו שורפים אותו לפני
המקדש. מבררת הגמרא: מַאי מַעְצָא שהצריכו את הבעלים
לשורפו לפני המקדש דווקא, ולא בכל ירושלים כדין כל בשר
קדשים קלים הטעון שריפה. משיבה הגמרא: אִמָּר רַבִּי יוֹסִי בֶּר
חֲנִינָא, כִּדִּי לְבַיִּישָׁן על שלא נזהרו לשומרו מן הטומאה, חיובם
לשורפו לפני הבירה במקום שהרבים מצויים שם, ומתוך
שיתביישו יזהרו אחר כך שלא יבואו שוב לידי טומאה.
שנינו במשנה: נִמְצָא מִיעוּמוֹ וכו' והנותר שורפין אותו בחצרותיהן
או על גגותיהן מעצי עצמן. וְרַמְיָנָה – והקשו על משנתנו מדברי
המשנה לעיל (מט), וְכֵן מִי שִׁיָּצָא מִירוּשָׁלַם וְנִזְכָּר שֵׁשׁ בִּידוֹ בֶּשֶׂר
קֹדֶשׁ מקדשים קלים, וכיון שיצא הבשר מחוץ לחומת ירושלים
הוא נפסל, וטעון שריפה בירושלים שהיא מקום אכילתו, אִם כִּבֵּר
עָבַר בדרכו את צוּפִים – שם כפר שהוא המקום האחרון שאפשר
לראות ממנו את בית המקדש, לא הטריחוהו חכמים לחזור
לירושלים כיון שכבר התרחק ממנה הרבה, אלא שוֹרְפוֹ בְּמִקְוֵמוֹ
שבו הוא עומד. וְאִם לֹא – ואם לא עבר עדיין את צופים,

הרבים. וּבִקְבָר – אך אם נמצא המת מונח בקבר שהיה תחת רוחב
הדרך, אִפְּלוּ אם היה המת מְשׁוּכָּר וּמַפְזָר, העובר שם טָמֵא, מַפְנֵי
שֶׁהַקְּבָר מְצָרְפוֹ למת כאילו כולו שלם, שכל חלל הקבר מטמא
ואפילו המקום הריק שבו. וּבִמַּת דְּבָרִים אֲמֹרִים שאם המת מפורק
העובר טהור, באופן שעבר מִהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו ובלא משא עליו, אֲכָל אם
היה טָעוֹן משא או שעבר שם כשהוא רכוב על גבי בהמה, טָמֵא,
לִפִּי שֶׁמִּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, אֲפָשֶׁר שֶׁלֹּא יָנַע וְלֹא יֵאָחֵל כשהוא עובר בין
חלקי המת, אֲכָל כשהוא טָעוֹן או רכוב הרי הוא מתנדנד לכאן
ולכאן, וְאִי אֲפָשֶׁר שֶׁלֹּא יָנַע וְלֹא יֵאָחֵל על צדדיו.
וּבִמַּת דְּבָרִים אֲמֹרִים שאם המת מושכב לרוחב הדרך ועבר שם
נזיר או עושה פסח הרי הוא טהור, בְּטוֹמַאת הַתְּהוֹם, אֲכָל בְּטוֹמַת
יְדוּעָה – שהיה ידוע שנקבר שם אדם, אף הנזיר או עושה הפסח
שעבר שם טָמֵא. וְאִי זֶה הוּא טוֹמַת הַתְּהוֹם, כִּי שֶׁלֹּא הַבִּירָה
אִפְּלוּ אדם אֶחָד הנמצא בְּסוֹף הָעוֹלָם, אֲכָל הַבִּירָה בֶּה אֶחָד
ואפילו הוא בְּסוֹף הָעוֹלָם, אִין זֶה טוֹמַת הַתְּהוֹם.
מִצָּאָה למת כשהוא טָמֵן בְּתֵבָה, בְּעֶפְרָיִם וּבְצִירוֹת, הִרִי זֶה טוֹמַת
הַתְּהוֹם, כִּי יתכן שנפללו עליו אלו ומת ולא ידע על כך אדם מעולם.
אבל מִצָּאָה בְּמִים או בְּאִפְּלָה או בְּנִקְיָנִי הַפְּלָעִים – שקעים קטנים
שבין הסלעים, אִין זֶה טוֹמַת הַתְּהוֹם, כִּין שאין הטומאה מכוסה
ונעלמת אלא יכול אדם להציץ שם ולראותה, ולא נאמרה הלכה
זו של טומאת התהום אלא בטומאה המכוסה מן הכל כהתהום.
מסיימת הברייתא: וְלֹא אֲמָרוּ הֵיטֵר טוֹמַת הַתְּהוֹם אֶלָּא לְטוֹמַת
מֵת בְּלֶבֶד, ולא לטומאות אחרות כגון שרץ או זיבה, וכפי שלמדנו
לעיל (טז).

משנה

משנה זו מבארת כיצד נוהגים בקרבן פסח שנשטמא, ובנותר מן

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב.
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג.
- (ג) מאמר ד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך
יום ג', וא"ו תשרי, ה'תשכ"ז ה.
- (ד) מכתב כללי ו' תשרי, ה'תשד"מ יב.
- (ה) שיחת יום ג',
וא"ו תשרי, ה'תשכ"ז טז.
- (ו) לקוטי שיחות – יום הכיפורים
(בלה"ק) כרך ד לד.
- (ז) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לז.
- (ח) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה
ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת לה, תרגום מאידיש .. לח.
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת האזינו לט.
- (י) שיעור יומי חומש לשבוע יום הכיפורים מב.
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע יום הכיפורים ס.
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע יום הכיפורים סא.
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע יום הכיפורים עד.
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עו.
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק :
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע יום הכיפורים עט.
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע יום הכיפורים צט.
- (יז) – ספר המצוות לשבוע יום הכיפורים קו.
- (יח) נביאים וכתובים
מלכים א פרק כ, תהלים פרק צג-צד קז.
- (יט) משניות – מסכת שבועות
ביאור קהתי קט.
- (כ) עין יעקב מסכת יומא קיז.
- (כא) מסכת פסחים עם ביאורים
מדף פ עד דף פו קיח.
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קמט.
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קמט.
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קנ.
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנג.
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנג.
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנד.
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קנד.
- (כט) ספר המאמרים ה'תרפ"ט
אדמו"ר מוהרי"צ קנו.
- (ל) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קנו.
- (לא) יומן כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
אדמו"ר מוהרי"צ קנז.
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קנז.
- (לג) לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים קנח.
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב ש"ק ויו"כ קנט.
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 (בְּהִמְצָאוֹ גו' בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב), כדברי הגמרא שבמקום אחד כתוב "מי
44 כה' אלוקינו בכל קראנו אליו" ובמקום אחר כתוב "דרשו ה' בהימצאו" ואין
45 זו סתירה כי בציבור ה' עונה תמיד וביחיד דווקא "בהימצאו", בעשרת ימי
46 תשובה ובלשון החסידות: קירוב המאור⁶, מבואר בתורת

47 החסידות שההארה האלוהית המיוחדת
48 המאירה מלמעלה בעשרת ימי תשובה
49 ומסייעת לאדם להתעורר בתשובה
50 (ולכן זמן זה נקרא "בהימצאו", כי
51 בימים אלה ה' מצוי וקרוב יותר
52 לאדם), משולה ל"קירוב המאור (מקור
53 האור, הקדוש ברוך הוא) אל הניצוץ
54 (האדם)", ובמצב זה של "בהימצאו"
55 הרי לא שייך שיהיו באמצע
56 בין האלוהות והאדם ענינים
57 המבלבלים ומעכבים את
58 התשובה מלהתקבל כו', ובמילא
59 מתקבלת התשובה מיד
60 (בזמן, כמו הקירוב במקום
61 כפיכול כלומר, לדברי הרמב"ם
62 שבימים אלה התשובה מתקבלת "מיד"
63 יש משמעות כפולה – מיד בזמן, ללא
64 עיכוב, ו"מיד" מבחינת אופן הקירוב,
65 בדומה לקרבה במקום גשמי).

66 ונקודת הענין, שהפסוק
67 שובה ישראל עד גו' בא
68 לבאר עד היכן (עד כמה)
69 כלומר באיזה עומק ובאיזו דרגה
70 גבוהה) צריך להיות ענין
71 התשובה, ועל זה אומר
72 שובה ישראל עד הוי' ⁷
73 אלקיך, הינו שאופן
74 התשובה צריך להיות עד
75 אשר הוי' יהיה אלקיך⁷, שם
76 הוי' מורה על האלוהות שלמעלה
77 מהעולמות, ושם אלוקים מורה על
78 הארה אלוהית מוגבלת בהתאם
79 לעולמות ו"עד הוי' אלוקיך" משמעו
80 שהאדם מתקרב לאלוהות עד כדי כך
81 שהוי' מאיר בו וחודר בו בפנימיות
82 שזוהי מדרגת התשובה כפי
83 שהיא בשלימותה בעצרת
84 ימי תשובה וכפי שחבאר להלן.

1 נאמר בספר הושע, בפסוק הפותח את ההפטרה של שבת שובה:
2 שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו'¹, וממשיך בכתוב², קחו
3 עמכם דברים ושובו אל הוי', ומסיים², ונשלמה פרים
4 שפתינו.

5 הנה פסוקים אלו תקנו
6 חכמינו ז"ל לאמרם בהפטרה
7 דשבת שובה (ללא נפקא
8 מינה' ללא הבדל אם הקריאה
9 בתורה בשבת זו היא בפרשת
10 האזינו או בפרשת וילך, שהיא

11 דבר לא קבוע אלא בשנים שיש שבת

12 בין יום הכיפורים לסוכות ובה קוראים

13 את פרשת האזינו, או בשבת שובה

14 קוראים את פרשת וילך. ואילו בשנים

15 אחרות קוראים את פרשת וילך יחד עם

16 פרשת ניצבים לפני ראש השנה ובשבת

17 שובה קוראים את פרשת האזינו

18 והינו שלמרות השינוי בתוכן

19 הפרשיות, שהרי אינו דומה התוכן

20 של פרשת האזינו לתוכן של פרשת

21 וילך מפטירין לעולם בכל אופן

22 שובה ישראל וזאת למרות שבדרך

23 כלל יש קשר ושייכות בין תוכן הפרשה

24 לתוכן ההפטרה)³, לפי שזהו

25 התוכן של הפטרה זו, "שובה ישראל"

26 הוא פללות הענין דעצרת ימי

27 תשובה, פמוכן מדרשות

28 חכמינו ז"ל ומהביאורים

29 בתורת החסידות על פסוק

30 זה. וצריך להבין הקשר

31 והשייכות דפסוק זה בפרט

32 ובמיוחד עם מעלת התשובה

33 דעצרת ימי תשובה, שבהם

34 צריכה להיות תשובה

35 מעולה, ביתר שאת מענין התשובה

36 כפי שהוא בכל ימות השנה וכמו

37 שכתב הרמב"ם⁴ שבימים

38 אלו התשובה היא יפה ביותר

39 ומתקבלת מיד, שנאמר⁵

40 דרשו הוי' בהמצאו גו',

41 והינו שפיון שהקב"ה עצמו

42 הוא באופן של קירוב

בס"ד. יום ג', וא"ו תשרי, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו'¹, וממשיך

בכתוב², קחו עמכם דברים ושובו אל

הוי', ומסיים², ונשלמה פרים שפתינו. הנה

פסוקים אלו תקנו חכמינו ז"ל לאמרם בהפטרה

דשבת שובה (ללא נפקא מינה' אם הקריאה

בתורה היא בפרשת האזינו או בפרשת וילך,

והינו שלמרות השינוי בתוכן הפרשיות,

מפטירין לעולם שובה ישראל)³, לפי שזהו

פללות הענין דעצרת ימי תשובה, פמוכן

מדרשות חכמינו ז"ל ומהביאורים בתורת

החסידות על פסוק זה. וצריך להבין הקשר

והשייכות דפסוק זה עם מעלת התשובה דעצרת

ימי תשובה, שבהם צריכה להיות תשובה

מעולה, וכמו שכתב הרמב"ם⁴ שבימים אלו

התשובה היא יפה ביותר ומתקבלת מיד,

שנאמר⁵ דרשו הוי' בהמצאו גו', והינו שפיון

שהקב"ה עצמו הוא באופן של קירוב (בהמצאו

גו' בהיותו קרוב), ובלשון החסידות: קירוב

המאור⁶, הרי לא שייך שיהיו באמצע ענינים

המבלבלים ומעכבים כו', ובמילא מתקבלת

התשובה מיד (בזמן, כמו הקירוב במקום

כפיכול). ונקודת הענין, שהפסוק שובה ישראל

עד גו' בא לבאר עד היכן (עד כמה)

להיות ענין התשובה, ועל זה אומר

ישראל עד הוי' אלקיך, הינו שאופן

התשובה עד אשר הוי' יהיה אלקיך⁷, שם

הוי' מורה על האלוהות שלמעלה

מהעולמות, ושם אלוקים מורה על

הארה אלוהית מוגבלת בהתאם

לעולמות ו"עד הוי' אלוקיך" משמעו

שהאדם מתקרב לאלוהות עד כדי כך

שהוי' מאיר בו וחודר בו בפנימיות

שזוהי מדרגת התשובה כפי

שהיא בשלימותה בעצרת

ימי תשובה וכפי שחבאר להלן.

(1 הושע יד, ב. 2 שם, ג. 3) ראה שו"ע או"ח סתכ"ח ס"ח. 4) הל' תשובה פ"ב ה"ו. 5) ישע' נה, ו. 6) דרך חיים כא, ב. כד, ד ואילך. סה"מ תרנ"א ע' נג. תרצ"ז ע' 58. תרח"ץ ע' ב. 7) ראה ד"ה שובה בלקו"ת דרושים לשבת שובה (סה, א). ד"ה הנ"ל תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' לד). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 15).

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וְהֶעֱנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה הַחִילוק הַהַבְדֵּל בֵּין אֱלֹקִים (שעל כך
2 נאמר בהפסטה זו אֱלֹקִיךָ) לְהוֹי' הוּא, שְׁאֵלֵקִים הוּא לְשׁוֹן
3 רַבִּים⁸, שְׁמוּרָה עַל עֲנִין הַהִתְחַלְקוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַמְאִיר
4 בַּמַּצְעוֹת שֶׁם זֶה לְסוּגִים שׁוּנִים שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת, וְהִנֵּנוּ הַתְּחַלְקוֹת בְּזִמְנָן,
5 עֶבֶר הָיָה וְעַתִּיד, הֵינּוּ שׁוּזוֹ
6 הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁמַּצִּידוֹ קִיִּיִּים גְּדִירִים
7 שֶׁל זִמְנָן הַמִּתְחַלֵּק לְעֵבֶר, הוּוֹה וְעַתִּיד
8 וְהַתְּחַלְקוֹת בְּמָקוֹם, וּמַצִּידוֹ יֵשׁ
9 גַּם הַתְּחַלְקוֹת בֵּין מְקוֹמוֹת שׁוּנִים
10 (כְּדַבְּרִי רַבְנֵנוּ הִזְקֵן בִּשְׁעַר הַיַּחֲדוּד
11 וְהַמְנוּחָה' שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיָּא שֶׁגְּדִירֵי הַזִּמְנָן
12 וְהַמְקוֹם הֵם הַגְּדִירִים שֶׁמֵּאֲפִיִּיִּים עוֹלָם
13 מִדְּרוֹ וּמוֹגֵבֵל – "גְּדִיר וּבַחֲנִית שֶׁם עוֹלָם
14 נּוֹפֵל עַל בַּחֲנִית מְקוֹם וּבַחֲנִית זִמְנָן
15 דּוֹקָא, בַּחֲנִית מְקוֹם הוּא מוֹרָח מַעֲרַב
16 צָפוֹן דְּרוֹם מַעֲלָה וּמַטָּה, וּבַחֲנִית זִמְנָן
17 עֶבֶר הוּוֹה וְעַתִּיד"), וְעַד לְכָלִּלוֹת
18 עֲנִין הַהִתְחַלְקוֹת גַּם עֵצֶם הַמוֹשֵׁג
19 הַתְּחַלְקוֹת לְנִבְרָאִים שׁוּנִים וְעוֹלָמוֹת
20 שׁוּנִים נּוֹבַע מִשֶּׁם אֱלֹקִים, וְאִילוֹ
21 מִבַּחֲנִית שֶׁם הוּי' הַכּוֹל אַחֲדוֹת אַחַת
22 פְּשׁוּטָה, לְמַעַל מִגְּדִירֵי הַזִּמְנָן וּלְמַעַל
23 מִגְּדִירֵי הַמְקוֹם, כִּפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמַבְאֵר.
24 אֲמַנָּם, הָיָה פִּירוּשׁוֹ הָיָה הָיָה
25 וְיִהְיֶה כְּאֶחָד⁹, מִבְּלֵי חִלּוּקָה
26 בֵּינֵיהֶם, וְהֵינּוּ, שְׁלֵמֵרוֹת
27 שֶׁבִּפְּעוּלָה כִּפִּי שֶׁהִדְבָּרִים הֵם מְנֻקּוֹת
28 הַמִּבְטָשׁ שֶׁלָּנוּ נִכְבָּרִים מוֹגֵבִלִים
29 רֹאִים שֶׁהָעֶבֶר הוּא בְּפִנִּי-
30 עֲצָמוֹ, הַהֵוֹה הוּא בְּפִנִּי-
31 עֲצָמוֹ, וְהָעַתִּיד הוּא בְּפִנִּי-
32 עֲצָמוֹ, כִּךְ שֶׁקִּיִּימַת חִלּוּקָה בְּרוּרָה
33 בֵּינֵיהֶם וְעֲנִין זֶה הוּא לֹא מַצִּד
34 לְעוֹמֵת-זֶה, "לְעוֹמֵת זֶה" הוּא כִּינּוֹ
35 לְכּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה, הִיפֵךְ הַקְדוּשָׁה
36 (כְּכָתוּב בְּקֹהֶלֶת "בְּיוֹם טוֹבָה הִיָּה בְּטוֹב, וּבְיוֹם רָעָה רָאָה, גַּם אַת זֶה לְעוֹמֵת
37 זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים"), וְלַעֲנִינּוּ – מוֹשֵׁג הַזִּמְנָן וְהַחִלּוּקָה לְעֵבֶר, הוּוֹה וְעַתִּיד
38 אֵינֶם דְּבָרִים שֶׁנוֹבְעִים מִהִיפֵךְ הַקְדוּשָׁה אֶלָּא אֲפִילוֹ בְּקְדוּשָׁה צָרִיף
39 לְהִיּוֹת הַסֵּדֶר בְּאוֹפֶן שֶׁיִּשְׁנֵנוּ עֶבֶר הָיָה וְעַתִּיד, חִלּוּקַת הַזִּמְנָן
40 לְשִׁלּוּשֵׁת הַגְּדִירִים הַלּוֹל, הִיא גַּם הַסֵּדֶר שֶׁבּוֹ מִתְנַהֲלִים דְּבָרִים בְּתוֹךְ הַקְדוּשָׁה
41 עֲצָמָה "נִפְקָא מִינָּה" יוֹצֵא מִזֶּה, כְּלוֹמֵר לְדַבֵּר יֵשׁ מִשְׁמַעוֹת לְכַמָּה
42 דִּינָּיִם בְּתוֹרָה לְגַבֵּי הַלְכוֹת שׁוּנוֹת בְּכָלִּלוֹת הָעֲנִין דְּחִלּוּקֵי

ביאור בדרך אפשר

43 הַזִּמְנָנִים, לְמוֹשֵׁג הַכְּלָלִי שֶׁל הַבְּדִיל הַזִּמְנָנִי יֵשׁ מִשְׁמַעוֹת הַלְכָתִית וְכֵן
44 הַחִלּוּקָה דְּעֶבֶר הָיָה וְעַתִּיד, גַּם הִיא בִּפְרָט מִשְׁמַעוֹתִית לַעֲנִינֵי הַלְכָה
45 שִׁישׁ עֲנִינִים בַּהֲלָכָה שֶׁצָּרִיכִים לְהִיּוֹת דּוֹקָא זֶה אַחֵר זֶה, וְלֹא
46 בְּהִיפֵכָה הַסֵּדֶר הֵינּוּ שִׁישׁ לְהַקְרִים דְּבַר אֶחָד לְפָנֵי הַשֵּׁנִי וְלֹא לְהִיפֵךְ
47 (וְלִכְמָה דְּעוֹת, וּלְפִי דְּעוֹת)
48 מִסּוּיּוֹמֵת בַּהֲלָכָה, כֹּאשֶׁר דְּבַר מִסּוּיִם
49 צָרִיךְ לְהִיּוֹת קוֹדֵם לְדַבֵּר אַחֵר, יֵשׁ
50 לְהַקְפִּיד עַל כֵּךְ וְעִשְׂיֵיהֶם שֶׁל הַדְּבָרִים
51 צָרִיכָה לְהִיּוֹת אֲפִילוֹ לֹא בְּבֵת
52 אַחַת, אֶלָּא זֶה אַחֵר זֶה
53 (דּוֹקָא)¹⁰, וּבְכָל זֹאת, לְמִירוֹת שֶׁהִדְבָּר
54 חָשׁוּב גַּם בְּעִנְיַיִן קְדוּשָׁה, בְּכָל זֹאת
55 הָיָה כָּל זֶה הוּא מַצִּד גְּדִירֵי
56 הָעוֹלָם כּו', וְלִכְנֵן הַדְּבַר שִׁיךְ לְשֶׁם
57 "אֱלֹקִים" וְאִילוֹ הָעֲנִין דְּהוּי'
58 הוּא בְּאוֹפֶן דְּהִנֵּה הָיָה וְיִהְיֶה
59 כְּאֶחָד לְמַעַל מִכָּל מוֹשֵׁג הַזִּמְנָן וְלֹא
60 כָּל חִלּוּקָה לְשִׁלּוּשֵׁת הַגְּדִירִים שֶׁל עֵבֶר,
61 הוּוֹה וְעַתִּיד.
62 וְזֶהוּ גַּם הַחִלּוּקָה הַהַבְדֵּל בֵּין
63 כְּלָלוֹת עֲנִין הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת
64 לְעֲנִין הַתְּשׁוּבָה, כִּפִּי שֶׁהוֹלֵךְ
65 וּמַבְאֵר. דְּהִנֵּה, כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה
66 וּמַצּוֹתֶיהָ הוּא בְּאוֹפֶן
67 שֶׁנִּמְשָׁכִים בְּמִדְיָה וְהַגְּבָלָה,
68 כְּמִבּוֹאֵר בִּ'אֲגָרָת הַקֵּדֶשׁ'¹¹
69 שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיָּא שֶׁרֹב הַמַּצּוֹת יֵשׁ
70 לְהֵן שִׁיעוֹר מְצוּמָצֵם כּו',
71 מִדְּרוֹ וּמוֹגֵבֵל (וְכִפִּי שֶׁמִּפְרָט בִּ'אֲגָרָת
72 הַקֵּדֶשׁ שֶׁם בְּשׁוּרָה שֶׁל דּוּגְמָאוֹת:
73 "כִּמוֹ אוֹרֵךְ הַצִּיצִית י"ב גוֹדְלִין
74 וְהַתְּפִילִין אֲצַבְעִים עַל אֲצַבְעִים
75 וּמְרֻבְעוֹת דּוֹקָא וְהַלּוּלֵךְ ד' טַפְחִים
76 וְהַסּוּכָה ז' טַפְחִים וְהַשּׁוֹפָר טַפַּח
77 וְהַמְקוּוֹה מ' סָאָה וְכֵן בְּקִרְבָּנוֹת יֵשׁ לְהֵן
78 שִׁיעוֹר מְצוּמָצֵם לְזִמְנָן כִּמוֹ כְּבִשִּׁים בְּנֵי שָׁנָה וְאִילִים בְּנֵי שְׁתֵּים וּפְרִים כּו' וְכֵן
79 בְּמַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה וּגְמ' ח בְּמִמוֹנוֹ אִף שֶׁהוּא מִהַעֲמוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם
80 וְכִדְכֹתִיב עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה, אֲפִילוֹ הִכִּי יֵשׁ לֵה שִׁיעוֹר קְצוֹב חוֹמֵשׁ לְמַצּוֹה מִן
81 הַמּוֹבָחָר וּמַעֲשֵׂר לְמִדָּה בִּינּוּתִית כּו'...) וְכֵן "ל שִׁישׁ כְּמָה עֲנִינִים
82 שְׁעַל-פִּי דִין מוֹכְרָחִים לְהִיּוֹת מְחוּלָקִים לְהַתְּבַעַל עַל פִּי הַחִלּוּקָה
83 בְּזִמְנָן וּבְמָקוֹם דּוֹקָא וְנִמְצָא שֶׁבְּאוֹפֶן כְּלָלִי קִיּוֹם הַמַּצּוֹת קָשׁוּר בְּגִדֵּי
84 הַמְקוֹם וְהַזִּמְנָן שֶׁהֵם מִדּוּרִים וּמוֹגֵבִלִים.

(8) ראה פרש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז. תו"א וארא נו, ב. סהמ"צ להצ"צ ה, ב. ובכ"מ. (9) זח"ג רנז, סע"ב (ברע"מ).
פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיהו"א פ"ז (פב, א). (10) ראה ציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל לה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אַךְ יֵשׁ עֲבֹדָה נְעִלִית מְזָה, שְׁהִיא עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה, שְׁכַל
- 2 מֵהוּתָהּ הִיא יִצְיָאָה מֵהַגְדָּרִים הַקְּבוּעִים וְהַמְדּוּרִים וְהִינֵנוּ שְׁאֲפִילוֹ אִם
- 3 חֲטָא וּפָגַם וְעָבַר אֶת הַדֶּרֶךְ הַנִּכְוָה עַל פִּי הַתּוֹרָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם
- 4 וְהַחֲסִיר בְּעֵנֵינוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הִנֵּה עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה הִיא
- 5 מְמַלְאֵת וּמְשַׁלֵּמָה אֶת כָּל
- 6 הַחֲסִרוֹנוֹת וְהַפְּגָמִים שֶׁנִּגְרְמוּ
- 7 עַל-יְדֵי הַחֲטָאִים וְהַעֲבִירוֹת, וְלֹא זֶה
- 8 בְּלִבְדִּי שְׁפוּעַלֵת מִלּוּי הַחֲסִרוֹן
- 9 וּמִבִּיָּאָה אֶת הָאָדָם לְמַצֵּב שְׁבוּ הִיָּה
- 10 קוֹדֵם הַחֲטָא, אֲלֵא אֲדַרְבֶּהּ, עֵנִינָה
- 11 שֶׁל הַתְּשׁוּבָה הִיא הַרְבֵּה יוֹתֵר מִזֶּה
- 12 שְׁנַעֲשִׂית בְּמַצְבוֹ הַנִּפְשִׁי הַרוּחָנִי שֶׁל
- 13 הָאָדָם תּוֹסֶפֶת גְּדוּלָּה, כְּפָלִים
- 14 לְתוֹשִׁיעָה¹², וְעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
- 15 הָאָדָם לֹא רַק מְשַׁלֵּם אֶת מַה שֶּׁהַחֲסִיר
- 16 אֵלָּא מַתְעֵלָה עֲלֶיהָ גְּדוּלָּה, בִּ"כְּפָלִים"
- 17 לְעוֹמֵת מַצְבוֹ הַקּוֹדֵם, עַד כְּדֵי כֶּף
- 18 שְׁצַדִּיק גָּמוּר שֶׁמְעוֹלֵם לֹא חֲטָא
- 19 אֵינּוּ יָכוֹל לְסַבּוֹל בְּקִלּוֹת וְלַחֲכִיל
- 20 אֶת רִיבּוּי הָאוֹר וְהַגִּילּוּי
- 21 הָאֱלוֹקִי הַעֲלִיּוֹן שְׁיִשְׁנֵנוּ בְּמָקוֹם
- 22 שְׁבַעֲלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים¹³
- 23 כְּמֵאמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל "בְּמָקוֹם שְׁבַעֲלִי
- 24 תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים, צָדִיקִים גְּמוּרִים אֵינִם
- 25 יָכוּלִים לְעִמּוֹד שֵׁם".
- 26 אֲמָנָם, לְכַאֲוָרָה אֵינּוּ מוֹכֵן,
- 27 אֵיךְ הַתְּשׁוּבָה אֲכַן פּוֹעֵלֶת אֶת הַעֲלִיּוֹ
- 28 הַמּוֹפְלָא הַזֶּה דְּכִינֵן שְׁבַעֲכֵר
- 29 חֲטָא וּפָגַם וְעָבַר אֶת הַדֶּרֶךְ,
- 30 מֵהִי הַתּוֹעַלֵת בְּכֶף שְׁלֹא-חֲרִי
- 31 זְמַן מִתְחַרֵּט, וּמִתְקַן וּמִמְלֵא
- 32 כּוֹי, הִרִי מַה שְׁהִיָּה בְּעֵבֶר
- 33 כְּבִיר אָבִיר (פֶּאֶרְפֶּאֶלֶן) =
- 34 אָבִיר) וּלְמַעֲשֵׂה לֹא נִתֵּן לְהַשִּׁיב אֶת
- 35 גִּלְגַּל הַזְּמַן לְאַחֹר, וְכִיוּן שֶׁהַפָּגַם
- 36 וְהַחֲסִירוֹן כָּבֵר נַעֲשֶׂה וְאֵת הַנַּעֲשֶׂה אֵין
- 37 לְהַשִּׁיב, אִיזוֹ תּוֹעֵלֶת יֵשׁ בְּחִרְטָהּ וּבְמִלּוּי הַחֲסִירוֹן עֲכָשִׁיו עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה לְגַבִּי
- 38 מַעֲשֵׂה הַחֲטָא שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעֵבֶר?
- 39 אַךְ הָעֵנִינֵן הוּא, שְׁנֵהוּ חוֹסֵר הָאִפְשָׁרוֹת לְתַקֵּן עֲכָשִׁיו אֶת מַה שֶּׁכָּבֵר
- 40 נַעֲשֶׂה בְּעֵבֶר הוּא רַק כָּל זְמַן שֵׁשׁ חֲלוּקִים הַבְּדִילִים וְחֲלוּקָה בֵּין
- 41 עָבַר הוּא לְעֵתִיד, וְאֵז הָעֵבֶר כָּבֵר עָבַר וְאֵי אִפְשָׁר לְחַזֹּר אֵלָיו וּמִמִּילָא
- 42 אֵין אִפְשָׁרוֹת לְתַקֵּן וְלְהַשִּׁיב פָּגַם וְחֲסִירוֹן שֶׁכָּבֵר נַעֲשֶׂה אֲכָל פֶּאֶשֶׁר
- 43 מִתְעַלִּים לְדַרְגָּא דְשֵׁם הוֹי' (שְׁנֵהוּ עֵנִין שְׁהוֹי' נַעֲשֶׂה

- 44 אֲלֵקִיךָ, כְּנֹזֵכֵר לְעִיל שֶׁהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַפִּסּוֹק "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד
- 45 ה' אֱלֹהֶיךָ" הִיא לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּדִרְגָּה כּוֹז שֶׁ"הוֹי", הַשֵּׁם שֶׁמְסַמֵּל אֶת
- 46 הָאֱלֹהִיּוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מִמִּדְרָגָהּ, יִהְיוּ לְהִיּוֹת "אֱלֹהִיךָ" וְיִחַדְּרוּ בְּאֶדָם
- 47 בְּפְנִימִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁם "אֱלֹהִים" הַמְסַמֵּל אֶת הָאוֹר הָאֱלֹהִי שִׁירֵד לְהִיּוֹת מְדוּר
- 48 וּמוֹגֵבֵל וְהִינֵנוּ שְׁאֲלֵקִיךָ הוּא
- 49 הוֹי' כְּלוּמָר, תְּשׁוּבָה מִבִּיָּאָה
- 50 לְהַתְעַלּוֹת עַד כְּדֵי כֶּן שֶׁגַם "אֱלֹהִים"
- 51 הַמְסַמֵּל הַגְּבִלָּה, הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת "הוֹי"
- 52 שֶׁלְמַעֲלָה מִמִּדְרָגָהּ וְהַגְּבִלָּה), שְׁנַעֲנִינוּ
- 53 שֶׁל שֵׁם הוֹי' הוּא הִיָּה הִנֵּה
- 54 וְהִיָּה כְּאֶחָד, לְמַעֲלָה מִגְּדֵרֵי הַזְּמַן
- 55 וְלֹא כָל חֲלוּקָה לְעֵבֶר, הוּוֹה וְעֵתִיד
- 56 הִרִי כְּשֵׁם שְׁבַעֲנִינֵנוּ לְעֵתִיד יֵשׁ
- 57 לְאָדָם בְּחִירָה חֲפְשִׁית, מַה
- 58 לְעִשׂוֹת וְכִיצַד לְהַתְנַהֵּג וּבְלִשׁוֹן
- 59 הַרְמַב"ם¹⁴: רְשׁוּת לְכָל אָדָם
- 60 נְתוּנָה כּוֹי, הִנֵּה כֵּן הוּא גַם
- 61 בְּנוֹגֵעַ לְעָבֶר, וְהִינֵנוּ שְׁהוּא
- 62 'בַּעַל הַפִּי' עַל הָעֵתִיד, עַל
- 63 הַהִיָּה וְגַם עַל הָעָבֶר לְתַקְנָהּ
- 64 כּוֹי, וְלִמְרוֹת שֶׁלְמַעֲשֵׂה הָעֵבֶר כָּבֵר
- 65 עָבַר וְאֵינּוּ, הַהֲתַעַלּוֹת הַרוּחָנִית מַעַל
- 66 גְּדֵרֵי הַזְּמַן מֵאִפְשָׁרֶת לְאָדָם שְׁלִיטָה
- 67 מִלֵּאָה גַם עַל הָעֵתִיד, וְיָכוּלֵת לְהַשִּׁיב
- 68 וְלַתְקֵן אֶת חֲסִרוֹנוֹת הָעֵבֶר תִּיקוֹן מִלָּא,
- 69 וְאִפְּלוֹ לְהַבִּיא לְהַתְעַלּוֹת גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר,
- 70 כְּפָלִים", וְהַשְׁפָּעָה שֶׁלּוֹ עַל הָעֵבֶר
- 71 הִיא גְּדוּלָּה מֵאֵד וְעַד שְׁפֶאֶשֶׁר
- 72 הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּשִׁלְמוּתָהּ,
- 73 תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, אֲזִי נַעֲקֵר
- 74 עֲוֹנוֹ מִתְחַלְתּוֹ¹⁵, כְּמֵאמֶר חֲכָמֵינוּ
- 75 ז"ל שֶׁכֹּאשֶׁר הָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה
- 76 מִירֵאָת ה' "זְדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּשִׁנּוּת",
- 77 וְאֵילוֹ כֹּאשֶׁר הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּדִרְגָּה יוֹתֵר
- 78 גְּבוּהָה, תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה ה', "זְדוּנוֹת
- 79 נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכְיוֹת", וְכֵן הַעוֹן נַעֲקֵר
- 80 מִתְחִילָה, כִּאֲלוֹ מְעוֹלֵם לֹא הִיָּה, שְׁלֵכֵן הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מִנֵּת
- 81 בְּתַנָּאִין שְׁאֵין עָלָיו חֲטָאִים, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, הִרִי לְמִרוֹת
- 82 שֶׁבְּפוּעַל כֵּן חֲטָא בְּעֵבֶר, כִּיוּן שֶׁהַתְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה עוֹקֶרֶת אֶת הַחֲטָא לְגַמְרִי
- 83 וּמְשַׁלֵּמָה אֶת הַחֲסִירוֹן וּמִתְקַנֵּת אֶת הַפָּגַם לְגַמְרִי הִנֵּה עַל-פִּי דִין בְּגִנְגָּלָה
- 84 דְּתוֹרָה, הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה (כֵּן שְׁאֵין זֶה רַק מוֹשֵׁג וְרוּחִי מוֹפְשֵׁט) הִרִי הִיא
- 85 מְקַדֶּשֶׁת כִּי בְּעִקְבוֹת הַתְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, הַתְנָאִין שְׁאֵין עָלָיו חֲטָאִים אֲכַן
- 86 הַתְקִיִּים, כְּמוֹ הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מִנֵּת בְּתַנָּאִין שְׁאֵין עָלֶיהָ

(12) איוב יא, ו. שמו"ר פמ"ו, א. (13) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. (14) הל' תשובה רפ"ה. (15) ראה יומא פו, סע"א ובפרש"י.

שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו'

ביאור בדרך אפשר

1 נָדְרִים, וְהִלָּכָה אֶצֶל חָכָם וְהִתִּירָהּ וְהִסִּיר מִמֶּנָּה אֶת הַנֶּדֶר,
 2 מִקִּדְּשָׁתָּהּ, לְפִי שְׂחָכָם הִמְתִּיר אֶת הַנֶּדֶר מֵעֵיקְרוֹ
 3 (כְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה עָלֶיהָ בִּשְׁעַת קִידּוּשֶׁיָּהּ)¹⁶, וּבִלְשׁוֹן הַגִּמְרָא, "מָה
 4 בֵּין חָכָם לְרֹפֵא, חָכָם עוֹקֵר אֶת הַנֶּדֶר מֵעֵיקְרוֹ וְרֹפֵא אֵינוֹ מֵרַפָּא אֶלָּא מִכָּאן
 5 וְלֵהֲבֵא" וְכֵמוֹ כֵּן הָעוֹשֶׂה
 6 תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה נֶעְקֵר עֲוֹנוֹ
 7 מִתַּחֲלִילָתוֹ (וְנִחְשָׁב כְּמִי שֶׁלֹּא
 8 הָיָה עָלָיו חֲטָאִים
 9 מִלְּכַתְחִילָהּ)¹⁷.
 10 ג) וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב (בַּהֲפֹטֶרֶת
 11 הַשְּׁפָתָה שֶׁל עֲשָׂרַת יָמֵי
 12 תְּשׁוּבָה) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד
 13 הָיוּ אֲלֵקִיךָ, וְהִינִי מִשְׁמַעוֹת
 14 הַהַגְדָּרָה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה "עַד הָיוּ"
 15 אֲלוֹקִיךָ" הֵיא שְׁכָדִי שֶׁתִּהְיֶה
 16 הַתְּשׁוּבָה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת
 17 שְׁהֵיא, כְּאִמּוֹר, בְּאוֹפֶן שֶׁנֶּעֱשֶׂה
 18 'בְּעַל הַבֵּית' וְיֵשׁ לוֹ הַשְּׁפָעָה
 19 וְשִׁלּוּט מִלֵּאָה גַם עַל הָעֵבֶר
 20 (שֶׁנֶּעְקֵר עֲוֹנוֹ מִתַּחֲלִילָתוֹ), הָיָה
 21 זֶה דְּוָקָא כְּאִשֶּׁר הַתְּשׁוּבָה
 22 הֵיא עַד הָיוּ אֲלֵקִיךָ, שְׁהָיוּ
 23 נֶעֱשֶׂה אֲלֵקִיךָ, הִינִי שֶׁמִּתְעַלֶּה
 24 הָאָדָם הַעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה לְדַרְגַּת שָׁם
 25 הָיוּ, שֶׁהוּא הָיָה הָיָה וְיִהְיֶה
 26 כְּאִדָּה, שֶׁלֹּכֵן נֶעֱשֶׂה 'בְּעַל
 27 הַבֵּית' גַּם עַל הָעֵבֶר, כְּמוֹ עַל
 28 הַהֵוָה וְהָעֵתִיד כְּפִי שֶׁנִּתְבָּרַר לַעֲלִיל
 29 שֶׁאֵם לֹא כֵן אֵין לוֹ יְכוּלָּת לִשְׁנוֹת
 30 כְּעַתָּה אֶת מָה שֶׁכָּבַר נֶעֱשֶׂה בְּעֵבֶר.
 31 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה
 32 שֶׁהַתְּשׁוּבָה דִּעְשָׂרַת יָמֵי
 33 תְּשׁוּבָה מִתְקַבֵּל מִיָּד, לֵאמֹר
 34 עֵיכוּב, דְּכִינֵן שְׁאוּפֵן הַתְּשׁוּבָה
 35 שֶׁל עֲשָׂרַת יָמֵי תְּשׁוּבָה הוּא בְּתַכְלִית
 36 הַשְּׁלֵמוֹת, עַד שֶׁהָיוּ נֶעֱשֶׂה
 37 אֲלֵקִיךָ, שֶׁמִּתְעַלֶּה לְדַרְגַּת שָׁם
 38 הָיוּ שְׁעִנֵּי "הִי", הוּוֹה וְיִהִי כְּאִדָּה,
 39 הֵינִי הַדְּרָגָה שֶׁלְּמַעְלָה מִחֲלוּקֵי
 40 וּמִדִּדּוֹת הַזְּמָן, וְלִגְבִּיהַ הַבְּדִילִי
 41 הַזְּמָנִים וְהַחֲלוּקָה לְזִמְנִים שׁוֹנִים אֵינִם

ביאור בדרך אפשר

42 קִיִּימִים כָּלִל לִכְן לֹא שִׁיף לֹא יִתְכַן שֶׁתִּהְיֶה שְׁהִית זְמַן וְעֵיכוּב עַד
 43 שֶׁתִּתְקַבֵּל הַתְּשׁוּבָה לְאַחֵר זְמַן, אֶלָּא הַתְּשׁוּבָה מִתְקַבֵּלָּהּ
 44 מִיָּד.
 45 ד) וְעֵנִין זֶה הַהֲתַעֲלוֹת לְמַדְרָגָה שֶׁלְּמַעְלָה מִגְּדֵרֵי הַזְּמַן נֶעֱשֶׂה עַל-יְדֵי
 46 מָה שֶׁכְּתוּב בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב:
 47 קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים, שְׁעֵנִין זֶה
 48 שֶׁל "קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים" קָשׁוּר עִם
 49 רֹאשׁ-הַשָּׁנָה, שְׁאֵז הוּא בְּנִין
 50 עוֹלָם הַדִּיבּוּר (כְּמִבּוֹאֵר
 51 בַּקִּבְלָה וְחִסְדוֹת¹⁸ שְׁבָרָשׁ
 52 הַשָּׁנָה הוּא חִבְנִין (הַקָּמָה מִחֲדָשׁ) שֶׁל
 53 סְפִירַת הַמַּלְכוּת הָעֲלִיּוֹנָה, לְאַחֵר
 54 שְׁבָסִים הַשָּׁנָה יֵשׁ הַתְּעַלְמוֹת וְהַתְּעַלּוֹת
 55 שֶׁל הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמַלְכוּת עַל הָעוֹלָמוֹת
 56 וְעַל הַנִּבְרָאִים וְלִהְיוֹת שְׁפִיעַ לָהֶם חַיּוֹת,
 57 וּבְרָשׁ הַשָּׁנָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹבְדוֹתָם
 58 בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר וּבְקִבְלַת עוֹל מַלְכוּת
 59 שְׁמִים מִחֲדָשׁ, גּוֹרְמִים לִבְנֵי הַמַּלְכוּת
 60 מִחֲדָשׁ, וְהַמַּלְכוּת הֵיא עֵנִין הַדִּיבּוּר,
 61 כָּלשׁוֹן הַכְּתוּב "בְּאִשֶּׁר דָּבַר מֶלֶךְ
 62 שְׁלִטוֹן", כִּי הַמֶּלֶךְ שׁוֹלֵט עַל הָעָם
 63 בְּאִמְצָעוֹת דִּיבּוּר, וְכֵשֶׁם שְׁבָאֲדָם
 64 הַדִּיבּוּר הוּא הָאִמְצָעִי שֶׁבּוֹ הוּא מִשְׁפִּיעַ
 65 וְפוֹעֵל חוּץ מִמֶּנּוּ, וְכֵן הוּא גַם
 66 בְּפִשְׁטוֹת, מִלְכָּד עוֹמֵק וּפְנִימִיּוֹת
 67 הָעֵנִיין שֶׁל 'בְּנִי' הַדִּיבּוּר הָעֲלִיּוֹן
 68 (סְפִירַת הַמַּלְכוּת הָעֲלִיּוֹנָה) שְׁהָיָה
 69 רֹאשׁ-הַשָּׁנָה הוּא זְכָרוֹן לְיוֹם
 70 רִאשׁוֹן¹⁹, יוֹם הַזִּכְרוֹן לְהַתְחַלֵּת
 71 בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְהָאָדָם, וְהַזִּכְרוֹן הַזֶּה
 72 הוּא כְּדִי לִיתֵן חִיזוּק וְחַיּוֹת
 73 מִחֲדָשֶׁת לְמַעֲשֶׂה בְּרִאשִׁית
 74 הַקְּשׁוּרִים עִם עֵנִין הַדִּיבּוּר,
 75 שְׁהָיָה בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיָּתָה
 76 עַל-יְדֵי דְּבוּרָו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה,
 77 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים
 78 גו'²⁰, כְּמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²¹
 79 בְּמִשְׁנָה בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמֹּת הֵינִי

1 הָאִשָּׁה עַל מִנַּת שְׂאִין עָלֶיהָ נָדְרִים, וְהִלָּכָה אֶצֶל
 2 חָכָם וְהִתִּירָהּ, מִקִּדְּשָׁתָּהּ, לְפִי שְׂחָכָם עוֹקֵר אֶת
 3 הַנֶּדֶר מֵעֵיקְרוֹ (כְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה עָלֶיהָ בִּשְׁעַת
 4 קִידּוּשֶׁיָּהּ)¹⁶, וְכֵמוֹ כֵּן הָעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה
 5 נֶעְקֵר עֲוֹנוֹ מִתַּחֲלִילָתוֹ (כְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה עָלָיו
 6 חֲטָאִים)¹⁷.

ג) וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב (בַּהֲפֹטֶרֶת הַשְּׁפָתָה שֶׁל
 עֲשָׂרַת יָמֵי תְּשׁוּבָה) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד
 הָיוּ אֲלֵקִיךָ, וְהִינִי שְׁכָדִי שֶׁתִּהְיֶה הַתְּשׁוּבָה
 בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁנֶּעֱשֶׂה 'בְּעַל הַבֵּית'
 גַּם עַל הָעֵבֶר (שֶׁנֶּעְקֵר עֲוֹנוֹ מִתַּחֲלִילָתוֹ), הָיָה זֶה
 דְּוָקָא כְּאִשֶּׁר הַתְּשׁוּבָה הֵיא עַד הָיוּ אֲלֵקִיךָ,
 שְׁהָיוּ נֶעֱשֶׂה אֲלֵקִיךָ, הִינִי שֶׁמִּתְעַלֶּה לְדַרְגַּת שָׁם
 הָיוּ, שֶׁהוּא הָיָה הָיָה וְיִהְיֶה כְּאִדָּה, שֶׁלֹּכֵן נֶעֱשֶׂה
 'בְּעַל הַבֵּית' גַּם עַל הָעֵבֶר, כְּמוֹ עַל הַהֵוָה
 וְהָעֵתִיד. וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁהַתְּשׁוּבָה דִּעְשָׂרַת יָמֵי
 תְּשׁוּבָה מִתְקַבֵּל מִיָּד, דְּכִינֵן שְׁאוּפֵן הַתְּשׁוּבָה
 הוּא עַד שֶׁהָיוּ נֶעֱשֶׂה אֲלֵקִיךָ, שֶׁמִּתְעַלֶּה לְדַרְגַּת
 שָׁם הָיוּ שֶׁלְּמַעְלָה מִחֲלוּקֵי וּמִדִּדּוֹת הַזְּמָן, לִכְן
 לֹא שִׁיף שֶׁתִּהְיֶה שְׁהִית זְמַן עַד שֶׁתִּתְקַבֵּל
 הַתְּשׁוּבָה לְאַחֵר זְמַן, אֶלָּא הַתְּשׁוּבָה מִתְקַבֵּלָּהּ
 מִיָּד.

ד) וְעֵנִין זֶה נֶעֱשֶׂה עַל-יְדֵי מָה שֶׁכְּתוּב בְּהַמְשָׁךְ
 הַכְּתוּב: קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים, שְׁעֵנִין זֶה
 קָשׁוּר עִם רֹאשׁ-הַשָּׁנָה, שְׁאֵז הוּא בְּנִין
 עוֹלָם הַדִּיבּוּר (כְּמִבּוֹאֵר בַּקִּבְלָה וְחִסְדוֹת¹⁸), וְכֵן הוּא
 גַּם בְּפִשְׁטוֹת, שְׁהָיָה רֹאשׁ-הַשָּׁנָה הוּא זְכָרוֹן לְיוֹם
 רִאשׁוֹן¹⁹, כְּדִי לִיתֵן חִיזוּק לְמַעֲשֶׂה בְּרִאשִׁית
 הַקְּשׁוּרִים עִם עֵנִין הַדִּיבּוּר, שְׁהָיָה בְּרִיאַת הָעוֹלָם
 הִיָּתָה עַל-יְדֵי דְּבוּרָו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים גו'²⁰, כְּמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²¹
 בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמֹּת נִבְרָא הָעוֹלָם. וְמָה שֶׁכְּתוּב כָּאֵן קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים, וְלֹא

(16) כתובות עד, ב (ובפרש"י). (17) ראה לקו"ש חי"ז ע' 185. וראה גם ד"ה ויהיו חיי שרה תשמ"ה (תו"מ סה"מ חשון ע' רפח ואילך). (18) ראה לקו"ת פ' ראה לא, ג. דרושים לר"ה ס, סע"א. ובכ"מ. (19) תפלת מוסף דר"ה, מר"ה כז, א. (20) בראשית א, ג. ועוד. (21) אבות רפ"ה.

ביאור בדרך אפשר

1 דיבור נבְּרָא העולם. ומה שכתוב פֶּאֶן קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים, 2 בלשון דיבור וְלֹא בְּלִשׁוֹן מֵאֲמָר, בשונה מהלשון שמצינו לגבי הבריאה 3 "ויאמר" ו"בעשרה מאמרות", אין זה מורה שהקשר בין ה"דברים" של ענין 4 התשובה וה"מאמרות" של העולם אינו חזק וישר אלא הסיבה לכך שנאמר 5 לשון דיבור, "קחו עמכם דברים", 6 הרי זה כְּדִי לְהוֹרוֹת עַל 7 החיזוק שֶׁל עֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת 8 שְׁנַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַדְּבָרִים 9 ה"דברים" הידועים (וזה הרמז בלשון 10 קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים) שֶׁהֵם 11 עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת, היינו שעשרת 12 הדברות מוסיפות חיזוק וקיום וחיות 13 בבריאה שנבראה בעשרה מאמרות 14 פְּדִיעַ מַה שְׁכָּתוּב בְּזֶה־ר 22 15 (וּמִבְּאֵר כִּכְמָה מְקוֹמוֹת 23 16 בתורת החסידות) עַל הַפְּסוּקָה 24 17 האמור בתורה לענין הקרבנות שנשיאי 18 השבטים הביאו בחנוכת המשכן 19 עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הִפָּךְ בְּשִׁקְלָה 20 הַקֹּדֶשׁ, שְׁעֲשָׂרָה עֲשָׂרָה כֹּפֶל 21 הלשון רוֹמֵז לשני דברים שהם 22 במספר עשר ושניהם קשורים האחד 23 בשני, היינו עַל עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת 24 וְעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת, ומשמעות 25 הדברים היא, כאמור לעיל, שְׁעַל-יְדֵי 26 עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת נַעֲשֶׂה חִיזוּק 27 בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם 28 נִבְרָא הָעוֹלָם כִּי הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה 29 בעשרת הדברות מביאה חיזוק ותוספת 30 חיות וקיום לבריאה. 31 וְעַל-דֶּרֶךְ מֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 32 בְּמִסְכַּת שַׁבָּת 25 מֵאִי דְּכָתִיב 26 33 על מתן תורה אֲרֵץ יִרְאָה וְשִׁקְטָה 34 כו', בְּתַחֲלִילָה בתחילת הבריאה 35 יִרְאָה חֲשֵׁשָׁה שְׁמָא לֹא יִהְיֶה לָּהּ קִיּוֹם 36 וְלִבְסוּף במתן תורה שִׁקְטָה כו', 37 דָּאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ מֵאִי 38 דְּכָתִיב 27 מִהוּ שְׁכָּתוּב וַיְהִי עָרֹב 39 וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה"א 40 יְתִירָה לָמָּה לִי, ה' מיותרת לשם 41 מה, והרי אפשר היה לכתוב "ששי" 42 ללא ה"א, אלא מְלַמֵּד שֶׁהִתְנַה הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית 43 וְאָמַר לָהֶם אִם יִשְׂרָאֵל מִקְבָּלִים הַתּוֹרָה אֲתֶם מִתְקַיְּמִין כו' 21

ביאור בדרך אפשר

44 וגם ממאמר זה מובן שהתורה מוסיפה קיום וחיות לעולם (וְזֶהוּ יוֹם 45 הַשְּׁשִׁי, לכן נאמר בבריאית העולם יום השישי בה"א הידיעה להורות 46 שהכוונה על הַשְּׁשִׁי הַמְּיוֹחָד וידוע בְּמָקוֹם אַחֵר, ו' בְּסִינּוֹ הַיּוֹם 47 השישי בחודש סיון שְׁנִיתָנָה בּוֹ תּוֹרָה, שָׁבוּ בְּיוֹם מִתֵּן תּוֹרָה תְּלֹוֹי 48 וַיְהִי עָרֹב וַיְהִי בֹקֶר שֶׁל גָּמָר 49 בְּרֵאשִׁית סיון מלאכת הבריאה 50 בששת ימי בראשית), וְהֵינּוּ שְׁעַל- 51 יְדֵי קִבְּלַת עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת 52 במתן תורה, נַעֲשֶׂה בִּיסוּס 53 וְחִיזוּק הָעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת 54 שבהם נברא העולם, וְעַל-יָדָם על 55 ירי החיזוק והביסוס של עשרת 56 המאמרות גַּם הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא 57 בָּהֶם מִקְבֵּל חִיזוּק וּבִיסוּס. 58 (ה) וּמִסִּים בְּכָתוּב, בהפטרָה זו 59 שתחילתה ב"שובה ישראל" 60 וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ. 61 וְהַעֲנִין בְּזֶה, לפי המשמעות 62 הפנימית של הדברים, דָּאֵף שְׁנוּסָף 63 עַל הַתְּשׁוּבָה של האדם עצמו, 64 בליכו ובנפשו, הרי לצורך הכפרה על 65 החטא צָרִיךְ לְהִיּוֹת גַּם עֲנִין 66 הַקֶּרְבֵּן, וּבִזְמַן שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ 67 הָיָה קָיָם הָיָה צָרִיךְ לְהִבְיֹא 68 קֶרְבֵּן, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינּוּ מִבִּיא 69 קֶרְבֵּן, הָרִי זֶה גּוֹפָא זה עצמו 70 הוֹכָחָה שֶׁאֵין תְּשׁוּבָתוֹ 71 שְׁלִימָה, מִכָּל-מָקוֹם בִּזְמַן 72 שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, הִנֵּה 73 אֲרִיָּה הוּא דֹרְבִיעַ עָלֶיהָ 28, 74 מילולית: אריה הוא שרובץ עליה, 75 ומשמעות האמירה היא שהחובה 76 מוטלת אלא שהביצוע של הדבר 77 בפועל בלתי אפשרי (לפי שעה) כיוון 78 שְׁעַל-פִּי תּוֹרָה בּוֹמֵן הַזֶּה, כשאין 79 בית המקדש קיים, אֵינּוּ יָכוֹל 80 לְהִבְיֹא קֶרְבֵּן, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא 81 עֹשֶׂה כָּל הַתְּלֹוֹי בּוֹ, והמניעה של 82 הבאת הקרבן בפועל היא לא דבר 83 התלוי בו הָרִי זֶה בְּאֹפֶן 84 דְּוָשְׁלָמָה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ, וכפי 85 שדרשו חכמינו ז"ל על פסוק זה שכאשר אי אפשר להקריב קרבנות מן 86 הבמה ("פרים"), התפילה באמצעות השפתיים משלימה את הדבר ונחשבת

שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו'

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) וְזֶה שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹי' אֱלֹקֶיךָ גּו' קָחוּ עִמָּכֶם
 2 דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל הַיּוֹי' וְגו', כָּכָל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים שֶׁבְּהֶמְשָׁךְ
 3 הַפְּטוּכִים כּוֹלֵל הַפְּטוּקִים שֶׁלֹּא נִתְבָּארוּ כֵּאֵן, עַד לְסִיּוֹם הַהֶפְטָרָה,
 4 שְׁזוּהִי פְלָלוֹת הָעֲבוּדָה שְׁעַל-יָדָהּ פּוֹעֲלִים אֶת כָּל הָעֲנִינִים
 5 דַּעֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה, עַד לְיוֹם
 6 הַכִּפּוּרִים. כְּלוּמָר שֶׁהֶעֱנִינִים
 7 הַאֲחֵרִים לְכָל אֹרֶךְ הַהֶפְטָרָה, מִתְחִילָה
 8 וְעַד סוּפָה, כּוֹלֵלִים אֶת כָּל הָעֲנִינִים שֶׁל
 9 עֲבוּדַת ה' הַמְּיוּחָדֶת לַעֲשֶׂרֶת יָמֵי
 10 תְּשׁוּבָה מִתְחִילָתָם וְעַד סִיּוּמָם בְּיוֹם
 11 הַכִּפּוּרִים שְׁאֵז בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
 12 נַעֲשֶׂה הָעֲנִינִים דְּסִלְחָתִי
 13 כְּדִבְרֶךְךָ³¹, וְעַד לְסִיּוֹם וְחוּתָם
 14 דְּתַפְלַת נְעִילָה, שֶׁהוּא הַסִּיּוֹם
 15 וְהַחֲתִימָה שֶׁל כָּל עֲנִינֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים
 16 (וְכֵן הַסִּיּוֹם וְהַחֲתִימָה שֶׁל כָּל עֲשֶׂרֶת
 17 יָמֵי תְּשׁוּבָה) שְׁאֵז בְּתַפְלַת נְעִילָה
 18 שֶׁבְּסִיּוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים אֲמָרִים³²
 19 וּמְכַרְזִים הַיּוֹי' הוּא הָאֱלֹקִים³³,
 20 שְׁזוּהוּ כְּמוֹ הָעֲנִינִים דְּ(שׁוּבָה
 21 יִשְׂרָאֵל עַד) הַיּוֹי' אֱלֹקֶיךָ,
 22 שְׁהוֹי' וְאֱלֹקִים כּוֹלָא חֲדָ³⁴
 23 הַכּוֹל אֶחָד, כְּמִבְּאֹר בְּקִבְלָהּ וְחִסְדוֹת
 24 עַל הַפְּטוּקִים "יִדְעַת הַיּוֹם וְהַשְּׁבוּתָ אֶל
 25 לִבְכֶּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים" שֶׁלֹּאמִיתוֹ
 26 שֶׁל דְּבַר הָאֹרֶךְ הַמְּאִיר בְּמִדְיָהּ וְהַגְבֵּלָה
 27 ("אֱלֹקִים") אֵינוֹ דְּבַר נִפְרָד מִהָאֹרֶךְ
 28 הַמְּאִיר לֹלָא גְבוּל ("הוֹי"), כִּי מִידַת
 29 הַצִּמְצוּם וְהַסְתָּרָה הֵם רַק לִגְבֵי
 30 הַנִּבְרָאִים, אֶךְ לִגְבֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא
 31 שֶׁהַכּוֹל בָּטֵל לִפְנֵי, "הוֹי" וְאֱלֹקִים
 32 כּוֹלָא חֲדָ.
 33 וּמִזֶּה מִהַאֲמִירָה וְהַחֲכִירָה בְּמוֹצָאֵי
 34 יוֹם הַכִּפּוּרִים "ה' הוּא הָאֱלֹקִים"
 35 בָּאִים לְשִׁנָּה הַבָּאָה
 36 בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא הָאֲמִירָה
 37 וְהַחֲכִירָה שֶׁבָּאָה מִיָּד אַחֵר כֵּן כְּפִי
 38 שֶׁכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְכַרְזִים
 39 (שְׂרִייעֵן אוֹיִם מְכַרְזִים בְּקוֹל
 40 נִיחָר) בְּקוֹל אֶחָד וְכוּלָם יַחַד, מִתּוֹךְ אַחְדוּת לְאַחֲרֵי ה'תִּקְיָעָה
 41 גְּדוּלָה' הַתִּקְיָעָה בְּשׁוּפָר הַנְּהוּגָה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים (שֶׁנִּקְרָאת תִּקְיָעָה
 42 "גְּדוּלָה" כִּיּוֹן שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִגְּדָרִים, וְלֹלָא מִדִּידָהּ וְהִגְבֵּלָה),

ביאור בדרך אפשר

1 לֹאדָם כִּאֵילוֹ הַקָּרִיב קִרְבָּנוֹת בְּפוֹעַל וְהֵינּוּ לֹא רַק בְּאוֹפֶן שֶׁכָּל
 2 הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה בְּאֵילוֹ הַקָּרִיב עוֹלָה (כְּדֹאִיתָא בְּסוֹף מְנַחוֹת)²⁹, וּלְפִי זֶה הַלִּימּוֹד בְּתוֹרַת קִרְבֵּן עוֹלָה הוּא רַק
 3 "כִּאֵילוֹ" הַקָּרִיב עוֹלָה וְלֹא נִחְשָׁב כְּקִרְבֵּן מִמֶּשׁ אֶלָּא בְּאוֹפֶן שֶׁמֻּצְדוֹ
 4 יִשְׁנֵנו כָּל הָעֲנִינִים בְּשְׁלִימוֹתוֹ,
 5 כְּמוֹכֵן מִלְשׁוֹן הַפְּטוּקִים "וְנִשְׁלַמָּה (פְּרִים
 6 שְׁפָתֵינוּ)", שֶׁהַפְּעוּלָה בְּשִׁפְתֵינֵינוּ, כִּיּוֹן
 7 שֶׁהָאֵדָם מֻצְדוֹ עֲשֶׂה אֶת כָּל הַתְּלוּי בּוֹ
 8 בְּשִׁלְמוֹת, נִחְשָׁבֶת מִמֶּשׁ כְּמוֹ הַקִּרְבָּת
 9 קִרְבֵּן.
 10 וְלִהְיֶיר, שְׁאֵף שִׁישְׁנו גַּם
 11 הָעֲנִינִים דְּכִתְבָּה עַל פְּנִקְסוֹ
 12 כְּשִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָבִיא
 13 חֲטָאֹת שְׁמִנָּה³⁰, כְּמִסּוּפֵר בְּגִמְרָא
 14 שֶׁחֲכָמִים גִּזְרוּ לֹא לִקְרוֹא בִּשְׁבַת לֹאֹר
 15 הַנֵּר שְׁמָא יִבּוֹא הָאֵדָם לְהַטוֹת אֶת
 16 הַשֶּׁמֶן כְּדֵי שֶׁהֵנָּה יִדְלַק יוֹתֵר זְמַן, דְּבַר
 17 שֶׁאֲסוּר בִּשְׁבַת, וְאִמָּר רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא בֵּן
 18 אֲלִישֵׁעַ: "אֵנִי אִקְרָא וְלֹא אִטָּה", פֶּעַם
 19 אַחַת קָרָא וְהִטָּה וְזֹאת כָּתוּב עַל פְּנִקְסוֹ:
 20 אֲנִי יִשְׁמַעֲלָא בֵּן אֲלִישֵׁעַ קִרְיָתִי וְהִטָּתִי
 21 נֵר בִּשְׁבַת, לְכִשְׁבִּנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲבִיא
 22 חֲטָאֹת שְׁמִנָּה. שְׁעֲנִינִי זֶה יָכוֹל
 23 לְהִיטֵן גַּם עֲכָשִׁי, בְּזִמְנָה הַזֶּה וְאֵם
 24 כֵּן לְכַאוּרָה יֵשׁ אֲפִשְׁרוּתָהּ שֶׁל פְּעוּלָה
 25 מִעֲשִׂית בְּזִמְנָה הַזֶּה שִׁיחִיהָ בַּהּ מִעֲנִינֵי
 26 הַקִּרְבָּנוֹת הֵרִי גַּם עֲנִינֵי זֶה שֶׁל
 27 רִישׁוֹם הַחוּבָה לְהִבִּיא קִרְבֵּן עַל גְּבִי
 28 פְּנִקְסוֹ אֵינוֹ הַקִּרְבָּת קִרְבֵּן
 29 בְּפוֹעַל, כִּי אֵם בְּדוּגְמָתָהּ
 30 וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ, וְלֹא
 31 יוֹתֵר מִזֶּה אֶלָּא שֶׁהַדְּבָרִי עַל
 32 הַחוּבָה לְהִבִּיא קִרְבֵּן נִמְשָׁךְ וְכֵן
 33 וּמִקְבָּל בִּיטוּי בְּפוֹעַל גַּם בְּכִתְבָּה,
 34 כִּיּוֹן שֶׁעֲלוּל לְשִׁכְחוֹ, אֶבֶל
 35 לְוִלִי עֲנִינֵי הַשִּׁכְחָה אֵילוֹ הַחֲשֵׁשׁ
 36 מִפְּנֵי שִׁכְחָה לֹא הִיָּה קִיָּם, הִיָּה
 37 מִסְּפִיק הַדְּבָרִי בְּלִבְדּוֹ, עַל-יְדֵי
 38 הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה וְכוּ'
 39 (כָּכָל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים שְׁנִמְנֵנו בְּסוֹף מְנַחוֹת), שְׁעַל-יְדֵי זֶה
 40 בְּאִמְצָעוֹת הַדִּיבּוּר בְּלִבְדּוֹ נַעֲשֶׂה הָעֲנִינִים בְּאוֹפֶן דְּנִשְׁלַמָּה פְּרִים
 41 שְׁפָתֵינוּ שֶׁכְּמוֹ נִחְשָׁב כְּמוֹ הַקִּרְבָּת קִרְבֵּן בְּפוֹעַל בְּשִׁלְמוֹת, "וְנִשְׁלַמָּה".

(29) ראה לקו"ש ח"ח ע' 413 ואילך. (30) שבת יב, ב. וראה שיחת וא"ו תשרי תשמ"א. לקו"ש שם הערה 51. (31) תנחומא פקודי יא. פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. (32) שו"ע אדה"ז או"ח סתר"ג ס"י. (33) ואתחנן ד, לה; לט. (34) ראה זהר ח"א יב, א. ח"ב כו, ב. קסא, א ואילך. ח"ג רסד, א (ברע"מ). (35) ראה לקו"ת דרושים לר"ה ס, ריש ע"ג.

ביאור בדרך אפשר

- 1 **כְּדֹאֵיתָא** כפי שמוכח ב**פספרי** 35
 2 **שְׁזָהוּ** ה'תקיעה גדולה' שבמוצאי
 3 יום הכיפורים היא **בְּדוֹגְמַת הָעֶנְנִי**
 4 **דְּתַקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל**
 5 **לְחִירוֹתָנוּ**, היינו התקיעה שתהיה
 6 בביאת המשיח **כְּמוֹ שְׁפָתוֹב 36**
- 7 **וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא**, עם בוא
 8 הגאולה, **תַּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל**
 9 **וּבָאוּ הָאוֹבְדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר**
 10 **וְהַנִּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם גו'**,
 11 **בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ**, על-ידי
 12 **מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ**.

(36) ישע' כז, יג.

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' ב

- 1 נצלה כל צרכו, ודאי יש בו משום איסור שְׂבִירַת הָעֶצֶם לדעת הכל,
 2 ואפילו לרבי הסובר שלא נאסרה שבירת עצם אלא בקרבן הראוי
 3 לאכילה. **מֵאִי מַעֲמָא** – מה הוא טעם הדבר, דְּהָא חַוִּי – שהרי ראוי
 4 הוא לאכילה, דְּמַמְוִי לִיה וְאִכִּיל לִיה – שכן יכול הוא לצלותו כראוי
 5 ולאוכלו, אֵלָא שְׂבִירַת עֶצֶם שֶׁל הָאֵלִיָּה (זנב הכבש), אִיכָא בִּינְיָהוּ
 6 – בזה נחלקו התנאים, לְמָאן דְּאָמַר – לדעת תנא קמא הסובר
 7 שאסרה תורה שבירת עצם בקרבן בָּשָׂר, הָא – אליה זה, של קרבן
 8 בָּשָׂר הוּא, ולפיכך אסור לשבור בה עצם. אבל לְמָאן דְּאָמַר –
 9 לדעת רבי הסובר שלא אסרה תורה שבירת עצם אלא בקרבן
 10 הָרָאוּי לְאִכִּילָהּ, הָאִי – אליה זה, אִינוּ רָאוּי לְאִכִּילָהּ, דְּאֵלִיָּה לְגִבְיָהּ
 11 סְלִקָא – שהרי האליה מוקטרת היא לשמים, ולפיכך אין בה איסור
 12 שבירת עצם.
- 13 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב נחמן בר יצחק: רב אשי אָמַר,
 14 כָּל בִּי הָאִי גְּוֹנָא – באופן כזה, ששובר עצם באליה, וְדָאִי אִין בּוֹ
 15 מְשׁוּם איסור שְׂבִירַת הָעֶצֶם, דְּהָא וְדָאִי אִינוּ רָאוּי לְאִכִּילָהּ כָּלָל, אֵלָא
 16 אֶבְרָ שֶׁל קרבן פסח שֶׁאִין עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר, אִיכָא בִּינְיָהוּ – בזה נחלקו
 17 התנאים אם יש בו איסור שבירת עצם. לְמָאן דְּאָמַר – לדעת תנא
 18 קמא, הסובר שאסרה תורה שבירת עצם בקרבן בָּשָׂר, הָא – אבר
 19 זה שאין עליו כזית בשר, בָּשָׂר הוּא, ולפיכך אסור לשבור בו עצם,
 20 אבל לְמָאן דְּאָמַר – לדעת רבי הסובר שלא אסרה תורה שבירת
 21 עצם אלא בקרבן שהוא רָאוּי לְאִכִּילָהּ, אִינוּ חַיִּיב על אבר זה משום
 22 שבירת עצם, מְשׁוּם דְּעֵינָן – צריך שיהא בו כזית כדי שיעור
 23 אֲכִילָהּ, וְלִיכָא – והרי אין בו שיעור זה.
- 24 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב אשי: רבִּינָא אָמַר, כָּל בִּי הָאִי
 25 גְּוֹנָא – באופן כזה, שאין על האבר כזית בשר, ודאי לדעת הכל
 26 לִיָּת בִּיהּ (אין בו) מְשׁוּם איסור שְׂבִירַת הָעֶצֶם, דְּעֵינָן – שכן צריך
 27 שיהא בו שיעור אֲכִילָהּ, אֵלָא אֶבְרָ שֶׁאִין עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר בְּמָקוֹם זֶה
 28 – במקום השבירה, וְיֵשׁ עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר בְּמָקוֹם אֲחֵר – שלא במקום
 29 השבירה, אִיכָא בִּינְיָהוּ – בזה נחלקו התנאים, אם יש בו איסור
 30 שבירת עצם. לְמָאן דְּאָמַר – לדעת תנא קמא, הסובר שאסרה
 31 תורה לשבור עצם בקרבן בָּשָׂר, הָא – אבר זה, שאין עליו כזית
 32 בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במקום אחר, בָּשָׂר הוּא, ולפיכך
 33 אסור לשבור בו עצם, אבל לְמָאן דְּאָמַר – לדעת רבי, הסובר שלא
 34 אסרה תורה שבירת עצם אלא בקרבן שהוא רָאוּי לְאִכִּילָהּ, אִינוּ
 35 חַיִּיב על אבר זה משום שבירת עצם, מְשׁוּם דְּעֵינָן – צריך שיהא
 36 בו כזית כדי שיעור אֲכִילָהּ בְּמָקוֹם הַשְּׂבִירָה, וְהָא לִיכָא – והרי אין
 37 שם כזית בשר.
- 38 הגמרא מביאה ברייתא, שבה מתבאר כשיטת ארבעה אמוראים
 39 מתוך השמונה שהובאו לעיל: תְּנִינָא בְּאֶרְבָּעָה מִיְנֵיהּוּ – שנינו

- 40 בברייתא כשיטת ארבעה מן האמוראים, בביאור מחלוקת תנא
 41 קמא ורבי. דְּתִנְיָא בברייתא, רְבִי אֱמִיר, נאמר בכתוב (שמות יב מז)
 42 'בְּכִיֹת אֶחָד יָאכֵל גו', וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ, ויש לדרוש ממקרא זה
 43 שרק על שבירת עצם בפסח הבשר הוא חַיִּיב, וְאִינוּ חַיִּיב על שבירת
 44 עצם בפסח הַפְּסוּל. ועתה מבארת הברייתא את ההלכות
 45 היוצאות מכלל זה. הֵתֵּה לוֹ לקרבן שְׁעַת הַבּוֹשֶׁר, דהיינו שנעשה
 46 מתחילה בכשרות, וְנִפְסַל בְּשַׁעַת אֲכִילָהּ, כגון שיצא הבשר חוץ
 47 לחומת ירושלים, אִין בּוֹ איסור מְשׁוּם שְׂבִירַת עֶצֶם. והיינו כדעת רב
 48 יוסף לעיל.
- 49 דין נוסף מונה הברייתא: יֵשׁ בּוֹ באבר זה כזית כדי שיעור אֲכִילָהּ,
 50 יֵשׁ בּוֹ איסור מְשׁוּם שְׂבִירַת עֶצֶם, אבל אם אִין בּוֹ כזית כדי שיעור
 51 אֲכִילָהּ, אִין בּוֹ מְשׁוּם שְׂבִירַת עֶצֶם. והיינו כדעת רב אשי, או כדעת
 52 רבינא.
- 53 דין שלישי אומרת הברייתא: אבר הָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ, כגון אליה, אִין בּוֹ
 54 מְשׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם. והיינו כדעת רב נחמן בר יצחק.
- 55 דין רביעי מונה הברייתא: בְּשַׁעַת אֲכִילָהּ שֶׁל קרבן פסח יֵשׁ בּוֹ איסור
 56 מְשׁוּם שְׂבִירַת עֶצֶם, אבל שְׁלֹא בְּשַׁעַת אֲכִילָהּ, כגון מבעוד יום, אִין
 57 בּוֹ איסור מְשׁוּם שְׂבִירַת עֶצֶם. והיינו כדעת אבוי.
- 58 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין אבר שאין עליו כזית בשר
 59 במקום שבירה: אִיתָמַר – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, לגבי אֶבְרָ
 60 שֶׁאִין עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר בְּמָקוֹם זֶה – במקום השבירה, וְיֵשׁ עָלָיו בִּצְיַת
 61 בָּשָׂר בְּמָקוֹם אֲחֵר. רְבִי יוֹחָנָן אָמַר, יֵשׁ בּוֹ איסור מְשׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם,
 62 לְפִי שִׁישׁ באבר זה בשר כשיעור אכילה. רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר,
 63 אִין בּוֹ איסור מְשׁוּם שְׂבִירַת עֶצֶם, לְפִי שְׁצִירָךְ שִׁיהָ שִׁיעוֹר אֲכִילָהּ
 64 במקום שבירה.
- 65 רבי יוחנן מקשה לריש לקיש מברייתא: אִיתִיבִיהּ (הקשה) רְבִי
 66 יוֹחָנָן לְרִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ. שנינו בברייתא, נאמר לגבי קרבן פסח
 67 (שמות יב מז) 'וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ', ויש ללמוד ממקרא זה שכוונת
 68 הכתוב לאסור שבירת עצם בכל ענין, אֲחֵר (בין) עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו
 69 בִּצְיַת בָּשָׂר, וְאֲחֵר (ובין) עֶצֶם שֶׁאִין עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר. מברר רבי יוחנן,
 70 מֵאִי – מה היא כוונת הברייתא 'אִין עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר', אִילִיכָא – אם
 71 תאמר, דִּאִין עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר כָּלָל, לא במקום השבירה ולא במקום
 72 אחר, אם כן, אִמָּאִי (ומדוע) יֵשׁ בּוֹ איסור מְשׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם. אֵלָא
 73 לֹא הָיָה קָאָמַר – אלא ודאי כך כוונת הברייתא לומר, אֲחֵר (בין)
 74 עֶצֶם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר בְּמָקוֹם זֶה – במקום השבירה, וְאֲחֵר – ובין
 75 עֶצֶם שֶׁאִין עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר בְּמָקוֹם זֶה וְיֵשׁ עָלָיו בִּצְיַת בָּשָׂר בְּמָקוֹם
 76 אֲחֵר, בכל ענין יש בו איסור מְשׁוּם שבירת עצם. (קְשִׁיָא לְרִבִּי
 77 שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ).
- 78 מתרצת הגמרא: אִמָּר לִיה – אמר לו ריש לקיש לרבי יוחנן,

ב"ה, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב,
פרשת וזאת הברכה אשר ברכך משה,
ששי לחודש השביעי, ה'תשד"מ.
ברוקלין, נ.י.

אל כל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

פותחין בברכה, ברכת חתימה וגמר חתימה טובה.

בבואנו מראש-השנה ומשבת-שובה, אשר לפי קביעות שנה זו מוליך ראש-השנה אל שבת-קודש,
שבת-שובה.

ובהמשך לנקודה השניה שבקביעות שנה זו – שראש-השנה חל בשבוע פרשת האזינו –

כפי ששתי נקודות אלה הוסברו במכתבים הקודמים, מערב שבת קודש ח"י אלול וממוצאי שבת
קודש כ"ה אלול (תשמ"ג).

ואפשר להוסיף – על-כל-פנים בקיצור נמרץ – על השייכות המיוחדת של ראש-השנה –

א) אל יום החמישי בשבוע, אשר ה"שיר של יום" שלו הוא מזמור התהלים שבו נאמר "תקעו
בחודש שופר", ואל יום הששי בשבוע, שה"שיר של יום" שלו הוא "ה' מלך גאות לבש" אשר אדם הראשון
עשה את הדבר על ידי כך שהביא את הבריאה כולה ל"ינשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו", ב"ראש
השנה" הראשון שהיה בעולם.

ב) אל פרשת האזינו, שנאמרה "לעד בבני ישראל" במשפט ה', ו"משפט איהו רחמי", ובפרט – ביום
המשפט בראש-השנה, שאז ה' "עומד מכסא דין" (לגמרי) "ויושב על כסא רחמים", ומזכה את בני ישראל,

יום שלישי שהוכפל בו כי טוב: פרש"י בראשית א, ז. ובאוה"ת (בראשית לג, ב. משפטים ע' א'קנו. ועוד)
מקשר זה עם טוב לשמים וטוב לבריות – קידושין מ, א. וראה פיה"מ להרמב"ם פאה בתחלתה. מכתב כ"ק אדמו"ר
(מהורש"ב) נ"ע בסה"מ תשי"ט ע' יח (השני). מכי ומאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שם. ובפרש"י שם בסופו – דגם העבר
נעשה טוב.

פרשת וזאת הברכה: להעיר, אשר בקביעות שנה זו פרשה זו היא במשך ג' שבועות, רובו של חודש תשרי.
ולהעיר מתורת אדה"ז: מען בעדארף לעבן מיט דער צייט. . מיט פרשת השבוע כו' ("היום יום" ב' חשון. סה"ש תשי"ב
ע' 29 ואילך).

ששי: ושיעור חומש דיום זה: וליוסף אמר, הוא ספירת היסוד, ספירה הששית דז"א.
לחודש השביעי: הוא "המשווע (ויק"ר פכ"ט, ח) והמשווע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה" – תורת
הבעש"ט ("היום יום" כ"ה אלול. כשי"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לא. וש"נ). וראה גם ד"ה יו"ט של ר"ה ה'תשי"י
בתחלתו.

כ"ה אלול: שבו נברא העולם. ראה מכתב דמוצש"ק כ"ה אלול. וש"נ.
יום החמישי: . ה"שיר. . שלו הוא. . "תקעו בחודש שופר": תהלים מזמור פא. ר"ה לא, ב.
יום הששי: . שה"שיר של יום" שלו הוא "ה' מלך גאות לבש": תהלים מזמור צג. ר"ה לא, א. מסכת
תמיד שם.

ל"נשתחוה. . עושנו": תהלים צה, ו.
"לעד בבני ישראל": וילך לא, יט ובפרש"י שם.
"לעד בבני ישראל" במשפט ה': ראה פרש"י ריש פי' האזינו.
ו"משפט איהו רחמי": תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). ובנגלה דתורה: "ושפטו העדה והצילו העדה" –
ר"ה כו, א.

"עומד מכסא דין". . "ויושב על כסא רחמים": ויק"ר פכ"ט ג: בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין
לפני הקב"ה, (הוא) עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים כו'. פסיקתא דר"כ פיסקא כג (בחודש השביעי). וראה גם
ויק"ר שם, ד, ו. כתבי האריז"ל במקומם (תק"ש). וראה ד"ה תקעו תרפ"ח בתחלתו. ד"ה עלה אלקים תשי"ח בתחלתו.

אגרות קודש

כל בני ישראל, להכתב ולהחתם לאלתר בספרן של צדיקים, כיון שהתורה אומרת ומעידה ש"ועמד כולם צדיקים".

והיא (פי' האזינו) נאמרה בהבטחה ש"לא תשכח" – זכרון נצחי, שאותה זוכרים מעצמם ובתוספת של "שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך", ובמיוחד ב"יום הזכרון", ראש-השנה,

נתעכב בזה על נקודה שלישית בקביעות של ראש-השנה בשנה הנוכחית: העובדה שראש-השנה (ה"ראש" של השנה) הוא של "שנה מעוברת", שנה בת שלושה-עשר חדשים, שהיא מבורכת בימים נוספים, יתירה לא רק על שנה פשוטה, כי אם אפילו על שנת-חמה שיש בה 365 ימים.

* * *

הענין של "שנת עיבור" קשור כידוע, בכך ש"ישראל מונין ללבנה":

הלוח היהודי-תורני מבוסס על מהלך הלבנה ומורכב משנים-עשר חדשי לבנה,

אבל מאחר שהתורה דורשת שהחגים יחולו בתקופתם המתאימה: חג הפסח – ב"חודש האביב" (ניסן), חג הסוכות – ב"זמן האסיף" (תשרי), וכך הלאה, והרי תקופות השנה נקבעות לפי מהלך השמש – נדרש לפיכך שכל שנתיים-שלוש, כאשר ההפרש בין שנת-חמה לשנת-לבנה מצטבר כדי חודש ימים, יתווסף אז לשנת הלבנה עוד חודש – ויש אז אדר-ראשון ואדר-שני – כדי להשוות את ההפרש ולהבטיח שהחגים יחולו בזמנם המתאים.

* * *

כפי שהוזכר פעמים רבות צריך אדם ללמוד מכל דבר בקשר להתנהגותו, וחיינו בכלל, וביחוד – כיצד לעבוד את הקב"ה ("אני נבראתי לשמש את קוניי"), ובאופן מיוחד – מענין כה חשוב כ"שנת עיבור", שבה תלויה הקביעות של החדשים והחגים של השנה.

אחת הנקודות בדבר היא, שלמרות ששניהם – הן השמש והן הירח – נבראו כדי "להאיר על הארץ", הרי ב"להאיר" של השמש אין כל שינוי מיום ליום ולעומתו בירח נראה שינוי בלתי פוסק, כשכל יום שונה

להכתב ולהחתם לאלתר בספרן של צדיקים: ר"ה טז, ב.

ש"ועמד כולם צדיקים": ישעי' ס, כא.

בהבטחה ש"לא תשכח": וילך לא, כא (וקאי על השירה הזאת) ובפרש"י שם.

"שאל . . ויאמרו לך": האזינו לב, ז.

בימים נוספים: מספר ימים הכי גדול שאפשר להיות בשנה, שפ"ה – לא שפ"ג או שפ"ד כבשאר שנות עיבור, היא גם "שלימה" – לא חסרה או כסדרה.

הענין של "שנת-עיבור": בהבא להלן ראה רמב"ם הל' קידה"ח רפ"א ורפ"ד. ולהעיר שבעיבור נאמר "סוד" העיבור. וראה רמב"ם שם פ"א ה"ד. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: בסוד עמי לא יהיו זה עיבור. – נתבאר בלקוטי לוי"צ לפסוקים כו' ע' קטו. בנוגע להשלימות דשנת העיבור – להעיר מומלכי צדק מלך שלם – אוה"ת לך עו, ב ואילך. ולהעיר מפרש"י וישלח לג, יח. מו"נ בסופו.

ש"ישראל מונין ללבנה": סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. וראה אוה"ת בראשית ד, ב ואילך. ובכ"מ. – וצע"ק לשון הרמב"ם ריש הל' קידה"ח: והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה.

שהחגים יחולו בתקופתם המתאימה: תשא לד, כב (ובסנהדרין יג, א). ראה טז, א (ובפרש"י שם. ר"ה כא, א. סנהדרין שם, ב).

צריך אדם ללמוד: תורת הבעש"ט כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' קכז. "היום יום" ט' אייר. תורת הה"מ לקו"א (הוצאת קה"ת) סי' ריג.

("אני נבראתי לשמש את קוניי"): משנה וגמרא סוף מסכת קידושין.

ששניהם . . נבראו כדי "להאיר על הארץ": בראשית א, טו.

השמש . . הירח . . "להאיר על הארץ": ועד שהשמש "ממתקת" הפירות והלבנה "מבשלת" הפירות (פרש"י

פרשתנו – דשיעור יום זה – לג, יד).

השמש אין כל שינוי . . בירח . . שינוי: ראה תו"א ד"ה בחודש השלישי (סז, ג). תו"ח שמות שעא, ב ואילך.

אוה"ת יתרו ע' תשפו ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' קלב. וראה סי' הליקוטים – דרושי דא"ח צמח צדק – ערך לבנה ע' ת ואילך. וראה או"ת להח"מ עה"פ ועינינו מאירות כשמש, סי' רצז (הוצאת קה"ת).

אין כל שינוי . . מיום ליום: היינו בה"להאיר".

אגרות קודש

מן היום שלפניו, החל מיום מולד הירח – לאחר שה"להאיר" שלו לא היה כלל: במחצית הראשונה של החודש הוא הולך וגדל עד ל"קיימא סיהרא באשלמותא" (=הירח קיים במלואו), ובמחצית השנייה של החודש הוא הולך וקטן עד שהוא מתכסה לגמרי כהכנה לראש-חודש חדש שבו הוא מתחדש. עוד נקודה חשובה ביותר: כל השינויים בירח נעשים בו רק על-ידי השמש המאיר עליו.

כיון שהתורה, תורת אמת, אומרת שכל אדם הוא "עולם", ויותר מזה "עולם מלא" בכל הפרטים, מובן ששתי תופעות הטבע, ה"השתנות" שבירח ו"אי-ההשתנות" ("היציבות") של השמש, משתקפות, בחיי האדם. לכל אדם יש בטבעו שתי נטיות: מחד – לבחור לעצמו מהשקפות העולם השונות ולקבוע לעצמו עקרונות יסוד ומטרות קבועות ובלתי מעורערות: חכמה ושלמות בה, מדות טובות ושלמות בהן, צדק ויושר וכו' – ויחד עם זאת יש לו נטיה לשנות ולחדש, ליצור מחדש (אפילו ביחס ליום הקודם שלו עצמו), וכו'.

לכאורה, במבט ראשון, שתי תכונות אלו – ההתחדשות והיציבות – סותרות זו לזו, אך מאחר שהאדם הוא "עולם מלא", הרי שתי התכונות לא רק שאינן סותרות, אלא, אדרבה, הן משלימות זו את זו, ושתייהן יחד מאפשרות לו למלא את מטרותיו ומשימתו בחיים במלוא המדה – כדרך ששנת-העיבור מביאה השוואה ושלמות בסדר הזמנים.

* * *

ההסבר לכך בקצרה – החל בדוגמא פשוטה ביותר:

בכל יום – מתחיל היהודי את יומו ב"מודה אני לפניך", וממשיך – בברכות השחר, פסוקי דזמרה, קריאת שמע וברכותיה, הברכות הראשונות והאחרונות של תפלת העמידה וכו' – מבלי ישונה.

יחד עם זאת אומרת **התורה הנצחית** כי "הברכות האמצעיות" של התפילה חייבות להשתנות בראש-השנה ביחס לכל ימי השנה, בשבת – לגבי ימי החול וכו', ושירו של יום משתנה מיום ליום.

כך גם בשיעורי-תורה: בכל יום אותם דברים מן התורה שבכתב (פרשת ברכות כהנים) ומן התורה שבעל-פה ("אלו דברים", "איזהו מקומן"), ויחד עם זה – הלכות החג בחג, הלכות שהזמן גרמן (ביחס לפעילויות היום-יומיות – מה היא **ההוראה של התורה** בהן) **וכיוצא באלה**.

כללית יותר בענין זה: **תורה** – "לא תהיה מוחלפת" יחד עם "להגדיל תורה ולהאדירה", **מצוות** – באופן של "לא תוסיפו ולא תגרעו" יחד עם הידור מצוה ו"להעלות בקודש", ושני הסוגים משלימים אחד את השני.

ובכל הענינים הללו נדרש אותו תוקף, עד כדי מסירות נפש, הן בענינים השווים תמיד (כפי שמסמל השמש), והן בענינים המשתנים (כפי שמסמל הירח), וכל זה נוצר על-ידי תורה-אור, שלא תהיה מוחלפת, לפי רצון הקב"ה, שכל יהודי יהיה עולם מלא,

ל"קיימא סיהרא באשלמותא": זח"א קנ, רע"א. ח"ב פ"ה, א. עד"ז שמו"ר פט"ו, כו. בירח . . רק על ידי השמש: זח"א רלו, סע"ב. שם רמט, ב. ובכ"מ. שכל אדם הוא "עולם": עולם קטן זה האדם – תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). וראה תנחומא פקודי ג. אדר"נ ספ"א.

"עולם מלא": סנהדרין לו, סע"א במשנה. "הברכות האמצעיות" . . חייבות להשתנות בראש השנה . . בשבת: להעיר משו"ע אדה"ז ה' שבת סי' רס"ח ס"ב. וי"ל. ואכ"מ. הלכות החג בחג: סוף מגילה. שו"ע אדה"ז ריש ה' פסח. "לא תהיה מוחלפת": עיקר הטי"ג העיקרים. וראה רמב"ם ה' יסוה"ת רפ"ט. ה' מלכים פ"א סוף ה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.

ודבר וודאי הוא שהשם נותן לכל אחד ואחת את הכחות הדרושים, עד כדי מסירות נפש, בשתי התכונות, והיהודי צריך להוציא אותם אל הפועל בהרמוניה מלאה ובשלימות.

וזה אחד הלקחים משנת העיבור – שיש להתבונן, ובמיוחד בימים אלה של חשבון-הנפש ותשובה, בשתי התכונות האמורות, לערוך סיכום של כל אחת מהן, ול"השוותן" כדי להשיג את השלימות המלאה ולנצל את הכחות שהקב"ה העניק לכל אחד ואחת לביצוע שליחות הנשמה של "לשמש את קוניי", ולעשות זאת – כמו את כל הענינים של התורה והמצוות – בשמחה ובטוב לבב.

* * *

ויחי רצון שהתבוננות בנקודות האמורות תנוצל הן באשר לתורה בשלימותה יחד עם "להגדיל תורה ולהאדירה", והן באשר למצוות – ב"לא תוסיפו ולא תגרעו" יחד עם תוספת בהידור מצוה וב"להעלות בקודש", הלוך ומוסיף, ושכל זה יוסיף עוד יותר בהצלחה בכלל, ובכל האמור במיוחד, ושהדברים יבואו אצל כל יהודי ואצל כל היהודים, בחתימה וגמר חתימה טובה בטוב הנראה והנגלה, בכל ימי השנה, ובמיוחד – שהשנה עשירה ב"ימים", שנת העיבור,

כולל הברכה העיקרית, שבקרוב ממש לראש-השנה (יום המשפט) הנוכחי – יקויים היעוד "קומה אלקים שפטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגויים",

ברכת הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, לאלתר במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה

מנחם שניאורסאהן

"להגדיל תורה ולהאדירה": ראה חולין סו, ב. רמב"ם הל' ת"ת ספ"ב (גרסתו בב"ב כא, א:). וראה לקו"ש ח"ו ע' 299 ואילך בהערות.
 "לא תוסיפו ולא תגרעו": ואתחן ד, ב.
 הידור מצוה: ובה עצמו מעט או יותר ועד שליש (ב"ק ט, ריש ע"ב) כן מהדרין מן המהדרין (שבת כא, ב).
 ו"להעלות בקודש": ברכות כח, א. וש"נ.
 נותן לכל אחד ואחת את הכחות הדרושים: כי אינו מבקש כי אלא לפי כחן של כאו"א – במדב"ר פ"ב, ג.
 "קומה . . הגויים": תהלים פב. ח.

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' א

ונטהרו עושים פסח שני.
 מבררת הגמרא את טעם מחלוקתם. שואלת הגמרא: נִימָא בְּהָא
 קְמִיפְלִיג – נאמר שבכך נחלקו, דָּמֵאן דָּאֵמֵר – רב הונא הסובר שאין
 תְּשִׁלוּמִין לְפֶסַח הָבָא בְּטוּמָאָה, קְסָבֵר טוּמָאָה דְּחוּיָהּ הִיא בְּצִיבּוּר,
 ובקושי הותר להקריב את הפסח בטומאה, הלכך הטמאים
 שהקריבו אינם נחשבים כאילו הקריבו בטהרה, ולכך אין הזבין
 עושים את הפסח השני, שלא נדחה הטמא לפסח שני אלא
 כשהציבור הקריב את הפסח בטהרה. וְמֵאֵן דָּאֵמֵר – ורב אדא בר
 אהבה הסובר שיש תְּשִׁלוּמִין לְפֶסַח הָבָא בְּטוּמָאָה, קְסָבֵר טוּמָאָה
 הוּתִירָה בְּצִיבּוּר, ולכך טמאי המת שהקריבו פסח ראשון נחשבים
 כאילו הקריבוהו בטהרה, וכשהציבור הקריב בטהרה, היחידים
 שהיו זבין נדחים לפסח שני.
 דוחה הגמרא: אָמְרִי – אמרו בני הישיבה, לֹא – אין הכרח לומר
 שנחלקו בדבר זה, אלא דְּכוּלֵי עֲלָמָא – בין רב הונא ובין רב אדא
 בר אהבה מודים שטוּמָאָה דְּחוּיָהּ בְּצִיבּוּר, וְכֵהָא פְּלִיגִי – ובכך
 נחלקו מִרְ קָבֵר – רב הונא סבר

הלא יש ללמוד ממנו שבאופן שאין טהורים העושים פסח ראשון
 יעשוהו הטמאים אף שהם מועטים, כדי שיעשה הפסח בזמנו.
 אָמֵר לְהוּ רב לבני הישיבה, וְיָלוּ אָמְרוּ לֵיהּ לשמואל, לשיטתך, בִּי
 הוּוּ פוֹלְחֵוּ זָבִין – כאשר כל ישראל זבין, מֵאֵי עֲבָדֵת לֵיהּ – מה אתה
 עושה עם הפסוק, הלא באופן זה לא נעשה הפסח במועדו, אֵלֹא
 ודאי בִּיּוֹן דְּלֹא אָפְשֵׁר לעשותו במועדו לֹא אָפְשֵׁר ולא מתקיים
 הפסוק, הָבָא נִמִּי – כאן גם כשרובם זבים ומיעוטם טמאי מת לֹא
 אָפְשֵׁר לעשות את הפסח במועדו על ידי טמאי המת כיון שהם
 מועטים.
 הגמרא מביאה אופן נוסף בו יש בציבור גם טמאי מת וגם טמאי
 זיבה: אֵיתָמֵר – נאמר בבית המדרש, הִיוּ רוֹבְנֵי שְׁלֹשָׁה מִטְמְאֵי
 מְתִים ונעשה הפסח בטומאה, וּמִיעוּטָא זָבִין שאינם עושים בטומאה
 אף כשהפסח בא בטומאה, רַב הוּנָא אָמֵר, אֵין תְּשִׁלוּמִין לְפֶסַח הָבָא
 בְּטוּמָאָה, זבים שלא עשו פסח ונטהרו, אם הפסח הראשון בא
 בטומאה אין להם תשלומין בפסח שני, וְרַב אֲדָא בְּרִי אֶהֱיָה אָמֵר,
 יֵשׁ תְּשִׁלוּמִין לְפֶסַח הָבָא בְּטוּמָאָה, ואותם שהיו זבים בראשון

בס"ד. שיחת יום ג', וא"ו תשרי, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע¹ לעשרת ימי תשובה כותב הרמב"ם²: "אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת
- 2 הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר³ דרשו ה' בהמצאו"
- 3 - כדברי הגמרא⁴ בנוגע לפסוק "דרשו ה' בהמצאו": "התם ביחיד .. אימת .. אלו עשרה ימים שבין
- 4 ר"ה ליוהכ"פ", שאז יש ליחיד את כח הרבים.
- 5 כלומר: כיון שבימים אלו הקב"ה הוא "בהמצאו" (ומה גם שיש בקשה או ציווי מיוחד "דרשו ה'")
- 6 (וכן בהמשך הכתוב⁵: "קראוהו בהיותו קרוב"), הרי מובן שאז התשובה "מתקבלת .. מיד", ומזה גופא
- 7 מובן גם שהיא "יפה ביותר"⁵ (משא"כ בכל השנה כולה, שאין ענינים אלו).
- 8 ומובן, שכיון שהקב"ה הוא "בהמצאו .. בהיותו קרוב", צריכה להיות שמחה מיוחדת שאינה בכל
- 9 השנה כולה.
- 10 ב. ובהקדמה⁶ - שלכאורה, ובפרט לפי מאמר העולם, ענין התשובה הוא היפך ענין השמחה.
- 11 אבל האמת אינה כן⁷, ובפרט בנוגע לעשיית⁸, כשהקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב" - שהרי
- 12 אפילו אצל מלך בשר ודם הסדר הוא, שכאשר המלך מתקרב ונעשה מצוי, אזי אין מקום להראות תנועה
- 13 של עצבות והיפך השמחה, ועאכ"כ כשמדובר אודות מלך מלכי המלכים הקב"ה; ואדרבה: דוקא בזמן
- 14 שהקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב" צריכה להיות שמחה מיוחדת שאינה בכל השנה כולה.
- 15 אך לכאורה אינו מובן: איך מתאים הדבר עם ענין התשובה, שכיון שצריכה להיות קשורה עם חרטה
- 16 על העבר, הרי בהכרח שתעורר רגש של היפך השמחה, מצד ההתבוננות שישנו העבר שצריך להתחרט
- 17 עליו בחרטה גמורה?!
- 18 ויובן ע"פ ביאור רבינו הזקן בתניא⁸, אודות ההתבוננות בהיחס של "מלך גדול ורב" אל "איש הדיוט
- 19 ונבזה ושפל אנשים .. המוטל באשפה", ש"יורד אליו ממקום כבודו (על כסאו בהיכלו) כו"⁹, ועד שרוצה
- 20 להתאכסן ולדור "אתו עמו בביתו"¹⁰, והיינו, שהוא יהי' בבחי' "אושפזיך לגבורה"¹¹ - שהתבוננות זו
- 21 בהכרח שתעורר שמחה גדולה ביותר.
- 22 וביחד עם זה, אין סתירה לכך שתהי' אצלו תנועה הפכית - "בכי" תקיעא בלבאי מסטרא דא" (כלשון
- 23 הזהר¹² שמביא רבינו הזקן בתניא¹³):
- 24 מצד אחד - תובעים שיהי' ענין השמחה; ומצד השני - צריכה להיות תשובה אמיתית, הקשורה עם
- 25 ההתבוננות בהעבר שמתחרט עליו חרטה גמורה [ועד לחרטה כזו ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב
- 26 לזה החטא לעולם" (כדברי הרמב"ם¹⁴), שבשביל זה יש צורך בחרטה גדולה ביותר, שעוקרת את
- 27 האפשרות ש"ישוב עוד לכסלה"¹⁵ ח"ו]. ובפרט לפי דעת הרמב"ם¹⁶ ש"צריך לפרוט את החטא". וגם
- 28 לדעת הפוסקים האחרונים שאין צורך בכך, וכפי שפוסק גם רבינו הזקן בשולחן¹⁷ ש"אם לא פרט את
- 29 חטאיו, אלא אמר סתם חטאתי, יצא ידי מצות ווידוי" - הרי צריך להיות אצלו החשבון-צדק כו', שמעורר
- 30 רגש של מרירות.

(9) תניא פמ"ו. (10) שם פל"ג. (11) שם פל"ד. (12) ח"ג עה, א. (13) ספל"ד. (14) שם ה"ב. (15) תניא אגה"ת פ"א. (16) שם ה"ג. (17) או"ח סתר"ז ס"ד. וש"נ.	(1) תוכן שיחה זו נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה (בשילוב שיחת ש"פ האזינו שנה זו) בלקו"ש חכ"ט ע' 203 ואילך. (2) הל' תשובה פ"ב ה"ו. (3) ישע"י נה, ו. (4) ר"ה יח, א. וש"נ. (5) ראה לקמן ס"ט ואילך. (6) ראה גם תר"מ ח"ו ע' 158 ואילך. ועוד. (7) ראה לקו"ש שם הערה 29. (8) ראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 10.
---	--

ולא זו בלבד שאין סתירה בין רגש המרירות שבתשובה ("בכי' תקיעא בלבאי מסטרא דא") לשמחה שמצד התשובה ("חדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא"¹²), אלא יתירה מזה, ואדרבה - שהשמחה היא לפי ערך המרירות, והיינו, שככל שתגדל המרירות מסטרא דא (בגלל שיש צורך גדול יותר בענין התשובה באופן של חרטה על העבר), כך תגדל יותר השמחה מסטרא דא, כמוכן מהמשל של רבינו הזקן מ"מלך גדול ורב" שיוורד אל "איש הדיוט ונבזה ושפל אנשים" מבלי הבט על כך ש"מוטל באשפה", וא"כ, ככל שתגדל יותר שפלותו של האיש ההדיוט, גדול יותר הפלא שאעפ"כ יורד המלך אליו, ובמילא גם השמחה היא גדולה יותר.

ג. וזהו גם הדבר-פלא שעשיית מתחילים בימי ר"ה ומסיימים ביוהכ"פ, שבהם מודגש שהתשובה היא מתוך שמחה (שהרי בר"ה אסור לומר וידיויים כו"¹⁸, וביוהכ"פ אסור ללבוש שק¹⁹). וכיון שהתחלת וסיום עשיית היא באופן כזה, הרי זה מורה על האופן שבו צריך להקבע ענין התשובה גם בימים שבינתיים - שאין סתירה בכך שביחד עם המרירות שבעבודת התשובה, נדרשת גם שמחה גדולה ביותר, בגלל שמלך מלכי המלכים הקב"ה יורד אליו כו', ובפרט בעשיית, "בהמצאו . . בהיותו קרוב" יותר מאשר בכל השנה כולה (אף שגם אז הרי זה באופן ש"אלקים קרובים אליו"²⁰), ובלשון החסידות²¹: קרוב המאור אל הניצוץ.

ואדרבה - כל אחד מחזק את השני: ככל שתגדל השמחה יותר, תגדל יותר גם החרטה על העבר והקבלה טובה על להבא; וככל שתגדל יותר החרטה על העבר בגלל החשבון-צדק, תגדל יותר השמחה מזה שהקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב".

וכאשר לומדים ענין זה בתורה - הרי כיון שהתורה היא "חיינו ואורך ימינו"²², אזי ניתוסף חיות באופן ההנהגה בעשיית, שנעשה אצלו ענין החדוה וענין הבכי' בבת אחת ובאותו ענין (כי, ההתחלקות היא רק בנוגע להגוף, אבל הענין עצמו אחד הוא).

ומזה באים ל"זמן שמחתנו", ובפרט ל"שמחת בית השואבה", שהיתה קשורה גם עם ענין התשובה, כדברי הגמרא²³ שאז היו אומרים "אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחול לו", ואעפ"כ היתה שמחה גדולה ביותר, עד כדי כך, ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"²⁴.

* * *

ד. בהמשך להאמור לעיל שיכול להיות ענין אחד שמעורר הן שמחה וחדוה והן הענין ההפכי מזה - הרי מצינו כן בספרי²⁵ בנוגע לאהבה ויראה, "שאין לך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במדת המקום בלבד", כמ"ש "ואהבת את ה' אלקיך"²⁵, ו"את ה' אלקיך תירא"²⁶. אמנם, ענין זה הוא בנוגע לסיבה ומקור ושורש לתנועת החדוה והתנועה ההפכית; אבל בנוגע להתגלות בגוף האדם, הרי זה באופן שזה "מסטרא דא" וזה "מסטרא דא".

ומזה מובן, שבנוגע לענין הגילוי - יש זמנים שמתגלית תנועת החדוה, ובה מוסתר הענין שמתעורר מצד השמחה, ולדוגמא: מצד השמחה מזה שהקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב", מתעורר הצורך בענין ד"דרשו"; ויש זמנים שהענין ד"דרשו" בא בגלוי, ובו מוסתרת השמחה מזה שהקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב".

העבודה ספ"ה.
(22) נוסח תפלת ערבית.
(23) סוכה נג, רע"א.
(24) שם נא, א"ב.
(25) ואתחנן ו, ה.
(26) שם, יג.

(18) ועד ש"מצוה לאכול ולשתות ולשמוח בראש השנה" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תקצז), וכידוע אריכות השקו"ט אם מותר להתענות בר"ה, וגם אם בלילה או ביום (ראה שם ס"ה. וראה גם לעיל ע' 31 הערה 4).
(19) נחבאר באריכה בלקו"ש שם.
(20) ואתחנן ד, ז. וראה ר"ה שם.
(21) דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס

- 1 וזהו החילוק שבין "זמן שמחתנו" לר"ה וכל עשיית עד ליוהכ"פ שנקראים "ימים נוראים" 27 - כפי
 2 שמבאר רבינו הזקן בארוכה בד"ה שוש אשיש בדרושי ר"ה 28, שהעבודה דר"ה היא באופן ד"גילו
 3 ברעדה 29, ש"רעדה תכסה את השמחה שלא תהא נראית ונגלית בחוץ, רק תוכו רצוף השמחה, ובהתגלות
 4 נראית ונגלית בחינת רעדה"; ואילו ב"זמן שמחתנו" - השמחה היא בגלוי, ובה מוסתר ענין הרעדה.
 5 וכן הוא בעבודת כל השנה כולה בכללות הענין דתומ"צ - כמדובר כמ"פ שכללות ופרטות נאמרו 30
 6 - שזהו כללות החילוק בין תורה למצוות, שלימוד התורה הוא באופן של שמחה בגלוי, כמ"ש 31 "פקודי
 7 ה' ישרים משמחי לב" (שלכן יש ימים שבהם אסור ללמוד תורה, כיון שמזה באה שמחה גלויה 32), ואילו
 8 מצוות, הרי קיומם צריך להיות מצד קבלת-עול דוקא, כעבד הממלא פקודת האדון, שזוהי תנועה של
 9 צמצום וכיווץ, היפך התנועה של התפשטות והתרחבות שבענין השמחה.
 10 ונקודת הענין - שגם כאשר ישנו ענין הרעדה, צריך להיות ענין הגילה, והיינו לפי שהקב"ה הוא
 11 באופן ש"אלקים קרובים אליו", ובפרט בעשיית, שאז הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב", וכמו"כ בימים
 12 טובים, "מקראי קודש" 33, כדאיתא בזהר 34: "זמינין מקודש", כך, שתמיד צריכים להיות שני הענינים;
 13 החילוק הוא רק איזה ענין הוא בגילוי ואיזה ענין הוא בפנימיות.
 14 ה. וענין זה מודגש גם בהפטרות יום א' דר"ה - הפטרת חנה:
 15 השייכות של חנה לר"ה היא - כדאיתא בגמרא ובמדרשים 35 שכמה נשים נפקדו בר"ה, החל משרה,
 16 שלכן קורין ביום א' דר"ה: "וה" 36 פקד את שרה גוי" 37, ובהתאם לכך מפטירין בחנה 37, שזהו כל סיפור
 17 המעשה עד שנפקדה חנה (כולל גם התפלה שפעלה זאת 38).
 18 ולאחרי סיפור המאורע והקורות, באים להעיקר - תפלת חנה, שהתחלתה: "עלי לבי בה" 39, שזהו
 19 ענין של שמחה.
 20 ו. ובמיוחד יומתק הענין:
 21 איתא בגמרא במסכת ברכות 40: "כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה", כפי שהגמרא
 22 מונה כמה פרטי הלכות שלמדים מתפלת חנה בנוגע לתפלת כל יום.
 23 ויש לבאר זאת ע"פ דברי אדמו"ר הזקן שמביא אדמו"ר האמצעי בסידורו 41, שע"פ כוונות האריז"ל,
 24 נראה, שהענין שנפעל בר"ה על כללות השנה, שנקרא בלשון הקבלה בשם בנין ספירת המלכות, הנה
 25 באופן פרטי נעשה ענין זה בכל יום בשלש ברכות ראשונות דשמו"ע. וכיון שתפלת חנה שייכת לר"ה,
 26 ובמיוחד ליום א' דר"ה, התחלת הבנין - שייכת היא גם לענין התפלה שבכל יום ויום, שבו נפעל באופן
 27 פרטי הענין שנפעל בר"ה.
 28 ז. ומענין זה באה ההוראה בהנוגע לכאו"א עד לדורנו זה בשנה זו:
 29 ובהקדם תורת הבעש"ט בענין זה 42 (כמדובר באריכות בשנים הקודמות 43), שפירש מ"ש 44 "ויהי
 30 לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים", ש"פנינה" קאי על לעו"ז, כמוכן מדברי הגמרא 45 "שטן ופנינה לשם
 31 שמים נתכוונו",

(37 מגילה לא, א ובפרש"י ור"ן שם. שו"ע אדה"ז אר"ח סתקפ"ד ס"ז.
 (38 ראה של"ה במס' ר"ה שלו (ריד, א בהגה"ה). וראה גם לקר"ש ח"ט ע' 291 הערה 7. חכ"ט ע' 187 הערה 66. וש"נ.
 (39 שמואל"א ב, א.
 (40 לא, סע"א.
 (41 עם דא"ח - תפלת ר"ה רלו, ג.
 (42 ראה כתר שם טוב בהוספות סמ"ד. וש"נ.
 (43 ראה גם תו"מ חל"ח ע' 113 ואילך.
 (44 שם א, ב.
 (45 ב"ב טז, א. וראה לקו"ת חוקת סב, א. ובכ"מ.

(27 ראה לקו"ת ר"פ עקב. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שב. יהל אור ע' קכ. אוה"ת ואתחנן ס"ע קעט ואילך. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' של. ועוד.
 (28 נצבים מז, א.
 (29 תהלים ב, יא.
 (30 ראה גם תו"מ חמ"ב ע' 246. וש"נ.
 (31 תהלים יט, ט.
 (32 ראה תענית ל, סע"א.
 (33 אמור כג, ב"ד.
 (34 ח"ג צד, א ואילך.
 (35 ר"ה יא, א. וש"נ. תנחומא וירא יז. ב"ר רפע"ג. ועוד.
 (36 וירא כא, א.

- 1 - והיינו, שכשם שבנוגע לשטן הנה רק הכוונה הפנימית בשרשה ומקורה היא "לשם שמים", אבל
 2 בגלוי למטה מציאותו של השטן היא באופן של היפך הסיוע לתומ"צ, כן הוא גם בנוגע לפנינה
 3 (שמחברים אותה עם השטן - "שטן ופנינה" בחדא מחתא), אף שבפנימיות היתה כוונתה לשם שמים,
 4 כמ"ש⁴⁶ "וכעסתי צרתה גו' בעבור הרעימה", "שתתרעם על שהיא עקרה ותתפלל"⁴⁷ -
 5 ועל זה מתרעם ומתאונן הכתוב - כהמשך תורת הבעש"ט - שלפנינה יש ילדים, היינו, שכאשר מדובר
 6 אודות עניני העולם, אזי יש ילדים, שישנם כו"כ שעוסקים בזה, משא"כ בנוגע לחנה, שקאי על צד
 7 הקדושה, אזי "אין ילדים".
 8 ומזה מובן גם בנוגע לפשטות הענינים - "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴⁸.
 9 ובהקדמה שבודאי אין סתירה בין הפשט לדרוש ורמז וסוד שבדבר, וכידוע הראי' לזה - מההלכה
 10 שהאיסור דשעטנז הוא דוקא ב"שוע טווי ונוז" ביחד⁴⁹, דכיון שכולם נרמזים בתיבה אחת, הנה גם בפועל
 11 צריכים להיות כולם ביחד, ומזה מובן, שכיון שהפשט וכן הרמז והדרוש והסוד הם באותם התיבות, הנה
 12 לא זו בלבד שאין סתירה ביניהם, אלא עוד זאת, שהם באים כולם ביחד. ואדרבה: השלימות של הפשט
 13 היא דוקא כאשר ישנם בפנימיות גם כל שאר חלקי התורה, ועד"ז השלימות של שאר חלקי התורה היא
 14 דוקא כאשר הם מתאימים וקשורים ומאוחדים עם הפשט שבדבר.
 15 ובנוגע לעניננו:
 16 כדי לפעול בשלימות את תוכן תורת הבעש"ט בענין חנה ופנינה בנוגע לפעולות בתומ"צ - יש לפעול
 17 ענין זה בפשוטו, היינו, שתמורת המצב שהי' בעבר, שלפנינה יש ילדים ולחנה אין ילדים, יהיו לחנה
 18 ריבוי ילדים, ועד ש"רבת בנים אומללה"⁵⁰ (כהמשך הכתובים, לאחר ההקדמה "עלץ לבי בה'"), היינו,
 19 שגם ריבוי הבנים שהיו שייכים עד עתה לפנינה, יכרתו ("אומללה" מלשון כריתה⁵¹) משייכותם לפנינה,
 20 ומכאן ולהבא יהיו שייכים לחנה.
 21 ח. וזהו גם פשטות הענין שבר"ה נפקדה חנה, באופן שמתאים גם עם תוכן הענין ע"ד הדרוש:
 22 כאשר ההנהגה בר"ה היא כדבעי, שאז מתפללים באופן של "מרת נפש"⁵² עבור ילדים, "אל הנער
 23 הזה התפללתי"⁵³, להעמיד ילדים באופן שיהיו קשורים לעולם עם מקדש ה' ומשכן ה', "וישב שם עד
 24 עולם"⁵⁴ - אזי ממלא הקב"ה את הבקשה (בר"ה נפקדה חנה), ונעשית שנה שמרובה בבנים ובנות לומדי
 25 תורה ועוסקים במצוות, בנים שנולדים לכתחילה לחנה, וגם הבנים שבעבר היו שייכים לפנינה, מנתקים
 26 אותם מהקישור וחיבור עם עניני פנינה, ומכניסים וכוללים אותם בין אלו ש"כל רואיהם יכירום כי הם
 27 זרע ברך ה'"⁵⁵.
 28 ועד שנעשה הענין ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף [ולא רק הילדים שכבר הגיעו לחינוך,
 29 אלא גם ה"טף" שאינם שייכים עדיין לדיבור (כדאיתא בכמה מפרשים⁵⁶)], דכיון שישנה כבר מציאות של
 30 נשמה בגוף, הרי הוא נכלל ב"הקהל" יחד עם כלל ישראל וגרף אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו
 31 .. ליראה את הוי"⁵⁷.
 32 וזוהי להעמיד "צבאות הוי'", באופן שאצל כולם יהי' הענין ד"ליראה את הוי'", "לעשות רצונך
 33 בלבב שלם"⁵⁸, ועד ש"יכלו כל נשמות שב(אותו אוצר ששמו) גוף"⁵⁹, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

(53) שם, כז.

(54) שם, כב.

(55) ישעי' סא, ט.

(56) ראה רמב"ן ואוה"ח עה"פ (יג). ועוד.

(57) וילך לא, יב-יג.

(58) נוסח ברכות ק"ש. ועוד.

(59) יבמות סב, סע"א (ובפרש"י). וש"נ.

(46) שם, ו.

(47) פרש"י ב"ב שם.

(48) שבת סג, א. וש"נ.

(49) נדה סא, ב. וראה גם תו"מ חמ"ד ע' 315 הערה 34.

וש"נ.

(50) שם ב, ה.

(51) מצו"ד ומצו"צ עה"פ.

(52) שם א, י"ד.

- ט. בנוגע ללשון הרמב"ם² ש"התשובה והצעה יפה לעולם, (אבל) בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר" - צריך להבין:
- כיון שהרמב"ם בספרו "יד החזקה" אינו כותב ("איז ניט אויסן") מליצות כו', וכפי שרואים במפרשי הרמב"ם שמכל תיבה או שינוי והוספה בלשון למדים כמה ענינים עד להלכות בפועל - מהי כוונת הרמב"ם בדיוק הלשון "יפה" ו"יפה ביותר", ומהו החילוק ביניהם?
- י. ויש לבאר תחילה הלשון "יפה":
- כשלומדים בשטחיות, הנה משמעות הלשון "יפה" הוא דבר שיש בו שימוש במובן של תועלת ("נוצלעך"). אבל יש בזה עוד כמה פירושים: מוטב, כמו "יפה שעה אחת קודם", וכיו"ב, ועד לענין היופי.
- וכיון שמדובר אודות פירושים של תיבה אחת, מובן, שיש קשר ושייכות ביניהם. וכפי שמצינו כמ"פ בדרושי הצ"צ⁶⁰, שמבאר הקשר ושייכות בין פירושים שונים של תיבה אחת או שרש אחד.
- ויש להביא דוגמא לקשר ושייכות של שני הפירושים ב"יפה", שימוש ויופי - מענין הקשור עם הלכה בפועל בהלכות שבת:
- איתא בגמרא במסכת שבת⁴⁸ בנוגע לפלוגתא של רבי אליעזר וחכמים אם מותר לצאת בכלי זיין בשבת, ש"רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו" (ולכן מותר לצאת בהם בשבת, כיון שזהו כמו לבוש), ו"חכ"א אינן אלא לגנאי, שנאמר⁶¹ וכתתו חרבותם לאתים" (ולכן אסור לצאת בהם, כיון שזהו כמו משא) - "אמרו לו לרבי אליעזר, וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח? אמר להן, לפי שאינן צריכין, שנאמר⁶¹ לא ישא גוי אל גוי חרב. ותהוי לנוי בעלמא, אמר אביי, מידי דהוה אשרגא בטיהרא", ופירש רש"י, "נר בצהרים, מתוך שאינו צריך אינו נאה כו".
- ומזה מובן, שענין היופי וענין השימוש תלויים זב"ז, והיינו, שיופי אמיתי, ע"פ תורה, שייך רק בדבר שמביא תועלת ע"י השימוש בו.
- יא. ושני ענינים אלו - שימוש ויופי - ישנם בענין התשובה, שזהו מ"ש הרמב"ם ש"התשובה והצעה יפה לעולם":
- כיון ש"אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"⁶², הרי יש צורך ושימוש בענין התשובה ("יפה" במשמעות של שימוש), כדי לכפר על העבר, ולהבטיח (ע"י הקבלה על להבא) שלא ישוב עוד לכסלה; וכיון שע"י התשובה נעשה "אהוב ונחמד קרוב וידיד" (כמ"ש הרמב"ם בהמשך הל' תשובה⁶³), הרי התשובה היא "יפה" גם במשמעות של יופי.
- וממשיך הרמב"ם ש"בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים (התשובה) היא יפה ביותר .. שנאמר דרשו ה' בהמצאו":
- בעשרת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ שבהם הקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב", הצורך בענין התשובה כדי להיות "אהוב ונחמד קרוב וידיד" הוא גדול יותר מכמו בשעה שנמצא בריחוק מהקב"ה, "מרחוק הוי' נראה לי"⁶⁴; וכמו"כ גדולה יותר האהבה והידידות כו' (ענין היופי) כשנמצאים בקרוב להקב"ה, כפי שרואים בפועל למטה שאינו דומה ביטוי החביבות כו' כאשר נמצאים באותו מקום או כשנמצאים בריחוק מקום.
- ועפ"ז יש לומר, שהראי' שמביא הרמב"ם ממה "שנאמר דרשו ה' בהמצאו", היא לא רק על סיום הפיסקא: "ומתקבלת היא מיד" (שזהו הפירוש הפשוט בדברי הרמב"ם, שכיון שהקב"ה הוא "בהמצאו", לכן "מתקבלת היא מיד"), אלא גם על מ"ש לפנ"ז ש"היא יפה ביותר" - דכיון שהקב"ה הוא "בהמצאו", אזי הצורך והיופי בענין התשובה (ב' הפירושים ד"יפה") הוא ביותר.

(62) קהלת ז, כ.

(63) פ"ז ה"ו.

(64) ירמ' לא, ב.

(60) ראה ס' החקירה (הוצאת תשס"ג) הוספה ג (קמו, ב.

ואילן). וש"נ. וראה גם תו"מ ח"מ ע' 7. וש"נ.

(61) ישע' ב, ד.

יב. והביאור בזה:

מבואר בחסידות - החל מדברי רבינו הזקן בתניא⁶⁵ באריכות הביאור - בפירוש הכתוב⁶⁶ "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", שכן הוא גם בהיחס של בנ"י, "אתם קרויין אדם"⁶⁷, ע"ש "אדמה לעליון"⁶⁸, אל האדם העליון שעל הכסא.

ומזה מובן, שהעובדה שהקב"ה הוא "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב", פועלת על האדם התחתון (אפילו ללא רצונו) שגם אצלו יהי' הענין ד"בהמצאו" ו"בהיותו קרוב".

ומובן, שכאשר יהודי נמצא עם הקב"ה באופן ד"בהמצאו" ו"בהיותו קרוב" - אזי מתגבר אצלו יותר הצורך לבטל את הענין ד"עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם"⁶⁹.

ועוד זאת, שאז התשובה היא באופן שחודרת בפנימיותו כו'. והיינו, שמצד קירוב המאור (בלשון החסידות⁷¹), שהוא המקור על כל ההארות וההמשכות כו', מתעורר גם ה"מאור" של היהודי - פנימיות נפשו, ובלשון הכתוב במזמור "לדוד ה' אורי" (שמתחילים לומר מר"ח אלול⁷⁰, בתור הכנה לעשי"ת): "בקשו פני את פניך הוי' אבקש"⁷¹, היינו, שנעשה החיבור של הפנים והמאור שלמעלה עם המאור שלמטה - פנימיות ועצם הנפש.

וענין זה פועל שתהי' התשובה "מתקבלת מיד", ובמילא יכול להוסיף ולילך "מחיל אל חיל"⁷², מדרגא לדרגא, בענין התשובה גופא - מתשובה תתאה לתשובה עילאה (בלשון הזהר⁷³), או מתשובה מיראה לתשובה מאהבה (בלשון הגמרא⁷⁴), והרי ע"י תשובה מאהבה "נעקר עונו מתחתלו"⁷⁵ (ולא באופן ש"מקצת שמו עליו"⁷⁵, שבעבר הי' לו שייכות לענין שאינו מצות ה'), ועד שאפילו "זדונות נעשו לו כזכיות"⁷⁶, שלכן עומד בדרגא כזו שאפילו צדיקים גמורין אין יכולין לעמוד בו⁷⁷, כיון שהתשובה היא שלימה ואמיתית.

ועי"ז ממשיכים כל הענינים למטה באופן שתהי' חתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומבורכת "עד בלי די"⁷⁸, ועד לאופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁷⁹, "נחלה בלי מצרים"⁸⁰, כהיעוד דלעתיד לבוא, שיקויים למטה מעשרה טפחים ע"י עבודתנו באופן כזה במשך זמן הגלות⁸¹, ומתוך שמחה אמיתית וטוב לבב.

* * *

יג. לאחר שהרמב"ם מבאר את הדרגא השני' שבתשובה, שזוהי התשובה שבעשרת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, ש"יפה ביותר ומתקבלת היא מיד" (נוסף לכך ש"התשובה .. יפה לעולם") - ממשיך הרמב"ם⁸² שישנו ענין שלישי בתשובה: "יום הכפורים הוא זמן תשובה⁸³ לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכיפורים". המושך הביאור בדברי הרמב"ם אודות ענינה המיוחד של התשובה דיוהכ"פ גם לגבי התשובה דעשי"ת - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"ט ע' 204 ואילך.

65	פמ"ו ואילך.	76	שם, ב.
66	משלי כז, יט.	77	ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. וראה דרמ"צ
67	יבמות סא, רע"א. וש"נ.	78	לט, ב. קצא, סע"א.
68	ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.	79	מלאכי ג, יר"ד.
69	ישע' נט, ב.	80	ויצא כח, יד.
70	מטה אפרים סקפ"א ס"ו. וש"נ. וראה בארוכה שער	81	שבת קיח, סע"א.
71	הכולל פ"א סקכ"ח. וש"נ.	82	ראה תניא רפל"ז.
72	תהלים כז, ח.	83	שם פ"ב ה"ז.
73	שם פד, ח.		(83) נוסף על מצות התשובה כפי שהיא במשך כל השנה,
74	ח"ג קכב, א ואילך.		שאינה מצוה שהזמן גרמא, שהרי זהו ענין שישנו בכל יום ויום
75	יומא פו, א.		- "כל ימיו בתשובה" (שבת קנג, א).
76	פרש"י שם.		

- 1 יד. והנה, כדי לבוא לענין התשובה דיוהכ"פ, יש צורך בהכנה לפני זה, כדלקמן.
- 2 ובהקדמה - שבנוגע לעבודת יוהכ"פ הנה מצות היום ועבודת היום היתה ככהן גדול, שהי' עובד
- 3 עבודתו בשם כל עם ישראל, וכפי שמצינו בננוסח "סדר עבודה ליוהכ"פ" (שמקורו במשנה⁸⁴) בנוגע לענין
- 4 הוידי - שזהו חלק ממצות התשובה ביוהכ"פ, כנ"ל מדברי הרמב"ם ש"חייבים הכל (היחיד והרבים)
- 5 לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכיפורים - שהכה"ג הי' מתוודה לא רק עבור עצמו, בני ביתו ושבתו,
- 6 "שבת משרתך", אלא גם עבור "עמך בית ישראל", "עדת ישראל", והיינו, שהכה"ג הי' עושה זאת בשם
- 7 כאו"א משרתך.
- 8 ומזה מובן גם בנוגע להכנות שמצינו אצל הכה"ג לקראת עבודתו ביוהכ"פ, שמעין ודוגמת זה צ"ל
- 9 גם אצל כאו"א משרתך.
- 10 ובכן: ענין זה נתבאר במסכת יומא (או כפי שנקראת בכמה ראשונים⁸⁵: מסכת יום הכיפורים),
- 11 שהתחלתה היא בנוגע להכנה ליום הכיפורים: "שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו
- 12 וכו'", שאז מתחילים להכין את הכהן גדול לעבודת יוהכ"פ.
- 13 טו. ויש להוסיף ולבאר בנוגע לענין ההכנה במשך שבעה ימים:
- 14 ענינה של עבודת יוהכ"פ היא - להמשיך על כל השנה כולה, והיינו, שמיוהכ"פ שהוא יום אחד
- 15 בשנה, "אחת בשנה"⁸⁶, יומשך על כל השנה כולה, שתהי' באופן המתאים לפי העבודה ביוהכ"פ. ומזה
- 16 מובן גם בנוגע להכנה ליוהכ"פ - שאין זו הכנה ליוהכ"פ כפי שהוא יום יחידי (יום גדול כו'), אבל עדיין
- 17 יום יחידי בלבד), אלא זוהי גם הכנה לכל ימות השנה.
- 18 וכאן רואים את ההתאחדות של נגלה דתורה עם קבלה⁸⁷:
- 19 דובר לעיל⁸⁸ אודות ענינים של הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, ע"פ קבלה⁸⁹, שלהיותם שבעה ימים רצופים,
- 20 יש בהם כל שבעת ימי השבוע, כך, שיום ראשון בשבוע (משבעה ימים אלו) מתקן את כל ימי ראשון
- 21 של השבועות שעברו, ומהוה הכנה לכל ימי ראשון של השבועות הבאים.
- 22 היכן מצינו זאת בנגלה? - הרי זה בדברי המשנה ש"שבעת ימים קודם יום הכיפורים" מתחילה ההכנה
- 23 ליוהכ"פ:
- 24 שבעה ימים אלו הם חוץ מיוהכ"פ, וההוכחה לדבר, שהרי ביום השביעי היו מזין עליו מאפר הפרה,
- 25 ואח"כ הי' צריך לטבול, "שמא נטמא במת ולא ידע"⁹⁰, וא"כ, אי אפשר לומר שיום השביעי הוא יוהכ"פ,
- 26 שהרי בבוא יוהכ"פ הוצרך כבר להיות טהור, ועכצ"ל, ש"שבעת ימים קודם יום הכיפורים" מסתיימים
- 27 בערב יוהכ"פ.
- 28 ונמצא, ש"שבעת ימים קודם יום הכיפורים" הם השבעה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ - לא ששה או
- 29 שמונה, אלא שבעה דוקא, שכוללים כל ימי השבוע (כנ"ל), אשר, ע"פ פס"ד המשנה מתחילה אז ההכנה
- 30 לעבודת יוהכ"פ ע"י הכה"ג בשם כל ישראל.
- 31 טז. וסיום המסכת הוא⁹¹: "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין מי מטהר אתכם,
- 32 אביכם שבשמים, שנאמר⁹² וזרקת עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר⁹³ מקוה ישראל (ויש גורסין⁹⁴:
- 33 ה'), מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל".

89) שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם דרוש א'). סידור האריז"ל (עשי"ת). ועוד.
90) רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ד.
91) פה, ב (במשנה).
92) יחזקאל לו, כה.
93) ירמ' יז, יג.
94) ראה לקו"ש ח"ז ע' 177 הערה 36. וש"נ.

84) יומא טו, א.
85) רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ. אגרת ר"ש גאון (מהדורת לוין ע' 6 וע' 33). פי' רה"ג לכלים פכ"ז מ"ד. ועוד.
86) ס"פ תצוה.
87) ראה גם תו"מ חמ"ז ע' 246. וש"נ.
88) שיחת ש"פ האזינו, שבת תשובה ס"ד (לעיל ע' 33).
וש"נ.

- 1 ויש לבאר הקשר והשייכות של סיום המסכת עם התחלתה⁹⁵, ע"פ הכלל⁹⁶ "נעוץ סופן בתחלתן":
- 2 כשם שבהתחלת המסכת מדובר אודות כה"ג, הנה גם סיום המסכת הוא בנוגע לכה"ג: התחלת המסכת
- 3 - בנוגע לכה"ג למטה, שע"י עבודתו ביוהכ"פ היתה נפעלת כפרת וטהרת בניי, "יכפר עליכם" .. מכל
- 4 חטאתיכם .. תטהרו"⁹⁷, ובלשון הכתוב⁹⁸: "וכפר אהרן .. אחת בשנה"; וסיום המסכת - בנוגע לכה"ג
- 5 למעלה, כדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁹⁸: "אלקיעם כהן הוא", ועד לכה"ג⁹⁹ - ש"הקב"ה מטהר את
- 6 ישראל".
- 7 וכשם שאצל הכה"ג למטה ישנו הסדר שמזין עליו בשלישי ובשביעי "שמא נטמא במת ולא ידע",
- 8 כדי שביוהכ"פ יהי' הענין ד"לפני הוי' תטהרו"⁹⁷, הנה גם אצל הכה"ג למעלה שייך ענין זה - כמובן
- 9 מדברי הגמרא שם⁹⁸: "כי קברי' למשה במאי טביל כו'" [אף שלכאורה אינו מובן¹⁰⁰: איך שייך ענין של
- 10 טומאה אצל הקב"ה, בה בשעה ש"הלא כה דברי כאש"¹⁰¹, "מה אש אינו מקבל טומאה כו"¹⁰², ועאכו"כ
- 11 בנוגע להמקור של הדיבור, הקב"ה בעצמו], וכפי שמבואר בארוכה בזהר¹⁰³ שהקב"ה מטמא את עצמו,
- 12 כביכול, בשביל בניי, להיותם בבחי' "אחותו הבתולה הקרובה אליו" ש"לה יטמא"¹⁰⁴ גם כהן, ועד"ז
- 13 בנוגע לכה"ג, שמטמא ל"מת מצוה"¹⁰⁵.
- 14 יז. ויש להוסיף בענין ד"נעוץ סופן בתחלתן" - לא רק בנוגע לסיום המסכת במשנה, אלא גם בגמרא:
- 15 סיום המסכת בגמרא הוא בענין "הרואה קרי ביוהכ"כ".
- 16 ולכאורה: מהי השייכות להתחלת המסכת, ובכלל, מדוע מסיימת הגמרא בענין זה?!
- 17 אך הענין הוא - שבהתחלת המסכת (במשנה) נאמר ש"מתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו
- 18 פסול", ומבואר ברוב המפרשים¹⁰⁶ שהכוונה ב"פסול" היא ל"מקרה לילה".
- 19 ועדיין אינו מובן:
- 20 הרי מדובר אודות כהנים גדולים כשרים, שעליהם נאמר¹⁰⁷ "יראת ה' תוסיף ימים" (ולא אודות אלו
- 21 שעליהם נאמר¹⁰⁷ "שנות רשעים תקצרנה"), וא"כ, איך יתכן ש"יארע לו פסול" כזה? ! ובפרט ע"פ דברי
- 22 המשנה¹⁰⁸ שאחד מה"עשרה נסים (ש)נעשו לאבותינו בבית המקדש" הוא ש"לא אירע קרי לכה"ג
- 23 ביוהכ"פ"? !
- 24 ועל זה מסיימת הגמרא: "מפיש חיי סגי ומסגי", וכפי שמסיים רש"י (בפירוש דברי הגמרא שנאמרו
- 25 בלשון ארמי): "יאריך ימים".
- 26 יח. ועתה נבוא לביאור מאמר רבי עקיבא בסיום המסכת במשנה - "אשריכם ישראל כו' הקב"ה
- 27 מטהר את ישראל":
- 28 מאמר זה הוא לכאורה באופן שלא רישא סיפא: בתחלת המאמר הובא הפסוק "וזרקתי עליכם מים
- 29 טהורים" - ענין של זריקה והזי'; ואילו המשך המאמר הוא "מה מקוה מטהר כו'", ומקוה אינו מטהר
- 30 באופן של זריקה, שהרי אפילו "גל שנתלש ובו ארבעים סאה", אין מטבילין בו כשהוא באויר קודם
- 31 שיפול לארץ¹⁰⁹, ומה גם שכאן לא מדובר אודות "גל שנתלש ובו ארבעים סאה", אלא אודות ענין של
- 32 הזאה בלבד - "וזרקתי עליכם מים טהורים"?

(102) ברכות כב, א.

(103) ח"ג פט, א - נתבאר בד"ה ולאחותו הבתולה דש"פ אמור תשכ"ד (תו"מ חל"ט ע' 413 ואילך). ויש"נ.

(104) אמור כא, ג.

(105) רמב"ם הל' אבל פ"ג ה"ח. טושו"ע יו"ד רסשע"ד.

(106) פרש"י, ועוד.

(107) משלי יו"ד, כו. וראה יומא ט, א.

(108) אבות פ"ה מ"ה.

(109) רמב"ם הל' מקוואות ספ"ט.

(95) ראה גם לקו"ש שם ס"ע 176 ואילך.

(96) ספר יצירה פ"א מ"ו. וראה גם תו"מ חמ"ה ס"ע 243. ויש"נ.

(97) אחרי טז, ל.

(98) לט, סע"א.

(99) ראה זח"ג יז, ב.

(100) ראה גם חדא"ג מהרש"א ויד רמה לסנהדרין שם. הובאו

בלקו"ש ח"ז ע' 153 הערה 8.

(101) ירמ' כג, כט.

- 1 ואף שלפני הסיום "מה מקוה מטהר כו" הובא גם הפסוק "מקוה ישראל ה'" - הרי זה רק בתור
- 2 "ואומר", והיינו, שזהו ענין נוסף, או ראי' נוספת.
- 3 יט. ויש לומר הביאור בזה:
- 4 כיון שהטהרה (כפרה) דיוהכ"פ היא לא רק על עבירות קלות, אלא גם על עבירות חמורות, כפי
- 5 שמונים ב"על חטא": מחטאים שחייבים עליהם מכת מרדות, עד לחטאים שחייבים עליהם היפך החיים
- 6 (כרת, מיתה בידי שמים וד' מיתות ב"ד), שזהו בדוגמת הענין ד"טמא מת" - צריכה להיות הטהרה בשני
- 7 האופנים: ענין של הזאה, וענין של טבילה.
- 8 והסדר בזה - כמ"ש¹¹⁰ "והזה גו' ביום השלישי וביום השביעי .. (ואח"כ) ורחץ במים", וכפי שדרשו
- 9 רז"ל¹¹¹ שסדר זה - קודם הזאה ואח"כ טבילה - הוא בדוקא.
- 10 וזהו גם הסדר במאמרו של רבי עקיבא "אשריכם ישראל .. מי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שנאמר
- 11 וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם":
- 12 לכל לראש - "וזרקתי עליכם מים טהורים", שזוהי פעולת ההזאה שצריכה להיות ע"י הקב"ה, ע"ד
- 13 מ"ש¹¹⁰ "והזה הטהור על הטמא", היינו, שהזאה צריכה להיות ע"י אחר שהוא טהור (לא ע"י עצמו,
- 14 ולא ע"י טמא אחר).
- 15 ובפרט כשמדובר אודות טהרה מעבירות חמורות שהם בדוגמת טומאת מת, הרי בודאי שהטהרה
- 16 צריכה להיות ע"י הקב"ה דוקא - כמוכח ע"פ דברי המדרש¹¹² ש"על כל דבר ודבר שהי' אומר הקב"ה
- 17 למשה, אומר לו טומאתו וטהרתו, כיון שהגיע לפרשת אמור אל הכהנים, אמר לו משה רבש"ע, אם
- 18 נטמא זה במה תהא טהרתו .. באותה שעה נתכרכמו פניו של משה וכו'", וכדברי שלמה: "על כל אלה
- 19 עמדתי ופרשה של פרה אדומה חקתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני"¹¹³, והיחיד
- 20 שהי' יכול למצוא עצה על זה הוא - אבינו שבשמים, להיותו למעלה ממדידה והגבלה - אין סוף.
- 21 ובלשון סיום המשנה בהתחלת מסכת יומא: "אין לדבר סוף". אלא, ששם מדובר בענין של לעז"ז,
- 22 אבל הסיבה לכך שישנו ענין זה בלעז"ז הוא - בגלל שישנו תחילה בצד הקדושה, שזהו הקב"ה, "אביכם
- 23 שבשמים".
- 24 ולאחרי שישנו ענין הזאה ע"י הקב"ה, "וזרקתי עליכם מים טהורים" - אזי "וטהרתם", שפירושו (לא
- 25 כמו אלו שמפרשים שע"ז ש"זרקתי עליכם מים טהורים" אזי בדרך ממילא "וטהרתם", אלא) שגם אתם
- 26 צריכים לטהר את עצמכם ע"י הטבילה (שזהו ענין נוסף של טהרה, סיום הטהרה), כשם שלאחרי ההזאה
- 27 ע"י אחר ("והזה הטהור על הטמא") נאמר "ורחץ" (הוא בעצמו) במים".
- 28 כ. ומוסיף במאמרו של ר"ע עוד ענין - "ואומר" - בנוגע לטהרה מעבירות קלות (שחייבים עליהם
- 29 רק "מלקות ארבעים" או "מכת מרדות" בלבד), שגם היא נעשית ע"י הקב"ה:
- 30 יכולים לחשוב שהצורך בטהרה ע"י הקב"ה ("מי מטהר אתכם, אביכם שבשמים") הוא רק בנוגע
- 31 לעבירות חמורות, שעל ידם נעשים כמו טמא מת, ואז, הכל מודים שיש צורך בעזר של הקב"ה; אבל
- 32 בנוגע לעבירות קלות - יש מקום לומר שענין הטהרה יכול להיות ע"י איש ישראל בכח עצמו, ובמילא
- 33 הרי זה רק לפי כחו כו'.
- 34 אך האמת היא - כדברי הגמרא¹¹⁴ (אפילו בנוגע לעבירות קלות) ש"יצרו של אדם מתגבר עליו בכל
- 35 יום .. ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו". ומזה מוכח גם בנוגע לענין התשובה - שכאשר הדבר
- 36 נעשה ע"י סיוע מלמעלה, אזי ניתוסף עילוי בדרגת התשובה, ועד כדי כך, שעל זה אומרים "אשריכם
- 37 ישראל .. מי מטהר אתכם, אביכם שבשמים".

(112) במדב"ר פי"ט, ד. תנחומא חוקת ו (בסופו).

(113) במדב"ר שם, ג. תנחומא שם.

(114) סוכה נב, סע"א ואילך. וש"נ.

(110) חוקת יט, יט.

(111) ראה ספרי - הובא ביל"ש עה"פ (רמז תשסג), ובתוס'

הרא"ש שבת קיא, א (ד"ה כל חייבי טבילות), ובתורה ולא

טובלין - מגילה כ, א.

וזהו תוכן דברי ר"ע בהוספה "ואומר" - שהענין ש"אביכם שבשמים" "מטהר אתכם" הוא לא רק כאשר מדובר אודות טהרה מעבירות חמורות, שבשביל זה יש צורך בשני הענינים: הזאה ("וזרקתי עליכם מים טהורים") וטבילה ("וטהרתם"), אלא גם כאשר מדובר אודות טהרה מעבירות קלות, שבשביל זה אין צורך בהזאה, אלא די במקוה בלבד, הנה גם אז "מקוה ישראל הוי' .. הקב"ה מטהר את ישראל", והיינו, שאין זה רק כמו מקוה שהאדם עצמו טובל בה, אלא באופן ש"הקב"ה מטהר את ישראל".

כא. וענין זה נוגע ושייך גם לדינא - כמדובר כמ"פ⁸⁷ שכל הענינים צריכים להתבטא גם בנוגע לדיני התורה:

בנוגע להמנהג לטבול בערב יום הכיפורים, מביא רבינו הזקן¹¹⁵ בטעם הב', "שטעם טבילה זו הוא משום תשובה, כגר המתגייר", ולכן, "אפילו מי שטבל בערב ראש השנה, ולא ראה קרי אח"כ, צריך לחזור ולטבול בערב יום הכיפורים, משום תשובה".

כלומר: כל אחד מישראל, גם מי שהי' צדיק גמור בכל השנה כולה, צריך לטבול בערב יוה"כ"פ, ועי"ז נעשה אצלו עילוי שלא בערך - שנעשה מציאות חדשה, "כגר המתגייר".

ולכאורה אינו מובן: הרי במשך כל השנה כולה הי' צדיק גמור, וא"כ, מדוע צריך להיות מציאות חדשה?!

אך הענין הוא - שצדיק גמור "אינו מגיע" לבעל תשובה ("ווי קומט אַ צדיק צו אַ בעל תשובה"? (...)), שהרי מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו⁷⁷, והיינו, שלא זו בלבד שצדיק הוא למטה ממנו במדרגה, אלא שאין ביכלתו לעמוד שם; זהו ענין שלא בערך!

וזהו כללות ענין התשובה, שעל ידה נעשה האדם מציאות חדשה - כמבואר בראשונים¹¹⁶ שזהו הטעם שמועילה התשובה לקנח כל הענינים, בה בשעה שעבר על רצון ה', ונעשה מורד במלכות [והרי ענין זה הוא גם בעבירות קלות, כי מצד הענין של קיום רצון המלך, בטלים החילוקים בין עבירות חמורות ביותר לדקדוק קל של דברי סופרים, שגם הוא ניתן למשה מסיני] - שזהו לפי שבטלה מציאותו הקודמת ונעשה מציאות חדשה ("אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים"¹¹⁷).

וכדי להיות מציאות חדשה - אין זה בכח האדם מצד עצמו, שאינו יכול לשנות את מציאותו ("איבערמאַכן זיך אַליין"), אלא בכחו של הקב"ה.

ונמצא, שהטבילה דערב יוה"כ"פ שהיא "משום תשובה, כגר המתגייר" אינה טבילה במקוה סתם, מצד כח האדם בלבד, אלא ענינה של טבילה זו הוא - כדברי הגמרא בסיום מסכת יום הכיפורים ופרק יום הכיפורים (שזהו שמו של הפרק האחרון לפי כל הגירסאות): "מקוה ישראל הוי' .. הקב"ה מטהר את ישראל", וכיון שהקב"ה הוא למעלה ממדידה והגבלה, פועל הוא על איש ישראל למטה שנעשה מציאות חדשה.

כב. וזהו כללות הביאור במאמרו של ר"ע בסיום המשנה: התחלת המאמר היא: "אשריכם ישראל" - שפירושו כפשוטו - שהענין ש"לפני מי אתם מטהרים מי מטהר אתכם, אביכם שבשמים", הרי זה אושר ותענוג נפלא ("אַ אויסערגעוויינליכער גליק")!

וענין זה הוא לא רק כשיש צורך בטהרה מעבירות חמורות, שאז הכל מודים שזקוקים לעזר של הקב"ה, ובאופן שתחילה צריך להיות ענין של הזאה - "וזרקתי עליכם מים טהורים", ולאחרי כן "וטהרתם", אלא גם הטהרה מעבירות קלות (עד לדקדוק קל של דברי סופרים, ומנהג ישראל ש"תורה הוא"¹¹⁸) היא באופן ש"מקוה ישראל ה' .. הקב"ה מטהר את ישראל", בטהרה אמיתית, עד לאופן שנעשים מציאות חדשה.

(118) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א יו"ד סשע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(115) שו"ע או"ח סתר"ו ס"ב. וש"נ.

(116) סמ"ג מ"ע טז. ר"ן לר"ה טז, ב. הובאו בחדא"ג מהרש"א לר"ה שם.

(117) רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד.

1 ובאופן כזה מתחילה השנה החדשה - ע"ד המדובר¹¹⁹ בענין "תקעו בחודש שופר"¹²⁰, שענינו של
 2 ר"ה הוא שנעשה חידוש אמיתי מהמקור ושורש הראשון¹²¹, ובהוספה שלא בערך על השנים שהיו
 3 בעבר¹²²; וע"י "תקעו .. שופר", "שפרו מעשיכם"¹²³, ממשיכים את ה"חודש השביעי"¹²⁴, ה"משובע"¹²⁵
 4 בכל" טוב, ומה"חודש" - נמשך על כל השנה כולה, שתהי' שנה מושבעת בכל טוב גשמי ורוחני, למטה
 5 מעשרה טפחים.

* * *

6 כג. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ה) אודות תפלת חנה שנאמרת בהפטרות יום ראשון של ר"ה, יש
 7 להוסיף, שענין זה הוא ה"ממוצע" שבין קריאת התורה לתקיעת שופר, כי "אחר קריאת התורה יכין
 8 עצמו לתקוע בשופר" (כלשון רבינו הזקן¹²⁶), והרי בין קריאת התורה ותקיעת שופר ישנו ענין ההפטרות
 9 ותפלת חנה.
 10 ולהעיר גם מהשייכות ותפלת חנה לתקיעת שופר - כי "תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה"¹²⁷,
 11 הם כנגד תשעה סדרי התקיעות¹²⁸.

12 כד. והנה, נוסף על משנת"ל בנוגע להתחלת תפלת חנה בתיבות "עלץ לבי בה'", שזהו ענין השמחה
 13 (מצד עצם הענין ד"דע לפני מי אתה עומד"¹²⁹, שמעורר ב' תנועות הפכיות: "גילו ברעדה"¹²⁹) - יש
 14 להתעכב גם על סיום תפלת חנה, בפסוק¹³⁰ "הוי' יחתו מריביו וגו' ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו":
 15 על הפסוק "הוי' יחתו מריביו" - איתא בלקו"ת¹³¹: "וקשה, מי הם המריבים עם ה'?"

16 ומביא מ"ש בזהר¹³² "מריבו חסר .. מריב ו' כו'", והיינו, שהם המריבים על האות ו', שהו"ע המשכת
 17 החסדים מלמעלה, בחי' ז' א, שעיקרו הו"ע החסדים, ואילו המריבים הם בחי' הגבורות - גבורות דלעו"ז,
 18 וגם גבורות דקדושה, שבזה צריך להיות ענין הנסירה והמיתוק כו' (כמבואר בארוכה בלקו"ת ובדרושים
 19 שלאח"ז, ועד לדרוש זה של רבינו נשיאנו¹²⁸ (שישנו כבר בקופיר¹³³), שבו מבאר בארוכה הפסוק "הוי'
 20 יחתו מריביו גו'", עד "וירם קרן משיחו").

21 אך ישנו גם הפירוש הפשוט, "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" [שצריך להיות קשור ומאוחד עם
 22 הפירושים ע"פ דרוש רמז וסוד (כנ"ל ס"ז)] - ש"מריביו" של הקב"ה הם אלו שמריבים עם מלכא משיחא,
 23 שעליו נאמר בסיום הפסוק "ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו".

24 והענין בזה - כמבואר במפרשי התנ"ך¹³⁴ על אתר, שתפלתה היתה בקשר לבנה שמואל הנביא, שמשח
 25 את דוד מלך ישראל, אבל לא המליכו בחייו (שהרי בימי שמואל היתה עדיין מלכות שאול), ועליו
 26 התפללה "וירם קרן משיחו".

27 וכיון שמתפלת חנה למדים "כמה הלכתא גברותא"⁴⁰ בנוגע לכל התפלות של כל הדורות, כל השנים
 28 וכל הימים - הרי בודאי שכן הוא בנוגע לתפלה העיקרית אודות מלכות דוד, "דוד מלך ישראל חי
 29 וקיים"¹³⁵, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"¹³⁶.

30 וסדר הדברים בזה - שתחילה ישנו הענין ד"ה' יחתו מריביו", ורק לאח"ז "וירם קרן משיחו".

(128) ראה ד"ה הוי' יחתו מריביו תרפ"ט ספ"א (סה"מ תרפ"ט בתחלתו). וש"נ.

(129) ראה ברכות כה, ב.

(130) שמואל-א ב, יו"ד.

(131) ד"ה כתיב ה' יחתו מריביו - נשא כה, ב.

(132) ח"ג יט, ב.

(133) העתקה מימיוגרפית כתובה במכונת כתיבה (המו"ל).

(134) ראה מצו"ד ורלב"ג עה"פ.

(135) ר"ה כה, א.

(136) יחזקאל לו, כה.

(119) ד"ה תקעו דיום ב' דר"ה פ"ג (לעיל ע' 4 ואילך).

(120) תהלים פא, ד.

(121) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמה, סע"ג ואילך.

(122) ראה תניא אגה"ק סי"ד.

(123) ויק"ר פכ"ט, ו.

(124) אחרי טז, כט. ועוד.

(125) ויק"ר שם, ח.

(126) בסידורו ב"סדר תקיעות".

(127) ראה ברכות כט, א. ירושלמי שם פ"ד ה"ג.

כה. ויובן ע"פ פס"ד הרמב"ם (כמדובר כמ"פ⁸⁷ אודות הקשר וההתאמה של נגלה בתורה עם פנימיות התורה (קבלה וחסידות) באופן גלוי) בנוגע לסדר של ביאת משיח וגילוי משיח:

כדי לידע מיהו המשיח - נותן הרמב"ם סימנים ברורים, וז"ל בהל' מלכים¹³⁷: "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות... ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח, ובנה מקדש במקומו, וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי כו".

כלומר: משיח צריך להיות מ"בית דוד", ועליו להיות "הוגה בתורה ועוסק במצות", ולהשתדל "לחזק בדקה", והיינו, שאם חסר באיזהו מקומן בלימוד התורה וקיום המצוות, הרי הוא מתמסר לחזק זאת, ולא עוד אלא שעושה זאת באופן ש"יכוף כל ישראל", והיינו, שכאשר ישנו יהודי שטוען שרצונו להתנהג באופן אחר, ואין להתערב בחייו הפרטיים, אינו מתפעל מזה, אלא כופהו ללמוד תורה ולקיים מצוות - אמנם בדרכי נועם ובדרכי שלום, כיון שדרכי התורה הם דרכי נועם ודרכי שלום, אבל לא באופן שמבקש ממנו רשיון, ורק אז אומר לו: שמע נא, אולי תעשה כך וכך; ההתחלה היא באופן כזה, אבל אם זה לא מועיל, אזי "ויכוף".

וכיון שיש צורך בענין ד"יכוף", הרי מובן, שישנם כאלו שמריבים עמו - "מריביו", ועד שיש צורך בענין של מלחמה - "ילחם מלחמות ה'", והיינו, שעורך מלחמה בגלל שזוהי "מלחמת ה'", שזהו"ע ד"ה' יחתו מריביו".

ולא עוד אלא שגם כאשר ישנו הענין ד"יחתו מריביו" עי"ז ש"ילחם מלחמות ה'", "הרי זה בחזקת שהוא משיח", אבל עדיין לא יודעים אם הוא "משיח בודאי", או שהוא רק יהודי צדיק כו', אבל לא מי שעליו נאמר "וירם קרן משיחו".

ורק "אם עשה והצליח", היינו, שרואים שהצליח לנצח במלחמה - שזהו תוכן הענין ד"יתן עוז למלכו", שהרי מהענינים העיקריים של המלך הוא "אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם"¹³⁸ בהנהגת המלחמה¹³⁹ - אזי מתחיל הענין דבנין ביהמ"ק וקיבוץ גלויות, ואז יודעים שהוא "משיח בודאי", שעליו נאמר "וירם קרן משיחו".

ופס"ד זה הוא ככל הפסקי-דינים ברמב"ם שאינו משאיר מקום לספיקות אימתי היא אתחלתא דגאולה, ואימתי הוא קיבוץ גלויות כו' - שהרי הרמב"ם פוסק שקיבוץ גלויות יהי' ע"י משיח!

ואף שיש מקומות שפוסקים אחרים חולקים על הרמב"ם, הרי בנדוד, לא מצינו שיש מי שחולק על פס"ד זה¹⁴⁰.

ומה שמצינו בירושלמי¹⁴¹ ובפירוש המיוחס להרמב"ן על שיר השירים¹⁴² באופן אחר - הנה בנוגע לירושלמי, הרי בודאי שגם הרמב"ם ידע אודות דברי הירושלמי; ובנוגע לפירוש המיוחס לרמב"ן, הרי גם אם זהו אכן פירושו של הרמב"ן (כידוע שיש מחלוקת בדבר), הנה בכל אופן ברור הדבר שפירוש הרמב"ן על התורה אין ענינו פסקי דינים (וע"ד שמצינו בכללי הפוסקים¹⁴³ בנוגע לפירוש רש"י, שאין ללמוד פסקי דינים מפירושו על הש"ס, כיון שבפירושו על הש"ס אינו פוסק, כי אם בשו"ת שלו, וכן בספרי תלמידיו שבהם הובאו פסקי רש"י).

כו. ובנוגע לעניננו:

ע"פ האמור לעיל, ברור הדבר שעומדים אנו קודם קיבוץ גלויות, ויתירה מזה, שעדיין לא רואים את זה ש"יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה"...

(140) ראה גם תר"מ חל"ו ריש ע' 316. וש"נ.

(141) ברכות פ"א ה"א.

(142) ראה "כתבי רמב"ן" (הוצאת שאוועל) ח"ב ע' תקטו.

(143) ראה יד מלאכי כללי רש"י ס"ב. וש"נ.

(137) ספי"א. וראה גם מכתב בין המצרים שנה זו (אג"ק

חכ"ד ע' שסו).

(138) פינחס כז, יז.

(139) ראה גם שם ספ"ד.

1 ובמילא, לא זו בלבד שאוחזים לפני "וירם קרן משיחו", אלא עדיין צריך להיות הענין ד"הוי' יחתו
2 מריביו" - שהרי ישנם אלו שהם בבחי' "מריב וי", המלאכים למעלה שאינם מניחים שתהי' המשכת
3 החסדים למטה, ובמילא חסר לפעמים גם בהענין ד"יערה עלינו רוח ממרום"¹⁴⁴, רוח טהרה שתטהרם,
4 וכתוצאה מזה חסר ח"ו גם בהמשכת ברכות ה' למטה.

5 ועל זה באה הבקשה בתפלת חנה - בשם כאו"א מישראל בכל דור ודור - באופן ד"מרת נפש"⁵²,
6 ביחד עם זה ש"עלץ לבי בה" - "הוי' יחתו מריביו", היינו, שיתבטלו הגבורות והצמצומים למעלה (כפי
7 שמבאר רבינו נשיאנו במאמרו בארוכה¹²⁸), ובמילא יתבטל התוקף של הצמצומים והמגבילים למטה,
8 ואח"כ יהי' הענין ד"יתן עוז למלכו", שזהו הנצחון במלחמת ה', ואח"כ יהי' גם הענין ד"ירם קרן
9 משיחו", שיתגלה ש"הרי זה משיח בודאי".

10 כזו. וכיון שנמצאים בעשי"ת, שבהם התשובה "היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד", הרי מובן, שכאשר
11 מתפללים ומבקשים "ה' יחתו מריביו" [וכמשנ"ת במאמר דר"ה¹⁴⁵ שדוקא בר"ה - שאז מבקשים "תן
12 כבוד ה' לעמך תהלה ליראיך ותקוה טובה לדורשיך ופתחון פה למיחלים לך" - מבקשים גם "כי תעביר
13 ממשלת זדון מן הארץ", שזהו תוכן הענין ד"ה' יחתו מריביו"], הרי זה נמשך מיד בר"ה (ללא הפסק
14 זמן בינתיים), ולאח"ז מתפרט ובה בפועל למטה מעשרה טפחים, בכל מקום וענין לפי ענינו.
15 וענין זה נמשך בענינו של כאו"א - לבטל את המדידה וההגבלה שיש לו בעבודת ה', ולהמשיך לו
16 ברכת ה', "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁴⁶.

17 וכך מתחילה הגאולה הפרטית בעבודת כאו"א מישראל (כמבואר באגה"ק¹⁴⁷), וכן הגאולה של כו"כ
18 מישראל שנמצאים לעת עתה במצור ובשב"י - שיצאו משם בחסד וברחמים, ובשמחה ובטוב הנראה
19 והנגלה, ובעגלא דידן.

20 וזו תהי' התחלה קרובה והכנה קרובה וסלילת דרך - דרך רחבה, דרך המלך (כדרשת חז"ל¹⁴⁸: "דרך
21 הדרך") - לקיום היעוד "הנני מביא אותם גו' במ עור ופסח גו' קהל גדול ישו בו הנה"¹⁴⁹, בקרוב ממש,
22 עי"ז שתהי' גאולה פרטית של "המון" - עשירות ומאות ואלפים ורובבות - מישראל, שיסללו את הדרך
23 לגאולה האמיתית והשלימה של כל בני"ב בכל מושבותיהם, ע"י משיח צדקנו, כפס"ד הרמב"ם ש"הרי
24 זה משיח בודאי", יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

25 כח. דובר לעיל (ס"ח) בנוגע לתפלת חנה, שכל הענין המסופר בהפטרה שהביא אח"כ לתפלת חנה,
26 ועד לתכלית העילוי ד"וירם קרן משיחו", התחיל מזה ש"היא מרת נפש" [וכדברי הגמרא¹⁵⁰: "חנה שאני
27 דהות מרירא לבא טובא"] בגלל שרצתה שיהי' לה "זרע אנשים" (ילדים), ש"נתתיו לה" כל ימי חייו¹⁵¹,
28 "וישב שם עד עולם"⁵⁴ - בד' אמות של משכן ה', משכן שילה, ששם הי' גילוי השכינה בזמן ההוא,
29 ועד"ז בכל דור ודור - גילוי השכינה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שנקראים "מקדש מעט"¹⁵².
30 וכיצד מגדלים ילדים כאלה? - הרי זה עי"ז שהנשים מקיימות את ג' המצוות שנצטוו עליהן במיוחד:
31 חלה נדה והדלקת הנר, שהר"ת שלהם הוא "חנה" (כדאיתא בספרים¹⁵³).

32 ובענין זה יש קשר נוסף לר"ה:

33 בביאור הטעם שג' מצוות הנ"ל ניתנו לנשי ובנות ישראל - איתא במדרש¹⁵⁴: "על ידי ששפכה דמו
34 של אדם הראשון, לפיכך ניתן לה מצות נדה.. על ידי שקלקלה את אדם הראשון שהי' גמר חלתו של

(150) ברכות ל, ב.

(151) שמואל-א א, יא.

(152) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.

(153) מג"ע עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות יז, ד) - בשם

הגהות מיימוניות (בסו"ס זרעים (בסופן)).

(154) ירושלמי שבת פ"ב סה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר ספי"ז.

(144) ישע"י לב, טו.

(145) ד"ה תקעו דיום ב' דר"ה פ"ג (לעיל ע' 5).

(146) נוסח ברכה הג' דברה"ז.

(147) ס"ד.

(148) ב"ב ק, ריש ע"ב.

(149) ירמ"י לא, ז.

עולם, לפיכך ניתן לה מצות חלה. . על ידי שכבתה נשמתו של אדם הראשון, לפיכך ניתן לה מצות נר שבת".

וכיון שענין בלתי-רצוי זה (שקלקלה כו') הי' ביום הראשון שבו נברא אדה"ר, שזהו ר"ה, לכן גם התיקון לזה ע"י ענין התשובה "באותה אשה באותו פרק באותו מקום" ⁷⁶ [נוסף על התשובה של אדה"ר שהיתה ביום השבת, כפי שדרשו רז"ל ¹⁵⁵ על הפסוק ¹⁵⁶ "מזמור שיר ליום השבת"], צ"ל בר"ה - כמרומז בתפלת חנה ביום ר"ה ³⁸ ("זכרון ליום ראשון" ¹⁵⁷), שבשמה מרומזות ג' המצוות שניתנו לנשי ובנות ישראל, כדי לתקן את הקלקול שהי' בר"ה הראשון.

כט. ומזה מובן גודל החשיבות של חינוך הבנות ¹⁵⁸ - להעמיד את אלו שיקיימו בתכלית השלימות את ג' המצוות הנ"ל, כדי לתקן מה שאירע בפעם הראשונה, ועד לתיקון באופן של תשובה שלימה [שזוהי תשובה מאהבה, כדברי הגמרא במסכת יומא ⁷⁴, ובזהר ⁷³ נקראת בשם "תשובה עילאה"], שעוקרת את הענין הבלתי רצוי באופן שלא נשאר ממנו רושם כלל. ובשביל זה יסדו קרן על שמה ¹⁵⁹ - כדי לסייע בחינוך הבנות, להעמיד בנות כאלו שיקיימו את כל המצוות שהנשים חייבות בהן כמו אנשים (כמ"ש רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה סוף פרק ראשון, ש"הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן וכו'), ובמיוחד המצוות המסורות להן, שהר"ת שלהם מרומזים בשמה.

וכמו"כ נוסדו על שמה מוסדות חינוך, שעל ידם יפעלו במשך הזמן את הענין ד"רבת בנים אומללה" - שגם אותם ילדים שהיו שייכים בעבר ל"פנינה", יכרתו וינתקו את הקישור שלהם עם ענינים של העלם והסתור, ויעמידו מהם ילדים ששייכים ל"חנה" (כנ"ל ס"ז).

ל. וכדרך כל ענין שבקדושה, שכאשר נעשה "ברוב עם" ¹⁶⁰, הרי זו תועלת גדולה עבור כל שאר המשתתפים, ועאכ"כ עבור המשתתפים הנוספים - הנה כן הוא בנוגע לענינים שנתייחדו בקשר עם יום זה. ולכן, הנה כל אלו שרוצים להשתתף בקרן זו - מתוך שמחה וטוב לבב, וכפי נדבת לבם הטהור - תבוא עליהם ברכה ¹⁶¹.

והרי ידוע גודל הזכות של מצות הצדקה:

כללות ענין הצדקה הוא מהענינים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא ¹⁶².

ועאכ"כ צדקה הקשורה עם חינוך, שע"ז מעמידים ילדים בדרך החיים האמיתיים, ובמילא יחנכו גם הם את ילדיהם בדרך החיים האמיתיים - חיים בעוה"ז וחיים בעוה"ב, וכן הלאה, עד אין סוף [כמבואר בחסידות ¹⁶³ שגילוי כח הא"ס בעולם מתבטא בלידת בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומקיימים מצוות], הרי זה בפשטות באופן שישנם הפירות בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב.

ונוסף לזה ישנו הענין ד"שכר מצוה מצוה" ¹⁶⁴ - ש"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" (כמבואר במדרשי רז"ל ¹⁶⁵), וכמבואר באגה"ק שלכן הנה "כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא" ("שנפלה סוכת דוד כו") היא עבודת הצדקה" ¹⁶⁶, "והיא שעמדה לנו. . ותעמוד לנו לעד" ¹⁴⁷, עד להקמת סוכת דוד הנופלת ע"י משיח צדקנו, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" ¹³⁶.

* * *

קצה ואילך). וש"נ.

(161) ראה גם מכתב עשי"ת שנה זו (אג"ק חכ"ד ס"ע רכט).

(162) פאה פ"א מ"א.

(163) ראה לקר"ת שה"ש לט, ד ואילך. ובכ"מ.

(164) אבות פ"ד מ"ב.

(165) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(166) ס"ט (קיד, א).

(155) ב"ר ספכ"ב.

(156) תהלים צב, א.

(157) נוסח תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כו, א).

(158) ראה גם תו"מ חמ"ב ס"ע 171 ואילך. וש"נ.

(159) "קרן חנה" - נתייסד בשנת תשכ"ו (ראה ספר המנהגים

חב"ד ס"ע 88).

(160) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ד ע'.

1 לא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך.

* * *

- 2 לב. דובר כמ"פ אודות פתגם רבינו הזקן¹⁶⁷ בנוגע להשייכות של פרשת השבוע עם אותו היום
3 ומאורעות היום.
- 4 ובכן: הפרשה השייכת ליום השלישי היא - "וליוסף¹⁶⁸ אמר מבורכת ה' ארצו", וממשיך ומפרט כל
5 פרטי הענינים באופן שכולל מגבוה גבוה ביותר עד לתחתון תחתון ביותר - "ממגד שמים מטל (מטלא
6 דשמיא מלעילא) ומתהום רובצת תחת" (והרי "תחת" הוא למטה אפילו מ"ארץ", כשם ש"לעילא" הוא
7 למעלה מ"שמים"), שבוזה נכללים כל הענינים מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, וכל דרגא בפני עצמה
8 היא באופן ש"מבורכת ה' ארצו", כפירוש רש"י "שלא היתה בנחלת השבטים (בארץ ישראל עצמה) ארץ
9 מלאה כל טוב כארצו של יוסף".
- 10 ועד לסיום הענין - "בהם עמים ינגח גו"¹⁶⁹, שזהו בדוגמת הענין ד"ה יחתו מריביו" (כנ"ל סכ"ד).
11 ומסיים בפסוק, "והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה"¹⁶⁹:
- 12 נוסף על הפירוש שהרבבות והאלפים הם מבני אפרים ומנשה¹⁷⁰, ישנו גם הפירוש שהרבבות והאלפים
13 הם "אותם המנוגחים"¹⁷¹ שהרגו אפרים ומנשה.
- 14 אמנם, ע"פ הכלל ש"יתמו חטאים ולא חוטאים"¹⁷², יש לומר הפירוש בזה - ע"ד האמור לעיל (ס"ז)
15 בפירוש הכתוב "רבתי בנים אומללה", שכורותם אותם מפנינה ומעבירים אותם לחנה - שהרבבות
16 והאלפים שהיו מנגדים ליוסף ולבניו אפרים ומנשה, הם עצמם נעשים "רבבות אפרים" ו"אלפי מנשה".
- 17 וענינו בעבודה - שמהזדונות עצמם עושים זכויות¹⁷³, וכמבואר בתניא¹⁷³ שענין זה נעשה ע"י הקדמת
18 הצמאון ש"צמאה נפשו לה" כארץ עיפה וצי' ("ארץ צי' ועייף בלי מים"¹⁷⁴) להיות כי עד הנה היתה
19 נפשו בארץ צי' וצלמות היא הסט"א כו", שזהו צמאון גדול ביותר, וכיון שדוקא ע"י היפך הקדושה
20 בא לידי רצון וצמאון חזק ביותר, לכן "זדונות נעשו לו זכויות", "הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה
21 זו", והיינו, שדוקא ע"י הזדונות בא למעמד ומצב של תשובה גדולה ביותר, עד לתשובה מאהבה, שלא
22 נשאר רושם כלל וכלל מכל העבר.
- 23 וזהו גם מה שעיקר ההשתדלות בזמן האחרון, ובפרט ע"י רבינו נשיאנו¹⁷⁵, היתה בנוגע לחינוך
24 הרבבות והאלפים שהיו בעבר מנגדים לאפרים ומנשה, להעמיד מהם "רבבות אפרים" ו"אלפי מנשה".
- 25 וכמרומו גם בענינו של יוסף - שנקרא ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁷⁶, וכפי שמפרש הצ"צ¹⁷⁷ שהעבודה
26 של יוסף היא לפעול שגם מ"אחר" יהי "בן", והיינו, שלא די בכך שיש ליוסף בנים משלו, שזהו דבר
27 המובן מעצמו, אלא צריך להיות גם ענין של הוספה ("יוסף ה' לי") - לעשות "בן" גם מ"אחר".
- 28 וכיון שהתחלת כל ענין הוא בתורה - צריך להיות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", "חוצה" דייקא,
29 לעשות ממנו "פנים", ולא רק פנים ברזין דאורייתא, אלא גם פנים ברזין דרזין, בהעצם של הפנימיות.
- 30 ומהתורה נמשך אח"כ גם במצוות - בהקלה את העם האנשים והנשים והטף, עד
31 לאלו שזה עתה נולדו, ועדיין לא שייכים להבנה והשגה, מקהילים ומכניסים אותם לחיים של תורה
32 ומצוות, ופועלים ש"ישמעו ולמדו ליראה את ה'"¹⁷⁸, ועד שיהי' באותו אופן כמו בזמן העלי' לרגל
33 בביהמ"ק - "בבוא כל ישראל לראות את פני ה'"¹⁷⁸, כדרשת רז"ל¹⁷⁹ "יראה יראה, כדרך שבא לראות

(167) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(168) ברכה לג, יג (ובתרגום אונקלוס).

(169) שם, יז.

(170) ראה רמב"ן וספר הזכרון.

(171) פרש"י עה"פ.

(172) ראה ברכות יו"ד, רע"א.

(173) פ"ז.

(174) תהלים סג, ב.

(175) ראה גם תו"מ חמ"ו ע' 31 ואילך. ושי"נ.

(176) ויצא ל, כד.

(177) אוה"ת עה"פ. ועוד.

(178) וילך לא, יא.

(179) ריש חגיגה.

1 כך בא לראות כו", היינו, שכשם שהקב"ה רואה אותו מעבר לעבר ("דורך-און-דורך"), כך רואה הוא
 2 את הקב"ה כביכול מעבר לעבר ("דורך-און-דורך") - שזהו הענין ד"אילו ידעתיו הייתי" 180 (לא)
 3 כהפירוש הפשוט שלכן לא יכול להיות הענין ד"ידעתיו", אלא) כפתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע 181,
 4 שכאשר יושב ולומד לקוטי-תורה אזי "ידעתיו הייתי", היינו, שנמצא במעמד ומצב שישראל אורייתא
 5 וקוב"ה כולא חד 182, וכדאיתא בזהר 183: "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י", וכן איתא בירושלמי 184 בנוגע
 6 לאמורא.

7 וכיון שענין זה נקבע בתושבע"פ ונמסר לנו, הרי זה כדי להורות שע"י לימוד התורה באופן שהשכל
 8 והמושכל והמשכיל מתאחדים ביחוד נפלא ועצום (כמבואר בתניא 185), אזי נעשים "כולא חד", והיינו,
 9 שלא זו בלבד שאין ענין של הברלה, ואין ענין של ריחוק, ואין צורך בחיפוש כו', אלא עוד זאת, שנעשים
 10 "כולא חד", כיון שאינו מציאות לעצמו, כי אם מציאות של שליח של הקב"ה למלא את השליחות לעשות
 11 לו ית' דירה בתחתונים 186, עד לחוצה ממש, חוצה דחוצה שאין למטה הימנו, ששם רוצה הקב"ה שתהי'
 12 לו דירה בתחתונים.

13 וזהו התפקיד המיוחד של מחנכים ומחנכות בכלל, ובפרט בדורנו זה - להוציא את כל אחד מישראל,
 14 הן קטנים והן גדולים, מהגלות הפנימי, כדי למהר ולקרב ולגלות את הגאולה של כלל ישראל - ע"י
 15 ההתחזקות וההתאמצות וההוספה בחינוך הכשר, ובלשון רבינו: חינוך על טהרת הקודש, בסיוע של כל
 16 אלו שהם תמכין דאורייתא.

17 ועי"ז יומשך אצל כאו"א הענין ד"מבורכת הוי' ארצו גו' בהם עמים ינגח גו' והם רכבות אפרים והם
 18 אלפי מנשה" - שיעסקו בזה מתוך הרחבה ד"ממגד שמים מטל ומתהום רובצת תחת", ובאופן ד"ופרצת
 19 ימה וקדמה וצפונה ונגבה" 187, ו"קהל גדול ישובו הנה" 149.

* * *

20 לג. יש דין בתורה ש"רובו ככולו" 187.
 21 וכפי שמצינו במיוחד בנוגע לענין התפלה, שאע"פ שכדי לומר דבר שבקדושה יש צורך במנין, עשרה
 22 אנשים, מ"מ, כשישנם ששה אנשים, רוב מנין, ויש עוד ארבעה אנשים שאינם באותו מעמד ומצב כפי
 23 שצריך להיות המנין כולו (כיון שכבר התפללו), הרי זה כאילו ישנם עשרה אנשים שעדיין לא התפללו
 24 (כמבואר בש"ס ובפוסקים ועד לאחרוני האחרונים פרטי הדינים שבזה 188).

25 כלומר: כיון שישנו רוב מנין, אזי בטל המיעוט, אבל לא באופן שמתבטלים ממציאותם (דא"כ, ישארו
 26 רק ששה, ואז יהי' אסור לומר דבר שבקדושה שבשכיל זה צריכים עשרה), אלא שמתבטל הענין שבו
 27 שונה המיעוט מהרוב, ונחשב כאילו כל העשרה הם באותו מעמד ומצב כמו הששה.

28 לד. ויש לומר בדרך אפשר שכן הוא בנוגע לעשרת ימי תשובה:
 29 ובהקדמה - שכללות הענין דעשי"ת קשור עם מ"ש 189 "קחו עמכם דברים" (כמוזכר לעיל 190), שהו"ע
 30 עבודת התפלה, כדאיתא באחרונים 191 (על יסוד דברי הראשונים) שעיקר הענין דעשי"ת הוא (לא כ"כ
 31 הענין דלימוד התורה, אלא) העבודה בתפלה ובתחנונים, וכמו אמירת הסליחות בצום גדלי', בהתחלת
 32 עשי"ת שבהם מותר לומר סליחות, ולפנ"ז - תפלת חנה בהפטרות יום א' דר"ה, בין קרה"ת לתק"ש (כנ"ל
 33 סכ"ג).

186) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר
 פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 187) נזיר מב, רע"א. וש"נ.
 188) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"ט ס"ד ואילך. וש"נ.
 189) הושע יד, ג.
 190) במאמר פ"ד (לעיל ע' 44).
 191) ראה שם סתר"ב ס"ב. וש"נ.

180) ס' העיקרים מ"ב ספ"ל. מד"ש פ"ו מ"ז. וראה מו"נ
 ח"א פנ"ח. וראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 26.
 181) ראה תו"מ - רשימת היומן ע' רכא. וש"נ.
 182) ראה זח"ג עג, א.
 183) ח"ב לח, א.
 184) ביכורים פ"ג ה"ג.
 185) פ"ה.

- 1 ועפ"ז יש לומר, שלאחרי שעברו ששה ימים מעשרת ימי תשובה, רוב ימי התשובה, באופן המתאים
2 לעשי"ת, הרי זה נחשב כאילו עברו ונפעלו כבר כל הענינים השייכים לעשי"ת, והיינו, שגם ארבעת
3 הימים הנותרים עומדים כבר מן המוכן, אלא שעדיין לא באו בפועל בזמן.
- 4 ואז נמשכת גם ברכת ה' בכל עשרת הפרטים שבהם, וההמשכה היא לכל העשר דרגות שבישראל,
5 מ"ראשיכם שבטיכם" עד ל"חוטב עציך ושואב מימין"¹⁹², ואח"כ ממשיכים זאת במשך כל השנה בכל
6 עשרת הדברים שמהם מורכב כל דבר שבעולם, כמבואר בארוכה בפרדס בתחלתו¹⁹³ פרטי השיטות באופן
7 חלוקת כל דבר לעשרה, ומהם - שבכל דבר יש ראש תוך סוף, וכל א' מהם כלול מג', ונוסף לזה ישנו
8 גם כללות כולם, או העצם שנושא את ט' המקרים כו'.
- 9 וזוהי גם הכנה קרובה שלאח"ז תומשך הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי' לא רק כיבוש ארץ
10 שבע אומות, אלא גם ארץ קני קניזי וקדמוני (עשר אומות), "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹⁹⁴,
- 11 ואז יהי' גם בנין ביהמ"ק שבו יהי' לא רק כינור של שמונה נימין, אלא יתוסף גם "עלי עשור"¹⁹⁵,
12 עשרה נימין¹⁹⁶,
- 13 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח בן דוד - שיבוא לאחר משיח בן יוסף¹⁹⁷, עליו נאמר "מבורכת
14 הוי' ארצו" - יבוא ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.
- 15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות והסודה לשנים מהאורחים, ואמר להם: מסתמא תערך כאן
16 התועדות, או מיד, או שתחילה יערכו "חזרה" ואח"כ ההתועדות, ואתם, בתור אורחים, תחלקו את
17 המזונות, ומתוך שמחה וטוב לבב.
- 18 ואח"כ התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן בעצמו הניגון "עסן עסט זיך כו" כשכ"ק אדמו"ר שליט"א
19 מצטרף להניגון בשמחה].

(192) ר"פ נציבים.

(196) ערכין יג, ב.

(193) ראה ש"ב פ"א א"ב. וראה גם ש"ח פכ"ה.

(197) ראה סוכה נב, א"ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש חל"ה ע' 162

(194) פ' ראה יב, כ ובספרי. פ' שופטים יט, ח ובפרש"י.

הערה 53.

(195) תהלים צב, ד.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' ב

- 1 בשנטמאו הבעלים לְאַחַר זְרִיקָה נְפִי מְחֻלָּקֶת - גם בזה נחלקו
2 התנאים במשנה, שאף בזה סובר רבי יוחנן בן ברוקה שישרף
3 הקרבן מיד בלא 'עיבור צורה'.
- 4 מבאר הגמרא: וְאִדְּרָא רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעֲמִיחָ - והולך רבי יוחנן בזה
5 כפי שיטתו שאמר במקום אחר, דְּאִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
6 בְּרוּקָה וְרַבִּי נְחֻמִּיחָ אִמְרוּ דְּבַר אֶחָד - הולכים שניהם בשיטה אחת,
7 שקרבן שנפסל ב'פסול בעלים' נשרף מיד, ואינו טעון 'עיבור
8 צורה', אפילו אם נטמאו הבעלים אחר זריקת הדם.
- 9 ומפרשת הגמרא את דבריו: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, הָא דְּאִמְרֵין - זה
10 שאמרנו במשנה, שקרבן שמתו בעליו או נטמא ישרף מיד. רַבִּי
11 נְחֻמִּיחָ מְאִי הָיָא - היכן מצינו שיטתו בזה, דְּתַנָּיָא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי
12 נְחֻמִּיחָ אִמְרֵי, מִפְּנֵי אֲנִינִיּוֹת נְשִׁרְפָהּ זו - חטאת אהרן, כלומר, מאחר
13 והיו אהרן ובניו אוננים על מיתת נדב ואביהוא, ולא היו רשאים
14 לאכול בקדשים, נמצא שחטאת זו לא היה מי שיאכלנה, לְכַךְ
15 נִאֲמַר בְּכָתוּב שֶׁאִמְרָא אַהֲרֹן לְמַשְׁה (ויקרא יט) וְתִקְרָאנָה אֶתִּי פְּאֻלָּה,
16 וְאֶכְלֵתִי חֶסֶת אֶתִּי, הַיּוֹם, הַיּוֹם בְּעֵינֵי ה', כלומר, מאחר ואירע לי כן,
- 17 שאני אונן, איני רשאי לאכול את החטאת היום, ולפיכך שרפתיה.
18 ומדייקת הגמרא מדברי רבי נחמיה: וְהָא - והרי פסול אֲנִינִיּוֹת
19 בְּפִסּוּל בְּעֵלִים לְאַחַר זְרִיקָה הָיָא ו-הוא, שאפילו אם מתו נדב
20 ואביהוא קודם זריקת הדם, אין הזריקה נפסלת במה שאין אהרן
21 ובניו רשאים לאכול הקרבן, לפי שקרבן חטאת עיקרו לכפרה הוא
22 בא ולא לאכילה, וְכִי אֲשֶׁתְּרוּף לְאַחַר (נשתרוף) [אֲשֶׁתְּרוּף] - ואף
23 על פי כן שרפו אהרן ובניו את החטאת לאלתר. ויש להוכיח מכך
24 שדעת רבי נחמיה היא, שגם קרבן שנטמא בעליו אחר זריקה
25 נשרף מיד ואינו טעון 'עיבור צורה'. ומאחר ואמר רבי יוחנן שרבי
26 נחמיה הולך בשיטת רבי יוחנן בן ברוקה, בהכרח שהוא סובר
27 שרבי יוחנן בן ברוקה נחלק עם חכמים אף באופן שנטמאו הבעלים
28 אחר זריקה, שנעשו עבודות הדם בהכשר, ואף על פי כן הוא סובר
29 שישרף הקרבן מיד, מפני שאין מי שיאכלנו, וכמו בחטאת אהרן
30 שלא היה בה שום פסול, אלא שלא היו לה אוכלין, ונשרפה מיד.
31 ובוזה הולך רבי יוחנן כשיטתו, שאמר כאן בביאור מחלוקת
32 התנאים במשנה.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ערב יום הכיפורים, אחרי תפלת מנחה, ה'תשכ"ז.

1 יתן¹ השי"ת חתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה
2 טפחים.
3 שתהי' התעוררות תשובה אמיתית, מתוך שמחה וטוב לבב - תשובה עילאה², ומתוך בריאות הנכונה,
4 וימשיכו זאת בשנה טובה ומבורכת, בבני חיי ומזוני רויחי.
5 והקב"ה יקיים "הקהל" בשנת הקהל זו, ויקהיל "את כל³ העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר
6 בשעריך"⁴, ויעלה אותם לירושלים "לראות גו"⁵, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ו"ישמעו
7 . ילמדו ויראו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת"⁴, מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך הרחבה,
8 בגשמיות וברוחניות גם יחד⁶.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו

ערב יום הכיפורים, לפני כל נדרי, ה'תשכ"ז.

9 "וידבר¹ גו', דבר גו', יברכך גו', יאר גו', ישא גו', ושמך גו' ואני אברכם"².
10 יתן השי"ת לכל אחד מכם, ולכולכם יחד, חתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב
11 הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, ובפרט - הצלחה רבה ומופלגה בלימוד הנגלה ובלמוד החסידות,
12 ושהלימוד יביא לידי מעשה³ - קיום המצוות בהידור, מתוך בריאות הנכונה, ובשמחה ובטוב לבב.
13 ויקויים בכם "הקהל" בלימוד התורה - להקהיל יחד את כל חלקי התורה - פשט, רמז, דרוש, סוד⁴,
14 ולאחדם לאחדים כאחד, עד לאחד ממש⁵. ועי"ז⁶ - להמשיך את האחדות הפשוטה⁷, שיקויים "ונגלה"⁸
15 כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו"⁹, ועי"ז - לקרב ולגלות¹⁰ את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
16 צדקנו, בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.
17 שנה טובה, חתימה וגמר חתימה טובה.

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בלקו"ש ח"ט ע' 380. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) ראה תניא אגה"ת פ"א.

(3) גם אלה הפטורים מ(הקהל) - בזמן שביהמ"ק הי' קיים מפני שפטורים מן ה(ראי' (תגיגה ג, א. ירמ' לא, ז).

(4) וילך לא, יב.

(5) שם, יא.

(6) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט והל' מלכים בסיומן וחומתן.

(1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית) ונרפס בלקו"ש שם ע' 380 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) נשא ו, כב-כו.

(3) ראה קידושין מ, ב. וש"נ.

(4) עיין הל' ת"ת לאדה"ז פ"א סוס"ד.

(5) עיין לקו"ת ר"פ נצבים.

(6) ראה תניא ספכ"ג.

(7) ראה שבת לא, ב. ובגמרא שם "לאחת", וביאר רש"י "יחידה".

(8) ישעי' מ, ה.

(9) בשוה (רש"י וירא כב, ח).

(10) במדב"ר (פ"א, ב) "נגלה ונכסה כו". וברמב"ם הל' מלכים ספ"א: "בחזקת כו' בודא". ועיין מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הידוע (אג"ק שלו ח"א ע' שט ואילך) בביאור לי מארו"ל "בן דוד בא" או "דוד בא".

לקוטי שיחות יום הכיפורים כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

34 "עיצומו של יום מכפר" - הכפרה שביום זה,
35 המעניקים מלמעלה לכל אדם, שאינה נמדדת לפי
36 עבודת התשובה שלו.
37 ב. 'כפרה' אין פירושה רק שהאדם אינו נענש
38 עבור החטא, אלא גם שנמחק⁷ מנפשו הרבב והפגם
39 שנתהוו על ידי החטא שנעשה; יתירה מזו: תכלית
40 הכפרה היא - לא זו בלבד שלא נותר רושם
41 מהעבירות, אלא תכליתה שהזדונות עצמן נהפכים
42 ונחשבים כזכיות⁸.
43 צריך להבין: כשאדם עושה תשובה ומתחרט
44 על החטא שעשה, עוקר הוא בכך בזה את התענוג
45 שהיה לו בעת עשיית העבירה⁹ וכתוצאה מכך
46 מתנקה ונמחק ממנו הרע (כיון שהעבירות
47 הקודמות לתשובה הן שהביאו אותו לידי צמאון
48 להקב"ה, לכן הן נחשבים לזכיות)¹⁰. אבל כיצד,
49 מתנקה ונמחק הרע שבאדם על ידי "עיצומו של
50 יום" מבלי שהאדם יעשה תשובה? אפשר להבין,
51 ש"עיצומו של יום" יהיה כפרה לבל יענישוהו,
52 משום שיום הכיפורים מסיר את העונש על עבירות.
53 אבל כיצד ובמה יורדים הפגמים שבנפש האדם
54 (כאמור, הרי גם לדעת רבנן הסבורים שנדרשת
55 תשובה, הרי הכפרה של יום כיפור גדולה מפעולת
56 התשובה שעשה האדם, ובפרט לדעת רבי, שיום
57 כיפור מכפר גם ללא תשובה)?
58 הביאור בזה:

59 בהתקשרות של בני ישראל עם הקב"ה ישנן
60 כמה מדריגות: א) הקשר עם הקב"ה על ידי
61 שהאדם מקיים את מצוות הבורא ומקבל על עצמו
62 עול מלכות שמים, שהוא מוכן למלא את ציוויי
63 הבורא. ב) ההתקשרות הפנימית של בני ישראל עם
64 הקב"ה הנעלית יותר ועמוקה יותר מההתקשרות
65 הבאה מקיום המצוות וקבלת עול מלכות שמים.
66 הקשר הפנימי הזה מתבטא בכך, שגם אז, כשעבר
67 על ציווי הקב"ה ופרק מעליו עול הקב"ה - מכרסם

1 א. קיימת מחלוקת בגמרא¹ אודות כפרת עוונות
2 של יום הכיפורים: רבנן אומרים: "יום הכיפורים
3 אין מכפר אלא על השבים" ורבי אומר: "בין עשה
4 תשובה בין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר",
5 משום ש"עיצומו של יום מכפר". וההלכה היא²
6 כרבנן.
7 ביאור דבריהם: המחלוקת אינה שרבנן סוברים
8 ש"עיצומו של יום" אינו מכפר ורק התשובה
9 מכפרת. גם לדעת רבנן "עיצומו של יום מכפר"³,
10 כלומר האדם עצמו, באמצעות התשובה שלו אינו
11 מסוגל להגיע לאותה כפרה הבאה על ידי "עיצומו
12 של יום". המחלוקת בין רבי ורבנן היא: כיצד
13 יכולים להגיע אל הכפרה של "עיצומו של יום".
14 רבי סובר, עם בוא יום הכיפורים, מיד מאיר
15 ה"עיצומו של יום" - אפילו כשהאדם עדיין לא
16 עשה תשובה - וה"עיצומו של יום" עצמו מכפר
17 על עוונותיו; ורבנן סוברים⁴, שכדי להגיע לכפרה
18 של "עיצומו של יום", צריכה להיות תחילה עבודת
19 התשובה, ואז, ישנה גם הכפרה של "עיצומו של
20 יום", שהיא נעלית יותר מהכפרה הבאה על ידי
21 התשובה לבד. אבל הכל מודים ש"עיצומו של יום
22 מכפר"⁵.
23 על פי זה גם יובנו דברי חז"ל על הפסוק דרשו
24 הוי' בהמצאו - "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה
25 ליום הכיפורים", מדברי חז"ל בגמרא מובן, כי
26 למרות שגם ימי ראש השנה ויום כיפור נכללים
27 בעשרת ימי תשובה ("אלו עשרה ימים"), מכל
28 מקום אין עיקר ענינם מתבטא בכך שהם ימי
29 תשובה ("שבין ראש השנה ליום הכיפורים"):
30 הכללותם בעשרת ימי תשובה היא הדרגה הנחותה
31 שבראש השנה ויום כיפור; ואילו ענינם העצמי
32 הוא למעלה מזה: עיקרו של ראש השנה הוא -
33 "תמליכוני עליכם", ועיקרו של יום הכיפורים הוא

(1) שבועות יג, א וש"נ.

(2) רמב"ם הל' תשובה פ"א, ה"ג. הל' שגגות פ"ג, ה"י. הובא בשו"ע אדה"ז סתר"ז, סט"ז.

(3) וכמ"ש הרמב"ם שם ה"ג וד' "ועצמו של יום הכיפורים מכפר" - אף שפסק כרבנן.

(4) וצ"ע בדרמ"צ מצות עגלה ערופה.

(5) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 125 ואילך, בביאור פלוגתת רבי ורבנן.

(6) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 124 ובהנסמן שם.

(7) אגה"ת פ"א.

(8) יומא פו, ב.

(9) נפש הקליפה. וע"י הודי דברים - גוף הקליפה (דרמ"צ

לח, ב).

(10) תניא פ"ד.

37 התקשרות זו. אולם הכפרה של יום הכיפורים
38 נפעלת מכך שמאירה דרגה כזו ששם מלכתחילה
39 לא קיים בה פגם, כנ"ל¹³.

40 ג. לפי זה יוצא שתחילת עשרת ימי תשובה -
41 ראש השנה, וסיום וחזרתם של עשרת ימי תשובה -
42 יום הכיפורים, משתווים בכך שבשניהם ענינם
43 העצמי, הוא למעלה גם מבחינת התשובה שבהם -
44 התקשרות עצם הנשמה עם הקב"ה. בראש השנה
45 היא באה לידי גילוי באמצעות ה"תמליכוני"
46 ו"יבחר לנו", וביום הכיפורים - ב"עיצומו של יום
47 מכפר"¹⁴.

48 וכשם שבראש השנה, מלבד ענינו העצמי של
49 ראש השנה - ה"תמליכוני", התקשרות של עצם
50 הנשמה, יש בו גם ענין התשובה (שלכן נכלל ראש
51 השנה בחשבון עשרת ימי תשובה) וגם מצות היום
52 (תקיעת שופר), כך גם ביום הכיפורים יש בו כל
53 שלשת הענינים הללו¹⁵: עצם הנשמה - "עיצומו
54 של יום מכפר", ענין התשובה של יום הכיפורים
55 (שלכן יום הכיפורים הוא מעשרת ימי תשובה) גם
56 מצות היום של יום הכיפורים, מצות התענית וכו',
57 וכן גם מצות התשובה והוידוי¹⁶.

58 ד. בדבר נוסף משתווים יום הכיפורים וראש
59 השנה:

(13) וב' בחינות אלו תשובה ויו"כ הם בדוגמת החילוק שבין
מענה התורה יביא אשם ויתכפר לו למענה הקב"ה יעשה תשובה
כו' (ראה גם מכתב ח' תשרי תשי"ב, נדפס בלקו"ש ח"ד
[המתורגם] ע' 343) - דאף שגם מענה התורה יביא אשם - הו"ע
התשובה, דאז דוקא מכפר הקרבן, מ"מ ע"י התשובה דבחי' זו
נעשים הזדונות רק כשגגות (ואז מהני הקרבן שע"י הקרבן
מתכפר שוגג זה (ראה ד"ה וכל אדם להצ"צ ספ"ד)), אבל אינו
מתכפר לגמרי, (כי התשובה שע"י התורה שייכת לבחי' הרצון
דתורה אלא שהיא "בעומק הרצון", "בבעל הרצון" (ראה לקו"ש
ח"ד [המתורגם] ע' 125 הערה 8), דלהיות שהתורה היא בקו
האמצעי מתגלה על ידה בחי' שלמעלה מהשתל', אבל מ"מ
השייך להשתל' ולכן יש בה מדידה כו', משא"כ התשובה דמענה
הקב"ה שלמעלה מהתורה, היא מבחי' תענוג עצמי שלמעלה
מהרצון לגמרי, דוגמת הכפרה דיו"כ, ולכן אין בה שום מדידות,
ומכפרת גם על הזדונות, ועד שהזדונות נעשים כזכויות.
(14) וכוונת הברכה בתפלת יו"כ "מלך מוחל וסולח",
שהמחילה וסליחה דיו"כ באה מהבחינה ד"מלך" - תמליכוני" -
שבר"ה.

(15) וראה לקו"ש ח"ט ע' 350 ואילך גם לענין סוכות.
(16) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב, ה"ז: חייבים הכל לעשות
תשובה ולהתודות ביו"כ. - וענין זה, כתב הרמב"ם בהל' תשובה
ולא בהל' שביתת עשור (אף שהוא מדיני יו"כ) כי הוא למעלה
מענין המצות - דוגמת התשובה (שנרמז בשופר), שכתבה בהל'
תשובה ולא בהל' שופר.

1 הדבר בליבו, חורה לו, והוא עושה על כך תשובה;
2 ואכן מחמת כך, שהתשובה באה מאותו קשר
3 שהוא עמוק יותר בנפש מאשר ההתקשרות שעל
4 ידי קיום המצוות, לכן יש בכוחה של התשובה
5 להסיר את הפגמים שבנפש, שנוצרו מעבירות
6 שהחלישו את הקשר הגלוי¹¹. אבל עם כל זאת, גם
7 הקשר הפנימי הינו מוגבל, וניתן להיות נמדד
8 בתנועה של תשובה. ג) ההתקשרות העצמית של
9 עצם הנשמה עם עצמותו יתברך. התקשרות זו אין
10 בה כל מדידות והגבלות והיא למעלה מלהתבטא
11 בתנועה כל שהיא, אפילו לא בתנועה של תשובה.
12 התקשרות זו אינה נפעלת על ידי פעולות ועבודות
13 האדם - כי כל פעולות האדם, גדולות ככל
14 שתהיינה, יש בהן איזו שהיא מדידה - התקשרות
15 זו קיימת בכל אדם בטבע, מצד עצם נשמתו, שהיא
16 "חלק אלקה ממעל ממש", וגם עתה (בהיותה
17 בגוף) היא "חבוקה ודבוקה בך, יחידה לייחדך".

18 מכיון והתקשרות זו היא נעלית מכל מדידות
19 שהן או ציור כל שהוא, הרי כשם שאין היא
20 נפעלת מחמת עבודת ה' של האדם, כך אי אפשר
21 גם להחלישה או לפגום בה על ידי העדר העבודה
22 או על ידי עבירות. במדריגה זו של התקשרות אין
23 הפגמים והחטאים פוגמים. ולכן "עיצומו של יום
24 מכפר", שכן ביום כיפור מתגלית אצל כל יהודי
25 ההתקשרות העצמית שבעצם הנשמה עם הקב"ה,
26 וכאשר מתגלית מדריגה זו, נופלים במילא כל
27 הפגמים (המחלוקת של רבי ורבנן היא רק, האם
28 נדרשת תשובה בכדי שתתגלה מדריגה זו. אבל
29 הכל מודים, שהכפרה של יום הכיפורים אינה
30 נפעלת על ידי תשובה, אלא "עיצומו של יום
31 מכפר מאלי").

32 באותן הדרגות שהחטא הגיע ופגם¹², באותן
33 דרגות יש לפעול שתהא כפרה, והיא נפעלת
34 באמצעות התשובה, הפועלת אצל האדם, ועל ידי
35 זה גם למעלה, התקשרות מעמיקה יותר בינו לבין
36 הקב"ה, והיא שוברת ומסירה את כל מה שמונע

(11) וגם למעלה - התשובה מגעת בבחי' שלמעלה מרצון
דמצות, כמבואר בלקו"ש אחרי כו, ג. דרמ"צ מצות וידוי ותשובה
ובכ"מ.

(12) ראה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 78 הערה 31 דמזה
שע"י תשובה על עבירות מגיע למעלה ממקום צ"ג משמע שגם
הפגם מגיע למעלה ממקום צ"ג.

32 ההבדל בין תשובה שעל ידי התורה לתשובה
33 שלמעלה מהתורה הוא²⁴: התשובה שעל ידי
34 התורה היא בחינת גילוי לבד - אף שהתשובה הינה
35 למעלה מהתורה, שלכן מועילה תשובה גם על
36 פגמים של תרי"ג מצוות התורה (כולל מצות
37 תלמוד תורה), הרי מכל מקום היא בבחינת גילוי,
38 ואילו התשובה שלמעלה מהתורה, היא ההתאחדות
39 עם עצמותו יתברך, למעלה מגילוי.

40 וכשם שבזמן הבית נוצרה ההתקשרות העצמית
41 שבין נשמות ישראל לבין הקב"ה על ידי הכניסה
42 של הכהן הגדול לקדש הקדשים ביום הכיפורים,
43 כך גם עתה מתבטא ענין זה בתפילות יום
44 הכיפורים, שכן תפלה היא במקום עבודת
45 הקרבנות:

46 יום הכיפורים הוא היום היחיד בשנה שחייבים
47 להתפלל בו חמש תפלות. חמש התפלות הן כנגד
48 חמש המדריגות שבנשמה - נפש, רוח, נשמה, חיה,
49 יחידה²⁵. התפלה החמישית, שמתפללים רק ביום
50 הכיפורים הוא, תפלת נעילה, ובה מתגלית בחינת
51 היחידה שבנשמה, כפי שהיא מאוחדת עם הקב"ה,
52 ושם אין מקום לשום דבר מלבד הקב"ה ובני
53 ישראל. וזהו פירוש של "נעילה" - נועלים את כל
54 השערים, ואין מתירים להכנס לאף אחד; שם
55 נמצאים רק בני ישראל עם עצמותו יתברך.

56 ואף שבחינה זו מתגלית בעיקר בתפלת
57 נעילה²⁶, הרי בכללות²⁷ קיימת בחינה זו גם בכל
58 היממה של יום הכיפורים. כפי הלשון: "יום
59 שנתחייב בחמש תפלות", שהיום, כולו, מחוייב
60 בחמש תפלות; כלומר, אף שכל חלק זמן של היום
61 מחוייב בתפלה פרטית שלו (בערב - תפילת ערבית,
62 בבוקר - שחרית וכיצא בזה), עם כל זה הוא "יום
63 שנתחייב בחמש תפלות" - כי בכללות הוא יום
64 שמאיר בו ה"חמש" - בחינת יחידה.

(ממאמר ד"ה וכל אדם

ושיחת שמחת ביה"ש תשכ"ג)

(24) ראה לעיל הערה 13.

(25) לקו"ת פינחס פו, ב.

(26) ולכן עיקר הכפרה הוא בסוף היום (ראה לקו"ת תצא לט,
ד). וראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' לד) "ובפרט בעתים מיוחדים
כמו בתק"ש ובנעילה דיוהכ"פ".

(27) עד"ז שביהכ"פ (שבת שבתון) הוא ג"כ בשבת, שכללותו
- (וקראת לשבת) - עונג, אבל רעוא דרעוין הוא בסוף היום (ראה
בס' דרושי סעודות שבת).

1 כשם שבראש השנה בחינת התשובה וגם בחינת
2 ה"תמליכוני"¹⁷, באים לידי ביטוי על ידי מצות
3 ראש השנה, שמצות היום בשופר, אף שהם נעלים
4 ביותר מהמצוה - כך הוא גם ביום הכיפורים:
5 הגילוי של עצם הנשמה שעל ידי "עיצומו של יום"
6 מתבטא במצוות יום הכיפורים: עינוי¹⁸, שביתה
7 ממלאכה ומקרא קודש.

8 אף על פי כן אומרת הגמרא¹, שגם רבי, הסובר
9 ש"עיצומו של יום" מכפר, אפילו ללא תשובה, מודה
10 שעל עבירות יום הכיפורים עצמו, אין הוא מכפר:
11 אם לא צם ביום כיפור וכו' על כך אין "עיצומו של
12 יום" מכפר, משום שעיצומו של יום¹⁸ הוא אשר
13 עושה את אי-הצום לעבירה ולכן אינו שייך שהוא
14 עצמו יכפר על כך¹⁹.

15 ה. דבר זה אנו מוצאים גם בעבודת כהן גדול
16 ביום-הכיפורים: מעיקרי עבודת הכהן הגדול ביום
17 זה, היתה כניסתו לקדש הקדשים. על כניסה זו
18 נאמר בפסוק²⁰ "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד",
19 אומר על כך הירושלמי²¹ "אפילו אותן שכתב בהן
20 ודמות פניהם פני אדם" - שזה נאמר אודות חיות
21 הקודש, המלאכים נעלים²² ביותר, גם הם לא יכלו
22 להמצא בקדש הקדשים. כלומר, שהעבודה של יום
23 הכיפורים מגלה את ההתאחדות של בני ישראל
24 (שהרי הכהן גדול היה השליח של כלל ישראל) עם
25 הקב"ה, "ישראל ומלכא בלחודוהי" - רק הקב"ה
26 עם בני ישראל לבד.

27 יתירה מזו: כניסתו של הכהן הגדול לקדש
28 הקדשים היתה גם בבית שני, ואז כבר היה חסר בו
29 ארון הקודש. מכך מובן שהיתה זו כניסה למקום
30 ודרגה כזו הנעלית מן התורה (אפילו תורה כפי
31 שהיא עומדת באותיות החקיקה - לוחות)²³.

(17) ראה מכתב הכללי לר"ה תשכ"ד (גרפס בלקו"ש ח"ד
המתורגם) ע' 339.

(18) ראה ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"ז שהעיני דיו"כ מגיע
למעלה מבחי' התשובה.

(19) בדוגמת אין קטיגור נעשה סניגור. ראה צפנת פענח
לרמב"ם הל' יבום פ"ד, ה"כ. ולכאורה צ"ע מהא דאחטא ואשוב
אין מספיקין דייקא, אבל אם דחק בו מקבלין תשובתו (אגה"ת
פ"א). וי"ל דתשובה דדחק היא נעלית יותר. ואכ"מ.

(20) ויקרא טז, יז.

(21) יומא פ"א, ה"ה. וראה זח"ג טו, ב (וח"א רח, ב) ובד"ה
וכל אדם הנ"ל בסופו.

(22) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב, ה"ז. אבל ראה זח"ב מג, א.
וראה תניא רפ"ט (ומציין שם לרע"מ - (כנראה זח"ג רכה, א) -
ולע"פ (כנראה ש"נ פ"ז)).

(23) ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 276.

בפתחתא ונשכו הנחש זה המן כו' ע"ש.
והנחש הוא בחי' עמלק והמן כמ"ש³ משרש נחש
יצא צפע⁴ שקאי על עמלק והמן כדאיתא במד"ר. הרי
שהמן הוא הנחש שהולך על גחון.
והמפלה הי' שנתלה המן וי' בניו על העץ הגבוה
נ' אמה.
זהו⁵.

ג"פ מספר י"א, הוא המן וי' בניו.
ונתלו על העץ הגבוה נ' אמה הוא נ' דגחון.
ואזקיפו בחד זקיפא⁷, שע"ז רומז הו' רבתא⁸
דויזתא הוא הו' רבתא דגחון.
והיינו ג"פ שהוא המן וי' בניו, אזדקפו כולוהו בחד
זקיפא הוא ו' רבתא דגחון, על העץ הגבוה נ' אמה
הוא נ' דגחון.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על מאמרו² עמוד קפה

(3) ישעי' יד, כט.

(4) ראה זהר חלק ג' (רעיא מהימנא) דף קכד סוף עמוד ב, ובנצוצי
אורות שם. תורה אור עמוד צה, ד. קהלת יעקב ע' המן וז"ל: המן
משרש נחש יצא צפע, צפע גימטריא עמלק זה המן שהוא משרש
עמלק ומגזעו, על כן המן ראשי תיבות הוא משרש נחש ע"ש. דרושים
נחמדים ממנה"ם שי"ף סוף מס' חולין ד"ה מרדכי ע"ש. לקוטי
שיחות חלק ו סוף עמוד 105.

(5) מרמו בתיבת ואותיות "גחון" על תליית המן ובניו.

(6) ראה גם לקמן סוף סימן ריא.

(7) הוא רמז למארז"ל (מגילה טז): אר"י ו' דויזתא צריך למימתחא
בזקיפה כמורדיא דלברות, מאי טעמא כולוהו בחד זקיפא אזדקיפו.
[רש"י: זקיפא, בעץ אחד זה למטה זה. במורדא דלברות, לברות שם
הנהר, מורדיא עץ שרב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים
ומן המכשולים. ב"מ פז.]. וע"ש בלקוטי לוי יצחק וז"ל: "הנהר גיחון
אולי יש לומר זהו הנהר לברותה, ומפלתו הוא ע"י הו' רבתא דויזתא,
המורדיא דלברות". ע"ש הביאור באורך.

(8) ויקרא יא, מב. "כל הולך על גחון וגו'".

בראשית ב, יג - ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב
את כל ארץ כוש

רמזים בהמדרש (ב"ר פט"ז, ד) "גיחון זו מדי" - המן
הדומה לנחש ההולך על גחון (ויקרא יא, מב)

ומשם יפרד והי' לדי ראשים, נהרים אין כתיב כאן
אלא לדי ראשים, אלו די גליות כנגד די ראשים.

שם הא' פישון זו בבל, על שם (חבקוק א, ח) ופשו
פרשיו.

ושם הנהר השני גיחון זו מדי, שהי' המן שף עמה
נחש, על שם (בראשית ג, יד) על גחונך תלך.

חדקל זו יון, שהיתה קלה וחדה בגזירותי, שהיתה
אומרת לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק
באלקי ישראל.

והנהר הרביעי הוא פרת זו אדום, פרת שהפירה
והצירה לבניו וכו'.

בראשית רבה פרשה טז, ד

שהי' המן הרשע, שהי' מזרע עמלק, שף עמה
כנחש שנתחבר עם אחשוורוש לפורענותן של ישראל,
ונחש נקרא גיחון¹ על שם על גחונך תלך ועל זה יסד
הפייט גחון גח מבין עכסים (יוצר לפרשת זכור).

רש"י

במדרש רבה בראשית פט"ז ס"ד ושם הנהר השני
גיחון זו מדי שהי' המן שף עמה כנחש ע"ש על גחונך
תלך, וכן הוא במד"ר ויקרא פי"ג² ובמד"ר אסתר

(1) ראה לקוטי שיחות חלק יז עמוד 117 ואילך.

(2) פרשה יג, ה. ובמדרש רבה אסתר בפתיחתא ה.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' ב

16 - כמו כן הדין שמוותרים לצאת אפילו בחד, הוא בתנאי שבני
17 החבורה יודיעו לשמש בכניסתם שהם רוצים לצאת אחד אחד, ו
18 הואיל ויש טרחה לשמש לשרת את היחידים הנשארים. אמר
19 רבינא, ונתנין שְׂכָר דְּמִים - אלו היוצאים נותנים לשמש את שכרו
20 המלא, וצריך היוצא האחרון, וכן אם הם שנים שיוצאים אחרונים,
21 להוסיף לשמש דְּמִים - תוספת שכר. מסיימת הגמרא: וְלִית הַלְבָּתָּא
22 בְּיוֹתֵיהּ - אין הלכה כדברי רבינא, אלא מוטל על השמש לשרת
23 את היחיד אף על פי שכל השאר סיימו את סעודתם, ואין אותו
24 יחיד חייב להוסיף לו על שכרו כיון שכך דרך הסועדים שהאחד
25 מאריך והשני מקצר, וכששכרו בני החבורה את השמש מן הסתם
26 על תנאי כן שכרוהו.

1 והגשת המאכלים והמשקאות, נְכַסִּין בְּשִׁלְשָׁה - אם נכנסו שלשה
2 מבני החבורה למקום הסעודה, מוטל על השמש לשרתם, אולם
3 אם בא רק אדם אחד או שנים ורוצים להתחיל בסעודה, עדיין אין
4 השמש חייב לשרתם. ויוצאין אֵפִילוּ בְּאֶחָד - בסיום הסעודה אין בני
5 החבורה חייבים לסיים אכילתם יחד או להמתין זה על זה, אלא
6 כל מי שסיים לאכול רשאי לקום ממקומו ולצאת אף על פי
7 שיציאתו גורמת קושי לשמש שמחויב לשרת את הנשארים עד
8 שהאחרון יסיים לאכול. אמר רב, והוא הָעֵייל בְּעֵידָנָא הָרְגִילִי
9 לְמִיעָל - הוראה זו שהשמש חייב לשרת את היחיד שנשאר אחרון,
10 היא רק בתנאי שאין הוא מאריך בסעודתו יותר מהזמן הרגיל של
11 שאר בני חבורתו. וכן ההוראה הקודמת שאם נכנסים שלשה חייב
12 השמש לשרתם, היא רק בתנאי שהם נכנסים לאכול בשעה
13 שנקבעה תחילה, ולא ימהרו להסב לפני שעת הסעודה ויאריכו
14 בכך את עבודת השמש שיצטרך לשמשם ולהמשיך לשמש את
15 שאר בני החבורה עד סוף זמן שעת הסעודה. והוא דְּרַגְשׁ בְּהוּ דִּילָא

י"א סיון [תשי"ג].

סגולה לאריכות ימים

היום מלאו חמישים ושלוש שנה מחתונתנו²⁹⁷. בתקופה זו עברו מאורעות רבים – הן בכלל, והן על כל אחד בנפרד. יכולה אני לומר "קטנתי מכל החסדים"²⁹⁸; אבל לא מזמן שמעתי פירוש על פסוק זה, שמרוב החסדים שעושים עם האדם מלמעלה – הוא קטן והולך, שכן כל מאורע שעובר עליו מחסר מעט מכוחותיו, הגשמיים והרוחניים כאחד, ככל שינסה להתחזק. זה זמן-מה שאני מרגישה חלשה למדי. בקשתי מהשי"ת שלא יש לא ייגרמו טרדות בגללי. מאוד אינני חפצה להקשות על איש. אקווה להשי"ת שיעזורני ואל יטשני. עולה בדעתי מחשבה, דבר שאולי איננו נחוץ, אבל חפצה אני לכתוב זאת: במשך הזמן שאני חיה כבעלת-הבית לבדי, הצטברה כמות ניכרת של חפצים (בלי עין הרע, יש לומר) שבני שליט"א העניק לי בשמחה רבה ובעין יפה – ישלם לו השי"ת כל טוב, ויוכל להמשיך בעבודתו בכוחותיו הגדולים, מתוך בריאות ושמחה – כדי שאשתמש בהם, והדבר יגרום לו עונג. לאחר אריכות ימי – יימסרו חפצים אלו לבני הצעיר ולמשפחתו יחיו. אולי זוהי מחשבה פסימית, אבל אין זה משנה. יש בזכרוננו שבעלי אמר פעם שעריכת צוואה היא סגולה לאריכות ימים. זה עתה יצא מאת פניי בני, יאריך ימים. ביקורו מעניק לי חיות למשך המעת-לעת, עד מחר אי"ה.

הוצאת מכתבי רלוי"צ לאור

עברו מספר שבועות. אינני חשה בטוב יותר, ואולי חלשה מעט יותר. ייתכן שאין זה אלא מצב-רוח זמני השורה עלי, והוא ישתפר בעתיד. אני מאחלת לעצמי שאזכה לראות בהדפסת מכתביו של בעלי ז"ל הנמצאים בכתובים²⁹⁹, כדי שיצא לאור משהו מתורתו של "מעין הנובע" שכזה, שלא הפסיק לרגע מלחשוב בדברי תורה, ובמקום שלא היתה לו האפשרות להביע את מחשבותיו בדיבור – כתב אותן חלקים-חלקים על-גבי נייר. אין ספק שיש לי הזכות לקוות לכך לאחר כל מה שראיתי בחיי. איך שהוא, זהו דבר שהיה צריך להיעשות. אינני יכולה לסייע להביא זאת לידי פועל, אבל רצוני עז שהדבר יתבצע, ותקוותי שבסופו של דבר כך יהיה³⁰⁰.

(297) בשנת תר"ס.

(298) וישלח לב, יא.

(299) באותה שעה לא הגיעו עדיין ספרי הזוהר עם הערות רלוי"צ לארצות הרווחה, והכוונה למכתבים שקיבל כ"ק אדמו"ר זי"ע מאביו במשך השנים תפר"ח-תרצ"ט. וראה בהערה הבאה.

(300) בכ"ף מנחם-אב תשכ"ט (כ"ה שנה להסתלקות-הילולא של רלוי"צ זצ"ל), אחר תפלת מנחה, ציוה כ"ק אדמו"ר זי"ע להתחיל לסדר לדפוס את כתביו, שנרשמו על גליונות ספרי הזוהר וספר התניא שאמו הרבנית הביאה אליו למקום גלותו.

בר"ח מנחם-אב תש"ל נדפסו: לקוטי לוי יצחק – הערות לספר התניא; הערות לספר הזוהר בראשית. בפורים שנת כי תשא (תשל"א): לקוטי לוי"צ הערות לספר הזוהר שמות-דברים. בכ"ף מנחם-אב שנת כי תשא (תשל"א): תורת לוי"צ – חידושים וביאורים לש"ס משנה וגמרא. ובעש"ק מברכים חודש מנחם-אב ה'תשל"ב: לקוטי לוי"צ – א) ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומחז"ל, ב) אגרות קודש.

השנה יום אחד, וב' ימים סוכות, וב' ימים פסח, ויום אחד שבועות, שהם קצת בדמיון ימי החול, שמותר בהן מלאכת אוכל נפש, ונתן לנו יום טוב יום ז' יום הכיפורים שהוא בדמיון קדושת השבת שאסור בכל מלאכה.

וכמו שהשבת דוגמת עולם הבא, כן הוא יום הכיפורים, ויותר ממנו, שיום הכיפורים אין בו אכילה ולא שתי דוגמת עולם הבא, וגם הוא יום אחד שאין בו כח בשטן לקטרג כמ"ש (יומא כ.). השטן בגי' שס"ד, וזהו כמו עולם הבא שאין בו שטן.

חדא"ג מהרש"א יומא ב. – ד"ה שבעת ימים

טז, כב – ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר

ג. בגמ' יומא סו: שאלו את ר"א בנוגע השעיר, דחפו ולא מת, מהו שירד אחריו וימיתנו, א"ל כן יאבדו כל אויבך ה' (שופטים ה, לא) וכו', ובגמ' שם מסיים דהטעם דלא ענה להם ר"א הדין מפני שלא שמע מפני רבו.

ויש לבאר דמה ענה להם ר"א כן יאבדו כל אויבך ה', מה הקשר של תפלת ושירת דבורה להשעיר הנשלח לעזאזל.

ויש לומר עפ"י המבואר במפרשים (עיין אברבנאל, עקידת יצחק שער לו, ובמהרש"א בגמ' שם) דהשעיר מרמז על עשו כמ"ש איש שעיר וכו', וכן על שר שלו הס"ם, ובעיקר מרמז על גלות עשו הוא אדום מלכות הרביעי היא גלות רומי (עי' רש"י סוף פרשת וישלח).

ומבואר ברמב"ם סוף הלכות מלכים דבזמן שיבוא משיח אז האומות כולם מודים על טעותם, דת המוסלמים ודת הנוצרים, כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', והיתה לה' המלוכה, וביום ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד.

וזהו שאמר ר"א, כששאלו, השעיר שדחפו למטה ולא מת, ענה להם כן יאבדו וכו', דהשעיר שנפל הוא רמז אל נפילת האומות לע"ל, היינו לא שיחרבו וימותו כל האומות כשיבוא משיח, אלא כמ"ש לעיל ברמב"ם שכל האומות יחזרו בתשובה ויאמינו בה' אלקי עולם, אלא יהי' להם נפילה ולא מיתה.

וזהו שהביא הפסוק "כן יאבדו כל אויבך ה'", דאופן אבידת האומות העולם לע"ל, יהי' ע"ד השאלה ששאלו לו, היינו, "דחפו ולא מת", דלא יהי' מיתה לכל האומות לע"ל כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', אלא יהי' כמשל "דחפו" דיהי' להם נפילה במלכותם, למטה, ולא מיתה.

והשעיר מרמז לעשו, הרומים, וכמבואר באברבנאל על ישע"י דקאי על דת הנוצרי, דלע"ל כולם, כל האו"ה יפסיקו מלהאמין במשיח שקר שלהם, ויאמינו בה' אלקי עולם, והי' ה' למלך על כל הארץ.

פרי דוד

טז, יב – ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת

א. הוציאו לו את הכף ואת המחתה וחפן מלא חפניו... הי' מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכת המבדילות בין הקודש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה, ר' יוסי אומר לא היתה שם אלא פרוכת א' בלבד וכו'.

יומא פרק ה' משנה א'

נוטל המחתה בימינו וכו', ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים, מצא הפרוכת פרופה נכנס לקודש הקדשים עד שהוא מגיע לארון.

רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים פ"ד ה"א

צריכין אנו למודעי, דאע"ג דהרמב"ם בפ"ד מהלכות בית הבחירה ובפ"ז מהלכות כלי המקדש כתב דשתי פרוכת היו ולא הזכיר דרך פריפתן, דהשתא י"ל דס"ל דחיצונה פרופה מהצפון², מ"מ הכא בעי"כ כתב נמצא הפרוכת פרופה נכנס לקדש הקדשים כו'. נראה מלשונו זה שהעתיק דעת רבי יוסי שלא היתה אלא פרוכת אחת, דלת"ק הי' לו להעתיק סדר הליכתו בשתי הפרוכות, ולכן נראה לי... שמפני שזה שהיו שני פרוכות משום ספיקא הוה, ואי לאו ספיקא לא עבדי אלא פרוכת אחת כמו לר"י משום דפשיטא לי' כדלעיל בשם התוס' ובפרוכת אחת פתחא בצפון דהכי ס"ל ר"י ומיני' נשמע לכ"ע היכא דליכא ספיקא...

והדבר ידוע דכל הני הלכות הלכתא למשיחא ניהו וכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו כבא בא אליהו והתיר כל הספיקות הלכך בבנין בית הבחירה העתיק המשנה כשהיה בבית שני משום דבנין יחזקאל שלעתיד לא פירש על פי חז"ל, וכ"כ שם וז"ל בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר עכ"ל, אבל הכא דלאורי לן העבודה הוא בא כתבה ע"פ מה שהוא עבודה כשאין כאן אלא פרוכת אחת לפי שכן יהי' לעתיד במהרה בימינו אמן.

תוס' יום טוב – יומא פ"ה מ"ה

טז, לא – שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשתיכם חקת עולם

ב. יום הכיפורים נקרא שבת שבתון כמו השבת, משא"כ שאר ימים טובים, שלא נקראו רק שבתון. וזה שנתן לנו השם ית' ימים טובים ששה, דהיינו ראש

(1) עי' בהמשך המשנה: החיצונה הי' פרופה מן הדרום, והפנימי מן הצפון (ברטנורא: החיצונה פרופה מן הדרום. רבנן קאמרי לה דפליגי עלי' דר' יוסי, ואמרי והבדילה הפרוכת לכם במשכן לבד נאמר. 1919, ראשה כפולה לצד החיצון ונאחות בקרס של זהב להיות [פתוחה] מן הדרום ועומדת).

(2) כדעת ר' יוסי.

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ו אלול, בו מעוררת על דבר כמה ענינים ובא בזה המענה עכ"פ בקיצור.

(א) כללות ההנהגה של איש ואשה הישראלים, היא דוקא בדרכי נועם ובדרכי שלום, שזוהי דרך התורה (לשון הוראה) וכמ"ש דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום.

(ב) מובן שעל תלמיד-ה לשמוע בקול מורים-ות, וכמבוארים הענינים בכמה מקומות ומהם בשולחן ערוך הלכות כבוד רב.

(ג) נכון הדבר שכותבת בהנוגע לנוסח האריז"ל, אשר תיקן הנוסחא שלו, בסדר מלוקט מכמה נוסחאות באופן אשר מתאים יהי לכל, וכמבואר בארוכה בספר לקוטי אמרים מהרב המגיד ממעזריטש, שהוא הי' רבו של בעל המחבר ספר הפלאה וס' המקנה גאוני עולם אשר ספריהם נלמדים בכל הישיבות.

(ד) המתפלל בבית הכנסת אשר הנוסחא שם אחרת היא, רשאי היחיד להתפלל בנוסחא שלו, ואין בזה חשש כלל וכלל [כמובן באם יחיד זה אינו עובר לפני התיבה בתור שליח הצבור], אלא שע"פ הנ"ל יש לעשות זה בדרכי נועם ומבלי הדגשה.

(ה) ע"פ האמור לעיל בסעיף ג' מובן שאפשר לשנות מנוסח אשכנז לנוסח ספרד ומנוסח ספרד לנוסח האריז"ל שהוא נוסח חב"ד, אבל לא להיפך, ולכן נכון שתמשיך בנוסח התפלה (שכפי שכותבת) שכבר התחילה וממשיכה בזה, ובודאי שתעשה זה בדרכי נועם ושלוש, והסכמתה המלאה של המורה שלה תי' - ודאי גם כן תקבל.

תקוטי, אשר הנהגתה בכל עניני' מתאימה להנהגת בנות ישראל, שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, והרי עתה הזמן לקבל החלטות טובות להוספה בזה, כיון שעשרת ימי תשובה עת התעוררות, וכמ"ש דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותבת אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ויהי רצון שתבשר טוב אודות כאו"א מהם.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ.ב.

לשלימות הענין בהכתוב לעיל; שאין כל חשש להתפלל בנוסח שלו, אף שהצבור מתפלל בנוסח אחר, מבואר בכ"מ, ומהם בפסקי דינים לאדמו"ר הצמח צדק חלק אורח חיים סי' רל"ו, וידוע שכן היתה הנהגת בעל ההפלאה והנהגת רבו.

המובא לעיל שיש להחליף מנוסח אשכנז לספרד (ומספרד לנוסח האריז"ל שהוא נוסח חב"ד), אבל לא להיפך, מבואר בזה בשו"ת מנחת אלעזר, חלק א' סי' א'. ובקונטרס שיורי מנחה לשם. ושם ציין לכמה ספרים המדברים בזה.

ב"ה, ו' תשרי, תש"כ
ברוקלין.

האברך עדין שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מג' תשרי והזכרתיו היום על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע לחתימה וגמר חתימה טובה בטוב הנראה והנגלה, ומובן אשר טוב האמיתי הוא המתאים להוראות תורתנו עלי' נאמר כי לקח טוב נתתי לכם, היא התורה הנתנה לנו מבורא עולם ומנהיגו שהוא עצם הטוב, ובפרט אשר השגחה העליונה חוננה אותו בכח השפעה על הזולת, שלכן כל הוספה בו, נכפלת כמה פעמים במושפעי, שמזה מובן שהבטחת חז"ל כל המוסיף מוסיפין לו ה"ה בתוקף ביותר בהנוגע אליו, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, אלא שצ"ל השתדלות עד כדי ליגיעה וכהודעת חז"ל, יגעת ומצאת דוקא.

כותב, שמשמש כעת כמורה בכמה ישובים בנגב, אבל חסר כל ביאור בזה, באיזה מסגרת ואיזה לימודים וכו', אף שתקותי חזקה שמנצל כל הזדמנות ואפשרויות להפצת היהדות האמיתית המסורתית לא רק בדברו אלא גם במעשה, שהרי המעשה הוא העיקר, ובטח ימלא ע"ד זה בהזדמנות הבאה וכן אודות עסקנות חבריו שי' בכגון דא, שכפי שידוע לי היתה חבורה בחורים וגם בחורות שמטרתן צ"ל הפצת היהדות.

תקותי חזקה שיש לו קביעות עתים לעצמו בלימוד התורה בנגלה וחסידות ומהדר בקיום המצות, וכנ"ל שחשוב הוא ביותר בהנוגע אליו, ויהי רצון שגם בזה יבשר טוב, וכן אשר שומר שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לחתימה וגמח"ט ולבשו"ט.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' א

20 שלא נודע לאיש בעולם מותר לו לכתחילה להקריב את התמיד, 21 או לא הותרה לו, וצריך לכתחילה לחפש אחרי כהן טהור. ומבאר 22 רב יוסף את צדדי הספק: אם תמצא לומר שיש לפשוט את הספק 23 לעיל בכהן המרצה בקרבנותיהן (של נזיר ועושה פסח), ולחסיק 24 שהותרה לו מומצא תהום כשם שהותרה בבעלים, עדיין יש לך 25 להסתפק בכהן המרצה בתמיד מאי, מי אמרינן דכי גמירי – מה 26 שלמדנו מהלכה למשה מסיני את היתר מומצא תהום הוא רק 27 בפסח, אבל בתמיד לא גמירי, או דילמא שאף אם לא נאמר היתר 28 זה במפורש לגבי תמיד, מכל מקום יליף תמיד מפסח – ילמד קרבן 29 התמיד מקרבן הפסח, שאף בו הותרה טומאת התהום. 30 רבה מנסה לפשוט את הספק: אמר רבה, יש לפשוט שטומאת 31 התהום הותרה אף בתמיד מקל וחומר, ומה במקום שלא הותרה לו 32 לכהן מומצא ידועה כלל, דהיינו בקרבן יחיד כגון קרבנות נזיר 33 ופסח, שכהן טמא העובר בהם פוסל את הקרבן, מכל מקום הותרה 34 לו מומצא תהום ואם אכן נפשוט כך את ספקו של רמי בר חמא, 35 כמבואר לעיל, אם כן במקום שהותרה לו לכהן אפילו מומצא 36 ידועה, דהיינו בקרבן ציבור כגון תמיד שאם אין כהנים טהורים 37 מותר להקריבו אפילו על ידי כהן הטמא בטומאה ודאית,

1 הראשון, וכן ביום השלישי, וכך מצטרפים שלשת הימים לטומאה 2 אחת לעשותה זבה גמורה. 3 תירוצ' נוסף: אי בעית אימא, לרבי יוסי תתכן זבה גדולה אף אם לא 4 שפעה שלשה ימים רצופים, כגון שראתה כל שני בין השמשות – 5 במשך כל זמן בין השמשות שני ימים בזה אחר זה, דהיינו 6 שהתחילה לראות מעט קודם בין השמשות כשהיה עדיין ודאי 7 יום, ופסקה מלראות מעט אחריו כשהיה ודאי לילה, ונמצא 8 שתחילת הראייה נחשבת ליום אחד, וסופה שלאחר בין השמשות 9 נחשב ליום ראייה שני, ועם הראייה שבבין השמשות למחרת הרי 10 שלשה ימים. ומכיון שבכל פעם היתה טמאה מיד בתחילת היממה 11 שאחר הראייה, נמצא שלא יכלה לשמור מקצתה להטור 12 מטומאת היום הקודם, ועל כן מצטרפות הראיות שאחר כך 13 לעשותה זבה גדולה. 14 לעיל (פ) שנינו שהותרה טומאת התהום לנזיר ועושה פסח, כלומר 15 שאם נטמאו בטומאת מת שלא היתה ידועה לאיש בעולם לא 16 נפסל קרבנם. והסתפק שם רמי בר חמא האם היתר זה נאמר גם 17 בכהן המקריב את קרבנותיהם. רב יוסף מסתפק עוד בהיתר 18 טומאת התהום: בעי רב יוסף, כהן המרצה בתמיד – המקריב את 19 קרבן התמיד, האם הותרה לו מומצא תהום, ואם נטמא במת

♦ יום ראשון ד' תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
א וְדָא בְרַכְתָּא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה נִבְיָא דִּי יִת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם מוֹתָהּ:

כס"א וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ שָׁאם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימָתִי? • אבן עזרא

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מֵהָר פָּאֲרֹן וְאַתָּה מִרְכַּבֶּת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אִשׁ דָּת
לָמוֹ:
ב וַיֹּאמֶר יי מִסִּינֵי אֲתִגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתִחְזִי לָנָא אֲתִגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְּפִאֲרֹן
וְעַמָּה רַבַּת קֹדִישִׁין כְּתִב יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשֶׁתָּא
אוֹרִיתָא יִהְיֶה לָנָא:

כס"א וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינֵי בָּא • (ספרי) פֶּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְאַחֵר כֵּךְ פֶּתַח בְּצִרְכֵּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׂבַח שֶׁפֶתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה דֶּרֶךְ רִצּוֹי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאִי הֵם אֱלֹהֵי שִׁתְחוּל עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינֵי בָּא • יֵצֵא לְקִרְאָתָם כְּשֶׁבָאוּ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתֵית הָהָר, כְּחֹתֵן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנָי כְּלָה, שְׁנֵאמַר: (שמות יט) "לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים", לְמַדְנֵנוּ שֶׁיֵּצֵא כְּנֻגָּם. וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ • (ספרי) שֶׁפֶתַח לִבְנֵי עֲשׂוֹ שֶׁיִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רִצּוֹ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מֵהָר פָּאֲרֹן • שֶׁהָלַךְ שָׁם וּפֶתַח לִבְנֵי יִשְׂמָעֵאל שֶׁיִּקְבְּלוּהָ, וְלֹא רִצּוֹ. וְאַתָּה • לְיִשְׂרָאֵל (ספרי). מִרְכַּבֶּת קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מְקַצֵּת רַבִּבוֹת מִלְּאָכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְּדֶרֶךְ בָּשָׂר וְדָם שֶׁמֶרְאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וּתְפֹאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אִשׁ דָּת • שֶׁהִתְהַדְּוּתָהּ כְּתוּבָה מֵאֲזַל לִפְנֵי בָּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גִּבֵּי אֵשׁ לִבְנֵיהֶם, נִתֵּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתִב יְד יְמִינוֹ. דְּכָר אַחֵר: "אִשׁ דָּת", כְּתִרְגוּמוֹ, שְׁנִתְנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקושי שיחות כרך יד פרשת חזקת הברכה שמחת תורה)

בתחלת פרשת ברכה מדובר בלוחות הראשונות: "הַזֶּה" מִסִּינֵי בָּא גו', ועל זה נאמר "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", מורשה לשון ירושה, היינו שניתנה ובאה בירושה, בדרך ממילא ולא על ידי עבודה ויגיעה. והסיים דפרישת וזאת הברכה (שהכל הולך אחר החתום) הוא "לעיני כל ישראל", שקאי על שבירת הלוחות, "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת ישר כחך ששברת", שבזה מקומו עילויים של הלוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (שלא כן אמר לו ישר כחך ששברת), כי דוקא על ידי שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל, פעל בכל ישראל (גם באלו שלא חטאו בעגל) עבודת התשובה - עבודה בכח עצמו. וכאשר נתקבלה תשובתם במילואה, אז נתן להם הקב"ה את הלוחות השניות, שבזה הראה לעין כל שהוא יתברך קבל תשובתם ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ונתן להם לוחות שניות, היינו שגם בתורה תהיה העבודה ויגיעה - למוד התורה בכח עצמו.

וכאשר באים לשמיני עצרת לאחר ז' ימי הספוד, הזמן שכל ההמשכות נקלטות בפנימיות, וגם בחינת התורה שנתנה בלוחות השניות, הרי אז באה השמחה האמתית והשלימה בלמוד האדם בתורה בכח עצמו. ולכן לאחר סיום התורה "לעיני כל ישראל", מתחילין לקרות תכף "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכח עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הפעלית-תשובה שהיא בכח עצמו ובבחינת התחדשות ממש) נעשה שתרף להקב"ה במעשה בראשית שהוא מוסיף ומשפיע כביכול במעשה בראשית - כי שתפית בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהפך אל הפעל (הן הכחות שלו, והן בהדירה שעושה בעולם) אין ה"שתפיות" בשלימותה - שהרי הקב"ה בורא ומהנה מאין; אבל כשעבודתו היא בכח עצמו, הפעלית-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בהבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם דלא "הנן ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנן ליה", על ידי זה נעשה דומה לבורא - שתף בשלימות להקב"ה, ובורא שמים

אבן עזרא על התורה

א וְזֹאת הַבְּרָכָה. בְּכַרְפַּת יַעֲקֹב: אִישׁ הָאֱלֹהִים. לְהוֹדִיעַ כִּי בְּנִבְיָאָה בְּרַךְ אוֹתָם: לִפְנֵי מוֹתוֹ. סְמוּךְ לְמוֹתוֹ. וְהַשְׁעָם, בְּיוֹם מוֹתוֹ:

וְאַרְצָן "חֲדָשִׁים" שֶׁנִּרְגַּשׁ בָּהֶם ש"ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מָלְךְ וּמְלִכּוֹתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה", וּמִסִּיּעִין לְהַאֲדִם לְמַלְאוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ וְעִבּוּדוֹתוֹ בְּעוֹלָם. **אבן עזרא**

(ג) **אֵף חֶבֶב עַמִּים כָּל־קִדְשֵׁי בִידְךָ וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלֶךָ**
יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ:
ג אֵף חֶבֶבִּי לְשִׁבְטֵי כָּל קְדִישׁוֹתֵי בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא אִפְקִינֵן מִמַּצְרִים וְאַנּוּן
מִדְּבָרִין תַּחֲת עֲנַנְךָ נְטִילִין עַל מִימְרֶךָ:

כ"א אֵף חֶבֶב עַמִּים • גַּם חֶבֶב יִתְּרָה חֶבֶב אֶת הַשִּׁבְטִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד קְרוֹי 'עַם', שֶׁהָרִי בְּנִימִין לְבָדוּ הָיָה עֲתִיד לְהוֹלֵךְ בְּשָׂאֵמֶר הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְיַעֲקֹב: (בְּרֵאשִׁית לז) "גוֹי וְקָהֵל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ". **כ"ב** כָּל־קִדְשֵׁי בִידְךָ • נִפְשׁוֹת הַצַּדִּיקִים גְּנוּזוֹת אִתּוֹ, כַּעֲנִין שְׂנֵאָמֶר: (ש"א כח) "וְהִיתָה נַפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִוּר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". **כ"ג** וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלֶךָ • וְהֵם רְאוּיִים לְכָךְ, שֶׁהָרִי תָּבוּ עֲצָמָן לְתוֹךְ תַּחֲתִית הַהָר לְרִגְלֶךָ, בְּסִינִי. תָּבוּ לְשׁוֹן פְּעֻלוֹ, הַתּוֹכוֹ לְתוֹךְ מְרֻלּוֹתֶיךָ. **יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ** • נִשְׂאוּ עֲלֵיהֶם עַל תּוֹרָתֶךָ. **מִדְּבַרְתֶּיךָ** • הַמִּ"ם בּוֹ קְרוֹב לִיסוֹד, כְּמוֹ: (בְּמִדְבָּר ו) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", וְ"אֶשְׁמַע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים", כְּמוֹ 'מִתְדַּבֵּר אֱלֹהִים', אֵף זֶה "מִדְּבַרְתֶּיךָ", מֵה שֶׁהִיִּת מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֵנִי לֵאמֹר לָהֶם. טִישׁ פּוֹרְפּוֹרִלִיר"ש בְּלַע"ז (צִינֵעַ אֲוִטֶּעֶרֶדֶרֶדֶנּוּגֶנ) • וְאוֹיִנְקִלוֹס תַּרְגֵּם שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים עַל פִּי דְבָרֶיךָ, וְהַמִּ"ם בּוֹ שְׁמוּשׁ, מִשְׁמָשֶׁת לְשׁוֹן מֶן. דְּבַר אַחֵר: "אֵף חֶבֶב עַמִּים", אֵף בְּשַׁעַת חֶבֶתָן שֶׁל הָאֲמוֹת שֶׁהָרִיתָ לָהֶם פְּנִים שׁוֹחָקוֹת, וּמִסֶּרְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיָדָם. **כָּל־קִדְשֵׁי בִידְךָ** • כָּל צַדִּיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם דְּבָקוּ בְּךָ וְלֹא מָשׁוּ מֵאַחֲרֶיךָ, וְאַתָּה שׁוֹמְרָם. **וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלֶךָ** • וְהֵם מִתְמַצְעִים וּמִתְכַּנְסִים לְתַחַת צִלֶּךָ. **יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ** • מְקַבְּלִים גְּזוּרֹתֶיךָ וְדַתּוֹתֶיךָ בְּשִׂמְחָה, וְאַלֶּה דְּבָרֵיהֶם. **אבן עזרא**

(ד) **תּוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קִהְלַת יַעֲקֹב:**
ד אֲוִרִיתָא יְהִי לָנָא מֹשֶׁה מְסַרְה יִרְמְיָא
לְכַנְשֵׁת יַעֲקֹב:

כ"ב תּוֹרָה • אֲשֶׁר צִוְּה לָנוּ מֹשֶׁה, מוֹרְשָׁה הִיא לְקִהְלַת יַעֲקֹב, אֲחֻזָּנוּהָ וְלֹא נַעֲזֻבָּהָ.

אבן עזרא על התורה

מִרְכָּבוֹת קִדְשׁ מִימִין הַשָּׁם לְסִבָּב יִשְׂרָאֵל, כְּטַעַם סוֹסֵי אֵשׁ וְרִכָּב אֵשׁ סְבִיבוֹת אֱלִישֵׁעַ. וְטַעַם דָּת. שְׁעוֹמְדַת תָּמִיד:

ג **אֵף חֶבֶב**, מְגֻזֶּרֶת אֲרָמִית, מִלְשׁוֹן וְהִיִּתָּם לִי סְגוּלָה. וְעַמִּים, הֵם יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ, אַחֲרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמְּמֶיךָ. עַמִּים הֵרָאָה: וְכָל קִדְשֵׁי. בְּנִי לֹוִי: **בִּידְךָ**. שֶׁהֵם סְבִיבוֹת הָאֲרוֹן: **וְהֵם תָּבוּ לְרִגְלֶךָ**. יִלְכוּ עַל דְּרָכֶךָ. וְטַעַם **בִּידְךָ**. שֶׁתִּשְׁמְרֶם: **יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ**. כִּי הֵם יִלְמְדוּ הַתּוֹרָה, וְהֵם הַמַּעֲשִׂיקִים עַל תּוֹרָה שְׁבַע־פָּה: **יֵשׂא**. כָּל אֶחָד. וְאֵם הֵם רַבִּים: וְטַעַם מִדְּבַרְתֶּיךָ. כִּי אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ יֵשׂאוּ, כִּי הֵם נוֹשְׂאֵי הַתּוֹרָה. כִּי גַם הֵם יֵשׂאוּ אֶת הָאֲרוֹן: וְטַעַם יֵשׂא. כְּמוֹ, וְלֹא תִשָּׂא שְׂמַע שְׁוֹא: **תָּבוּ**. בְּלֹא אַח. וְיֵשׁ אוֹמֵר, מִלְשׁוֹן מִתּוֹךְ, כְּאִילוּ הוֹלְכִים בְּתוֹךְ רִגְלֶךָ. וְאַחֲרֵים אוֹמְרִים, כִּי הַתִּי"ו בְּמִקּוֹם ה"א, כְּתִי"ו תַּרְגִּלִּיתִי לְאֶפְרַיִם. כְּטַעַם, אֶפְרַיִם שִׁינּוּ בְּשִׁבְלֶךָ, לֹא יַעֲזֹבוּ דְבָרֶיךָ. וְזֶה רְחוּק. וְהַנִּכּוֹן, שֶׁהוּא כְּמוֹ נִמְשָׁכוֹ. וְהַטַּעַם, שֶׁיִּלְכוּ אֶל הַמִּקּוֹם שֶׁשֵּׁם הָאֲרוֹן שֶׁהוּא הָרוֹם רִגְלֵי הַשָּׁם. וְזֹאת הִיא הַבְּרָכָה, שֶׁהֵשֵׁם יִהְיֶה חֹמַת אֵשׁ סְבִיב יִשְׂרָאֵל, וְיִהְיֶה סְגוּלָתוֹ. וְהַלּוֹים יוֹרֵי הַתּוֹרָה תָּמִיד:

אֱלֹהִים, בְּצִאֲתָךְ לִפְנֵי עַמְּךָ, בְּצִעְדְךָ בִּישִׁימוֹן סֶלָה. וְאַחֲרָיו כְּתוּב, אֲרָץ רַעֲשָׁה. וּבְצִעְדֶּךָ הַשִּׁבְכָה בִּישִׁימוֹן, לֹא הָיָה יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה. כִּי אַחֵר מִדְּבַר פֶּאֶרְן, כְּאוֹ בִּישִׁימוֹן. וְאַמֵּר חֲבִיקוּק, אֱלֹהִים מִתִּימָן יְבֹא, שֶׁהוּא מְבַנֵּי אֲדוֹם, תִּימָן אוֹמֵר, כְּטַעַם מִשְׁדָּה אֲדוֹם. וְהֵנָּה הַכֹּל בְּמִלְחָמוֹת יְדִבְרֵי. וְהָעֵד, יְקוֹם אֱלֹהִים כְּפּוֹצֵא אוֹיְבָיו. וְכֹאשֶׁר יוֹשִׁיעַ הַשָּׁם אֶת עַבְדִּי, יְדַבֵּה הַכְּתוּב דָּת עֶזֶר מִהַשָּׁם, וְהָאֲרָץ תִּמּוּג וְהָהָרִים יִפְסוּ, וְהַשָּׁמַיִם יִרְעָשׁוּ. וְהָעֵד, בְּשִׁירוֹת דָּוִד, וְתַנְצֵשׁ וְתַרְעֵשׁ הָאֲרָץ. וְטַעַם זֶה סִינִי, פִּירִשְׁתִּי בְּמִקּוֹמוֹ. וְכֵן הוּא הַפִּירוּשׁ, הַשָּׁם כְּאוֹ. וְהַטַּעַם, הַכְּבוֹד שֶׁנִּכְנַס בְּיִשְׂרָאֵל. וְתַחֲלַת הַכְּנָסוֹ, מִסִּינִי וְזֶרַח מִשְׁעִיר. וְהַטַּעַם, כָּל הַשָּׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, לֹא הָרָאָה הַשָּׁם גְּבוּרָה בְּעַמִּים, עַד בֹּא יִשְׂרָאֵל אֶל שְׂדֵה אֲדוֹם. וְכֵן כְּתוּב, בְּתַרְגֵּם שְׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶרְן. וְהֵנָּה הֵם קְרוֹבִים, שְׁעִיר וּפֶאֶרְן. וְהַטַּעַם מְפֻרָּשׁ, כִּי מִמִּקּוֹם שְׁעִיר כֹּאשֶׁר כְּאוֹ לְשְׁעִיר, אִזּוֹ זֶרַח הַכְּבוֹד לְיִשְׂרָאֵל, וְהוֹפִיעַ מִהַר פֶּאֶרְן. וְהַטַּעַם כְּפּוֹל, כִּי פֶה הָרָאָה יַפְעָתוֹ: וְאַתָּה מִרְכָּבוֹת קִדְשׁ. עַל דַּעֲתִי, שֶׁהוּא דְּבַק עִם מִימִינוֹ. וְהַטַּעַם שֶׁכָּא אֵשׁ

ב מִסִּינִי בָּא. וַיֹּאמֶר הָאֲרוֹן ז"ל, כִּי הָרִי סִינִי וְשְׁעִיר וּפֶאֶרְן, קְרוֹבִים. וְזֶה הַכְּתוּב, הוּא עַל מַעֲמַד הַר סִינִי. וְאַמֵּר סִינִי, כִּי מִסִּינִי, כְּמוֹ בְּסִינִי. וְכֵן מִשְׁעִיר: **מִרְכָּבוֹת קִדְשׁ**. הֵם הַמְּלָאכִים. וְהַטַּעַם, עַל הַשִּׁבְכָה שֶׁיָּרְדָה: **אֵשׁ דָּת לָמוֹ**. הַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה בְּאֵשׁ וּבְרֶק. וְאַמֵּר, כִּי טַעַם ה' מִסִּינִי בָּא, דְּרָף תִּפְלָה. כְּאוֹמֵר, אַתָּה שְׁכַחְתָּ בְּסִינִי, וְהַנְחַלְתָּ תּוֹרָה, יְחִי רְאוּבֵן. וְזֶה רְחוּק, כִּי הָיָה רְאוּי לְהִיּוֹת הַחַיָּה וְאֵל תָּמִית. וְחִסְרֵי אֲמִנּוּהָ אֲמִרָה, כִּי טַעַם מִשְׁעִיר, עַל דָּת אֲדוֹם. וּפֶאֶרְן, עַל דָּת יִשְׁמַעֲאֵל. וְאַלֶּה תוֹעִים, הֵלֹא רְאוּ כִּי לֹא הַחֵל בְּתַחֲלָה כִּי אֵם לְבָרְךָ יִשְׂרָאֵל לְבָדָם. וְכֵן כְּתוּב, אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאַמֵּר, וְזֶרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ, שֶׁפִּירוּשׁוֹ לָהֶם, כְּמוֹ וְאֵין לָמוֹ מְקֻשָּׁל. וְהַנִּכּוֹן בְּעִינֵי, שֶׁהַפְּנִיָּה הִיא בְּרָכָה כָּל־לְכָל יִשְׂרָאֵל. וְאַחֵר כֵּן פֶּרַט לְכָל שִׁבְט וְשִׁבְט, וְאַחֵר כֵּן כָּל־לָם בְּמִקּוֹם, אֵין פֶּאֶל יִשְׁרוּן. וְהֵנָּה מְצֻאָה שְׁאֵמָרָה דְּבוּרָה, ה' בְּצִאֲתָךְ מִשְׁעִיר, בְּצִעְדְךָ מִשְׁדָּה אֲדוֹם. וְהֵנָּה אֵין שְׂדֵה אֲדוֹם - הַר, כְּאֲשֶׁר אָמַר הָאֲרוֹן. כִּי שְׁלֹשָׁה הָרִים הֵם סְמוּכִים, אוֹ לְנִכְח. וּבְסִפְרֵי תַּהֲלוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש"ל, תשל"א)

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשתמש בו עושה בגופו רשם, אף בגי אדם שעמלים בו נפלים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נפלים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (וכפי שמפרש הרמב"ם את הפרטים שבכך).

אך, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באפן חדש לגמרי, מובן, שנגרמות התחדשויות ותוספת הנפרת "בהילוכם ובדבורם...", אבל אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החידוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד-כדי-כך שהוא משפיע על כל ענייניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחינו?

על כך מסביר בפרשתנו: "תורה צוה לנו משה מורשה..." - התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה.

ולפיכך, כאשר יש התחדשויות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשויות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה.

ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה עצמה - כי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחינו" - מחיה אותנו בכל ענייננו, עד לעשייה בפעל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

וזוהי תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מארסה לישראל, הינו שישראל הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר מורשה קהלת יעקב, הינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו"ד עקב. דהנה, ישראל הוא בחינת לי ראש, אותיות אשר, דאשר פרושו תענוג, והוא בחינת טהורה היא, שזהו כפי שהנשמות מורשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצד בחינת אשר שהוא התענוג, נעשה קדשנו במצותיו, הינו שנשמות ישראל הם הם העושים את המצוות, וזהו מה שפירשנו וזכרנו את כל מצוות הוי", ואחר כך פתיב ועשיתם את כל מצוותי, הינו שישראל עושים מבחינת מצוות הוי' שיהיו מצוותי, והוא על-דרך הני"ל שנשמות ישראל מחברים את התורה שלמעלה בהקב"ה ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו"ד עקב, שזהו כפי שהנשמה ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת עקב הם משפיעים בתורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

משמעות לשון 'אחזנה' - בתורה

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחזנה ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירוש רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחזנה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוד, וכיוצא בזה, וכפי שכתבה התורה עצמה בפסוקים שלפני-זה? גם צריך להבין השיבות בין "מורשה" - שהתורה היא ירושה, לזה שאחזנה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיוצא בזה, שיהי (לכאורה) לומר אחזנה ולא נעזבנה?

ויש לומר שלשון אחזנה כאן אין משמעו אחיזה אלא אחוזה, שהתורה היא אחוזה וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחוזה אפילו כשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמפניו ששדה זו היא אחוזתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחוזתם של ישראל, וקשורה איתם בקשר תמידי, דגם כשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל. **אכן עזרא**

אכן עזרא על התורה

ד תורה צוה לנו משה. זהו שישראל יאמר בגדינו. ויהיה למ"ד לנו, מושף עצמו ואחר עמו. וכן היא, מורשה לקהלת יעקב. כמו, קהלת יעקב: ויהי מורשה מורשה דור לדור, כך העתקנו מפי משה, ירושה

(ה) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא מִלֶּךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עַם יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עַם יִשְׂרָאֵל שְׂבִיטֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י ויהי. הקדוש-ברוך-הוא. בַּיּוֹם הַהוּא. מִלֶּךְ. תמיד על מלכותו עליהם. בְּהִתְאַסֵּף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי. כמו (שמות ל) "כי תשא את ראש", ראויין אלו שאבְּרָכָם. דָּבָר אַחֵר: "בְּהִתְאַסֵּף", בְּהִתְאַסֵּף יחד, באגדה אחת ושְׁלוֹם בְּיָנֵיהֶם - הוא מלָפָם, ולא פָּשִׁישׁ מַחֲלֶקֶת בְּיָנֵיהֶם. אבן עזרא

(ו) וַיְהִי רָאוּבֵן וְאַלְיָמָת וַיְהִי מִתְיוֹ מִסֹּפֶר: ׀ ויחי ראובן לחיי עלמא ומוֹתָא תנינא לא ימות ויקבלון בנויה אַחֲסִנְתָּהוּן בְּמִנְיָהוּן:

כ"י ויחי ראובן. בעולם הזה. וְאַלְיָמָת. שלא יזָכַר לוֹ מַעֲשֶׂה בְּלָהָה. וַיְהִי מִתְיוֹ מִסֹּפֶר. נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פֶּעֶנָן שְׁנָאֵמַר: (בראשית לה) "וישכב את בלהה, ויהיו בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר", שלא יצא מן המנין. אבן עזרא

(ז) וַזֹּאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמֹו תְּבִיאֵנוּ יָדֵינוּ רַב לֹא יַעֲזֹר מִצָּרֵינוּ תַּהֲיֶה: פ וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לא יעזור מצריו תהיה:

כ"י וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שפידם, שְׁנָאֵמַר: (איוב טו) "אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְגו', לָהֶם לְבָדָם וְגו' וְלֹא עֹבֵר זֶר בְּתוֹכָם". (ב"ק צב) ועוד פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכָּל מ' שָׁנָה שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, הָיוּ עֲצָמוֹת יְהוּדָה מִתְגַּלְגְּלִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי נְדוּי שֶׁקָּבַל עָלָיו, שְׁנָאֵמַר: (בראשית מו) "וַיִּחַטְּאוּ לְאֲבִי כָל הַיָּמִים", אָמַר מֹשֶׁה: 'מִי גֵרָם לְרָאוּבֵן שְׂיֹדָה? יְהוּדָה וכו'". שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה. תפלת דוד, וּשְׁלֹמֹה, וְאַסָּא מִפְּנֵי חַפְזֵיהֶם, וַיְהוֹשֻׁפֵּט מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים וְחִזְקִיָּה מִפְּנֵי סִנְחֶרִיב. וְאַל־עֲמֹו תְּבִיאֵנוּ. לשלום מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה (ספרים אחרים: מן המלחמה). יָדֵינוּ רַב לֹא יַעֲזֹר מִצָּרֵינוּ תַּהֲיֶה. על מלחמת רמות גלעד: (ד"ה ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דָּבָר אַחֵר: "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה", כֵּאֵן רָמַז בְּרָכָה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ בְּרוּכֵיהֶם שֶׁל יְהוּדָה. וְאַף כִּשְׁחֻלְקוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נִטַּל שְׁמֵעוֹן מִתּוֹךְ גּוֹרְלוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שְׁנָאֵמַר: (יהושע יט) "מִחֲבַל בְּנֵי יְהוּדָה נָחַלַת בְּנֵי שְׁמֵעוֹן". וּמִפְּנֵי מַה לֹּא יָחַד לוֹ בְּרָכָה כִּפְנֵי עֲצָמוֹ?

שְׁהָיָה בְּלָבוֹ עָלָיו עַל מַה שֶּׁעָשָׂה בְּשִׁטָּים, כִּךְ כְּתוּב בְּאַגְדַּת תְּהִלִּים (מזמור ל.ז). אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ואל יחי מתיו מספר. כמו, ולא למדתי חכמה. ובי"ת באל שדי, כאשר פירשתי רבים. כי יתכן שיהיה לעולם ויהיו מעשים, וכל דבר שיספר הוא מעט. וכן, ואני מתי מספר:

ז וזאת ליהודה. וכן אמר ליהודה, שיהיה ולא ימות. והוסיף עוד, שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה בבואו למלחמה, כי הוא עלה בתחלה: וְאַל עֲמֹו תְּבִיאֵנוּ. אל המלחמה אשר בגלגל. או תפלה על היוצאים להלחם על ארץ אויב: רַב לֹא יַעֲזֹר מִצָּרֵינוּ תַּהֲיֶה. ואין לו צורך למי שיעזור אותו, כי אם עזרת השם לבדו. ויש אומר, מלשון מריבה. והשעם, יָדֵינוּ יְרִיבוּ בְּעָדוֹ. ואחרים אָמְרוּ, כמו ויבָרְקִים רַב. מגזרת רבוב:

שמעון גדול כמותו. ואם יטעון טוען, למה בירך ראובן. התשובה, כי יַעֲקֹב בָּרַכְו. והברכה היא אל תוֹתֵר, שיהיה כאֶחָד מֵאֲחֵיו. ואחר ראובן הזכיר יהודה, שהוא בעל דָּגֵל והוא עלה בתחלה למלחמה. ואחר בן לוי, ואחריו בְּנֵי־מִנָּחֵם, בַּעֲבוּר הַיּוֹם הַלָּלוּם דָּרִים בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהִיָּתָה בֵּין יְהוּדָה וּבֵין בְּנֵי־מִנָּחֵם, בֵּן כְּתוּב. ואחר בן שָׁכָב יוֹסֵף, שלא יֵאָחֲזֵנוּ. וכבר הקדים אֲחִיו הַקָּטָן. ואחר בן זבולון, בַּעֲבוּר שֶׁהוּא נֶאֱחָם. ואחר בן יששכר. וכאשר תמו בְּנֵי הַגִּבּוֹרִת, החל מִגֵּד שֶׁהוּא עִם דָּגֵל בְּנֵי הַגִּבּוֹרִת, ואחר בן דָּן שֶׁהוּא בַּעַל דָּגֵל, ואחר בן נַפְתָּלִי כי הוא גָּדוֹל מֵאֲשֶׁר: יְחִי רָאוּבֵן. תפלה ואל ימות, שיתכן שיהיה כֵּן אֶדָם לַחַיּוֹת שְׁנַיִם קְצוּבוֹת וְיָמוֹת: וַיְהִי מִתְיוֹ מִסֹּפֶר.

ה מלך. הוא משה, ששמעו ראשי עם, התורה מפורשת מפיו. והשעם, כי הוא היה מלך, והתאספו אליו ראשי השבטים. ויחזיק זה הפירוש שאמר הכתוב, כי התורה נתנה לכהנים, שהם לפי דעתו כל קדושים בְּיָדֵי. ואל כל זקני ישראל, והוּא בְּהִתְאַסֵּף ראשי עם. גם שם כתוב, הִקְהִילוֹ אֵלֵי כָל רָאשֵׁי שְׂבִיטֵיהֶם. ויאמר רבי יהודה הלוי ז"ל, כי המלך רמז לתורה. וכן היה מִפְּרָשׁ, אין מלך בִּישְׂרָאֵל:

ו יחי ראובן. הנה החל מהבכור, כי בן המשפט. ולא הזכיר שמעון, בַּעֲבוּר בַּעַל פָּעוּר. כי העובדים היו שמעונים, ומספרם לעד. גם נשיאם נָהָג. או הלך על דרך יַעֲקֹב, שלא בדרך שמעון ולוי. בַּעֲבוּר כְּבוֹד אַחֵר, נחלה השבט ממנו. ולא היה בשבט

♦ יום שני ה' תשרי ♦

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בַּמָּסָה תְּרִיבֵהוּ עַל־מִי מְרִיבָה:

ח וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בַּמָּסָה לְכַבֵּר דְּאִשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קְדָמָךְ דִּי נָסִיתוּהִי בְּנִסְתָּא וְהָיָה שְׁלִים בְּחִנְתוּהִי עַל מִי מְצוּתָא וְאִשְׁתַּכַּח מְהִימָן:

ה"י! וּלְלוֹי אָמַר • וְעַל לוי אָמַר. תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ • כָּל־פִּי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר. אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בַּמָּסָה • שְׁלֵא נִתְּלוֹנָנוּ עִם שְׂאֵר הַמַּלְיָנִים. תְּרִיבֵהוּ וְגו' • כְּתִרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר: "תְּרִיבֵהוּ עַל מִי מְרִיבָה", נִסְתַּקְּפָתָ לֹו לְבֹא בְּעִלְיָהּ, אִם מִשָּׁה אָמַר: (במדבר כ) "שְׁמָעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמִרְיָם מָה עָשׂוּ? • אבן עזרא

(ט) הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:

ט דְּעַל אָבוּהִי וְעַל אִמָּהּ לֹא רָחַם כִּד חֲבוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחֵהִי וּבְנוֹהִי לֹא נָסִיב אֲרִי נָטְרוּ מִשְׁרַת מִימְךָ וְיִקְרָמָךְ לֹא אֲשַׁנְיוּ:

ה"י! הָאֹמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו • כְּשִׁחְטָאוּ בְּעֶגְל וְאַמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לֹה' אֲלֵי", נֶאֱסָפוּ אֲלֵי כָל בְּנֵי לֵוִי, וְצוּיָתִים לְהִרְגֹּת אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בָּתוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאָחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנֵי מִמֶּשׁ, שֶׁהָיָה לֵוִיִּים הֵם וּמִשְׁכָּט לֵוִי לֹא חָטָא אֶחָד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לֵוִי". כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ • לֹא יָהִיָּה לָךְ אֲלֵהִים אֲחֵרִים. וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִלָּה, שְׁאוּתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינִין וּמְלִינִין אֶת בְּנֵיהֶם (ספרים אחרים: אוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בַּמִּדְבָּר, שִׁישְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִינִין) ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז ענף 39)

נֶאֱסָפוּ אֲלֵי כָל בְּנֵי לֵוִי וְצוּיָתִים לְהִרְגֹּת • • וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רש"י כְּתִב בְּפָרֶשֶׁת תִּשְׁא (לב, כט) שֶׁחֲפָזִים זָכוּ לְכַהֲנָה מִפְּנֵי שֶׁהִעֲנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעֵגֶל. וְלִכְאוּרָהּ, עַל פִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּכָל שַׁבָּט לֵוִי, לֹא דוֹקָא כְּהֻנִּים. וְרָאָה רש"י בַּמִּדְבָּר ג', יב (והלויים), שְׁלֵא עָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחְתִּיָּהֶם) וְדָבָרִים י', ח (וטעיתם בְּעֶגְל, וּבְנֵי לֵוִי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרֵשׁ עַל הַלּוּיִם. אָבֵל בְּשִׁנְיָהֶם פָּרַשׁ הַטַּעַם דְּלֹא טָעוּ בְּעֶגְל, וְלֹא שֶׁהִרְגוּ. וְאִין כָּאֵן מִקוּמוֹ. אבן עזרא

(י) יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יְשִׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ וְכִלְיִל עַל־מִזְבְּחֶךָ:

י כְּשִׁרִין אֲלִין דִּילְפִין דִּינִיךְ לְיַעֲקֹב וְאוֹרֵיךְ לְיִשְׂרָאֵל יְשִׁימוּ קְטֹרֶת בִּסְמִין קְדָמָךְ וְגִמִּיר לְרַעְוָא עַל מִזְבְּחֶךָ:

ה"י! יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלֶּה לְכָךְ. וְכִלְיִל • עוֹלָה. אבן עזרא

(יא) בָּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוֹמוֹן: ׀

יא בָּרַךְ יְיָ נִכְסוּהִי וְקִרְבִּן יְדוּהִי תִקְבֵּל בְּרַעְוָא תִּכְר חֲרָצָא דְּסִנְאוּהִי וְדִבְעָלִי דְּכַבוּהִי דְּלֹא יִקְוִמוֹן:

ה"י! מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ • מִחֵץ קָמְיוֹ מִכַּת מִתְּנִים, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים סט) "וּמִתְּנִיָּהֶם תִּמְיֵד הַמַּעַד", וְעַל

אבן עזרא על התורה

ח וּלְלוֹי אָמַר. בְּעִבּוֹר לֵוִי, אָמַר לָשֵׁם. כְּמוֹ, אִמְרֵי לִי אֲחִי הוּא: לְאִישׁ חֲסִידֶךָ. לְאִישׁ שֶׁהוּא חֲסִידֶךָ: אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בַּמָּסָה. שֶׁ כְּמוֹ בְּנִסְיוֹן. וְהַטַּעַם, שֶׁהָיָה חֲסִיד וְלֹא נִמְצָא בּוֹ דּוֹפִי חוּץ מִדְּבַר מְרִיבָה, שֶׁכָּבֵד הִעֲנִשְׁתּוֹ עָלָיו. גַּם זֶה יִחְזִיק פִּירוּשִׁי כְּדַבֵּר הָעֵגֶל, כִּי לְכַבֹּד הָשֵׁם עָשָׂה: וְטַעַם תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ. שֶׁהָיָה תִּמְיֵד לֹו וְלִנְצְרוֹ: ט הָאוֹמֶר. עַל הַשַּׁבָּט יִדְבֵּר. כְּמוֹ שְׁמוּאֵל שָׁבָא כְּאֲשֶׁר נִגְמַל, אֵל בֵּית ה' לְהַרְגִּילוֹ. וְאֶת בְּנֵי לֹא יָדַע. יֵשׁ מִהֶם אֶחָד שֶׁהוֹלִיד כְּנִים לְעִבּוֹד הָשֵׁם: כְּמוֹ, שְׁמָרֵי עֲדוּתִיו וְחֹק נֶתֵן לָמוֹ, עַד שִׁיּוּרָם לְיִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, עַל דְּבַר מִי לֹה' אֲלֵי: י יְשִׁימוּ קְטוֹרֶה. הַכֹּהֲנִים מִהֶם: וְכִלְיִל. הִיא הָעוֹלָה:

מז שיעור יומי ליום שלישי ו' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה
המפוררין על הפנה אמר בן. דבר אחר: ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי פוככים,
והתפלל עליהם, לפי שהיו מועטים: י"ב בגי חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות. לך נאמר: "ברך ה'
חילו ופעל ידיו תרצה". ומשנאיו מן יקומון • מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה. אבן עזרא

(יב) לבנימן אמר ידיד יהוה ישכן לבטח עליו חפץ
עליו בלהיותם ובין פתפיו שכן: ס
יב לבנימן אמר רחיקא דין ישרי לרחיצון
עלוהי יהי מגן עלוהי כל יומא ובארעה
תשרי שכנתא:

ס"א • לבנימן אמר • לפי שברפת לוי בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמך זה
לזה, וסמך יוסף אחריו שאף הוא משכן שילה היה בנין בחלקו, שנאמר: (שם עח) "וימאס באהל יוסף וגו'",
ולפי שבית עולמים חביב משילה, לך הקדים בנימין ליוסף. חפץ עליו • מכסה אותו ומגן עליו.
כל-היום • לעולם. משנבחרה וירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר. ובין פתפיו שכן • בגבה ארצו
היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך כ"ג אמה מעין עיטם, ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת
קדשים: 'אמרי נחתי ביה פורתא', משום דכתיב: "ובין פתפיו שכן", אין לך נאה בשור יותר מכתפיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 146)

אמרי, נחתי ביה פורתא (רש"י לג, יב) בית המקדש אמור להאיר אור אלקי לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך. לכן
לא היה גבוה לגמרי מן העולם, כי אז היה נעלה מכדי שיוכל להאיר לכל העולם; אלא נחתי ביה פורתא, ואז הוא
שייך וקרוב לעולם. והוא הדין ל'מקדש' הפרטי שבתוך כל יהודי: כשנפש האלקית שבו אינה בבחינת התנשאות
והבדלה מנפשו הבהמית, גופו, וחלקו בעולם, אלא היא מתעסקת אתם ומתלבשת בהם, בכדי לבררם ולזכרם –
נעשים כלם משכן ומקדש להשראת השכינה. אבן עזרא

♦ יום שלישי ו' תשרי ♦

(יג) וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים
מטל ומתהום רבצת תחת:
יג וליוסף אמר מברכא מן גדם יי ארעה
עבדא מגדנין מטלא דשמאי מלעלא
וממבועי עינן ויהומין דנגדן ממעמקי
ארעא מלרע:

ס"א • מברכת ה' ארצו • שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף. ממגד •
לשון עדינים ומתק. ומתהום • שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו
של משה, מעין ברכתו של יעקב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התוועדיות כט עמ' 131)

שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף (רש"י לג, יג) באחת הפעמים הנדירות שכתוב
קדושת מורי וחמי אדמו"ר דבר על עצמו, הוא אמר: ארצו של 'יוסף' מברכת בכל טוב. תנו ידכם ותסייעו לעבד אותה!
בארץ יש הכל, וכאשר יעבדו אותה – היא תתן כל טוב. ויש להוסיף, ש'ארץ' זו מברכת הן ברוח, מגד שמים מטל, והן
בגשם, תהום רבצת תחת. אבן עזרא

(יד) וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים:
יד ועבדא מגדנין ועללן מיכול שמשא
ועבדא מגדנין מריש ירח בירח:

ס"א • וממגד תבואת שמש • שהיתה ארצו פתוחה לחמה, וממתקת הפרות. גרש ירחים • יש פרות

אבן עזרא על התורה

יא ברח ה' חילו. הכוונות והמעשר: יב לבנימן אמר. בעבור בנימין שהוא
ידיד השם, ישכון בנימין לבטח על השם. נחלתו. או שהיה נראה. גם להיות דבק
השם, מחץ קמיו: מן יקומון. מן אשר
יקומון עליהם. כמו, לים מכסים:
כי כן פתוב: וטעם בין פתפיו. באמצע
עם חופף:
יג ממגד. שיתנו השמים:

שְׁהִלְכָנָה מְבִשְׁלֶתָן, וְאֵלֹהֵי הַנָּחֳלָה קָשׁוּאִין וְדִלּוּעִין. דְּבָר אַחֵר: "גֵּרֶשׁ יִרְחִים", שְׁהֶאֱרַץ מְגֻרָשֶׁת וּמִצִּיָּאָה מְחֻדָּשׁ לְחֻדָּשׁ. אבן עזרא

(טו) וּמֵרֹאשׁ הָרִי-קָדִים וּמִמַּגֵּד גְּבֻעוֹת עוֹלָם: טו וּמֵרִישׁ טוּרֵיָא פְּכִירֵיָא וּמִטוֹב רָמֵן דְּלֵא פְּסִקוֹן:

כ"ט וּמֵרֹאשׁ הָרִי-קָדִים • וּמִבְרַכַת מֵרֹאשִׁית בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שְׁהִרְיָהּ מִקְדִּימִין לְכַבֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֶיהֶם. דְּבָר אַחֵר: מִגִּיד שְׁקִדְמָה בְּרִיאתָן לְשָׂאֵר הָרִים. גְּבֻעוֹת עוֹלָם • גְּבֻעוֹת הָעוֹשׂוֹת פְּרוֹת לְעוֹלָם וְאֵינָן פּוֹסְקוֹת מַעֲצָר הַגְּשָׁמִים. אבן עזרא

(טז) וּמִמַּגֵּד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְה תְּבוֹאָתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָּקֵד נֹזֵיר אֶחָיו: טז וּמִטוֹב אֶרְעָא וּמִלֵּאָה רְעִי לֵה דְשִׁכְנָתָהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מִשָּׁה אֶתְגְּלִי בְּאַסְנָא יִתֵּן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דִּיוֹסָף וּלְגִנְיָא פְּרִישָׁא דְאַחֵיו:

כ"ט וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סִנְה, וְתֵהָא אֶרְצוֹ מִבְרַכַת מִרְצוֹנוֹ וְנִחַת רִחוּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַנִּגְלָה עָלֶי תַּחֲלָה בְּסִנְה. רְצוֹן • נִחַת רוּחַ וּפִיּוּס, וְכֵן כָּל רְצוֹן שְׁבִימָקְרָא. תְּבוֹאָתָהּ • בְּרָכָה זוֹ לְרֹאשׁ יוֹסֵף. נֹזֵיר אֶחָיו • שְׁהַפְּרֵשׁ מֵאֶחָיו בְּמִכִּירָתוֹ. אבן עזרא

(יז) בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח יַחֲדוֹ אֶפְסֵי-אֶרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: יז וּרְבָא דְבִנְוֵהי זִינָא לֵה וּגְבוּרָן דְּאֶתְעִבִּידָא לֵה מִקְדָּם תְּקַפָּא וְרִימָא דִּילֵה בְּגִבְרָתָהּ עִמְמִיָּא יִקְטֵל פְּחָדָא עַד סִיפֵי אֶרְעָא וְאֵנוּן רִבּוּתָא דְּבֵית אֶפְרַיִם וְאֵנוּן אֲלֵפֵיָא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:

כ"ט בְּכוֹר שׁוּרוֹ • יֵשׁ בְּכוֹר שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וּמִלְכוּת, שְׁנֶאֱמַר: (תהלים פט) "אֵף אֲנִי בְכוֹר אֶתְנַהוּ", וְכֵן: (שמות ח) "בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל". בְּכוֹר • מֶלֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ. שׁוּרוֹ • שִׁכְחוּ קֶשֶׁה כְּשׁוֹר לְכַבֵּשׁ כְּמָה מְלָכִים. הָדָר לוֹ • נִתּוֹן לוֹ, שְׁנֶאֱמַר: (במדבר כז) "וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו". וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו • שׁוֹר כָּחוֹ קֶשֶׁה, וְאֵין קִרְנָיו נָאוֹת, אֲכָל רֹאשׁ קִרְנָיו נָאוֹת וְאֵין כָּחוֹ קֶשֶׁה, נִתֵּן לִיהוֹשֻׁעַ כָּחוֹ שֶׁל שׁוֹר, וְיֹפִי קִרְנֵי רֹאשׁ. אֶפְסֵי-אֶרֶץ • שְׁלִישִׁים וְאַחַד מְלָכִים. אֶפְשָׁר שֶׁכָּלֶם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ? אֵלָּא אֵין לָהּ כָּל מֶלֶךְ וְשִׁלְטוֹן, שְׁלֵא קָנָה לוֹ פְּלִטְרִין וְאַחַזָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁחֲשׂוּבָה לְכָלֶם הִיא, שְׁנֶאֱמַר: (ירמיה ג) "נִחַלְתָּ צָבִי צִבְאוֹת גּוֹיִם". וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם • אוֹתָם הַמְּנַגְחִים הֵם הַרְּבִיבוֹת שֶׁהָיָה יְהוֹשֻׁעַ שָׂבָא מֵאֶפְרַיִם. וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה • הֵם הָאֲלֵפִים שֶׁהָיָה גִדְעוֹן בְּמִדְיָן, שְׁנֶאֱמַר: (שופטים ח) "וַיִּזְבַּח וַיַּצְלִמְנֵעַ בְּקִרְקֹר וְגו'". אבן עזרא

♦ יום רביעי ז' תשרי ♦

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמָח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ וַיִּשְׁשָׁכָר בְּאֶתְחִילֶיךָ: יח וְלִזְבוּלָן אָמַר חֲדִי זְבוּלָן בְּמִפְקֵךְ לְאַנְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְכִבְדּוּ וַיִּשְׁשָׁכָר בְּמַהֲבָךְ לְמַעֲבַד זְמִי מוֹעֲדָא בִּירוּשָׁלַם:

כ"ט וְלִזְבוּלָן אָמַר • אֵלֹהֵי חֲמִשָּׁה שָׁבָטִים שֶׁבִּרְךְ בְּאַחֲרוֹנָה: זְבוּלָן גֵּד דֵּן נִפְתְּלִי וְאַשֵּׁר – כָּפַל שְׁמוֹתֶיהֶם

אבן עזרא על התורה

ובעבור שהזכיר התבואה, דמה השבט לשור. ואמר בכור שורו, כי יש לו פח רב, כי הוא ראשית און: יז הָדָר לוֹ. גוּף גְּדוֹל. וְהַשָּׂעִם, מִסְפָּר רַב: וְקִרְנֵי רֹאשׁ. כָּכֵם: רִבְבוֹת אֶפְרַיִם. כְּדִבְרֵי יַעֲקֹב:

קדם: גְּבֻעוֹת עוֹלָם. כְּפֹל: טז וּמִמַּגֵּד אֶרֶץ. כְּפֹל אֶרֶץ הַמִּישׁוֹר: וּמִלֵּאָה. מֵאֲשֶׁר הִיא מִלֵּאָה: וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְה. הוּא הַשָּׂמִים: תְּבוֹאָתָהּ. הַבְּרָכָה הַזֹּאת. וְהַתְּחַבְּרוּ שְׁנֵים סִימָנִין הַתִּי"ו וְהַתִּי"א, כְּמוֹ עֲזָרְתָהּ, יְשׁוּעָתָהּ, בְּצִרְתָּהּ.

יד תבואות שָׁמֶשׁ. כי תבואות הָזֶרַע וְהַפָּרֶם, תְּלוּיָהּ בְּשִׁמְשׁ: גֵּרֶשׁ. מִגִּזְרֵת וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמִיו. וְהוּא שִׁיעֲשָׂה הָאִוִּיר בְּלַחְוָתוֹ, כִּי אֵין חוּמּוֹ כִּכֵּחַ הַשָּׁמֶשׁ. וְאָמַר יִרְחִים, בְּעִבּוֹר שִׁיתְחַדְשׁוּ. וְהֵן רַבִּים בְּשָׁנָה אַחַת: טו וּמֵרֹאשׁ. הַשָּׂעִם, וּמִמַּגֵּד רֹאשׁ הָרִי

שיעור יומי ליום רביעי ז' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה מט

לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח משה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך • זבולן ויששכר עשו שתפות: "זבולן לחוף ימים ישפן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולן היתה. שמח זבולן בצאתך • הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר • הצלח בישיבת אהליך לתורה, לישיב ולעבר שנים ולקבץ חדשים, כמו שנאמר: (ד"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל פי קביעת עתיקה ועבוריהם. אבן עזרא

(יט) עמים הר-יקראו שם יזבחו זבחי-צדק פי שפע ימים יינקו וישפני טמוני חול: ס
יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא
יתבנשון תמן יססון נכסת קודשין לרעוא
ארי נכסי עממיא ייכלון וסימא דמטמרא
בדלא מתגליא להון:

כ"א עמים • של שבטי ישראל. הר-יקראו • להר המוריה
יאספון. כל אסיפה על ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים זבחי-צדק. פי שפע ימים יינקו • יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. וישפני טמוני חול • (מגילה ד) כסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולון היה, כמו שאמרו במסכת מגלה: (שופטים ה) "זבולון עם חרף נפשו למות", משום ד"נפתלי על מרומי שדה", שהיה מתרעם וזבולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכו'. וישפני • לשון כסוי, כמו שנאמר: (מ"א ו) "ויספן את הבית", (שם ז) "וספון בארז", ותרגומו: 'ומטלל בכיורי' (ספרים אחרים: בכסוי) ארזא'. דבר אחר: "עמים הר-יקראו", על ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי עובדי כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעובדי כוכבים, אלהות של זה לא פאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים 'אין אומה כשרה כזו' ומתגירין שם, שנאמר: "שם יזבחו זבחי-צדק". פי שפע ימים יינקו • זבולון ויששכר הים נותן להם ממון בשפע. אבן עזרא

(כ) ולגד אמר ברוך מרחיב גד בלביא שכן וטרף זרוע אף-קדקד:
כ ולגד אמר ברוך אפתי לגד כליתא שרי
ויקטול שלטונין עם מלכין:

כ"א ברוך מרחיב גר • מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח. בלביא שכן • לפי שהיה סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף-קדקד • הרוגייהן היו נכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך – מותן 'לקראת שבת)

טעם הקדמת בני גד לבני יהודה – בכבוש הארץ

וטרף זרוע אף-קדקד:

הרוגייהם היו נכרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת (לג, כ. ובפירוש רש"י)
בפסוק שלאחרי, ויחית ראשי עם, פרש רש"י ששבט גד היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים.
וצריך להבין, הרי בברפת יעקב לשבטים בפרשת ויחי נאמר בנוגע ליהודה "ידך בערף אויבך גו' גור אריה יהודה גו' "

אבן עזרא על התורה

יח שמח זבולן בצאתך. למלחמה. וכן,
זבולן עם חרף נפשו למות: באהליך. כמו,
וירא מנוחה פי טוב:
יט עמים הר יקראו. בעבור שזבולן דר
לחוף אגיות, יהיה עשרו רב. וזהו כי שפע
ימים יינקו, והוא מגזרת שפעת גמלים:

ומזה שנמשל לארץ – מלך שבחיות, משמע, שיהודה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גד ללכת לפני החלוצים בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?

ויוכן בהקדים החלוק בין יהודה לגד, דעל יהודה נאמר "ידך בערף אויבך" שפרושו שילרב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפרוש ה' מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה לי ערף" "כי ינוסו ויהפכו לי ערף". מה שאין-כן בני גד היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם החרב במכה אחת".

והנה במלחמת שבועה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיחדת בכבוש הארץ דוקא בבני גד שהיו הורגין אותם מיד. מה שאין-כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגבעונים בימי יהושע, ובהכנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו חלכים לפני ישראל. לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם". **אבן עזרא**

(כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא בִישָׁם חִלָּקַת מַחֲקֵק סָפוֹן
וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עַם צִדְקַת יְהוֹל עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו
עַם-יִשְׂרָאֵל: ם

כ"י וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ • רָאָה לִיתֵן לוֹ חֵלֶק בְּאַרְץ סִיחֹן וְעוֹג, שְׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוֹשׁ הָאָרֶץ. בִּישָׁם חִלָּקַת מַחֲקֵק • כִּי יָדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנַחֲלָתוֹ חִלָּקַת שְׁדָה קְבוּרַת מַחֲקֵק, וְהוּא מִשֶּׁה. סָפוֹן • אוֹתָהּ חִלָּקָה סָפוּנָה וְטְמוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמָר: (למקן לד) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבוּרָתוֹ". וַיֵּתֵא • גֵּד. רֵאשִׁי עַם • הֵם הָיוּ הַחֲלֻצִים לִפְנֵי הַחֲלֻצִים בְּכַבוֹשׁ הָאָרֶץ, לִפְנֵי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "חֲלֻצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֲיָכֶם וְגו'". צִדְקַת ה' עֲשֵׂה • שֶׁהֶאֱמִינוּ דְּבָרֵיהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן, עַד שֶׁכִּבְּשׁוּ וְחָלְקוּ. דָּבָר אַחֵר: "וַיֵּתֵא", מִשֶּׁה. "רֵאשִׁי עַם". צִדְקַת ה' עֲשֵׂה • עַל מִשֶּׁה אָמַר. **אבן עזרא**

♦ יום חמישי ח' תשרי ♦

(כב) וַלֵּדֶן אֲמַר דֵּן גִּיּוֹר אַרְיָה יִזְנַק מִן-הַבֶּשֶׂן:

כב וַלֵּדֶן אֲמַר דֵּן תְּקִיף כְּגִיּוֹר אַרְיָה
שְׁתִּיא מִן נַחֲלִיא דְנִגְדֵּן מִן מִתְנָן:

כ"י דֵּן גִּיּוֹר אַרְיָה • אֵף הוּא הָיָה סְמוּךְ לַסֶּפֶר, לִפְיֵכֶךְ מוֹשְׁלוֹ בְּאַרְיֹת. יִזְנַק מִן-הַבֶּשֶׂן • כְּתִירוֹמוֹ, שֶׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִחֲלָקוֹ מִמַּעֲרַת פְּמִיאָס וְהִיא לְשֵׁם שֶׁהִיא בְּחֵלְקוֹ שֶׁל דֵּן, שֶׁנֶּאֱמָר: (יהושע יט) "וַיִּקְרָאוּ לְלֶשֶׁם דֵּן", וְזִנְקוֹ וְקָלּוּחוֹ מִן הַבֶּשֶׂן. דָּבָר אַחֵר: מֵה זִנְקָה זֶה יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֶחָד וְנַחֲלָק לְשֵׁנִי מְקוֹמוֹת, כִּף שֶׁבְּטוֹ שֶׁל דֵּן נָטְלוֹ חֵלֶק בְּשֵׁנִי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נָטְלוֹ בְּצִפּוֹנִית מַעֲרִבִית, עֶקְרוֹן וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְלֹא סָפְקוּ לָהֶם, וּבָאוּ וְנִלְחֲמוּ עִם לֶשֶׁם, שֶׁהִיא פְּמִיאָס, וְהִיא בְּצִפּוֹנִית מְזֻרְחִית, שֶׁהָיָה הַיַּרְדֵּן יוֹצֵא מִמַּעֲרַת פְּמִיאָס, וְהוּא בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבֵא מִהַצֶּפוֹן לְדָרוֹם וְכָלָה בְּקֶצֶה יַם הַמֶּלַח, שֶׁהוּא בְּמִזְרַח יְהוּדָה, שֶׁנֶּטְל בְּדְרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בַּסֶּפֶר יְהוֹשֻׁעַ, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמָר: (שם) "וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דֵן מִמָּה, וַיַּעֲלוּ בְנֵי דֵן וַיִּלְחֲמוּ עִם לֶשֶׁם וְגו'", יֵצֵא גְבוּלָם מִכָּל אוֹתוֹ הָרוּחַ שֶׁהִתְחִילוּ לִנְחֹל בּוֹ. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

עֲשֶׂרֶם, יְבוֹאוּ רוּבֶם אֶל הַר הַשָּׁם, לְזִבּוֹת זִכְרֵי תוֹדָה לַשָּׁם: כ מַרְחִיב גֵּד. דְּמָהּ לְאַרְיָה, כָּל רוֹאֵי יִבְרָחוּ מִמֶּנּוּ, וְאֵין מִי יֵצֵר לוֹ: כא וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ. הַשָּׁם, שֶׁרָאָה לְנַפְשׁוֹ וּבִקֵּשׁ לוֹ נַחֲלָה קוֹדֶם לְיִשְׂרָאֵל: כִּי שָׁם חִלָּקַת. כְּמוֹ חֵלֶק. וּמַחֲזֵק הוּא הַגְּדוֹל וְהַשְׁלִיט, כְּמוֹ לְבִי לְחוֹקֵקִי יִשְׂרָאֵל. וְסָפוֹן	כְּמוֹ וְסָפוֹן בְּאֶרֶץ (בְּחוֹכֶם סָפוֹנִים) צ"ל בְּכַתִּיבֶם סָפוֹנִים] שֶׁטַעֲמוֹ שֶׁהֵם סָפוֹנִים. וְכֵן, קִירוֹת הַסָּפוֹן. וְהַשָּׁם, כִּי רָאָה אֲרָמוֹנִים סָפוֹנִים, שֶׁהָיוּ חֵלֶק גְּדוּלֵי הָאֲמוּרִי: וַיֵּתֵא. חֶסֶר אֶל"ף. וְהַשָּׁם, שֶׁכָּאוּ רֵאשִׁי גֵד עִם יִשְׂרָאֵל חֲלֻצִי צָבָא. וּמִשֶּׁה רָאָה זֶה בְּנִבְיוֹנָה: צִדְקַת ה' עֲשֵׂה. שֶׁמָּלֵא בְּרִדּוֹ אֶת אֲשֶׁר דָּבַר בְּפִיו, שֶׁנֶּדְרוּ בְּנֵי גֵד שֶׁצָּאוּ עִם יִשְׂרָאֵל	לְהִלָּחֶם עִם אוֹיְבֵיהֶם. וְלֹא הִזְקִיר רֵאבוֹן. וַיִּתְּכֵן, כִּי זֶה בְּעִבּוֹר שֶׁהָיוּ בְּנֵי גֵד גְּבוּרִים יוֹתֵר מִבְּנֵי רֵאבוֹן. וְהִנֵּה דְבָרֵי הַיָּמִים לְעַד, שֶׁאֵמַר עַל בְּנֵי גֵד, וּפְנֵי אַרְיָה פְּנִיָּה. וְלֹא תִמָּצֵא כֵּן בְּבִנֵי רֵאבוֹן: כב יִזְנַק. אֵין לוֹ חֶסֶר בַּמִּקְרָא. וְהַשָּׁם, דְּמָהּ בְּגִבּוּרָתוֹ לְגִיּוֹר אַרְיָה, כֶּאֱשֶׁר יִדְלַג מִתַּר בֶּשֶׂן:
---	---	---

(כו) **אֵין פֶּאֶל יִשְׁרוֹן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרָךְ וּבִגְאוּתוֹ כּוֹלִית אֱלֹהִים פֶּאֶלְהָא דִּישְׁרָאֵל דְּשִׁכְנָתָהּ בְּשָׁמַיָא בְּסַעְדָךְ וּתְקִפָּהּ בְּשָׁמַי שְׁמַיָא: שְׁחָקִים:**

כ"י א אין פאל ישרון • דע לך ישרון, שאין פאל בכל אלהי העובדי פוכבים, ולא כצורך צורם. רכב שמים • הוא אותו אלה שבעזרך, ובגאותו הוא רוכב שחקים. **אבן עזרא**

♦ יום שישי ט' תשרי ♦

(כו) **מַעֲנָה אֱלֹהִי קָדָם וּמִתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֹּׁמֵד:**

כ"י א מענה אלהי קדם • למען הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים. זרעית עולם • סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך, על פרחם יחרדו ויזועו וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרך. **ויגרש מפניך אויב • ויאמר לך 'השמד אותם'.** מענה • כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה. **אבן עזרא**

(כח) **וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עַיִן יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגֵּן וּתִירוֹשׁ אַף-שָׁמְיוֹ יַעֲרֹפוּ-טַל:**

כ"י א בטח בדר • כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. **עין יעקב • כמו:** "במדבר יא" ו"ענינו בעין הבדלח", בעין הברכה שברכם יעקב, לא כדרד שאמר ירמיה: (ירמיה טו) "בדר ישבתי", אלא בעין הבטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". **יערפו • יטיפו.** אף שמיו יערפו-טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כז) "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'". **אבן עזרא**

(כט) **אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ עִם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֵּן עֶזְרָךְ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוּתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: ׀**

כ"י א אשריך ישראל • לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל שלכם'. **אשריך ישראל מי כמוך • תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך, (ואשר הוא) חרב גאותך. ויכחשו אויביך לך •**

אבן עזרא על התורה

כ"י א פירש כלום: כח עין יעקב. כל מי שיצא מפזרין יעקב. וכן, ומימי יהודה יצאו: אל ארץ. כמו הארץ. וכן, והתפללו אל המקום הזה: אף שמיו. שמי הארץ. או ישראל. והטעם, כי תולדות הארץ להוציא דגן ותירוש. אף השמים יתנו תמיד טלם, ואין צורך להשקות:	מעון אתה היית לנו. ולעולם, המעון למעלה על החוסה בו, והמקום למטה: ומתחת זרועות. שיתמכו אותך: וטעם עולם. שכן יהיו נצח ולא תחלשנה. והמעון שלך לא יסור, כי הוא אלהי קדם. והטעם, קדמון שאין לו ראשית ואחרית. וטעם ראשית ואחרית, כנגד הנבראים. והגאון אמר, כי ומתחת, פירוש ומתחת השם. ולא	כו אין פאל ישרון. שב לךר הפלל: רוכב שמים. פירוש, שהוא תקיף. והעד, שהוא רוכב שמים ובגאותו שחקים. הטעם, בגאותו הם עומדים: כז מענה אלהי קדם. דע, כי מעון כמו סופה. והעד, ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון. ורבים כן. והטעם, כי מענה שלך הוא אלהי קדם. כמו, עליון שמת מענה.
--	--	---

סיעור יומי לשבת קודש י' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה נג
 כגון הגבוענים שאמרו: (יהושע ט) "מאריך רחוקה באו עבדיך וגו'". ואתה על-במותימו תדרוך • פענן
 שנאמר: (שם י) "שימו את רגליכם על צנארי המלכים האלה". אבן עזרא

♦ שבת קודש י' תשרי ♦

לד (א) ויעל משה מערכת מואב אל-הר נבו ראש
 הפסגה אשר על-פני ירחו ויראהו יהוה את-כל-
 הארץ את-הגלעד עד-דן:

כס"א מערכת מואב אל-הר נבו • כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו
 את כל ארץ ישראל בשלוחה, והמציאין העתידין להיות מציאין לה. עד-דן • הראהו בני דן עובדים עבודת
 כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקמו להם בני דן את הפסל", והראהו שמשון שעתידי לצאת ממנו למושיע.

~ נקודות משיחות קודש ~ (סידור ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

ישנם החושבים שענין הריאות צריך להיות רק בענין של מצוה, כלשון חז"ל: "זריזין מקדימין למצות", אבל בענין של
 רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - לא נוגע ענין הריאות.
 ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף על פי שראיתו את הארץ לא היתה
 ענין של מצוה, כי אם דבר הרשות, מכל מקום, "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו", "כמה מעלות היו ופסען משה
 בפסיעה אחת", שעשה זאת זריזות כו', שמזה למדים שגם בעניני הרשות צריך להיות ההנהגה באופן של זריזות.
 ויש להוסיף בזה - על פי האמור לעיל שבשכר הריאות (בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם יצחק
 ויעקב שהקב"ה קים את שבועתו:
 ובהקדים - שלכאורה אינו מובן:

כיון שבגוי ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל אחת כמה וכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך שיהיה
 לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קים השבועה?
 ובענין זה רואים נקודה נפלאה - שעל ידי ענין הריאות (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה געילית יותר אפלו
 מאמונתו של אברהם אבינו. אבן עזרא

(ב) ואת כל-נפתלי ואת-ארץ אפרים ומנשה ואת
 כל-ארץ יהודה עד הים האחרון:

כס"א ואת כל-נפתלי • הראהו ארצו בשלוחה וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם
 סיסרא וחילותיו. ואת-ארץ אפרים ומנשה • הראהו ארצם בשלוחה וחרבנה, והראהו יהושע נלחם
 עם מלכי כנען, שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדין ועמלק. ואת כל-ארץ יהודה •
 בשלוחה וחרבנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד הים האחרון • ארץ המערב בשלוחה
 וחרבנה. דבר אחר: אל תקרי "הים האחרון", אלא "היום האחרון", הראהו הקדוש-ברוך-הוא כל
 המאצעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים.

(ג) ואת-הנגב ואת-הפך בקעת ירחו עיר התמרים
 עד-צער:

כס"א ואת-הנגב • ארץ הדרום. דבר אחר: מערת המכפלה, שנאמר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב, ויבא עד חברון".

אבן עזרא על התורה

כט מי כמוך. בגוים: מגן עזרך. שלא
 יגע בך רע: ואשר חרב. ואשר הוא חרב
 א ויעל משה. לפי דעתי, כי מזה הפסוק
 כתב יהושע. כי אחר שעלה משה, לא
 מדרוך. כמו מדרוך בך רגל. דבריו גרעון:
 מדרוך. כמו מדרוך בך רגל. דבריו גרעון:

שיעור יומי לשבת קודש י' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה

וְאֶת-הַכֹּפֶר • הָרָאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כָּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנָאֹמֶר: (מלכים א' ז') "בְּכֹפֶר הִירְדֵן יֵצְקֶם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה".

וַיֹּאמֶר יי' לֵה דָא אַרְעָא דִּי קִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימֵר לְבָנָיו אֶתְנַנָּה אַחֲזִיתֶךָ בְּעֵינֶיךָ וּלְתַמָּן לֹא תַעֲבֹר:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לֹא תַעֲבֹר:

כ"י • לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ • בְּדִי שְׁתַּלַּךְ וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: 'שְׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע לָכֶם הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, קִימָהּ, וְזֶהוּ לֵאמֹר, לְכָךְ הָרְאִיתִיךָ לָךְ, אָבֵל גְּזֵרָה הִיא מִלִּפְנֵי שְׂשֻמָּה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלֹוֹלִי כָךְ, הֵייתִי מְקִימָךְ עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וְקִבּוּעִים בָּהּ, וְתִלַּךְ וְתִגִּיד לָהֶם.

(ה) וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֲבַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל עַל-פִּי יְהוָה:

כ"י • וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה • (ב"ב טו) אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת, וּכְתִיב: "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כְּתִב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ כְּתִב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶפְשָׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אוֹמֵר (לעיל א'): "לְקוֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעָה. עַל-פִּי ה' • בְּנִשְׁיָקָה. אבן עזרא

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא-יָדַע אִישׁ אֶת-קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

כ"י • וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכִבּוּדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל אוֹמֵר: הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֲתִין שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל דּוֹרֵשׁ בָּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו') "כִּיּוֹם מָלֵאת יָמֵי נְדָרוֹ וַיָּבִיֵא אוֹתוֹ", הוּא מִבִּיא אֶת עֲצָמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׂיֵאוּ אוֹתָם עֹזֶן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרִים מִשִּׂיאִים אוֹתָם? אֵלָּא הֵם מִשִּׂיאִים אֶת עֲצָמָם. מוֹל בֵּית פְּעוֹר • קָבְרוֹ הָיָה מוֹכֵן שָׁם מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְרָאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּכְרְאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת (אבות פ"ה). אבן עזרא

(ז) וּמֹשֶׁה בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא-כִהְתָּה עֵינָיו וְלֹא-נָס לָחֶה:

כ"י • לֹא-כִהְתָּה עֵינָיו • אֵף מִשְׁמַת. וְלֹא-נָס לָחֶה • לְחֹלִוִּית שָׁבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רָקִבּוֹן וְלֹא נִהְפָּךְ תֹּאֵר פְּנָיו. אבן עזרא

— אבן עזרא על התורה —

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבוֹת מִזְרָאֵל. וְכָתוּב אַחֵר וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נָבוֹ, וַיִּסְעוּ מִהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבוֹת מִזְרָאֵל. וְהָיָה דָבָר בְּרוּר, כִּי בְּמִקּוֹם שְׁמַת מֹשֶׁה, שָׁם קִבְּרוּתוֹ: עַד הַיּוֹם הַזֶּה. דְּבָרֵי יְהוֹשֻׁעַ. וַיִּתְּכֶן, שֶׁכֶּתֶב זֶה בְּאַחֲרִית יָמָיו: ז' לָחֶה. הַח"א תַּחַת וי", כְּמוֹ כְּתוּב אֶהְיֶה. מְגֻזֶּרֶת לַח. כִּי הִכְשִׁיחַ תַּתְּכֵב עַל הַזֶּקֶן: וְטַעַם. נָס. הַפֶּךְ מִתַּחַת:

הַר הָעֲבָרִים שֶׁהוּא הַר נָבוֹ, שֶׁהוּא צֵלָם כִּכְב, הוּא בְּעֲצָמוֹ הֵגִיָּא שֶׁהוּא רֹאשׁ הַפִּסְגָּה שֶׁהוּא מוֹל בֵּית פְּעוֹר. וְהָעֵד, שֶׁאִמֵּר הַכְּתוּב כִּי נָסַע יִשְׂרָאֵל מִבְּמֹת אֵל הֵגִיָּא אֲשֶׁר בְּשֻׁדָּה מִזְרָאֵל רֹאשׁ הַפִּסְגָּה. וּכְתִיב, וַיַּעַל מֹשֶׁה מִעֲרֹבוֹת מִזְרָאֵל אֶל הַר נָבוֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה. וְשָׁם מֵת, וְשָׁם קִבְּרוּתוֹ. וּכְתִיב וַיָּשָׁב בְּגִיָּא מוֹל בֵּית פְּעוֹר. וְהָיָה אַחֵר שִׁשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִיָּא, אִמֵּר הַכְּתוּב וַיִּסְעוּ

כְּתִב. וַיִּדְרֹךְ נְבוֹאָה כְּתוּב. וְהָעֵד, וַיִּרְאֶהוּ ה'. גַּם, וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו. גַּם, וַיִּקְבְּרוּ: ה' וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֲבָד ה'. שְׂאֵפִילוֹ בְּמֹתוֹ, עֲשֵׂה מֵה שְׂעוּהוֹ, כְּעֶבֶד: עַל פִּי ה'. כִּי הוּא אִמֵּר לוֹ עֲלֶה וּמוֹת. וְכֵן נִכְתָּב עַל אֶהְרֹן, עַל פִּי ה'. וְכֵן, עַל פִּי ה' יַחֲנוּ: וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ. הוּא קָבַר עֲצָמוֹ, שְׁנִכְנַס בְּמַעֲרָה בְּגִיָּא. וְכֵן, וַיִּרְעוּ הָרוּעִים אוֹתָם. וַיִּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹתָם. וְדַע, כִּי

שיעור יומי לשבת קודש י' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה נה

(ח) וַיִּכְבֹּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְכָּת מֹאָב
שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:
ח ויכבדו בני ישראל את משה בערכת מואב
דמואב תלתין יומין ושלמיו יומי בכיתא
אבלא דמשה:

כ"י א בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הַזְכָּרִים, אֲבֵל בְּאֶהְרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, נֶאֱמָר: (במדבר כ) "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים וְנִקְבּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הַזְכָּרִים, אֲבֵל בְּאֶהְרֹן . . זְכָרִים וְנִקְבּוֹת (רש"י לד, ח) לְכַאוֹרָה, מְדוּעַ מְזַכְּרִים בְּעֵת מִיתַת מֹשֶׁה אֶת הַחֲסֵרוֹן שֶׁלֹּו לְגַבִּי אֶהְרֹן. וַיֵּשׁ לִזְמִירָה: אֶהְרֹן עָשָׂה שְׁלוֹם עַל יְדֵי שִׁשְׁנָה קִצָּת מִן הָאָמֶת, אִם מֹשֶׁה, שִׁמְדָתוֹ אָמֶת, אִינוּ מִסְגָּל לִפְעַל בְּדִרְךָ זֶה. וַיֵּשׁ בָּזָה מֵה שָׁאִין בָּזָה: מֹשֶׁה – אִינוּ נוֹטֶה מִן הָאָמֶת. אֶהְרֹן – מִבֵּיא שְׁלוֹם לְכָל יְהוּדִי, גַּם אָדָם כִּזְה שֶׁבִשְׂבִּילֹו מִכְרָחִים לְשׁוֹנֵת מִן הָאָמֶת. בְּמוֹשֶׁה חָיִי מֹשֶׁה, כִּשְׁהָיָה עֹסִיק בְּמַלְוֵי תַּפְקִידֹו, הָיָה עֹסִיק כְּלוּ בְּעִבּוּדָה שְׁלוֹ, מִדַּת הָאָמֶת; אֲבֵל כְּאִשֶּׁר הַשָּׁלִים שְׁלִיחָתוֹ, הִרְגִּישׁ אֶת מַעֲלַת הַנְּהֻגָת אֶהְרֹן. אבן עזרא

(ט) וַיְהִי־שֶׁעַ בִּנְיָמִן מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סִמַּךְ מֹשֶׁה
אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ
כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: אבן עזרא
ט ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה
סמך משה את ידוהי עלוהי וקבילו מנה בני
ישראל ועבדו כמא די פקיד יי את משה:

(י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ
יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:
י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו
אתגלי לה יי אפין באפין:

כ"י א אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל־פָּנִים • שֶׁהָיָה לָבוֹ גַּם בּוֹ וּמִדְבַּר אֵלָיו כָּכָל עַת שְׂרוּצָה, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמָר: (שמות לב)
"וַעֲתָה אֶעֱלֶה אֵל ה'", (במדבר ט) "עֲמַדוּ וְאִשְׁמְעָה מִה יִצְוֶה ה' לָכֶם".

(יא) לְכָל־הָאֲתֹת וְהַמוֹפְתִּים אֲשֶׁר שְׁלַחְו יְהוָה
לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־
אֶרֶצוֹ:
יא לכל אתא ומופתא די שלחה יי למעבד
בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי
ולכל ארעה:

(יב) וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל־הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה מֹשֶׁה לַעֲיִנֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:
יב ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר
עשה משה לעיני כל ישראל:

כ"י א וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוֹחֹת בִּידָיו. וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁבִּמְדָּבָר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לַעֲיִנֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל • שֶׁנֶּשְׂאוּ לָבוֹ לְשֹׁכֵר הַלּוֹחֹת לַעֲיִנֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל ט)
"וְאִשְׁכַּרְם לַעֲיִנֵיכֶם", וְהַסְכִּימָה דַּעַת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְדַעַתוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבְרָתִי", יִישַׁר כִּתְּךָ שִׁשְׁבְּרָתִי (שבת פו):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

לַעֲיִנֵי כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת סְמִיכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה לְתַחֲלָתָהּ, עַל פִּי מַה שֶׁהִקְשׁוּ רַז"ל (נדרים לט, ב) וְהַכְּתִיב אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְזֶה הַמִּשְׁךְ הַכְּתוּבִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמוֹפְתִּים . . אֲשֶׁר עָשָׂה . . (וְאֵין זֶה חֲדָשׁ, כִּי אִם) בְּרֹאשִׁית חֲדָשׁ

אבן עזרא על התורה

ח בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְאֶהְרֹן, כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּעִבּוּר כְּבוֹד מֹשֶׁה: וַיִּתְּמוּ. וְכִאֲשֶׁר תִּמְנוּ יָמֵי בְכִי אֲבֵל מֹשֶׁה, שְׁמָה שִׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אָל יְהוֹשֻׁעַ: ט מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה. הִיא רוּחַ ה'. וְהַעֲד, כִּי סִמַּךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו. כִּי לֹא יִמָּצֵא
כְּמוֹתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל שִׁישְׁעָן עָלָיו: וַיַּעֲשׂוּ כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. שִׁישְׁמְעוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ: פָּנִים אֶל פָּנִים. פִּירְשָׁתוֹ:

בְּרָא אֱלֹקִים, כִּי תִנְאִי הַתְּנָה הַקֶּבֶד"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית בְּעַת הַבְּרִיאָה בְּנוּגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצח, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי משיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מותר 'לקראת שבת')

מעלת משה בשבירת הלוחות

וְלֹכַל הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבְרֵי הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

וְצִרִיף־עֵינָיו אִיךָ מִתְאַוֵּם שְׁלֹא־חָרִי שֶׁהִכְתּוּב מְסַפֵּר עַל הַמַּעֲלֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנּוּ, יִסִּים בְּ"לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבְרֵי הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם?

וְיֵשׁ לִזְמַר עַל־פִּי הַמְּדַרְשׁ (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִלֵּךְ לְמִדְיָנָה הֵימָּן וְהַנִּיחַ אַרְוֶסְתּוֹ עִם הַשְּׂפָחוֹת, מִתּוֹךְ קַלְקוֹל הַשְּׂפָחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. עָמַד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר, אִם יֵאמֹר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָּהּ, אָמַר לוֹ עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ. . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶד"ה, הַשְּׂפָחוֹת אֵלּוֹ עָרַב רַב, וְהַשּׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אַרְוֶסְתּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל".

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹבִינָת בְּפִשְׁטוֹת מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵי הַלּוּחוֹת, שֶׁמַּעֲלָה זוֹ נַעֲלִית יוֹתֵר מִשְׁאֵר מַעֲלּוֹתָיו הַנִּזְכָּרוֹת בְּכַתּוּב, שֶׁחָרִי מוֹבֵן גְּדֹל וְיָקָר עָרֶךְ הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי מֹשֶׁה רַבְּנּוּ, וּבִפְרָט שֶׁהוּא זֶה שֶׁקִּבְּלָהּ מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן כֹּאֲשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה רַבְּנּוּ, הַרְעָה הַנֶּאֱמָן וְהַאֲהִיב יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ מְקוֹם לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמִּצִּיאוֹתָם שֶׁל הַלּוּחוֹת יִכּוֹלָה לִפְגַּע בְּיִשְׂרָאֵל חֹסֵן־שְׁלוֹם, לֹא הִסָּס כָּלל וּשְׁבָרָם מִיָּד כְּדִי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהֶעֱנָשׁ. **אבן עזרא**

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לשחרית יום כפור ישעיה פרק נו

נֹא יֵד וְאָמַר סְלוּ־סְלוּ פְּנוּ־דֶרֶךְ הָרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדֶּרֶךְ עַמִּי: טו ב' כֹּה אָמַר רַם וְנִשְׂא שִׁכְן עַד וְקִדְוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקִדְוֹשׁ אֲשֶׁכּוֹן וְאֶת־דָּכָא וְשִׁפְל־רוּחַ לְחַיּוֹת רֹוחַ שְׁפָלִים וְלַחַיּוֹת לֵב נִדְפָאִים: טז ב' כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לִנְצַח אֶקְצוֹף בִּירְרוּחַ מִלִּפְנֵי יַעֲמֹף וְנִשְׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי: יז בְּעֶזְרִי בָצַעְוִי קִצְפָּתִי וְאֶפְהוּ הַסֵּתֶר וְאֶקְצָף וְיִלְךְ שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ: יח דִּרְכִּי רְאִיתִי וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחֵהוּ וְאַשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ וְלֹא־בָלִיו: יט בּוֹרָא גִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם | שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרֹב אָמַר יְהוָה וּרְפָאֵתִיו: כ וְהִרְשָׁעִים בָּיִם נִגְרָשׁ כִּי הִשְׁקַט לֹא יוֹכֵל וְיִגְרָשׁוּ מִיָּמָיו רַפֵּשׁ וְטִיט: כא אֵין שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי לְרִשָּׁעִים: כב א קָרָא בְּגִרוֹן אֶל־תַּחֲשֹׁד פִּשּׁוּפֵר הָרֵם קוֹלְךָ וְהִגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטָּאתָם: כג וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן וְדַעַת דִּרְכֵי יַחֲפָצוּן כְּגוֹי אֲשֶׁר־צִדְקָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵי לֹא עֲזָב יִשְׁאֲלוּנִי מִשְׁפָּט־יִצְרָק קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחֲפָצוּן: כד לָמָּה צִמְנִי וְלֹא רִאִית עֲנִינִי נִפְשָׁנוּ וְלֹא תִדַּע

אבן עזרא על התורה

י' היד החזקה. פליאות הים: המורא הגדול. מעמד הר סיני:

הן ביום צמכם תמצאו־חפץ וכל־עצביכם תנגשו: ד הן לריב ומצה תצומו ולחכות באגרוף רשע לא־תצומו ביום להשמיע במרום קולכם: ה הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלכה באגמן ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא־צום ויום רצון ליהוה: ו הלוא זה צום אבחרהו פתח חרצבות רשע התר אגדות מוטה ושלח רצוצים חפשים וכל־מוטה תנתקו: ז הלוא פרס לרעב לחמד ועניים מרודים תביא בית כִּי־תראה ערם וכפיתו ומבשרך לא תתעלם: ח אז יפקע פשחך אורך וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יהוה יאסף: ט אז תקרא ויהוה יענה תשוע ויאמר הנני אם־תסיר מתוכך מוטה שלח אצבע ודבר־און: י ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך בצהרים: יא ונחך יהוה תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא־יכוכו מימיו: יב ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור־דור תקומם וקרא לך גדר פרץ משובב נתיבות לשבת: יג אם־תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יהוה מכבד וכבודו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: יד אז תתענג על־יהוה והרפתיק על־במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יהוה דבר:

הפטרה למנחה יום כפור יונה פרק א

א ויהי דבר־יהוה אלייִונה בן־אמתי לאמר: ב קום לך אל־נינזה העיר הגדולה וקרא עליה כִּי־עלתה רעתם לפני: ג ויקם יונה לברח תרשישה מלפני יהוה וירד יפו וימצא אגיה | באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני יהוה: ד ויהוה הטיל רוח־גדולה אליהם ויהי סער־גדול בים והאגיה חשבה להשבר: ה וייראו המלחים ויזעקו איש אל־אלהיו ויטלו את־הפלים אשר באגיה אליהם להקל מעליהם ויונה ירד אל־ירכתי הספינה וישכב וירדם: ו ויקרב אליו רב החבל ויאמר לו מה־לך נרדם קום קרא אל־אלהיך אולי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד: ז ויאמרו איש אל־רעהו לכו ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ונפלו גורלות ויפל הגורל עלייִונה: ח ויאמרו אליו חגידה־נא לנו באשר למי־הרעה הזאת לנו מה־מלאכתך ומאין תבוא מה ארצך ואי־מזה עם אתה: ט ויאמר אליהם עברי אנכי ואת־יהוה אלהי השמים אני ירא אשר־עשה את־הים ואת־היבשה: י וייראו האנשים וראה גדולה ויאמרו אליו מה־זאת עשית כִּי־ידעו האנשים כִּי־מלפני יהוה הוא ברח כי הגיד להם: יא ויאמרו אליו מה־נעשה לך וישתק הים מעלינו כי הים הולך וסער: יב ויאמר אליהם שאוני והטילני אליהם וישתק הים מעליכם כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם: יג ויחתרו האנשים להשיב אל־היבשה ולא יכלו כי הים הולך וסער עליהם: יד ויקראו אל־יהוה ויאמרו

אָנָה יְהוָה אֱלֹנָא נֹאכְדָה בְּנֶפֶשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאֶל־תִּתֵּן עָלָיו דָּם נָקִי כִּי־אַתָּה יְהוָה כַּאֲשֶׁר חֲפָצָתָ עֲשִׂיתָ: טו וַיִּשְׂאוּ אֶת־יוֹנָה וַיִּטְלֻהוּ אֱלֹהִים וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזַּעְפוֹ: טז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת־יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ־זֶבַח לַיהוָה וַיִּדְרוּ גִדְרִים: **כ** א וַיִּמָּן יְהוָה דָּג גְּדוֹל לִבְלָעַ אֶת־יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעַי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת: כ וַיִּתְּפֹלֵל יוֹנָה אֶל־יְהוָה אֱלֹהָיו מִמַּעַי הַדָּגָה: ג וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל־יְהוָה וַיַּעֲנֵנִי מִבֶּטֶן שְׂאוֹל שׁוּעָתִי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי: ד וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבִּב יָמִים וְנָהָר יִסְכְּבֵנִי כָל־מִשְׁפָּרִיד וְגִלְיָד עָלַי עָבְרוּ: ה וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְּגִרְשָׁתִי מִנֶּגֶד עֵינַיִךְ אֵד אֹסִיף לְהַבִּיט אֶל־הֵיכַל קִדְשֶׁךְ: ו אֶפְפוּנִי מִיָּם עַד־נֶפֶשׁ תִּהְיוּ יִסְכְּבֵנִי סוּף חֲבוּשׁ לְרֹאשִׁי: ז לְקַצְבֵי הָרִים יִרְדְּתִי הָאָרֶץ בְּרַחֲמֶיךָ בְּעָדִי לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשְׁחַת חַיִּי יְהוָה אֱלֹהֵי: ח בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נֶפֶשִׁי אֶת־יְהוָה זָכַרְתִּי וַתָּבוֹא אֵלַיִךְ תִּפְלֹתִי אֶל־הֵיכַל קִדְשֶׁךְ: ט מִשְׁמָרִים הַבְּלִי־שׁוֹא חֲסֹדָם יַעֲזֹבוּ: י וַאֲנִי בְּקוֹל תוֹדָה אֶזְבְּחָה־לָּךְ אֲשֶׁר גִּדְּרָתִי אֲשַׁלְּמָה יִשׁוּעָתָה לַיהוָה: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לַדָּג וַיִּקָּא אֶת־יוֹנָה אֶל־הַיַּבֵּשָׁה: **ג** א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה שְׁנִית לְאֹמֶר: כ קוּם לָךְ אֶל־גִּינּוֹה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרֵא אֶלֶּיהָ אֶת־הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלַיִךְ: ג וַיָּקָם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־גִּינּוֹה כְּדֹבֵר יְהוָה וַיִּגִּינּוּ הָיִתָּה עִיר־גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים: ד וַיַּחֲלֵל יוֹנָה לָבוֹא בְּעִיר מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּגִּינּוּ נִהְפָכְתָּ: ה וַיֹּאמְרוּ אֲנָשִׁי גִינּוּהָ בְּאֱלֹהִים וַיִּקְרְאוּ־צוֹם וַיִּלְבְּשׁוּ שָׂקִים מִגְּדוֹלָם וְעַד־קִטְמָם: ו וַיַּגַּע הַדָּבָר אֶל־מֶלֶךְ גִּינּוֹה וַיָּקָם מִכִּסְאוֹ וַיַּעֲבֹר אֶדְרֵתוֹ מַעְלָיו וַיִּכַּסּ שֶׁקַּ וַיֵּשֶׁב עַל־הָאֹפֶר: ז וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּגִינּוֹה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וּגְדָלּוֹ לְאֹמֶר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבֶּקֶר וְהַצֹּאן אֶל־יִטְעַמּוּ מְאוּמָה אֶל־יִרְעוּ וַיָּמִים אֶל־יִשְׁתּוּ: ח וַיִּתְּכֶסּוּ שָׂקִים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרְאוּ אֶל־אֱלֹהִים בְּחִזְקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הִרְעָה וּמִן־הַחֲמָם אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם: ט מִי־יִדְעַע יָשׁוּב וַיִּנָּחֵם הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב מִחֲרוֹן אָפוֹ וְלֹא נֹאכְדָה: י וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ מִדְּרָכָם הִרְעָה וַיִּנָּחֵם הָאֱלֹהִים עַל־הִרְעָה אֲשֶׁר־דָּבַר לַעֲשׂוֹת־לָהֶם וְלֹא עָשָׂה: **ד** א וַיִּרְעַע אֶל־יוֹנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיַּחֲרָ לוֹ: ב וַיִּתְּפֹלֵל אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אָנָּה יְהוָה הֲלוֹא־זֶה דְּבָרִי עַד־הַיּוֹתִי עַל־אֲדָמָתִי עַל־כֵּן קִדְּמָתִי לְבָרַח תִּרְשִׁישָׁה כִּי יִדְעָתִי כִּי אַתָּה אֱלֹהֵינִי וְרַחוּם אֲרָךְ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד וַיִּנָּחֵם עַל־הִרְעָה: ג וַעֲתָה יְהוָה קַח־נָא אֶת־נֶפֶשִׁי מִמָּוִי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה תְּהִיטֵב חֲרָה לָּךְ: ה וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לָעִיר וַיַּעֲשֶׂה לוֹ שָׁם סֶפֶה וַיֵּשֶׁב תַּחְתָּיהָ בָּצֵל עַד אֲשֶׁר יִרְאָה מַה־יְהִיָּה בָּעִיר: ו וַיִּמָּן יְהוָה אֱלֹהִים קִיקְיוֹן וַיַּעַל ׀ מַעַל לְיוֹנָה לְהַיּוֹת צֶלַע עַל־רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרְעָתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקְיוֹן שֶׁמָּחָה גְדוֹלָה: ז וַיִּמָּן הָאֱלֹהִים תוֹלַעַת בַּעֲלֹת הַשֹּׁחַר לְמַחֲרַת וַתֵּךְ אֶת־הַקִּיקְיוֹן וַיִּיכָשׁ: ח וַיְהִי ׀ בְּזֶרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ וַיִּמָּן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית וַתֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ עַל־רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְּעַלֵּף וַיִּשְׂאֵל אֶת־נֶפְשׁוֹ לָמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יוֹנָה תְּהִיטֵב חֲרָה־לָּךְ

על־הקיקון וַיֹּאמֶר הֵיטֵב חָרָה־לִי עַד־מוֹת: י וַיֹּאמֶר יְהוָה אַתָּה חֹסֵף עַל־הַקִּיקוֹן אֲשֶׁר לֹא־עֲמִלָּתָ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּו שְׁבֹן־לֵילָה הָיָה וּבֹן־לֵילָה אָבֵד: יא וַאֲנִי לֹא אֲחוּס עַל־נִינוּהָ הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יִשְׁפֹּה הָרֶבֶה מִשְׁתִּים־עֲשִׂירָה רַבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעַע בֵּין־יָמֵינוּ לְשִׁמְאוֹ וּבִהְמָה רַבָּה: ז יח מִי־אֵל כְּמוֹד נָשָׂא עוֹן וְעָבַר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־חֲחֹזִיק לַעַד אִפּוֹ כִּי־חַפֵּץ חֶסֶד הוּא: יט יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתִשְׁלֹךְ בְּמִצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אִמָּת לְעֶקֶב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיָּמֵי קָדָם:

הפטרת וזאת הברכה ביהושע פרק א

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּ וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּפִרְגְּלָכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מְבֹאֵה הַשֶּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְּיָצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךָ לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֶק וַאֲמִץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָם לְתַת לָהֶם: ז רַק חֹזֶק וַאֲמִץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֶּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁכָּל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: ח לֹא־יִמּוּשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכָּל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וַאֲמִץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: י וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צֵדָה כִּי בָעוֹר א שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לָרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אַתְּכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נִשְׁיִכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמִּשִּׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעִזְרְתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְּכֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשֶּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲזֹבוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתֵנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ נִלְךָ: יז כָּכָל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֵּן נִשְׁמַע אֱלֹהֶיךָ וְרַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךָ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמָּרָה אֶת־פִּיד וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק חֹזֶק וַאֲמִץ:

שיעורי תהלים לשבוע יום הכיפורים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום רביעי - ז' תשרי מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים קו-קח	יום ראשון - ד' תשרי מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים צז-צט
יום חמישי - ח' תשרי מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים קט-קי"א	יום שני - ה' תשרי מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים ק-קב
יום שישי - ט' תשרי פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים קיב-קיד	יום שלישי - ו' תשרי מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים קג-קה
שבת קודש, יום הכיפורים - י' תשרי פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט קודם כל נדרי: קטו-קכג. קודם השינה: קכד-קלב. אחר מוסף: קלג-קמא. אחר נעילה: קמב-קנ.	

יום ראשון ד' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבט, כ איהו וחיוהי חד... עד עמ' 258, וע"ש.

43 שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה
44 ב"לעשותו", במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים
45 במחשבה ודיבור:
46 שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש
47 ברוך הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה
48 בתחתונים", שתהיה להקדוש־ברוך־הוא דירה בעולם הגשמי התחתון,
49 שתומשך אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך
50 וההסתר על אלקות, ענין זה מברע בעיקר על ידי מצוות מעשיות. שכן,
51 על ידי זה דוקא ממשיכים אלקות עד ל"עשיה" הגשמית, בענינים
52 הגשמיים של העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.
53 כך גם בנוגע לבירור ולזיוכך הנפש הבהמית, וזכוכה והתהפכותה של
54 הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה
55 כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע
56 יותר על ידי מצוות מעשיות. שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה,
57 הנחת תפילין, לבישת ציצית – הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית
58 הבהמית.
59 הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון
60 והכוונה של הקדוש־ברוך־הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה
61 נעשית, הרי לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצות
62 ידיעת והבנת אלקות בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש
63 הרוחני של הלב – היא לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית
64 בידיים הגשמיות ובדברים גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה
65 מבצעים רצון הקדוש־ברוך־הוא, הרי שהענין של קיום הרצון העליון
66 והקשר שזה מביא עם הקדוש־ברוך־הוא, ישנו גם במצוה רוחנית,
67 ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש־ברוך־הוא – הרי
68 לכאורה, דבר רוחני – כמו השגת המוח ורגש הלב – הוא עבודה
69 עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה
70 מעשית).
71 אך, מצד מה שמסביר באגרת־קדוש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני
72 שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות־אין־סוף, יוצא מכך, שגם מצד
73 עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות
74 מה שאין במצוות הנעשות על ידי ענינים רוחניים. שכן, יש בדברים
75 הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה
76 העליונה.
77 כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקדוש שלו², שכאשר
78 נתגלה היסוד הזה באגרת קדוש זו, "מספר מלות־הנשמה השמימיות",
79 שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מעצמות אין סוף – נפתחו אצל
80 חסידים מעיינות חדשים של חיות בקיום מצוות מעשיות.
81 בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה
82 בפשטות גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלבא ופסק
83 דין במלים ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי
84 התורה".

1 כ. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר
2 בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד עתה טרם הוסבר
3 בספר ה"תניא".
4 ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראוי לחפש בכל
5 אגרת הקדוש מה מתוסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום
6 המצוות בכלל ובמצוות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקדוש הרי נכתבו
7 כדי "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו", ללמד את
8 בני ישראל דרכי ה' ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים
9 הגאונים בני המחבר). וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור
10 אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קודש אלו
11 ענינים המוסיפים יתר חיות ועילוי במצוות הצדקה).
12 חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבו הזקן
13 כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב¹) "בימים שלפני
14 הסתלקותו בכפר פייענא".
15 רואים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין
16 יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות
17 בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין
18 בקלף גשמי, וכדומה). ומצות הצדקה במיוחד.
19 היסוד המוסבר באגרת־קדוש זו, הוא – ש"התהוות הגשמיות" היא דוקא
20 מ"עצמות אין סוף", התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש
21 ברוך־הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם
22 מתהווים העולמות העליונים והענינים הרוחניים. שכן, "עצמות אין סוף"
23 דוקא, ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקדמת לו חס־
24 ושלום", שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנוצרה, כי אם מציאות
25 שלא שייך בה ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא
26 "מחוייב המציאות") – דוקא הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של
27 הנבראים הגשמיים הנראים כמציאות לעצמם, ולעיני בשר לא נראה
28 בהם כלל שהם תלויים וקשורים במציאות אחרת המהווה אותם (כפי
29 שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עלול"
30 (מסובב) נראה שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו בדבר הגשמי
31 לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה שזה
32 דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).
33 מציאות כזו, שהיא באי־ערך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן
34 המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא – מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש
35 מאין" – מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי עצמות אין־סוף.
36 מהקדוש־ברוך־הוא עצמו, שהוא אין סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם
37 מרוחניות. מכך יוצא, שדוקא התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש
38 ברוך הוא עצמו, שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים
39 הענינים הרוחניים.
40 יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי
41 דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין סוף".
42 עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה

45 "גבול" חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "אין-סוף" הוא הרי
46 השלימות של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בבלי
47 גבול כך יש לו כוח גם בגבול. והוא מסיים שם, שהגבול הבא
48 ממנו לראשונה, הם ה"ספירות" (כלומר הכלים של הספירות)
49 שהם בבחינה של כוח
50 הגבול, כוח להאיר
51 ולהמשיך ענינים בגבול
52 ובמדה, שההשפעה
53 שתומשך מהאור
54 המתלבש בכלי, תהיה
55 בבחינה של גבול, למרות
56 שההשפעה היא מאור אין
57 -סוף ובלי-גבול. על כל
58 פנים, הרי הכלים הם
59 בבחינה של גבול ושל
60 תכלית, כיצד, איפוא, הם
61 "חד" (דבר אחד) עם "אין"
62 סוף, שהוא למעלה
63 לגמרי מגבול וממדה?

64 **אָמֵנָם תְּבִינָה** – במה שהוא אומר שאין סוף וכלים הם דבר
65 אחד, **היא** – הוספת כ"ק רבינו: שלא לומר, שאין סוף הוא דבר
66 אחד עם הכלים של הספירות, אלא הכוונה היא, שהם
67 מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה להיעשות רק על
68 ידי אין-סוף או כשמתאחדים עם אין-סוף, ופעולה זו נעשית על
69 ידי אין-סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: **לומר, שְׁהָן**
70 **אַלְקוּת** – בענין של **לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין כְּמוֹ הָאֵין-סוּף**, –
71 התהוות "יש" מ"אין" הוא רק בכוח הקדוש ברוך הוא, זה רק
72 "בחיך הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁰: "אם מתכנסין
73 (מתאספים) כל באי עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש אחד
74 ולהטיל בו נשמה", שכן, הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא
75 רק "בחיך הבורא". ועל כך אומרים, ש"אין סוף" הוא דבר אחד
76 עם הכלים של עשר ספירות ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש"
77 מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם ועל ידם מתהווים "יש"
78 מ"אין". **וְלֹא בְּבְחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלֵה וְעֲלוֹל** – סיבה
79 ומסובב, **לְבַד. וְמֵה שֶׁכְּתִיב הִרְמִיָּה**¹¹ – רבי משה קורדבירו
80 אומר בענין "ספירות", **עֲנִין הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲלֵה וְעֲלוֹל**, –
81 שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, **וְכֵן הוּא בְּהִירָה**
82 **הַקְדוּשׁ פְּרִשְׁת בְּרֹאשִׁית**¹², **הֵינּוּ פְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַסְּפִירוֹת**
83 **בְּסְפִירוֹת עֲצָמָן** – כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת
84 מספירה שניה, כמו למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו',
85 **(בְּבְחִינַת הַכְּלִים)**, – של הספירות, **שֶׁנֶּקְרָאוֹת "כְּלֵי מֶה"**
86 **בְּסֵפֶר יִצְחָק**¹³, – הנקראות "כלי מזה" בספר יצירה¹⁴, – בלשון
87 "עשר ספירות בלי מה מדתן עשר וכו'", ו"כלי מזה" הכוונה –
88 **שְׁאִינֵן בְּבְחִינַת יֵשׁ**¹⁵ **וְמַהוּת מִשְׁנֵה**, – לנבראים, וְכְמוֹ

1 **"אֵיהוּ וְחִיוָהּ חֵד"**, – הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות
2 שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם
3 דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מאוחדים
4 אתו (עם אין סוף) אלא הם דבר אחד עם אין-סוף), **אֵיהוּ**
5 **וְגִרְמוֹהֵי חֵד בְּהוֹן**³ –
6 הוא והכלים הבאים ממנו
7 (שהם הכלים לאורות של
8 הספירות וכמו גופים
9 לנשמות⁴) הם דבר אחד
10 בהן (בספירות). **(פְּרִשְׁת, 3**
11 **עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת.**
12 **"חִיוָהּ" – הֵן הָאוֹרוֹת,**
13 – של הספירות (שהן ענין
14 של חיות ואור) ו"גִרְמוֹהֵי"
15 – הֵן הַכְּלִים, – של
16 הספירות שהם כגופים
17 וכלים לחיות ולאורות,
18 **שֶׁכֶּלֶן** – כפי שהם כולם
19 דבר אחד עם "אור אין

20 סוף", מפני שהם **אַלְקוּת**, – שגם הכלים של הספירות הם
21 אלקות, **מֵה-שְׁאִינֵן בְּבְרִיאָה יִצְרָה-עֲשֵׂיהָ כו.**) – שם
22 הכלים של הספירות וכן חלק מסוים מהאורות של הספירות –
23 אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. **וְצִדִּיק לְהִבִּין**
24 **הַיִּטֵּב, אֵיךְ הָאֵין-סוּף** חֵד – דבר אחד, **עִם "גִּרְמוֹהֵי" הֵן**
25 **הַכְּלִים**, – של הספירות, **הֵרִי הַכְּלִים הֵן בְּבְחִינַת גְּבוּל**
26 **וְתַכְלִית**, – לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה
27 היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או החסד הם
28 גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט
29 בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מוגדר כמו
30 חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול. כיצד, איפוא,
31 יכולים הכלים להיות דבר אחד עם אין סוף? **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵין**
32 **תִּימִם**⁶. – שהכלים הם בבחינה של גבול ותכלית. ה"צמח צדק"
33 מסביר ב"אור התורה"⁷, שמה שכלים הם בבחינה של גבול
34 ומדה, הכוונה למה שהם כוח הגבול של אין-סוף, הכוח שישנו
35 באין-סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול ובמדה. שכן, הרי
36 הוא אומר ב"עבודת הקדוש"⁸: "האין-סוף הוא שלימותא
37 דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול כן יש לו כח בגבול,
38 שאם תאמר שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול ואין לו כח בגבול
39 הרי אתה מחסר שלימותו" – אין-סוף הוא השלימות של הכל,
40 כשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח בגבול. שכן, אם
41 תאמר שיש לו כוח רק בבלי גבול ואין לו כוח בגבול – אתה
42 מחסר בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "בלי גבול"
43 הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה
44 שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "בלי גבול" ולא

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמ"ז פ"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פ"י אחר בחינה וגרמוהי". 6. שער ב' פ"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ג. ב"ר פל"ט, יד. ויק"ר פ"ט, ב. ועוד. 11. פרס רימונים שער ו פ"ו. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואילך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריה. והראי" – ועד כדי כך – שאינן".

ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ז ביש דעשו' - 37
וְאֵף גַּם צִמְצוּמִים רַבִּים מְאֹד - המצמצמים את האור, 38
שהאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני 39
הצמצום - הרי אפילו צמצומים אלה, לֹא יוֹעִילוּ לְהוֹת 40

נֶשֶׁם עַב כְּעֶפֶר, 41

מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָרוּחָנוֹת 42

מִשְׁכָּלִים נִבְדָּלִים אֶפְלוּ 43

- הוספת כ"ק רבינו: 44

מִשְׁכָּלִים נִבְדָּלִים, שָׁל 45

הַמְּלָאכִים, - מלאכים 46

הם הרי בעלי חומר 47

וצורה, בכל זאת כיוון 48

שהחומר שלהם הוא הרי 49

מיסודות רוחניים - לא 50

יתהווה מזה גשם "עב" 51

כמו עפר - אפילו כשזה בא אחרי צמצומים רבים, שכן, הרי 52

זה עדיין ענין של השתלשלות, כמו שלשלת (שרשרת) 53

שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא קשורה לטבעת 54

העליונה ביותר, אֶלָּא - ההשתלשלות יכולה להשפיע, 55

לְהוֹת "רוּחַ הַבְּהֵמָה" מִ"פְּנֵי שׁוֹר", - שבמרכבה 56

שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה 57

לגמרי ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל 58

זאת יש בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשלשל הרוח של 59

הבהמה, כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר רוחני, אלא 60

שהיא למטה מטה במדרגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין 61

בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין 62

רוחני" - דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר 63

בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְעַיִן שָׁם. - הרבי מציין כאן, שיש לומר 64

שכוונת רבנו הזקן היא - לתורה אור ד"ה "ביאו לבוש 65

מלכות"¹⁹, ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, 66

שאפילו חכמה עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא 67

נקראת בשם "חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא 68

גם זה אינו יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין 69

סוף", כי אם באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁰: "והחכמה 70

מאין תמצא", שחכמה לגבי למעלה מחכמה היא ענין של 71

72

"יש מאין".

1 ה"אִין-סוּף" דְּלִית מִחֲשַׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל¹⁶, - שום

2 מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של

3 הספירות נקראים "כלי מה", בלי מהות, שאין זה שום מהות

4 שהיא ברת-השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין

5 ההשתלשלות ב"ספירות",

6 שאין ספירה אחת

7 מתהווה מספירה שניה

8 באופן של בריאה "יש" 2

9 מאין, שכן, הרי אין זה 3

10 "יש" שיהיה מהות 4

11 מושגת, אלא הוא "כלי" 5

12 "מה" - הרי זה בא באופן 6

13 של "עילה ועלול". על 7

14 כך, שהכלים של 8

15 הספירות אינם מהות

16 מושגת - מביא רבנו הזקן ראיה: וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷: "וַיִּפְּנֵי -

17 הפנימיות שלי, לֹא יֵרְאוּ". - שאפילו לגבי משה רבנו אין

18 זה מהות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם לפנימיות

19 הכלים, שגם הם למעלה אפילו מהראיה וההשגה של משה

20 רבנו, וּנְבוֹאָת מֹשֶׁה רַבְּנוֹ עָלְיוֹהֶשְׁלֹם וְהַשְּׁנֵתוֹ, הִתְהַ

21 - רק, מִפְּרֶק עָלְיוֹן דְּנִצְחָ דְּ"עִיר אֲנִפִּין". - מהחלק

22 העליון של בחינת "נצח" של "עיר אנפין" - שבע המדות,

23 שכפי שנזכר באגרת הקודמת (סימן י"ט), הספירות נצח-הוד-

24 יסוד הן רק כלי ההשפעה והירידה אל המקבל, הרי שהן רק

25 חיצוניות הספירות ולא הפנימיות. וּבְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעֵלּוּל -

26 המשתלשל מה"עילה", הוּא מִקְּרָה מִהָעֵלָּה, - שזה לפני

27 שה"עלול" משתלשל מה"עילה", אלא הוא עדיין כלול

28 בעילתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, וְכֵמוֹ בְּמִצִּיאוֹת

29 אֶפְלוּ - הוא בטל ל"עילה" שלו, כְּזֵיוֹ הַשְּׁמֶשׁ - כפי שזיו

30 השמש בטל בַּשְּׁמֶשׁ, - זה כבר גם אחרי שה"עלול"

31 משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל

32 במציאות ל"עילה". שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן,

33 שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה

34 העליונה שממנה היא משתלשלת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפְּרָדֶּם¹⁸

35 מִהָרֶמָּה. - הרי באופן המשכה כזה לא היה יכול להתהוות

36 "יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות

יום שני ה' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 258, ויש מאין נקרא... עד עמ' קל, דוקא.

77 זה הרי לא היה "אין" כי אם "יש". התהוות חדשה נקראת

78 בלשון הקודש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר בפרשת

79 בראשית²², שאין לנו בלשון הקודש ביטוי אחר לציין את

80 התהוות של "יש מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו

73 וְ"יש מאין" נִקְרָא "בְּרִיאָה" בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשִׁי²¹. - "בריאה"

74 היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפני זה (שלא כמו

75 ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפני זה אלא באופן אחר).

76 וכנזכר לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כלול "יש". שכן, אז

16. תקו"ז בהקדמה (יז, א). 17. תשא לג, כג. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלכן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע - שאינן חד כ"א נפרדים - א"א ע"י עו"ע". 19. צ, ב. 20. איוב כח, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי הכא? וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי - לגבי השתל' דספירות כו') - דעפ"ז מובן פשט"מ ד"ברא אלקים" נאמר - לאחר כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין - כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")." 22. א, א.

45 "יש" כי אם היו בטלים לגבי מקורם – הרי גם כעת, כשנתהוו
46 בדרך "יש מאין" הם הרי גם כן בטלים באמת לגבי מקורם,
47 ובאופן הביטול כמו שזיו השמש בטל לגבי השמש? מתרץ על
48 כך רבנו הזקן: הִינּוּ "קְמִיָּה" – לפני הקדוש-ברוך-הוא, דִּקְאָה,
49 שְׁהִיא יְדִיעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ –
50 כפי שהוא יודע את
51 הנבראים באופן הידיעה
52 של מַלְמַעְלָה לְמַטָּה.
53 אֲבָל בִּידִיעָה – דעת
54 תחתון, שְׁמַמְטָה לְמַעְלָה
55 – הידיעה שמצד הנברא,
56 הִישׁ הַנִּבְרָא הוּא דִּבֵּר
57 נִפְרָד לְנִמְרִי בִידִיעָה
58 וְהִשְׁגָּה זוֹ שְׁמַמְטָה, –
59 הנברא נרגש למציאות
60 "יש" ודבר נפרד מהמקור
61 שמהווה אותו, ולא שהוא
62 בטל במציאות לגבי
63 מקורו; ולמרות שגם

64 הנברא יודע שיש לו מקור המהווה אותו, ושמקור זה הוא כוח
65 אלקי – כיצד, איפוא, הוא יכול לחשוב את עצמו כ"יש" ואת
66 המקור כ"אין"? יסביר רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור
67 ל"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא, אלא "אין" יש בו שני
68 ענינים: (א) שאינו מושג, שכן, אין הנברא משיג (אינו מבין) את
69 מקורו, ודבר שאין הנברא מבין ומשיג הוא קורא לו "אין", שכן,
70 בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים. (ב) מפני שבסוג זה של
71 מציאות כפי שהנברא והיש נמצאים – לא קיים מקורו, כי הוא
72 מציאות אחרת לגמרי, ולכן הוא קורא לו "אין" – לא קיים –
73 מצד זה שבאופן המציאות שלו – אין מקורו קיים. ובלשון רבנו
74 הזקן: כִּי הִכָּח – המהווה אותו וְהַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מִשְׁגָּה כָּלָל
75 וְכָלָל, – לנברא, ולכן הוא קורא למקור "אין", שכן, בעולם
76 ההשגה שלו – אין הוא קיים. ענין שני במה שהוא קורא למקורו
77 "אין" הוא, מפני שבסוג המציאות שלו, אין הוא נמצא, אלא
78 הוא מהות אחרת לגמרי – כפי שסיביר להלן: וְגַם אֵין עָרוֹךְ –
79 ואין שום שייכות, זֶה לָזֶה כָּלָל וְכָלָל, – אין בין ה"יש" ל"אין"
80 שום ערך ושייכות כלל, הם שתי מהויות נפרדות, ובסוג
81 המציאות שה"יש" נמצא, אין ה"אין" – מקורו – נמצא. כמו
82 למשל, שנאמר, שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות
83 שהאבן נמצאת, אין השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה
84 היינו הך אם מתהווה האבן מ"אין" או שהיא מתהווה משכל.
85 שכן, גם שכל אינו נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת
86 בו, לֹא מִנִּיה וְלֹא מְקַצֵּתָהּ, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו,
87 מִהַעֲרָךְ שְׁמַהֲעֲלֹל אֶל הָעֵלָה, שְׁהָעֲלֹל יוֹדֵעַ וּמְשִׁיג אֵיזֶה
88 הַשְּׁגָה בְּעֵלָתוֹ – הרי שה"עילה" נמצאת בעולם ההשגה שלו,

1 הזקן, למרות שגם ב"יש מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח
2 האלקי המהווה אותו, עד כפי שזיו השמש בטל בשמש
3 ממש, שכן, הרי "כולא קמי" כלא חשיב" – הכל לגבי
4 הקדוש ברוך הוא נחשב כלא כלום – כיצד אומרים, איפוא,
5 שאי אפשר שיתהווה "יש
6 מאין" באופן של
7 השתלשלות "עילה
8 ועלול", שכן אז (הוא) לא
9 היה "יש" ומציאות, 2
10 אלא) היה בטל כמו 3
11 שה"עלול" בטל לגבי 4
12 ה"עילה" שלו, בשעה 5
13 שהאמת היא הרי, שגם 6
14 בהיותו "יש" הוא בטל 7
15 לגבי מקורו, הכוח 8
16 האלקי המהווה אותו 9
17 ונמצא בו תמיד לבראו 10
18 מחדש? יסביר רבנו הזקן 11
19 להלן, שזה אמור רק

20 לגבי "קמי", כפי שהדבר לפני הקדוש-ברוך-הוא בידיעה
21 שלו (הרי זה כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגביו יתברך
22 וגם היש הנברא בטל כזיו השמש בשמש); אך בידיעתו
23 ובהרגשתו של היש הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש",
24 ואילו אם ההתהוות היתה באופן של "עילה ועלול" לא היה
25 יכול הנברא להיות, גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית,
26 "מציאות יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות.
27 וְהֵנָּה – למרות, שְׁהִישׁ הַנִּבְרָא הוּא גַם כֵּן כֹּלָא חָשִׁיב קְמִיָּה,
28 – נחשב לפניו יתברך כלא כלום, שכן, הרי "כולא קמי" כלא
29 חשיב" – הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשב כלא כלום, הרי
30 שגם היש הנברא הוא כלא כלום, הִינּוּ שְׁכַמְל בְּמַצִּיאוֹת –
31 הוספת כ"ק רבינו: נישט נאר (לא רק) לגבי עצמו"ה – שאינו
32 בגדר העולם והבריאה, כ"א בענין הבריאה, לְגַבִּי הִכָּח וְהַאֲדָר
33 הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ – בנברא, כוח ואור זה הם מַהֲכֵלִים דִּי סְפִירוֹת
34 הָאֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, שְׁהִי"קו" – של, אֲדָר אֵין
35 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מֵאִיר בָּהֶם, – שלכן²³ זה נקרא "קמי" (לפניו),
36 למרות שמדובר אודות הכוח האלקי המהווה אותו – שכן,
37 בכלים של הספירות שמהם בא הכוח האלקי – מאיר בהם הקו,
38 שהוא הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות. וביטול זה הוא וְכֵן –
39 כמו ביטול יוֹ הַשְּׁמֶשׁ בְּשֶׁמֶשׁ, – שבשמש לא נרגשת כלל
40 מציאותו של הזיו, אלא רק המאור והמקור של הזיו שהוא
41 השמש, בְּמֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּלִקְוִי אֲמָרִים – ספר ה"תניא", חֲלָק
42 ²⁴ – שכל הנבראים בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל
43 במקורו בשמש, כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות
44 הנבראים היתה באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצ"ע"ג): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדרגה דזיו השמש בשמש – דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) – וגם בנדר"ד ידיעה שמלמעלמ"ט – שייכת גם באדם (משא"כ – ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג.

- 1 וההשגה משפיעה בו, ובטל אצלה על ידי ידיעה והשגה זו,
2 — שהוא משיג בעילתו, אך ה"יש" אין לו שום השגה ב"אין"
3 המהווה אותו. וְגַם בְּמַהוּתָם וְעֲצָמוּתָם — של ה"עלול"
4 וה"עילה", אין הפרש
5 גדול כל כך, רק שזה
6 עלה וזה עלול, — אבל
7 המהות והעצם הם אותו
8 דבר, כפי שהוסבר לעיל
9 בענין השכל והמדות,
10 שעצם מהות המדות ישנו
11 כבר גם בשכל — המדות
12 שבשכל, שאם אמנם המדות שבשכל הן באופן אחר מאשר
13 המדות שבלב, אך גם הן, הן בעצם ומהות ענין של מדות, ולא
14 מנייה ולא מקצתיה, — ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, כההפרש
- 15 שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו
16 להוותו מאין ליש, — שה"אין" וה"יש" הם עצם ומהות אחרים
17 לגמרי, ובסוג המציאות של ה"יש" אין ה"אין" נמצא כלל. ולכן
18 נקרא²⁵ — גם אליבא
19 דאמת, "יש" מ"אין"
20 דוקא. — שהמקור נעשה
21 "אין", למרות שהרי "ממך"
22 הכל, הכל בא מאלקות,
23 והנברא עצמו יודע שיש
24 לו מקור המהווה אותו,
25 כיצד, איפוא, הוא יכול
26 לקרוא לו "אין"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא
27 מובן ומושג ליש הנברא, ואין הוא נמצא בסוג המציאות של
28 היש הנברא.

אגרת הקדש

יום שלישי ו' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, והנה ראשית היש... עד עמ' קל, עילתו.

- 29 אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות
30 "יש" מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין"
31 (ולא באופן של "עילה ועלול") יסיביר רבנו הזקן להלן שהראשית
32 והתחלה של היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של
33 העולמות בריאה יצירה
34 עשיה. שלמרות שזה ענין
35 של "ספירות" שבערך
36 העולמות עצמם הן
37 האלקות שבעולם — בכל
38 זאת הכלים של הספירות
39 הם כבר ענין של מציאות
40 "יש", וכן, שאפילו בעולם
41 ה"אצילות" ישנו ענין של
42 "יש", אלא שזה "יש"
- 29 להיות להם נשמה וחיות — יש בכל אחד מהם שלש הבחינות:
30 פנימי, אמצעי וחיצון, או כפי שכתוב לפעמים הלשון "סת"ר",
31 סוף, תוך, ראש — הרי שכל עשר הספירות שב"מלכות" עם
32 שלש הבחינות שבכל אחת מהן — הם למ"ד כלים, המתלבשים
33 בבריאה יצירה עשיה
34 והם ענין של אורות ושל
35 נשמה ל"ספירות" של
36 בריאה יצירה עשיה. וכן
37 באצילות, — ההתהוות
38 של ה"יש הנאצל" היא
39 מחיצוניות הכלים של
40 הספירות שב"אצילות" —
41 מחיצוניות הכלים של
42 ספירות באצילות שכן

אגרת הקדש

- 7 דבי"ע וגם האורות נפש רוח ונבראו מבחי' הנשמה
8 די"ם דבי"ע שהוא אלקות והן הלמ"ד כלים דמל'
9 דאצילות וכן באצילות מחיצוניות הכלים די"ם דאצי'
10 שהן אלקות נבראו ההיכלות דאצילות שמתלבש בהן
11 בחי' העיגולים די"ם וגם גופות המלאכים דאצי' שהן
12 בחי' יש וכמ"ש ובמלאכיו ישים תהלה. שאינן בבחי'
13 ביטול לגמרי כעלול לגבי עילתו
- 43 הנאצל" ולא "יש הנברא" (שהוא "יש" ודבר נפרד). ורבנו הזקן
44 יסכם, שיעקר התהוות ה"יש" שהוא דבר נפרד, הוא מ"מלכות
45 דאצילות" שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף" להיות "יש"
46 מאין.
- 47 ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה, רִאשִׁית הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא וְתַחֲלִיתוֹ, הֵן
48 הַכְּלִים דִּי' סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, וְגַם הָאוֹרוֹת
49 נִפְשׁ רִוּחַ; — האורות המתלבשים בכלים והם ענין של חיות
50 לכלים — שבהם ישנן הרי שלש הבחינות נפש, רוח ונשמה, הרי
51 שתי הבחינות נפש ורוח הן גם כן ענין של "יש", ונבראו
52 מִבְּחִינַת הַנִּשְׁמָה דִּי' סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה שֶׁהוּא
53 אֱלֹקוֹת, — והאלקות של הספירות מהווה את ענין ה"יש" של
54 הכלים של הספירות וגם הנפש והרוח שלהם, וְהֵן — בחינה זו
55 — האורות של הספירות — הן הַלְּמַ"ד כְּלִים דְּמַלְכוּת
56 דְּאֲצִילוּת. — ב"אצילות" הרי גם הכלים ואפילו חיצוניות הכלים
57 של "מלכות דאצילות" הם אלקות, ובחיצוניות הכלים של
58 "מלכות דאצילות" המתלבשים בעולמות בריאה יצירה עשיה
- 73 אלקות, נבראו ההיכלות דאצילות — שאין זה ענין של
74 ספירות וכלים בהם מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של
75 חיצוניות של אותו עולם, שמתלבש בהן בחינת העיגולים די'
76 ספירות, — "עיגולים" הוא ענין של עיגול ומקיף של הספירות,
77 שאינו מאיר בפנימיות, שהדבר יהיה כמו האור הפנימי המחיה
78 אותו — אלא הוא מאיר רק באופן של מקיף, שהדבר שהוא
79 מאיר ומחיה יוכל להיות נרגש לענין של "יש" — על כל פנים
80 "יש" כפי שהוא ב"יש הנאצל", וְגַם גּוֹפּוֹת — הגופים של
81 המלאכים דאצילות שכן בחינת יש, — מתהווים מחיצוניות
82 הכלים של הספירות ד"אצילות", וְכֵמוֹ שְׂכֵתוֹב²⁶: "וּבְמַלְאכָיו
83 יָשִׁים תְּהַלֵּה", — הרי לא כתוב כאן מלאכים סתם, אלא
84 "מלאכיו", המלאכים שלו, כלומר המלאכים של עולם
85 ה"אצילות" — הרי גם בהם יש ענין של בלתי שלימות, בהיותם
86 ענין של "יש" ולא אלקות, שְׁאִינֵן בְּבְחִינַת כְּשֹׁל לְגַמְרִי
87 כְּעֹלֹל לְגַבִּי עֲלֵתוֹ. — שכן, הם מתהווים באופן של "יש מאין"
88 ולא כמו "עילה ועלול".

יום רביעי ז' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, אך נשמות המלאכים... עד עמ' 260, בבי"ע.

- 1 אַךְ נִשְׁמֹת הַמַּלְאכִים שִׁינְאוּ מִזְיוּג הַנְּשִׁיקִין, - זיווג
- 2 נשיקין" הוא זיווג ויחוד רוחני של הספירות, שמוזה בא ענין
- 3 רוחני כמו הנשמות של המלאכים, וכן נשמות האדם שִׁינְאוּ
- 4 מְזוּוג - ויחוד, דְּעִיר-אַנְפִּין וְנִקְבָּא - של הספירות ז"א (מדות)
- 5 ומלכות דְּאֶצִּילוֹת -
- 6 שבהשוואה לזיווג של
- 7 נשיקין זה נקרא "זיווג 1
- 8 גופני", ומוזה נעשה הולדה 2
- 9 של נשמות המתלבשות 3
- 10 בגופים גשמיים, קדם 4
- 11 שִׁירְדוּ לְבָרִיאָהּ יִצְרָהּ 5
- 12 עֲשֶׂיהָ - אלא הן עדיין 6
- 13 ב"אצילות", הרי הנשמות 7
- 14 כפי שהן שם - אֵינָן בְּכָלֵל 8
- 15 "יש" וְדָבָר נִפְרָד בְּפִי 9
- 16 עֲצָמָה, אֵלָּא הֵן מֵעֵין 10
- 17 בְּחִינַת אֱלֹקִים - כפי 11
- 18 שזה בא בְּצִמְצוּם עֲצוּם, 12
- 19 - בצמצום של להיות
- 20 בחינה של נשמה, וְכַעֲשֵׂן הַכְּלִים דִּי סְפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת, שֶׁהֵן
- 21 בְּבְחִינַת גְּבוּל - למרות שהן אלקות, בכל זאת הן בבחינת גבול
- 22 של חכמה וחסד וכדומה. שזה עַל יְדֵי צִמְצוּם אֹרֶךְ הָאֵין-סוּף,
- 23 הוּא ה"קו" הַמְּלֻבָּשׁ בְּנִפְשֵׁי-רִחוּשְׁמָה שְׁלֵהֶם, - שמצד שהקו
- 24 המלוּבֵשׁ בהן הוא בצמצום רב ולא מאיר בהן ענין ה"אין סוף"
- 25 ו"בלי גבול" המאפיין את ה"קו", כי אם הארה בלבד מה"קו" שלא
- 26 נרגש בה ה"אין סוף" וה"בלי גבול" של ה"קו" - מצד זה יכולים
- 27 הכלים של הספירות להיות בבחינת גבול, למרות שמצד
- 28 התאחדותם וביטולם לאור הם ענין של "אלקות", כנזכר לעיל.
- 29 דומה לכך הוא בנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות".
- 30 אלא, על צמצום זה (שה"קו" המלוּבֵשׁ בהם הוא הרי על ידי
- 31 צמצום) אומר רבנו הזקן, שאין זה מיעוט בלבד באור ובהארה,
- 32 כי אם, וְכִמּוֹ צִמְצוּם הָרָאשׁוֹן לְהִיּוֹת חָלָל וְכוּ' - וכמו הצמצום
- 33 הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות מקום לענין

אגרת הקדש

אך נשמות המלאכים

שינאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שינאו מזיווג דו"ג דאצי' קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר נפרד בפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום וכעין הכלים די"ס דאצי' שהן בבחי' גבול ע"י צמצום אור הא"ס הוא הקו המלוּבֵשׁ בנר"ג שלהם וכמו צמצום הראשון להיות חלל וכו' (ואף גם לאחר שירדו הנר"ג דאצי' לעולם הזה לצדיקים הראשונים אפשר שלא נשתנה מהותן להיות דבר נפרד מאלקות ולכן היו מסתלקות כשרצו לחטוא בטרם יחטאו וקרוב לומר שגם האלפים ורובבות עלמין דיתבא בגולגלתא דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין ההיכלות דאצי' (ואף גם לאחר שִׁירְדוּ)

הנפשוֹת־נִשְׁמָה - שהן במדרגה דְּאֶצִּילוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה לְצַדִּיקִים הָרָאשׁוֹנִים - אֲפֶשֶׁר²⁷ שְׁלֹא נִשְׁתַּנָּה מְהוּתָן - לגבי איך שהן היו בהיותן ב"אצילות", לְהִיּוֹת דְּכָךְ נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, - להיות מציאות "יש" הנפרד מאלקות, אלא הן נשארות באותה בחינה כפי שהן היו ב"אצילות", וְלִכֵּן הֵיוּ מְסַתְּלָקוֹת - מהגוף, בְּשִׁרְצוֹ לְחַטָּא בְּטָרֵם יִחְטְאוּ. - וכפי שאומר בתקוני זוהר²⁸, שבחינת "נשמה דאצילות", מסתלקת מהגוף לפני עשיית החטא, ומפרש שם בכך את הפסוק "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם"²⁹, שהעונות מבדילים בין הנשמה והאלקות של הנשמה (הנשמה מצד בחינת האצילות שבה שהיא ענין של אלקות), שכן, בחינה זו של הנשמה שמצד "אצילות" - מסתלקת, וְקָרִיב לֵאמֹר, שְׁנֵים־עָשָׂר³⁰ הָאֱלֹפִים וְרַבְבוֹת עֲלָמִין דִּיתְבָּא בְּגִלְגֻלָּתָא³¹ דְּ"אֲרִיָּה אֲנִפִּין" ו"דְּעִיר אֲנִפִּין" - שגם האלפים ורובבות עולמות הנמצאים בגלגל של "אריך אנפין"

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אומרו 'אפשר' וכללות הענין - אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי' משא"כ אברהם (תו"א ותו"ח ר"פ משפטים ובכ"מ)". 28. תיקון ע' (קד, סע"א). 29. ישע"י מט, ב. 30. הרבי מעיר, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה"צמח צדק" ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה"צמח צדק": "...יובן ענין ריבוי העולמות הנז' באד"ר י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים ורוחני' מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו משום שאלו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדרגות מדריגה אחר מדריגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה ה' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח וההיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוּבֵשִׁים בו מדבר הוי' ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוּבֵשִׁים בו ובהסתלקותם ה' כלא ה' אי"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדרגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלבשו כו' ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדל יותר כחם ומעלתם אז שאין ערוך בחי' אותיות מים המלוּבֵשִׁים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון כו' וכנ"ל בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבה הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדריגה אחר מדריגה לכן נק' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור יותר מהחיות המלוּבֵשׁ בעולמות ב"ע כו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיהו וז"ל וקריב לומר שגם האלפים ורובבות עלמין דיתבין בגולגלתא

43 הוא הרי ההיפך מזה, הוא הענין של "אין" ולא "יש". ולכן, דוקא
44 מהכלים של הספירות ד"אצילות", שבהם מלוּבש "אור אין סוף",
45 יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין"; אבל לא מהמלאכים
46 והנשמות שכבר יצאו ונפרדו מהכלים, שאין הם אלקות ממש
47 שתוכל להיות מהם
48 ההתהוות של "יש מאין".

49 אלא, כיוון שהתהוות
50 ה"יש" היא דוקא בכוח
51 ה"אין סוף", לשם מה
52 זקוקים, איפוא, בזה לענין
53 הכלים של הספירות?
54 אומר על כך רבנו הזקן:
55 וְכִי שִׁתְּיָה הִישׁ הָיָה
56 הַנִּבְרָא בְּכַח הָאֵין־סוֹף –
57 שהוא ענין של "אין סוף"
58 ו"בלי גבול", הרי שהדבר
59 הבא ממנו גם כן צריך
60 להיות ענין של "בלי גבול",
61 וכדי שה"יש" יהיה בְּעַל
62 גָּבול וּמֵדָה – נִתְּלַבֵּשׁ
63 אֹרֶן אֵין־סוֹף בְּכָלִים דִּי

64 סְפִירוֹת דְּאִצְלוֹת, – שיש בהם כבר הענין וההגבלה של
65 "חכמה", "חסד" וכו', וּמִתְיַחַד בְּתוֹכָן בְּתַכְלִית הַיְחוד, עַד
66 דְּאִיהוּ – הוא, "אור אין סוף", וְגִרְמּוּתֵי – והכלים של הספירות,
67 חֲדָה, – הם דבר אחד, לְבָרָא בְּהֵן וְעַל יְדֵן בְּרֹאִים בְּעָלֵי גָבול
68 וְתַכְלִית, וּבִפְרֹט עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתֵן – של הכלים של
69 הספירות ד"אצילות", בְּכִרְיָאָה־צִירָה־עֲשִׂיָּה. – דבר שמוסיף
70 במיוחד לנבראים ענין הגבול וההגשמה. למרות שאמר לעיל
71 שהתהוות ה"יש" היא בכוח ה"אור אין סוף" על ידי הכלים של כל
72 עשר הספירות ד"אצילות" – יאמר להלן שעיקר ענין הישות
73 בנבראים (שהנבראים יהיו מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי)
74 שבהגשמתם יהיו נפרדים לגמרי מאלקות, – בא מ"מלכות
75 דאצילות". שכן, ענין ה"מלכות" (ומלוכה) הוא דוקא על דברים
76 שהם נפרדים ומבטלים עצמם למלך המולך עליהם, כפי הכלל³²
77 "אין מלך בלא עם", "עם" – מלשון "עוממות", כלומר, כמו
78 "גחלים עוממות", כך הכוונה ב"עם" לגבי אנשים, היא, כאלה
79 שהם רחוקים ממעלת המלך ואין להם שום קירבה אליו, כפי
80 שיש למשל לאב אל ילדיו, שעל ילדים לא שייך ענין המלוכה,
81 כי אם דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן מתהווים ממדת
82 ה"מלכות" נבראים המרגישים עצמם כמציאות "יש" וכדבר נפרד
83 מאלקות, שכן עליהם שייך ענין המלכות, שהם בעבודתם
84 העצמית יתבטלו למלכות שמים.

1 ו"זעיר אנפין" (כפי שכתוב בקבלה)³¹, אֵינֶן "עֲלָמִין" – עולמות
2 מִמֶּשׁ כְּעֵין הַחִכְלּוֹת דְּאִצְלוֹת וּבְחִינַת הִישׁ, אֶלָּא – הם,
3 כְּעֵין נִשְׁמוֹת הַמַּלְאכִים שִׁיצְאוּ מִ"זוּג הַנְּשִׁיקִין", – כנזכר
4 לעיל, שאין הן ענין של "יש" כמו ההיכלות או הגופים של
5 המלאכים, וְנִקְרְאוּ
6 "עֲלָמִין" – ענין של

7 עולמות, ש"עולם" הוא
8 הרי מלשון העלם, ענין של
9 "יש", לְגַבִּי בְּחִינַת
10 הַ"גִּלְגֻּלְתָּא" וְ"דִיקְנָא". –
11 שלעומת הביטול
12 וההתאחדות עם "אור אין
13 סוף" של הבחינות
14 "גולגלתא" ו"דיקנא", הם
15 נקראים "עלמין"
16 (עולמות), אֶלָּא –
17 המלאכים והנשמות
18 ד"אצילות", אֵינֶן אֱלֻקוֹת
19 מִמֶּשׁ לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין, –
20 בריאת "יש מאין" היא רק
21 בכוח "אין סוף", וכיוון
22 שהכלים של ספירות ד"אצילות" מאוחדים בתכלית היחוד עם
23 "אור אין סוף", לכן יכולה להיות על ידם ההתהוות של "יש
24 מאין", ואילו המלאכים ד"אצילות", וכן הנשמות, למרות שהם
25 מעין מאלקות – אין הם, אבל, אלקות ממש להוות "יש מאין",
26 מֵאַחֵר שֶׁכָּבֵר יִצְאוּ וְנִפְרְדוּ מִהַכָּלִים דִּי סְפִירוֹת, שֶׁבְּהֵן –
27 בכלים, מְלַבֵּשׁ הַ"קוֹן" מֵאֹרֶן אֵין־סוֹף, – שמצד זה שמלוּבש
28 בהם "אור אין סוף" (שכן, ה"קוֹן" הוא הגילוי של "אור אין סוף"
29 בעולמות), והם מאוחדים בתכלית היחוד עם "אור אין סוף"
30 המלוּבש בהם, לכן יכול להיות מהם ההתהוות של "יש מאין", וְ
31 – כן הָאֹרֶן הוּא כְּעֵין הַמֵּאֹרֶן, – מקור האור, הוּא מְהוּרָה
32 וְעִצְמוּתוֹ שֶׁל הַמֵּאֲצִיל בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁמִּצְיָאוֹתוֹ הוּא
33 מְעַצְמוֹתוֹ, וְאֵינוֹ עֹלֹל מֵאִיזָה עֲלָה שֶׁקִּדְמָה לוֹ חֲסִידִשְׁלוֹם,
34 – שכן, מציאותו איננה מסוג המציאות שיש לה גורם ועילה
35 (מפני ששייך בה ענין של לא־מציאות), אלא היא מציאות
36 עצמית, וְלִכֵּן הוּא לְבָדוּ בְּכַח וְיִכְלָתוּ לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין
37 וְאַפֶּס הַמַּחְלָט מִמֶּשׁ, – לא "אין" שכל ענינו הוא רק העדר
38 ה"יש" – אבל הוא גם לא היפך ה"יש", כי אם "אין ואפס
39 המוחלט", העדר ה"יש" החלטי שהוא היפך ה"יש", בְּלִי שׁוֹם
40 עֲלָה וְסִבָּה אַחֶרֶת קוֹדֶמֶת – ושייכת, לִישׁ הָיָה. – שכן, ה"אין
41 האלקי" (הכוח האלקי) ממנו בא ה"יש", הוא הרי היפך ענין
42 ה"יש", ואינו מהווה סיבה כלל שבהקדמה ובשייכות ל"יש", כי

דא"א וז"א אינן עלמין ממש כעין היכלות דאצי' ובחי' יש כו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי משא"כ בחי' גולגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו' כצ"ל אם באנו לומר שדבריו באגה"ק הנ"ל עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ דהתם באגה"ק פ"י בענין אחר שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש. אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע. 31. ראה זח"ג קכח, ב. 32. בחי' וישוב לח, ל. ובכ"מ. שער היחוד והאמונה פ"ז.

יום חמישי ח' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 260, אמנם מודעת... עד עמ' קלא, והלירה.

אגרת הקדש

אמנם מודעת זאת שעיקר התהוות

היש ודבר נפרד לגמרי הוא ממל' דאצילות שנעשה עתיק דבריאה כי אין מלך בלא עם וכו' וגם ריבוי הנבראים והתחלקות שנבראו בכח הא"ס יחיד ומיוחד בתכלית הוא ע"י ריבוי האותיות היוצאין ממל' פי ה' וברוח פיו כל צבאם וה' מוצאות הפה הן מה"ג דנוק' ולזאת נקראת עלמא דאתגליא כי בה נגלה כח אור אין סוף לברוא יש מאין שלא ע"י עילה ועלול אבל ט' ספירות הראשונות נאצלו בהשתלשלות עילה ועלול ואור הא"ס הוא מלוכש בחכמה לברה. וז"ש נעוץ תחלתו בסופן כי כתר הוא ממוצע בין המאציל לנאצלים ויש בו בחי' האחרונה של הא"ס ולכן נקרא כתר מלכות כי אין כתר אלא למלך וגם כי בחי' אחרונה דא"ס היא מל' דאין סוף ולכן גם המל' דאצ"ל נקרא כתר ממטה למעלה ומה גם כי בריאת הנשמות של קרובים ומאוחדים עם

אלקות, אלא זה ענין של בריאה ונבראים שעליהם מתבטא ענין המלוכה. וְגַם רִבּוּי הַנִּבְרָאִים וְהַתְחַלְקוּתָן – שכל נברא שונה מזולתו, למרות שִׁנְבְּרָאוּ בְּכַח הַ"אֵין־סוּף" – שהוא יחיד וּמִיּוֹחַד בְּתַכְלִית – הרי מבלי הבט על מה שהנבראים באים מכוח ה"אין סוף" שהוא "יחיד ומיוחד" בתכלית, בכל זאת שיהיו בהם ריבוי גדול והתחלקות, הוא עַל יְדֵי רִבּוּי הָאוֹתִיּוֹת הַיּוֹצֵאִין מִמֶּלֶכְוֹת, – הנקראת "פִּי ה'", "וּבְרוּחַ פִּי כָּל צֶבָאָם", – כמו שכתוב³³: "בדבר ה' שמים נעשו" וברוח פיו כל צבאם – כל הנבראים, וְה' מוֹצֵאֹת הַפֶּה – שלמעלה, כשם שבאדם באות אותיות הדיבור מחמש מוצאות הפה, כך ישנן גם למעלה חמש מוצאות הפה, מזהן באות אותיות הדיבור שלמעלה, הֵן מֶ"חַ גְּבוּרֹת – חמש בחינות הגבורה, דְּנוֹקְבָא. – שב"מלכות", וְלִזְאוֹת – ולכן נִקְרָאת – "מלכות", "עֲלֵמָא דְּאַתְגְּלִיָּא", – העולם של התגלות, בִּי בְּהַ נִגְלָה בְּחֹ אֹרֶן אֵין־סוּף לְבְרָא יֵשׁ מֵאֵין שְׁלֹא עַל יְדֵי עִלָּה וְעֵלּוּל, – "עילה" ו"עלול" יש גם בנבראים, ואילו בריאת "יש מאין" היא רק בכוח ה"אין סוף", וכוח זה בא בגילוי ב"מלכות דאצילות", אֲכַל ט' סְפִירוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת – שלפני ספירת ה"מלכות", נִאֲצְלוּ בְּהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עִלָּה וְעֵלּוּל, וְאוֹר הָאֵין־סוּף הוּא מְלִכְשׁ בְּחֻמָּה לְבִרְהָ. – "חכמה" כפי שהיא מ"אין סוף" היא כעין "יש מאין", וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצֵא, ו"אור אין סוף" מאיר

ב"חכמה" (ועל ידי "חכמה" מאיר "אור אין סוף" בכל שאר הספירות). הוספת כ"ק רבינו: ואין סתירה בין הנ"ל דבריאה – הוא לבדו בכחו כו' ומודעת זאת שהוא מל' כי וְהוּ שִׁבְתּוֹב: – בספר יצירה³⁴, בענין עשר ספירות: "נְעוּץ תְּחִלָּתוֹ בְּסוּפָן", – שהתחלה (שהיא) – למעלה מהראש) נמצאת בסוף במדה מרובה יותר מאשר בראש. ה"ראש" בספירות, הוא ספירת ה"חכמה" (הנקראת ראש וראשית, "ראשית חכמה")³⁵, וה"תחילה" שלמעלה מהראש היא ספירת ה"כתר". הרי שה"תחילה", ספירת הכתר, "נעוץ" ונמצאת בסוף של הספירות, האחרונה בכל הספירות, בִּי כֶּתֶר הוּא מְמַצֵּעַ בֵּין הַמֵּאֲצִיל – שהוא "אין סוף", לְנִאֲצָלִים, – שהם ענין של גבול, וְיֵשׁ בּוֹ – ב"כתר", בְּחִינַת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הָאֵין־סוּף. – שכן, כל ממוצע מכיל שתי המדרגות שהוא הממוצע ביניהן. וכיון ש"כתר" ממוצע בין "אור אין סוף" לבין "נאצלים", הרי שהוא כולל בתוכו גם מ"אור אין סוף" וגם מדה"נאצלים", ובחינת "אור אין סוף" ש"כתר" מכיל בתוכו היא הבחינה האחרונה של "אין סוף", והיא ה"תחילה", הבחינה של "אין סוף" ש"נעוץ" ונמצאת ב"מלכות", וכנזכר לעיל שב"מלכות" מתבטא כוח ה"אין סוף" לברוא "יש מאין", וְלִכֵּן נִקְרָא – כתר, "כֶּתֶר מְלָכוּת", – כפי שאומר במאמרו "פתח אליהו" שבתקינה זוהר – "כתר עליון איהו (הוא) כתר מלכות", בִּי אֵין כֶּתֶר אֵלָּא לְמֶלֶךְ, – כך הדבר כאן – עיקר ענין הכתר הוא, כדי שיומשך ענין ה"אין סוף" (שב"כתר") ל"מלכות", וְגַם – כתר נקרא "כתר מלכות" לא רק מפני שממנו נמשך כוח ה"אין סוף" ל"מלכות", אלא שב"כתר" עצמו יש הענין של "מלכות" בִּי בְּחִינַת אַחֲרוֹנָה דְּאֵין־סוּף הוּא מְלָכוּת דְּאֵין־סוּף³⁶, – הרי שב"כתר" יש גם הענין של "מלכות", שהרי הבחינה האחרונה של "אין סוף" היא "מלכות דאין סוף", וְלִכֵּן גַּם הַמְּלָכוּת דְּאֵין־סוּף נִקְרָא "כֶּתֶר" מְמַטָּה לְמַעְלָה. – כשמונים את הספירות מלמטה למעלה, מהספירה התחתונה לספירה העליונה, נקראת "מלכות", הספירה האחרונה, בשם "כתר" לגבי שאר הספירות – וזאת מפני שבה נמצאת בחינת ה"כתר", וזה מאיר לספירות

33. תהלים לג, ו. 34. פ"א מ"ז. 35. תהלים קיא, י. 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מההגה"ה בפנ"ב (בח"א). ולקמן קלא, ריש ע"ב".

גדול הנשמות כל ז' חדשים, מזווג של שמיני עצרת עד
שביעי של פסח, – שכתוב בקבלה³⁷ ששמיני עצרת הוא
היחוד והזיווג "להוליד נשמות", ו"לית הנשמות" היא בשביעי
של פסח, בזמן קריעת סוף, הוא כמו גדול ועיר אנפין ונוקבא –

הספירות ז"א (ועיר אנפין

– מדות) ו"מלכות"

דאצילות, שהן לפני כן

בהעלם, ומתגלות כמין

"אמא עלאה", –

בפנימיות "בינה"

דאצילות, שהוא על ידי

אורות עליונים מ"אמא

עלאה", – ספירת

ה"בינה", ומלמעלה

למעלה עד אין סוף,

המתלבש בה – ב"בינה"

– לשם גידול ז"א (ועיר

אנפין ו"מלכות") כל ז'

או ז' ירחי לידה. – ז"א"

דאצילות "נולדות"

מ"אימא עלאה", "בינה" דאצילות, וכך גם ב"אימא תתאה,

ב"מלכות", שגידול הנשמות שבה הוא גם כן על ידי אורות

עליונים והמשכה מ"אור אין סוף". וכן הוא בבריאת

נשמות ומלאכים לעולם הבריאה. – שזה גם כן על ידי

אורות עליונים, עד "אור אין סוף", הנמשכים ב"מלכות". להלן

יסביר רבנו הזקן, שלא רק עבור לידת הנשמות ועבור העיבור

נמשכים אורות עליונים, כי אם גם עבור שורש הענין של עיבור,

שיוכל להיות העיבור, זקוקים גם כן להמשכת אורות עליונים.

וגם, כל עיקר ושרש הטיפה ש – "מלכות", מקבלת

ומתעברת מ"ועיר אנפין", – (מדות), הוא ממוחין ד"אמא

ואמא", – "חכמה ו"בינה", וככל זיווג – של "חכמה ו"בינה",

שיומשך מכך ענין של הולדה, נמשכת – הטיפה ל"אמא

ואמא" – "חכמה ו"בינה", מ"אריך אנפין" ו"עתיק יומין",

ומלמעלה למעלה עד אין סוף, רק שהכל בהעלם ממוחין,

עד לידת הנוקבא – "מלכות" מגלה, הנשמות והמלאכים

וההיכלות לעולם הבריאה. נמצא, שהוא גילוי אור אין סוף

מש, על ידי העיבור והלידה. – לא רק המשכה מכווה ד"אין

סוף", הנמשכת על ידי "מלכות" בהתהוות הנבראים, כי אם גם

ענין של גילוי מ"אור אין סוף" שבא על ידי העיבור ולידת

הנשמות, הרי מזה ש"מלכות" נקראת "עלמא דאתגליא" –

עולמות של התגלות – אינו רק מפני שעל ידה מתגלה הכוח

מ"אין סוף" בנבראים באופן של העלם, כי אם גם התגלות ממש

של אלקות ו"אור אין סוף" בעולמות כפי שזה נעשה על ידי

נשמות.

88

1 שלמעלה מ"מלכות" באופן של "אור חוזר", כל האמור הוא

2 מצד זה שב"מלכות דאצילות" מתבטא הכוח של "אין סוף"

3 בענין בריאת "יש מאין", שם "מלכות" מתהווים הנבראים שהם

4 "יש" ו"דבר נפרד" (בהרגשתם) מאלקות. ואילו בנבראים – הרי

5 זה רק שמתבטא הכוח של

6 "אין סוף" לברוא "יש"

7 מאין, אבל אי אפשר

8 לקרוא לכך התגלות של

9 "אור אין סוף", שכן

10 הנבראים הרי מרגישים

11 עצמם למציאות "יש" –

12 אין זה הרי גילוי של "אור"

13 אין סוף; להלן יסביר רבנו

14 הזקן, שלאמיתו של דבר

15 נוצרים מצד "מלכות" גם

16 ענינים שהם גילוי של

17 אלקות ו"אור אין סוף",

18 כפי שהדבר הוא בלידת

19 והתהוות הנשמות

20 שם "מלכות", שנשמות הן

21 הרי אלקות, וכפי שאלקות באה בצמצום של נברא, יש מצד

22 "מלכות" גם הענין של גילוי אלקות ו"אור אין סוף", שלכן זה

23 נקרא "עלמא דאתגליא" – עולמות של התגלות, – שעל ידי

24 ספירה זו נתגלה "אור אין סוף" בעולמות (ולא רק הכוח של

25 "אין סוף" המתבטא בהתהוות הנבראים, שכפי שהוסבר לעיל

26 זה ענין של העלם בנבראים המרגישים עצמם למציאות "יש").

27 ומה גם³⁷, כי בריאת הנשמות – מן, – "מלכות", להיות

28 יש ודבר נפרד בפני עצמו בעולם הבריאה, – לא כפי

29 שהנשמות הן בעולם ד"אצילות", שהן שם מהות של אלקות,

30 בטלות ולא מרגישות עצמן ל"יש", אלא כמו שהנשמות הן

31 בעולם ד"בריאה", שם הן מרגישות עצמן ל"יש" ו"דבר נפרד",

32 ויחד עם כך הן ענין של אלקות וממשיכות אלקות בעולמות, ו

33 – מה שנשמות באות מ"מלכות", נקרא בשם "לידה", –

34 שזקוקים לכך לכוח עליון מיוחד של "אין סוף", בקריעת

35 ים סוף – שאומר על כך בזהר³⁸ ד"בעתיקא תליא". –

36 שהדבר תלוי ב"עתיק" שהוא נעתק ונבדל מעולמות, והוא

37 פנימיות ד"כתר". שכן, ב"כתר" ישנם הרי "עתיק" ו"אריך", אריך

38 – ראש ומקור לנאצלים, ועתיק – הבחינה האחרונה של "אין

39 סוף". וכשם שעל קריעת ים סוף נדרש כוח של "עתיק" (מ"אין

40 סוף"), כך גם ללידת הנשמות, שכפי שמדובר בקבלה זה אותו

41 ענין של קריעת ים סוף, נדרש גם על כך כוח מיוחד של "אין

42 סוף". להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק ללידת הנשמות נדרש

43 כוח של "אין סוף", כי אם גם על ענין העיבור של הנשמות,

44 שלפני הלידה, נדרשים אורות עליונים עד "אין סוף". וגם כל

37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שע"ז יובן ביותר שאין סתירה בהנ"ל – כי בריאת הנשמות וכו' בעתיקא תליא ואפילו הגידול כו' וההיכלות". 38. ח"ב נב, ב. 39. ראה לקו"ת צו טז, ב. וש"נ.

יום שישי ט' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלא, ובוה 'יובן היות... עד עמ' קלא, וכדלקמן.

אגרת הקדש

שבחותם הוא צד ימין, הרי בדבר שעליו חותמים הוא צד
שמאל, וכן להיפך; וכן גם מה ש"בולט" בחותם, "שוקע" בדבר
שעליו חותמים, והאותיות השקועות שבחותם יוצאות בולטות
בדבר שעליו חותמים — כך כאן, שמדריגת המצוות כפי שהן
ב"כתר", בלמעלה,
מהשתלשלות, במדריגה
עליונה יותר, יורדת
בהשתלשלות הספירות
למטה מענין התורה,
שב"כתר" התורה היא
במדריגה תחתונה יותר
מאשר מצוות. ו"נעוץ
תחלתן בסופן", —
שה"תחילה" והמדריגה
העליונה שב"כתר", ששם
המצוות מושרשות, נעוצה
בסוף ובמדריגה האחרונה
של ספירות, ב"מלכות",
הוא פה ה"אין-סוף"
ברוך-הוא לברא יש
מאין, — כוח זה (כתר)
ישנו, כנזכר לעיל, בספירת ה"מלכות", שממנה נעשית
ההתהוות של "יש מאין", ולא על ידי עילה ועלול, שיהיה
העלול מקף מעילתו וכמל במציאות, — לעילה" שלו,
שמשוג התהוות כזו אי אפשר שתתבצע כוונת ותכלית הבריאה,
רק יהיה היש — בהרגשתו, דבר נפרד מ — מקורו, מ —
אלקות, ככדי שיהיה המאציל ברוך-הוא מלך על כל —
הנבראים שבהרגשתם הם הנפרדים, — מאלקות, על ידי
שיקיומו מצותיו שיעזו עליהם, — שדוקא על ידי כך
מתבצעים הרצון והכוונה של הבריאה, מה ש"עלה ברצונו אנא
אמלך", ו"מלוכה" היא דוקא על דברים המרגישים עצמם
כנפרדים, והם בטלים למלך, ביטולם של הנבראים לאלקות בא
על ידי ענין המצוות המעשיות הנעשות מן ועל-ידי נבראים
גשמיים שהתהוותם היא מספירת ה"מלכות", ו"סוף מעשה —
המצוות שמקיימים בדברים גשמיים, עלו במחשבה תחלה". —
שהיא למעלה גם מ"ראשית" המחשבה, שב"תחלה" ובמדריגה
העליונה יותר של מחשבה, ישנם הכוונה והרצון למצוות
מעשיות הנעשות בדברים גשמיים. ולכן אמרו בירושלמי⁴⁰:
"ולית ליה לרבי שמעון — האם לא סובר ר' שמעון שמפסיק
ללולב וכו'", — שמפסיקים מלימוד התורה כדי לקיים מצוה
בזמן שיש לקיימה, כמו בקיום מצות לולב, בירושלמי שם
מקשה כך על מה שאמר ר' שמעון, שהוא ו"החברים" שלו אינם

1 ובוה יובן, היות המצוות במלכות — ה' של שם הוי"ה, —
2 כפי שהמצוות הן בענין של "ספירות" ובאותיות שם הוי, הרי
3 ב"ספירות" זו ספירת ה"מלכות", ובאותיות שם הוי — הרי זו
4 האות ה' אחרונה של שם הוי, ונתתה — כפי שהיא ב"ספירות"
5 ובאותיות של שם הוי,
6 היא ב"זעיר אנפין" —
7 (מדות), האות וא"ו של
8 שם הוי"ה, הגם —
9 למרות, שלמעלה — כפי
10 שמצוות ותורה הן
11 במדריגת "כתר" ב"אריך"
12 אנפין" המצוות הן
13 ב"גולגולתא", —
14 ב"גולגולת" ובמקף שעל
15 המוחין, ב"לבנונית", —
16 בבחינת "לובן" (חסדים)
17 של "אריך אנפין", היא
18 ה"ארהא" דב"פלגותא"
19 ד"שער", — ה"אורח"
20 (הדרך) שיש בהתחלקות
21 של השערות, דמתפלגא
22 לתרי"ג ארחין — המתחלקים ל-613 דרכים והמשכות
23 דאורייתא שב"זעיר אנפין", — של תורה אשר ב"זעיר אנפין",
24 הרי שהמצוות הן בבחינת "גולגולתא" ומקף, שלמעלה ממוחין
25 "חכמה", ושרש התורה דנפקא מ"חכמה עלאה" — שבאה
26 מ"חכמה עליונה" — היא רק באה מ"חכמה עילאה", אבל
27 שרשה הוא למעלה מ"חכמה עילאה", הוא ב"מחא סתימאה"
28 ד"אריך אנפין", — בבחינת "מוחא סתימאה" של אריך אנפין —
29 חכמה סתומה שב"כתר", ויהי — איוו בחינה בתורה היא
30 ב"חכמה סתימאה" (סתומה) שלמעלה לגמרי משכל ומהשגה,
31 החכמה דטעמי המצוות, — שהם "סתום ונעלם", ורק בביאת
32 המשיח הוא יגלה טעמי המצוות, שאז תתגלה "חכמה
33 סתימאה", החכמה הסתומה. הרי, כפי שתורה ומצוות הן
34 ב"כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר מאשר תורה, שתורה
35 היא ב"חכמה סתימאה", ענין המוחין שב"כתר", ואילו מצוות הן
36 ב"גולגולתא", בגולגולת ובמקף שלמעלה מחכמה סתימאה
37 שבכתר, כיצד, איפוא, הדבר שכפי שתורה ומצוות הן
38 ב"ספירות" ובאותיות של שם הוי, התורה למעלה מן המצוות
39 (מצוות הן ב"מלכות", אות ה' אחרונה של שם הוי, ותורה היא
40 ב"ז"א", האות וא"ו של שם הוי), וכפי שתורה ומצוות הן
41 ב"כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר מאשר ענין התורה?
42 מתרץ רבנו הזקן: אלא שהוא פחותם המתפלג, — שמה

40. שבת פ"א ה"ב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא עיר אשר כ"ז הוא ג"כ לפנ"ז בירוש' ברכות (פ"א ה"ב) אלא ששם מקדים סוכה ללולב ובשבת לולב ואח"כ סוכה, ולכן מסתבר דכאן הכוונה לסוגיית שבת דוקא (והטעם י"ל כי בשבת הוא עיקר דין זה). אבל צ"ע: בשני הסוגיות (בש"ס שלפנינו) "לעשות לולב ולעשות סוכה" — והחילוק מובן. וראה שו"ע אדה"ז חא"ח ר"ס תרמ"א. ואכ"מ." וראה לקו"ש חלק כ' ע' 267 הערה 10. וש"נ.

לכתחילה, הוא משתמש בלשון זה דוקא, שנוח לו שנתהפכה
שלייתו, ואינו אומר סתם – שנוח לו שלא היה נולד, כי השליא
נוצרה תחלה מהמפה, והיא לבדה היתה עיקר הולד עד
מ' יום שהתחילה צורת הולד. וככה המצות הן עקר
התורה ושרשה, הנהם –
למרות, שהמצות היא
גופנית 1 – אילו, התורה
היא חכמה, – שהיא דבר
רוחני, הוספת כ"ק רבינו:
"ול"ק דא"כ למה תורה
למ' ממצות כדלעיל", רק
שה – המצוות הן
בחיצוניות – עליונותן
מתבטאת בענין מקיף, לא בענין פנימי, וזה – תורה היא
בפנימיות, – ומכניסה נשמה וחיות במצוות, ובדלקמן. – וכפי
שיוסבר להלן. הרי כיוון שהוא לומד תורה ואינו רוצה לקיים
מצוות, חסר הרי העיקר והשושן של תורה, ולכן נוח היה לו
אילו שלייתו מתהפכת ולא נשאר ממנו כלום.

אגרת הקדש

ללולב וכו' וכל הלומד שלא לעשות נוח לו שנתהפכה
שלייתו ע"פ וכו' כי השליא נוצרה תחלה מהמפה
והיא לבדה היתה עיקר הולד עד מ' יום שהתחילה
צורת הולד. וככה המצות הן עיקר התורה ושרשה
הנהם שהמצות היא גופנית והתורה היא חכמה רק
שזה בחיצוניות וזה בפנימיות וכדלקמן.

מפסיקים מלימוד התורה גם לא לקריאת שמע, שואלים על כך
בירושלמי: האם אין סובר ר' שמעון שמפסיקים מלימוד התורה
כדי לקיים מצוה בזמנה – כמו לולב וסוכה, שכך הרי צריך
להיות גם ביחס למצות קריאת שמע? אלא, להלן, מחלק
בירושלמי בין קריאת
שמע לבין שאר המצוות,
שכן, זה "שינון" וזה
"שינון": לימוד התורה
וקריאת שמע הם שניהם
ענין של שינון ולימוד,
ואילו ביחס למצוות
מעשיות בודאי שמורה ר'
שמעון שמפסיקים מלימוד
התורה כדי לקיים מצוה בזמנה. הוספת כ"ק רבינו: "ובענין
התורה עצמה ג"כ יש קדימות המצות, דמון התחלתה ותלוי
קיומה (בדוגמת שלי וולד)". ואומר להלן בירושלמי, אמר רבי
יוחנן "כל הלומד שלא לעשות – נח לו שנתהפכה שלייתו
על פניו וכו'", – הוספת כ"ק רבינו: "ואין ולד" – ולא היה נולד

יום שבת קודש י' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלא, והנה כמו"כ מזווג... עד עמ' 262, כנ"ל.

ה"ק" שהיא מעין המאור, יכולה להיות ההתהוות של "יש
מאין", כפי שהסביר לעיל, המלבש באצילות עד ה'פרסא",
– והמסך שבין "אצילות" ל"בריאה", שהאור של בריאה-יצירה
עשיה יהיה מהות אחרת מאשר האור של "אצילות", והארת
ה'קו" שהיה מאיר
בכלים די' ספירות
דמלכות – של "אצילות",
בקע ה'פרסא" עצמה,
ומאיר בהם – בל' הכלים
של "מלכות דאצילות"
הנעשים נשמה לבריאה
יצירה-עשיה, בבריאה
יצירה-עשיה כמו
באצילות ממש. – ענין
זה של ההארה מה"ק"
שהאיר בכלים דאצילות, הוא גם אחרי שנעשה פרסא ומסך בין
"אצילות" ל"בריאה-יצירה-עשיה", והאור של בריאה-יצירה
עשיה אינו בכלל מהות האור שמ"אצילות", אך, כיוון של'
הכלים של "מלכות דאצילות" בוקעים את הפרסא, שגם אחרי
הפרסא לא יהיה זה ענין אחר לגמרי, ענין של נברא ולא
אלקות, אלא הם ענין של אלקות ואשר לכן הם אור הנשמה
של בריאה-יצירה-עשיה (המהווה ומחיה הנבראים של בריאה-
יצירה-עשיה). הרי כך גם ההארה מה"ק" שבהם גם כן בוקעת
את הפרסא איתם וגם הארת ה"ק" מאירה באור הנשמה של
בריאה-יצירה-עשיה. וכן, גם ה'קו" בעצמו – לא רק הארת
ה"ק" המאירה בכלים דאצילות, כי אם גם ה"ק" בעצמו,
המלבש בסיום וסוף נצח-הוד-יסוד ד"אדם קדמון", שהוא

אגרת הקדש

והנה כמו"כ
מזווג זו"ן דבי"ע נבראו מאין ליש כל הנבראים
והנוצרים והנעשים ע"י אור הנשמה שבתוכן שהיא
אלקות מהכלים די"ס דמל' דאצי' וגם בתוכה הארת
הקו דאור א"ס המלוש באצי' עד הפרסא והארת
הקו שהיה מאיר בכלים די"ס דמל' בקע הפרסא
עמהם ומאיר בהם בבי"ע כמו באצילות ממש וכן
גם הקו בעצמו המלוש בסיום וסוף נה"י דא"ק שהוא

והנה, כמו"כ מזווג-ויחוד, ועיר-אנפין ונוקבא דבריאה-יצירה-
עשיה – "ד"א" (מדות) ו"מלכות" של העולמות בריאה-יצירה-
עשיה, נבראו מאין ליש כל הנבראים – של עולם ה"בריאה",
והנוצרים – היצורים של עולם ה"יצירה", והנעשים, –
הדברים שבעולם
ה"עשיה", כפי שהוסבר
לעיל, הרי מ"מלכות"
דאצילות" ומזווג של
ד"א" ו"מלכות" דאצילות
מתהווים הנשמות
והמלאכים של עולם
ה"בריאה", נבראים שהם
כבר ענין של "יש", וכפי
שהסביר רבנו הזקן, הרי
זה על ידי כוח ה"אין סוף"
הנמשך ב"מלכות" בכלל וביחוד וזיווג ד"א" ו"מלכות" בפרט,
ומצד זה שה"ק" של "אור אין סוף" מלוש בספירות, שבגלל
זה יכולה להיות מהם ההתהוות של מציאות "יש", כך גם
שמיחוד וזיווג ד"א" ו"מלכות" מהספירות של העולמות בריאה-
יצירה-עשיה מתהווים הנבראים של עולמות אלה (וכפי שסיכם
רבנו הזקן, שגם בהם ישנה ההתלבשות של הארה מה"ק" של
"אור אין סוף"), על ידי אור הנשמה שבתוכן, שהיא –
הנשמה היא, אלקות, מהכלים די' ספירות דמלכות
דאצילות, – עשרת הכלים של "מלכות דאצילות" יורדים
בספירות של בריאה-יצירה-עשיה להיות הנשמה והאלקות של
הספירות של בריאה-יצירה-עשיה. וגם בתוכה – ב"מלכות
דאצילות", ישנה הארת ה'קו" דאור אין-סוף – שמצד אור

של הענין שממנו באה ההארה, כך שהארת ה"ק" היא עדיין
מהות של אלקות, ואשר לכן היא מתלבשת רק באור הנשמה
של הספירות שהוא אלקות. הארה דהארה כבר אינה המהות
של המדריגה הקודמת, אך היא עדיין המציאות של הענין
הקודם, שלכן ההארה
דהארה מתלבשת בנפש
ורוח של ספירות בריאה
יצירה-עשיה, שכבר אינה
המהות הקודמת (זה לא
אלקות), אך זה עדיין
המציאות של אותו ענין,
ענין רוחני של כלים ושל
ספירות, שלמרות שאין זה
אלקות הרי זה גם כן לא
מציאות של נברא. הארה
דהארה דהארה היא כבר
גם לא המציאות של
ההארה האוריגנילית,
שלכן ההארה דהארה
דהארה של ה"ק".

מתלבשת בכל הנבראים, נוצרים ונעשים שהם מציאות של
נבראים. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "תִּימִים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, - עֲשִׂיתָ,
וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם", - שנמשכת חיות מ"אור אין סוף",
מ"אתה", בכולם (בכל הנבראים), שזה ההארה דהארה
של ה"ק" מ"אור אין סוף", הנמשכת להיות חיות לכל
הנבראים. וְכָל זֹאת בְּבַחֲנֵית הַתַּפְשׁוּת הַחַיּוּת לְהַחְיּוּתָם.
- שבכך יש הבדל בין אופן ההתלבשות ב"אצילות", ובאור
הנשמה של בריאה-יצירה-עשיה, ובנפש ורוח וכלים של עשר
ספירות בריאה-יצירה-עשיה, עד בכל הנבראים, אִמָּנָם
מְצִיאוֹתָ וּמַהוּתוֹ שֶׁל אֹר הָאֵין-סוֹף - עצמו, אִינוּ בְּגֵרָד
מְקוֹם כָּלָל, - שנאמר שב"אצילות" נמצא "אור אין סוף" באופן
אחד ובבריאה-יצירה-עשיה ופרטיו - באופן אחר, אלא הוא
וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין - כל העולמות, בְּשֹׁה, וְ"אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת
הָאָרֶץ אֲנִי מְלֹא" - אומר הקדוש ברוך הוא, בְּהַשְׁוָאָה אֶחָת, -
שכשם שהוא מלא בשמים כך הוא מלא בארץ, וְ"לִית אֶתֶר
פָּנִי מִנִּיה" - אין מקום ומדריגה שהוא פנוי וריק ממנו יתברך,
אֶף בְּאָרֶץ הַלּוֹז הַנִּשְׁמִית, רַק שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵית מְקוֹן וְסוֹכֵב,
- אין הוא מאיר בפנימיות, שירגש כפי שהחיות מורגשת, כי אם
הוא באופן של מקיף והעלם, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר הַפְּרִשׁ - של
"סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין", בְּלִקְוֵי אִמָּרִים, - בחלק הראשון של ספר
ה"תניא"⁴², וְלֹא הַתַּפְשׁוּת וְהַתַּלְבְּשׁוּת הַחַיּוּת - מה שמהות
ומציאות ה"אין סוף" מלא בכל העולמות - אין זה באופן של
התפשטות והתלבשות החיות, לְהַחְיּוּתָם וְלַהוּתָם מֵאֵין לֵישׁ,
- שגם על ההתהוות מ"אין" ל"יש", למרות שזה על ידי כוח נעלם
של "אור אין סוף", הרי זה, אבל ענין של גילוי והתפשטות
להתהוות הבאה על ידי הספירות והמדריגות הממשיכות

1 סוֹף רְגֵלִי הַיּוֹשֵׁר שֶׁלֹּ - של אדם קדמון, הַמְסַתִּימִים בְּמַלְכוּת
2 דְּעִשְׂיָה, הִנֵּה הָאֵרֶת ה"ק" מְאִירָה מִשָּׁם - מנצח-הודי-יסוד
3 דָּאֵם קִדְמוֹן, וּמַתְלַבֶּשֶׁת בְּאֹר הַנִּשְׁמָה דִּי' סְפִירוֹת
4 דְּבְרִיָּאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שֶׁהוּא אֱלֻקוֹת. "א"ק" הוא אדם קדמון,
5 שענינו הוא - המחשבה
6 הראשונה האוצרת
7 בתוכה ומקיפה את כל
8 סדר ההשתלשלות
9 ("צופה ומביט עד סוף כל
10 הדורות"), ומתפרטים
11 שבמחשבה הקדומה הזו
12 באה החיות של כל סדר
13 ההשתלשלות, ובוזה גופא
14 ישנם "יושר" ו"עִיגוּלִים" -
15 "עִיגוּלִים" הוא ענין של
16 "מקיף", המקיף על כל
17 מדריגות ההשתלשלות
18 בהשוואה ובאופן שזה,
19 ש"אצילות" ו"עשיה"
20 מוקפים יחד; ו"יושר" הוא
21 הענין של אור פנימי, הנותן חיות בכל ענין של השתלשלות
22 בהתאם למהות ולמדריגת הענין, הרי רגלי היושר של אדם
23 קדמון מסתיימים במדריגה האחרונה של עולם ה"עשיה", שהיא
24 "מלכות דעשיה". ועל כך הוא אומר, שהארת ה"ק" המאירה
25 עד "מלכות דעשיה" (לא מצד ההתלבשות בכלים ד"אצילות",
26 כי אם ענין ה"ק" המאיר ב"א"ק" (אדם קדמון) - נמצאת בכל
27 מדריגות ההשתלשלות, עד במדריגה התחתונה של "מלכות
28 דעשיה" הבאה מהמחשבה הקדומה ד"א"ק"), הרי ענין זה
29 והארה זו מה"ק" מאיר ומתלבש באור הנשמה של עשר
30 הספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה, שהוא אלקות.
31 וְהָאֵרֶת דְּהָאֵרֶת, - מה"ק", מַתְלַבֶּשֶׁת בְּנִפְשׁ רִיחַ דִּי'
32 סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, - לא רק באור הנשמה כי אם
33 גם בנפש רוח, וְאֵף גַּם בְּכָל הַכָּלִים שֶׁלָּהֶם. בכלים של ספירות
34 בריאה-יצירה-עשיה, למרות שאין הם אלקות, שמצד הארת
35 ה"ק" מהכלים דאצילות לא מאירה שם ההארה, שכן
36 "אצילות" אינו מאיר ואינו מתלבש בענין שאיננו אלקות, אך
37 מצד ה"ק" עצמו שלמעלה מ"אצילות" יורדת (מצד המחשבה
38 הקדומה של אדם קדמון) הארת ה"ק" באופן של הארה
39 דהארה גם בכלים של ספירות בריאה-יצירה-עשיה. וְהָאֵרֶת
40 דְּהָאֵרֶת דְּהָאֵרֶת, - כלומר המדריגה השלישית של הארה,
41 הוּא בְּכָל הַנִּבְרָאִים - של עולם ה"בריאה", וְנוֹצְרִים - של
42 עולם ה"יצירה", וְנִעְשִׂים, - של עולם ה"עשיה", שעל ידי זה
43 מאירה בכל נברא ונוצר ונעשה, הכוונה שבמחשבה הקדומה
44 ד"א"ק", שעל הנברא ונוצר ונעשה להשלים, וכוונה זו היא
45 החיות של הנברא ונוצר ונעשה. הענין של "הארה דהארה
46 דהארה" הוא, שהארה איננה עצם אבל היא עדיין אותו מהות

ובפרט – כפי שההארה האלקית ממנה נעשית ההתהוות, באה
 בגילוי, על ידי האותיות, כפזר לעיל. – שהאותיות יש בהן
 יותר ענין ההתחלקות וההגבלה מאשר הכלים. על כל פנים הרי
 אמר לעיל, שלא רק בספירות של העולמות, בנשמה, ובנפש
 רוח, ובכלים, יש גם
 מהאור הפנימי של "אור
 אין סוף" (ה"ק", שענינו
 אור שבשביל העולמות,
 אור שיאיר את העולמות
 באור פנימי ה"נרגש"
 בעולמות, כפי שחיות
 נרגשת), וגם מהאור
 הסובב ומקיף (אור שהוא
 למעלה מעולמות, והשפעתו בעולמות הוא רק באופן זה שהוא
 נשאר למעלה מהם, ואינו נרגש בהם בפנימיות), הרי לא רק
 שבספירות יש מכל אחד משני הסוגים שבאור, כי אם גם בכל
 נברא יש משני הסוגים שבאור; ההבדל מתבטא רק בכך אם זה
 בא בהארה, או בהארה דהארה, או בהארה דהארה דהארה;
 כשזה בא באופן של הארה, הרי אין זה אכן העצם מ"אור אין
 סוף", אך זה עדיין המהות של "אור אין סוף", וכשזה בא באופן
 של הארה דהארה, אין זה גם המהות של "אור אין סוף", כי אם
 המציאות בלבד (כלומר, שאין זה ענין שמהותו אלקות, כי אם
 מציאות של אלקות בלבד); אך, כשזה בא באופן של הארה
 דהארה דהארה, כפי שהדבר בכל הנבראים, אין זה גם לא
 המציאות של ההארה האלקית הקודמת, אלא זה כפי שההארה
 האלקית באה ומתלבשת במציאות של נברא.

ומגלות את הכוח הנעלם, כי אם – ההתפשטות לחיות
 ולהתהוות, באה על ידי הארה דהארה דהארה וכו' מה"קו",
 כפזר לעיל, וגם מאור אין-סוף הסובב ומקיף לארבע
 עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה בשונה, – האור שהוא
 למעלה מעולמות,
 והשפעתו בעולמות היא
 רק באופן שהוא סובב
 ומקיף כל ארבעת
 העולמות בשוה, מאיר –
 גם אל הקו הפנימי –
 שהוא אור פנימי
 בעולמות, דרך הכלים
 דעשר ספירות דבריאה
 יצירה-עשיה, – שהכלים הרי מקיפים לאור המתלבש בתוך
 הכלים, ובהארתו תוך הכלים – נותן בהם כח ועז לברא יש
 מאין. – כפי שהוסבר לעיל, הרי התהוות הנבראים שבכל אחד
 מהעולמות, הוא על ידי הכלים של הספירות שבאותו עולם; הרי
 הכוח שיש לכלים של הספירות להוות "יש מאין" (התהוות
 שבאה דוקא מעצמות "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") הוא
 מפני שמאיר בהם מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין". ומאחר
 שהבריאה היא על ידי הכלים, – שיש בהם הרי ענין של גבול
 והתחלקות, לזאת – לכן, הם הנבראים כפנימיות רבוי
 והתחלקות – שאחד שונה מהשני, וגבול ותכלית, – למרות
 שהכוח להתהוותם בא מזה"אור הסובב" שהוא בלי גבול, אך,
 מפני שהכוח מאיר בתוך הכלים, הרי ההארה האלקית שישנה
 על ידי הכלים, היא בחינה של התחלקות ובאופן של גבול,

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' א

וזמן האיסור חל עליהן עצמן דין 'נותר', אם כן, עצמות שאר קדשים
 אמאי – [מדוע] אין מענין שריפה, הרי אף אם הוציאו מהן את
 המוח מכל מקום טעונות הן שריפה מחמת עצמן.
 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, הכא – כאן, בברייתא זו,
 במאי עסקינן – באיזה אופן מדובר, כגון שמצאן חלוצין – שמצא
 עצמות קדשים שבורות, שהוציאו מתוכן את המוח, אלא שאין
 ידוע אם הוציאוהו קודם שנעשה נותר, וממילא אין צריך לשרוף
 את העצמות, או שהוציאוהו לאחר מכן, וחל דין 'נותר' אף על
 העצמות, וצריך לשרוף. ועל כך אומרת הברייתא, שעצמות שאר
 קדשים דאין בהן משום איסור שכיבת העצם, יש לתלות דמין דנהו
 נותר חלוצינהו – שקודם שנעשו נותר הוציאו מהן את המוח
 ואכלוהו, כדי שלא יבואו בו לידי איסור, ונמצא שעצמות אלו לא
 הוו שימוש נותר – לא שימשו לאיסור 'נותר', ולפיכך לא בעו –
 אינן צריכות שריפה. אבל עצמות הפסח דיש בהן משום איסור
 שכיבת העצם, יש לתלות דלכתר דנהו נותר הוא דחלוצינהו –
 שלאחר שחל על המוח שבתוכן איסור 'נותר' שברן והוציאו, שכן
 עתה לאחר שנפסלו אין איסור שבביתן לשיטת רבי שמעון, והו
 להו שימוש נותר – ונמצא שעצמות אלו שימשו את המוח לאחר
 שנאסר משום 'נותר', ובעו שריפה – ולפיכך יש להצריכן שריפה.
 הגמרא מביאה תירוצ' נוסף על קושיא זו: רב וביי אמר, הכא – כאן,
 בברייתא זו, במאי עסקינן – באיזה אופן מדובר, כגון

לענין איסור שבירת עצם.
 מבאר הגמרא: שיטה זו של רבי יעקב היא. דתניא – שכן שנינו
 בברייתא, נאמר בכתוב 'ועצם לא תשברו בו', ותיבת 'בו' למעט
 היא באה, ללמדך, שאיסור שבירת עצם נאמר רק בקרבן כשר ולא
 בפסול. אלו דברי תנא קמא. רבי יעקב אומר, אם היתה לו מתחילה
 שעת הפושר, ולאחר מכן נפסל, יש בו משום איסור שכיבת העצם,
 אבל אם לא היתה לו מתחילה שעת הפושר, אין בו משום איסור
 שכיבת העצם. רבי שמעון אומר, אחר זה ואחר זה – בין אם היתה
 לו שעת הכושר ובין אם לא היתה לו, אין בו משום איסור שכיבת
 העצם.
 הגמרא מקשה על דינו של רבי יצחק מברייתא: מיתיבי – הקשו בני
 הישיבה. שנינו בברייתא, כל עצמות של 'נותר' מן הקדשים אין
 מענין שריפה, אלא שוברן, ומוציא את המוח שבתוכן ושרופו,
 ומשליך העצמות לאשפה, חוץ מעצמות הפסח, שאי אפשר
 לשוברן מפני התקלה – מפני איסור התורה על שבירת עצם בפסח –
 ולפיכך צריך לשרוף עם המוח שבתוכן. מבררת הגמרא: הני –
 אלו העצמות שעוסקת בהן הברייתא, הוי דמי – באיזה אופן
 מדובר, אילימא – אם נאמר, דלית בהו – שאין בהן מוח, למה להו
 שריפה – מדוע צריך לשרוף, הרי מותר להשליכן לאשפה. אלא
 פשיטא – פשוט הדבר שהברייתא עוסקת בעצמות דאית בהו –
 שיש בהן מוח. ואי קלקא דעתך – ואם תעלה על דעתך לומר
 ששימוש נותר מילתא היא, כלומר, שעצמות ששימשו מוח אחר

יום ראשון	יום ראשון	ד תשרי	ה'תש"ד
	צום גדליה נדחה. אבינו מלכנו. סליחות. שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כג"כ. צו"צט. תניא: אמנם . . . קלא והלידה.		
	קצור באור אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באפן הא': ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. עבודת התשובה הבאה על ידי התמימות, כמה בחינות ומדרגות בענין התמימות, וכיחס אל התשובה העולה על כלנה היא תמימות הלב - הנקראת ערנסטקייט [=רצינות] - כאמור באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".		

יום שני	יום שני	ה תשרי	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י. תהלים: כט"ד. ק"קב. תניא: ובזה יובן . . . קלא וכדלקמן.		
	קצור באור אפן הב': ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה כלה וחייתה הוא בדרך אין ערוך מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה על ידי זה אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההוי' של העולם ומלואו.		

יום שלישי	יום שלישי	ו תשרי	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י. תהלים: לה"ל. קג"קח. תניא: והנה כמו"כ . . . 262 להחיותם.		
	קצור באור אפן הג': ו, ואהבת לרעך כמוך, כמו שאמר רבנו הזקן, אשר זהו כלי ל"ואהבת את הוי' אלקיך", ובאור במאמר "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". עבודת התשובה בסבת לב טוב.		

יום רביעי	יום רביעי	ז תשרי	ה'תש"ד
	שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט"ג. קד"קח. תניא: אמנם מציאותו . . . 262 כנ"ל.		
	קצור באור אפן הד': ב, בכל דרכיך דעהו, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון הבעלי עסקים על היושבי אהל בענין ראית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראית השגחה פרטית.		

יום חמישי	יום חמישי	ח תשרי	ה'תש"ד
-----------	-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מח. קט"קיא.
תניא: ועוד . . . קלב דמל' דאצי'.

קצור באור אפן הה':

ה, הצנע לכת עם הוי' אלקיך. זהירות שלא תהיה שום בליטה, וכמאמר "לעולם יהא אדם ערום ביראה", וענין הערמומית הוא שלא יהיה נכר כלל, ידוע דכמה מחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם, ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.

יום שישי	יום שישי	ט תשרי, עריוהכ"פ	ה'תש"ד
----------	----------	------------------	--------

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד. קיב"קיד.
תניא: ולפמ"ש בס' . . . 264 במ"א.

בפרות: "בני אדם – ולשלו" שלש פעמים, ובכל פעם מסבב ג' פעמים, סך הכל מסבב ט' פעמים.
עד סוף תשרי אין אומרים תחנון. מלקות: המלקה והנלקה שניהם אומרים "והוא רחום" שלש פעמים.
בערב יום הכפורים העבודה היא חרטה על העבר, ביום הכפורים – קבלה על להבא.

שבת קודש	שבת	י תשרי, יום הכפורים	ה'תש"ד
----------	-----	---------------------	--------

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט. קודם כל נדרי: קט"קכג. קודם השינה: קכד"קלב. אחר מוסף: קלג"קמא.
אחר נעילה: קמב"קנ.
תניא: ומזה יובן . . . עוה"ב.

ליל יום הכפורים מתחילים "ה' מלך תגל" גו'. פסוק "אור זרוע" – פעם אחת, ובקול רם. על דעת הקהל כו' – ג' פעמים, ובקול גמוך. אין כופלים החרוז "כי הגה כחמר". קריאת שמע על המטה כמו בשבת ויום טוב. אבינו מלכנו זכור רחמיך כו' – בכל תפלות היום. בראש השנה ויום הכפורים אומרים "ג' מדות הרחמים בהוצאת הספר תורה גם בשחל בשבת. שיעור תהלים אחר מוסף.
הפטרת מנחת יום הכפורים: ויהי דבר – ובהמה רבה. מי אל כמוך גו'. גם במנחה אומרים לדוד ה' אורי. פתיחת הארון בנעילה לאשרי, ונשאר פתוח עד אחרי כל תפלת נעילה. בקדיש הנעילה – לעלא ולעלא, אין באלקינו, עלינו. ואין נושאים בפנים.
אומרים "היום יפנה", גם אם העריב היום. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי" עד למחר.

יוהכ"פ קומט אויס צו פאסטען זעקס און צוואנציג שעה.

ביום הכפורים יוצא לצום עשרים ושש שעות.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' ב

1	לא נתקדשו בקדושת העיר, ולפיכך אסור לאכול בהם קדשים	7	פסחא – כזית בלבד מבשר הפסח היה מגיע לכל אחד מבני
2	קלים, וגגות ועליות שבעזרה לא נתקדשו בקדושת העזרה,	8	החבורה, מאחר והיו חבורות גדולות נמנות על כל קרבן.
3	ולפיכך אסור לאכול בהם קדשי קדשים.	9	והמימרא השניה היא, והלילא פסע אינרא – ההלל היה מבקע את
4	הגמרא מקשה סתירה בין מימרות של רב: איני – וכי כך הוא הדין,	10	הגגות. ולשון גזמא נקט, וכוונת הדברים היא שמאחר ואנשים
5	שלא נתקדשו גגות העיר ירושלים, והאמר [והרי אמר] רב שתי	11	רבים אמרו הלל על הגגות בליל פסח, היה נראה הדבר כאילו
6	מימרות משום [משמו של] רבי תייא, המימרא האחת היא, ביותא	12	הגגות מתבקעים מקולותיהם.

נאמנות גוררת נאמנות

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ד

ולכאורה מהלכה זו, שעם הארץ נאמר על טהרת היין של תרומה מאחר ומעורב בו יין המיועד לנסכים שעליו הוא נאמן, ששני החלקים מותרים.

אמנם, רש"י (חגיגה כה, ב) מפרש כי ההיתר הוא משום בזיון הקדשים, שאם נטהר רק את היין המיועד לנסכים ונטמא את היין של תרומה, נמצא שמקריבים למזבח יין שיש פקפוק בטהרתו ולכן מטהרים הכל. ואם כן אין ללמוד מכאן לדינים אחרים.

אך עדיין יש להוכיח מכאן שמעיקר הדין אין לאסור הכל, כי אם נאסור הכל והיין לא יתנסך למזבח אין חשש לביזיון הקדשים, ומוכת שמעיקר הדין היה צריך להתיר את יין הנסכים ולאסור את יין התרומה, וזו ראייה לדעה שיתכן לאסור חלק אחד ולהתיר את השני. אלא שיתכן לחלק כי מעיקר הדין עם הארץ נאמן על הכל ורק מדרבנן החמירו שלא לסמוך עליו לתרומה, וכאשר חומרא זו תגרום לאסור את שאר היין שבחבית לא גזרו, אך בבשר טרף שהתערב בכשר, הבשר שנמצא במקומו אסור מדאורייתא, ואין להתירו מחמת החלק הכשר.

שו"ת נדיב לב יו"ד סי' י

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יא, הלכה ד: הביא לו עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות השנה ואמר: הפרשתי בתוכה קדש, אפלו רביעית – מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על הכל.

בבשר טרף שהתערב בכשר, אם הספק התעורר לאחר שנלקח ממקומו הולכים אחר הרוב, ואם רוב הבשר באזור כשר מניחים שנלקח מהרוב, אך אם הספק התעורר כאשר הבשר נמצא במקומו הראשון ('קבוע'), אוסרים אפילו כשרוב הבשר כשר.

ואם נשחטו כמה בהמות ובבדיקה שלאחר מכן התברר שאחת מהן היתה טריפה, אך קודם לכן אחת הבהמות נחתכה וחציה נמכר וחציה נשאר בחנות, מעיקר הדין יש לאסור את החצי הנותר שהרי הוא 'קבוע' במקומו, ולהתיר את החצי שנמכר שהרי פרש ממקומו אבל הרי לא יתכן שחצי הבהמה כשר וחציה טרף!

ונחלקו הפוסקים בדבר: יש אומרים שמאחר והחצי שיצא מותר, גם החצי הנשאר מותר. יש שאוסרים את הנשאר וממילא גם את שיצא (תשובת הגאונים בתראי סי' ה). ויש אומרים שהחלק שיצא כשר והנשאר טרף (פר"ח יו"ד בסופו. ש"ש

ג, ד).

איך אכלו אחי יוסף משחיתת נכרי?

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ד

ואכלת – ממה שאתה זוכה אתה אוכל, היינו שישראל שמצווים על השחיטה שחיתתם כשרה, אבל שחיתת הנכרי שאינו מצווה עליה אינה שחיטה ונעשית הבהמה נבילה וטומאתה מן התורה.

ויש להביא ראייה לשיטת הרמב"ם:

אמרו בגמרא (חולין צא, א) שבציווי יוסף לאיש אשר על ביתו "וטבוח טבח והכין" (בראשית מג, טז) התכוון לומר "פרע להן בית השחיטה", כדי "שלא יאמרו (אחי יוסף) בשר הנחירה אני אוכל, לפי שבני יעקב שומרי מצוות היו" (רש"י חולין שם). ולכאורה קשה, כיון שאחי יוסף חשבוהו לנכרי מה תועיל שחיטת האיש אשר על הבית, והרי שחיטת נכרי נבילה?

אלא שידעו שיוסף ואנשי ביתו אינם עובדי עבודה זרה ושחיטת נכרי שאינו עובד עבודה זרה כשרה מן התורה (ורק מדרבנן שחיטתו נבילה גם אם אינו עובד ע"ז – ראה כסף משנה הל' שחיטה שם) וכדברי הרמב"ם ששחיטת נכרי פסולה מחשש עבודה זרה, אבל לדברי הראשונים ששחיטת נכרי אינה שחיטה, מה התועלת בפריעת בית השחיטה, והרי אין כאן תורת שחיטה כלל והיא נבילה מדאורייתא! (פלתי יו"ד סיב סק"א).

הלכות שאר אבות הטומאות, פרק ב הלכה י: שחיטת עובד פוקדים – נבילה ומטמאה... וקרוי בעיני, שאף זה מדרבי סופרים... ואם תאמר: והלא היא אסורה באכילה דין תורה! לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי המפרה אסורה ומתהורה.

והראב"ד השיג עליו: הנכרים "הם כבהמות אין מטמאין ואין מיטמאין... והחושב אותם לכלום – אוסף רוח בחפניו".

ויש לבאר את המחלוקת (מי נפתח, אמנה ארת קא):

בהלכות שחיטה (פ"ד ה"ד) כתב הרמב"ם שפסול שחיטת נכרי נלמד מ"פן תכרות ברית ליושב הארץ... וזבחו לאלוקיהם ואכלת מזבח" (שמות לד, טו) – "מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבח" אתה למד שזבחו אסור". ואם כן פסול שחיטת הנכרי הוא משום ששוחט לשם עבודה זרה. ופסוק זה מלמד איסור אכילה, אבל טומאתה היא מדרבנן, כפי שכתב כאן שטומאת עבודה זרה מדבריהם.

אבל הראב"ד סובר שהנכרי אינו בתורת שחיטה כלל, והרי זה כאילו מתה הבהמה מאליה ואסורה משום נבילה. וכך כתבו התוספות (חולין ג ד"ה קסבר) והרא"ש (שם פ"א ס"ה) שהלימוד לפסול שחיטת גוי הוא מהפסוק "וזבחת..."

שלש או שש עונות?

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ד

— הרי היא טמאה ברוחה קרי.

המקור לדין פולטת שכבת זרע הוא מאזהרת משה רבינו

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ה, הלכה יא: האשה שפליטה שכבת זרע, אם פליטה אותה בתוך שלש עונות

שלימות בענין" – "משמע דגרסתו היתה שלש עונות" (חידושי הצמח צדק שבת שם).

אך בשולחן-ערוך נפסק שפולטת שכבת זרע צריכה להמתין שש עונות: "הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה אם הוא תוך שש עונות לשמושה סותרת אותו יום" (י"ד סי' קצו סי"א). ובטעם הדבר כתב ה'בית-יוסף' (שם): "מאחר שכולם זולתי הרמב"ם ואור זרוע פוסקים [כרבנן] דעד שש עונות לא מסרחא שכבת זרע, הכי נקטינן. וכן ראיתי למורי הרב כמהר"ר יעקב בי רב זלה"ה דורש ברבים".

אך ה'חתם-סופר' (שו"ת י"ד סי' קעט) מצדד להקל כדעת הרמב"ם (במקרה מסוים בו הוא דן בתשובתו): "...יש להקל בכהאי גוונא ולכל הפחות תמתין ג' עונות דהרי לרמב"ם דפסק כרבנן... סגי בג' עונות".

את בני ישראל לפני מתן-תורה (יתרו יט, טו): "היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה" – מכאן "לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה" (שבת פו, א). ונחלקו תנאים במספר העונות שצריכות להיות בשלשת הימים. לדעת רבי אלעזר בן עזריה (מקוואות פ"ח מ"ג): "הפולטת ביום השלישי טהורה", ומספיק שיהיו "שלש עונות שלימות" (פיה"מ לרמב"ם שם). אך בגמרא (שבת שם) מובא שלדעת חכמים "שש עונות שלימות בעינן".

ועל פסק הרמב"ם כדעת ראב"ע שמספיק שלש עונות הקשה ה'כסף משנה' למה לא פסק כחכמים שהם רבים, ותיירץ שלרמב"ם היתה גירסא אחרת בה נאמר: "אבל חכמים אומרים שלש עונות..." , וכך כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (מקוואות שם): "וחכמים גם כן סוברים כך כמו שכתבו בתלמוד בשבת אבל חכמים אומרים שלש עונות

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ד

ידים עסקניות

אחד – סתם ידים עסקניות הן וסביר שנגעו במקומות מטונפים, ולכן גזרו עליהן טומאה ונטילת ידיים (רש"י שבת יד, א ועוד). טעם שני – כיוון שהידיים נגעו בטומאה וגזרו על הידיים להיות 'שני לטומאה' כדי לפסול את התרומה במגע (הובא בשו"ע אדה"ז ריש סי' קנח).

ובמשמעות של ידים עסקניות הן נחלקו: לשיטת רש"י, זהו רק מטעם לכלוך וביזיון לטומאה, אבל לשיטת הרמב"ם זהו מטעם הטומאה שהידיים נגעו בה.

ולפי זה ניתן להסביר את הדעה שהעושה צרכיו לא יברך שוב על הנטילה, כי אם חיוב הנטילה הוא מצד לכלוך, כיוון שאינו מסיח דעתו מן הסעודה ושומר על נקיות ידיו מתוך מודעות וכוונה (באמצעות הנטילה), אין לחייבו שוב בברכה, וספק ברכות להקל.

אמנם, אם נוקטים שחיוב הנטילה הוא מצד גדר טומאה, סוף סוף נטמאו ידיו ויהיה חייב לברך "על נטילת ידיים".

(אור זרוע לצדיק, עמ' 150)

הלכות שאר אבות הטומאה פרק ח, הלכה ח: שְׁלֵמָה הַמִּלָּה וּבֵית דִּינֵנו נִזְרֵנו עַל כָּל הַיָּדִים שֶׁהָיוּ שְׁנִיּוֹת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא יָדַע בְּרֹאֵי שְׁנִמְמָאוּ, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדִים עֲסָקְנִיּוֹת.

אדמו"ר הזקן מביא שתי דעות (אור"ח סי' קסד, ב) במי שעשה צרכיו באמצע סעודה (בה נטל את ידיו). לדעה אחת, כיוון שעשה צרכיו ונגע במקומות המטונפים, עליו ליטול ידיים שוב ולברך על הנטילה ולפי דעה אחרת, לא יברך כי ה' בדעתו לטהר את ידיו ולחזור לסעודה ואין כאן "היסח הדעת".

ויש לתמוה:

לכאורה, עיקר תקנת חכמים ליטול ידיים לחם נובעת מכך ש"הידיים עסקניות הן" ויש לחשוש שמא נטמאו הידיים. ואם בסתם ידים גזרו חכמים טומאה מספק, קל-יחומר בעושה צרכיו באמצע הסעודה שבוודאי יש לחייבו ליטול ידיים בברכה?

ויש לבאר:

הראשונים נתנו שני טעמים למצוות נטילת ידיים: טעם

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ד

רחיצה לאחר הטבילה

נכנסו אחר הטבילה במרחץ, וכן כתב נמי רבינו שמואל בן נוסרנאי, דלא עלתה לה טבילה, וראיתם מ"ח דבר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים לאחר טיבול משום שהיו אומרים לא אלו מטהרים אלא אלו מטהרים".

אבל הרבה ראשונים (הובא בדרכי משה י"ד שם) נחלקו על-כך וכן מובא במרדכי עצמו: "ובעניתי נראה לי דלא נפסל הטבילה, וקרוב הדבר בעיני דאפילו לכתחלה יכולה לרחוץ בתר טבילה לאלתר" כיון שחכמים לא פסלו את הטבילה, אלא "דגזרו טומאה על המים שפוסלים אדם שטבל כבר", אבל "בעלה חולין הוא" (ראה גם ביאור הגר"א וערוך השולחן שם).

ולהלכה כתב הרמ"א (י"ד סוף סי' רא) שנהגו להחמיר כדעת האוסרים אולם ב'לחם ושמלה' (שמלה שם ס"ק קכב) כתב

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ט, הלכה א: ...שֶׁהָיוּ רַב הָעַם מְדַמִּים שֶׁמִּים שְׁאֹבִים שְׂרוּחֲצִין בָּהֶן בְּאַחֲרֵיהֶן הֵן שְׁמִיטָהּ, לֹא הַטְּבִילָה שֶׁבָּמִי מְקֻנָּה, וְהָיוּ מוֹכְלִין בְּזִילֹל בְּלֹא בִּינָה. וּלְפִיכָךְ נִזְרָה, שֶׁכָּל שֶׁבֶא רָאשוֹ וְרֹב מִמֶּם שְׁאֹבִים אוֹ שְׁנִפְּלוּ עַל רָאשוֹ וְרֹב – נִטְמָא.

האם גם בשאר טבילות, לא לתרומה, אסור לרחוץ לאחר הטבילה?

ה'אור זרוע' (סי' תשנה סעי' ג) כתב: "הלכה למעשה על אשה שטבלה שצריכה להיזהר שלא תכנס למרחץ ביום טבילתה... דהא ההיא טעמא דגזרו בתרומה שייך נמי בנדה לבעלה". וכן מובא במרדכי (הובא בב' לטור י"ד סוסי' רא) "כתב הראב"ה שמעתי קורין תגר ומליזין על בנות ישראל הטובלות אם

להתרחץ אחר הטבילה (ראה 'כפר חב"ד' גל' 1517 עמ' 53). ואף בטבילה של ערב שבת יש נהגו שלא לרחוץ אחר המקוה על פי מה שכתב האריז"ל (שער הכוונות ח"ב עמ' כו): "וכשתעלה מהטבילה, אל תנגב עצמך במטפחת, כי מימי שבת צריך הגוף שישאב אותם".

"דאפילו במקום שנהגו לאסור שתחזור למרחץ, מכל מקום אם נהגו להקל בשפיכת מים חמים על הגוף אין למחות", ואכן, הפוסקים כתבו שבאופנים מסוימים יש להתיר (ראה טהרה כהלכה ח"ב עמ' תקסה).

גם בנוגע לטבילת עזרא מובא (שו"ע הקצר ח"א עמ' 122) שמתור להתרחץ אחר הטבילה, אולם רבים מחמירים שלא

הכלי מצרף לקודש

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ד

ואם כך ברור שאין הצירוף מועיל לענין קמיצה ומדוע כתב "ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ויעיל בדיעבד)?

ומבאר הגר"י אברמסקי (חזון יחזקאל פסחים י"ט, א):

לטומאה הצירוף צריך לחבר את החלקים ולעשותם אחד (ראה לכך מההלכה: "עיסה שלשה במי פירות - אינה חיבור שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד" (הל' טומאת אוכלין פ"ו הי"ג); כי אף שמכונסים יחד, אינם כגוש אחד). מה שאין כן לענין מנחה אין צורך שהסולת שבכלי ממנו הוא קומץ יהיה גוש אחד, אלא די שהם מכונסים במקום אחד.

ולכן, לענין טומאה שכדי שהאוכל שבכלי יקבל טומאה כאשר נגיעת הטומאה היתה במקצת המאכל, צריך האוכל להיות כגוף אחד, אין צירוף הכלי מועיל מן התורה, כי אין בכוחו לעשות את החלקים המפוזרים לגוף אחד (אלא שמעלה עשו חכמים לקודש (לעיל ה"א) ומצד מעלה זו כל מה שבכלי "כגוף אחד"), אבל לקמיצת המנחה אין צורך שהעשרון יהיה גוף אחד, ויש מקום לומר שאף מדאורייתא הכלי מצרף את החלקים, וקמץ ממקצתו כאילו קמץ מכולו.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יב, הלכה ז: הכלי – מצרף מה שבתוכו לקדש... כלי שהוא מלא פירות פרוזין זה מזה, כגון צמון ופרוזה, ונגיעה טמאה באחד מהן – נטמא כל מה שבתוכו לקדש... וכל המעלות של דבריהם הם. הרמב"ם פוסק כרבי יוחנן (תגינה כב, א) שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש לענין טומאה מדרבנן.

והקשה ב'כתר המלך' (כאן):

הגמרא (מנחות כד, א) מסתפקת בעשרון סולת של מנחה שחלקוהו לשני חלקים והם מונחים בכלי ואינם נוגעים זה בזה - האם צירופם על ידי הכלי מועיל מדאורייתא ונחשבים כעשרון אחד וניתן לקמץ מזה על זה, או שהצירוף הוא מדרבנן ולחומרא לטומאה שאם נגע הטמא בחלק אחד נפסל גם החלק השני, אבל לא לקולא, ואין לקמץ מאחד על השני.

והנה, הרמב"ם הביא הלכה זו בהלכות פסולי המוקדשין (פ"א הכ"ג) וכתב: "חלק העשרון בכלי אחד ואין חלקיו נוגעין זה בזה ואין ביניהם מחיצה, הרי זה ספק אם מצרף הכלי לקמיצה" (ובדיעבד אם קמץ והקטיר הורצה). ויש לתמוה: הרי כאן כתב בפשיטות שצירוף כלי הוא מדרבנן,

יום שבת ויום הכפורים י' תשרי ה'תשע"ד

'אין מחזיקין טומאה ממקום למקום'

המעטן טמא, היינו רק הזיתים שבמעטן טמאים אבל אלו שבג טהורים.

והקשה ה'כסף משנה':

במשנה (טהרות פ"ט ה"ט) הובאה הלכה זו כדעת רבי, והרי כלל הוא שאם בברייתא נחלקו תנאים וסתם משנה היא כאחת הדעות ההלכה כסתם משנה (יבמות מב, ב), ואיך פסק הרמב"ם כחכמים לא כדעת המשנה?

ומיישב ה'תוספות יום טוב' (טהרות שם ד"ה נמצא):

בדין המשנה "נמצא במעטן - הגג טמא", יש לתמוה מדוע הוא שונה מהדין הקודם, כשנמצא השרץ בזיתים שבג, שהזיתים שנשארו במעטן טהורים כי תולים שהשרץ נפל למעטן רק לאחר שהעלו את הזיתים לגג, הרי גם כאן כשנמצא במעטן יש לומר שהשרץ נפל למעטן לאחר שהעלו את הזיתים לגג ומה שבג טהור?

ובגלל תמיהה זו פסק הרמב"ם כחכמים ולא כרבי למרות הכלל שהלכה כסתם משנה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יז, הלכה ד: ה'ה קוצה זיתים מן המעטן ומעלה אותן לגג, ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורים. נמצא במעטן - המעטן טמא.

המלקט זיתים מן המעטן (כלי שצוברים בו את הזיתים) והעלה אותם לגג (כדי לייבשם), ונמצא שרץ בזיתים שבגג - הזיתים שנשארו במעטן טהורים ואין אומרים שהשרץ היה במעטן והובא לגג עם הזיתים, כי "אין מחזיקין טומאה ממקום למקום" (ואין זה דומה לקופה שנשתמש בה טהרות (שבהלכה ב) בה מחזיקין טומאה ממקום למקום, כי שם הטומאה נמצאת באותו כלי שהיה במקום אחר - ראה משנה אחרונה (טהרות פ"ט ה"ט ד"ה נמצא)).

ואם נמצא שרץ במעטן לאחר שהעלה את הזיתים לגג, לדעת רבי (תוספתא טהרות פ"א ה"א) זיתים שעל הגג טמאים כי מסתבר שהשרץ היה במעטן לפני שהעלו את הזיתים לגג ונטמאו, ולדעת חכמים הזיתים שעל הגג טהורים, כי תולים שהשרץ נפל למעטן אחרי שהעלו את הזיתים לגג. הרמב"ם פסק כחכמים ולכן כתב "נמצא במעטן -

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ד' - י' תשרי ה'תשע"ד

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ד

הלכות מטמאי משכב ומושב

פרק י

א. עם הארץ - אף על פי שישאל הוא, וישנו בתורה ומצוות - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו [נחשבים] מדרס לטהרות. ואם נגעו בגדיו באכלין ומשקין, הרי הן טמאין; ואם נגע בכלי חרש מאורו, הרי זה טמאהו. ושורפין את התרומה על מגען, אף על פי שטמאתן בספק. ואינן נאמנין על הטהרות, לפי שאינן בקיין בדרדוקי טמאות וטהרות; ולעולם הוא בחזקת טמא, ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו דברי חכמות [החמורות של "חברים", תלמידי חכמים]. ומה הן דברי חכמות שיקבל עליו? שיהיה בטמאות שלא יטמא בהן, ובטהרות שלא יטמא אותן, ויזהר בנטילת ידים, ובטהרת הידים; ושלא יקח מעם הארץ לח, ולא יתארח אצל עם הארץ, ולא יארחו אצלו בכסותו [מעילו].

ב. הבא לקבל דברי חכמות חוץ מדבר אחד מהן, אין מקבלין אותו. ואינהו שנוהג [מנהג חכמות] בצנעה בתוך ביתו - מקבלין אותו, ואחר כך מלמדין אותו עסקי טמאה וטהרה; ואם לא ואינהו שנוהג בצנעה בביתו - מלמדין אותו, ואחר כך מקבלין אותו. ומקבלין אותו לטהרת הידים תחלה, ואחר כך מקבלין אותו לטהרות. ואם אמר: 'אני מקבל אלא לטהרת ידים', מקבלין אותו; קבל לטהרות ולא קבל לידים, אף לטהרות אין מקבלין אותו. כשמקבלין אותו, חוששין לו כל שלשים יום, עד שילמד ויהיה רגיל בטהרות. ואחר שלשים יום משקבל דברי חכמות - הרי בגדיו טהורין, וכל אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל הטהרות כשאר החברים, ואף על פי שאינו תלמיד חכמים.

ג. תלמידי חכמים - הרי הם בחזקת טהרה, ונאמנין, ואינן צריכין לקבל דברי חכמות; אבל משחרב בית המקדש, נהגו כהנים סלסול בעצמן - שלא יהיו מוסרין טהרות אפלו לתלמידי חכמים, עד שיקבל עליו דברי חכמות.

ד. זקן [תלמיד חכם] יושב בשיבה - אינו צריך לקבל, שכבר קבל משעה שישב.

ה. המקבל דברי חכמות, צריך לקבל בפני שלשה חברים; ובגיו ובגיו ביתו, אין צריכין לקבל בפני שלשה חברים - מפני שהוא מלמד, ומרגילן בדרך טהרה. ואשת חבר ובגיו ובגיו ביתו וצבדי, הרי הן חבר; וחבר שמת - אשתו ובגיו ובגיו ביתו בחזקת חברים, עד שיחשדו.

ו. אשת עם הארץ, או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו

שנמכר לחבר - הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי חכמות כבתחלה; אבל אשת חבר, או בתו שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו שנמכר לעם הארץ - אין צריכין לקבל דברי חכמות כבתחלה.

ז. עם הארץ שקבל עליו דברי חכמות, והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ואמר: 'אני יודע בודאי שלא נטמאו' - בזמן שנתעסקו בהן אחרים, הרי הן אסורות כשהיו מקדש; ואם הוא בעצמו נתעסק בהן - הרי אלו מותרות לו, ואסורות לכל אדם. ונשאל החבר על טהרותיו, ומורה בהן טהרה לעצמו; ואין חושדין אותו בכך.

ח. חבר שנעשה גבאי [גובה מיסים] למלך, או מוכס, וכיוצא בהן - דוחין אותו מחכמות; פרש ממעשיו הרעים - הרי הוא ככל אדם, וצריך לקבל דברי חכמות כבתחלה. ט. עם הארץ שקבל עליו דברי חכמות, ונחשד לדבר אחד [בדיני טומאה] - אינו חשוד אלא על אותו דבר. וכל החשוד לחמור, נחשד לקל; והנחשד לקל, לא נחשד לחמור.

י. חבר הנחשד על הטהרות, כגון שמכר אכלין טמאין בחזקת שהן טהורין - הרי זה אינו נאמן לעולם, עד שיודע שחזר בתשובה גמורה.

יא. החשוד על השביעית או על התרומה, שמכרן לשם חלין - הרי זה חשוד על הטהרות; שהחשוד על דבר של תורה, הרי הוא חשוד על דברי סופרים; והאכלין הטמאין, אין מטמאין אחרים אלא מדברי סופרים, כמו שיתבאר. וכל החשוד על דבר - נאמן להעיד בו לאחרים, ולדון בו [להיות דיין] לאחרים; חזקה שאין אדם חוטא כדי שיהנו אחרים.

פרק יא

א. כפר בארנו, שעמי הארץ נאמנין על טהרת פרת חטאת [- פרה אדומה]; מפני חמרתה, אין מזלזלין בה. וכן נאמנין הן על טהרת יין ושמן של נסכים - אם אמרו 'טהור הוא', הרי זה בחזקת טהרה; מפני חמרתו, נזהרין בו. וכן נאמנין הן על התרומה בשעת הגתות והפדים [- בעונת פתיחתם] - מפני שכל העם מטהרין עצמם וכליהם, כדי לעשות יינם ושמנם בטהרה. עברו הגתות והפדים, אינם נאמנין; ב. אלא כהן שהביא לו עם הארץ חבית יין או שמן של תרומה - לא יקבלנה ממנו, מפני שהיא בחזקת טמאה. הניחה עם הארץ אצלו עד גת הבאה, והביאה לו - יקבלנה, אף על פי שהוא יודע שהיא משל אשתקד; שלא יזרו עליהם טמאה בשעת הגתות והפדים.

ג. עם הארץ שנעל ביתו או גתו בשעה שגמרו העם לדרך, והוליד את המפתח מיד לכהן - אף על פי ששהה כמה ימים אחר שעברו הגתות - הרי הלהן בא ופותח

48 וְעָבַר הָרְגֵל - הָרִי שָׁאָר הַחֲבִית וְשָׁאָר הָעֶסֶה בַּחֲזָקָה
49 טְמֵאָה, שֶׁהָרִי נִגְעוּ בָּהּ עֲמֵי הָאָרֶץ; וְאִם עַל פִּי שְׂלֵא נִגַּע
50 בָּהּ אֲלֵא בְּזֶמַן שֶׁהוּא כְּחֹבֵר, אֵינָה טְהוֹרָה אֲלֵא בִּימֵי הָרְגֵל
51 בְּלִבָּד.

52 יא. אַחֲרֵי הָרְגֵל, בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב, הָיוּ מְטַבֵּלִין אֶת כָּל
53 הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן עֲמֵי הָאָרֶץ בְּרִגְלָם
54 בְּשִׁעַת הַחֵג. וְלִפְיָךְ הָיוּ אוֹמְרִין: 'הִזְהָרוּ שְׂלֵא תִגְעוּ
55 בְּשִׁלְחָן', בְּשִׁעַת שֶׁמֶרְאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רִגְלִים; כְּדִי שְׂלֵא
56 יִהְיֶה טְמֵא בְּמִגְעָן אַחֲרֵי הָרְגֵל, וְנִמְצָא צָרִיף טְבִילָה וְהָעֶרֶב
57 שָׁמַשׁ [שְׁקִיעַת הַחֲמָה], וְנִאָּמַר בְּלִחָם הַפָּנִים: "לִפְנֵי תְּמִיד".
58 וְכָל הַפְּלִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהָעֶרֶב שָׁמַשׁ, חוּץ מִמְּזֻבָּח
59 הַזֶּהָב וּמִזֻּבָּח הַנְּחֹשֶׁת - מִפְּנֵי שֶׁצְּפוּיֵיהֶם כְּכַטְלִין לְגִבְיָתָם.
60 יב. עִם הָאָרֶץ שָׁאָמַר: 'טְהוֹר אֲנִי מִטְּמֵאֵת מֵת', אוֹ שָׁאָמַר:
61 'כְּלִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאֵת מֵת' - נִאָּמַר, וּמְטַבֵּלִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם
62 טְמֵאֵת עִם הָאָרֶץ בְּלִבָּד; וְצָרִיף הָעֶרֶב שָׁמַשׁ, וְאֵינּוּ צָרִיף
63 הַזֶּהָה [מִמִּי פָּרָה אֲדוּמָה]. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁשְׁאָלוֹ
64 וְאָמַר 'טְהוֹר הוּא'. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ כְּלִי סֶתֶם מִרְשׁוֹת עִם הָאָרֶץ
65 - חוֹשֵׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא טְמֵא מֵת הוּא, וּמִזִּין עָלָיו שְׁלִישִׁי
66 וְשִׁבְעִי כָּל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם;
67 שְׂלֵא גִזְרוּ טְמֵאָה עַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בְּיִירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ
68 שִׁיתְּבָאָר בְּטְמֵאֵת הַסִּפְקוֹת.

פרק יב

69 א. הַמִּפְקִיד פְּלִים אֲצֵל עִם הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁנָּתַן כְּלִי לְאֶמֶן עִם
70 הָאָרֶץ - הָרִי אֵלּוּ טְמֵאִים טְמֵא מֵת, וְטְמֵאִין מִדְּרָס [כַּחֲדָרָס
71 הַזֶּבֶח]. וְאֵם מִכִּירוֹ שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה - טְהוֹרִים מִטְּמֵא
72 מֵת, אֲבָל טְמֵאִים מִדְּרָס; מִפְּנֵי שֶׁאֲשֵׁתוֹ נָדָה יוֹשֶׁבֶת עָלֶיהָ
73 שְׂלֵא מִדְּעָתוֹ, שֶׁהָרִי אֵין נִזְהָרִין מִן הַטְּמֵאוֹת בְּכַתִּי עֲמִי
74 הָאָרֶץ.

75 ב. הַמֵּנִיחַ פְּלִי בִּפְנֵי עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר לוֹ: 'שָׁמַר לִי אֶת
76 אֵלּוּ' - הָרִי אֵלּוּ טְמֵאִין מִדְּרָס, וְטְהוֹרִין מִטְּמֵא מֵת; הַנִּיחֵן
77 עַל כְּתָפוֹ - טְמֵאִין מִדְּרָס וְטְמֵא מֵת. שֶׁכֵּן כְּלִי בְּבֵית
78 הַכֶּנֶסֶת - הָרִי הֵן טְהוֹרִין, שֶׁאֵינָה רְשׁוּת עִם הָאָרֶץ גְּמוּרָה.
79 הַנִּיחַ כְּלִי בְּמִרְחָץ, וּמִצָּאָן פְּמוֹת שֶׁהֵן - טְהוֹרִין; וּמִלְמַדִּין
80 אוֹתוֹ שְׂלֵא יַעֲשֶׂה כֵּן. הַנִּיחַ גִּתוֹ וּבוֹרוֹ - אִם עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס
81 לְעִיר, וְכֹא וּמִצָּא עִם הָאָרֶץ בְּצִדוֹ [לִידוֹ] - טְהוֹרִין; מִפְּנֵי
82 שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוֹת שִׁיכְנֹס.

83 ג. הַמוֹסֵר מִפְּתַח בֵּיתוֹ לְעִם הָאָרֶץ - כָּל שֶׁבִּפְתִּיחַ טְהוֹר;
84 שְׂלֵא מִסֵּר לוֹ אֲלֵא שְׁמִירַת הַמִּפְתָּח.

85 ד. הַמֵּנִיחַ כְּלִי בַּחֲלוֹנוֹת [תְּאִים] שֶׁבְּמִרְחָץ, וְנָעַל עֲלֵיהֶם
86 - אִם עַל פִּי שֶׁנָּתַן הַמִּפְתָּח לְעִם הָאָרֶץ, כְּלִי טְהוֹרִין; וְכֵן
87 אִם חָתַם עַל הַחֲלוֹן, אוֹ עֲשֶׂה לוֹ סִימֵן - אֲפֹלוֹ מִצָּא הַחוּתָם
88 מִקְּלָקֵל, הָרִי כְּלִי טְהוֹרִין.

89 ה. הַמֵּנִיחַ עִם הָאָרֶץ בְּחוּץ בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוֹ, וְיָשָׁב הוּא [בַּעַל
90 הַבֵּית] מִבְּחוּץ - בְּזֶמַן שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת הַנִּכְנָסִין וְאֶת
91 הַיּוֹצֵאִין - הָרִי כָּל שֶׁבִּפְתִּיחַ מִן הָאֲבָלִין וּמִן הַמִּשְׁקִין וְכָלִי
92 חָרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מִקֵּץ צְמִיד פְּתִיל [- כִּיטוּי מִהַדְּקָה], טְמֵאִין;
93

1 בְּפָנָיו, וּמְטַבֵּלוֹ [אֶת עִם הָאָרֶץ] וְדוֹרֵף, וְנוֹטֵל תְּרוּמָה
2 בְּטְהָרָה; וְאִם לֹא עֲשֶׂה כֵּן - לֹא יִטַּל תְּרוּמָה מִעִם הָאָרֶץ
3 אֲלֵא זִיתִּים אוֹ עֲנָבִים שֶׁאֵינָן מְכַשְּׁרִין, שֶׁאֵינָן מִקְבָּלִין
4 טְמֵאָה.

5 ד. הִבִּיא לוֹ עִם הָאָרֶץ חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה בְּשָׁאָר יְמוֹת
6 הַשָּׁנָה, וְאָמַר: 'בְּתוֹכָהּ קִדְשׁ', אֲפֹלוֹ רְבִיעִית - מִתּוֹךְ שֶׁנִּאָּמַר
7 עַל טְהַרַת הַקִּדְשׁ, נִאָּמַר עַל הַכֹּל. אֲפֹלוֹ בְּשִׁעַת הַגָּתוֹת
8 וְהַבְּדִים, שֶׁעֲמֵי הָאָרֶץ נִאָּמְרִין עַל הַתְּרוּמָה - אֵינָן נִאָּמְרִין
9 עַל הַכֹּל הָרִיקָן, לוֹמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְתֵרוּמָה; וְכֵן אֵינָן
10 נִאָּמְרִין לְעוֹלָם עַל כְּלִי רִיקָם, לוֹמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקִדְשׁ.

11 ה. כְּלִי שֶׁהָיָה בְּתוֹכוֹ יֵין אוֹ שֶׁמֶן, וְרָאִינוּ עִם הָאָרֶץ יוֹשֵׁב
12 וּמִשְׁמָרוֹ כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נִסְכִּים - הָרִי זֶה נִאָּמַר עַל טְהַרַת
13 הַכֹּל, וְאֲפֹלוֹ קִדְשׁ לְגָתוֹת וּלְבָדִים בְּשִׁבְעִים יוֹם; אֲבָל קִדְשׁ
14 לְשִׁבְעִים, אֵינָן נִאָּמְרִין. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׁאָר אֲרֵץ
15 יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בִּירוּשָׁלַיִם, נִאָּמְרִין עַל כְּלִי חָרֵשׁ הָרִיקָן לוֹמַר
16 שֶׁהוּא טְהוֹר לְקִדְשׁ לְעוֹלָם; בֵּין פְּלִים דְּקִים בֵּין פְּלִים גָּסִים,
17 בֵּין שֶׁהָיוּ הַפְּלִים רִיקָנִים בֵּין שֶׁהָיוּ מְלֵאִים - הָרִי הוּא נִאָּמַר
18 עַל הַכֹּל, אִם עַל פִּי שֶׁהִמְשִׁקִּין שֶׁבְּתוֹכוֹ טְמֵאִין; אֲפֹלוֹ הָיָה
19 בְּגִדוֹ שֶׁהוּא מְדֻרָס בְּחוּץ הַכֹּל, הָרִי הַכֹּל בַּחֲזָקָה טְהוֹרָה
20 לְקִדְשׁ. וּמִפְּנֵי מָה הִקְלוּ בָּהֶם? מִפְּנֵי שֶׁאֵין עוֹשִׂין כְּכִשְׁוֹנוֹת
21 [לִיִּצְרוֹר כְּלִי חֹרֵס] בִּירוּשָׁלַיִם.

22 ו. מִן הַמוֹדְעִית [- מוֹדִיעִין] וּלְפָנִים [- כְּלָפִי יִירוּשָׁלַיִם],
23 נִאָּמְרִין עַל כְּלִי חָרֵשׁ; וּמִן הַמוֹדְעִית וְלַחוּץ, אֵינָן נִאָּמְרִין;
24 הַמוֹדְעִית עֲצֻמָּה, פְּעֻמִּים כְּלָפִים וּפְעֻמִּים כְּלָחוּץ. בְּצִד?
25 הָיָה חֹבֵר נִכְנָס, וְעִם הָאָרֶץ יוֹצֵא וְכָלִי חָרֵשׁ בְּיָדוֹ - הָרִי זֶה
26 נִאָּמַר בְּמוֹדְעִית לוֹמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקִדְשׁ; הָיָה שְׁנִיָּה
27 נִכְנָסִין אוֹ שְׁנִיָּה יוֹצֵאִין - אֵינוֹ נִאָּמַר, עַד שֶׁהָיוּ לְפָנִים מִן
28 הַמוֹדְעִית.

29 ז. קִדְרָה [מוֹכֵר קְדִירוֹת] שֶׁהִבִּיא קְדִירוֹת, וְהִנִּיחֵן לְפָנִים מִן
30 הַמוֹדְעִית, וְכֹא הַלּוֹקֵחַ, וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם שֶׁהֵן טְהוֹרוֹת,
31 וְלִקַּח קְדִירָה וְנִכְנַס בָּהּ - הָרִי הִיא טְהוֹרָה לְקִדְשׁ, אֲבָל לֹא
32 לְתֵרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לִקַּח קְדִירָה, וְיָצָא בָּהּ חוּץ לְמוֹדְעִית
33 - הָרִי זֶה טְמֵאָה, בֵּין לְתֵרוּמָה בֵּין לְקִדְשׁ; אִם עַל פִּי שֶׁהֵן
34 הֵן הַקְּדִירוֹת, וְהוּא הַקִּדְרָה עֲצֻמָּה - אֵינוֹ נִאָּמַר אֲלֵא לְפָנִים מִן
35 הַמוֹדְעִית.

36 ח. הַלּוֹקֵחַ כְּלִי חָרֵשׁ מִן הַכְּבִשָּׁן בְּכָל מְקוֹם - הָרִי אֵלּוּ
37 טְהוֹרִין בֵּין לְקִדְשׁ בֵּין לְתֵרוּמָה, וְאֵין אוֹמְרִין: 'שָׁמַר נִגַּע
38 בָּהֶן עִם הָאָרֶץ'; וְאֲפֹלוֹ לִקַּח מִן הַסִּדֵּר הָרֵאשׁוֹן [שׁוּרָה
39 הָרֵאשׁוֹנָה], וְאִם עַל פִּי שֶׁהִכְבִּשָּׁן פְּתוּחַ וְכִבְרָה נִלְקַח חֲצִי;
40 שְׂלֵא גִזְרוּ טְמֵאָה עַל פְּלִים שֶׁבְּכִבְשָׁן.

41 ט. טְמֵאֵת עֲמֵי הָאָרֶץ בְּרִגְלָם [מִשְׁלוּשֵׁת הָרִגְלִים], כְּטִהָרָה
42 הִיא חֲשׂוּבָה - שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲכָרִים [נִחְשָׁבִים תַּלְמִידֵי
43 חֲכָמִים] בְּרִגְלָם, וְכָלִיָּהֶם כָּלִם וְאֲכָלִיהֶם וּמִשְׁקִיהֶם טְהוֹרִים
44 בְּרִגְלָם, מִפְּנֵי שֶׁהִכָּל מִטְהָרִין עֲצָמָם וְעוֹלִים לְרִגְלָם. לִפְיָךְ הֵם
45 נִאָּמְרִים כְּכָל יְמוֹת הָרְגֵל, בֵּין עַל הַקִּדְשׁ בֵּין עַל הַתְּרוּמָה;
46 וּמִשְׁעֵבֶר הָרְגֵל, חוּזְרִין לְטְמֵאָתָן.

47 י. הַפּוֹתֵחַ חֲבִיתוֹ וְהַמְתַּחִּיל בְּעֶסֶתוֹ בְּרִגְלָם [וּמוֹכֵר מִהֶם],

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – יום ראשון ד' תשרי – ספר טהרה – הלכות מטמאי משכב ומושב פא

מתוך מהדורת חזק

והמקצות וכלי חרש המקפין צמיד פתיל, טהורין; ואם
 יש עמהן גוי או אשה, הכל טמא.
יד. הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא
 מחמת יראה, ואמרו: 'לא נגענו בכל מה שהיה בבית
 כשנכנסנו' - הרי אלו נאמנים, אפלו על מקום רגליהן.
טו. המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח, או שמצאו נעול,
 אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח ולא נגנב ממנו כלום - כל
 שבבית טהור; שאני אומר: 'הגנבים פתוחו ונמלכו,
 והלכו להם ולא נכנסו'.
טז. קרדם [- גרד] שאבד בבית, או שהניחו בנזית זו ובא
 ומצאו בנזית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: 'אדם
 טמא נכנס לכאן ונטלו'.
יז. הדר עם עם הארץ בחצר, ושכח כלים בחצר - אפלו
 חביות מקפות צמיד פתיל, או תנור מקף צמיד פתיל -
 הרי אלו טמאין; עד שיפשה לתנור מחיצה גבוהה עשרה
 טפחים, כדי שלא יהיה ברשות עם הארץ.
יח. חבר שהיה לו מחיצה או ספה לפני פתחו של עם
 הארץ, או שהיתה מחיצה או ספה לעם הארץ לפני פתחו
 של חבר - כלים שבפסכה או כלים שבמחיצה טמאים,
 מפני שיש לעם הארץ בספה זו או במחיצה זו רשות
 [להלך בה].
יט. חבר שהיה גגו למעלה מגגו של עם הארץ - הרי זה
 שוטח שם כלים ומניח טהרות, והן בחזקתו; ואף על פי
 שעם הארץ או גוי יכול לפשט את ידו ולגע, אינו חושש
 לא משום טמאה ולא משום יין נסוף. הרי הגגות זה בצד
 זה, או שהיה גגו של עם הארץ למעלה, ושטח החבר
 כלים או שהניח טהרות בגגו - הרי כל מקום שיכול עם
 הארץ לפשט את ידו ולגע, בחזקת טמאה.
כ. שתי חצרות זו לפני זו, הפנימית של חבר
 והחיצונה של עם הארץ - חבר מניח שם כלים ושוטח
 שם פרות, אף על פי שיד עם הארץ מגעת לשם; מפני
 שנותש עליו כגנב.
כא. חצר החלוקה בפסיפס [מחיצה נמוכה], וחבר בצד
 זה ועם הארץ בצד זה - טהרותיו טהורות, אף על פי שיד
 עם הארץ מגעת; מפני שהם ברשות החבר.
כב. חבר שנפל דליו [- דלי] לתוך בורו של עם הארץ,
 והלך להביא במה יעלנו - הרי זה טמא; מפני שהנח
 ברשות עם הארץ שעה אחת.
כג. אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא
 בנו או בתו או בהמתו [של החבר] - כל שבבית טהור,
 מפני שנכנסה שלא ברשות. קדר [מוכר קדירות] חבר
 שהניח קדרותיו שמוכר, ויגר לשותות - הרי הפנימיות
 טהורות, והחיצונות טמאות. במה דברים אמורים?
 בשהניחן סמוך לרשות הרבים - מפני שהעובדים והשבים
 נוגעים בחיצונות בשעת הליכה. היו רחוקות מרשות
 הרבים אם היו כלי אמנותו בידו, הכל טמאות; מפני
 שכליו מוכיחין שהנחו למכר, ויד הכל ממשיכות בהן.

אכל המשכבות והמקצות [- משכב ומרכב] וכלי חרש
 המקף צמיד פתיל, טהורין. ואם אינו רואה, לא את
 הנכנסין ולא את היוצאין - כל שבבית טמא; אפלו היה
 [השומר] פתוח או כרות ידים ורגלים - הכל טמא, מפני
 שהן ברשות עם הארץ.
ו. חבר שאמר לעם הארץ: 'שמר לי פרה זו שלא תכנס
 לבית, או שלא תשבר הכלים' - הרי הבית והכלים
 טהורים; שלא מסר לו אלא שמירת הפרה. אבל אם אמר
 לו: 'שמר לי בית זה שלא תכנס בו הפרה, וכלים אלו
 שלא תשברם' - הרי הם טמאין.
ז. חבר שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיו כליו [-
 בגדיו] מקפלין ומנחין פחת ראשו, וסנדליו וחביתו לפניו
 - הרי אלו טהורין; מפני שהם בחזקת שמירת בעליהם,
 ולא יגע בהם עם הארץ - שהרי הוא אומר: 'עתה יעזר
 ויביט בי'.
ח. עם הארץ ששאל מחבר מטה שיישן עליה, וישן עליה
 בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה המטה, ועד
 מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה המטה ולגע.
ט. המניח עם הארץ בתוך ביתו ויצא, והניחו ער ומצאו
 ער, או ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו ישן - כל
 שבבית טהור; הניחו ישן ומצאו ער - כל מקום הקרוב
 ממנו שהוא יכול לפשט את ידו ולגע בו, טמא. וכן המניח
 אומנים בתוך ביתו - אין טמא, אלא עד מקום שיכולין
 לפשט את ידיהם ולגע; ואין אומרים: 'שמה עלו על גבי
 פסא או סלם, ונגעו בכלים או אכלין התלוין למעלה
 בכהל'.
י. אשת חבר שהניחה לאשת עם הארץ טוחנת בתוך
 ביתה - אפלו פסקה הרחים [- עשתה הפסקה], ואפלו היו
 שתיים - אין טמא, אלא מקום שיכולין לפשט את ידיהן
 ולגע. ואין אומרים: 'שמה האחת טוחנת, והשניה בלשה
 כל שבבית, ושמה נתלת [- טיפסה] ועלת במקומות
 הגבוהות'.
יא. האשה שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת ומצאתו
 עומד בצד פירות - אפלו היו תרומה, הרי הן טהורות;
 שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן האשה שיצאה ומצאה
 אשת עם הארץ חותה בגחלים מתחת הקדרה, הרי הקדרה
 טהורה.
יב. גבאי מלכות [- גובי מס] שנכנסו לתוך הבית למשפן,
 כל שבבית טמא; אם יש עמהם גוי, נאמנים לומר: 'לא
 נגענו' - מפני שאימת הגוי עליהן. במה דברים אמורים?
 בזמן שיש שם עדים שנכנסו, או שהיה המשכון בידם.
 אבל אם אמרו הן מעצמן: 'נכנסנו, אבל לא נגענו' -
 נאמנים; שהפה שאסר, הוא הפה שהתיר.
יג. הגנבים שנכנסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום
 רגלי הגנבים; מפני שהן מפחדין מלבלש, אלא דבר
 שנוטלין. ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין
 והמשקין, וכלי חרש הפתוחים. אבל המשכבות

46 שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין, כמו שיתבאר; ואינו
47 דומה משמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר: 'בלבי היה
48 לשמרה אפלו מדבר הפוסלה', הרי זו מתרת באכילה.
49 נתחלפו לו כלים של שבת בשל חל, ולכשם - נטמאו;
50 שאינו משמר כלים של חל בכלים של שבת. מעשה בשתי
51 נשים חברות, שנתחלפו להן פליהן בבית המרחץ; ובא
52 מעשה לפני חכמים, ונטמאו הכלים. אפלו נפלה מעפרתו
53 [טויר] ממנו, ואמר לחבר: 'תננה לי', ונתנה לו - נטמאת;
54 גזרה שמה יתננה לו עם הארץ, או [י טיבה נוספת]: שלא
55 יהיה החבר משמרה - שאין אדם משמר כלים שאינן שלו
56 ככליו, אלא אם כן הודיעו וסמך עליו.

57 ז. חבר שמת, והניח טהרות - הרי אלו טהורות. הניח
58 כלים, הרי הם טמאות; שאני אומר: שמה נטמאו, והזה
59 עליהן בשלישי, ועדין לא היה עליהן בשביעי; או שמה
60 היה עליהן בשביעי, ועדין לא הטביל; או שמה עדין לא
61 היה עליהן כל עקר.

62 ח. מי שאמר לו עד אחד: 'נטמאו טהרותיך', והלה שותק
63 - הרי זה נאמן, והרי הן טמאות; ואם הכחישו ואמר: 'לא
64 נטמאו' - הרי הן בחזקתן, עד שיעידו שנים. היה עושה
65 [- מתעסק] עמו בטהרות או בנכחים, ולאחר זמן מצאו,
66 ואמר לו בשעה שפגע בו: 'טהרות שעשיתי עמך נטמאו',
67 וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו' [- נפסלו במחשבה] - הרי
68 זה נאמן; אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום, ואחר כך
69 פגע בו פעם שניה ואמר לו - אינו נאמן; אלא הרי זבחי
70 בחזקת פשרות, וטהרותיו בחזקת טהרה.
71 בריך רחמנא דסיעין

הלכות שאר אבות הטמאות

72 יש בכללן שלש מצוות עשה; וזה הוא פירוש: (א) דין
73 טמאת נבלה; (ב) דין טמאת שרץ; (ג) דין טמאת שכת
74 זרע. ועבודה זרה מטמאה בשרץ, וטמאתה מדברי
75 סופרים. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

76 א. הנבלה, אב מאבות הטמאות; פזית מבשרה - מטמא
77 אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר; ומטמא את האדם
78 במשא לטמא בגדים, כמרכב הזב. כיצד? אדם שנגע
79 בנבלה - נטמא, והרי הוא ראשון לטמאה. ואם נגע
80 בכלים, אפלו בשעת מגעו בנבלה - הרי הם טהורים; וכן
81 כלים שעליו טהורין - לפי שהוא ולד, ואין ולד מטמא
82 כלים. אבל הנושא את הנבלה - מטמא כלים בשעת
83 נשיאתו, שנאמר: 'והנשא את נבלתם - יכבס בגדיו';
84 ואותן הבגדים, ראשון לטמאה. ואינו מטמא לא אדם ולא
85 כלי חרש, ואפלו בשעת נשיאתו, כמו שבארנו במטמאי
86 משכב ומושב.

87 ב. אחד בהמה וחסיה, בין מן המתירין באכילה בין מן
88 האסורין - אם מתו, כלן בשרן מטמא בכזית. ושחיתת

1 ואם אין כלי אמנותו בידו, הכל טהורות - חזקתן שלא
2 נגע בהם אדם. חבר שהניח אכלין ומשקין על פתח
3 חנותו, ונכנס - הרי אלו טמאים, מפני שהעוברים
4 ממשמשין בהם.

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ד

פרק יג

7 א. כהן שטהר פליו לגת זו, והניחן לגת הבאה - הרי אלו
8 בחזקתן; שאין עמי הארץ נוגעין בכליו של כהן זה שהן
9 בתוך גתו, מפני שהוא אוכל טהרות. אבל של ישראל -
10 הרי אלו טמאות, עד שיאמר: 'בלבי היה לשמר עם הארץ
11 שיכנס לגת שלא יגע בכלים'.

12 ב. הרוצה לעשות יינו בטהרה באמנין עמי הארץ, הרי זה
13 מטביל את הבוצרין; וכן אם היה עושה שמן, מטביל
14 הבדדין [הדורכים את השמן]; וצריך לעמוד על האמנין עד
15 שיטבילו בפניו - שהרי אינם יודעים הלכות טבילה
16 וחציצה. יצאו חוץ לפתח בית הבד, ונפנו לאחורי הגדר,
17 וחקרו - הרי אלו בטהרתן. עד כמה ירחיקו והם טהורין?
18 עד כדי שלא יסתרו מעיניו; אבל אם נסתרו מעיניו - חזרו
19 לטמאתן, עד שיטבילו פעם שניה, ויעריבו שמשן.

20 ג. הבדדין והבוצרים שנמצאת טמאה לפניהם, נאמנין
21 לומר 'לא נגענו'; וכן בתינוקות שביניהן [נאמנים לומר
22 שהתינוק לא נגע].

23 ד. המטהר את הבדדין, והכניסן לבית הבד ונעל עליהם
24 - אם היו שם כלים שנטמאו במדרס - הרי בית הבד כלו
25 טמא, שמה נגעו באותן הכלים. ואפלו ראה אותן מקדם
26 נזהרין מאותם הכלים, מפני טמאתם - הרי בית הבד
27 טמא; שמה הסיטו אותן, ומדמין שאין המסיט טמא;
28 שאין עמי הארץ בקיאים בטמאת הסט.

29 ה. היו חמירי ופועלי טענין טהרות, ועובדין [הולכים]
30 לפניו - אף על פי שהפליגו יותר ממיל, הרי אלו טהורות;
31 מפני שהם בחזקת שהוא שומרן, והן מפקדין לגע,
32 ואומרים: 'עכשו רבוא, שהרי הוא אחרינו'. אבל אם אמר
33 להם: 'צאו ואני אבוא אחרכם' - כיון שנתפסו מעיניו,
34 הרי הן טמאות.

35 ו. חבר שהיה לבוש בחלוק ועוטף בטלית ומהלך, ואמר:
36 'בלבי היה לשמר את החלוק, והייתי נזהר בו, והסתחתי
37 דעתי מן הטלית' - הרי החלוק בטהרתו; והטלית טמאה,
38 שמה נגע בה עם הארץ. היה סל על כתפו, ומגרפה בתוך
39 הסל, ואמר: 'בלבי היה לשמר את הסל ולשמר את
40 המגרפה מדבר המטמאה, אבל לא מדבר הפוסלה' [-
41 טומאה שאינה מטמאה גלאה] - הסל טהור, והמגרפה
42 טמאה; וכל תרומה שבסל פסולה, מפני המגרפה שפוסלת
43 האכלין שבסל. היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת
44 שהיא חלין, ואחר כך נמצאת תרומה - אף על פי שהיא
45 טהורה, הרי זו אסורה באכילה; שמה נגע בה טבול יום,

46 חטורת רבה? כל זמן שלא טענה [- משא]; הגיע זמן
47 [בגיל] לטען ולא טענה, או שטענה קדם שיגיע זמנה -
48 הרי זה ספק.

49 י. המפשיט נבלת בהמה או חיה, בין טמאה בין טהורה,
50 בין דקה בין גסה - אם לשטיח הפשיט - כיון שהפשיט
51 מן העור כדי אחיזה, והוא שני טפחים, הנוגע בעור זה
52 שהפשיט, טהור; ועד שלא הפשיט שני טפחים, הנוגע
53 בעור כנוגע בפשר. הפשיט כדי לעשות מן העור חמת
54 [ויד] - הרי העור חבור, עד שיפשיט את כל החתך. ואם
55 הפשיטה מרגלה בלבד - הרי העור כלו חבור, והנוגע
56 בעור כנוגע בפשר, עד שיפריש העור כלו מעל הפשר.
57 וכן המפשיט בשרצים - חבור, עד שיפשיט העור כלו.
58 עור שעל הצנאר - חבור, עד שיפשיט את כלו. וכל עור
59 שהוא חבור לטמא, כף הוא חבור להתטמא; שאם הייתה
60 שחיטה, ונגעה טמאה בעור זה שהוא חבור - טמא
61 הפשר.

62 יא. עור שיש עליו פזית נבלה - הנוגע בציב [חוט] היוצא
63 ממנו, ובשערה שפגגו [כנגד הכזית] מאחורי העור -
64 נטמא; מפני שהעור בשערו שומר לבשר. במה דברים
65 אמורים? שפלטתו [השאירתו] חיה; אבל פלטתו סכין -
66 אם היה מרדד [דק], בטל על גב העור.

67 יב. עור שיש עליו פשני חציי זיתים בשר נבלה, העור
68 מבטל; ואינו מטמאין לא במגע ולא במשא - שפל
69 שאינו מטמא מן הנבלה במגע, אינו מטמא במשא. אבל
70 שני חציי זיתים שתחבן בקיסם - הנושא אותן טמא,
71 שהרי נשא פזית; ונוגע טהור, שאין חבורי אדם חבור;
72 והוא שיהיו שניהן מרדדין [דקים] ודבוקין זה בזה, כדי
73 שינטלו כאחד; אבל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה
74 בפני עצמו, בקיסם אחד - אפלו הוליד והביא כל היום,
75 טהור.

76 יג. בשר נבלה שנפסד והכאיש, ונפסל מלאכל הכלב -
77 טהור; לפיכך, נצל [בשר שנימוח וקדש] הנבלה, ספק אם
78 מטמא בכזית או אינו מטמא. בשר נבלה שביש - אם יכול
79 לשרות בפזרין מצת לעת ולחזור לח וראוי לכלב,
80 מטמא; ואם לאו - טהור, ואפלו כאכלין טמאין אינו
81 מטמא.

82 יד. בשר נבלה שהיה סרוח מעקרו, ואינו ראוי למאכל
83 אדם - הרי זה טהור, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה
84 ואכלה", עד שיהיה תחלתה ראויה לגר.

85 טו. שליה של נבלה - הרי היא כפרש וכרעי [- צואה],
86 ואינה מטמאה נבלה; ואם חשב עליה לאכילה,
87 מתטמאה טמאת אכלין. הקבה והחלב של נבלה, טהורין
88 מכלום.

89 טז. בהמה ששפעה חררת דם [גוש דם של עובר מת] -
90 אף על פי שנפטר מן הבכורה - אינה מטמאה לא במגע

1 בהמה טהורה וחיה טהורה, מטהרת אותה בכל מקום;
2 ואפלו שחט חלין בעורה, וקדשים בחיין - הרי אלו
3 טהורין; ואם ארע פסול בשחיטה - הרי זו נבלה, כמו
4 שבארנו בהלכות שחיטה, ומטמאה במשא.

5 ג. בהמה טמאה וחיה טמאה, אין השחיטה מועלת בה;
6 ואחד השוחט אותה, או הנוחר או החונק או שמתה
7 בדרך - הרי זו נבלה. וכל הנבלות מצטרפות לענין
8 טמאה לכזית, אחד טמאות ואחד טהורות.

9 ד. מוח [- שבטעם], הרי הוא כבשר. ודם הנבלה - אינו
10 מטמא נבלה, אלא הרי הוא כמשקין טמאין, שאינו
11 מטמא אדם ולא בליים, מן התורה.

12 ה. חלב בהמה טהורה שמתה - טהור, שנאמר: "והחלב
13 נבלה וחלב טרפה, יעשה לכל מלאכה", מי שאסורו
14 משום נבלה וטרפה. ואם הכשר [לקבלת טומאה] במשקין
15 המכשירין [- ד' משקים] - הרי זה כאכלין טמאין, ואינו
16 כבשר נבלה. והנוגע בחלב החופה את הכליה קדם
17 הפרשה [מן הכליה] - הרי זה טמא, כנוגע בכליה עצמה;
18 שהרי במה חוטין [של בשר] נמשכין ממנה בחלב. אבל
19 בהמה טמאה, וחיה בין טמאה ובין טהורה - אחד בשרה
20 ואחד חלבה לטמאה, ומטמא אדם וכלים בכזית, כבשר
21 הנבלה.

22 ו. הכוי [- ספק בהמה ספק חיה] - חלבו מטמא כבשרו,
23 וטמאתו בספק. לפיכך, אין שורפין עליו תרומה וקדשים,
24 ואין חיבין ברת על טמאתו על ביאת המקדש או אכילת
25 קדשיו.

26 ז. ואלו דברים שאין מטמאין מן הנבלות: העצמות;
27 והקננים והטלפים [- כפות הרגלים] - אפלו עקרן [שורשן]
28 הרף, שאם יחתך מן החי ויוציא דם; והעור, אף על פי
29 שאינו מעבד; והאֵלל [בשר הדבוק לעור], והגידים,
30 והמרק והתכלין המתבשרין עמה. במה דברים אמורים?
31 בזמן שפירשו מן הנבלה. אבל הנוגע באחד מכל אלו
32 כשהן מחברין בבשר, הרי זה טמא; והוא, שיהיה בבשר
33 פזית - שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית.

34 ח. האֵלל, בין שפלטתו [- נשאר דבוק בעור כשהופשט
35 באמצעות] סכין בין שפלטתו [הפשיטתו] חיה - אינו
36 מצטרף [עם דבר אחר] לכזית; ואם כנסו [את החתיכות
37 יחד] והיה בו פזית - מטמא.

38 ט. ואלו בהמות שעורותיהן כבשרן: עור החזיר של
39 ישוב, ועור חטורת הגמל הרפה, ועור בית הבשת, ועור
40 השליל [- עובר], ועור שתחת האלה - הרי אלו מטמאין
41 מן הנבלה. ואם עבדן, או הלף [- דרך] בהן כדי עובדה [-
42 שיעור עיבוד] - הרי אלו טהורים. ואם עשה בהן מעשה
43 שבטלן - טהורין, אף על פי שלא הלף בהן כדי עובדה.
44 כיצד? אֵין חמור שטלגה לקפיתו [- עשאה טלאי לסלון,
45 טהורה. במה הוא כדי עובדה? ארבעת מילין. ואיזו היא

מנ החי לאבר מן הנבלה? שהבשר הפורש מאבר מן החי,
טהור; והבשר הפורש מאבר מן הנבלה, מטמא בכזית
במגע ובמשא. וזה וזה אין לו שעור.
ו. טרפה שנשחטה שחיטה כשרה - אף על פי שהיא
אסורה באכילה, הרי היא טהורה; וכן השוחט את
הבהמה, ומצא בה עבר מת - שחיטת אמו מטהרתו מידי
נבלה. מצא בה בן שמונה (חודשי הריון) חי נטרף - אף
על פי שנשחט אחר שנטרף, אין שחיטתו מטהרתו מידי
נבלה; לפי שאין למינו [- גילוי] שחיטה. לפיכך, ולד
בהמה שלא שהה [מלידתו] שבועה ימים גמורין - אם
שחטו בתוך שבועה - אין שחיטתו מטהרתו, מפני שהוא
כנפל.
ז. השוחט את הבהמה, ומצא בה בן תשעה חי קדם
שיהלך על הקרקע - אף על פי שאינו צריך שחיטה כמו
שבארנו, שהרי שחיטת אמו מטהרתו - אם נטמא אמו,
לא נטמא הוא; ואם נתנבלה אמו, הרי הוא טהור; שאין
החי מטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלה, ואף על
פי שהוא כאבר מאכילה. ואם מת קדם שיפריס [העמיד
פרסותיו] על גבי קרקע - הרי הוא טהור, ששחיטת אמו
מטהרתו.
ח. טרפה שנשחטה - אף על פי שהיא טהורה מן התורה
- אם נגע בה הקדש, נטמא מדברי סופרים; וזו מעלה
יתרה שעשו בקדש.
ט. בהמה המקשה לילד, והוציא העבר ידו, וחתכה,
ואחר כך שחט את אמו - האבר שנחתך נבלה, ושאר בשר
העבר טהור; שחט את אמו, ואחר כך חתכה - האבר
כטרפה שנשחטה, ושאר בשר העבר - מגע טרפה
שחוטתה, שהוא מטמא את הקדש, אבל לא את התרומה.
הוציא העבר את ידו בין שחיטת סימן [קנה או ווסט]
לשחיטת סימן, וחתכה - מצטרף שחיטת סימן לסימן
לטהר האבר מידי נבלה.
י. שחיטת הנכרי - נבלה, ומטמא במשא; ואפלו ישראל
עומד על גביו, ושחט בספיני יפה שחיטה כראוי. אחד
הנכרי, ואחד הפותי או גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] -
שחיטתם נבלה. וקרוב [- נראה] בעיני, שאף זה מדברי
סופרים - שהרי טמאת עבודה ורה וטמאת תקרבתה
מדבריהם, כמו שיתבאר; ובגלל עבודה ורה נתרסקו
הגוים, ונאסרה שחיטתן. ואם תאמר: והלא היא אסורה
באכילה דין תורה? לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי
הטרפה אסורה וטהורה. ואי אפשר לחיב כרת על טמא
זו על ביאת מקדש ואכילת קדשיו, אלא בראיה ברורה.
יא. קולית [- עצם הירך] הנבלה - הנוגע בה או נושאה,
טהור; שכל דבר מן הנבלה שאינו מטמא במגע, אינו
מטמא במשא. נקבה כל שהוא - הנוגע בה או נושאה,
טמא. במה דברים אמורים? כשהיה המוח מתקשקש
[כשמנענעים העצם], שהרי אינה מעלה ארוכה [רפואה]
בבהמה חיה; אבל אם היה עומד במקומו - אם יש בו

1 ולא במשא עד שיהיה בה צורת גפול, לפי שהיא בטלה
2 ברב היצא עמה; לפיכך היא טהורה, אף על פי שהיתה
3 ראויה לגר על גב אמה.
4 יז. נבלה שנחתכה בשחיטה - אם רב מן השחיטה -
5 בטלה הנבלה בשחיטה, ואין הכל מטמא במגע; אבל אם
6 נשא הכל, נטמא; שאי אפשר לשחיטה שתחזור [- תיהפך
7 להיות] נבלה, אבל הנבלה - אפשר שתטהר כשתסתר,
8 לפיכך תבטל.
9 פרק ב
10 א. בהמה או חיה טמאה שנשחטה - אינה מטמאה משום
11 נבלה כל זמן שהיא מפרקסת, עד שתמות, או עד שיתיו
12 את ראשה; והרי היא כאכלין טמאין. נחרה [הרגח], ועדין
13 היא מפרקסת - אין בה אפלו טמאת אכלין, כל זמן שהיא
14 מפרקסת. ואבר הפורש מן המפרקסת אסור לבני נח,
15 כפורש מן החי; ובשר הפורש ממנה, כפורש מן החי. וכן
16 טהורה שנפסלה בשחיטתה, ועדין היא מפרקסת. שחט
17 בה אחד [מהסימנים, קנה ווסט], או רב אחד - אין בה
18 טמאה כלל, עד שתמות. חלק הבהמה לשנים, או שנטלה
19 ירך וחלל שלה [בשר שסביבה] - הרי זו נבלה, ומטמאה
20 במגע ובמשא, אפלו שעדין היא בחיים. וכן אם קרעה
21 מגבה, או שנשברה מפרקת ורב בשר עמה - הרי זו
22 כנבלה לכל דבר.
23 ב. בהמה שמת עברה בתוך מעיה, והושיט הרועה ידו
24 ונגע בו - בין בבהמה טמאה, בין בטהורה - הרי זה
25 הנוגע בו טהור. עד שיצא הנפל לאויר העולם.
26 ג. בשר הפורש מן הבהמה וניה כשהן חיים, בין טמאין
27 בין טהורין - הרי הוא טהור, ואינו מטמא כנבלה. אבל
28 אבר מן החי הפורש מהן, מטמא כנבלה - אחד אבר מן
29 החי הפורש מן הבהמה עצמה, או אבר הפורש מן השליל
30 [עובר] שבבטנה. והאברים, אין להם שעור - אפלו היה
31 כשעורה או פחות, מטמא; והוא שיהיה האבר בכריחו,
32 בשר וגידין וצממות, ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה
33 [- רפואה]; הנה הבשר פחות מלהעלות ארוכה בחי, או
34 שחסר עצמו [נחסר מהעצם] - הרי זה טהור.
35 ד. הכליה והלשון והשפה וכיוצא בהן, אף על פי שהן
36 אברים, ואין עושין חליפין [גדלים בחזרה אם נחתכו] -
37 הואיל ואין בהן עצם, הרי הן כבשר.
38 ה. הבשר או האבר המגדלדל בבהמה או חיה, שאינו
39 יכולין לחזור ולהדבק בשאר הגוף [- ולהתרפאות] - אינו
40 מטמאין כנבלה כל זמן שהבהמה בחיים; והרי הן כשאר
41 אכלין - אם הכשרו, מקבלין טמאה במקומן. נשחטה
42 הבהמה - הכשרו בשחיטה, ואינו מטמאין כנבלה; שאין
43 השחיטה עושה אותן כמו שפרשו מחיים. אבל אם מתה
44 הבהמה - הבשר שהיה מגדלדל בה, צריך הכשר [לקבלת
45 טומאה]; והאבר, מטמא משום אבר מן החי, ואינו צריך
46 הכשר, ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה. ומה בין אבר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום שלישי ו' תשרי - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות פה

מתוך מהדורת חזק

בשעה שמקיא; שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת
 בליעה, לא בשעה שמקיא אותה.
 ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית
 הבליעה ומקצתו בחוץ בתוך פיו - אם יש בבית הבליעה
 פזית, הרי זה טמא; ואם לאו, טהור.
 ח. בלע ממנה אבר שלם שאין בו פזית, אינו מתטמא.
 אפלו נטל צפור, ואכלה - אם יש בה פזית, נטמא; ואם
 לאו, טהור.
 ט. הכנפים והנוצה [שנשארו על העוף] - אף על פי שהן
 באכלין, ומתטמאין ומתטמאין טמאת אכלין - אינן
 מצטרפין בנבלת העוף הטהור לכזית; אכל המקומות
 הרבים הקרובים לפשו מן החרטום, והצפרנים - הרי הן
 כבשר, ומצטרפין לכזית. ראשי אגפין, וראש הזנב,
 והעצמות, אפלו הרפות - אינן מצטרפין.
 י. האוכל מנבלת העוף הטהור, מן העצמות הרפין, או
 מן הגידין, ומן השלל [- כמין אשכול] של ביצים [שבתוך
 גופם], ומן הדם, ובבשר מן החי ממנו - הרי זה טהור;
 אבל האוכל מן האשכול של ביצים, ומן הקרקבן, ומבני
 המעים, או שהמחה את החלב [- השומן] באור וגמאו -
 הרי זה טמא כאוכל מבשרה, שהשוותה בכלל אוכל.
 המחנה בחמה וגמאו - טהור, שהרי הסריחו [-קלקלו].
 יא. נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכל הבלב, טהורה;
 וכן אם בשה פתור, ואינה יכולה להשרות בפושרין מעת
 לעת ותחזור לכמות שהיתה - הרי זו טהורה. והאכל נצל
 [בשר שנימוח וניקש] של נבלת העוף הטהור, הרי זה
 טהור.
 יב. עוף טהור שנטרף, ונשחט שחיטה כשרה - שחיטתו
 מטהרת, ואפלו נשחט בעורה; ואם נמלק, ונמצא טרפה
 - אין מליקתו מטהרת. נמצאת אומר, שהשוחט עוף
 טהור - בין בחוץ בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי
 זה טהור; והמולק חלין בפנים, או שמלק קדשים בחוץ
 - הרי אלו מטמאין בגדים בבית הבליעה.
 יג. המולק קדשים בפנים - אם היו ראויין לקרבן, ולא
 נמצאו בהם מומין שבארנו במקומן - הרי אלו טהורין.
 פיוצא בו, עגלה צרופה שגערפה כהלכתה - טהורה;
 כפרה כתוב בה, קדשים. וכן אם נשחטה אחרי ירידתה
 לנחל - אף על פי שאסורה בהנחה, הצילה אותה שחיטתה
 מירי נבלה.
 יד. נבלת העוף הטמא - טהורה, ואינה מטמאה בבית
 הבליעה; ואם חשב עליה לאכילה, והכשרה - הרי היא
 באכלין טמאין, שהן ראשון לטמאה. הכנפים, והנוצה,
 והמקומות הרפין מן החרטום ומן הצפרנים שלה - הרי
 הן כבשרה.
 טו. אחד העוף הטהור, ואחד העוף הטמא - אבר הפורש
 מהן טהור, ואין בו טמאה כלל; שנאמר: "ולא לה טמאו
 לכל בהמה" - להוציא את העוף, שאין לו פרסה; ומפי

כדי להעלות ארוכה לעצם מבחוץ, הרי זו מטמאה במגע
 ובמשא ככל האברים. וכבר פרשנו, שהקולית היא העצם
 הסתום משני צדדיו.
 יב. קולית שחשב עליה לנקה, ועדיין לא נקבה - הרי
 הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אם מחסר
 נקיבה כמחסר מעשה, או אינו כמחסר מעשה.

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ד

פרק ג

א. נבלת העוף הטהור, מטמאה מן התורה; מפי השמועה
 למדו, שזה שנאמר: "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה,
 באורח ובגר - וכבס בגדיו ורחץ במים" - אינו מדבר אלא
 בנבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה
 וטרפה. וכיצד היא טמאה? אינה מטמאה לא במגע ולא
 במשא, ולא כשהיא בתוך הפה, אלא כשהיא בתוך בית
 הבליעה - שנאמר: "וכל נפש אשר תאכל", אינה מטמאה
 אלא כשהיא בבית הנפש [- שם עיקר הנאת הנפש]. וזה
 שנאמר: "תאכל" - לתת שיעור לטמאתה כשעור אכילה,
 שהיא פזית. והרי נאמר בה: "וכבס בגדיו" - מלמד
 שהמטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש ממטמאיו, כמו
 שבארנו. כיצד? הבולע פזית מנבלת העוף הטהור, ונגע
 בכלים בשעת בליעתו - טמאן, ונעשו ראשון לטמאה.
 הנה נוגע באדם ובכלי חרש בשעת בליעתו - לא טמאן,
 כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע - אינו
 מטמא שאר בליים, שהרי הוא ככל ראשון לטמאה אחר
 שפרש ממטמאיו; שאף על פי שהוא טעון טבילה והערב
 שמש [- שקיעה], אינו מטמא כלי.
 ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה, לטמא טמאה
 זו החמורה; אלא בין שבלע ממנה פזית מכל מקום, הרי
 זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו
 מטמאה טמאת אכלין; והרי היא כאכל ראשון לטמאה,
 אף על פי שלא נגעה בה טמאה אחרת; אינה צריכה
 הכשר.
 ג. פרה אדמה ושעירין הנשרפין אינן כן; אף על פי שהן
 מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין
 שתגע בהן הטמאה, ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.
 ד. פזית מנבלת בהמה, שתחבו בכוש [- מקל] והכניסו
 לתוך מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוך בליעתו של
 חברו במקום שנבלת העוף מטמאה - הרי זה טמא משום
 נושא, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.
 ה. הכורך פזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא
 בה, ובלעו - אף על פי שלא נגע בגורו, הרי זה טמא;
 כרכו בסיב [חוטם דקים] ובלעו - הרי זה טהור.
 ו. הבולע נבלת העוף הטהור, ואחר שבלעה הקיאה קדם
 שתתאפל [- תתעכל] - הרי זה אינו מטמא כשתצא לגורו

46 אף על פי שהשרץ נראה מתוכה, טהורה; נקבה כל
47 שהיא, הנוגע בה טמא.
48 יא. שרץ שחציו בשר וחציו אדמה - הנוגע בבשר, טמא;
49 ובאדמה, טהור. ואם השרץ על פני פלו - הנוגע באדמה
50 שעדין לא נגמרה צורתו, טמא.
51 יב. בשר השרץ שנפסד והבאיש, ונפסל מלאכל הכלב -
52 טהור. יבש עד שנעשה פתורש - אם יכול להשרות
53 בפושרין מצת לעת ולחזור לכשהיה, מטמא; ואם לאו,
54 טהור - ואפלו באכלין טמאים אינו מטמא. במה דברים
55 אמורים? במקצת השרץ. אבל שרץ שיבש ושלדו קים, או
56 שנשרף ושלדו קים - הואיל ותבנית פלו קים, הרי זה
57 מטמא; וקרוב [- נראה] בעיני, שטמא זה מדבריהם.
58 יג. בזית מן הנבלה או בעדשה מן השרץ, שצמקו וחסרו
59 - טהורין; פחות מפעדשה מן השרץ ופחות מפזית מן
60 הנבלה, שנתפחו ועמדו על פשעור - מטמאין מדברי
61 סופרים. היו פשעור בתחלה, וצמקו וחרו ונתפחו עד
62 שהגיעו לשעורן - הרי אלו מטמאין כשהיו, דין תורה;
63 וכן אתה אומר בזזית מן המת.
64 יד. השרץ אינו מטמא, עד שיימות; התזו ראשיה - אף
65 על פי שעדין הראש מערה [- מחובר] בעור הגוף, ואף על
66 פי שהן מפרקסין בזנב הלטאה - הרי אלו טמאין. שאר
67 שקצים ורמשים כלן, כגון הצפרדע והנחש והעקרב והנבל
68 וכיוצא בהן - אף על פי שהן אסורין באכילה - הרי הם
69 טהורין מכלום, ואפלו באכלין טמאין אינן מטמאין; ואין
70 לה בכל השרצים כלן מה שטמא במותו, חוץ משמונת
71 מינין המפרשין בתורה.

פרק ה

73 א. שכבת זרע - אב מאבות הטמאות, מטמא אדם
74 וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ואינה מטמאה במשא;
75 ואין המטמא בה מטמא בגדים בשעת מגעו. ואחד הנוגע
76 בה, או הרוצה אותה מבשרו - שניהן ראשון לטמאה, דין
77 תורה. וכמה שעונה? לנוגע, כבעדשה; ולרוצה, בכל
78 שהוא. ואין הרוצה טמא, עד שתצא ממנו ויחתם פי אמה
79 - שנאמר: "אשר תצא ממנו שכבת זרע", ונאמר: "או
80 החתים בשרו"; לפיכך, אפלו רצה בקיסם [שהכניס
81 למילתו] - הואיל והגיעה לפי אמה, נטמא. ואחד הרוצה
82 מתמת [קישוי] בשרו, או הרוצה באנס - הרי זה טמא.
83 ב. אין שכבת זרע של קטן מטמאה, עד שיהיה בן תשע
84 שנים ויום אחד.
85 ג. שכבת זרע אדמה - טהורה; עד שתהיה לבנה,
86 ונקמקמת [נוזלת].
87 ד. וכל שכבת זרע שאין כל גופו של אדם מרגיש בה,
88 אינה מטמאה; לפיכך, אם ראה בלא קשוי, ולא תאנה -
89 אינה מטמאה משום שכבת זרע. נעקרה בהרגשה - אף
90 על פי שיצאת שלא בהרגשה, טמאה.

1 השמועה [ממשה רבינו] למדו, שלא בא הכתוב אלא
2 לטמא אבר מן החי של בהמה או של חיה.
3 טז. אבר מן המת מן העוף, הרי הוא כנבלת העוף שפרש
4 ממנו: אם היתה נבלת עוף טהור, מטמא טמאה חמורה
5 בבית הבליעה בכזית; ואם חשב עליו לאכילה, מטמא
6 טמאת אכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא, מטמא טמאת
7 אכלין, אם חשב עליו, והכשר; ואינו מטמא אכלין
8 אחרים, עד שיהיה בו כביצה, פשעור כל האכלין לטמא,
9 כמו שיתבאר.

פרק ד

11 א. שמונה שרצים האמורין בתורה - והן החלד, והעכבר,
12 והצב, והאנקה, והכח, והלטאה, והחמט, והתנשמת -
13 טמאת פלן שוה, והן הנקראין 'שרץ' לענין טמאה.
14 ב. השרץ - אב מאבות הטמאות, מטמא אדם וכלים
15 במגע, וכלי חרש באויר, ואינו מטמא במשא; והנוגע בו,
16 אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ושעור טמאתו כבעדשה
17 [סוג צמח], וכל השרצים מצטרפין לבעדשה.
18 ג. האברים, אין להם שעור; אבר מן השרץ כבדיתו
19 [שלם].
20 (ד.) בשר וגידים ועצם, שהוא פחות מפעדשה - בין
21 שפרש מן החי, בין שפרש מן המת - מטמא טמאתו;
22 והוא, שיהיה בבשר שעליו או במח שבעצם כדי להעלות
23 ארוכה [- רפואה, בחי].
24 ה. בשר מן החי הפורש מן השרץ - טהור; שאין מטמא
25 אלא אבר הדומה לשרץ פלו - מה שרץ בשר וגידים
26 ועצמות, אף אבר הפורש ממנו בשר וגידים ועצמות.
27 ו. הכליה והכבד והלשון וכיוצא בהן - אף על פי שהן
28 אבר, ואין עושין חליפין [אם נחתכו אינם חוזרים] - הרי
29 הן כבשר; ואם פרשו מן החי, טהורין.
30 ז. דם השרץ כבשרו, ומצטרף לבעדשה כל זמן שהוא
31 מחבר בבשר.
32 ח. עצמות השרץ וגידיו וצפרניו, טהורין. ועור החלד
33 והעכבר והצב והתנשמת - טהור, אף על פי שהוא לח,
34 ועדין לא עבדו ולא הלך [דרך] בו כדי [- שיעור] עובדה.
35 אבל עור האנקה והכח והלטאה והחמט - כבשרו, ומטמא
36 כבעדשה; ואם עבדו, או הלך בהן כדי עובדה - טהורין.
37 וכמה כדי עובדה? כדי הלוקח ארבעת מילין.
38 ט. קולית [- עצם הירך] השרץ - הנוגע בה טהור, אף על
39 פי שהיא מלאה מח; והוא שיהיה המת [בקולית]
40 מתקשקש, שאינו מעלה ארוכה [- רפואה]; אבל אם היה
41 עומד במקומו, ויש בו כדי להעלות ארוכה בחי מבחוץ -
42 הרי הנוגע בה טמא בכל האברים שיש בהם להעלות
43 ארוכה, כמו שבארנו. נקבה הקולית בכל שהוא - הנוגע
44 בה מפל מקום, טמא.
45 י. ביצת השרץ המרקמת [- שיש בה תבנית הבעל חי] -

עונות שלה, יום השבת וליל אחד בשבת ואחד בשבת; 48
ואם פלטה בתוך זמן זה, טמאה. פלטה מליל שני והלאה, 49
טהורה. והאיש שפרשה ממנו שכבת זרע, אפלו לאחר 50
כמה עונות - הרי זו טמאה כל זמן שהיא לחה; והפורשת 51
ממנו, טמא. 52

יד. שכבת זרע, אינה מטמאה אלא כשהיא לחה. יבשה 53
בחרש, טהורה. ואם יכולה להשרות מצת לעת בפושרין 54
ולחזור לכמות שהיתה, הרי זו טמאה. 55

טו. כבר בארנו בפרק זה, שהרואה קרי, והאשה ששכב 56
איש אותה שכבת זרע, והנוגע בשכבת זרע - טמאים מן 57
התורה; וכן האשה שפלטה בתוך שלש עונות - הרי היא 58
טמאה מן התורה, כרואה קרי. אבל שאר האמורין בפרק 59
זה שהם טמאים, כגון מהרהר ומטיל מים - אינם טמאין 60
אלא מדבריהם [מדברבנן]. ולא גזרו עליהם טמאה, אלא 61
לתרומה; אבל לחלין, טהורין. 62

טז. נכרית שפלטה שכבת זרע של ישראל בתוך השלש 63
עונות, וכן בהמה שפלטה שכבת זרע של ישראל בתוך 64
זמן זה - הרי אותה הנפלטת טמאה; פלטו לאחר זמן זה 65
- הרי היא ספק נסרחה, או צדין לא נסרחה. 66

יז. כבר בארנו בהלכות מטמאי משכב ומושב, ששכבת 67
זרעו של נכרי טהורה מכלום; לפיכך, בת ישראל שפלטה 68
שכבת זרע של נכרי, אפלו בתוך שלש עונות - הרי היא 69
טהורה. 70

יח. גוי שהרגיש [קרי], ונתגיר ויבד לטבל וטבל, ויצאה 71
ממנו שכבת זרע שהרגיש בה, אחר שטבל - הרי זה ספק 72
טמא. 73

יט. גדולה ששכב אותה קטן פחות מבין תשע שנים, או 74
נכרי או בהמה - הרי זו טהורה, שנאמר: "ואיש אשר 75
ישכב את אשה; עד שיהיה השוכב איש, ומישראל, כמו 76
שבארנו. 77

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ד

פרק ו

א. טמאת עבודה זרה - מדברי סופרים, ויש לה רמז מן 80
התורה: "הסרו את אלהי הנכר אשר בתכם, והטהרו 81
והחליפו". אך בעה אבות הטמאות יש בה: עבודה זרה 82
עצמה, ומשמשיה [כליה], ותקרבת [קרבנות] שלה, וזין 83
שנתגספו לה; וטמאת כלן, מדבריהם. 84

ב. עבודה זרה עצמה - מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי 85
חרש באויר, ואינה מטמאה במשא, כשרץ, שנאמר: 86
"שקץ תשקצנו". ושעורה - כזית; לא תהיה זאת שאינה 87
מן התורה, תמורה מן המת; אבל אם היתה הצורה [- 88
הפסול] פחותה מכוזית, הרי זו טהורה. 89

ג. קצץ אבר ממנה - אפלו היה במרדע [מחרישה], הרי 90
זה טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאברים, אלא 91
הצורה בלה כשהיא שלמה, שנאמר: "תזרם כמו דוה" - 92

ה. המהרהר בלילה, וראה ששמש מטה בחלום, ועמד 1
ונמצא בשרו [- מילתו] חם - אף על פי שלא מצא שכבת 2
זרע, הרי זה טמא; פיון ששמש בחלום, כבר ראה 3
בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם, והיתה מעט ונתקנתה 4
בבשרו או בכליו, ולפיכך לא מצא לחלוחית. הרהר ולא 5
מצא בשרו חם, או שמצא בשרו חם ולא הרהר - טהור. 6
ו. המטיל מים, וראה מים חלקין [- טיפות טיפות] או 7
עכורין בתחלה - טהור; ראה אותם באמצע, או בסוף - 8
הרי זה טמא. היו המים שהטיל כלן מתחלה ועד סוף, 9
חלקין או עכורין - הרי זה טהור. היו לבנים ונמשכין, 10
טמא. והמטיל טפין עבות מתוך האמה, טהור. 11

ז. בעל קרי שטבל, ולא הטיל מים קדם שיטבל - כשיטיל 12
המים, טמא; מפני שצחצוחי [טיפות] שכבת זרע אינן 13
יוצאין אלא כשיטיל מים. כמה דברים אמורים? בחולה 14
או בזקן; אבל ילד בריא - טהור, מפני שהוא יורה שכבת 15
זרע בחזקה כחץ, והיא בלה תנתק מן האמה. עד כמה 16
הוא ילד? כל זמן שעומד על רגלו אחת, ונועל או חולץ 17
מנועלו; ואם אינו יכול לעשות כן מפני חליו [- חולשה], 18
הרי זה חולה לענן זה. 19

ח. וכל אשה ששמש מטה, וירדה וטבלה קדם שתקנח 20
עצמה יפה יפה - הרי היא בטמאתה. 21

ט. אחד האיש ואחד האשה ששמשו משותף, שניהם 22
טמאים; ושניהם ראשון לטמאה, דין תורה. ואין האשה 23
טמאה משום נוגעת בשכבת זרע - שנגיעת בית הסתרים 24
[- מקומות מוסתרים שבגוף] אינה נגיעה - אלא הממשות, 25
הרי היא כרואה קרי, והוא שתהיה בת שלש שנים ויום 26
אחד, שנאמר: "אשר ישכב את אשה". היתה קטנה מבת 27
שלש שנים, אינה מטמאה בשכיבה; אבל מטמאה בנגיעת 28
שכבת זרע, אם נגעה בבשרה מבחוץ. לפיכך, הבועל 29
גדולה שלא בדרבה, טהורה - שלא טמא הכתוב אותה 30
בטמאת בית הסתרים, אלא בדרבה. 31

י. הבועל את האשה, ולא הוציא שכבת זרע - טהור, אף 32
על פי שהערה; וכן האשה טהורה, עד שיוציא האיש. 33
יא. האשה שפלטה שכבת זרע - אם פלטה אותה בתוך 34
שלש עונות ["עונה" - יום או לילה], הרי היא טמאה 35
כרואה קרי, לפיכך סותרת יום אחד אם היתה זבה, כאיש 36
שראה קרי; ומטמאה בכל שהוא. אף על פי שלא יצאת 37
לחוץ, אלא נעקרה והגיעה לבין השנים [- מקום מסוים] 38
ברחם] - נטמאה, שהרי שכבת זרע בדרמה: מה דמה 39
מטמא בפנים, אף שכבת זרע שתפלט מטמא אותה 40
בפנים. 41

יב. שכבת זרע עצמה שנופלה בתוך השלש עונות - 42
מטמאה אחרים שנגעו בה, בדרך שטמאה האשה שפלטה 43
אותה. ואם פלטה אחר שלש עונות, הרי האשה טהורה; 44
וכן שכבת זרע שנופלה, טהורה - שכבר נפסדה צורתה. 45
יג. וכמה היא עונה? או יום או לילה. ואין העונה 46
שנובעלה בה מן המנין. כיצד? נבעלה בלילי שבת - שלש 47

ועושה אותן ראשון לטמאה; וכן אם נגע באכלין, עושה
אותן ראשון כל זמן שלא פירש מטמאין. פירש מטמאין
- הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים;
ואם נגע באכלין, הרי הן שני. במה דברים אמורים?
בשאר כל האבות, חוץ מן הנבלה והמרקב [של זב]. אבל
הנבלה והמרקב - אף על פי שהן מטמאין במגע ובמשא,
הנוגע אינו מטמא בגדים בשעת מגעו; ואם נגע באכלין,
הרי הן שני לטמאה. והנושאין מטמא בגדים בשעת
נשיאתו; ואם נגע באכלין עד שלא פירש, הרי הן ראשון
לטמאה, כמו שבארנו.

יג. מי חטאת [פירש אדמה] שיש בהם כדי הזיה - אף
על פי שהן נבלה ומרקב, שאין מטמא בגדים אלא
הנושאין - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו
משום נושא; שאי אפשר לו שיגע במים, ולא יסיט אותן;
וכבר בארנו, שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע
בצמר הנבלה, או שנגע בנימי [חוטמים בולטים] המרקב -
מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא; שאי אפשר
לנוגע בדברים אלו, שלא יסיט אותם; ולפיכך מטמא
בגדים עד שלא פירש, כדי הנושא.

יד. הבולע נבלת עוף שהור - בשעת בליעתו, מטמא
בגדים, כמו שבארנו; והם ראשון לטמאה. וכן אם נגע
באכלין, הרי הם ראשון לטמאה. ואחר שפירש, הרי זה
פירש מטמאין.

טו. השורף פרה אדמה, ופרים ושעירים הנשרפים,
והמשלח השעיר לעזאזל - אף על פי שבשעת מעשיהם
מטמאין בגדים, כמו שבארנו - אם נגעו באכלין אפלו
בשעת מעשיהם, הרי הם שני לטמאה.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלף בתוך המקנה,
כגון נבלה או שרץ או משקב [של זב] שהיה במקנה, ונגע
בו - הרי זה טמא, שנאמר: "אף מעין ובור מקנה מים,
יהיה טהור; ונגע בנבלתו, יטמא" - אפלו כשהם בתוך
המקנה, מטמאין. וכשיצלה זה מן המקנה, יטהר הנוגע.
וכן זב שדרס על המשקב שהוא מנח במקנה, הרי המשקב
טמא; וכשיצלה המשקב מן המקנה - יטהר, שיהיה עלתה
לו טבילה. וזה הנוגע במשקב כשהוא במקנה - אם פשט
ידו ונגע חוץ למקנה, הרי זה מטמא בגדים; ואין צריך
לומר, שהוא מטמא אכלין ומשקין.

פרק ז

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מטמאין,
שנאמר: "מכל האכל אשר יאכל, אשר יבוא עליו מים -
יטמא; וכל משקה אשר ישתה בכל כלי - יטמא". ואין
האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה; ולא המשקין
שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה. אבל מדברי
סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר,
שטמאהו; וכן אם נגע האכל הטמא במשקין, טמאן. ואין
אכל מטמא כלי שנגע בו לעולם, ואפלו מדבריהם. וכן

מה דנה אינה מטמאה לאברים [נחתך ממנה אבר אינו
טמא], אף עבודה זרה אינה מטמאה לאברים. כקלי אבות
הטמאות דנו בה, מפני שטמאתה מדבריהם; עשו אותה
כשרץ שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו מטמא אלא
בכזית, וכנדה שאינה מטמאה לאברים.

ד. נתפרקה עבודה זרה - אף על פי שהקדיוט יכול
להחזירה, שהרי כל אבריה קיימין - אינה מטמאה.

ה. כל משמשי עבודה זרה כשרץ - מטמאין אדם וכלים
במגע, וכלי חרש באויר, ואין מטמאין במשא; ושעור
טמאתן בכזית. ואפלו קצץ משמשיה כזית מן הכלי -
מטמא כשרץ; וזה חמר במשמשיה, יותר מעבודה זרה
עצמה. ובית עבודה זרה, אבניו, ועציו, ועפרו - מטמאין
בכזית במגע, ככל המשמשיין.

ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה, נטמא כנוגע.
וכן כלי חרש שהכניס אוירו לבית עבודה זרה, נטמא;
ספסלים וקתדראות [כיסאות] שהכניס רבן לבית עבודה
זרה, טמאים. וכלן ראשון לטמאה.

ז. תקרבת עבודה זרה - מטמאה במגע ובמשא, נבלה;
ושעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין בשר בין שאר
אכלין ומשקין - הכל נבלה, שהכתוב קראן 'זבחי
מתים'. ואף על פי שאין תקרבת עבודה זרה של אכלין
בטלה לעולם להתייר בהנהגה - אם בטלה, הרי זו ספק
לטמאה. אבל כלי שהוא תקרבת עבודה זרה שבטלו,
טהור; וכן עבודה זרה ומשמשיה שבטלן, טהורין.

ח. זין שנתנסף לעבודה זרה - מטמא אדם וכלים במגע,
וכלי חרש באויר, ומטמא אדם במשא נבלה. וטמאתו
בכזית - שנאמר: "אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו זין
נסיכם", הרי 'זין נסיכם' כ'חלב זבחימו'. ואין מטמא
טמאה זו, אלא זין שנתנסף בידי לפני עבודה זרה; אבל
סחם זינם [שלא ידוע אם נתנסף] של גוים - מטמא
טמאה קלה, כשאר כל משקין טמאין.

ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר עד כאן, אתה
למד שאבות הטמאות - מהם אבות של תורה, ומהם
אבות של דברי סופרים.

י. וכל המטמא מחמת אב של תורה, הרי הוא ולד טמאה
של תורה; וכל המטמא מחמת אב של דברי סופרים, הרי
זה ולד של דבריהם.

יא. כל אב טמאה שהוא מטמא במגע ואינו מטמא
במשא, בין אב של תורה בין אב של דברי סופרים - אדם
הנוגע בו, אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, ולא אדם ולא
כלי חרש, אף על פי שצדין לא פירש מטמאין; והרי הוא
אחר שפירש מטמאין או קדם שיפירש, ולד - שהוא
מטמא אכלין, ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא
ראשון.

יב. וכל אב טמאה שהוא מטמא במגע ובמשא, בין אב
של תורה בין אב של דבריהם - אדם הנוגע בו או
הנושא, מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאתו,

פרק ח

א. כל הנוגע בידיו בראשון לטמאה, בין שהיה אותו ראשון אדם או כלי או אכל או משקין טמאין - נטמאו ידיו בלבד, עד הפסק [מקום חיבור כף היד עם הזרוע]; וכן המכניס ידיו לאויר כלי חרש שנטמא באב הטמאה, או שהכניס ידיו לבית המגנע - נטמאו ידיו. וטמאת הידים, מדברי סופרים.

ב. הידים שניות לעולם; שאין טמאתן אלא מדבריהם, וכשגזרו טמאה עליהן, גזרו שיהיו כשני לטמאה. אפלו המכניס ידו לבית המגנע, או שנגע בידיו באדם שהוא מטמא בגדים עד שלא פרח מטמאמו - הרי ידיו שניות. ג. הפגול [קרבן שנפסל במחשבה], והנוטר [קרבן שעבר זמן אכילתו], וצריך [שיריים שנדבקו לכלי] של מנחות - הרי הם בראשון לטמאה, ומונין בהם ראשון ושני; לפיכך, מטמאין את הידים בכביצה. ואין הפגול והנוטר מצטרפין, אף על פי ששעורם שוה בכביצה, הואיל וטמאת הידים מדבריהם; אבל שאר האכלין מצטרפין, שאין אכלין טמאין מטמאין את הידים עד שיהיו כביצה. ד. קולית [עצם הירך] הפגול או הנוטר - אף על פי שהיא סתומה - הנוגע בה בידיו, נטמאו ידיו; שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול, מטמאין את הידים, הואיל ונגעשו בסיס לזכר אסור.

ה. בשר קדש שיצא חוץ למחיצתו [עודת ישראל או ירושלים] - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים, או אינו מטמא; לפיכך אינו מטמא - שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר. ואם בשר פסח שיצא חוץ לבית הוא, הרי הוא טהור - בני חבירה, זריזין הן.

ו. אין טמאת ידים במקדש - שבשעה שגזרו טמאה על הידים, לא גזרו במקדש; אלא הנוגע באכלין טמאים וכיצא בהם, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמאן. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש, ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר.

ז. מי שנטמאת ידו אחת, ונגעה באחרת - האחרת טהורה; ונוטל את הטמאה, וידיו. במה דברים אמורים? לתרומה. אבל לקדש - אם נטמאת ידו אחת, ונגע בשניה - טמאה, ושתייהן צריכות טבילה לקדש; אבל לתרומה, בנטילת ידים בלבד יטהרו ידיו.

ח. שלמה המלך ובית דינו גזרו על הידים שיהיו שניות, אף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו - מפני שהידיים עסקניות [ושמא נגע בטומאה]. ולא גזר שלמה על הידים טמאה אלא לקדש, ואחר כך גזרו חכמים שאחריי אף לתרומה, ולפיכך צריך נטילת ידים לתרומה; ואם נגע בתרומה קדם שנטל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה זו.

ט. לט [כורר] אדם ידיו במפה, ואוכל בתרומה בלא נטילת ידים; ואין חוששין שמא יגע. אבל לא יעשה כן

1 גזרו על המשקין הטמאים, שיטמאו אכל או משקין או כלים שנגעו בהן.

2 ב. אין לך ולד טמאה שטמא כלים, אלא משקין טמאים בלבד; וטמאה זו, מדבריהם; והוא שיהיו אותן המשקין טמאין מחמת אב מאבות הטמאות, בין של תורה, בין של דבריהם. ומפני מה גזרו על משקין טמאין שיטמאו כלים? גזרה משום משקה [שיוצא מוין] הנזב, שהוא אב ומטמא כלים דין תורה - שצאמר: "וכי ירק הנזב בטהור", כמו שבארנו.

3 ג. כשגזרו על המשקין שיטמאו את הכלים, גזרו שיהיו מטמאין את הכלים מתוכן. כיצד? אם נפלו לאויר כלי חרש - נטמא פלו, והרי הוא שני; ואם נגעו בשאר כלים מתוכן - נטמאו פלו, ונעשו שני. אבל אם נגעו משקין טמאים באחורי הכלי שיש לו תוף, בין בכלי חרש בין בכלי שטף וכלי מתכות - נטמאו אחוריו בלבד; והרי אחוריו שני, ולא נטמא תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל לקדש - כלי שנטמאו אחוריו, נטמא פלו שני לטמאה.

4 ד. כבר בארנו, שהאכלין אין מטמאין כלים, והמשקין מטמאין; ולמה עשו בטמאת משקין הפך זה, ואמרו שהכלי שנגעו בו משקין טמאין באחוריו לא נטמא תוכו לתרומה? להודיע, שטמאת כלים אלו מדבריהם, כדי שלא ישרפו על טמאה זו תרומה וקדשים.

5 ה. כבר בארנו, שהאכלין והמשקין שנגעו באב מאבות הטמאות, הרי הן ראשון לטמאה; וכן אם נגע אכל באדם או בכלי שנטמא באב, הרי אותו האכל שני לטמאה. ואכל שנגע בזה השני, נקרא 'שלישי לטמאה'; ואם נגע השלישי באכל רביעי, הרי זה נקרא 'רביעי לטמאה'. במה דברים אמורים? באכלין. אבל המשקין - אחד משקה שנגע באב הטמאה, או שנגע בראשון, או שנגע בשני - הרי אותו משקה תחלה [ראשון] לטמאה; ומטמא את חברו וחברו את חברו, אפלו הם מאה; שאין מונין במשקין. כיצד? יין שנגע באב הטמאה, או בראשון, או בשני - הרי יין זה בראשון לטמאה; וכן אם נגע יין זה בשמן, ושמן בחלב, וחלב בדבש, ודבש במים, ומים ביין אחר, וכן עד לעולם - כלן ראשון לטמאה, וכאלו כל אחד מהם נטמא באב תחלה. וכלן מטמאין את הכלים. וכן כלי שנטמאו אחוריו במשקין, ונגעו משקין אחרים באחורי הכלים הטמאין - אפלו היו משקה חלין - נעשו המשקין האחרים תחלה לטמאה, ומטמאין כלים אחרים. ועושין אותן שני; ואין צריך לומר, שהן מטמאין אכלין ומשקין אחרים.

6 ו. אחורי הכלי שנטמאו במשקין, ונגעו אכלין באחורי הכלי הטמא - אפלו אכלי תרומה, הרי אלו טהורין; שהכלי שנטמאו אחוריו בלבד, אינו מטמא אכלין אלא לקדש בלבד; שהכלי שנטמאו אחוריו - הרי זה טמא פלו לקדש, כמו שבארנו, ולפיכך מטמא אכלי הקדש.

46 אותן שלישי. ואם נגע במשקין - טמא, ועשה אותן
 47 תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא בליים.
 48 ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום
 49 טובלין במערות שמימיהן רעים [- מזוהמים], והיו רוחצין
 50 אחר בן במים שאובים ימים דרך נקיות; ופשוט המנהג כן,
 51 עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצים
 52 באחרונה - הן שמטהרים, לא הטבילה שבמי המקוה, והיו
 53 טובלין בזלזול בלא פונה [- ללא דקדוק]. לפיכך גזרו,
 54 שכל בא ראשו ורבו במים שאובין, או שנפלו על ראשו
 55 ורבו - נטמא, ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור שאינו
 56 טבול יום - אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים
 57 שאובין, או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה כשני
 58 לטמאה עד שיטבל; טבל - אינו צריך הערב שמש [-
 59 שקיעה], מפני שעקר טמאה זו מדבריהם. וכן האוכל
 60 אכלין טמאים והשותה משקין טמאין, וטבל - אינו צריך
 61 הערב שמש; וכן פלים שנטמאו במשקין - כיון שהטבילין,
 62 טהרו ואינן צריכין הערב שמש; מפני שעקר טמאות אלו
 63 מדבריהם [מדברבן].
 64 ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני בליים,
 65 או משלשה - אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון,
 66 מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. נפלו מארבעה בליים,
 67 אינן מצטרפין; ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה,
 68 הרי זה טהור. נפלו על ראשו, אבל לא על רבו, או שנפלו
 69 על רבו, ולא נפלו על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד
 70 מלמעלה, ונפלו על רבו מן הצד או מלמטה - הרי זה
 71 טהור; עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו,
 72 כדרך. וכן אם בא ראשו במים שאובין, ולא בא רבו, או
 73 בא רבו, ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד, ובא משאר
 74 גופו רבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה
 75 טהור; עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו, כדרך.
 76 ג. הבא מראשו ורבו החצי במים שאובין, ונפלו על החצי
 77 האחר מים שאובין - הואיל וחציו בנפילה וחציו בבליה,
 78 הרי זה טהור.
 79 ד. היו שלשת לגין שנפלו עליו או שבא בהן, מקצתן
 80 שאובין ומקצתן אינם שאובין, או שנתערב בהם יין ושמן
 81 ודבש וחלב - הרי זה טהור; עד שיהיו השלשה בלן
 82 שאובין. שלשת לגין אלו שנפלו על הטהור או שבא בהן,
 83 וטמאיהו - כיון שנעשה כשני לטמאה, הרי המים האלו
 84 טמאין, שהרי נגעו בשני; והרי אלו המים אומרים לזה
 85 הטהור: 'טמאנו אותנו, וטמאנו'.
 86 ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד הספרים,
 87 ואומרים: 'זה [- התרומה] קדש, וזה [- הספר] קדש', ובאין
 88 העכברים, ומקרקעין את הספרים. לפיכך גזרו שהתרומה
 89 שנגעה באחד מכתבי הקדש, נטמאת, והרי היא כשלישי
 90 לטמאה, כאלו נגעה בשני; ונמצאו כל כתבי הקדש,
 91 פוסלין התרומה כשני. ולא עוד, אלא מי שהיו גזרו
 92 טהורות, ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות,

1 בחלין שנעשו על טהרת הקדש או טהרת התרומה; וגרסה
 2 שזא יגע, לפי שאינו מקפיד עליהן.
 3 י. הואיל והידיים שניות [לטומאה] - אם נגעו במשקין,
 4 עשו אותן תחלה; ואם נגעו משקין אלו באכלין, עושין
 5 אותן שני. ואם נגעו במשקין אלו אחרים, עושין אלו
 6 אותם תחלה - שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבאנו;
 7 אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת ידיים מטמאין פלים
 8 כלל, שעקר טמאת הידיים מדבריהם. וכן גזרו חכמים על
 9 כל אדם שיאכל אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או
 10 אכל שני, ועל כל השותה משקין טמאים - שיהיה שני
 11 לטמאה, עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשאו שלישי.
 12 ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין - עשה אותן תחלה,
 13 לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא בליים.
 14 הואיל ועקר טמאת אדם זה מדבריהם. ומפני מה גזרו
 15 טמאה זו על האוכל אכלין טמאים? שזא יאכל אכל
 16 ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא משקה
 17 תרומה טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאים,
 18 שזא יאכל עמהם אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין
 19 שבפיו. וכבר באנו בתרומות, שאסור לאכל תרומה
 20 טמאה.
 21 יא. אינו מטמא עד שיאכל אכלים טמאים כחצי פרס,
 22 שהוא כביצה ומחצה שותקת [- קצת יותר מביצה
 23 ומחצה]; וכן השותה, אינו מטמא עד שישתה ממשקין
 24 טמאין רביעית. וכל האכלים מצטרפין לחצי פרס, לפסל
 25 הגזירה [- הגזירה]; וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם
 26 אכל או שתה פחות משעור זה, טהור. אבל מעט ושתה,
 27 וחרור ואכל מעט ושתה - אם יש מתחלה ועד סוף כדי
 28 אכילת פרס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. וכן אם
 29 שתה מעט ושתה, ושתה מעט - אם יש מתחלה ועד סוף
 30 כדי אכילת פרס, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. אבל
 31 פחות מפשעור, וטבל ועלה, ואכל מעט מיד - אם לא
 32 שתה ביניהן, והרי אכילה שלפני טבילה ושל אחריה בכדי
 33 אכילת פרס - הרי אלו מצטרפין.
 34 יב. אשה שהיא ראשון לטמאה, ומניקה את בנה - הרי
 35 הבן טהור, ולא גזרו עליו טמאה; שאפלו תאמר שניק
 36 רביעית - אפשר שיש מתחלה ועד סוף יתר מכדי אכילת
 37 פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת.
 38 יג. המעברת - התיירו לה שתהיה אוכלת אכלין טמאין
 39 פחות מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה; מפני
 40 הספנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה.
 41 יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ד
 42 פרק ט
 43 א. הבא ראשו ורבו [רוב 190] במים שאובין, או שנפלו
 44 על ראשו ועל רבו שלשה לגין מים שאובין - נטמא, והרי
 45 הוא כשני לטמאה עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום חמישי ח' תשרי - ספר טהרה - הלכות שאר אבות הטומאות צא

מתוך מהדורת חזק

46 אם נגע באכלי הקדש, עשאן רביעי. אבל אם נגע טבול
47 יום באכלי חלין ומשקה חלין, הרי הם טהורין. ודין מחסר
48 פפורים [- זב וכיו"ב שטבל ולא הביא קרבנו] או טבול יום
49 בנגיעת הקדש - אחד הוא. הנה נתבאר לך מכל אלו
50 הדברים, שאין שם משקין שניות לעולם, אלא המשקין
51 תחלה [- ראשון] לעולם; חוץ ממשקין שנגע בהם טבול
52 יום - שהן שלישי, אם היו תרומה; או רביעי, אם היו
53 קדש.
54 ד. כל הטמאין, בין חמורין בין קלין - משקין היוצאין
55 מהן, כגון רגן וימימי רגליהן, הרי הן כמשקין שנגעו בהן;
56 אלו ואלו ראשון לטמאה כמו שבארנו - חוץ מזב וחבירי
57 [- זבה נדה יולדת], שהמשקין היוצאין מהן אב טמאה.
58 ומשקין שהזב וחבירי נוגעין בהן, תחלה. אפלו אוכל
59 אכלין טמאין, או שותה משקין טמאין - הרי המשקין
60 היוצאין ממנו קדש שיטבל, כמו המשקין שנגעו בהן, שהן
61 תחלה. וכן טבול יום - משקין היוצאין ממנו, כמשקין
62 שהוא נוגע בהם; שאין מטמאין אחרים כלל. אלא אם
63 נגע במשקה חלין, הרי הן טהורין; ואם נגע במשקה
64 תרומה, הרי הן שלישי; ואם נגע במשקה קדש, הוא או
65 מחסר פפורים, הרי הן רביעי.
66 ה. ועתה נתבאר, שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי
67 שבקדש מטמא משקה אחר או אכל אחר; ואין צריך
68 לומר, שאין מטמא בליים. לפיכך, קדרה שהיא מלאה
69 משקה, ונגע בהן טבול יום - אם היה משקה חלין, הכל
70 טהור; ואם היה משקה תרומה, המשקין פסולין והקדרה
71 טהורה. ואם היו ידיו טמאות - הרי המשקה טמא, בין
72 משקה תרומה בין משקה חלין; וזה חמור בידים, מה שאין
73 בטבול יום. וחמור בטבול יום מידים טמאות - שספק
74 טבול יום, פוסל; וספק הידים, טהור כמו שיתבאר.
75 ו. ואחד טהור שידיו טמאות, או טבול יום שידיו טמאות
76 - הרי זה מטמא משקה חלין, ועושה אותן תחלה לטמא
77 אכלין ומשקין כמו שבארנו. ומאחר שמשקה שייצא
78 מטבול יום כמשקין שנגע בהם - טבול יום שגפל מרקו
79 או ממימי רגליו על כפר של תרומה, הרי זה טהור; מפני
80 שהם כמשקין שנגע בהן.
81 ז. מכל אלו הדברים שהקדמנו לבארם, אתה למד שהאדם
82 יהיה אב טמאה ויהיה ראשון לטמאה מדברי תורה,
83 ולעולם לא יהיה האדם שני לטמאה אלא מדברי סופרים;
84 והוא האוכל אכלין טמאים, או השותה משקין טמאין, או
85 הבא ראשו ורבו במים שאובין - שכל אלו כשני לטמאה
86 מדבריהם. וכן שאר כל הכלים, חוץ מקלי חרש - יהיו אב
87 טמאה ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה, ולא יהיה הכלי
88 לעולם שני לטמאה אלא מדברי סופרים; שאם יטמא
89 במשקין טמאים, יהיה שני מדבריהם, כמו שבארנו.
90 ח. כבר בארנו, שכלי חרש - לא יהיה אב טמאה לעולם,
91 לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים; ויהיה ראשון

1 ומטמאין את התרומה ואת המשקין; ואף על פי שאין
2 הידים מטמאות אלא מראשון לטמאה כמו שבארנו, הרי
3 הן מטמאות מן הספר.
4 ו. רצועות תפלין, עם התפלין, וגליון [הריק מכתובה]
5 שבספר שלמעלה ושלמטה שבתחלה ושבסוף, כשהן
6 מחברין לספר, וספר שנחמק ונשתיר בו שמונים וקמ"ש
7 אותיות, ומגלה שכתוב בה שמונים וקמ"ש אותיות,
8 כפרשת "ויהי בנסע הארון" - הרי אלו מטמאין את
9 הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתבי הקדש -
10 אפלו שיר השירים וקהלת, שהן דברי חכמה - מטמאין
11 את הידים.
12 ז. תרגום שבעוצא ושבדגאל, הרי הוא מכלל כתבי
13 הקדש. אבל תרגום שכתבו עברית, ועברית שכתבו
14 תרגום, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי [כתב עברי
15 עתיק] - אינן מטמאין את הידים; עד שיהיו כתובים
16 אשורי, על העור, ובדיו.
17 ח. הכותב הלל ושמע לתינוק להתלמד בו, אף על פי
18 שאינו ראוי - הרי אלו מטמאין את הידים.
19 ט. המשיחות [- חוטים] והרצועות שהפרן לספר - אף על
20 פי שאינו ראוי לקימן - כל זמן שהן מחברין לספר,
21 מטמאין את הידים.
22 י. תיק של ספר, ותבה של ספר, ומטפחות ספרים - בזמן
23 שהן תפורות [לספר], מטמאין את הידים. אבל הברכות -
24 אף על פי שיש בהן מאותיות של שם, ומענינות הרבה
25 של תורה - אינן מטמאין את הידים.
26 יא. ספרי מינים [- האפיקורסים], אינן מטמאין את
27 הידים. פרשת שוטף - הואיל ולמחיקה עומדת, אינה
28 מטמאה את הידים.

פרק י

30 א. כל המטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם בין בליים
31 - הרי הוא ראשון לטמאה כמו שבארנו, עד שיטבל. טבל
32 - הרי הוא כשני לטמאה, עד שיעירב שמשו, שגאמר:
33 "במים יובא, וטמא עד הערב, וטהר"; הכתוב קרא לטבול
34 יום טמא.
35 ב. אחד טבול יום מטמא חמורה, כגון שטבל מזיבות
36 או מטמאת מת וצרעת, ואחד טבול יום מטמאת שרץ
37 וכיוצא בו. וכל הטעון הערב שמש - בין אדם בין בליים,
38 בין מדברי תורה בין מדבריהם - הרי הוא כשני לטמאה,
39 עד שיעירב שמשו.
40 ג. טבול יום פוסל [מטמא] אכלי התרומה, ומשקה
41 התרומה, ואכלי הקדש, ומשקה הקדש - פוסל הכל.
42 כיצד? טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי
43 לטמאה, מפני שהוא כשני; וכן אם נגע במשקין של
44 תרומה - טמאן, והרי הן שלישי לטמאה. נגע טבול יום
45 במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי לטמאה; וכן

47 כפורים שהוא מתר בתרומה, אסור בקדש עד שיביא
48 כפרתו - השלישי שהוא פסול בתרומה, אינו דין שיעשה
49 רביעי בקדש? ! אכל חמישי טהור.
50 ה. בשר תאנה [חולין] - אף על פי שהוא טהור, גזרו
51 עליו שיהיה כשלישי לטמאה, מטמא את הקדש, ואינו
52 פוסל את התרומה. ויגדל לי, שלא גזרו עליו, אלא כדי
53 שלא יערכו העם אותו עם בשר הקדש, ויבואו לטעות
54 ולשגג בו, וידמו שהבשר זה חל והוא קדש, ויאכלו אותו
55 בטמאה.
56 ו. חבורי אכלין על ידי משקין, הרי הם חבור לטמא
57 טמאת אכלין; והדבר ספק, אם הן חשובין כגוף אחד
58 למנות בהם ראשון ושני ושלישי, או חושבין זה האכל
59 שנגע בו הטמאה ראשון, והאכל המחקר לו שני.
60 ז. השני שבחלין - פוסל אכלי תרומה, ועושה אותן
61 שלישי. ואם נגע במשקה חלין, טמאן; ואין צריך לומר,
62 אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש - שהוא מטמא
63 הכל.
64 ח. השלישי שבתרומה שנגע באכלי קדש, פסלן ונעשו
65 רביעי; ואם נגע במשקה קדש, טמאן ונעשו תחלה.
66 אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה, הרי הוא
67 טהור; וכן רביעי שבקדש - אם נגע במשקה קדש, הרי
68 הוא טהור.
69 ט. חלין שנעשו על טהרת תרומה, השלישי שבהן פסול
70 בתרומה. ואם נגע בקדש, אינו עושה רביעי; ואפלו
71 משקה קדש, אינו פוסל. וחלין שנעשו על טהרת הקדש
72 - השלישי שבהן טהור כחלין.
73 י. האוכל רביעי שבקדש, אסור לו לאכל את הקדש;
74 ומתר לגע בקדש, ואינו פסול. אפלו תבשיל שנתערב בו
75 הקדש, ואין בו פזית בכדי אכילת פרס - בתוך 3 ביצים
76 של חול - הרי זה לא יאכל ברביעי של קדש אלא
77 בחמישי, שהוא טהור כמו שבארנו.
78 יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה, או של חלין שנעשו
79 על טהרת התרומה - הרי זה אסור לאכל את התרומה
80 עד שיטבל; ומתר לגע בתרומה, והרי היא טהורה;
81 באכילה עשו מעלה [חומרה], בנגיעה לא עשו מעלה.
82 במה דברים אמורים? בתרומה עצמה. אכל תבשיל
83 שנתערב בו תרומה - אם אין שם פזית בכדי אכילת
84 פרס - הרי זה מתר לאכל מאותו תבשיל, כדרך שהוא
85 מתר לגע בתרומה.
86 יב. האוכל שלישי שבתרומה, או של חלין שנעשו על
87 טהרת התרומה - אף על פי שהוא טהור לנגיעת התרומה,
88 הרי הוא כשני לעגן קדש; שטהרת התרומה, טמאה היא
89 אצל הקדש. אבל האוכל שלישי שבחלין שנעשו על
90 טהרת הקדש, הרי הוא טהור - שאין לה שעושה רביעי
91 בקדש, אלא קדש מקדש בלבד.
92 יג. כל 'קדש' האמור בעגן טמאת אכלין ומשקין - הוא
93 קדש מקדש המקדשין; כגון בשר קדשי קדשים ובשר

1 לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהם - אם נטמא במשקין
2 כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא הפלים לעולם שלישי
3 ולא רביעי, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.
4 ט. האכלים - לא יהיו אב הטמאה לעולם, לא מדברי
5 תורה ולא מדברי סופרים. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה,
6 שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה - אם נגע באכל,
7 עשהו שני. ויהיו האכלין שלישי ורביעי לטמאה מדברי
8 סופרים.
9 י. המשקין - יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי חטאת
10 [פרה אדומה] ורקו של זב ומימי רגליו; ויהיו ראשון
11 לטמאה מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות.
12 וכן אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין פלים -
13 נטמאו מדברי תורה, והרי הן פראשון לטמאה לטמא
14 אחרים מדבריהם. וכן אם נגעו בשני, בין באדם בין
15 בפלים בין באכלין - נעשו ראשון לטמא אחרים מדברי
16 סופרים, כמו שבארנו. ויהיו המשקין שלישי ורביעי
17 מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום במשקה תרומה,
18 עשהו שלישי; ואם נגע במשקה קדש, עשהו רביעי. ואין
19 אתה מוצא משקין שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה
20 - חוץ ממשקה טבול יום או מחסר כפורים בקדש, כמו
21 שבארנו, שהוא פסול מדבריהם ואינו מטמא.
22

פרק יא

23 א. כל מקום שנאמר באכלין 'פסול' - הוא שיהיה האכל
24 עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם נגע באכל
25 אחר, הרי הוא טהור.
26 ב. הראשון שבחלין, טמא ומטמא. השני, פסול ולא
27 מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין. ומנזן לאכל שני
28 שהוא פסול בחלין? שנאמר: "וכל פלי חרש אשר פל
29 מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא". נמצא השרץ אב,
30 וכלי חרש שנפל השרץ לאוירו ראשון, והאכל שבפלי
31 שני, והרי הוא אמר "יטמא". וכן שרץ שנפל לאויר
32 התנור - הפת שניה; שהתנור ראשון.
33 ג. הראשון והשני שבתרומה, טמאים ומטמאים.
34 השלישי, פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה רביעי
35 בתרומה. ומנזן לאכל שלישי שנפסל בתרומה? שנאמר:
36 "ובא השמש, וטהר; ואחר יאכל מן הקדשים". נמצא
37 טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו; ואם נגע
38 בה, פסלה. וטבול יום, כשני לטמאה הוא. הא למדת,
39 שהשני עושה שלישי בתרומה.
40 ד. הראשון והשני והשלישי בקדש, טמאין ומטמאין.
41 הרביעי, פסול ואינו מטמא. ואין רביעי עושה חמישי
42 לעולם. ומנזן לשלישי בקדש שהוא טמא? שנאמר:
43 "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"; וכבר קרא
44 הכתוב לשני 'טמא', שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא".
45 הנה למדת, שבשר הקדש שנגע בשני, טמא וישרף. ומנזן
46 לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל וחמר: ומה מחסר

ה. כלי שהוא מפצל [מורכב מחלקים], ולוחותיו וקורותיו
מקששות, כגון מטה וכיצא בה - אם נטמא, וצריך
להטבילו לתרומה - יש לו להטבילו פלו כצחת, כשהוא
מקשר. אבל לקדש - מתיר ומנגב [- מנקה], שמא יש שם
דבר החוצץ; ומטביל, ואחר כך קושר.
ו. כלים הנגמרים [- גמר מלאכתם] בטהרה - אפלו היה
העושה אותן תלמיד חכמים, ונזהר בהן - הרי אלו צריכין
טבילה לקדש, ואין צריכין הערב שמש. אבל לתרומה -
משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה
הצריכו בהן טבילה לקדש? גזרו משום רק עם הארץ
שיגע בהן בשעת מלאכה, וצדין הוא לח אחר שנגמרו.
ז. הכלי מצרף [מחשיב לגוש אחד] - מה שבתוכו לקדש,
אבל לא לתרומה. כיצד? כלי שהוא מלא פרות פרוצין זה
מזה, כגון צמוקין וגורגרות, ונגעה טמאה באחד מהם -
נטמא כל שבפניו לקדש, אבל לא לתרומה. וכל המעלות,
של דבריהם הן; ורמז יש למעלה זו בתורה: "כף אחת
עשרה זהב, מלאה קטרת" - אמרו חכמים: 'כל מה שבכף,
הרי הוא כגוף אחד'. אפלו כלי שאין לו תוף, מצרף מה
שעליו לקדש; כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי
העור, ואף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה.
ח. היו שני הצבורין בתוף הכלי, ודבר אחר ביניהן,
ונטמא אחד משניהן - אם היה הדבר שביניהן צריך לכלי
[כגון שנדרש להקריבה במנחת], הכלי מצרף ונטמא הכל;
ואם אינו צריך לכלי [כגון שיירי קרבן], לא נטמא אלא זה
שנגעה בו הטמאה בלבד.
ט. היו שני צבורין בכלי אחד, והצבור האחד מחבר למים
שאחורי הכלי, ונגע טמא בצבור השני - נטמאו שניהן
בצורף הכלי; ונטמאו המים שאחורי הכלי מחמת זה
האכל המחבר להן, אף על פי שהן אחורי הכלי. נגע
הטמא במים שאחורי הכלי, נטמא האכל המחבר להם;
והדבר ספק, אם נטמא האכל השני בצורף הכלי, או לא
נטמא מחמת הצורף.
י. אכל קדש שנטמא, והניחו בכלי, ובתוף הכלי אכל קדש
אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור בטהרתו, והטמא
בטמאתו. בא טבול יום, ונגע באכל הטמא - יש בדבר
ספק, אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צורף
הכלי, או לא נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע
מן הטמאה [- כבר נטמא], ולא הוסיף לו כלום.
יא. הרביעי בקדש פסול, אבל בתרומה טהור. וכן
השלישי שבתרומה - אם נגע במשקה קדש, הרי זה נטמא
כמו שבארנו. והשלישי שבתרומה או שבקדש - אם נגע
במשקה תרומה, לא פסלו.
יב. מי שנטמאת ידו אחת, ונגע בה בידו שניה או ביד
חברו - פסל את השניה, והרי היא כשלישי. ואם היתה ידו
בלולה [- רטובה] במשקה - אף על פי שלא נגע, נטמאת
חברתה; וצריך להטביל את שתייהן, ואחר כך יגע בקדש.

קדשים קלים, וחלות תודה וירקני נזיר [רקיקים הם חלות
שנילושו במים] שנשחט עליהן הזבח, והמנחות שקדשו
בכלי, ושתי הלחם ולחם הפנים שקרמו [השחימו] בתנור.
אבל חלות תודה וירקני נזיר שלא נשחט עליהן הזבח,
והמנחות שלא קדשו בכלי - אינם לא בקדש ולא בחלין,
אלא בתרומה.
יד. החלה, והכפורים, ותשלומי תרומה [שמשלם זר
שאכל תרומה] ותמשה - הרי הן בתרומה.
טו. הטבל [פירות שלא הופשו], והמדמע [חולין שנפלו
לתוכן תרומה], וגדולי תרומה, ומעשר שני, ועסה
הטבולה לחלה - הרי הן בחלין; והראשון טמא בהן,
ושני פסול, ואין בהן שלישי.
טז. כל דבר שנדאו מטמא את החלין מן התורה - גזרו
על ספקו בחלין הטבולין לחלה, שתעשה אותה העסה
בטהרה; ומפרישין ממנה חלה, וחלתה תלויה - לא
נאכלת, ולא נשרפת.

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ד

פרק יב

א. אחת עשרה מעלות [חומרות] עשו חכמים לקדש על
התרומה, ואלי הן: יש לאדם להטביל פלים בתוף פלים
[קטנים בתוך גדולים] לתרומה, אבל לא לקדש; גזרה שמא
יהיה פי הכלי [הגדול] צר, ולא יהיה בו כשפופרת [שבפי
- הנוד [שיעור עירוב מקוואות], ונמצאו הפלים שבתוכו
כאלו טבלו במים שבפניו, לא במקוה. במה דברים
אמורים? בשעה הכלי הגדול שיש בתוכו הפלים
הטמאין, טהור; אבל אם היה טמא - מתוף שעלתה לו
טבילה, עלתה לפלים שבתוכו, אפלו להשתמש בהן
בקדש.
ב. כלי שנטמא אחוריו במשקין - לא נטמא תוכו, ולא
בית אצבע שבפניו שפתי; והמשקין שבתוכו או שבבית
צביעתו [- מקום הנחת האצבע], טהורין; ושונה בו, ואינו
חושש שמא יגעו משקין שבפניו באחורי הכלי ויחזרו
ויטמאו תוכו. במה דברים אמורים? בתרומה; אבל לקדש
אם נטמא אחוריו, נטמא כלן.
ג. הנושא את המדרס [של זב], מתר לו לשא עמו תרומה
כאחד - הואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא התרומה
נוגעת במדרס, הרי היא טהורה; אבל לא הקדש, אף על
פי שלא נגע בו. מעשה היה באחד שנשא חבית לקדש,
וטמאה במדרס שנשא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא
את המדרס, לא ישא את הקדש; ולא גזרו אלא במדרס
עם הקדש, כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא - הואיל ולא
נגע בקדש, הרי הקדש טהור.
ד. בגדי אוכלי תרומה - אף על פי שהן טהורין ונזהרין
מן הטמאות, הרי בגדיהם מדרס לקדש.

46 שיתבונן לטבל למעשר. טבל למעשר שני - הרי זה בתוקף
47 טהרה למעשר, ואסור בתרומה; טבל לתרומה - החזק
48 [בטהרה] לתרומה, ואסור בקדש; טבל לקדש - החזק
49 לקדש, ואסור לחטאת; טבל לחטאת - החזק לכל,
50 שהטובל לחמור החזק לקל. טבל סתם, ולא נתבונן לאחד
51 מכל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא בשהיה אפלו
52 למעשר. וכן הנוטל ידיו, או הטבילן - צריך בונה אפלו
53 למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך בונה; אבל לחלין, אינו
54 צריך בונה. וכל המעלות האלו, מדברי סופרים; אבל דין
55 תורה - הואיל וטבל מכל מקום, הרי הוא טהור לכל.
56 ג. מי שהיה טהור לתרומה, והסיע את לבו מלאכל -
57 נטמא בהסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד שיטבל פעם
58 שניה; ואינו צריך הערב שמש [שקיעה]. הרי ידיו טהורות
59 לתרומה, והסיע את לבו מלאכל - אף על פי שאמר: 'יודע
60 אני שלא נטמא יד' - הרי ידיו טמאות בהסח הדעת;
61 שהידים עסקניות. אם לתרומה כן, קל וחמר לקדש - שכל
62 המסית דעתו, צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת
63 מת, ולא ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הנה
64 שלישי ושביעי [כטמא מת], מפני הסח הדעת; ואם ידע
65 שלא נטמא במת, והסית דעתו משאר הטמאות - צריך
66 טבילה והערב שמש אף לתרומה. ודבר ברור הוא, שכל
67 הטבילות האלו מדבריהם.
68 ד. וכן גזרו חכמים על הפלים הנמצאים בשוקים
69 וברחובות, אפלו בפדירות - שיהיו בתוקף טמא; שם
70 בזה נטמא, או במת. וכן הרקין הנמצאין שם, בתוקף
71 טמא - שם רק זב וכו' הוא הריק הזה.
72 ה. כל הפלים הנמצאין בירושלים - טהורין, אפלו נמצאו
73 דרך ירידה לבית הטבילה; שלא גזרו טמא על הפלים
74 הנמצאים בירושלים - חוץ מן הספינין לשחיטת הקדשים,
75 מפני חמרת הקדשים. במה דברים אמורים? בספינין
76 הנמצאת בירושלים בשאר ימות השנה; אבל אם נמצא
77 ספינין בירושלים ביום ארבעה עשר בניסן - שוחט בה
78 הקדשים מיד, ואפלו חל ארבעה עשר להיות בשבת; שלא
79 גזרו על הספינין הנמצאים ביום הזה. וכן אם מצא ביום
80 טוב - שוחט בה מיד, שחזקת כל הפלים ביום טוב
81 טהורין.
82 ו. מצא הספינין ביום שלשה עשר - מזה עליה ומטבילה,
83 ושוחט בה למחר; מפני שעשו אותה ביום זה, כאלו יום
84 שלשה עשר שביעי שלה.
85 ז. מצא ספינין קשורה לספינין הידועה אצלו [יודע אם
86 טהורה או טמאה היא], בין ביום טוב בין בשאר הימים -
87 הרי היא כמות: אם טהורה, טהרה; ואם טמאה, טמאה.
88 ח. כל הרקין הנמצאים בירושלים באמצע הדרך - גזרו
89 עליהם טמא, בשאר הרקין הנמצאים בכל מקום; וכל
90 הרקין הנמצאים בצדדין בירושלים, טהורים - שהפרושים
91 הם שמעלהכין בצדדין, כדי שלא יתטמאו במגע עמי

1 אכל בתרומה - אם נטמאת ידו האחת, לא נטמאת
2 חבירתה, ואפלו נגע בה בשהיה נגובה; ואינו צריך להטביל
3 ידו שנטמאת, אלא נוטלה ונוגע בתרומה.
4 יג. אכלין נגובים [יבשים] שלא הכשרו [לקבל טומאה],
5 אוכלין אותן בידים מטמאות [טמאות מדברנות]. במה דברים
6 אמורים? בתרומה. אבל בקדש - חבת הקדש מכשרתן,
7 ואסור למי שידיו טמאות לאכל קדש שלא הכשר; ואפלו
8 לא נגע בו אלא בכוש [מקל], או שתחב לו חבירו לתוף
9 פיהו - הרי זה אסור. אין צריך לומר, שאם נגע טמא
10 באכלין של קדש שלא הכשרו, שנטמאו - מפני שחבת
11 הקדש מכשרתן.
12 יד. במה דברים אמורים? לפסל האכל עצמו ולאסרו
13 באכילה; אבל למנות בו ראשון ושני, הרי זה ספק. כיצד?
14 נגע אכל זה שנטמא בלא הכשר באכל שני שהכשר - הרי
15 זה השני ספק, מפני שהראשון לא הכשר.
16 טו. האונן אחר שתמו ימי אנינותו [תם היום שנקבר מתו],
17 ומחסר כפורים אחר שהביא כפרתו - צריכין טבילה
18 לאכילת הקדש, אבל לא לתרומה; שהאונן ומחסר כפורים
19 מתירין לאכל את התרומה. ומפני מה הצריכו טבילה
20 לקדש? שהרי עד עתה היו אסורין לאכל את הקדש,
21 והסיתו דעתם; ושם נטמאו, והם לא ידעו. ולא עשו
22 מעלה זו אלא לאכילה, אבל לנגיעה - נוגעים בקדשים
23 קדם טבילה. ומחסרי כפרה שנגעו בקדש - פסול, כמו
24 שבארנו.
25 טז. שש מעלות הראשונות - עשו אותן בין לקדש בין
26 לחלין שנעשו על טהרת הקדש. וחמש אחרונות, שהן מן
27 [מהכלל של:] 'הפלי מדרך מה שבתוכו' והלאה - עשו
28 אותן בקדש בלבד, אבל לא בחלין שנעשו על טהרת
29 הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך, חלין
30 שנעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני
31 פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

פרק יג

32
33 א. חמש מעלות [חומרות], עשו אותן חכמים בבגדים;
34 ואלו הן: בגדי עמי הארץ, מדרס [כמדרס הזב -] לאוכלי
35 חליהן בטהרה; וכן עמי הארץ עצמן, בזהבין לטהרות, כמו
36 שבארנו. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה, מדרס לאוכלי
37 מעשר שני. אבל אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראין
38 'פרושים' - אינם כזבים, אפלו לתרומה; והרי זה הפרוש,
39 טהור אפלו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני,
40 מדרס לאוכלי תרומה עצמן. ובגדי אוכלי תרומה, מדרס
41 לקדש; אבל אוכלי תרומה עצמן, אינם כזבין לקדש.
42 ובגדי אוכלי הקדש, מדרס לחטאת, כמו שבארנו בהלכות
43 פרה אדמה; אבל הטהור לקדש, אינו כזב לחטאת.
44 ב. וכן עשו חכמים מעלות בטיבילה. כיצד? מי שטבל
45 בלא כונה - הרי זה טהור לחלין, ואסור במעשר שני עד

47 לטבל ולעשות טהרות, לכתחלה; ואם טבל ועשה,
48 טהרותיו טהורות.
49 ג. ספק טמא צפה על פני המים ביצד? שרץ שהיה צף
50 על פני המים, בין שהיו המים בכלים בין שהיו בקרקעות,
51 ויבד למים, אפלו אין שם אלא מלא אדם וטמא - הרי
52 זה טהור, עד שיצד בודאי שנגע; ולא אמרו 'ספק טמא
53 צפה טהור', אלא לשרץ בלבד. וכל הנתלין בנחבל
54 ונוגעים במים] והנגרין [על המים], הרי הם כמנחין.
55 ד. שרץ שהיה מנח בכלי, וכלי צף על פני המים, או
56 שהיה מנח על המים או על הנבלה, ואפלו נמוחה נבלה
57 או בשר מת שתחתיו, או שהיה מנח על שכבת זרע,
58 הצפין על פני המים - הרי זה כמנח על הארץ, שספקו
59 ברשות היחיד טמא, כמו שיתבאר. היה שרץ על גבי שרץ
60 צף על פני המים - הרי זה כטמא עבה שצפה על פני
61 המים, וספקו טהור. היה מנח על גבי מי חטאת, ומי
62 חטאת צף על פני המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח,
63 או אינו כמנח; לפיכך יראה לי שספקו טהור.
64 ה. בדרך שטהרו חכמים ספק טמא צפה על פני המים,
65 בין בכלים בין בקרקעות - כך טהרו ספק טהרה הצפה
66 על פני המים, בין בכלים בין בקרקעות. ביצד? ערבה
67 שהיא טמא מת, וכפר תרומה כרוך בסיב או בגר ונתן
68 בתוכה, ויבדו לתוכה מי גשמים ונתמלאת, ונפשט הגר,
69 והרי הפכר צף על פני המים, והגר מבדיל בינו לבין
70 המים, וספק נגע צדו [של כיכר] בערבה ספק לא נגע -
71 הרי הוא בטהרתו, מפני שהוא צף.
72 ו. שרץ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת [בית דריכת
73 יין] - לתרומה, ספקו טמא; ולפועליו, ספקו טהור, מפני
74 שהיא טמא צפה.
75 ז. ספק משקין - לטמא אחרים, טהור; ולטמאת עצמן,
76 טמא. ביצד? היה מקל בידו, ובראשו משקין טמאים,
77 וירקן לבין כפרות טהורות - ספק נגעו, הרי אלו טהורות.
78 וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה, או
79 לא נגעו - הרי הפלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם נגעו
80 משקין אלו הטמאין במשקין אחרים, או לא נגעו - הרי
81 המשקין האחרים טהורין. אבל טמא שפשט ידו או רגלו
82 לבין משקין טהורין, או שזרק כפר טמא לבין משקין
83 טהורין, ספק נגע במשקין, ספק לא נגע - הרי אלו טמאין
84 בספק. וכן כל פיוצא בזה.
85 ח. חבית שהיא מלאה משקין, ופשט הטמא את ידו
86 לאוירה, ספק נגע במשקין, ספק לא נגע - המשקין טמאין
87 והחבית טהורה, שאין ספק המשקין מטמא. וכן אם נכנסו
88 משקין שהן טמאין מספק לאויר החבית - הרי החבית
89 טהורה, והמשקין שבתוכה טהורין, שאינם מטמאין אלא
90 מן החבית. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין
91 שבחבית - הרי כל המשקין שבחבית טמאין בספק,
92 והחבית טהורה. וכן אם נפלו משקין אלו לתוך התנור,
93 הרי התנור והפת טהורין.

1 הארץ. ובשעת הרגל - שבאמצע הדרך טהורין, שכל
2 ישראל טהורין בגלגל; ושבצדדין טמאים, שהטמאים
3 בגלגל מועטין, והן פורשין לצדי הדרכים.
4 ט. כשם שהראשון עושה שני, והשני עושה שלישי - כן
5 ספק ראשון עושה ספק שני, וספק שני עושה ספק שלישי.
6 י. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטמאות
7 של תורה - הרי אלו נשרפין בטמא זה, כגון שנסתפק לו
8 אם נגע באב זה או לא נגע.
9 יא. ויש שם ספקות שאין שורפין עליהם; ואין אוכלין
10 אותן אוכלין שנסתפק לו בהם, אלא תולין - לא אוכלין,
11 ולא שורפין. ויש שם ספקות ששורפין עליהם התרומה,
12 ואין צריך לומר קדשים.
13 יב. אבל על ספק ספק - אין שורפין עליו תרומה לעולם,
14 ואין צריך לומר קדשים; אלא תולין - לא אוכלין, ולא
15 שורפין.
16 יג. על ששה ספקות שורפין את התרומה, וכלם גזרה
17 מדבריהם; ואלו הן: על בית הפרס [שדה שנחרש בה
18 קבר], ועל עפר הבא מארץ העמים, ועל בגדי עם הארץ,
19 ועל הכלים הנמצאים, ועל הרקין הנמצאים; ועל מי רגלי
20 אדם טמא שנתערב במי רגלי בהמה מחצה למחצה, ואין
21 ידוע אם בטלו מראיהן או לא בטלו. ביצד? אם נטמאת
22 תרומה מחמת אחד ממשושה אלו - אף על פי שעקר טמאתו
23 בספק, הרי זו תשרף; הואיל ונדאי ספקות אלו, טמאתם
24 מן התורה - שהמת והזב טמאין מן התורה. ואחד תרומה
25 שנגעה באחת ממשושה טמאות אלו, או שנטמאת מחמת
26 אחת מהן והרי היא שלישי לאחת מהן - הרי זו תשרף.
27 אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס ובארץ
28 העמים, או לא נגע, אם נגע בבגדים וכלים ורקין ומי
29 רגלים אלו, או לא נגע - הרי אלו תולין; מפני שעקר
30 טמאתן מפני הספק, שטמא טהורין הם או טמאין, ואם
31 תאמר טמאין, שטמא נגע שטמא לא נגע; ונמצאו שני
32 ספקות, ואין שורפין על שני ספקות, אלא תולין כמו
33 שבארנו.
34

פרק יד

35 א. שנים עשר ספקות טהרו חכמים, ואלו הן: (א) ספק
36 מים שאובים למקנה; (ב) ספק טמא צפה על פני המים;
37 (ג) ספק משקין לטמא אחרים, אבל לטמאת עצמן טמאים
38 מספק; (ד) ספק הדדים - בין לטמאת עצמן, בין לטמא
39 אחרים, בין לטהרת ידים משמאתן; (ה) ספק דברי
40 סופרים; (ו) ספק החלין; (ז) ספק הקרננות; (ח) ספק
41 נגעים; (ט) ספק עובר ועומד; (י) ספק שרצים; (יא) ספק
42 רשות הרבים; (יב) ספק שתי רשיות.
43 ב. ספק מים שאובין למקנה ביצד? שלשה לגין מים
44 שאובין שנפלו למקנה, פסלוהו; ספק נפלו או לא נפלו,
45 ונפלו נפלו, ספק יש בהם פשעור או אין בהן - ספקו
46 טהור, והרי המקנה בכשרותו. ואין מורין לו במקנה זה

הנקראין 'פרושים' - ביצד? אוכלי חליהן בטהרה שנולד
להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו טהורות ככל
הספקות כלן, ואין להן טמאה אלא טמאה ודיית.
ג. ספק הקרבנות ביצד? מחסר כפורים שיש עליו ספק
חמשה קרבנות - כגון האשה שיש עליה ספק חמש
זיבות, או ספק חמש לדות - מביאין קרבן אחד, וטהר
לאכל בקדשים; ואין השאר עליו חובה, כמו שבארנו
בהלכות מחסרי כפרה.
ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה - לא טימא
הכהן - ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות
נגעים.
ה. ספק עומד ועובר ביצד? מצרע שהיה יושב תחת
האילן, ועבר הטהור, ספק האהיל עליו האילן ונטמא,
ספק לא האהיל, וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן
והמצרע עובר תחתיו, ספק עמד המצרע ונטמא הטהור,
ספק לא עמד - ספקו טהור.
ו. ספק שרצים, זה ספק הנזקין; ביצד? זרק שרץ או
דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר טהור לבין
הטמאות, ספק נגע, ספק לא נגע - טהור, הואיל ומצא
הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה; שכל הטמאות - כשעת
מציאתן, ואין אומרים: 'שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו',
אלא הרי הן כשעת מציאתן.
ז. השרץ בפי החלדה, ומהלכת על גבי כפרות של
תרומה, ספק נגע, ספק לא נגע - ספקו טהור, מפני שלא
נחה הטמאה; היתה מהלכת בו, ונגע [השרץ] בכפרות,
ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים?
בזמן שנזלתו והלכה לה. אבל אם נמצא מת בפייה, הרי
הכפרות טמאות; ראוהו חי בפייה - אף על פי שמצאוהו
מת בפייה, הרי הן טהורות. וכן השרץ בפי החלדה,
והנבלה בפי הפלב, ועברו בין הטהורים, או שעברו
הטהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום
קבוע. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן כמנחין,
ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו
שיתבאר.
ח. ספק רשות הרבים ביצד? טמאה שהיא מנחת ברשות
הרבים, ספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו טהור; היתה
מנחת ברשות היחיד, וספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו
טמא. וכל אלו הספקות שטהרו חכמים, אפלו ברשות
היחיד, מפני שאין בהם דעת להשאל, כמו שיתבאר.
ט. ספק שתי רשיות ביצד? היה דבר טמא ברשות היחיד
ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר הטמא ברשות
הרבים והדבר הטהור ברשות היחיד, ונגע באחד מהן,
ואין ידוע באיזה מהן נגע, או שהסיט אחד מהן, ואין
ידוע איזה הסיט - אם היה הדבר הטמא מטמא במשא,
או שהיה אחד מהן מטמא באהל, והאהיל על אחד מהן,
ואין ידוע על איזה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על
פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל, אומרים לו:

ט. המרבץ [- שוטף] ביתו במים טמאים או שזלפן [שפר
טיפות טיפות], והיו שם טהרות, ספק נתזו עליהן, ספק
לא נתזו - ספקו טהור.
י. זלף משקין טהורין וטמאים בתוך הבית, ונמצאו אחר
כך משקין על הכפר של תרומה - נטלה ונשאל עליה, הרי
זו טהורה; שספק המשקין לטמא, טהור. הניח הכפר עד
שנגביו המים שעליה, הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה
ברשות היחיד טמא, כמו שיתבאר, והרי אין כאן משקין,
אלא כפר שהיא ספק טמאה ספק טהורה.
יא. ספק גדים, בין להתטמא, בין לטמא אחרים, בין
לטהרתן - טהור. ביצד? היו ידיו טהורות ולפניו שני
כפרים טמאין, ספק נגע ספק לא נגע, או שהיו ידיו
טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע,
או שהיו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני כפרים
טהורים, נגע באחת מהם ספק בטמאה נגע ספק בטהורה
נגע, או שהיו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים אחד טמא
ואחד טהור, ונגע באחד מהם ספק בטמא נגע ספק בטהור
נגע, או שהיו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו כפר
טמא וכפר טהור, ונגע בשניהם, ספק טמאה בטמא
וטהורה בטהור או טמאה בטהור וטהורה בטמא - הידים
כמות שהיו, והכפרים כמות שהיו. וכן אם היו ידיו
טמאות והטבילן או נטלן, ספק שהמים שטהרן בהם
כשרים לידים ספק שהם פסולין, ספק יש בהם כשעור
ספק שאין בהם, ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק לא
היה - הרי ידיו טהורות.
יב. היתה ידו אחת טמאה, ואינו יודע איזו היא - אומרים
לו שלא יעשה טהרות עד שיטל שתי ידיו; ואם נגע
באחת מהן בטהרות קדם שיטל - טהרותיו טהורות.

יום ש"ק י' תשרי ה'תשע"ד

פרק טו

א. ספק דברי סופרים ביצד? ספק אכל אכלין טמאין
ושטה משקין טמאין, ספק שלא שטה ושלא אכל, ספק
שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו מים
שאובין, ספק שלא בא ולא נפלו - הרי זה טהור. וכן אם
אכל אכלין טמאין או שטה משקין טמאין, או בא במים
שאובין או נפלו עליו מים שאובין, וספק נגע בטהרות
אלו, ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל
ספק אכלין טמאים, והשונה משקין שהם טמאים בספק
- הרי הוא טהור; וכן האוכל תרומה תלויה [נטמאה
מדברבון], טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי הטמאות שהן
מדברי סופרים - ספקו טהור. אבל אב שהוא מדברי
סופרים, ספקו טמא; אלא אם היה האב עצמו טמא
בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על
מגצן, כמו שבארנו - ספקו טהור.
ב. ספק החלין - היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, והן

ד. היו משקין טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה או עופות בבית, ונמצא בצק מקום נשיכתן - חזקה ששטחו משקין, ונשכו בצק וטמא הוא. ואם היה שם פרה, וביין המשקין והבצק [יש מקום דיו] - כדי שתלחף את לשונה - הרי הבצק טהור; ובשאר כל בהמות, כדי שתנגב את פיה; פחות מזה, הבצק טמא. ואם היה כלב - אפלו היה המשקין בצד הבצק, הרי זה טהור; שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילף לו אל המים. נמצא בצק נקירת התרנגולין - אם יש בין המשקין והבצק כדי שיינגבו את פיהן בארץ, הבצק טהור; ואם לאו, טמא - שחזקתן ששטחו, ונקרו בצק במשקין שבפיהן. במה דברים אמורים? בשחיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק נקרת בהן; אבל עכורין - הבצק טהור; שאילו נקרו במשקין, היה מקום המשקין נכר בצק. ואם היו צלולין - אף על פי שהבצק בחזקת טמא, אין שורפין על חזקה זו אלא תולין.

ה. איזו היא חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד? עסה בבית ושרצים וצפרדעים מנפלין שם, ונמצאו חתיכות מבשרן בעסה - אם רב המנפלין שרצים, העסה טמאה ותשרף; ואם הרב צפרדעים, טהורה.

ו. היו טמאות וטהרות בצדו או למעלה ממנו, ונתעטף בטליתו, וספק נגעו [בטלית], ספק לא נגעו בעת שנתעטף - אם היו ברשות היחיד, ספקו טמא; שספק טמא הבאה בידי אדם, נשאלין עליה; אפלו בכלי המנח על גבי קרקע, הרי זה טמא כמי שיש בו דעת להשאל. ואם היו ברשות הרבים, ספקו טהור; ואם אי אפשר שלא יגע, ספקו טמא.

ז. כבר של תרומה שנתן על גבי הדף [דף טז], ומדרס [חזב] נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפול שלא יגע במדרס - אף על פי שהוא במקום מדרון [- שיפוט], ובא ומצא הכפר במקום אחר - הרי הוא בטהרתו; שאני אומר: אדם בא ונטלו, ונתנו במקום זה; ואם אמר: 'בריא לי שלא בא אדם לכאן' - טמא, שודאי נפל, ונגע במדרס כשנפל. ח. תינוק שנמצא בצד בית הקברות, והשושנים בידו - אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום הטמא, ספקו טהור; שמא אחר לקטן, ונתנן לו. וכן חמור העומד בבית הקברות, בליו טהורין; ואין אומרים: 'שמא נתמצה בהן, ונגע בקבר' - מפני שאין בו דעת להשאל, וכשנמצאו לא נמצאו נוגעין, וכל הטמאות - כשעת מציאתן.

ט. תינוק שהיה תופש בידו של אביו, או שהיה רוכב על כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד, טמא; מפני שאביו נשאל עליו.

י. וארבע ספקות אמרו חכמים בתינוק: תינוק שאינו יכול להלך, שהניחתו אמו ובאה ומצאה אותו כמות שהוא במקומו - טהור; ואין אומרים: 'שמא טמאה באה, ונשקתו וגפפתו'. התחיל התינוק לצאת ולהכנס - בגדיו טהורין, ואינן מדרס כשאר בגדי עמי הארץ; ואף על פי

1 'אם טבלת, אין בכך הפסד' [לכן טבול]. אם טבל, הרי זה
2 משבח; ואם לא טבל, ועשה טהרות - הרי הן טהורות,
3 שספק רשות הרבים טהור.

י. שרץ שנמצא שרוף ומנח על גבי אכלין, וכן טלית
4 [שנטמאה] שנמצאת מהוהה [בלויה], ומחט שנמצאת
5 שבוהה או חלודה בין הכלים - הרי אלו טהורין, בין
6 ברשות היחיד בין ברשות הרבים; ואין אומרים: 'שמא
7 אחר שנגע באכלין נשרף, ואחר שנטמאו הכלים במגע
8 הטלית והמחט, נשברה או החלדה, ובלתה הטלית עד
9 שטהרה'; שכל הטמאות, כשעת מציאתן.

יא. שני עדים אומרים לו 'נטמאת', והוא אומר 'טהור
12 אגני' - הוא נאמן על ידי עצמו. ואף על פי כן, אין אומרים
13 לו: 'עסק בטהרות'; אלא אם עשה טהרות - הרי הן
14 טהורות, ויחוש [להחמיר] על עצמו. עד אומר 'נטמא',
15 ושנים אומרים 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין
16 ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים 'נטמא', ועד אומר
17 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין ברשות היחיד - הרי
18 זה טמא. עד אומר 'נטמא', ועד אומר 'לא נטמא', אשה
19 אומרת 'נטמא', ואשה אומרת 'לא נטמא' - ברשות
20 היחיד, טמא; ברשות הרבים, טהור.

פרק טז

א. מפני מה טהרו חכמים ספק רשות הרבים? שהרי
22 הצביר עושים הפסח בטמאה, בזמן שהטמאים מרביין. אם
23 טמאה ודאית נדחית מפניהם, קל וחמר לספק טמאה -
24 שאסור כל הספקות מדבריהם, כמו שבארנו בהלכות
25 ביאות אסורות. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד?
26 שהרי שוטה שנסתרה - אף על פי שהדבר ספק - הרי היא
27 טמאה לבעלה עד שתשתה.

ב. וכשם שהשוטה ובעלה שנים, כך ספק טמאה בשנים;
29 אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי ספק טמאתם
30 שם טהור, ברשות הרבים. במה דברים אמורים? בשניה
31 זה שנטמא בספק יש בו דעת להשאל ולדרש ממנו מה
32 שארע לו, כשוטה; אבל אם היה חרש או שוטה, או קטן
33 שאינו יודע להשיב על הענין כששואליו אותו - הרי ספקו
34 טהור. כיצד? חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת
35 להשאל, שנמצאו בחצר או במבוי שיש בו טמאה, ספק
36 נגעו ספק לא נגעו - טהורין; וכן כל שאין בו דעת
37 להשאל - אף על פי שנולד לו הספק ברשות היחיד, ספקו
38 טהור.

ג. הסומא, והיזן, והמהלך בלילה - ספקו ברשות היחיד
40 טמא, מפני שיש לו דעת להשאל. במה דברים אמורים
41 שכל שאין בו דעת להשאל, ספקו טהור? בשניה הדבר
42 שקול, ואין שם חזקה; אבל אם היה הדבר ידוע שחזקתו
43 שנטמא, הרי זה טמא. כיצד? תינוק טמא שנמצא בצד
44 העסה, והבצק בידו - הרי העסה טמאה; שדרך התינוק
45 לטפח, ובכך היא חזקתו; ואין שורפין על חזקה זו.

השרץ, או היה בה עד שלא זלף לתוכה'. לפיכך, אם היה
בזדק כל חבית וחבית מהן, ואחר כך נותן בה ביין,
ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת
מהן - כלן טמאות; וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי
שזולף בו - הכל טמא.

ד. היה קוצה [מלקט] זיתים מן המעטן [חפירת זיתים],
ומעלה אותן לגג, ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן
טהורין; נמצא במעטן, המעטן טמא; נמצא בין הכתל
לזיתים, הזיתים טהורין. נמצא השרץ בתוף גוש של
זיתים, והגוש בגג - אם בתוף שלשה ימים, אף המעטן
טמא; שאני אומר: גוש זה מן המעטן עלה, והשרץ
בתוכו'. ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים
לגג, הרי המעטן טהור; שמה בגג נתקבצו ונעשו גוש
בתוף השלשה ימים.

ה. הקורץ מקרצת [חותך חתיכה -] מן העסה, ונמצא שרץ
במקרצת - המקרצת לבדה טמאה; נמצא בעסה, העסה
לבדה טמאה; נמצא בתוף המקרצת, אף העסה טמאה.
ו. אכל טמא שנמצאת גלעינה שלו בתוף הפקר או על
גבי תבשיל רותח - אף על פי שאין עליה משקה טופח,
הרי הם טמאים; שאני אומר: 'האכל פלו נפל שם ונמוח
בתוף הפקר, או מחמת הרתיקה, ונשארה גרעינתו'.
נמצאת הגרעינה על גבי הפקר או בתוף תבשיל צונן -
הרי אלו טהורין, אף על פי שיש עליה משקה; שאני
אומר: 'גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאבד האכל מעליה,
שהרי אינה מטמאה'.

ז. היו בבית אכלין טמאין ואכלין טהורין, ונמצאת
גרעינה בבית - הולכין אחר הרב; וכן אם היו דמים
טמאים ודמים טהורים בתוף הבית, ונמצא דם על האכל
- הולכים אחר הרב. מעשה בכפר של תרומה שנמצא
עליו דם, ובא מעשה לפני חכמים וטהרוהו; שאפלו
נאמר: 'דם השרץ הוא' - אני אומר: 'דם שרץ חי הוא,
שהוא טהור'.

ח. עיר שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא בה,
הולכין בו אחר הרב; וכן אם היה הנמצא ספק שרץ ספק
צפרדע - הולכין אחר הרב שיש באותה העיר באותו
הזמן. זה הכלל: בנמצא, הלך אחר הרב.

ט. האשה שהיתה מגבכת גבכא [קוצרת שאריות תבואה]
בחקר, ונמצא שרץ בתוף הגבכא - הרי זו טהורה; שאין
השרץ מטמא במשא. נמצא על גבי הגבכא - הרי זו
טמאה, שמה נגעה בו. היתה פוכרת בכברה, ונמצא שרץ
בתוף הפרות שבכברה - הרי זו טהורה. נמצא על גבי
הכברה - הרי זו ספק טמאה; שמה נגעה בו, וכל ספק
ברשות היחיד טמא, כמו שבארנו.

שהן טהורין, ואינן מדרס בשאר בגדי עמי הארץ - אין
עושין על גביהן טהרות. הגדיל עד שיהיה בו דעת
להשאל, ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שיהיה בו
דעת לשמר את גופו, אוכלין על גב גופו טהרות; יודע
לשמר את ידיו, אוכלין על גב ידיו טהרות. כיצד בודקין
אותו? מטבילין אותו, ונותנין לו חלין לשם תרומה - אם
היה יודע לשמר את גופו, אוכלין על גב גופו טהרות;
ואם היה יודע לשמר את ידיו, אוכלין על גב ידיו טהרות.

פרק יז

א. כזית מן המת בפי העורב, ספק האהיל על האדם ועל
הכלים ברשות היחיד, ספק לא האהיל - הרי האדם טמא
מספק; והוא, שיהיה בו דעת להשאל. והכלים טהורין,
מפני שאין בהן דעת להשאל. וכן הממלא בכלי, ונתן
בעשרה כלים, ונמצא השרץ באחד מהן - הוא טמא וכלם
טהורין, אף על פי שכלן ספק שמה השרץ בכלי שמלא
בו היה תחלה, מפני שהם כלים, ואין בהן דעת להשאל.
ואם היה לכלי שמלא בו אגנים [- שפה כפופה פנימה] -
הואיל ואפשר שיצאו המים ויתאחר בו השרץ, כלן
טמאין. וכן הממלא בעשרה דליים זה אחר זה, ונתן
בעשרה כלים מדלי אחד לכלי אחד, ואין ידוע הראשון
מן האחרון [- איזה מילא ראשון ואיזה אחרון], ונמצא
שרץ בכלי אחד מהן - הרי תשעה כלים עם עשרת
הדליים טהורין, שאני אומר: 'שמה בכלי זה היה השרץ
מתחלתו'; ואם יש לדליים אגנים, הרי כל הדליים עם כל
הכלים טמאים. המערה מפלי לכלי, ונמצא השרץ בפתחון
- העליון טהור; ואין אומרים 'מון העליון נפל', אלא שמה
בפתחון היה, מפני שהן כלים, ואין להם דעת להשאל.
וכן כל פיצא בזה.

ב. קפה שנשתמש בה טהרות, ונמצא בה שרץ - אם יש
לה שוליים, או אגנים אף על פי שאין לה שוליים - הרי
כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות, ואפלו היתה בדוקה
ומכסה; שמה עם הגבהת יד מן הבדיקה נפל השרץ.
אפלו נשתמש בה בטהרות בזוית זו, וטלטלה לזוית
אחרת, ונמצא בה השרץ - כלן טמאות; לפי שמחזיקין
טמאה [מעריכים שהיא עברה -] ממקום למקום לתלות
[לטמא מספק], אבל לא לשרף.

ג. הזולף [שואב] את הבור, ומלא ממנו חביות - אם היה
משקיע כל חבית וחבית בבור וממלא אותה, ונמצא
השרץ בראשונה - כלן טמאות. נמצא באחרונה - היא
טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: 'אחר שמלא את
הראשונות, נפל השרץ לבור'. היה זולף בכלי, ונותן לתוף
החביות עד שמלא אותן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא
טמאה בלבד, וכלן טהורות; שאני אומר: 'בזו בלבד נפל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ד' - י' תשרי ה'תשע"ד

מִצְטָרְפִין; וְלִדּוֹ הַנּוֹלָדוֹת בְּתוֹךְ שְׁנָתָן, הֲרִי הִיא וּבִתָּהּ
נִכְנָסוֹת לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר.
ז. אֵין הַטְּלָאִים הַנּוֹלָדִים כְּמוֹ הַטְּבָל [נְתוּבָה שְׁאִינָה
מֵעוֹשֶׂרֶת], שְׁאִסּוֹר לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ עַד שְׁתַּעֲשֹׂר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
בְּמִקּוּמוֹ. אֲלָא מִתֵּר לְמַכֵּר וּלְשַׁחַט כָּל מָה שְׁיִרְצֶה, עַד
שְׁיַעֲשֹׂר; וְיִהְיֶה הַמַּעֲשֵׂר קֹדֶשׁ, וַיֵּאָכֵל כְּהִלְכָתוֹ, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ.
ח. קָבְעוּ חֻכְמִים שְׁלֹשָׁה זְמָנִים בְּשָׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה,
וּמִשְׁיָגִיעַ זְמַן מִהֵן - אִסּוֹר לֹא לְמַכֵּר אוֹ לְשַׁחַט עַד שְׁיַעֲשֹׂר;
וְאִם שָׁחַט, הֲרִי זֶה מִתֵּר. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁלֹשָׁה זְמָנִים: בְּחֻמְשָׁה
עָשָׂר יוֹם קֹדֶם הַפֶּסַח, וּבְחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם עֲצֶרֶת
[שְׁבֻעוֹת], וּבְחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם קֹדֶם הָחֹג; וְכָל זְמַן מֵאֵלּוּ,
נִקְרָא 'גֶּרֶן מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה'. נִמְצָאת אִזְכָּר, שֶׁהַגֶּרֶן שֶׁל
מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה - בְּיוֹם אַחֲרוֹן מִחֻדֵּשׁ אֲדָר, וּבְיוֹם חֻמְשָׁה
וּשְׁלֹשִׁים מִסְפִּירַת הָעֵמֶר, וּבְיוֹם אַחֲרוֹן מִחֻדֵּשׁ אֱלוּל. וְלָמָּה
קָבְעוּ הַגֶּרֶנוֹת בְּיָמִים אֵלּוּ? כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶינָה בְּהִמּוֹת מְצִיּוֹת
לְעוֹלֵי רְגֵלִים; שְׂאָף עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְמַכֵּר קֹדֶם שְׁיַעֲשֹׂר, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ, הֵיוּ נִמְנָעִים לְמַכֵּר, עַד שְׁיַעֲשֹׂרוֹ וַיַּעֲשֵׂה הַמַּצְוָה.
ט. הַכֵּנִים כָּל הַצֹּאן אוֹ כָּל הַבָּקָר לְדִיר, וְהַתְּחִיל לְמִנּוֹת
וּלְקַדֵּשׁ עֲשִׂירֵי, עַד שֶׁנִּשְׁאָרוּ בְּתוֹךְ הַדִּיר פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה -
הֲרִי זֶה מְנִיחָן לְגֶרֶן אַחֵר [שֶׁל שָׁנָה זוֹ]; וְהֵן מִצְטָרְפִין לְאֵלּוּ
שִׁינֵי לָדוֹ, וַיַּתְעַשְׂרוּ הַכֹּל בְּגֶרֶן אֶחָד. וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
שֶׁאֵלּוּ יִשְׁאָרוּ בְּמִנְיָן, חֻבֵּב לְהַכְנִים הַכֹּל לְדִיר, וְהַנִּשְׁאָר
יִשְׁאָר.

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ד

פרק ח

א. הַמְכָּנִים צֹאן לְדִיר, וְהַתְּחִילוּ לְצֹאֵת אֶחָד אֶחָד, וְהוּא
מוֹנֶה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְטָעָה בְּמִנְיָן, וְקָרָא לְשִׁמְיָי אוֹ
לְשִׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ 'עֲשִׂירִי', אוֹ שֶׁקָּרָא לְשָׁנִים עָשָׂר אוֹ
לְשִׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ 'עֲשִׂירִי' - לֹא נִתְקַדְּשׁוּ; אֲבָל אִם קָרָא
לְתַשְׁיָעִי אוֹ לְאַחַד עָשָׂר 'עֲשִׂירִי' - נִתְקַדְּשׁוּ. וְדָבָר זֶה, מִפִּי
הַקְּבִלָּה [מִמִּשְׁחָה רַבִּינוֹ] נִשְׁמַע, שֶׁהַטְּעוֹת מִקְדָּשֶׁת בְּמַעֲשֵׂר
שִׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ וּשְׁלִמִטָּה מִמֶּנּוּ, אֲבָל לֹא שִׁלְפָּגִיָּהּ
וּשְׁלֹא־תִרְיָהּ. אֲפִלּוּ קָרָא לְתַשְׁיָעִי 'עֲשִׂירִי', וְלַעֲשִׂירִי
'תַּשְׁיָעִי', וְלְאַחַד עָשָׂר 'עֲשִׂירִי', בֵּין בְּטַעוֹת בֵּין בְּכוּנָה -
שֶׁלֹּשְׁתָּן מְקַדְּשִׁין.
ב. וְהִיאָף דִּינָם? הַתַּשְׁיָעִי - אֵינוֹ קָרֵב, אֲלָא נֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ
[כַּשְׁפוּל בּוֹ מוֹם]; וְהַעֲשִׂירִי, מַעֲשֵׂר. וְהָאֶחָד עָשָׂר - יִקְרָב
שְׁלָמִים, וְטָעוֹן נִסְכִּים כְּשִׁלְמִים; וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה [אִם]
מִחֲלִיפּוֹ בְּאַחֵר, אֵינוֹ מִתְקַדֵּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ כְּתְּמוּרָה.
בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיָה הַמוֹנֶה הוּא בַּעַל הַבְּהֵמָה.

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ד

הלכות בכורות

פרק ז

א. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה טְלָאִים, וְהִפְרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, הֵיוּ
לוֹ מֵאָה, וְהִפְרִישׁ עֲשָׂרָה לְמַעֲשֵׂר - אֵין אֵלּוּ מַעֲשֵׂר. אֲלָא
כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹנֵם כָּל הַטְּלָאִים אוֹ כָּל הָעֲגָלִים לְדִיר,
וְעוֹשֶׂה לוֹ פֶּתַח קֶטֶן כְּדִי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ שְׁנַיִם בָּאֶחָד, וּמַעֲמִיד
אֲמוּתִיָּהֶם מִבְּחוּץ, וְהֵן גּוֹעוֹת, כְּדִי שֶׁיִּשְׁמְעוּ הַטְּלָאִים קוֹלָן
וַיֵּצְאוּ מִן הַדִּיר לְקִרְאָתָן, שְׁנֵאָמַר: "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת
הַשִּׁבְט" - עַד שֶׁיַּעֲבֹר מֵעֲצָמוֹ, וְלֹא שִׁיּוּצִיאוֹ בִּידּוֹ.
וְכִשְׁיֵצְאוּ מִן הַדִּיר זֶה אַחֵר זֶה, מִתְחִיל וּמוֹנֵן בְּשִׁבְט [מִקָּל
רוּעִים]: אֶחָד, שְׁנַיִם, שְׁלֹשָׁה, אַרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה, שֵׁשָׁה,
שִׁבְעָה, שְׁמוֹנֶה, תִּשְׁעָה; וְהִיאָף עֲשִׂירִי - בֵּין זָכָר בֵּין
נִקְבָּה, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוֹם - סוֹקְרוֹ בְּסִקְרָא [צוֹבְעוֹ
בְּאֵדוּם], וְאוֹמֵר: 'הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר'. לֹא סָקְרוֹ בְּסִקְרָא, וְלֹא
מִנְיָן בְּשִׁבְט, אוֹ שֶׁמִּנְיָן רְבוּצִין אוֹ עוֹמְדִין - הֲרִי אֵלּוּ
מַעֲשֵׂר; הוּאִיל וּמִנְיָן עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה, וְקֹדֶשׁ עֲשִׂירִי - הֲרִי זֶה
מַעֲשֵׂר.
ב. אֵין צָרִיף לְצַרֵּף כָּל בְּהֶמָּה שְׁנוּלָדָה בְּרִשְׁתּוֹ לְדִיר אֶחָד,
אֲלָא מִצָּרֵף כָּל עֶדֶר וְעֶדֶר לְבָדוֹ; הֵיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה טְלָאִים
בִּירוּשָׁלַם, וְחֲמִשָּׁה טְלָאִים בְּעַכּוֹ - אֵין מִצְטָרְפִין, וְכָל
פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכִמָּה יִהְיֶה בֵּין אֵלּוּ לְאֵלּוּ, וַיִּצְטָרְפוּ?
שֵׁשָׁה עָשָׂר מִיל.
ג. הֵיוּ שְׁלֹשָׁה עֲדָרִים, וּבֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֵׁשָׁה עָשָׂר מִיל
- הֲרִי שְׁלֹשְׁתָּן מִצְטָרְפִין. כִּיצַד? הֵיוּ תִּשְׁעָה מִכָּאן, וְתִשְׁעָה
מִכָּאן, וְאֶחָד בְּאֶמְצַע - הֲרִי שְׁלֹשְׁתָּן מִצְטָרְפִין וְנִכְנָסִין
לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר.
ד. אֵין מַעֲשָׂרִין מִן הַצֹּאן עַל הַבָּקָר, וְלֹא מִן הַבָּקָר עַל
הַצֹּאן; אֲבָל מַעֲשָׂרִין מִן הַכֹּבָשִׁים עַל הָעִזִּים, וּמִן הָעִזִּים
עַל הַכֹּבָשִׁים, שְׁנֵאָמַר: "וְכָל מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאן", כָּל מִשְׁמַע
צֹאן - אֶחָד; שֶׁשְׁנֵיהֶם נִקְרָאִים 'שֶׁה', וְהֲרִי הֵם כְּמִין אֶחָד.
ה. אֵין מַעֲשָׂרִים מִן הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה זוֹ עַל הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה
אַחֶרֶת, כְּשֶׁם שֶׁאֵין מַעֲשָׂרִין בְּזֹרַע הָאָרֶץ מִן הַחֹדֶשׁ עַל
הַיָּשׁוֹן, וְלֹא מִן הַיָּשׁוֹן עַל הַחֹדֶשׁ - שְׁנֵאָמַר: "הִיצָא הַשָּׂדֶה
שָׁנָה שָׁנָה". וְהִיאָף לִי, שֶׁאִם עָשָׂר בְּהֶמָּה מִשָּׁנָה עַל שָׁנָה
- הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי חֲמִירַת הַקִּדְּשִׁים; שֶׁהֲרִי לֹא הִקְפִּידָה
תּוֹרָה עַל מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה בְּפִירוּשׁ, שֶׁיִּהְיֶה שָׁנָה שָׁנָה.
ו. כָּל הַנּוֹלָדִים מֵאֶחָד בְּתַשְׁרֵי עַד עֲשָׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֱלוּל
- מִצְטָרְפִין, וּמַעֲשָׂרִין מֵאֵלּוּ עַל אֵלּוּ. נוֹלָדוֹ חֲמִשָּׁה טְלָאִים
בְּתִשְׁעָה וְעֲשָׂרִים בְּאֱלוּל, וְחֲמִשָּׁה בְּאֶחָד בְּתַשְׁרֵי - אֵין

מתוך מהדורת חזק

אחר, עד שיצטרפו לאחרים. וכן מי שהיו לו ארבעה עשר
טלאים, והכניסן לדיר, ויצאו ארבעה, ומנה אותן בפתח
זה, ויצאו ששה ומנה אותן מפתח אחר, ונשארו שם
ארבעה בתוך הדיר - אם יצאו הארבעה הנשארים מן
הפתח שיצאו בו הששה - נוטל מהם אחד, וכלן פטורין;
שאותן הארבעה שיצאו תחלה מפתח ראשון, מנין הראוי
פטור. ואם יצאו אלו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו
בו הארבעה תחלה - הרי אותם הארבעה שיצאו בתחלה,
ואותם הששה שיצאו אחריהם בפתח שני, פטורין, שכל
אחד מהם נמנה מנין הראוי למעשר, שהרי נשארו שם
בדיר אחרים להשלים המנין ולעשר; אבל אלו הארבעה
שנשארו - אף על פי שיצאו ונמנו מפתח הראשון - אינו
מנין הראוי, לפיכך מצטרפין לגרן אחר. יצאו ארבעה
מפתח זה, וארבעה מפתח שני, ונשארו שם ששה - אם
יצאו הששה מאחד משני הפתחים - נוטל מהם אחד
מעשר, וכלן פטורין. ואם יצאו הששה בשני הפתחים -
הרי הששה מצטרפין לגרן אחר, והשמונה שיצאו תחלה
מבאן ומבאן פטורין; שכל ארבעה מהן נמנו מנין הראוי
להשלים עליו עשרה ולעשר, שהרי ששה היו שם נשארים
בתוך הדיר.

יא. היו לו תשעה עשר טלאים בתוך הדיר, ויצאו תשעה
בפתח זה, ותשעה בפתח שני - נוטל האחד לשם מעשר,
וכלן פטורין; שאותם התשעה נמנו מנין הראוי.

יב. היה מונה, והוציא הטלה ראשו ורבו מן הדיר וחזר
- הרי הוא כמנוי לכל דבר.

יג. היה מונה, והפסיק המנין מפני חברו שדבר עמו, או
שחשכה לילי שבת - הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר
כך.

יד. היה מונה היוצאין אחד אחד, ומקדש עשירי, וקפץ
אחד מן המנויין לתוך הדיר, לתוף אלו שעדין לא נמנו
ולא נתעשרו - נפטרו הכל; שכל אחד מהם ספק אם הוא
המנוי שקפץ או אחר, וכבר בארנו שכל המנויין פטורין.

טו. קפץ אחד מן העשיריים לתוך הדיר - כלן ירעו עד
שיפיל בהן מום, ויאכלו במומן.

בריו רחמנא דסייען

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ד

הלכות שגגות

יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא פרטן:
(א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על שגגתו;
(ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם לא
חטא, עד שיודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא
'אשם תלוי'; (ג) שיקריב החוטא אשם על עברות
ידועות, וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'; (ד) שיקריב
החוטא קרבן על עברות ידועות; אם היה עשיר -

אבל העושה שליח לעשר לו, וטעה בין בתשיעי בין
באחד עשר - אין מתקדש אלא העשירי הודאי בלבד;
שלא עשה שליח לטעות ולהפסיד, אלא לקדש כראוי.
ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש -
בשקרא לעשירי 'תשיעי'. אבל אם קרא לעשירי 'עשירי',
וקרא אחריו לאחד עשר 'עשירי' - לא נתקדש אחד עשר;
שהרי העשירי הודאי, לא עקר שם 'עשירי' מעליו. ואפלו
יצא העשירי, ולא קראוהו, לא 'עשירי' ולא 'אחד עשר',
אלא שמתקן, ואחר כך יצא אחד עשר, וקראוהו 'עשירי' -
לא נתקדש; שהעשירי, מעצמו יתקדש; ואף על פי שלא
קראוהו 'עשירי', הואיל ולא עקר שם 'עשירי' מעליו, אין
אחד עשר מקדש.

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד - בין שקרא שניהן
'תשיעי', בין שקראן 'עשירי' - שניהן מקדשין; ויאכלו
במומן, ואינן קרבין. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד
- אם קראן 'עשירי' - הרי עשירי ואחד עשר מערבין זה
בזה, והן כמו מעשר שנתערב בשלמים, שיאכלו במומן,
כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן 'אחד
עשר' - הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה, ויאכלו
במומן.

ה. התחיל למנות, ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני -
הרי זה מונה הכל זוג זוג, ומקדש זוג עשירי; וכן אם
מנין שלשה שלשה בכל פעם ופעם, או חמשה חמשה -
מקדש הכת העשירית.

ו. יצאו בתחלה שנים, וקרא אותן 'אחד', וקרא השלישי
שיצא אחריהן 'שני', ומנה כדרך אחד אחד - הרי
התשיעי והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן; התשיעי -
מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה;
וזה שקראו 'עשירי' - הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר
'עשירי', נתקדש, כמו שבארנו.

ז. מנין למפרע, בגון שיצא ראשון ואמר 'עשרה', ויצא
שני ואמר 'תשעה', עד שיצא העשירי ומנה 'אחד' - הרי
זה קדוש; שהעשירי מאליה יתקדש.

ח. קרא לתשיעי 'עשירי', ונשארו העשירי בדיר - התשיעי
יאכל במומו, וזה שנשארו בדיר - מעשר, אף על פי שלא
יצא ולא בָּרַר [קידוש]; שהעשירי, מאליה מתקדש. מת
העשירי בדיר, התשיעי יאכל במומו; וכל השמונה שיצאו
ונמנו פטורין, ואף על פי שלא נתקדש עשירי שלהן לקרב
אלא מת קדם שיצא - שהמנין הראוי פוטר [נ] שהיו
ראויים להיות פטורים].

ט. הכניס עשרה טלאים לדיר, והיה מונה והולך, ומת
אחד מן המנויין - מונה ומשלים כדרך ומקדש עשירי,
אף על פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה.

י. מת אחד מאלו שבתוך הדיר - אלו שנמנו פטורין, מפני
שהמנין הראוי למעשר פוטר, אף על פי שלא הפריש
עליהם, כמו שבארנו; ואלו שבתוך הדיר - מניחן לגרן

הכפורים, (ז) האוכל ושותה ביום הכפורים, (ח) האוכל
חמץ בפסח, (ט) האוכל חלב, (י) האוכל דם, (יא) האוכל
נותר [קרבן שעבר זמנו], (יב) האוכל פגול [קרבן שנפסל
במחשבת חוץ לזמנו], (יג) השוחט קדשים חוץ לעזרה,
(יד) המעלה קרבן חוץ לעזרה, (טו) המפטם [עושה] את
שמן המשחה [עבורו], (טז) המפטם את הקטרת [עבורו],
(יז) הסף בשמן המשחה. הרי אלו שלש וארבעים עבירות
שמביאין על שגגתן חטאת קבועה. ומה הוא הקרבן
שמביא השוגג באחת מאלו? אם בעבודה זרה שגג -
מביא עז בת שנתה לחטאת, והיא האמורה בפרשת 'שלח
לך'; בין שהיה החוטא הדיוט, או מלך, או כהן משיח
[כהן גדול, בזמן שמונה על ידי משיחת שמן המשחה] -
הכל שוין בשגגת עבודה זרה. אבל אם שגג באחת משאר
השמים וארבעים - אם היה הדיוט - מביא שעירת עזים,
או נקבה מן הכבשים; וזו היא חטאת של אחד מעם
הארץ האמורה בפרשת 'ויקרא'. ואם המלך הוא ששגג
באחת מהן - מביא שעיר עזים לחטאת. ואם היה כהן
משיח - הוא מביא פר בן בקר לחטאת, והוא נשקר, כמו
שנתפרש שם.

ח. אחד יחיד ששגג באחת מאלו, או מרבין - שנאמר:
"תורה אחת תהיה לכם, לעשה בשגגה". כיצד? אנשי
מדינה ששגגו ודמו שהיום חל, והרי הוא יום הכפורים,
וכלן אכלו ופשו מלאכה - כל אחד ואחד מביא שתי
חטאות, כבשות או שעירות; וכן אם שגגו כלן והקטירו
לעבודה זרה - כל אחד ואחד מן העובדים מביא עז בת
שנתה לחטאת.

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ד

פרק ב

א. אין אדם חייב חטאת על שגגתו, עד שהיה שוגג
מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג מתחלה והזיד בסוף, או
הזיד מתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת. כיצד?
כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת [כגון: מרשות
היחיד לרשות הרבים], עקר [מרשות היחיד] בידון והניח
[ברשות הרבים] בשגגה, או שעקר בשגגה והניח בידון -
פטור; עד שיעקר בשגגה והניח בשגגה. וכן כל כיוצא
בזה.

ב. עבר עברה, וידע שהיא בלא תעשה [אסורה], אבל
אינו יודע שחייבין עליה פרת - הרי זו שגגה, ומביא
חטאת; אבל אם ידע שהיא בכרת, ושגג בקרבן, ולא ידע
אם חייבין עליה קרבן, אם לאו - הרי זה מזיד; ששגגת
קרבן, אינה שגגה בעבירות אלו שחייבין עליהן פרת.

ג. מי שלא נודע לו עצמו של [איהו] חטא שחטא - אף
על פי שידע בודאי שעבר על לא תעשה שיש בו כרת,
הרי זה פטור מקרבן חטאת, שנאמר: "אשר חטא בה",
עד שידע החטא שחטא בו. כיצד? חלב ונותר [מן הקרבן

בהמה, ואם היה עני - עוף או עשירית האיפה; וזה
הוא הנקרא 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו
הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא פהלכה באחת
מן התמורות. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. כל העובר בשגגה על אחת ממצוות לא תעשה שיש
בה מעשה שחייבין עליה פרת - הרי זה חייב להקריב קרבן
חטאת, ומצות עשה היא שיקריב חטאתו על שגגתו.
ב. וכל עברה שחייבין על ודונה פרת, חייבין על שגגתה
חטאת - חוץ משלש עבירות, מגדף [את ה'] ומבטל מילה
וקרבן פסח; הפסח והמילה - מפני שהן מצוות עשה,
ואין מביאין חטאת אלא על שגגת לא תעשה, שנאמר:
"אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה"; והמגדף - מפני
שאין בו מעשה, ונאמר: "לעשה בשגגה", יצא מגדף,
שאין בו מעשה. לפיכך, המקבל עלי עבודה זרה באלוה
- אף על פי שהוא חייב פרת, ואם היה מזיד נסקל - אם
קבל בשגגה, פטור מן הקרבן; לפי שלא עשה מעשה,
ונאמר: "בעשה אחת וכו'".

ג. כל פרתות שפותרה חוץ משלש פרתות שבארנו - אם
עבר היחיד על אחת מהן בשגגה, מביא חטאת קבועה;
חוץ מטמא שאכל קדש, וטמא שנגס למקדש - ששניהם
אין מביאין חטאת קבועה, אלא קרבן עולה ויורד, כמו
שיתבאר.

ד. חטאת קבועה, היא הפאה מן בהמה בלבד. וקרבן
עולה ויורד, הוא הקרבן שאינו קבוע; אלא אם היה עשיר
- מביא חטאת בהמה, ואם היה עני - מביא עוף, או
עשירית האיפה [- מנחה], כמו שיתבאר. נמצאת למד,
שכל העבירות שהיחיד מביא על שגגתן חטאת קבועה,
שלש וארבעים; ואלו הן: (א) הפא על אמו, (ב) והפא
על אם אשתו, (ג) והפא על אם אמה, (ד) והפא על אם
אביה, (ה) הפא על בתו, (ו) והפא על בת בתו, (ז) והפא
על בת בנו, (ח) והפא על בת אשתו, (ט) והפא על בת
בתה, (י) והפא על בת בנה, (יא) הפא על אחותו,
(יב) והפא על אחותו שהיא בת אשת אביו, (יג) והפא על
אחות אביו, (יד) והפא על אחות אמו, (טו) והפא על
אחות אשתו, (טז) והפא על אשת אביו, (יז) והפא על
אשת אחי אביו, (יח) והפא על אשת בנו, (יט) והפא על
אשת אחיו, (כ) והפא על אשת איש, (כא) והפא על
הנדה, (כב) השוכב עם זכור, (כג) הפא על אביו,
(כד) הפא על אחי אביו, (כה) השוכב עם בהמה,
(כו) האשה המביאה את בהמה עליה; נמצאו כל פרתות
שבבעריות, ששה ועשרים. ובשאר העבירות, שבעה עשר;
ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה במעשה, (ב) הנותן
מזבחו למלך [אביו מעבירו באש לשם ע"ז אך אינו שורפו],
(ג) בעל אוב [מין כישוף], (ד) בעל ידעוני במעשה [מין
כישוף], (ה) המחלל את השבת, (ו) העושה מלאכה ביום

מתוך מהדורת חזק

השבת, ואמרו לו: 'לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול, ואם
תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת, ונמצאת חובל
בשבת ולא עושה מצוה', ואמר: 'רגיל אני וזרזי, ובמהרה
אמול' - אם לא השלים אלא עד יציאת השבת - הרי זה
חייב חטאת, שהרי התרו בו.
י. המוציא [מרשות היחיד לרשות הרבים] את הלולב ביום
טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - [בזמן המקדש,
שהיו נוטלין גם בשבת], כדי לצאת בו [חובת המצוה],
והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג - פטור, שהרי
ברשות הוציא. וכן השוחט את הפסח ביום ארבעה עשר
שחל להיות בשבת, ונודע לו אחר פן שמשכוו הבצלים
את ידיהן [מהשותפות בו] או שמתו או נטמאו קדם
שחיטה, או שנמצא טרפה בסתר, כגון נקוב מעים או ראה
- הרי זה פטור, מפני ששחט ברשות; אבל אם נמצא בעל
מום, או שהיתה טרפה גלויה - הרי זה חייב חטאת, מפני
שהיה לו לבדק ואחר כך ישחט. וכן כל פיוצא בזה.
יא. שחט את הפסח בשבת שלא לשמו - [לשם קרבן
אחר] בטעות - פטור, מפני שהזבח פשר; שעקירת שמו
בטעות - אינה עקירה, כמו שבאנו בהלכות פסולי
המקדשין.
יב. שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות - אם ראויין
הם לקרבן פסח - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט
ברשות; אם אינם ראויין, כגון שהיתה נקבה או בן שנים
- חייב חטאת, שהרי אינו ראוי למצות הפסח. וכן אם שגג
ושחטו בשבת - [לשם] שלא לאוכליו [אנשים שלא יכולים
לאכול כגון חולים], או שלא למנוייו [בעליו], או לערלים,
או לטמאים - חייב חטאת. שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו,
למנוייו ושלא למנוייו, למולים ולערלים, לטמאים
ולטהורים - פטור, שהרי הפסח פשר. וכן כל פיוצא בזה.
יג. השוחט בשבת קרבנות הצבור שלא לשמן - הרי זה
חייב חטאת, ונקטיר אמורין [האברים] לערב; וכן אם
שחט יתר על חובת היום, חייב חטאת על התוספת.
יד. שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת, בשבת
בשגגה - חייב חטאת, והבשר מתר בהנאה. ואין זורקין
את הדם [על המזבח]; ואם עבר וזרק דמן לשמן, בין
בשוגג בין במזיד - עלו לבצלים לשם חובה, ונקטיר
אמורין לערב; והבשר יאכל, ויביא השוחט חטאת על
שגגתו.
טו. היו לפניו שתי בהמות של צבור, אחת כחושה ואחת
שמנה, והיתה חובת היום באחת, בין חטאת בין עולה,
ושגג ושחט השתים - אם שחט כחושה בתחלה, ואחר
כך שחט השמנה - פטור מקרבן חטאת; ולא עוד, אלא
שאמרים לו: 'הבא שמנה ושחט', לכתחלה. אבל אם
שחט השמנה תחלה, ואחר כך הכחושה - חייב חטאת על
התוספת. [אם] נמצאת הראשונה השמנה טרפה בכני
מעים - אף על פי שלא ידע שהיא טרפה בעת ששחט
הכחושה, ולא לזה נתפס - הואיל ונשחטה האחרונה

אחר זמן אכילתו] לפניו, ואכל את אחד מהן, ואין ידוע
איזה אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בפית, ושגג ובא על
אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים
לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן
עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת.
ד. חטא, ונודע לו חטאו, וזכור ושכחו - הרי זה מביא
חטאת לשם מה שהוא - [אומר שיהיה עבור איזה חטא
שחטא], ותאכל כשאר חטאות הנאכלות.
ה. שגג בשם [איסור] אחד מהן, והן שני גופין - חייב.
כיצד? שתי נדות, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא;
שתי אחיותיו, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא -
חייב חטאת, שהרי ידע עצמו של חטא. למה זה דומה?
לשתי נרות דולקות שבה אחת מהן, ואין ידוע איזו נר
היא, או לשני תמחויין [קערות] של חלב שאכל מאחד
מהן, ואין ידוע מאיזה תמחוי אכל - שהוא חייב. וכן כל
פיוצא בזה.
ו. כל המחייב חטאת קבוצה [רגילה] על שגגתו, ועשה
בשגגה, ונודע לו אחר שחטא - אף על פי שלא היתה לו
ידיעה בתחלה שזה חטא הוא, הרי זה חייב חטאת. כיצד?
תינוק שנשבה לבין הגוים, וגדל ואינו יודע מה הם
ישראל ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת, ואכל חלב ודם
וכיוצא בהן - כשיודע לו שהוא ישראלי, ומצוה על כל
אלו, חייב להביא חטאת על כל עברה ועברה. וכן כל
פיוצא בזה.
ז. השוגג בלא כוונה בעצירות, או במאכלות אסורות - חייב
חטאת; ובשבת, פטור מחטאת. כיצד? היה מתעסק עם
אשה, ובצלה בלא כוונה לבצלה, והרי היא צורה עליי;
דמה שזה שפיו רק הוא, ובלעו בלא כוונה לשם אכילה
בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חייב חטאת. נתפס
[בשבת] להגביה את התלוש, ונתפס את המחבר בלא כוונה
לחתיכתו - פטור; מלאכת מחשבת אסרה תורה, כמו
שבאנו במקומו.
ח. כל העושה מצוה מן המצוות, ובכלל עשייתה נעשית
עברה שתיבין עליה פרת, בשגגה - הרי זה פטור מקרבן
חטאת, מפני שעשה ברשות. כיצד? הבא על יבתו [אשת
אחיו שמת בלא בנין], והרי היא נדה, והוא לא ידע - הרי
זה פטור מחטאת. אבל אם בא על אשתו, והרי היא נדה
- חייב חטאת: מפני שלא שאלה, ואחר כך יבעל; אבל
יבמתו, אינו רגיל בה כדי שישאל לה. וכן מי שהיה לו
שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת
או אחר השבת, ושכח, ומל שניהם בשבת - פטור
מחטאת; שהרי יש לזה רשות למול אחד מהן בשבת,
ושבת דחוייה היא אצלו, ומצוה עשה; אף על פי שהם
שני גופין, הואיל וזמנו בהול, אינו מדקדק. אבל אם לא
היה אחד מהן ראוי למול בשבת, ושכח ומל בשבת מי
שאינו ראוי למולו בשבת - חייב חטאת.
ט. אמן [מוהל מומחה] שבא למול לפנות היום ביום

ז. כָּכֹר בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת, שֶׁהַמִּשְׁמֵד
לַעֲבוֹדָה זָרָה אוֹ לְחַלֵּל שְׁבֻעוֹת בְּפִרְהֶסְיָא [ברביס] - אֵין
מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ קֶרֶבֶן כָּלָל; וְהַמִּשְׁמֵד לַעֲבֹרָה מִשְׁאֵר עֲבֻרוֹת
- אֵין מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ חֲטָאת עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא. כִּיצַד? מִשְׁמֵד
לְאָכַל חֶלֶב, שְׂאֵכַל חֶלֶב בְּשִׁגְגָה, וְהִבִּיא חֲטָאתוֹ - אֵין
מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ, עַד שִׁיחֹזֵר בְּתִשּׁוּבָה. אִפְלוּ הִיָּה מִשְׁמֵד
לְאָכַל חֶלֶב לְתַאֲבוֹן [-] לְתַאוּוָה וְלֹא בִשְׁבִיל לְהַכְעִיֵּס, וְנִתְחַלֵּף לוֹ חֶלֶב בְּשִׁמּוֹן, וְאָכְלוּ, וְהִבִּיא קֶרֶבֶן - אֵין מִקְבָּלִין
מִמֶּנּוּ; שֶׁמִּשְׂאֵכַל בְּדוּדוֹן, בֵּין לְהַכְעִיֵּס בֵּין לְתַאֲבוֹן - הִרִי
הוּא מִשְׁמֵד. הִיָּה מִשְׁמֵד לְאָכַל חֶלֶב, וְשִׁגְגָה וְאָכַל דָּם -
מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ.
ח. מִי שֶׁשִּׁגְגָה וְהִפְרִישׁ חֲטָאתוֹ, וְאַחֵר כֶּף נִשְׁתַּמֵּד וְחֹזֵר
בְּתִשּׁוּבָה, אוֹ נִשְׁתַּטָּה וְחֹזֵר וְנִשְׁתַּפֶּה [נרפא] - אָף עַל פִּי
שְׁנִדְחָה הַקֶּרֶבֶן בִּינְתִים, הִרִי חֹזֵר וְנִרְאָה [ננהיה] רֹאוּ
לְהַקְרִיבָה; שְׂאֵין בְּעָלֵי חַיִּים נִדְחִין, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת
פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; לְפִיכָף, יִקְרִיבָנָה עֲצָמָה. וְכִשֶּׁם שְׂאֵם
נוֹלַד בּוֹ מוֹם עוֹבֵר וְנִתְרַפָּא, יִחֹזֵר לְכִשְׁרוֹתוֹ - כֶּף אִם נִדְחוּ
הַבְּעָלִים וְחֹזְרוּ וְנִרְאָה, יִקְרַב.
ט. חִיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וְדֹאֵין שֶׁעֵבֵר עָלֵיהֶן יוֹם
הַכַּפּוּרִים, חִיבֵין לְהִבִּיא לְאַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים; וְחִיבֵי
אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין [שֶׁמִּסְתַּפְּקִים הָאֵם חֲטָאוֹ] פְּטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמָר:
"מִכָּל חֲטָאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" - כֶּף לְמַדּוּ מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה [מסורת מִמִּשְׁחֵה רִבִּינוֹ], שֶׁכָּל חֲטָא שְׂאֵין מִכִּיר בּוֹ
אֵלָּא ה', נִתְכַּפֵּר לוֹ. לְפִיכָף, מִי שֶׁבָּא עַל יָדוֹ סֶפֶק עֲבֹרָה
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אִפְלוּ עִם חֲשֻׁכָה - פְּטוּר מֵאֲשֵׁם תְּלוּי;
שֶׁכָּל הַיּוֹם מִכְּפָר. נִמְצָאתָ לְמַד, שְׂאֵין מִבִּיאִין עַל לֹא הוֹדַע
[ספק עברה] שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים אֲשֵׁם תְּלוּי, אֵלָּא אִם כֶּן לֹא
כֶּפֶר לוֹ יוֹם הַכַּפּוּרִים, כִּמּוֹ שִׁתְּכַבֵּאֵר.
י. אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים וְלֹא הַחֲטָאת וְלֹא הָאֲשֵׁם מִכְּפָרִין,
אֵלָּא עַל הַשְּׂבִיבִים הַמְּאִמִּינִים בְּכַפְּרָתָן; אֲכָל הַמִּבְעֵט בָּהֶם,
אֵינֶם מִכְּפָרִין לוֹ. כִּיצַד? הִיָּה מִבְעֵט, וְהִבִּיא חֲטָאתוֹ אוֹ
אֲשָׁמוֹ, וְהוּא אוֹמֵר אוֹ מִחֲשֵׁב בְּלִבּוֹ, שְׂאֵין אֵלוֹ מִכְּפָרִין -
אָף עַל פִּי שֶׁקְּרָבוֹ כִּמְצוֹתָן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ. וְכִשְׁיִחֹזֵר
בְּתִשּׁוּבָה מִבְּעִיטָתוֹ, צָרִיךְ לְהִבִּיא חֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ. וְכֵן
הַמִּבְעֵט בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מִכְּפָר עָלָיו.
לְפִיכָף, אִם נִתְחַיֵּב בְּאֲשֵׁם תְּלוּי, וְעֵבֵר עָלָיו יוֹם הַכַּפּוּרִים,
וְהוּא מִבְעֵט בּוֹ - הִרִי זֶה לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ; וְכִשְׁיִחֹזֵר בְּתִשּׁוּבָה
אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים, חִיבֵין לְהִבִּיא כָּל אֲשֵׁם תְּלוּי שֶׁהִיָּה חִיב
בּוֹ.
יא. כָּל אֲשָׁמוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, מִעֲבָבִין אֶת הַכַּפְּרָה - חוּץ
מֵאֲשֵׁם זָוִיר. סֶפֶק זָוִיר, וְסֶפֶק מִחֲסָרִי כַּפְּרָה, וְסֶפֶק שׁוֹטָה
- בְּלֵן מִבִּיאִין קֶרֶבֶן וְחֹזֵר אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים.
יב. מִי שֶׁהוּא מִחֲבִיב חֲטָאת אוֹ אֲשֵׁם, וְהִרִי הוּא יוֹצֵא לְהִרְגָה
מִבֵּית דִּין - אִם הִיָּה זָכוֹת וְזָכוֹת [שחוט], מִשְׁהִיִּין אוֹתוֹ עַד
שִׁינְרֵק הַדָּם, וְאַחֵר כֶּף יִהְיֶה; וְאִם עֲדִין לֹא נִשְׁחַט הַזָּכוֹת,
אֵין מִשְׁהִיִּין אוֹתוֹ עַד שִׁינְרִיבּוֹ עָלָיו.

כְּמִצְוֹתָהּ, הִרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאת. וְכֵן הַפּוֹרֵס מִצְוָה
לְהַעֲלוֹת דָּגִים מִן הַיָּם בְּשִׁגְגָה, וְהַעֲלָה תִּינוֹק עִם הַדָּגִים -
בֵּין שֶׁשֹּׁמֵעַ שֶׁטֹּבַע תִּינוֹק, בֵּין שֶׁלֹּא שִׁמַּע - הוּאִיל וְהַעֲלָה
תִּינוֹק, הִרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאת, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיָּתָה כּוֹנֵתוֹ
אֵלָּא לְצוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה שׁוֹגֵג. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.
טז. מִי שֶׁהִיָּה לִפְנֵיו בְּלִילִי הַפֶּסַח צָלִי שֶׁל פֶּסַח, וְנוֹתֵר מִן
הַקִּדְּשִׁים, וְנִתְפָּוֶן לְאָכַל צָלִי שֶׁהִיָּה מִצְוָה, וְשִׁגְגָה וְאָכַל
הַנוֹתֵר - הִרִי זֶה חִיב חֲטָאת, שֶׁהִרִי לֹא עֲשֵׂה מִצְוָה
בְּאִכְלָהּ זֶה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ד

פרק ג

א. מִי שֶׁהִעִידוֹ עָלָיו עֲדִים שֶׁחֲטָא חֲטָא שֶׁחֲבִיבִין עָלָיו
חֲטָאת קְבוּעָה [רגילה], וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ, אֵלָּא אָמְרוּ: 'אֲנוּ
רְאִינוּךָ שֶׁעָשִׂיתָ מְלָאכָה בְּשֻׁבָת אוֹ שֶׁאֲכַלְתָּ חֶלֶב', וְהוּא
אוֹמֵר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ בְּנוֹדָי שֶׁלֹּא עָשִׂיתָ דָּבָר זֶה' - אֵינוֹ חִיב
חֲטָאת; הוּאִיל וְאִם יֹאמֵר: 'מִיָּזִיד הִיָּיתִי', פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן,
כִּשְׂאֵמֶר לָהֶם 'לֹא אֲכַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי', נִעֲשֶׂה כְּאוֹמֵר: 'לֹא
אֲכַלְתִּי בְּשִׁגְגָה אֵלָּא בְּדוּדוֹן', שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן, וְלֹא
הַכְחִישׁ אֶת הָעֲדִים.
ב. שְׂתַק, וְלֹא הַפְּלִיג [-] לֹא הַכְחִישׁ] אֶת הָעֲדִים - אִפְלוּ
אָמְרָה לוֹ אִשָּׁה אַחַת [-] שֶׁפּוֹטוּלָה [עדות]: 'אֲכַלְתָּ חֶלֶב', אוֹ
'עָשִׂיתָ מְלָאכָה בְּשֻׁבָת', וְשִׁתַּק - חִיב לְהִבִּיא חֲטָאת. אָמֵר
לוֹ עַד אַחֵד: 'חֶלֶב הוּא זֶה', וְשִׁתַּק, וְחֹזֵר וְאָכְלוּ בְּשִׁגְגָה -
מִבִּיא חֲטָאת; וְאִם הִתְרוּ בּוֹ - לוֹקָה עָלָיו, אָף עַל פִּי
שֶׁעָקַר הָעֲדוֹת בְּעֵד אַחֵד.
ג. כָּכֹר בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַמִּפְרִישׁ
חֲטָאתוֹ עַל הַחֶלֶב שֶׁאָכַל - לֹא יִבְיָאָנָה עַל הַשְּׁבֻעָה שֶׁחָלַל,
אוֹ עַל הַדָּם שֶׁאָכַל, שֶׁנֶּאֱמָר: 'וְהִבִּיא קֶרֶבֶן שְׁעִירַת עֲזִים
וְגו' עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חֲטָא' - עַד שֶׁהִיָּה קֶרֶבֶן לְשֵׁם
חֲטָאוֹ, לֹא שִׁיִּקְרִיבָנָה מִחֲטָא עַל חֲטָא. וְאִם הַקְרִיב,
פְּסוּלָה. יֵתֵר עַל זֶה אָמְרוּ: הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל חֶלֶב שֶׁאָכַל
אֲמַשׁ - לֹא יִבְיָאָנָה עַל חֶלֶב שֶׁאָכַל הַיּוֹם; וְאִם הִבִּיא, (לֹא)
כִּפֹּר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמֵר, שֶׁאִם הַפְּרִישָׁה אֲבִיו, וְנִמְתָּ, וְהִיָּה הַבֵּן
מִחֲבִיב בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא - שֶׁלֹּא יִבְיָאָנָה הַבֵּן עַל חֲטָאוֹ, כִּמּוֹ
שֶׁנִּתְכַבֵּאֵר שֵׁם.
ד. הַמִּבִּיא חֲטָאת עַל שְׁנֵי חֲטָאִים - תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ
מוֹם, וְתִמְכָּר, וְיִבִּיא בְּדָמֵי חֲצִיָּה לְחֲטָא זֶה, וּבְדָמֵי חֲצִיָּה
לְחֲטָא הַשֵּׁנִי. וְכֵן שְׁנֵים שֶׁהִבִּיאוּ חֲטָאת אַחַת עַל שְׁנֵי
חֲטָאִים - תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְתִמְכָּר, וְיִבִּיא זֶה
חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּה, וְיִבִּיא זֶה חֲטָאתוֹ בְּדָמֵי חֲצִיָּה.
ה. הִבִּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת עַל חֲטָא אַחֵד - יִקְרִיב אִיּוֹ שִׁינְרָצָה,
וְהַשְּׁנִיָּה תִרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם, וְיִפְּלוּ דָמֶיהָ לְנִדְכָה.
ו. הִבִּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת עַל שְׁנֵי חֲטָאִים - זֶה תִשְׁחַט לְשֵׁם
הַחֲטָא הָאֶחָד, וְהַשְּׁנִיָּה לְשֵׁם הַחֲטָא הַשֵּׁנִי.

פרק ד

א. העושה עבירות הרבה בעלם אחד - שלא ידע על איסורו, חייב חטאת על כל אחת ואחת; אפלו עשה השלש וארבעים אלו שמנינו בעלם אחד, מביא שלש וארבעים חטאות. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חייב עליו משום שמות הרבה - [שכולל כמה איסורים], חייב על כל שם ושם - והוא, שיהיו האסורין כלן באין כאחת, או אסור מוסיף - [יבאר], או אסור כולל. כיצד? השוחט בקמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה - חייב שלש חטאות: משום שוחט קדשים בחוץ, ומשום מחלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה - שהרי שלשת האסורין באין כאחד. במה דברים אמורים? באומר: 'בגמר וביחה [שחיתה] הוא עובד אותה' - [לעבודה זרה]. אבל אם לא היתה כוונתו לכך - משישחט בה מעט לשם עבודה זרה, תאסר, ואינו חייב משום שוחט בחוץ עד שישחט שנים [קנה ווושט] או רב שנים; ונמצא, כשגמר השחיטה, שחט בקמה האסורה לקרן, שאינו חייב עליה משום שוחט בחוץ, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. היתה חטאת העוף, והיה חצי הקנה שלה פגום [שחוט], והוסיף בו כל שהוא בשבת לשם עבודה זרה - חייב שלש חטאות, שהרי שלשת האסורין באים כאחת. וכן העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני ששני האסורין באין כאחת. הבא על אשת אחיו, הקים [החין], כשהיה נדה - מביא שלש חטאות: משום אשת איש, ומשום אשת אח - והם שני אסורין הבאים כאחת; ומשום נדה - שהוא אסור מוסיף [נוסף], שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה, נוסף ליכמה [אח בעלה]. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו, חייב שתיים - משום "ערוה אביו" .. לא תגלה", ומשום "ואת זכר לא תשכב". וכן הבא על אחי אביו חייב שתיים - שנאמר: "ערוה אחי אביו לא תגלה". הבא על הזכור, והביא זכור עליו, בעלם אחד - אף על פי שהם שני גופין, אינו חייב אלא חטאת אחת, שנאמר: "ואת זכר לא תשכב" - השוכב והנשקב, שם אחד הוא. וכן הבא על בהמה, והביא בהמה עליו, בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת. עשו השוכב והנשקב בבמה וזכור, כבעלה אחת.

ב. יש בועל בעילה אחת, וחייב עליה שמונה חטאות. כיצד? יעקב שהיתה לו בת מזלפה ושמה תמנע; נשא לכן תמנע, והוליד ממנה בת, ושמה סרח, ואין ללכך בת אלא רחל לבדה. נמצאת סרח בת בת יעקב, ואחות אשתו מאביה; והם שני אסורין הבאין כאחת. נשאת סרח לראובן, ונאסרה על שאר בני יעקב; נוסף בה אסור ליעקב, והרי היא פלגו. מת ראובן, או גרש, ונשאת סרח זו לאחי יעקב מאמו - מתוך שנאסרה על שאר אחי יעקב, נוסף ליעקב בה אסור אשת אחיו. מת או גרש, ונשאת

סרח זו לישמעאל - מתוך שנאסרה על שאר אחי ישמעאל, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אחי אביו. מת ישמעאל, ונפלה ליבוס לפני יצחק, ועבר יצחק ויבמה, אף על פי שהיא שניה לו - מתוך שנאסרה על שאר אחיו, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אביו, ומשום אשת איש; ששני האסורין באין כאחד. אם שגג יעקב ובא על סרח זו כשהיא נדה, בחיי יצחק בעלה ובחיי רחל אשת יעקב - הרי זה חייב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו, ומשום אחות אשתו, ומשום פלגו, ומשום אשת אחיו, ומשום אשת אחי אביו, ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. כל אלו שתאסר זו הערוה עליהן באסור מוסיף - צריך שיהיו הנשכים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהן; ומתוך שתאסר עליהן, יתוסף אסור אחר לזה. אבל אם אינם מצויין, אין אומרים: 'הואיל ואלו היה לזה בנים או אחים, היתה נאסרת עליהם, יתוסף בה אסור לזמן' - [לזה שהיא אסורה לו כבר באיסור אחר]; שהרי אין שם עמה לא בן ולא אח. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מי שהיה נשוי שלש נשים, ובא על אמה של אחת מהן, שהיא אם אמה של שניה, שהיא אם אביה של שלישית - אף על פי שזקנה זו היא חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, ושלשה שמות הם, ואסור בת אחת היא - אינו חייב אלא חטאת אחת, לפי שנאמר באשה ובתה ובת בנה ובת בתה: "שאר הנדה, זמה היא" - הכתוב עשה שלשה גופין כגוף אחד, לפיכך יחשבו השלשה שמות כשם אחד.

ה. אבל הבא על אחותו, שהיא אחות אביו, שהיא אחות אמו - חייב שלש חטאות, שנאמר: "ערוה אחת גלה", לחייב על אחותו בפני עצמה - ואף על פי שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאך תהיה זאת? כגון שבא על אמו, והוליד ממנה שתי בנות, ובצל אחת מבנותיו, והוליד ממנה בן - כשיבוא הממזר הזה על הבת השנית, שהיא אחות אמו הממזרת, שהיא אחותו מאביו, שהיא אחות אביו מאמו - חייב שלש חטאות. וכן כל פיוצא בזה.

יום שבת קודש י' תשרי ה'תשע"ד

פרק ה

א. הבא על ערוה אחת [אשה שאסורה לו] ביאות הרבה בעלם אחד - [כולן - בשגגה רצופה אחת] - אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה ימים הרבה - הואיל ולא נודע לו בימים, והרי היא גוף אחד, הרי הכל שגגה אחת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם שגג בה, ואמר כף נודע לו [האיסור], וחזר ושגג בה עצמה, ובעלה - חייב על כל בעילה ובעילה; שהדיעות, מחלקות השגגות.

ב. הבא על הערוה ביאות הרבה בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה [על האיסור] בין כל ביאה וביאה [ואח"כ

בדרישה ובקירה ואחר כך יעשה, צריך בפרה. אבל זה, 35
מה היה לו לעשות? הרי טהורה היתה, ושלם בשעת 36
וסתה בעל; אין זה אלא אנס. לפיכך, בין שנמצא דם על 37
עד [בגד] שלה, בין שנמצא על עד שלו - פטורין. אבל 38
אם עבר, ובא עליה סמוך לוסתה, ודמה שיבעל ויפרש 39
קדם שתראה דם, וראתה בשעת התשמיש - חיבין 40
בקרנן; שזו שגגה היא. לפיכך, אם נמצא דם על עד שלו 41
- שניהם טמאים, וחיבין בקרנן; נמצא דם על עד שלה 42
- אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל, ולא שהת[ה] - 43
שניהם טמאים, וחיבין בקרנן. ואם שהת כדי שתושיט 44
ידה לתחת הכר, או לתחת הכסת, ותשל עד לבדק בו, 45
ואחר כך קנחה עצמה - שניהם טמאים בספק, ופטורין 46
מקרנן; ואם שהת כדי שתמיר מן המטה ותדיח את פניה, 47
ואחר כך קנחה עצמה ונמצא דם - בעלה טהור. 48
ז. מי שעבר ובעל סמוך לוסת, על דעת שתקדם ביאתו 49
לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש, 50
ואמרה לו: 'נטמאתי' - הרי זה לא יפרש כשהוא 51
מתקשה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה. ואם לא 52
ידע שאסור לפרש מיד, ופרש כשהוא מתקשה - חיב 53
שתי חטאות: אחת על כניסתו, שהרי בעל גדה, ואחת 54
על יציאתו, שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים 55
אמורים? בשידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ודמה 56
שתקדם בעילתו לראיתו, ולא ידע שאסור לפרש מיד 57
- שנמצאו לו שתי העלמות בשתי הבעילות. אבל אם 58
לא ידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ולא ידע שאסור 59
לפרש מיד מן הטמאה - אף על פי שפרש מיד והוא 60
מתקשה, אינו חיב אלא חטאת אחת; מפני שקניסתו 61
ויציאתו, שהן כשתי בעילות, בשגגה אחת הן, ובהעלם 62
אחד עשה הכל. והוא הדין בשאר עריות, שאם שגג 63
ובא על הערוה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא 64
ערוה, והוא בתוך התשמיש - לא יפרש מיד; שיציאתו 65
הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש 66
והוא מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת; שהכל 67
68

1 שכחה], שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה - הוא
2 מביא חטאת אחת, והיא מביאה חטאת על כל ביאה
3 וביאה; היו לו הוא ידיעות בינתיים, והיא בהעלם אחד -
4 הוא מביא חטאות הרבה, והיא מביאה חטאת אחת.
5 ג. הבא על עריות הרבה בעלם אחד - אף על פי שכלן
6 משם [סוג איסור] אחד - הואיל והן גופים מחלקין, חיב
7 על כל אחת ואחת. כיצד? הרי שבעל חמש נשים נדות,
8 או שבא על חמש אחיותיו, או על חמש בנותיו, בעלם
9 אחד - חיב על כל גוף וגוף. מכאן אתה למד, שזה
10 שאמרו חכמים: 'הבא על הזכור והביא זכור עליו בעלם
11 אחד - חיב חטאת אחת', בשניה אותו הזכור עצמו. אבל
12 אם היה זכור אחר - בין שבא על שניהן, בין שבא על
13 זה והביא זה עליו - חיב על כל גוף וגוף. והוא הדין בבא
14 על הבהמה והביא בהמה עליו.
15 ד. האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בעלם אחד -
16 חיבת חטאת על כל בהמה ובהמה; שהרי הן גופין
17 מחלקין. והרי זו כמי שנבעלה לאנשים הרבה בעלם אחד
18 - שהיא חיבת חטאת על כל איש ואיש.
19 ה. האשה שהלך בעלה למדינת הים [לחו"ל], ושמצה
20 שמת, או באו עדים שמת, ונשאת בין על פי עצמה [ע"פ
21 עדות ב' עדים] בין על פי בית דין [ע"פ עד אחד], ונודע
22 שבעלה קים - חיבת קרבן אחד; ואם נשאת לאנשים
23 הרבה, או זנת [זנתה] עם אנשים הרבה - חיבת חטאת על
24 כל איש ואיש, מפני שהן גופין מחלקין, ואף על פי שהכל
25 בשגגה אחת. הבא על הנדה בשגגה, וטהרה מנדה
26 וטבלה, וחרזה וראת דם נדה, ובא עליה פעם שניה
27 באותה שגגה עצמה - חיב על כל פעם ופעם, אף על פי
28 שהוא בעלם אחד והוא גוף אחד; שזמן נדות זה - חוץ
29 מזמן נדות השני, והרי הן כשתי נשים נדות.
30 ו. הבא על אשתו שלא בשעת ווסתה - לא כשורגילה
31 לראות דם, וראת[ה] דם בעת התשמיש - הרי אלו פטורין
32 מקרבן חטאת, מפני שזה כאנוס הוא ואינו שוגג;
33 שהשוגג, היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדק יפה יפה
34 ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שגגה; ולפי שלא טרח

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד' – י' תשרי ה'תשע"ד

תגעו", הא כיצד? הרי אומר: רשות". אם כן המצוה היא
— הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע
בזה נטמא ונעשה טמא וחיבב בכל-חייבי הטמאים:
לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש
ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה —
ונהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או
אם היה בקרבנו באופן כף. וזכור ענן זה בכל-מין ממיני
הטמאה.

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו נדפסה ביום הקודם.

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ד

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנצטוינו להיות שמונה מינים
מן השרצים מטמאין. ומצוה זו פוללת טמאת שרץ
ודיניה.

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ד

יום שבת קודש י' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנצטוינו להיות שכבת זרע
מטמאה, ומצוה זו פוללת כל-דיני שכבת זרע.

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנצטוינו להיות הזב מטמא,
ומצוה זו פוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב,
ובאזיה אפן הוא מטמא לזולתו.

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ד

מצות עשה קד. צו.

המצוה הק"ד נדפסה ביום הקודם.

המצוה הצ"ו — הצווי שנצטוינו להיות הנבלה
מטמאה, ומצוה זו פוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל
מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו
חיבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים
מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה,
אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או
שדבר זה מטמא באפן בזה, למי שנגע בו — מצות
עשה, כלומר: דין זה שנצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו
אומרים שהנוגע בדבר פלוני באפן בזה נטמא; ואם הוא
במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר
של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון
ספרא (פרשת שמייני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח)
— "יכול אם נגע אדם בגבלה ילקה ארבעים? תלמוד
לומר: "ולא להטמא" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם
גבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' ב

בטומאת התהום, ולמעוטי – ובא רבי חייא למעט שהציץ מרצה
עליו רק אם נטמא בטומאת התהום למת, אך אם נטמא בטומאת
התהום דיוקה, כגון שהיה זב העומד ביום האחרון לטהרתו,
ובשעת הזריקה סבר שבליה יטהר ויכול לאכול את הפסח, אך
לאחר מכן נטמא שוב בזיהה וסתר את מנין ימי הטהרה, והתברר
למפרע שכבר בזמן הזריקה לא היה ראוי לאכול בליה, אף
שבאותו זמן לא ידע איש בעולם שיטמא שוב והרי זה כטומאת
התהום, מלמד רבי חייא שאין הציץ מרצה על טומאת התהום של
זיהה, ועליו לעשות פסח שני.
מקשה הגמרא על רב יוסף: וכי על טומאת תהום דיוקה הציץ לא
מירצה, והתניא, רבי יוסי אומר, אשה שראתה דם ב"ג בניסן שחל
באחד מימי זיהתה, ודינה שהיא שומרת יום בנקיות כנגד יום
שראתה בו דם, ששקטו את הפסח וזרקו עליה (עבודה) את הדם

להקשות, השתא טומאה דיוקה – הרי אפילו כשנטמא עושה הפסח
בטומאת שרץ גלויה הותרה לו טומאתו ואינו צריך כלל ריצוי
הציץ, אם כן כשנטמא בשרץ בטומאת תהום לא כל שכן
שהותרה טומאתו, ונמצא שאין לפרש את דברי רבי חייא שהציץ
אינו מרצה על טומאת התהום של שרץ לגבי עושה פסח.
מסיים רבא את ראייתו: אלא לאו – ודאי אין לפרש את דברי רבי
חייא אלא ככהן המקריב את קרבנות הנזיר והפסח, ובא למעט
שלא הותרה בו טומאת התהום בשרץ אלא במת, ושקטע מינה
שבטומאת מת הותרה לו לכהן טומאת תהום כשם שהותרה
בבעלים.
רב יוסף דוחה את הוכחת רבא: אמר רב יוסף, לא – אף אם שוחטין
על טמאי שרץ אין הכרח שרבי חייא עוסק בכהן המקריב, אלא
לעולם הוא עוסק בכעלים, ובפסח – בעושה פסח שהיה טמא

מלכים-א כ טז-כח

מז וַיָּצְאוּ בְּצִהָרִים וּבֶן־הַרְדִּי שְׂתָה שְׂכֹר בְּסָפֹת הוּא וְהַמְּלָכִים שְׁלֹשִׁים־וּשְׁנַיִם מֶלֶךְ עֹזֵר אֹתוֹ: יז וַיֹּאמְרוּ נָעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינֹת בְּרֹאשָׁנָה וַיִּשְׁלַח בֶּן־הַרְדִּי וַיַּגִּידוּ לוֹ לֵאמֹר אֲנָשִׁים יָצְאוּ מִשְׁמְרוֹן: יח וַיֹּאמְרוּ אִם־לְשָׁלוֹם יָצְאוּ תַּפְשִׁוּם חַיִּים וְאִם לְמַלְחָמָה יָצְאוּ חַיִּים תַּפְשִׁוּם: יט וְאַלֶּה יָצְאוּ מִן־הָעִיר נָעֲרֵי שָׂרֵי הַמְּדִינֹת וְהַחִיל אֲשֶׁר אַחֲרֵיהֶם: כ וַיָּבֹאוּ אִישׁ אִישׁוֹ וַיִּנְסוּ אֲרָם וַיִּרְדָּפֶם יִשְׂרָאֵל וַיַּמְלֹט בֶּן־הַרְדִּי מֶלֶךְ אֲרָם עַל־סוּם וּפְרָשִׁים: כא וַיָּצֵא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּד אֶת־הַסּוּם וְאֶת־הָרֶכֶב וְהַפָּה בָּאֲרָם מִפָּה גְדוּלָּה: כב וַיַּגֵּשׁ הַנָּבִיא אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הַתְּחִיךְ וְדַע וְרָאָה אֶת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה פִּי לְתִשׁוּבַת הַשָּׁנָה מֶלֶךְ אֲרָם עָלָה עֲלֶיךָ: כג וַעֲבַדִּי מֶלֶךְ־אֲרָם אֲמָרוּ אֵלָיו אֱלֹהֵי הָרִים אֱלֹהֵיהֶם עָלֶיךָ חֲזָקוֹ מִמֶּנּוּ וְאוֹלָם נִלְחַם אִתָּם בְּמִישׁוֹר אִם־לֹא נַחֲזֵק מֵהֶם: כד וְאֶת־הַדָּבָר הַזֶּה עָשָׂה הָסֵר הַמְּלָכִים אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ וְשִׁים פָּחוֹת תַּחְתֵּיהֶם: כה וְאֵתָה תִּמְנֶה־לָּךְ | חֵיל כַּחֲלִיל הַנֶּפֶל מֵאוֹתָךְ וְסוּם כְּסוּם | וְרֶכֶב כְּרֶכֶב וְנִלְחָמָה אוֹתָם בְּמִישׁוֹר אִם־לֹא נַחֲזֵק מֵהֶם וַיִּשְׁמַע לְקֹלָם וַעֲשֶׂה כֵּן: כו וַיְהִי לְתִשׁוּבַת הַשָּׁנָה וַיִּפְקֹד בֶּן־הַרְדִּי אֶת־אֲרָם וַיַּעַל אֶפְקָה לְמַלְחָמָה עִם־יִשְׂרָאֵל: כז וּבָנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְּפַקְדוּ וּכְלָפְלוּ וַיִּלְכוּ לְקִרְיַתְּכֶם וַיַּחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל נֶגְדָם כְּשֶׁנִּי חֲשָׁפִי עֵינַי וְאֲרָם מָלָא אֶת־הָאָרֶץ: כח וַיַּגֵּשׁ אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כֹּה־אָמַר יְהוָה יָעַן אֲשֶׁר אֲמָרוּ אֲרָם אֱלֹהֵי הָרִים יְהוָה וְלֹא־אֱלֹהֵי עַמִּיקוֹם הוּא וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־הַהֶמוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה בְּיָדְךָ וַיַּדְעָתָם כִּי־אֲנִי יְהוָה:

רש"י

(טז) בסכות. שעשו להם מפני החמה: (כב) לתשובת השנה. (תרגום): לזמן סופא דשנתא: (כד) ושים פחות תחתיהם. מתוך שלא יהו ממשפחה רמה, יתנו לב להתחזק, כדי למצוא חן: (כה) אם לא נחזק מהם. כלומר, ותראה אם לא נחזק מהם: (כז) וכלכלו. פרנסת צידה למלחמה הצטיידו, הם כלי זיין וכל צרכי המלחמה: וכלכלו. נתכלכלו: כשני חשיפי עינים. קבוצי עינים, ואין לו דמיון. ומנחם חברו בלשון גילוי, כמו (בראשית ל ז): מחשוף הלבן; (ישעיהו מז ב): חשפי

שובל, ולשון גילוי נופל על עדרי עזים, כמו (שיר השירים ד א): שגלשו מהר גלעד, כשיורדין מן ההר, נתגלה ההר: (כח) ויאמר אל מלך ישראל ויאמר וגו'. אמר רבי יוחנן: כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר, צריך לדרוש. אמירה ראשונה, אמר לו ונתתי את כל ההמון הזה בידך, אמירה שנייה, אם יפול בן הדד בידך אל תחמול עליו, לפיכך כשחמל עליו אמר לו (לקמן פסוק מב): יען שלחת את איש חרמי מיד וגו'. (ירושלמי סנהדרין יא ה):

מצודת ציון

(כד) פחות. שלטונים, וכן (חגי א א) פחת יהודה: (כו) ויפקוד. ענין מנין: (כז) וכלכלו. מלשון כל: חשפי. הוא ענין עזר, ואין לו דומה:

מצודת דוד

(טז) שתה שכור. שתה עד שנשתכר מרוב היין: עוזר אותו. שהיה כל אחד עוזר לו: (יז) וישלח בן הדד. לדעת מה נעשה בהיותם צרים על העיר: (יח) אם לשלום וכו'. רצה לומר: בין כך ובין כך תפשו, והפוך המלות ליופי המליצה. או חיים

הוא ענין זריזות, וכן (שמואל ב כג כ): בן איש חי, וכה אמר להם, אם תראו שהם יצאו לשלום להמסר עצמם לשבי, וזהו בהיותם יוצאים בעצלות ובשפלות ידיים, ובהיות כן אין ראוי ונכון לתופשם, לזאת תפשו חיים, רצה לומר: בזריזות רב, טרם יאמרו הם שיצאו לשלום. ואם תראו שיצאו למלחמה, כי יצאו חיים, רצה לומר: מזורזים, ביד רמה כמשפט יוצאי מלחמה, אזי תפשו לבד, ואין צורך אל הזירוז: (יט) ואלה יצאו. ואלה הם אשר יצאו, נערי שרי המדינות, והחיל, הם שבעת האלפים: (כ) איש איש. כל איש מהם הרג את הבא למולו לתפשו חיים: ופרשים. גם פרשים נמלטו עמו: (כב) לך התחזק. רצה לומר: הכן עצמך למלחמה: לתשובת השנה. לעת תשוב השמש, לצאת מהנקודה היוצאה עתה ממנה: עולה עליך. למלחמה: (כג) אלהי הרים אלהיהם. אלהי ישראל מושל בהרים לבד [ויתכן שחשבו כזאת, על אשר נתן התורה לישראל על ההר]: אם לא. רצה לומר: אז תראה אם לא נחזק מהם, כי הדבר ברור אשר נחזק במישור: (כד) ואת הדבר וכו'. לשיהיה עוד סבה לנצח אותם: הסר המלכים. לבל יאסרו הם המלחמה, כי על כי מלכים הם, יקרה נפשם בעיניהם, ואינם מכניסים עצמם בסכנה, לרדת בעומק המלחמה למען יקנו כבוד על ידי הנצחון, כי מכובדים הם מצד המלוכה, אבל הפחות אין נפשם יקרה בעיניהם כל כך ומפני הכבוד יסתכנו לרדת בעומק המלחמה: (כה) כחיל הנופל. ואין מהצורך להרבות יותר מבראשונה: (כו) ויפקוד. לראות אם נתמלא כשיעור חיל הנופל: (כז) התפקדו וכלכלו. מאז התפקדו במלחמה הראשונה, והיו כולם קיימים, לא נפקד מהם איש: כשני חשיפי עינים. נערי שרי המדינות לבד, ושבעת האלפים לבד: מלאו וכו'. אמר דרך גוזמא לרוב העם: (כח) ויאמר. כפל מלת ויאמר, כי אמר לו פעם ב', לחזק לבבו:

תהלים צג א-ה

א יְהוָה מֶלֶךְ גָּאוֹת לִבְשׁ לִבְשׁ יְהוָה עֹז הַתְּאֵזֶר אֶף־תִּכְוֶן תִּבְלָל בְּלִתְמוֹט: ב נִכּוֹן פִּסְאֵךְ מֵאֵז מַעֲלִים
אֶתָּה: ג נִשְׂאוּ נְהִירוֹת | יְהוָה נִשְׂאוּ נְהִירוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהִירוֹת דְּכִים: ד מְקוֹלוֹת | מִים רַבִּים אֲדִירִים
מִשְׁבְּרִיִּים אֲדִיר בְּמָרוֹם יְהוָה: ה עֲדִיתִךְ | נִאֲמָנוּ מֵאֵד לְבִיתֶךָ נִאֲוָה־קֹדֶשׁ יְהוָה לְאֶרֶץ יָמִים:

תהלים צד א-ט

א אֶל־נִקְמוֹת יְהוָה אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ: ב הַנִּשְׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הַשֵּׁב גָּמוֹל עַל־נָאִים: ג עַד־מָתִי רִשְׁעִים |
יְהוָה עַד־מָתִי רִשְׁעִים יַעֲלֹזוּ: ד יִבְעִי וְדַבְּרוּ עִתָּק יִתְאַמְרוּ כְּל־פַּעְלִי אֲנִי: ה עֲמֶךָ יְהוָה יִדְבָּקוּ וְנִחַלְתֶּךָ
יַעֲנֶנּוּ: ו אֶלְמָנָה וְגַר יִהְיֶה וִיתוּמִים יִרְצָחוּ: ז וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה־יָהּ וְלֹא־יִבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח בִּינוּ בְּעָרִים
בָּעָם וְכִסְיִלִּים מָתִי תִשְׁכְּלוּ: ט הַנִּטֵּעַ אֲזֶן הֲלֹא יִשְׁמַע אִם־יִצֹר עֵין הֲלֹא יִבִּיט:

רש"י

לבינתך שהוא נאווה קודש: נאמנו מאד לבינתך. ולאורך
ימים הוא מצפה להם ואע"פ שארכו הימים נאמנים הם
לה' מאד: נאווה. כמו (לעיל טו) נאות אלהים לשון נאווה
ותדע שכל נווה שבמקרא אינן מפקין אל"ף לפי שהם
לשון נוי וזה מפי' אל"ף: (א) הופיע. הראה וגלה
לנו את נקמתך: (ד) יתאמרו. ישתבחו כמו (דברים כו)
האמרת והאמירך: (ח) בינו בוערים בעם. קצת
שוטים שבעולם: (ט) הנוטע און. שמא הקב"ה שנטע
אוזן לא ישמע צעקת עמו ועניו:

מצודת ציון

(א) התאזר. מל' אזור וחגורה: (ג) דכים. מלשון דכא
ושברון והם הגלים הקרואים משברים כמ"ש וכל משברך
(לעיל פח) ע"ש שמשברים מי הים: (ד) אדירים. חזקים:
משברי ים. הם גלי הים: (ה) נאווה. מלשון נאווה ויופי כמו
נאווה כירושלים (ש"ה ו): (א) הופיע. ענין הארה כמו הופיע
מהר פארן (דברים לג): (ג) יעלו. ישמחו: (ד) יביעו. ענין
אמירה כמו יום ליום יביע אומר (לעיל יט): עתק. דבור חזק
כמו יצא עתק מפיו (ש"א ב): יתאמרו. מלשון התרוממות וכן
את ה' האמרת (דברים כו): (ה) ידכאו. ענין כתיחה ושבירה:
יענו. מלשון עינו:

הנקמות לכן אתה האל הופיע נקמות בקחת נקם מאויביך: (ב) הנשא. הראה רוממותך והשב גמול על המתגאים למולך:
(ג) עד מתי. וחזור ומפרש עד מתי יעלו וישמחו: (ז) ולא יבין. אינו נותן לב להתבונן במעשיהם: (ח) בינו. אתם השוטים
שבעם תנו לב להבין: (ט) הנוטע. הלא בודאי הנוטע אוון הוא ישמע כי אם היתה השגת השמע נעלמה ממנו איך ברא האוון
כלי השמע: אם יוצר עין. אם אמנם הוא יוצר עין הלא בודאי לא נעלמה ממנו השגת הראות:

יהל אור

שקבלו עליהם בשמחה גזירת המקום ב"ה ואמרו שירה
וקילוס. או י"ל שמה שקבלו עליהם גזירת המקום ב"ה הוא
עצמו הקילוס. והערך ורש"י ז"ל גורס קלוסות פ"י לקיים
גזירת המלך עכ"ל. דרך הים דרך הים פ"י המ"כ וז"ל דכים
דרש נוטריקון דרך הים כלומר נלך דרך הים עד ים אוקינוס
כו' עכ"ל ר' אבא בר כהנא אמר לדוכתא פלונית דכים
נוטריקון דוכתא פ"י למקום ולזוית פלונית תרד גלגל זו של
מים כו'. רבנן אמרי דוכים קבלוני מדוכים אנחנו קבלוני
עכ"ל פ"י בספר נזר הקדש אתם מדוכאים וגם אנחנו
מדוכאים:

מצודת דוד

(א) ה' מלך. בימי המשיח יאמר הנה ה' מלך ולבש גאות
להתגאה על הכל: לבש ה' עוז. לבש כח והתאזר בו ר"ל עתה
הראה כוחו: אף תכון. אז יכירו הכל כי אף העולם אתה הכנת
לב ל תהי נוטה לפול: (ב) מאז. מאז בראת העולם: מעולם.
מטרם בראת העולם אתה הוא: (ג) נשאו וגו'. וחזור ומפרש
שנשאו קול על יראיו ליראם ולהפחידם: דכים. שטיפת
גליהם: (ד) מקולות. אבל יותר מקולות מים וכו' ויותר מן
משברי ים יחזק ה' היושב במרום ולא יכלו להם:
(ה) עדותיך. דברי הנביאים המעידים על התשועה המה
נאמנים מאוד ויהיה לבינתך נוי ויופי קדושה ותתמיד לאורך
ימים ולא תחרב עוד: (א) אל נקמות ה'. אתה ה' היכול על

הנקמות לכן אתה האל הופיע נקמות בקחת נקם מאויביך: (ב) הנשא. הראה רוממותך והשב גמול על המתגאים למולך:
(ג) עד מתי. וחזור ומפרש עד מתי יעלו וישמחו: (ז) ולא יבין. אינו נותן לב להתבונן במעשיהם: (ח) בינו. אתם השוטים
שבעם תנו לב להבין: (ט) הנוטע. הלא בודאי הנוטע אוון הוא ישמע כי אם היתה השגת השמע נעלמה ממנו איך ברא האוון
כלי השמע: אם יוצר עין. אם אמנם הוא יוצר עין הלא בודאי לא נעלמה ממנו השגת הראות:

א ה' מלך גאות לבש. לבש ה' עוז. ברבות פ' וארא פרשה ח'
קכ"ה ד' (שהוא י"א ג') ומהו לבושו של הקב"ה עוז שנאמר
לבש ה' עוז התאזר. ונתנו לישראל שנאמר ה' עוז לעמו יתן
עכ"ל. י"ל התורה נק' לבוש הפנימי והמל' לבוש החיצון וזהו
ה' מלך גאות לבש. לבוש מלכות. והיינו ע"י שבתחלה לבש
ה' עוז היא התורה

ג נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים.
מד"ר פ' בראשית רפ"ה א"ר לוי המים היו אומרים אלו
לאילו נלך ונעשה קילוסין שקבלו עליהם בשמחה גזירת
נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם וגו' ופ"י המ"כ קילוסין

ד אַנסת ופתית את בתי, והוא אומר: לא אַנסתי ולא פתיתי, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן – חַיִּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר, וְשֵׁאִינוּ מְשַׁלְּם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי שֵׁאִינוּ מְשַׁלְּם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ, מְשַׁלְּם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם עַל פִּי עֲצָמוֹ.

ה גִּנְבֶּת אֶת שׁוּרִי, והוא אומר: לא גִּנְבֶּתִי, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן – חַיִּב. גִּנְבֶּתִי אֲבָל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מִכְרַתִּי, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן – פְּטוֹר. הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת שׁוּרִי, והוא אומר: לא הֵמִית, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן – חַיִּב. הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת עֶבְדִּי, והוא אומר: לא הֵמִית, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן – פְּטוֹר. אָמַר לוֹ: חֲבַלְתָּ בִּי וְעָשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה, והוא אומר: לֹא חֲבַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי בְּךָ חֲבוּרָה, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן – חַיִּב. אָמַר לוֹ עֶבְדִּי: הִפְלַתְּ אֶת שְׁנֵי וְסָמִית אֶת עֵינֵי, והוא אומר: לֹא הִפְלַתִּי וְלֹא סָמִיתִי, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן – פְּטוֹר. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל הַמְשַׁלְּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – חַיִּב; וְשֵׁאִינוּ מְשַׁלְּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – פְּטוֹר.

פירוש ברטנורא

ד שֵׁאִינוּ מְשַׁלְּם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ. וכיון דכי אודי לא מחייב, כי כפר נמי לאו ממנא כפר ליה: אבל משלם בושת ופגם. הלכך ממנא כפר. ופלוגתא דרבנן ור' שמעון, דר' שמעון סבר כי אמר ליה אנסת או פתית את בתי, קנסא קתבע מיניה שדמיו קצובין חמישים כסף, ולא קא תבע מיניה בושת ופגם שאין דמיו קצובים, דלא שבקי אינש מידי דקייץ ותבע מידי דלא קייץ, הלכך קנסא כפר ליה ופטור. ורבנן סברי, בושת ופגם קא תבע ליה, דלא שבקי אינש מידי דכי מודה ביה לא מפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מפטר, הלכך כי כפר ליה, ממנא כפר ליה וחייב. ואין הלכה כר' שמעון: ה הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת עֶבְדִּי. קנסא הוא, דמשלם שלשים סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר: אמר לו עבדו הפלת את שיני, קנסא הוא שיוציא עבדו לחירות בשביל אחד מאבריו:

משניות מבוארות – קהתי

וְאָמַר: אָמֵן – ונשבע לשקר, ואחר כך הודה, חַיִּב – משום שבועת הפיקדון, לפי שכפר גם בקרן שהוא ממון. אבל אם אמר הנתבע: גִּנְבֶּתִי – את שורך, אֲבָל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מִכְרַתִּי – אותו, ואינני חייב לשלם ארבעה וחמישה, אלא כפל בלבד, ואמר התובע: מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי – שלא טבחת ולא מכרת, וְאָמַר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פְּטוֹר – משבועת הפיקדון, שלא כפר אלא בקנס. הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת שׁוּרִי, והוא אומר: לֹא הֵמִית – ואמר לו התובע: מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי – שלא הֵמִית, וְאָמַר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, חַיִּב – משום שבועת הפיקדון, שכן מדובר כאן בשור מועד, והרי זו תביעת ממון. אבל האומר: הַמֵּית שׁוֹרֵף אֶת עֶבְדִּי, והוא אומר: לֹא הֵמִית – ואמר לו: מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי – שלא הֵמִית, וְאָמַר: אָמֵן – הרי זה פְּטוֹר – משבועת הפיקדון, שאין כאן כפירת ממון אלא קנס, שקצוב בתורה (שמות כא, לב): "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו", ואפילו אינו שוה אלא דינר. אָמַר לוֹ: חֲבַלְתָּ בִּי וְעָשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה, והוא אומר: לֹא חֲבַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי בְּךָ חֲבוּרָה, מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי, ואמר: אָמֵן, חַיִּב – קרבן משום שבועת הפיקדון, שהרי תביעת ממון היא, אבל אָמַר לוֹ עֶבְדִּי – לרבו: הִפְלַתְּ אֶת שְׁנֵי וְסָמִית אֶת עֵינֵי – וחייב אתה להוציאני לחרות, והוא אומר – ורבו אומר: לֹא הִפְלַתִּי וְלֹא סָמִיתִי – ואמר לו העבד: מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי – שכן הוא כדברך, וְאָמַר: אָמֵן – הרי זה פְּטוֹר – משבועת הפיקדון, אם נשבע לשקר והודה, שאין עבד יוצא לחירות בשביל שן ועין, אלא משום קנס שקנסו לרבו, והרי אין כאן כפירת ממון. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל הַמְשַׁלְּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – דהיינו בתביעת ממון, שאם הוא מודה, הרי הוא משלם, חַיִּב – קרבן, אם נשבע לשקר והודה: וְשֵׁאִינוּ מְשַׁלְּם עַל פִּי עֲצָמוֹ – דהיינו בתביעת קנס, שאם מודה אינו משלם, פְּטוֹר – משבועת הפיקדון. ברם, חייב הוא משום שבועת ביטוי (ומביא).

באור משנה א

בשלשת הפרקים הקודמים למדנו פרטי הדינים של השבועות שאדם נשבע מעצמו. פרקנו עוסק בשבועת שבית דין מחייבים בה את הנתבע. שבועה זו נקראת "שבועת הדיינים". ושלוחה מיני שבועות הן, שבית דין מחייבים אחד מבעלי הדין להישבע: א. שבועה מן התורה, היינו שבועה שמחייבים בה את הנתבע המודה במקצת הטענה, כפי שיבואר בפרקנו; וכן שבועת השומרים, כגון בשומר חנם הטוען שנאבד ממנו הפיקדון; וכן שבועה שמחייבים את הנתבע להישבע, אם עד אחד

באור משנה ד

שבועת הפיקדון אינה נוהגת אלא בתביעת ממון, שאילו היה מודה בה, היה חייב לשלם. אבל התובע מחברו תשלומי קנס, וכפר חברו ונשבע לשקר, הרי זה פטור משבועת הפיקדון, לפי שמודה בקנס פטור מלשלמו, כפי שכבר הזכרנו בענין שבועת העדות (עיי' הקדמה לבאור משנה ו בפרק הקדום). משנתנו דנה בתביעה שיש בה גם קנס וגם ממון, ונחלקו בה חכמים ורבי שמעון, אם הנתבע, שכפר בה ואחר כך הודה, חייב משום שבועת הפיקדון, אם לאו.

אמר אחד לחברו: אַנסת ופתית – או פיתית – את בתי – ויש בתביעה זו גם קנס וגם ממון, שהאונס או המפתה נערה בתולה, חייב לשלם קנס "חמישים כסף", כמפורש בתורה (דברים כב, כח-כט; שמות כב, טו-טז; עיי' משנה כתובות ג, ד). וכן גם דמי בושת ופגם (האונס משלם גם דמי צער). והוא אומר: לֹא אַנסְתִּי וְלֹא פָתִיתִי – ואינני חייב לשלם לך כלום; ואמר לו התובע: מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי – שלא אנסת או שלא פיתית, וְאָמַר: אָמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, חַיִּב – קרבן משום שבועת הפיקדון. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר – משבועת הפיקדון, וְשֵׁאִינוּ מְשַׁלְּם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ – שהמודה בקנס פטור מלשלם, וכיון שאילו היה מודה שאנס או פיתה, היה פטור מלשלם את הקנס, אין כאן כפירת ממון, הלכך פטור משום שבועת הפיקדון. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי שמעון: אַף עַל פִּי שֵׁאִינוּ מְשַׁלְּם קֶנֶס עַל פִּי עֲצָמוֹ, מְשַׁלְּם בִּשְׁתּוֹ וּפְגָם עַל פִּי עֲצָמוֹ – אילו היה מודה שאנס או פיתה, היה אמנם פטור מלשלם את הקנס, אבל היה חייב לשלם דמי בושת ופגם, ויש כאן כפירת ממון, הלכך חייב משום שבועת הפיקדון. בגמרא מבואר טעם המחלוקת, שלדברי רבי שמעון קנס הוא תובע ולא בושת ופגם, שקנס קצוב בתורה "חמישים כסף", ואילו דמי בושת ופגם אינם קצובים, ואין אדם מניח דבר שהוא קצוב ותובע דבר שאינו קצוב. ולדברי חכמים אף בושת ופגם הוא תובע, שאפילו יודה בו, יהא חייב לשלם. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד, שהתובע את חברו בדבר שיש בו קנס ויש בו ממון, וכפר כול ונשבע לשקר, הרי זה חייב משום שבועת הפיקדון. אבל אם כפר בקנס בלבד ונשבע לשקר, הרי זה פטור משבועת הפיקדון.

האומר לחברו: גִּנְבֶּתָּ אֶת שׁוּרִי – והרי גנב חייב בתשלומי כפל, והוא אומר: לֹא גִנְבֶּתִי – ואומר לו התובע: מְשַׁבֵּיעַ אֲנִי,

פ ר ק ש ש י

א שְׁבוּעַת הַדִּינִין – הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהַהוֹדָאָה בְּשֵׁה פְרוּטָה; וְאִם אֵין הַהוֹדָאָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה – פְּטוּר. פִּיצֵד?
שְׁתֵּי כֶּסֶף לִי בִּידְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא פְרוּטָה – פְּטוּר. שְׁתֵּי כֶּסֶף וּפְרוּטָה לִי בִּידְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא פְרוּטָה –
חֵיב. מָנָה לִי בִּידְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי – פְּטוּר. מָנָה לִי בִּידְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר – חֵיב. מָנָה לֶאֱבָא
בִּידְךָ, אֵין לֹא בְיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר – פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשִּׁים אֲבִידָה.

ב מָנָה לִי בִּידְךָ, אָמַר לֹא בְּפָנֵי עֲדִים; הֵן, לְמַחֵר אָמַר לֹא; תִּגְהֹוּ לִי; נִתְּנִיו לָךְ – פְּטוּר, אֵין לָךְ בְּיָדִי – חֵיב. מָנָה

פירוש ברטנורה

א שְׁבוּעַת הַדִּינִין. השבועה שהדיינים משיבעים על ידי הודאה במקצת הטענה, צריך שלא תהא הטענה פחות משתי מעות כסף, שהוא שליש דינר, שהדינר שש מעות והוא משקל צ"ו שעורות בינוניות, נמצאו שתי מעות משקל ל"ב שעורות. וההודאה. שמחייבו לישבע, לא תהא פחות משוה פרוטה. שאם היה מה שכפר לו פחות משתי כסף, או מה שהודה פחות משוה פרוטה, אינו חייב שבועה דאורייתא. אבל משביעין אותו שבועת היסת מדברי סופרים, והמחוייב שבועה דאורייתא נקט חפצא בדיה כגון ספר תורה או תפילין כשנשבע. והמחוייב שבועת היסת לא נקט הנשבע חפצא בדיה, אלא חזן הכנסת או המשיבין נקט חפצא בדיה בשעה שחבירו נשבע לו. ושלשה מיני שבועות הן דאורייתא, ולא יותר. המודה במקצת הטענה, ומי שעד אחד מעיד כנגדו שהוא נשבע להכחיש העד, ושבועת השומרים. וכל שאר שבועות הנזכרים במשנה, הם בתקנת חכמים והם כעין של תורה בנקיטת חפץ. ואין הפרש בין שבועה דאורייתא לשבועות הנזכרות במשנה, אלא שהמחוייב שבועה דאורייתא ולא רצה לישבע, כ"ד יורדין לנכסיו ונפרעים ממנו משלם. והמחוייב שבועה מדבריהם בתקנת חכמים ולא רצה לישבע, משמתין אותו עד שיפרע או עד שישבע. ואם עמד בנדויו שלשים יום ולא רצה לישבע ולא לשלם, מכין אותו מכת מרדות ומתירין לו נדויו והולך לו, ואין יורדין לנכסיו: **אין לך בידי אלא פרוטה פטור.** שאין ההודאה ממין הטענה, שזה טענו כסף וזה הודה לו נחושת. ודוקא שלא טענו אלא מעות כסף או יותר, אבל אם טענו ממכע כסף, הרי הודה לו בממכע: **שתי כסף ופרוטה.** קא סבר טענו חטים ושעורים והודה לו על אחת מהן חייב: **מפני שהוא כמשיב אבידה.** שהוא פטור משבועה, כדתנן (גיטין דף מ"ח) המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם. ודוקא כשאין הבן טוען ודאי מנה לאבא בידך, אלא שמא. אבל טענו ודאי, ואמר הוא לא היה לו אצלו אלא חמישים, חייב שבועה דאורייתא, דאין זה משיב אבידה:

ב מָנָה לִי בִידְךָ וְאָמַר לֹא הֵן. בפני עדים. וכגון שאמר אתם עדי, דשוב אינו יכול לטעון משטה הייתי כך: **פטור.** משבועה דאורייתא. אבל משביעין אותו

משניות מבוארות – קהתי

ופְרוּטָה לִי בִידְךָ – והשיב לו הנתבע: **אין לך בידי אלא פְרוּטָה**

– הרי זה **חֵיב** – בשבועה; לרב. מפני שהכפירה היא על שתי כסף שלמות; לשמואל. משום שהודה לו הנתבע באחד המינים שבתבעו ויש

כאן הודאה ממין הטענה, שכן סובר התנא: טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם, חייב. האומר לחברו: **מָנָה לִי בִידְךָ** – וחברו השיב לו: **אֵין לָךְ בְּיָדִי** – כלום, **פְטוּר** – הואיל והנתבע כופר בכל, הרי הוא פטור משבועה מן התורה. ברם משביעים אותו שבועת היסת, כמו שבארנו לעיל. אבל האומר לחברו: **מָנָה לִי בִידְךָ** –

אתה חייב לי מאה דינר, והשיב לו הנתבע: **אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר** – הואיל והנתבע מודה במקצת, **חֵיב** – בשבועה מן התורה, שכתוב (שמות כב, ז-ח): "אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים... על כל דבר פשע על שור על חמור על שוה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה", ומפרשים: "אשר יאמר כי הוא זה" – שאומר הנתבע, "כי הוא זה" מה שחייב לו ולא יותר, כלומר שמודה לו במקצת, וכתוב שם: "ונקרב בעל הבית אל האלהים" –

לשבועה. האומר לחברו: **מָנָה לֶאֱבָא בִידְךָ** – בגמרא מבואר, שאין זו טענת ודאי אלא טענת ספק, דהיינו שאומר לו: דומני שאתה חייב לאבא מאה דינר, וכיון שאבא מת, ואני יורשו, עליך לשלם לי את החוב, והנתבע השיב לו: **אֵין לֹא בְיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים דִּינָר** – אינני חייב לו אלא חמישים דינר, אף על פי שהוא מודה במקצת,

פְטוּר – משבועה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשִּׁים אֲבִידָה** – ששינינו (גיטין ה, א): "המוצא מציאה (ומחזירה לבעליה, והבעלים אומרים שלא החזיר להם את כל האבידה), לא ישבע (שהחזיר הכל), מפני תיקון העולם" (שאם מחייבו שבועה, שום אדם לא ירצה לטפל בהשבת אבידה); אף כאן הואיל ולא בא התובע אלא בטענת ספק, ויכול היה הנתבע להעזי פניו ולכפור בכל, ומשלא העזי והודה לו על חמישים, הרי הנתבע כמשיב אבידה הוא ופטור משבועה.

באור משנה ב

האומר לחברו: **מָנָה לִי בִידְךָ** – אתה חייב לי מאה דינר, **אָמַר לו** – הנתבע – **בְּפָנֵי עֲדִים; הֵן** – כן הדבר, שאני חייב לך מנה; **לְמַחֵר אָמַר לו** – התובע: **תִּגְהֹוּ לִי** – שלם לי את המנה שאתה

מעיד כנגדו. ב. שבועה מדרבנן, שתיקוהו חכמים בזמן המשנה, והיא נקראת בקיצור "שבועת המשנה". ענינה יבואר בפרק הבא. ג. "שבועת היסת", שתיקוהו חכמי הגמרא, והיינו בכופר הכל, שמן התורה פטור מלשלם, וחכמים הטיחוהו להישבע, כדי להפסיק דעתו של התובע (רש"י מפרש: היסת – לשון שומא, ששמו חכמים עליו שבועה, כמו שכתוב: "אם ה' הסיף ביי"). שבועת התורה וכן שבועת המשנה נשבעים בנקיטת חפץ. היינו שהנשבע מניח ידו על ספר תורה, או שאוחז תפילין בידו, בשעת השבועה. אבל בשבועת היסת אין צורך בנקיטת חפץ על ידי הנשבע (ענין ברטנורה וענין הקדמת "תפארת ישראל" לפרקנו. בה מפורטים ההבדלים בין שבועה מן התורה ובין שבועה מדרבנן). – משנתנו דנה בשבועת המודה במקצת.

שְׁבוּעַת הַדִּינִין – השבועה שהדיינים מחייבים בה את הנתבע, כשהוא מודה במקצת הטענה, אין הנתבע מתחייב בה, אלא אם כן **הַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶּסֶף** – הטענה היא לפחות שתי מעות כסף, היינו שליש דינר (דינר רבע טלע. ובו שש מעות כסף). הטעם מבואר בירושלמי, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים", ואין אתה מוצא מטבע כסף מוזכר בתורה פחות ממעה כסף שהיא גרה (תרגום "עשרים גרה" – עשרין מעין). הלכך אין לך לחייב בפחות ממטבע זה; וכיון שנאמר "כסף או כלים" למדים שכסף דומה לכלים, מה כלים שניים (שמויעוט רבים – שניים). אף כסף שניים (**וגמרא לט, א**). וְהַהוֹדָאָה היא לכל הפחות **בְּשֵׁה פְרוּטָה** – פרוטה היא אחד משלושים ושניים במעה. בגמרא נחלקו רב ושמואל בפירושה של הפסיקה "הטענה שתי כסף"... רב אמר: "כפירת הטענה שתי כסף", כלומר שהנתבע, המודה במקצת הטענה, כופר לכל הפחות בשתי מעות כסף, והמקצת שמודה בה, אינה פחות מפרוטה. מכאן, שלדעתו של רב, התביעה היא לפחות שתי מעות כסף ופרוטה. ושמואל אמר: "טענה עצמה שתי כסף", כלומר שהתביעה היא לפחות שתי מעות כסף, וממנה הנתבע מודה לא פחות מפרוטה. – הרמב"ם מפרש כדעתו של רב. וְאִם אֵין הַהוֹדָאָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה – שהודאתו של הנתבע אינה ממין הטענה של התובע, **פְטוּר** – הנתבע משבועה.

פִּיצֵד? אמר אדם לחברו: **שְׁתֵּי כֶּסֶף לִי בִידְךָ** – אתה חייב לי שתי מעות כסף, ואמר לו חברו: **אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא פְרוּטָה** – אינני חייב לך אלא פרוטה, **פְטוּר** – משבועה; לדברי רב. משום שאין כאן כפירה בשתי מעות כסף שלמות, אלא בשתי מעות פחות פרוטה. לדברי שמואל, משום שאין ההודאה ממין הטענה, שכן זה תובע כסף, וזה מודה לו נחושת. אבל אם אמר לו התובע: **שְׁתֵּי כֶּסֶף**

לי בידך, אמר לו: הן; אל תתנהו לי אלא בעדים; למחר אמר לו: תנהו לי, נתתיו לך – חייב, מפני שצריך לתנו לו בעדים.

ג לטרא זהב יש לי בידך, אין לך בידי אלא לטרא כסף – פטור; דינר זהב יש לי בידך, אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופגדיון ופרוטה – חייב, שהכל מין מטבע אחד. כור תבואה יש לי בידך, אין לך בידי אלא לתך קטנית – פטור; כור פרות יש לי בידך, אין לך בידי אלא לתך קטנית – חייב, שהקטנית בכלל פרות. טענו חמין, והודה לו בשעורים – פטור; ורבן גמליאל מחייב. הטוען לחברו בכדי שמן והודה לו בקנקנים – אדמון אומר: הואיל והודה לו מקצת ממיין הטענה – ישבע; וחכמים אומרים: אין ההודאה ממיין הטענה. אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון. טענו כלים וקרקעות, והודה בפלים וקפר בקרקעות, וקפר בפלים

פירוש ברטנורא

היסת: אין לך בידי. לא היו דברים מעולם: חייב. לשלם. ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן. והוא שכפר בבית דין, אבל שלא בב"ד לא הוחזק כפרן: ג אלא ליטרא כסף פטור. שאין כאן הודאה ממיין הטענה: לתך. חצי כור. ט"ו סאין: כדי שמן. כדים מלאים שמן: והודה לו בקנקנים. כדים רקים בלא שמן: הואיל והודה במקצת הטענה. דהוה ליה כמו טענו חמין ושעורים והודה לו באחר מהן. והלכה כאדמון, אבל אין הלכה כרבן גמליאל דמחייב בטענו חמין והודה לו בשעורים: פטור. משבועה דאורייתא, לא על הקרקעות ולא על הכלים. שאין הודאת קרקעות מביאתו לידי שבועה, שאין דין שבועה

משניות מבוארות – קהתי

פטור – הנתבע משבועה, שהקטנית אינה בכלל תבואה, ואין כאן הודאה ממיין הטענה. אבל אם אמר: כור פרות יש לי בידך, והנתבע השיב: אין לך בידי אלא לתך קטנית, הרי זה חייב – בשבועה מן התורה, כדין המודה במקצת הטענה, שהקטנית בכלל פרות – הרי ההודאה ממיין הטענה היא. טענו חמין – תבע מחברו חטים, כגון שאמר לו: כור חטים יש לי בידך, והודה לו בשעורים – וחברו הודה לו בשעורים, כגון שהשיב לתובע: אין לך בידי אלא כור שעורים, פטור – בגמרא מבואר, שפטור אף מדמי שעורים (נבא קמא לה, ב). הטעם הוא, לפי שיכול הנתבע לומר: משטה הייתי כך, מאחר שתבעת ממני דבר שאיני חייב לך (דמ"ה). ויש אומרים, שהטעם הוא, הואיל וטענו חטים ולא טענו שעורים, מן הסתם מחל לו על השעורים (דמ"ה; תוספות). והרמב"ם מבאר הטעם, "שהרי אומר לו (הנתבע): אין לי בידך שעורים, ונמצא זה דומה למי שאמר לחברו בבית דין: מנה לך בידי (אני חייב לך מאה זוז). ואומר לו האחר: אין לי בידך (אני חייב לך). שאין בית דין מחייבין אותו ליתן לו כלום" (הל' טוען ונטען ג, י). ורבן גמליאל מחייב – את הנתבע שבועה, שחולק רבן גמליאל על תנא קמא וסובר, שכל המודה במקצת, אפילו אין הודאתו ממיין הטענה של התובע, חייב שבועה. הטוען לחברו בכדי שמן – כגון שאמר לו: עשרה כדים שמן לי בידך, והודה לו בקנקנים – שאינו חייב לו אלא כדים ריקים, אדמון אומר: הואיל והודה לו מקצת ממיין הטענה, ישבע – שסובר אדמון, הואיל ותבע ממנו "כדי שמן", יש במשמעות תביעתו שמן וכדים, וכשהודה לו הנתבע בכדים ריקים, הרי זו הודאה ממיין הטענה, כמי שטענו חברו חטים ושעורים והודה לו בשעורים, ולכן חייב שבועה. וחכמים אומרים: אין ההודאה ממיין הטענה – שסוברים חכמים, אין במשמעות "כדים שמן" אלא שמן בלבד כמלוא מידת הכר, וכשהודה לו בקנקנים, נמצא שאין הודאתו ממיין הטענה, שזה טענו שמן והלה הודה בקנקנים, והרי זה דומה לטענו חטים והודה לו בשעורים, ולפיכך פטור משבועה. אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון – כלומר: נראים לי דברי אדמון. טענו כלים וקרקעות – תבע אדם מחברו כלים וקרקעות, והודה חברו בפלים וקפר בקרקעות, או שהודה בקרקעות וקפר בפלים – אף על פי שהודה במקצת הטענה, פטור – משבועה של תורה, שאין דין שבועה בקרקעות, כפי שנלמד במשנה ה; ואפילו הודה בקרקעות, אינו נשבע על הכלים, שאין ההודאה בקרקעות מחייבת שבועה על הכלים. וכן אם הודה במקצת הקרקעות, פטור – משבועה, מהטעם שהזכרנו לעיל, שאין נשבעים על טענת קרקעות (עין "תוספות

חייב לי, והשיב לו: נתתיו לך – כבר שלמתי לך את החוב הזה, פטור – משבועה מן התורה. שהרי כופר הכל הוא. ברם, משביעים אותו שבועת היסת, כמו שבארנו במשנה הקודמת. אבל אם השיב לו הנתבע למחר, בפני בית דין: אין לך בידי – כלומר מעולם לא הייתי חייב לך, חייב – הנתבע לשלם, שהרי אתמול הודה; ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן. ברם, אם כפר שלא בפני בית דין, לא הוחזק כפרן (ברטנורא). בגמרא מבואר, שכשהודה לו בפני עדים, אמר התובע לעדים: אתם עדי; שאם לא כן, יכול התובע לומר: משטה הייתי כך. אמר לחברו: מנה לי בידך, אמר לו – הנתבע: הן – כן, אני חייב לך מנה; אל תתנהו לי אלא בעדים – כלומר שאמר לו התובע בפני עדים, שלא יחזיר לו את החוב אלא בעדים. למחר אמר לו: תנהו לי – החזר לי את חובי, והשיב לו הנתבע: נתתיו לך – שלא בפני עדים, חייב – לשלם לו, מפני שצריך לתנו לו בעדים – כפי שהתנה עמו, ואף על פי שלא אמר לו תנאי זה בשעת ההלוואה אלא אחר כך, מכל מקום אין הלווה עשוי לפרוע בלא עדים, ואם הוא טוען שפרע לו את החוב בלא עדים, אינו אלא משקר, ולפיכך חייב לשלם.

באור משנה ג

למדנו במשנה א בפרקנו, שהמודה במקצת הטענה אינו חייב שבועה מן התורה, אלא אם כן הודאתו היא ממיין הטענה של התובע; "ואם אין ההודאה ממיין הטענה פטור". משנתנו מוסיפה לעסוק בהלכה זו, והיא מבארת דוגמאות אחדות, כיצד אין ההודאה ממיין הטענה.

לטרא זהב יש לי בידך – האומר לחברו: אתה חייב לי ליטרא זהב ("ליטרא" – משקל רומי קדום = מנה איטלקי = 358.5 גרם בערך); וחברו אומר: אין לך בידי אלא לטרא כסף – אינו חייב לך אלא ליטרא כסף, פטור – הנתבע משבועה, לפי שאין ההודאה ממיין הטענה, שהטענה היא "זהב", וההודאה היא "כסף". אבל אם אמר התובע: דינר זהב יש לי בידך – ששווי עשרים וחמישה דינר כסף, והשיב לו הנתבע: אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית – או טריסית, מטבע רומי ששווי שלושה איסרים (איסר = 1/24 הדינר של כסף). ופגדיון – או פונדיון, מטבע רומי ששווי שני איסרים, ופרוטה – או פרוטה, מטבע של נחושת ששווי שמינית האיסר, חייב – הנתבע בשבועה מן התורה, כדין המודה במקצת הטענה, שהכל מין מטבע אחד – שלא טען התובע "זהב" דווקא, אלא מטבעות בשווי של דינר זהב, והרי ההודאה ממיין הטענה היא. האומר לחברו: כור תבואה יש לי בידך, והוא השיב: אין לך בידי אלא לתך קטנית – לתך הוא חצי כור, חמש עשרה סאה,

— פטור. הוֹדָה בַּמִּקְצָת הַקֶּרְקָעוֹת — פְּטוּר; בַּמִּקְצָת הַפְּלִים — חַיֵּב, שֶׁהַנֶּכְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרִיּוֹת, זֻקְקִין אֶת הַנֶּכְסִים שֶׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת לְשִׁבְעַת עֲלֵיהֶן.

ד' אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן, וְאֵין מְשַׁבְּעִין אֶת הַקָּטָן; אֲבָל נִשְׁבָּעִים לְקָטָן וְלַהֲקָדָשׁ.
ה' וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן: הַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקֶּרְקָעוֹת, וְהַהֲקָדָשׁוֹת. אֵין בָּהֶם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל וְלֹא תְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. שׁוֹמֵר חָנֹּם אֵינוֹ נִשְׁבָּע; נוֹשֵׂא שְׂכָר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קֹדְשִׁים שֶׁחַיֵּב

פירוש ברטנורא

בקרקות: הודה במקצת כלים. דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות. חייב, לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה: זוקקין. גוררין: ד' אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֶרֶשׁ. כגון שמוענו חרש ברמיות. דחרש שאמרו חכמים בכל מקום, אינו שומע ואינו מדבר: וטענת קטן. כגון שמוענו קטן. דאמר קרא כי יתן איש אל רעהו, ואין בנתינת קטן כלום. [והחרש] והשוטה כקטן הוא. ודוקא שבועה דאורייתא הוא שאין נשבעין על טענת קטן, אבל שבועת היסט חייבין לישבע על טענתו: אבל נִשְׁבָּעִין לְקָטָן וְלַהֲקָדָשׁ. הבא ליפרע מנכסי קטן, לא יפרע אלא בשבועה. וכן המקדיש נכסיו ויצא עליו שמר חוב ובא בעל חוב ליפרע מן הנכסים של הקדש, צריך שבועה:

ה' הַעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקֶּרְקָעוֹת וְכוּ'. דכתיב (שמות כ"ב) עַל כָּל דָּבָר פֶּשַׁע, כָּלֵל. עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׁהָ עַל שְׁלֵמָה, פֶּרֶט. עַל כָּל אֲבִידָה, חֹזֵר וְכָלֵל. כָּלֵל וּפֶרֶט וְכָלֵל אֵי אֶתָּה דָן אֵלָּא כַּעֲיֵן הַפֶּרֶט, מִה הַפֶּרֶט מְפֹרֵשׁ דָּבָר הַמִּטְלָטֵל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאנ"פ שהם מיטלטלין אין גופן ממון. שכל אלו אין נשבעין עליהן, והקדש אין נשבעין עליו דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו, ולא של הקדש: אֵין בָּהֶן תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל. דבהני דוקא דרבינן כַּעֲיֵן הַפֶּרֶט דכתיב באותה הפרשה ישלם שנים: וְלֹא תְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. דכל היכא דליכא כפל אינו משלם ארבעה וחמשה, דכיון דליכא כפל הוּא לְהוּ תְשֻׁלוּמֵי שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה, וְתְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה אִמֹר רַחֲמָנָא

משניות מבוארות – קהתי

יוס טוב, שם מבואר למה נשנתה פיסקה זו. אבל אם הודה בַּמִּקְצָת הַפְּלִים — וכפר בשאר הכלים ובקרקעות, הואיל ויש כאן הודאה וכפירה בכלים מלבד הקרקעות, חַיֵּב — שבועה על הכל, ואף על הקרקעות, שֶׁהַנֶּכְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרִיּוֹת — היינו מיטלטלים, זֻקְקִין — קושרים אל עצמם, אֶת הַנֶּכְסִים שֶׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת — היינו הקרקעות, לְשִׁבְעַת עֲלֵיהֶן — שהואיל וחייב הנתבע להישבע על הכלים, מגלגלים עליו שבועה אף על הקרקעות (בענין גלגול שבועה עיין משנה סוטה ב. ה.).

באור משנה ד

משנה זו באה ללמדנו דין שבועה בחרש שוטה וקטן.

אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן — אם התובע הוא חרש, שאינו שומע ואינו מדבר, או שוטה, או קטן, אין מחייבים את הנתבע להישבע שבועה של תורה משום הודאתו במקצת הטענה, שכן חרש שוטה וקטן אינם בני דעת ואין תביעתם תביעה. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" (וכתוב שם: "ונקרב בעל־הבית אל האלהים" — לשבועה). ואין נתינת קטן כלום (שהרי כתוב "איש"; והחרש והשוטה נקטנים הם בלא דעת. — רש"י). ברם נשבעים על טענת הקטן שבועת היסט, מפני תיקון העולם, שלא יהא כל אחד נוטל ממנו של קטן וילך לו (רמב"ם). וְאֵין מְשַׁבְּעִין אֶת הַקָּטָן — כל שבועה שהיא, לפי שאינו יודע עונש השבועה (רמב"ם). אֲבָל נִשְׁבָּעִים לְקָטָן — הבא לגבות חובו, שיש לו על אביו של הקטן, מן הנכסים שירש הקטן מאביו, מחייבים אותו שבועה שעדיין לא גבה חובו: וְלַהֲקָדָשׁ — וכן המקדיש נכסיו ובא בעל חובו ליפרע מהם, צריך להישבע כדלעיל, כמו ששינונו באלמנה הבאה לגבות כתובה (משנה כתובות ט, ז): "מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה". בגמרא מבואר, למה משנתנו חוזרת על דין זה, שכן ביתומים, באות שתי המשניות להשמיענו, שבין ביתומים קטנים ובין ביתומים גדולים אין נפרעים מנכסיהם אלא בשבועה; ובהקדש באה משנתנו להשמיע, שלא רק במשועבדים להדיות חוששים שמא עשה הלווה קנוניא עם חברו, כדי שיטרוף הקרקע מהלקוחות ויחלקו ביניהם, ולכן הטילו חכמים עליו שבועה, אלא גם במשועבדים להקדש חוששים לקנוניא, ולפיכך אף הבא ליפרע חובו מנכסי הקדש, כמבואר לעיל, צריך שבועה.

באור משנה ה

משנתנו מונה דברים שאין בהם דין שבועה, כפי שיבואר.

וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן — מן התורה: הַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקֶּרְקָעוֹת וְהַהֲקָדָשׁוֹת — בדברים אלו אף המודה במקצת, או מי שכופר בכול ועד אחד מכחישו, או מי ששמר וטען טענת השומרים (עיין הקדמתנו לבאור משנה א בפירוש), הריהו פטור משבועה, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" וכו', ודרשו: "כי יתן איש אל רעהו" — כלל "כסף או כלים" — פרט, "לשמור" חזר וכלל, כלל ופרט וכלל — אי אתה דן אלא כַּעֲיֵן הַפֶּרֶט: מִה הַפֶּרֶט מְפֹרֵשׁ דָּבָר הַמִּטְלָטֵל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון נשבעים עליו, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין; יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, שנאמר (ויקרא כה, ח): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" — הקישן הכתוב לשדה אחוזה; יצאו שטרות שאף על פי שהם מיטלטלים, אין גופם ממון ככסף וככלים, ואינם אלא לראיה שבהם, — שכל אלו אין נשבעים עליהם; והקדש אין נשבעים עליו, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו", ודרשו: אל רעהו ולא להקדש. אֵין בָּהֶם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל — אם נגנבו, שנאמר (שמות כב, ח): "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה... אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו", ודרשו: "על כל דבר פשע" — כלל, "על שור על חמור" וכו' — פרט, "על כל אבדה" — חזר וכלל, כלל ופרט וכלל — אי אתה דן אלא כַּעֲיֵן הַפֶּרֶט: מִה הַפֶּרֶט מְפֹרֵשׁ דָּבָר הַמִּטְלָטֵל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות ועבדים ושטרות, כמו שבארנו לעיל; יצאו הקדשות, שנאמר: "ישלם שנים לרעהו", ולא להקדש (בריייתא בגמרא). וְלֹא תְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה — אם גנב שור או שה של הקדש וטבח או מכרו, אינו משלם חמישה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת השה (עיין שםות כב, ז), שהואיל ופטר מכלל, כמבואר לעיל, הרי אין כאן ארבעה וחמישה אלא שלושה וארבעה, והתורה אמרה ארבעה וחמישה, ולא שלושה וארבעה. שׁוֹמֵר חָנֹּם אֵינוֹ נִשְׁבָּע — שכן שומר חנים הטוען נאבד ממנו הפיקדון, חייב להישבע שלא פשע בשמירתו, שנאמר בו (שמות כב, ז): "ונקרב בעל הבית אל האלהים, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו"; אבל אם נמסרו לו עבדים או שטרות או בהמות הקדש לשמירה ואבדו, או שנמסרה לו קרקע לשמור ונתקלקלה, אינו נשבע עליהם שלא פשע בשמירתם, שהרי נאמר בשומר חנים: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", וכבר הבאנו לעיל, שדורשים מכאן, שאין נשבעים על הקרקעות ועל העבדים ועל השטרות ועל ההקדשות. נוֹשֵׂא שְׂכָר — שומר שכר, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם — שכן שומר שכר חייב לשלם גניבה ואבידה, שנאמר

בִּאֲחֵרִיּוֹתָן – נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן; וְשָׂאִינוּ חַיִּב בְּאֲחֵרִיּוֹתָן – אֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן.

ו רבי מאיר אומר: יש דברים שהם פקדקנה ואין פקדקנה; ואין חכמים מודים לו. ביצד? עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר: אין אלא חמש – רבי מאיר מחייב שבועה; וחכמים אומרים: כל המחפר לקרקע הרי הוא פקדקנה. אין נשבעין אלא על דבר שבממדה ושבמשקל ושבמנין. ביצד? בית מלא מסרתי לך, וכיס מלא מסרתי לך, והלה אומר: איני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל – פטור. זה אומר: עד הווי, וזה אומר: עד החלון – חיב.

ז המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון; אמר לו: סלע הלויתיד עלי, ושקל היה שוה; והלה אומר:

פירוש ברטנורא

ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע. שומר חנם אין עליו אלא שבועה, דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח דיו, ואותה הפרשה בשומר חנם נאמרה. ועל העבדים ועל הקרקעות ועל השטרות אינו נשבע, דילפינן לה מדכתיב כי יתן איש אל רעהו, כלל. כסף או כלים, פרט. לשמור, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המוטלטל וגופו ממון, אף כל וכו', יצאו קרקעות דלאו מוטלטלים וכו', וכל הני דאמרין בהו אינו נשבע, דוקא שבועה דאורייתא, אבל שבועת היסת לעולם חייבין לישבע; נושא שכר אינו משלם. גניבה ואבידה הכתוב בו לחיוב, דכתיב (שם) אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו. ועבדים וקרקעות ושטרות אינו משלם, דכתיב בשומר שכר (שם) כי יתן איש אל רעהו, כלל. חמור או שור או שה וכל בהמה, פרט. לשמור, חזר וכלל וכו', כדאמרין לעיל. רעהו כתיב בשומר חנם ובשומר שכר, דמשמע רעהו ולא הקדש. ושואל ושובר לא הוזכרו כאן למעוטי בהו עבדים וקרקעות ושטרות והקדשות, דלא שייך שאלה בקרקעות, ולא בשטרות על הרוב, וכל שכן שכירות שאינו שייך בשטרות, וכן לא שייך שאלה ושכירות בהקדש שאסור להשאיל ולהשכיר התקדשות:

ו רבי מאיר אומר יש דברים שהם פקדקנה. ענבים העומדות ליבצר הוא דאיכא בין חכמים לרבי מאיר, דרבי מאיר סבר ענבים העומדות ליבצר ככצורות דמיין, וחכמים סברי לאו ככצורות דמיין. והלכה כחכמים. ודוקא בדין שומרים, אבל גבי מקח וממכר ואונאה ומודה במקצת הטענה, בכל הני קי"ל דדבר העומד ליבצר ככצור דמי. וכן הלכה: עד הווי. קורה של עליה הבולטת מתוך הבית. וכלל דמלתא, לעולם אינו חייב שבועה דאורייתא עד שיטענו דבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין, ויודה לו במקצת המדה או במקצת המשקל או מקצת מנין:

ז המלוה את חברו על המשכון. נעשה עליו שומר שכר, לא שנא משכנו בשעת הלוואתו, לא שנא משכנו שלא בשעת הלוואתו. ואם אבד או גנב והיה

משניות מבוארות – קהתי

לכצירה, אלא לשמירה. אבל לגבי מקח וממכר ואונאה ומודה במקצת הטענה, אף חכמים מודים, שפירות העומדים ליבצר ככצורים הם (ברטנורא: ומב"ס). אין נשבעין – משום הודאה במקצת הטענה, אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין – כלומר שגם הטענה וגם ההודאה תהא בדבר שבמידה, או שבמשקל, או שבמנין. ביצד? האומר לחברו: בית מלא – תבואה, מסרתי לך – לשמירה, וכיס מלא מסרתי לך – או שאמר לו: כיס מלא כסף מסרתי לך לפיקדון, והלה אומר: איני יודע – כמה תבואה או פירות מסרת לי, אלא מה שהנחת אתה נוטל – אם טוען התובע שלא מצא את הכמות שמסר לחברו, פטור – הנתבע משבועה, שלא היתה הודאתו במידה או במשקל או במנין, אלא אמר לו סתם: מה שהנחת אתה נוטל. אבל אם זה אומר: עד הווי – התובע אומר: בית זה מלא תבואה עד הווי מסרתי לך (ומב"ס). "וי" – קורה או אבן הבולטת מתוך הבנין. וזה אומר: עד החלון – הנתבע אומר: לא מסרת לי אלא בית זה מלא עד החלון, חיב – הנתבע שבועה, כדין המודה במקצת הטענה, שכן הודאתו בדבר שבמידה היא. הלכך זו שאין נשבעים אלא על דבר שבמידה ובמשקל ובמנין, למדים במכילתא ממה שכתוב: "נסף או כלים" – מה כסף שדרכו להימנות, אף כלים שדרכם להימנות. מכאן אמרו: כל טענה שאינה במידה, ובמשקל, ובמנין, אינה טענה (עין "תוספות יום טוב").

באור משנה ז

הלכה היא, שאם אדם הלווה את חברו מעות או פירות וקיבל ממנו משכון, נעשה המלוה שומר שכר על המשכון, ואם אבד המשכון או גנב, המלוה חייב בדמיו (עין משנה בבא מציעא ז. ז); אם המשכון היה שוה כנגד החוב, יצא משכנו בחובו, ואין להם זה על זה כלום; אם החוב היה יתיר על המשכון, משלם הלווה למלוה את ההפרש; ואם המשכון היה יתיר על החוב, משלם המלוה ללווה את ההפרש. ברם, אם אבד המשכון באונס, והרי שומר שכר פטור באונסים, על המלוה להשיב שואבד באונס, וגובה כל חובו. מושנתו באה ללמד במלוה שאבד לו המשכון שלא באונס, ויש חילוקי דעות בינו לבין הלווה בדבר שוויו של המשכון.

המלוה את חברו על המשכון – שדינו כשומר שכר, שחייב בגניבה ובאבידה, כמו שבארנו לעיל, ואבד המשכון – או גנב,

בו (שמות כב, יא): "ואם גנוב יגנב מעמו, ישלם לבעליו"; אבל בעבדים ושטרות וקרקעות והקדשות אינו משלם, אם גנבו או אבדו, שנאמר בו (שמות כב, ט): "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור" – אל רעהו" ולא להקדש; "חמור או שור או שה" – הרי פירט הכתוב דברים המוטלטלים וגופם ממון, יצאו קרקעות ועבדים ושטרות, כמבואר לעיל (עין באורנו לחשנה בבא מציעא ז, ט). רבי שמעון אומר: קדשים שחיבב בִּאֲחֵרִיּוֹתָן – שאם אבדו, חייבים בעליהם להביא אחרים תחתיהם, והיינו שאמרו: הרי עלי קרבן, והפרישו אותו, נשבעין עליהן – שהואיל וחייב באחריותם, הרי הם ברשותו, ושאינו חיבב בִּאֲחֵרִיּוֹתָן – שהפריש בהמה ואמר: הרי זו קרבן, ואם אבדה, אינו חייב להביא אחרת במקומה, אין נשבעין עליהן – שברשות הקדש הם. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא בין קדשים שאין הבעלים חייבים באחריותם בין קדשים שהבעלים חייבים באחריותם, אין נשבעים עליהם.

באור משנה ו

רבי מאיר אומר: יש דברים שהם פקדקנה – מחוברים לקרקע (ויש גורסים שהן פקדקנה), ואין פקדקנה – ואין דינם כקרקע, אלא נשבעים עליהם. ואין חכמים מודים לו – כפי שיבואר במשנתנו לקמן. ביצד? האומר לחברו: עשר גפנים טעונות מסרתי לך – חייב אתה להחזיר לי עשר גפנים טעונות ענבים שמסרתי לך, והלה אומר: אין אלא חמש – לא מסרת לי אלא חמש גפנים כאלו, רבי מאיר מחייב שבועה – שאין דינם של גפנים אלו כדין קרקע (כמבואר הטעם לקמן. ועין "תוספות יום טוב"). וחכמים אומרים: כל המחפר לקרקע הרי הוא פקדקנה – ואין נשבעים עליהן. בגמרא מבואר שמחלוקת רבי מאיר וחכמים בתובע מחברו ענבים העומדים ליבצר, שרבי מאיר סובר: ענבים העומדים ליבצר ככצורים הם, ולכן דינם כמיטלטלים, ונשבעים עליהם. וחכמים סוברים: אף על פי שעומדים ליבצר, אינם ככצורים, ודינם כקרקעות, שאין נשבעים עליהם. והלכה כחכמים. ברם, לא נחלקו חכמים על רבי מאיר אלא בדין השומרים, לפי שלא נמסרו לו הגפנים הטעונות ענבים בשלים

לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, וסלע היה שוה – פטור. סלע הלויתני עליו, ושקל היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה – חיב. סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, וסלע היה שוה – פטור. סלע הלויתני עליו, ושתים היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, וחמשה דינרים היה שוה – חיב. ומי נשבע? מי שהפקדון אצלו, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.

פ ר ק ש ב י ע י

א כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ואלו נשבעין ונוטלין: השכיר, והנגזל, והנחבל, ושכנגדו חשוד על השבועה, והחנוני על פנקסו. השכיר פיצד? אמר לו: תן לי שכרי שיש לי בידך; הוא אומר: נתתי, והלה אומר:

פירוש ברטנורא

המשכון כנגד החוב, יצא משכנו בחובו ואין להם זה על זה כלום. ואם החוב יתר על המשכון, משלם לזה למלוה מה שהיה החוב יותר. ואם המשכון יותר על החוב, משלם מלוה לזה. ואם נאבד באונס ששומר שכר פטור, גם המלוה פטור, ונשבע שבאונס נאבד וגובה חובו כולו: שקל. חצי סלע: לא כי, לא כן היה: אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה חיב. שהרי הוא הודה במקצת המענה, שהסלע שוה ארבעה דינרים. וכיון שהלוה חיב לישבע כמה היה שוה המשכון שלו, והמלוה חיב לישבע על המשכון שאינו ברשותו ואע"פ שמשלם דמיו משום דחיישין שמא עיניו נתן בו, ב"ד משביעין את המלוה תחלה שאין המשכון ברשותו, ואח"כ משביעין את הלוה כמה היה שוה. שמא ישבע הלוה תחלה ולא דקדק בשומא ויוציא המלוה את המשכון ויפסלנו לעדות ולשבועה. והא דתנינן בסיפא מי נשבע, מי נשבע תחלה קאמר: מי שהפקדון אצלו. המלוה שהיה המשכון אצלו נשבע שאין המשכון ברשותו:

א כל הנשבעין. נשבעין ולא משלמין. לא תקנה תורה לתובע לישבע וליתול, אלא לנתבע שישבע ולא ישלם, דכתיב (שמות כ"ב) ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע: **ואלו נשבעין ונוטלין.** שתקנו להם חכמים לישבע וליתול. וכולהו מפרש להו לקמן במתניתין: **השכיר.** תקנו לו חכמים לישבע וליתול, מפני שבעל הבית טרוד בפועליו ואינו נוכר. והני מילי כשתובעו בזמנו, שכיר יום זמנו כל הלילה שאחריו, ושכיר לילה זמנו כל היום שאחריו. אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע היסת שפרעו ונפטור. ואם שכרו שלא עבדו, נמי אין השכיר נשבע ונוטל, דמתוך שיכול לומר לו לא שכרתוך מעולם, יכול לומר לו נמי שכרתוך ונתתי לך שכרך: הוא אומר נתתי. אבל אמר לו שנים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי לך אלא אחד, נשבע בעל הבית

משניות מבוארות – קהתי

היה אצלו נשבע תחילה שאין המשכון ברשותו, ואחר כך יישבע הלווה כמה היה המשכון שווה. ("הפיקדון" כאן הוא כינוי למשכון, שכן המשכון הוא כפיקדון בידי המלוה – עיי' "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגר), **שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון** – שאם יישבע הלווה תחילה כמה היה המשכון שווה, שמא יוציא המלוה את המשכון מתחת ידו, ויברר שהלווה נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלל (תוספות; ר"ע).

ב א ו ר מ ש נ א

בפרק הקודם עסקנו בשבועת התורה, וכפי שהזכרנו שם בהקדמה לבאור משנה א, שלושה הם המחוייבים שבועה מן התורה: א. המודה במקצת הטענה; ב. השומר, כגון שומר חנם שבא בטענת גניבה ואבידה, או שומר שכר שבא בטענת אונסים; ג. מי שעד אחד מעיד כנגדו. פרק זה עוסק ב"שבועת המשנה", היינו שבועה שתיקנוה חכמי המשנה (עיי' שם בהקדמה).

כל הנשבעין שבתורה – כל המחוייבים שבועה מן התורה, כפי שמינונו אותם לעיל, **נשבעין ולא משלמין** – נשבעים הם כדי להיפטור על ידי השבועה מלשלם, כלומר שלא חייבה התורה שבועה לתובע, שיהא נשבע ונוטל, אלא לנתבע שישבע ולא ישלם, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, י'): "שבועת ה' תהיה בין שניהם, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, ולקח בעליו (את השבועה) ולא ישלם". ודרשו: מי שעליו לשלם, לו שבועה (גמרא ורש"י שבועות מח, א). **ואלו** – המנויים להלן, **נשבעין ונוטלין** – שתיקנו להם חכמים להישבע וליתול מה שהם תובעים: **השכיר** – כמבואר להלן במשנתנו, **והנגזל** – כמבואר להלן במשנה ב, **והנחבל** – כמבואר להלן במשנה ג, **ושכנגדו חשוד על השבועה** – כמבואר להלן במשנה ד, **והחנוני על פנקסו** – כמבואר להלן במשנה ה. **השכיר פיצד** – נשבע ונוטל? **אמר לו** – השכיר לבעל הבית: **תן לי שכרי שיש לי בידך** – שכר המלאכה שעשיתי אצלך; **הוא אומר** – בעל הבית טוען: **נתתי** – לך כבר את שכרך, **והלה אומר** – השכיר טוען: **לא נטלתי** – לא קיבלתי עדיין את שכרי, **הוא** – השכיר – **נשבע ונוטל** – בגמרא מבואר הטעם, לפי שבעל הבית טרוד בפועליו, וקשה לו לזכור למי נתן ולמי לא נתן, וזה השכיר נושא

ונתחייב המלוה בדמי המשכון; **אמר לו** – המלוה ללווה: **סלע הלויתני עליו** – על משכונך שאבד לי. סלע הוא שני שקלים, שהם ארבעה דינרים. **ושקל היה שוה** – המשכון, ועדיין אתה חיב לשלם לי את ההפקר, שהוא שקל; **והלה אומר** – הלווה טוען: **לא כי** – לא כן הדבר, **אלא סלע הלויתני עליו, וסלע היה שוה** – המשכון היה שווה סלע כשיעור ההלוואה, ואינני חיב לך כלום, **פטור** – הלווה משבועת התורה, לפי שכופר הכל הוא. אמר המלוה ללווה: **סלע הלויתני עליו** – על המשכון, **ושקל היה שוה** – המשכון, היינו שני דינרים; **והלה אומר** – הלווה אומר: **לא כי, אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה** – המשכון, ואני חיב לך עוד דינר אחד, **חיב** – הלווה להישבע, שהרי מודה במקצת הוא. בגמרא מבואר, שגם המלוה חיב להישבע, שהמשכון אינו ברשותו, משום שחוששים שמא עיניו נתן בו, ורוצה לקנותו בדמים. ומי נשבע תחילה? על כך נלמד להלן בסוף משנתנו. אמר הלווה למלוה: **סלע הלויתני עליו** – על משכונך, **ושתים היה שוה** – ומשכונך היה שווה שתי סלעים, והרי אתה חיב לי סלע, שהיה המשכון שווה יתיר על החוב; **והלה אומר** – המלוה טוען: **לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, וסלע היה שוה** – ואין לך בידי כלום, **פטור** – המלוה משבועת התורה, שכופר הכל הוא. אבל אם אמר הלווה: **סלע הלויתני עליו, ושתים היה שוה** – כמבואר לעיל, **והלה אומר** – המלוה אומר: **לא כי, אלא סלע הלויתני עליו, וחמשה דינרים היה שוה** – משכונך, ואני חיב להחזיר לך דינר אחד, **חיב** – המלוה להישבע, שבועה מן התורה, שלא היה המשכון שווה יתיר על חמישה דינרים, שהרי מודה במקצת הוא; וכיון שחוששים שמא עיניו נתן במשכון, כמו שהזכרנו לעיל, חיב המלוה גם להישבע שאינו ברשותו (לפי הרמב"ם: "יישבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שלא היה שווה יתיר על חמישה דינרים, וישלם הדינר"). **ומי נשבע** – אם שניהם נשבעים, גם הלווה וגם המלוה, כמו שבארנו ברישא על פי הגמרא, שהלווה שהודה במקצת הטענה נשבע כמה היה שווה המשכון, והמלוה נשבע שהמשכון אינו ברשותו, מי נשבע תחילה? **מי שהפקדון אצלו** – כלומר המלוה שהמשכון

לא נטלתי – הוא נשבע ונוטל. רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה; פיצד? אמר לו: תן לי שכרי חמשים דינר שיש לי בידך, והוא אומר: התקבלת דינר זהב.

ב. הנגזל פיצד? היו מעידים אותו שנכנס לביתו, למשכנו שלא ברשות; הוא אומר: כלי נטלתי, והוא אומר: לא נטלתי – הרי זה נשבע ונוטל. רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה; פיצד? אמר לו: שני כלים נטלתי, והוא אומר: לא נטלתי אלא אחד.

ג. הנחבל פיצד? היו מעידים אותו שנכנס תחת דו שלם ויצא חבול; ואמר לו: חבלתי פי, והוא אומר: לא חבלתי – הרי זה נשבע ונוטל. רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה; פיצד? אמר לו: חבלתי פי שתים, והלה אומר: לא חבלתי כך אלא אחת.

ד. ושכנגדו חשוד על השבועה, פיצד? אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון, ואפלו שבועת שוא. היה פירוש ברטנורה

שבועת התורה שהוא כדבריו ואינו נותן לו אלא אחד: ר' יהודה אומר. ואין הלכה כר' יהודה לא בשכיר ולא בנגזל ולא בנחבל: **ב** למשכנו שלא ברשות. וכגון שראוהו עדים שנכנס לבית חברו ואין בידו כלום ויצא משם וכלים תחובים לו תחת כנפיו: הרי זה נשבע ונוטל. שהרי הדברים מוכחים, שהעדים מעידים שמשכנו שלא ברשות. והוא דמעין ליה האיד במידי דאמדי ביה, אבל אם מעין ליה בכסא דכספא וכי האי גונא במידי דלא אמדי ביה, לאו כל כמותה לישבע ולנוטל, אלא ישבע הנתבע ויפטר:

ג הרי זה נשבע ונוטל. ודוקא שהחבלה במקום שאפשר שחבל בעצמו, משום הכי צריך שבועה. אבל במקום שאינו יכול לחבול בעצמו וניכר שאחרים עשו לו, כגון שעלתה לו נשיכה בגבו, ואין שם אחר, שיוכל לומר שמא אחר עשה, נוטל בלא שבועה:

ד ואפילו שבועת שוא. לא מבעיא שבועת עדות ושבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון דהוי רע לשמים ולבריות, אלא אפילו שבועת שוא, דאינו אלא

משניות מבוארות – קהתי

שני כלים נטלתי, והוא אומר: לא נטלתי אלא אחד – בכגון זה תיקנו חכמים, שלא יהא הגזול נשבע שבועת התורה, כדין המודה במקצת, ונפטר מלשלם, אלא הנגזל נשבע ונוטל. אבל אם אמר שלא נטל כלום, הריהו נשבע שבועת היסת כדין הכופר בכל, ונפטר, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת. ברם, אין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנה זו באה לבאר דינו של הנחבל, ששינוי במשנה א שנשבע ונוטל.

הנחבל פיצד? היו מעידים אותו – ראוהו עדים, **שנכנס תחת ידו שלם** – שנכנס לרשותו של חברו כשהוא שלם בגופו, **ויצא חבול** – יצא מתחת ידו פצוע, ולא ראו העדים בעת שחבל בו, **ונאמר לו: חבלתי פי** – ותובע ממנו תשלומי נזק, כדין החובל בחברו שחייב עליו משום חמישה דברים (משנה בבא קמא ח, א), **והוא אומר** – וחברו אומר: **לא חבלתי** – כך, אלא אתה חבלת בעצמך, **הרי זה נשבע ונוטל** – הנחבל נשבע שחברו חבל בו ונוטל ממנו תשלומים כפי החבלה. וכותב הרמב"ם הטעם, שקנסו חכמים לחובל כדי שלא ירבה היוזק בני אדם והתגורותם (כמו שנכר הזכור בנגזל). ויש אומרים, שאין כאן הטעם משום קנס, אלא מפני שאין דרך בני אדם לחבל בעצמם, לפיכך האמינו חכמים את הנחבל בשבועה (הדאביז). ברם, אם יש הוכחה שחברו חבל בו, כגון שהיתה החבלה במקום שאי אפשר בשום פנים שיחבל בעצמו, כגון שהיה נשוק בין כתפיו, ולא היה שם איש אחר, הרי זה נוטל תשלומיו בלא שבועה. **רבי יהודה אומר: אין הנחבל נשבע ונוטל, עד שתהא שם מקצת הודאה** – כמבואר במשניות הקודמות, **פיצד? אמר לו** – הנחבל: **חבלתי פי שתים** – שתי חבלות, **והלה אומר: לא חבלתי כך אלא אחת** – חבלה אחת, בכגון זה סבור רבי יהודה שנשבע ונוטל, אבל אם אין כל הודאה, אין הנחבל נשבע ונוטל. ואין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

במשנה א בפרקנו שנינו: ושכנגדו חשוד על השבועה נשבע ונוטל, כלומר שאם בעל הדין שכנגדו, היינו הנתבע, חשוד על השבועה, הרי הוא התובע נשבע ונוטל. משנתנו באה ללמד, שמי שנשבע לשקר, או מי שפסול לעדות מחמת עבירה, בין עבירה של תורה בין עבירה של דברי חכמים, הריהו נקרא חשוד על השבועה, ואין משיבוע אחר.

ושכנגדו חשוד על השבועה, פיצד? אחת שבועת העדות

נפשו לשכרו, להחיות נפשו ונפש בני ביתו ממלאכתו, לכן תיקנו חכמים שיישבע השכיר ויטול שכרו מבעל הבית. במה דברים אמורים? כשתבעו בזמנו, אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע שבועת היסת שפרעו ונפטר. וכן אם שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם ולא שכרתיך, נאמן לומר: שכרתיך ונתתי לך שכרך, ויישבע בעל הבית שבועת היסת שנתן, או שבועת התורה אם הודה במקצת (גמרא: רמב"ם). **רבי יהודה אומר: עד שתהא שם מקצת הודאה** – אין השכיר נשבע ונוטל אלא בזמן שבעל הבית מודה במקצת, **פיצד? אמר לו** – השכיר: **תן לי שכרי חמשים דינר שיש לי בידך** – שכר מלאכתי אצלך, **והוא** – בעל הבית – **אומר: התקבלת דינר זהב** – כבר קבלת ממני דינר זהב, שהוא עשרים וחמישה דינרי כסף, ואינני חייב לך אלא עוד עשרים וחמישה דינר, בכגון זה הרי בעל הבית חייב שבועה מן התורה כדין המודה במקצת, ותיקנו חכמים שיהא השכיר נשבע ונוטל. אבל אם בעל הבית כפר הכל, ואינו חייב אלא שבועת היסת, שהיא גופה תקנת חכמים, סובר רבי יהודה, שלא עשו חכמים תקנה לתקנתם, להפוך את השבועה על השכיר. ברם, תנא קמא סובר, שאף לגבי שבועת היסת תיקנו חכמים לשכיר, שיהא נשבע ונוטל (גמרא).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

במשנה הקודמת שנינו, שהנגזל נשבע ונוטל, ובאה משנתנו לבאר הלכה זו. **הנגזל פיצד? היו מעידים אותו** – היו עדים מעידים על אחד, **שנכנס לביתו** – של חברו, **למשכנו** – ליטול משם חפצים לשם משכון, **שלא ברשות** – כלומר שלא ברשות בעלים ושלא ברשות בית דין, וכגון שראוהו העדים שנכנס לבית חברו ולא היה כלום בידו, וכשיצא היו לו חפצים תחת כנפיו, ואינם יודעים מה היו החפצים הללו. **הוא אומר: כלי נטלתי** – בעל הבית טוען: גזלת מביתי כלים אלו ואלו, **והוא** – הנכנס שלא ברשות – **אומר: לא נטלתי** – כלום, או שאומר: לא היו תחת כנפי אלא כלים שלי, או שהוא מודה במקצת, **הרי זה** – הנגזל, **נשבע ונוטל** – כל מה שהוא טוען שהלה גזל מביתו, שכן קנס קנסו חכמים לגזלים, שיהא הנגזל נשבע על כל מה שיטען, ונוטל מן הגזול, כדי שלא ירבה היוזק בני אדם (רמב"ם). **רבי יהודה אומר: אין הנגזל נשבע ונוטל, עד שתהא שם מקצת הודאה** – על ידי הגזול, **פיצד? אמר לו:**

אָחד מִזֶּה מִשְׁחָק בְּקִבְיָא, וּמִלִּילָה בְּרִבִּית, וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִים, וּמִסֻּחֵי שְׂבִיעִית – שְׂכַנְגָּדוּ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. הֵיוּ שְׁנֵיהֶן חֲשׂוּדִין – חֲזֵרָה הַשְׁבֻּעָה לְמִקּוּמָה; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי מְאִיר אָמַר: יִחְלְקוּ.
ה' וְהַחֲנוּנִי עַל פִּנְקָסוֹ בִּיצֵד? לֹא שְׂאִימָר לוֹ: כְּתוּב עַל פִּנְקָסִי, שְׂאִתָּה חֵיב לִי מֵאֲתִים זֶזוּ; אֶלָּא אָמַר לוֹ: תֵּן לִבִּי סְאֲתִים חֲטִין, תֵּן לְפֻעְלֵי בְּסֻלַּע מְעוֹת; הוּא אָמַר: נִתְּתִי, וְהֵן אוֹמְרִים: לֹא נִטְלָנוּ – הוּא נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, וְהֵן נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִין. אָמַר בֶּן נָנִס: בִּיצֵד? אֵלּוּ (בְּאֵין לִידֵי שְׂבֻעָת שְׁוֹא) וְאֵלּוּ בְּאֵין לִידֵי שְׂבֻעָת שְׁוֹא! אֶלָּא הוּא נֹטֵל שְׁלֹא בַּשְּׁבֻעָה, וְהֵן נֹטְלִין שְׁלֹא בַּשְּׁבֻעָה.

פירוש ברטנורה

רע לשמים, שכנגדו נשבע ונוטל. ושבעת ביטוי לא קתני, דשבעת ביטוי דלחבא כגון אוכל ולא אוכל, איכא למימר כי אישתבע בקושטא אישתבע, שבעתו היה לקימו, ואע"פ שכפאו וצרו ועבר עליה אינו חשוד בכך על השבועה. אבל ביטוי דלשעבר, אכלתי ולא אכלתי, דמי לשבועת שוא, שהרי הוציא שבועת שקר מפיו: היה אחד מהן משחק בקיבויא. תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן: מפריחי יונים. אית דמפרשי, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך, והיינו שחוק. ואית דמפרשי, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גול מפני דרכי שלום: וסוחרי שביעית. עושים סחורה מפירות שביעית, והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה: חזרה שבועה למקומה. אית דמפרשי בגמרא, חזרה לסני, לשבועת הר סיני שהשבוע הקב"ה את ישראל לא תגזל, והוא יפרע מן הכופר ממון לחברו, אבל ב"ד אין נוקטין לא לשבועה ולא לפרעון. ואית דמפרשי, חזרה שבועה למחויב לה, על זה שהורה במקצה, וכיון שאינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא, ושלם:

[ה שניהן נשבעין ונוטלין מבעל הבית. דאמר ליה חנוני, פועלים לא מהימנו לי בשבועה], את האמנתיהו דלא אמרת לי בסהדי הב להו. וכן פועלים אמרי ליה, חנוני לא מהימן לן בשבועה. וכששניהם נשבעין ונוטלים מבעל הבית, נשבעים זה בפני זה, כי היכי דליכסוף חנוני מפועלים או פועלים מחנוני: אלו ואלו באין לידי שביעית שוא. שהרי על כרחך אחד מהן נשבע לשוא ונמצא שם שמים מתחלל. אלא אלו ואלו נוטלין בלא שבועה. ואין הלכה כבן ננס:

משניות מבוארות – קהתי

פנקסו נשבע ונוטל, ובאה משנתו לבאר הלכה זו.

וְהַחֲנוּנִי עַל פִּנְקָסוֹ – שנימנה במשנה א בין הנשבעים ונוטלים, **בִּיצֵד? לֹא שְׂאִימָר לוֹ** – החנוני לבעל הבית: **כְּתוּב עַל פִּנְקָסִי, שְׂאִתָּה חֵיב לִי מֵאֲתִים זֶזוּ** – בעד מצרכים שלקחת ממני בהקפה, שבכגון זה אין החנוני נשבע ונוטל, אֶלָּא המדובר הוא בכגון שבעל הבית אָמַר לוֹ – לחנוני: **תֵּן לִבִּי סְאֲתִים חֲטִין**, או שאמר לוֹ: **תֵּן לְפֻעְלֵי בְּסֻלַּע מְעוֹת** – היינו מטבעות קטנים (פורטרוט) כנגד סלע שאתן לך, ועכשיו באים שניהם לתבוע מבעל הבית את המגיע להם; **הוּא אָמַר: נִתְּתִי** – החנוני אומר, שנתן לבן או לפועל כפי שאמר לו, וכך גם רשום בפנקסו (עיי' "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל", שם מבואר, שסומכים על מה שרשום בפנקסו אף על פי שאינו טוען ברי. ויש אומרים, שאף על פי שרשום בפנקסו צריך שיטען ברי), ויש רגלים לדבר שכן בעל הבית מודה, שאמר לו לתת, וְהֵן אוֹמְרִים – אבל הפועלים אומרים: **לֹא נִטְלָנוּ** – כלום מהחנוני, **הוּא** – החנוני – **נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל** – מבעל הבית, מה שטוען שנתן לפי פקודתו, שכן החנוני אומר לו: אין הפועלים נאמנים עלי בשבועתם; עליך הם נאמנים, שהרי לא אמרת לי שאתן להם בפני עדים. וְהֵן – הפועלים – **נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִין** – שכרם מבעל הבית, שכן אומרים לו: החנוני אינו נאמן עלינו בשבועתו. בגמרא מבואר, שנשבעים הם, החנוני והפועלים, זה בפני זה, כדי שייכלמו זה מזה. נמצא, שאם שניהם נשבעים, בעל הבית משלם פעמיים. **אָמַר בֶּן נָנִס: בִּיצֵד** – נשבעים שניהם? **אֵלּוּ (בְּאֵין לִידֵי שְׂבֻעָת שְׁוֹא) וְאֵלּוּ בְּאֵין לִידֵי שְׂבֻעָת שְׁוֹא!** – נוסח אחר: אלו ואלו באין לידי שבועת שוא – כלומר שאחד מהם הרי ודאי נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלל, אֶלָּא הוּא נֹטֵל שְׁלֹא בַּשְּׁבֻעָה, וְהֵן נֹטְלִין שְׁלֹא בַּשְּׁבֻעָה – גם החנוני וגם הפועלים נוטלים מבעל הבית שלא בשבועה. ויש גורסים: אלא הוא (החנוני) נוטל בשבועה (לפי שאין חיובו ברור). והן נוטלין שלא בשבועה (כדן) "מנה הלוייתי ואני יודע אם פרעתיך" – (הרן). והלכה כתנא קמא.

באור משנה ה

דרכו של החנוני, שנותן לצרכנים בהקפה ורושם הכל בפנקסו, ומומן לזמן מסכם את החשבונות ומקבל מאת הצרכן את המגיע לו. ושימות אלו בפנקסו של החנוני מביאות לא פעם לידי טענות ובידורים משפטיים בין החנוני לצרכן. – בלשון המשנה מכונה הצרכן "בעל הבית". – במשנה א בפרקנו שנינו, שהחנוני על

רש"י

דף נה עמוד ב: לית ליה כתיבה. אין סומכין על כך דומנין דלאו אדעתיה לעיוני בכתבא: משום דמחלפי. אי עבד תרי מניח מזרק השעיר על זה ושל פר על זה וכשבא לקחת את דם הפר פעמים שנתחלף לו ונוטל את של שעיר הלכך כי ליכא אלא חד לא מנח האי עד דשקיל האי ונמצאו העבודות כסדרן של שעיר אחר פר בפנים ושל פר אחריה בהיכל ואחר כך של שעיר: תקלין חרתין. על האחד תקלין עתיקין על השני קינין על השלישי גוזלי עולה על הרביעי עצים על החמישי לבונה על הששי זהב לכפורת על השביעי וששה היה כתוב עליהן נדבה: תקלין חרתין אלו שקלים של כל שנה ושנה. מי שעליו להביא שקלי שנה זו שלא הביאן באדר מביאן כל שעה שירצה ונותנם בשופר של תקלין חרתין והגזברים נותנים אותן בלשכה ותורמין מהם שלש הקופות בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג: ישקול לשנה הבאה. ונותנן לשופר של תקלין עתיקין והגזברין נותנים אותן לשירי לשכה של אשתקד שמהן בונים חומת העיר ומגדלותיה כדתנן בשקלים (פ"ד משנה ב): קינין הן תורין. ממה שבו אין לוקחין אלא תורין: בולן עולות. ר' יהודה לטעמיה דאמר לא היו שופרות לקיני חובה ועצים ולבונה וזהב לכפורת מפרש במס' שקלים (פ"ו מ"ו) המתנדב עצים נותן מעות לאותו שופר ולא יפחות משני גזירין והמתנדב לבונה מביא מעות ונותן לתוך שופר לבונה ולוקחים מהן לבונה ומקטירין אותן נדבה על המזבח החיצון זהב לכפורת המתנדב זהב נותן מעות לתוך שופר ולוקחין מהן זהב לכלי שרת והן המזרקות הקרוין כפורי זהב בעזרא ודברי הימים (א כח):

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

נה עמוד ב. מקשה הגמרא: אמר ליה אבני, ונעביר תרי שופרות ונכתוב עליהן תי שופר דחובה ותי שופר דנדבה וכך לא יטעו. מתרצת הגמרא: רבי יהודה לית ליה כתיבה - לדעתו אי אפשר לסמוך על הכתיבה, שמא לפעמים לא יעיין במה שכתב.

מביאה הגמרא ראייה שכך דעת רבי יהודה: דתנן במשנתנו, כשהיה יוצא מלהזות, היה מניח את המזרק על הכן שבהיכל, רבי יהודה אומר שלא כדעת תנא קמא שהיו שני כנים שעל אחד הניח את המזרק עם דם הפר, ועל השני את המזרק של דם השעיר, אלא לא היה שם אלא בן אחד בלבד. מבארת הגמרא, תרי מאי מעמא לא - מדוע לא היו שני כנים, על כרחך משום דמחלפי, שאם יניח המזרק עם דם הפר על כן אחד והמזרק עם דם השעיר על כן שני, חוששים שמא כשירצה ליטלם יקדים ליטול את המזרק עם דם השעיר תחילה ונמצא שלא עשה כסדר, שהרי בהזאות בפנים קדם דם הפר לדם השעיר. ולכן סובר שעשו רק כן אחד שלא יוכל להניח את המזרק עם דם השעיר עד שלא יטול את המזרק עם דם הפר. וקשה, ונעביר תרי - שתי כנים, וליכתוב עליהן תי דפר ותי דשעיר, וכך לא יבוא לטעות ליטול תחילה את דם השעיר, אלא מוכח שלרבי יהודה לית ליה כתיבה לסמוך על כך.

מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו במסכת שקלים, שלש עשרה שופרות היו במקדש שבהם היו נותנים את המעות, ותיבת כתוב עליהן, על שופר אחד תקלין חרתין, ועל שופר שני תקלין עתיקין, ועל שלישי קינין, ועל רביעי גוזלי עולה, ועל חמישי עצים, שהמתנדב עצים היה מביא מעות של דמי שני גזירים והיה נותן המעות בקופה זו, ועל שישי לבונה, שהמתנדב לבונה היה נותן המעות בקופה זו והיו קונים בהן לבונה ומקטירים אותה על מזבח החיצון, ועל שביעי זהב לכפורת, שהמתנדב זהב לכלי שרת היה נותן המעות בקופה זו והיו קונים בהם מזרקות. וישנה שופרות שהיה כתוב עליהם לנדבה, שהיו לוקחים את הדמים של כל הבהמות שנאמר בהם הדין שירעו עד שיפול בהם מום ואחר כך ימכרו ויפלו דמיהם לנדבה, ונותנים בקופה זו והיו קונים בהם בהמות לקיץ המזבח.

מבארת המשנה: תקלין חרתין - שקלים חדשים, פירוש, אלו שקלים של כל שנה ושנה, שהיו מביאים במשך השנה אלו שלא הביאו באחד באדר את שקליהם וכשהביאו היו נותנים אותם בקופה זו. תקלין עתיקין - שקלים ישנים, פירוש, מי שלא שקל אשתקד - בשנה שעברה ישקול לשנה הבאה את שקלו שלא תרם בשנה שעברה, והיה נותן מעות אלו בשופר זה, ומעות אלו היו הולכים לשירי הלשכה שמהם היו בונים את חומת העיר ומגדלותיה. קינין, הן תורין - יונים גדולים, שהמתנדב תורים, היה נותן את המעות בשופר של הקינים, גוזלי עולה, הן בני יונה, שהמתנדב בני יונה היה נותן את המעות בקופה זו, מפני שבני יונה הם קטנים וגוזל משמע קטן, והמתנדב בני יונה והביא תורים וכן להיפך לא יצא ידי חובתו. ובולן - כל העופות האלו היו קריבים עולות, דברי רבי יהודה, ולשיטתו שלא היו שופרות לקיני חובה. אך לדעת רבנן הסוברים שהיו שופרות לקיני חובה היו נותנים את מעות קיני החובה בשופר שהיה כתוב עליו קינין. ומעות נדבה היו נותנים בשופר שהיה כתוב עליו גוזל עולה. וממה שאמרו 'והיה כתוב עליהם' למדנו שאף לרבי יהודה יש לסמוך על הכתיבה כדי שלא יטעו, וקשה, איך ביארה הגמרא שטעמו של רבי יהודה שלא היו שופרות לקיני חובה שמא יטעו, והרי אפשר לכתוב וכך לא יטעו.

הגמרא מביאה את עולא שחולק על רב בדין זה. אומרת הגמרא: **וְעוּלָא אָמַר**, אם היו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים **מְשַׁלְחִין אֶחָד מֵהֶן** – מן הטהורים לדרוך רחוקה שלא יוכל להגיע ממנה לעורה ברגליו בזמן שחיטת הפסח, ועל ידי כך נפטר מחיוב פסח ואינו נמנה עם הטהורים, ונמצא שהטמאים יתרים במנינם על הטהורים באחד, ועושים כולם את הפסח בטומאה.

הגמרא דנה בדברי עולא מדוע אמר אופן זה של שילוח לדרך רחוקה ולא אופנים אחרים. מקשה הגמרא: **וַיִּטְמְאוּ בְּשָׂרָן** כדברי רב, ולמה ישלחוהו לדרך רחוקה.

מתרצת הגמרא: **קָסְבָּר עוּלָא שׁוֹחֵטִין אֶת הַפֶּסַח וְזוֹרְקִין אֶת דְּמוֹ עַל מִי שְׁהוּא מְטָא שָׂרְיָן**, כיון שיוכל לאכול מן הפסח לערב בטהרה על ידי טבילה והערב שמש, ולכן אין הוא נפחת ממנין הטהורים.

מקשה הגמרא: **וַיִּטְמְאוּ בְּמֵת**, והנטמא בטומאת מת טמא שבעת ימים, וודאי אינו ראוי לאכול את הפסח בערב.

משיבה הגמרא: אם תטמאהו במת מדרכהו **אֵתָהּ מְחַנְיָתָהּ**, שלא יוכל להקריב קרבן חגיגה.

מקשה הגמרא: **הַשְּׂמָא נָמִי** – כעת גם כשאתה משלחו לדרך רחוקה, מדרכהו **אֵתָהּ מְפַסְחָהּ**, שכיון שהוא בדרך רחוקה הוא נדחה מקרבן הפסח. מתרצת הגמרא: מי שהוא בדרך רחוקה אינו נדחה לגמרי מן הפסח משום **שֶׁאִפְשָׁר דַּעֲבִיד בְּשָׂנִי** – שיוכל לעשות פסח שני.

שבה הגמרא ומקשה: הרי הנטמא בַּמֵּת בערב הפסח נָמִי [גם] **אִפְשָׁר דַּעֲבִיד קרבן חגיגה בְּשָׂבִיעֵי** של פסח, דְּהֵינָה לִּיה – שהשביעי של פסח הוא יום שְׁמִינִי שֶׁלוֹ לטומאתו וכבר יכול להיות טהור, ואם כן חזרת הקושיא למקומה מדוע לא נטמאנו במת.

מתרצת הגמרא: **קָסְבָּר עוּלָא** בדין קרבן חגיגה בשאר ימי חג, **שְׁבוּלָהוּ** – כל ימי חג **תְּשַׁלְּמוּן בְּרֵאשֹׁן נִינְהוּ** – תשלומין ליום הראשון של חג הם, הלכך דְּהוּי בְּרֵאשֹׁן – הראוי להקריב ביום הראשון של חג ולא הקריב, חוּי בְּבוּלָהוּ – הרי הוא ראוי להקריב בכל הימים ולהשלים את חיובו, וְכֵל הֵיכָא דְּלֵא חוּי בְּרֵאשֹׁן – אבל מי שלא היה ראוי ביום הראשון להקריב, לֵא חוּי בְּבוּלָהוּ – אינו ראוי להקריב בשאר הימים, ואינו יכול להשלים את חיובו. ונמצא שאם יטמא במת שאינו ראוי להקריב ביום הראשון הרי הוא נדחה מחגיגתו, ולכן אמר עולא לשלחו לדרך רחוקה שאינו נדחה מחגיגתו.

אָמַר לָהּ [ו]–[להם] **רַב נַחֲמָן** לבני הישיבה, וְיָלוּ – לכו וְאָמְרוּ לִיה [ו]–[לו] **לְעוּלָא, מָאן צִיית –** מי ישמע לך דַּעֲקָר סִיבִיָּה וּמִשְׁכַּנְיָה – שיעקור את יתדות אהלו ואת אהלו וְרֵהִיט – ויריץ. כלומר, מי ישמע לנו להטריח את עצמו ולצאת למקום רחוק מירושלים, הלכך עדיפה עצתו של רב לטמאות אחד מהטהורים בשרץ.

בסוגיא לעיל (טו) מתבאר כי אף שטמא הנדחה לפסח שני אינו רק טמא מת אלא גם זב ומצורע, מכל מקום דין פסח הדוחה את הטומאה בציבור אינו אלא בטומאת מת, אבל ציבור זבים ומצורעים אינם עושים פסח בטומאה. להלן מביאה הגמרא שלשה אופנים בדין הפסח כאשר יש בציבור גם טמאי זיבה וגם טמאי מת: **אִיתָמַר** – נאמר בבית המדרש, חוּי רֵיבֶן של ישראל וְזִין, וּמִיעוּטֵן מְטָא מֵתִים, אָמַר רַב, אִתֵּן שְׁהֵם מְטָא מֵתִים אֵינֶן עוֹשִׂין פֶּסַח לֵא בְּרֵאשֹׁן וְלֵא בְּשָׂנִי. פסח בְּרֵאשֹׁן לֵא עָבְדִי – אינם עושים, משום דְּהוּי אותם הטמאי מת מִיעוּטֵן מִן הַקְּהָל, וּמִיעוּטֵן מִן הַקְּהָל שֵׁנִטְמָא במת לֵא עָבְדִי בְּרֵאשֹׁן, שאין הטומאה נדחית אלא ברוב ציבור טמא מת. וּבְשָׂנִי נָמִי לֵא עָבְדִי, משום שְׁכֵל הֵיכָא דַּעֲבִיד צִיבּוֹר בְּרֵאשֹׁן – כל מקום שהציבור עשה פסח ראשון, עָבִיד יְחִיד בְּשָׂנִי – היחיד שלא עשה בראשון עושה פסח שני, אבל כֵּל הֵיכָא דְּלֵא עָבְדִי צִיבּוֹר בְּרֵאשֹׁן, לֵא עָבִיד יְחִיד בְּשָׂנִי – אין המיעוט עושים פסח שני, הלכך מאחר שלא עשו הציבור פסח ראשון משום טומאת זיבה, אין עושים מיעוט טמאי המת פסח שני.

אָמַר לָהּ שְׁמוּאֵל לבני הישיבה, וְיָלוּ [וכן] **אָמְרוּ לִיה לֵאבָא** – לרב, הרי כתוב (במדבר טו) **וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ**, כלומר, בארבעה עשר בניסן, **מָאן עָבְדִית לִיה** – מה תעשה עם פסוק זה,

לֵא תוּכַל לְזַבּוּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֵיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, תיבת 'באחד' מיותרת היא, ולכן יש לדרוש את הפסוק כך, לא תוכל לזבוח את הפסח בְּאַחַד, בשביל אחד. כלומר, שהיחיד לא יגרום לשנות את דין שחיטת הפסח בשום צד.

נתבאר במשנה (לעיל עט) שאם הקהל או רובו טמאים עושים כולם את הפסח בטומאה, ואם רק מיעוט טמאים עושים הטמאים פסח שני. הבריייתא מביאה מחלוקת תנאים בדין שבת אחד שכולו טמא ושאר השבטים טהורים: **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אִפִּילוּ שְׁכֵם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְטָא וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׁבָטִים מְטָהוּרִים, הֲלָלוּ –** הטמאים עושים לעצמן בטומאה, והללו – שאר כל השבטים עושים לעצמן בטהרה. **מָאן מְעָמָא וְ–**מה הטעם? **דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, קָסְבָּר שְׁכֵם אֶחָד אִיקְרִי קְהָל**, ולכן הוא חשוב כציבור, וציבור טמא אינו נדחה לפסח שני. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִפִּילוּ שְׁכֵם אֶחָד מְטָא וְשָׂאֵר כָּל הַשְּׁבָטִים מְטָהוּרִים, יַעֲשׂוּ כוֹלָם אֶת הַפֶּסַח בְּטוֹמָאָה** אף השבטים הטהורים אם ירצו, משום שֶׁאִין קָרְבֵּן צִיבּוֹר חֵלּוּק. מבארת הגמרא את שיטת רבי יהודה: טעמו של רבי יהודה משום שְׁכֵם, שְׁכֵם אֶחָד אִיקְרִי קְהָל, וְהוּוּ לָהּ פְּלָגָא וּפְלָגָא – ונמצא כל ישראל מחציתם טהור ומחציתם טמא, שהרי יש בהם ציבור טהור וציבור טמא, ואִין קָרְבֵּן צִיבּוֹר הבא בטומאה חֵלּוּק בהבאתו, שחלק מהציבור יביאודו בטהרה וחלק בטומאה, ולכן עָבִיד בּוּלָהוּ [ו]–עושים כולם] בְּטוֹמָאָה.

הגמרא מביאה אופן נוסף בדין מחצה על מחצה שנחלקו בו האמוראים: **אִיתָמַר** – נאמר בבית המדרש, חוּי יִשְׂרָאֵל מְחַצָּה מְטָהוּרִין וּמְחַצָּה מְטָאִין, אָמַר רַב מְטָמָאִין אֶחָד מֵהֶן – מן הטהורים בְּשָׂרְיָן כדי שיהיו רוב ישראל טמאים ויעשו כולם את הפסח בטומאה.

הגמרא מבארת באיזה אופן דיבר רב. מקשה הגמרא: **וְאָמַר –** למה יש צורך לעשות כן, נִיעְבְּדוּ הֵנִי לְחֻדְיָהוּ – יעשו אלו הטהורים לבדם בטהרה וְהֵנִי לְחֻדְיָהוּ – ואלו הטמאים לבדם בטומאה, דְּהָא [ו]–שהרי **אָמַר רַב** לעיל (עט) על אופן זה שהיו ישראל מחצה על מחצה, הֲלָלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהֲלָלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. מתרצת הגמרא: **אָמַר –** אמרו בני הישיבה, הֵכָא מְטָא עֲקָרִינִי – כאן, בדברי רב, במה המדובר, באופן שלא היו מחצה על מחצה בטהרה, אלא כְּגוֹן שְׁהוּי מְטָאִין עוֹדִיפִין עַל הַמְטָהוּרִין בטמא אֶחָד, וסוברת הגמרא עתה שכשנאין הטמאים יותר מהטהורים אלא באחד אין הטהורים שהם מיעוט יכולים לעשות את הפסח הראשון בטהרה ואף לא בטומאה, ולכן מטמאין אחד מהן כדי שיוכלו כולם לעשות בטומאה.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך שמדובר בטמאים יתרים על הטהורים באחד, חוּי לָהּ רֵיבָא – נמצא שהם רוב מְטָאִים, ונִיעְבְּדוּ בּוּלָהוּ בְּטוֹמָאָה – ויעשו כולם בטומאה, ולמה צריכים לטמאות אדם טהור נוסף בשרץ.

מתרצת הגמרא: רב שאמר מטמאים אחד מהם בשרץ, סָבַר לָהּ בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מִתְיָא, אָמַר אִין הִיחִיד מְכַרִּיעַ אֶת הַצִּיבּוֹר לְטוֹמָאָה, ואין הציבור כולו יכול לעשות בטומאה, ולכן אמר רב שמטמאים אחד מהטהורים בשרץ, שנמצאו הטמאים יתרים על הטהורים בשנים, ויעשו כולם בטומאה.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך שרב סובר שאין היחיד מכריע את הציבור, הרי זה כמחצה על מחצה, וְהָדָר קוֹשְׁיִין לְדוּכְתִיָּה – ותחזור קושייתנו למקומה, נִיעְבְּדוּ הֵנִי לְחֻדְיָהוּ וְהֵנִי לְחֻדְיָהוּ – שיעשו אלו לעצמן ואלו לעצמן, ומה הצורך לטמאות אחד מהם.

מתרצת הגמרא: אָמַר מדובר במחצה על מחצה ממש, וְהָכִי קָאָמַר – כך כוונת רב, **אִי אֵיכָא תַנָּא דְּקָבַר לָהּ** – אם יש תנא שסובר בְּתַנָּא קָמָא דְּאָמַר (בבריייתא לעיל עט) **פְּלָגָא וּפְלָגָא לֵא עָבְדִי בּוּלָהוּ** – אף הטהורים בְּטוֹמָאָה, אלא הללו לעצמן והללו לעצמן, וְסָבַר לָהּ – וסובר גם בְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר אִין קָרְבֵּן צִיבּוֹר חֵלּוּק, ואין לטהורים להחלק ולעשות בטהרה כשיש טמאים שעושים בטומאה, ונמצא שהטמאים אינם יכולים לעשות את הפסח כלל, הלכך כדי שהטמאים יוכלו לעשות פסח, מְטָמָאִין אֶחָד מֵהֶן בְּשָׂרְיָן, ונמצא שרוב הקהל טמאים ויעשו כולם בטומאה.

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף פ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קיט רש"י

1 לא תוכל לזכות את הפסח באחד – בשביל יחיד לא תזבחנו, שיהא אותו יחידיד גורם
2 ומועיל בשחיטתו שום דבר נטיה. איקרי קהל – ומילתא מפרש בהוריית (הב) דקאמר
3 ליה רחמנא ליעקב: "גוי וקהל גוים יהיה ממך", וכבר נולדו לו כל השבטים חוץ מבנימין.
4 הילכך שבט אחד חשוב כציבור, ולא מידדי לשני. יעשו בטומאה – אף טהורין, אם
5 ירצו. טמאין אחד מהן – כי היכי דניהוו
6 רוב טמאין, וניעבדו כוליהו ובטומאה. שהיו
7 טמאין עורפין על הטהורין אחד – דלא חזו
8 טהורים בראשון. הדרא קושין לדוכתיה –
9 דהוו להו פלגא ופלגא, והללו יעשו לעצמם
10 והללו יעשו לעצמן. אלא הכי קאמר ב' –
11 ולעולם מחצה על מחצה דדוקא קתני, והכי
12 קאמר רב: אי משכחת תנא דאית ליה כתנא
13 קמא דאמר: פלגא ופלגא לא עבדי טהורין
14 בטומאה, כדקתני "הללו עושין לעצמן", וכרבי
15 יהודה דאמר אין קרבן ציבור חלוק, מבי עבדי
16 קהל בטומאה בראשון – לא מפלגי למיעבד
17 טהורין בטורה דאסור לחלק, שגאי דהרב,
18 דמוכחא מילתא בהדיא כשהורין אלו מאלו.
19 טמאין אחד מהן בשני – ונעבדיה כוליהו
20 בטומאה. שחשין וזורקין על טמא שני –
21 הואיל וחזי לאורתא, הילכך אין מכריע את
22 הציבור לטומאה. מחגיגתו – של מחר, שאתה
23 מטמאו כל שבעה. אפשר דעבדי – חגיגתו
24 בשביעי של פסח שהוא שמיני שלו, דהא כל
25 שבעה תשלומין אית ליה. קסבר בולן – הימים
26 של רגל תשלומין של ראשון הן, ואינן תשלומין
27 זח לזח, ופלוגתא היא בחגיגה (טב). ומאן דאית
28 ליה בולן תשלומין לראשון סבר: היכא דלא חזי
29 לראשון – תו לא חזי. מאן ציית לך –
30 להשתלח לדרך רחוקה. וכי עקר משכניה
31 וסיבא – אהלו ויתדותיו ורהיט? בתמיה. מי
32 ישמע לנו להטריח עצמנו הילכך הא עדיפא
33 כרב. רובן זבין – דלא מצו למיעבד בראשון.
34 אין תשלומין לפסח הבא בטומאה – ואין חובין
35 עושין את השני, אפילו טהור. רב הונא סבר
36 טומאה דחיה היא בציבור – ובקושי הותר
37 להקריבו, הלכך לא משווין להו בטהורים
38 למידדי טמאין לשני. ורב אדא סבר היתר הוא
39 בציבור – ומשווין להו בטהורין, ורדו זבין לשני.
40 מחרה מדיחא – טומאה לשני, כי עבדי ציבור
41 בטורה. בראשון לא עבדי – דהא טמאי מתים
42 מיעוטא. ובשני לא עבדי, דהואיל וטהור זבין
43 עבשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו, ורובא
44 דציבור בשני לא עבדי.

משנה

"לא תוכל לזכות את הפסח באחד שעריד". רבי
שמעון אומר: אפילו שבט אחד טמא ושאר כל
השבטים טהורים – הללו עושין לעצמן והללו עושין
לעצמן. מאי טעמא דרבי שמעון? קסבר: שבט אחד
איקרי קהל. רבי יהודה אומר: אפילו שבט אחד טמא
ושאר כל השבטים טהורין – יעשו בטומאה, שאין
קרבן ציבור חלוק. רבי יהודה סבר: שבט אחד איקרי
קהל, והוו להו פלגא ופלגא ואין קרבן ציבור חלוק,
ועבדי פולחן בטומאה. איתמר: היו ישראל מחצה
טהורין ומחצה טמאין, אמר רב: מטמאין אחד מהן
בשרץ, ואפוא? נעבדו הני לחודיהו והני לחודיהו,
דהא אמר רב: הללו עושין לעצמן והללו עושין
לעצמן! אמרי: הכא במאי עסקינן – בנזן שהיו טמאין
עורפין על הטהורין אחד. אי הכי הוו להו רובא
טמאים, נעבדו פולחן בטומאה! סבר לה פרבי אלעזר
בן מתתיה, דאמר: אין תיחיד מכריע את הציבור
לטומאה. אי הכי, הדר קושין לדוכתיה: נעבדו הני
לחודיהו והני לחודיהו! אלא הכי קאמר: אי איפא
תנא דסבר לה כתנא קמא, דאמר פלגא ופלגא
לא עבדי פולחן בטומאה, וסבר לה פרבי יהודה,
דאמר אין קרבן ציבור חלוק – מטמאין אחד מהן
בשרץ, ועולא אמר: משלחין אחד מהן לדרך רחוקה.
ויטמאנו בשרץ! קסבר: שוחטין וזורקין על טמא שרץ.
ויטמאנו במת! מדרחהו אתה מחגיגתו. השתא נמי
מדרחהו אתה מפסחו! אפשר דעבדי בשני. במת נמי,
אפשר דעבדי בשביעי, דהוה ליה שמיני שלו! קסבר
עולא: פולחן תשלומין דראשון נינהו, דחזי בראשון –
חזי בכוליהו, וכל היכא דלא חזי בראשון – לא חזי
בכוליהו. אמר להו רב נחמן: זילו ואמרו ליה לעולא:
מאן ציית – דעקר סיביה ומשפניה ורהיט? איתמר,
היו רובן זבין ומיעוטן טמאי מתים. אמר רב: אותן
טמאי מתים – אינן עושין לא בראשון ולא בשני.

ראשון לא עבדי – דהוה מיעוטא, ומיעוטא לא עבדי בראשון. בשני נמי לא עבדי – כל
היכא דעבדי ציבור בראשון – עבדי יחיד בשני, כל היכא דלא עבדי ציבור בראשון –
לא עבדי יחיד בשני. אמר להו שמואל, זילו אמרו ליה לאבא: "ויעשו בני ישראל את
הפסח במועדו" מאי עבדת ליה? אמר להו, זילו אמרו ליה: פי הוו פולחן זבין מאי
עבדת ליה? אלא, פינן דלא אפשר – לא אפשר, הכא נמי, לא אפשר. איתמר, היו רובן טמאי מתים ומיעוטן זבין. רב
הונא אמר: אין תשלומין לפסח הבא בטומאה, ורב אדא בר אהבה אמר: יש תשלומין לפסח הבא בטומאה. נימא בהא
קמיפלגי, דמאן דאמר אין תשלומין לפסח הבא בטומאה קסבר: טומאה דחיה היא בציבור. ומאן דאמר יש תשלומין לפסח
הבא בטומאה קסבר: טומאה הותרה בציבור. אמרי: לא, דכולי עלמא "טומאה דחיה בציבור", ובהא פליגי; מר סבר:

טהרה

משלחין אחד מהן לדרך רחוקה – פירוש: אחד מן הטהורים. מדפריך ויטמאנו בשרץ.
וקשה לרבינו יצחק בן אשר: אדרבה, ישלחו אחד מן הטמאים לדרך רחוקה,
דהשתא הוו טהורין רובא ועבדי בטורה, דבבולה שמעתין אמרין דמזדריגן אטורהו
ותירץ: דעולא גופיה אמר לקמן בימי שהיה טמא" (צ.ג.ב): דרך רחוקה לטהור, ואין דרך
רחוקה לטמא. ולא היה מועיל שלוח טמא,
דלעולם היה מצטרף לאותם שבירושלים. ואין
נראה לרבינו יצחק: דטעמא דאין דרך רחוקה
לטמא – לפי שכשהוא בירושלים נמי אינו יכול
לעשות פסחו אלא על ידי שילוח, אבל הכא – יש
דרך רחוקה לטמא כיון דמחצה טמאין, ואם היה
בירושלים היה יכול בעצמו לעשותו! אלא נראה
לרבינו יצחק דמזדריגן שיעשו כולם בראשון,
ולא ידחו הטמאין.
אתה מדרחהו מחגיגתו – ואם תאמר: והא
קימא לן ב"תמיד נשחט" (לעיל סבא),
ערל טמא משלחם קרבנותיהו! ותירץ רבינו
יצחק בן אשר: הואיל והיא חובה לבא ברגל – יש
לה דין עולת ראיה, דדרשינן בפרק קמא דחגיגה
(דב.) דטמא פטור מן הראיה, שנאמר: "ובאת
שמה והבאתם שמה כו". וכן איתא בירושלמי
דאיתקש לעולת ראיה. ואם תאמר: השתא
כמשלחהו בדרך רחוקה נמי מדרחהו מחגיגתו,
שאני יכול לבא ביום טוב מתוך לחתום, וכיון
דלא חזי בראשון – לא חזי בשני! ויש לומר:
דיכול לבא ולעשות ביום ראשון מן הטהרה,
דתחומין דרבנן. ועוד: נזי דבשילחהו בדרך
רחוקה עד שעת שחיטה, שלא יכול לחזור
לירושלים מבעוד יום, מכל מקום יכול לבא תוך
החתום ויכנס למחר. ועוד: טמא דיגר דלא חזי
בגופו בראשון – לא חזי בשני. אבל הכא מיוחד
חזי, אלא שאני יכול לבוא ובי הוי יום ראשון
בשבת אף על גב דלא חזי – אמרין ב"אלו
דברים" (לעיל עב.) דעבדי באינן יומי.
עקר משכניה וסיביה ורהיט – חף פירכא ליתא
למאן דחשיב דרך רחוקה מאיסקופת
עורה ולחזין. ואם תאמר: ומה תקנה רוצה רב
נחמן שיעשו? דהא רב נחמן גופיה קסבר בפרק מי
שהיה טמא" (לקמן צ.ג.ב.) שחשין וזורקין על טמא
שרץ! ויש לומר: דקסבר דלאו תשלומין דראשון
נינהו, דיכול לטמאותו במת.
לימא בהא קמיפלגי מר סבר טומאה דחיה
ומר סבר טומאה הותרה – השתא
לכולי עלמא טהרה מידחיא ולא טומאה, ד"איש
כי יהיה טמא" משמע דהאיש לבדו טמא והציבור
טהורים. ומאן דסבר טומאה הותרה – מיקרו
שפיר טהורים. ומסיק: דלכולי עלמא דחיה, מר
סבר טהרה מידחיא בדפרישות, ומר סבר טומאה
נמי מידחיא. וקרא משמע הכי: איש נדחה ואין
ציבור נדחים, אלא עבדי בין בטורה בין בטומאה.
בראשון

קב

פסחים
חספות

פסחים. פרק שביעי - כיצד צולין דף פ עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
ספות רש"י

בראשון לא עבדי הגדילו ובין על הטוהרין בר — נראה לרבינו יצחק: דסבירא ליה רב ולא כשמואל דאמר ויעשו את הפסח במועדו מאי עבדת ביה, ולדלידיה בין שאין רוב טוהרין לא מידחו טמאים לפסח שני. **נורק** דמו ואורח כך נודע שהוא טמא בר — פירש בקונטרס: שהוא טמא — הדם או הבשר. וקשה לרבינו יצחק בן אשר: דבטומאת

לפטר מפתח שני. ובכאן דאמר הציץ מרגע על
אבילות, ובר נתן, דלא בעי אלא גברא דחוי. ואם
כן הדין דייק טעמא דנורק ואחר כך נודע? הא
נודע ואחר כך נורק לא מרגע ציץ, ודיעו לפטור
מפתח שני. ועל כירך הא דלא מרגיז — היינו
מדרבנן, מדמפליג בין שוגג למזיד. וכן אמר
ב'האשה רבה' (יבמות ז"א וספ) ודיכי מחייבי
להי רבנן בפסח שני? כי מדאורייתא — פטור —
הוי חולין בעוהרת ועוד, דלא לעיל (ע"ה). תנן:
טטמא בשר וחלב קיים — אינו זורק את הדם,
הציץ מדרבנן דמוקי לה כרבי נתן. ואם כן, הא
דרייק רב רבא אל זרק הורצה — היינו אפילו
מדרבנן. ועוד קודם וריקה מיירי, מדקאמר לא
זרקו, ונראה לרבינו יצחק בן אשר: דלא מיירי
מתניתין אלא בטומאת דם. הא דרייק בגמרא:
הא נודע ואחר כך נורק — לא, היינו להחריז בשר
באבילה, אבל פטור מלעשות פסח שני. מיהו, יש
ליישב פירוש הקונטרס דהא דקאמר הציץ מרגע
— היינו להקטיר האימורין. הא נודע ואחר כך
נורק לא מרגע — להקטיר האימורים, ופטור
מפתח שני.

הוא הדין נודע ואחר כך נורק - ואם תאמרו:
אם כן מאי דוחקיה דר' - שלא לחלץ בין
טומאה לזריקתו כיון דלאו דווקא קתני במתניתין
נורק ואחר כך נודעו ואומרו רבינו יצחק: דר' - שלא
לאו אדחק קושיא אמרה, אלא אמאי דפריך
בידקומין רבה" (מנחות כהב), אדחק ברייתא דעל
מה הציץ מוצא, ומתירא דקתני "דס שנטמא
חורק בשוגג - מבוראה - במידי - ודוערה".
והכא אסיק ליה אגב תירוצא דרבינא.

לא למעוטי טומאת התהום דשרץ — ואם
תאמר: היכי שייך טומאת התהום בשרץ?
והא לא נטמא אלא מנגע, וטומאת התהום אינה
בגלוי אלא מכוסה וטמון בעפר בתבן או בצרור,
כדתנא לקמן (פא.ב.א.) דלומר: כגון שהכניס ידו
בדבר ונגע.

29 וְיִשְׂרָאֵל נִמְנָה מִדָּוָד וְאַחֲרָיו —
30 וכו'. בְּעֵי רַמְי פֶּר חֲמָא
31 הוֹתֵרָה לוֹ טוֹמְאָת הַתְּהוֹם
32 טוֹמְאָת הַתְּהוֹם - בְּעֵלִים
33 בִּזְבָּחָא גְמִירִי, לֹא שֵׁנָא בְּמִ
34 רָבָא: חָא שְׁמַעֵ, דְּחֲנִי וְרִ
35 הַתְּהוֹם אֵלֹא לְמַת בְּלִבֵּהָ
לֹא

נִימָא בְּבָעִלִּים, וּבִמְאֵן? אִי בְּנִזִּיר - מִי מְהֵי בֵּיהּ, "פִּי יָמוּת מִתּוֹ עָלֶיךָ"
פֶּסֶת, הַנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר אֵין שׁוֹחֲטִין וְזֹרְקִין עַל טְמְאֵי שְׂרִיץ. אֱלֵא
עַל טְמְאֵי שְׂרִיץ, הִשְׁתָּא טוּמְאַת דְּיוֹעָה הוֹתֵרָה לֹא - טוּמְאַת הַתֵּה
בִּכְהֵן, וְשִׁמְעָה מִינָּה: הוֹתֵרָה לֹא טוּמְאַת הַתֵּה. אָמַר רַב יוֹסֵף: לֵא

ולמעושי טומאת התהום דזיבה. וטומאת תהום דזיבה לא מרצה?

משנה והפסח שנוהג את דמו ואחר כך נודע שהוא טמא – הפסח או הדם. הציץ מריצה
 – ופטור מפסח שני. נטמאו – בעליו טומאת הגוף במת. אין הציץ מריצה – וחייב לעשות
 הפסח שני, דהא בשעת זריקה לאו בר מעיבר פסח הוא, דרחמנא דרדיה. הנוזר – דכתיב
 ביה (במדרש ו') "וכי ימות מת' וגו' והימים הראשונים יפלו, אם נטמא במת קודם הבאת

וְהַלְלוּהוּ בְּשִׁירָה, וּמוֹתֵר לַחֲתוּת יָן וּלְטַמֵּא
 לַמֵּתִים. וְאֵין הַצִּיץ מֵרַצָּה עַל טוֹמְאָתָהּ הַגּוֹף —
 וּאֵם נִטְמָא בַּעַד הַבֵּאת קִרְבָּנֹתָיו שׁוֹתֵר אֶת הַכֵּל.
 נִטְמָא גַּם — בְּטוֹמְאָתָהּ הַתְּהוֹם, בְּטוֹמְאָתָהּ סִפֵּק
 כְּדִמְפָּרֶשׁ בְּגִמְרָא — הִירָז זֶה מֵרַצָּה. דְּלִכְלֵה
 לַמִּשָּׁה מִסְּטֵי הָיָא דְּהוֹתֵרָה טוֹמְאָתָהּ הַתְּהוֹם לָהּ,
 כְּדִמְרָא בְּגִמְרָא. וְהַתּוֹסֵפֶת מִפְּרֶשׁ לָהּ הַכִּי
 כִּיצָד? אֲמַר לָהּ קָבֵר הוּא עֹמֵד בְּבִנְסָתָהּ בִּי
 תַּחַת הָאֵבֶן שִׁישְׁתָּה עֲלֶיהָ, וְנוֹדַע לּוֹ עַד שֶׁלֹּא
 עָשָׂה פֶּסַח — צִרְיָן לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֶׁנִּי. מִשְׁעָשָׂה
 — אֵין צִרְיָן לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֶׁנִּי. וְכֵן נִזְיֵר שׁוֹחֵה
 הוֹלֵךְ לַהֲבִיא קִרְבָּנֹתָיו, אֲמַר לּוֹ מַת הִיא עֹמֵךְ
 בְּבֵית שֶׁנְּבִנְסָתָהּ, וְנוֹדַע לּוֹ בִּין עַד שֶׁלֹּא הָבִיא
 קִרְבָּנֹתָיו אֵין מִשְׁהִיבָה קִרְבָּנֹתָיו — צִרְיָן לַהֲבִיא
 קִרְבָּן טוֹמְאָה. אֲבָל אֲמַר לּוֹ קָבֵר הַתְּהוֹם עֹמֵךְ
 בְּבֵית שֶׁנְּבִנְסָתָהּ, וְתַחַת הָאֵבֶן שִׁישְׁתָּה עֲלֶיהָ,
 וְנוֹדַע לּוֹ עַד שֶׁלֹּא הָבִיא קִרְבָּנֹתָיו — צִרְיָן
 לַהֲבִיא קִרְבָּן טוֹמְאָה. וּמִדּוּר קִרְבָּן טוֹמְאָה —
 אֲשֶׁם וְשֵׁתִי תוֹרִים. וּמִתְחִיל לַמְּנוֹת נִזְיֹרֹת
 אֲחֵרֹת. בְּתוֹסֵפֶת דּוֹבָחִים. **גִּמְרָא** בֵּין בִּשּׁוּג
 בֵּין בְּמוֹד — קָא סִלְקָא דִּיעָךְ דְּהִי קֶאֱמָר
 שׁוֹרֵק בֵּין בִּשּׁוּג בֵּין בְּמוֹד. וְהָיָא שׁוּג
 וּמוֹד אֲטוֹמָא קֹא, אֲבָל זִיקָה בַּעֲיֵין שׁוּג.
 בְּקִרְבָּנֹתֵיהֶן — נִזְיֹר וְעוֹשָׂה פֶּסַח הוֹתֵרָה לּוֹ אִם
 נִטְמָא גּוֹפּוֹ כִּסְפֵּק טוֹמְאָה, וְקִרְבָּן יִידֵד אִינוּ דּוּחָה
 שֶׁבֶת טוֹמְאָה. כִּי נִפְעִיר — דְּטוֹמְאָתָהּ הַתְּהוֹם
 מוֹתֵרָה לָהּ — כְּבַעֲלִים הוּא דְּגִמְרִי, אֲבָל בִּכְחַן
 לֹא. אוֹ דִּילְמָא בִּיבְחָא גִמְרִי — בְּקִרְבָּנֹת
 הַלֵּל, בְּפֶסַח בְּקִרְבָּנֹתָיו נִזִּיר, גִּמְרִי הוֹתֵרָה
 לָהּ טוֹמְאָתָהּ הַתְּהוֹם שֶׁן גּוֹף, וְהוֹלֵךְ לֹא שֵׁנָא
 בְּכַעֲלִים וְלֹא שֵׁנָא בִּכְחַן. לֹא אֲמַר טוֹמְאָתָהּ
 הַתְּהוֹם — דְּהוֹתֵרָה בְּנוֹד וְעוֹשָׂה פֶּסַח. לֹא
 כַּמֵּת בְּלִבָּהּ — אֲבָל שֹׁאֵר טוֹמְאָתָהּ סִפֵּק לֹא
 הוֹתֵרָה. וְכַמֵּן — בְּמִי תֹאֲרַע טוֹמְאָתָהּ הַתְּהוֹם זֶה
 דְּשִׁרְיָן, דְּקִמְרָא לָהּ הוֹתֵרָה. אֵין בְּנוֹד מִי מִתְּהִיא
 בֵּיהּ — אֲפִילוּ טוֹמְאָתָהּ דְּשִׁרְיָן וְדִלְאִין לִסְתֵּר
 מִנֵּינִיו וְהַבֵּאת קִרְבָּנֹתָיו. וְכִי יוֹמֵת עֲלֵיהּ כְּתִיב —
 פֶּתַח — זֶה שׁוּג, פֶּתָאום — זֶה מִיד, כְּבִרְיֹת
 (ט.א.ו). הִנֵּיחָא לְמַן דֹּאֲמֵר — לְקַן בְּפֶרֶק
 "וְהָאֵשָׁה" (צ.ב). הֵבֵן נִפְסִין: אֵלֶּא לֹא בִּכְחַן,
 לְעוֹלָם כְּבַעֲלִים — וּבְעוֹשָׂה פֶּסַח. דְּקִשְׁיָא לָךְ
 הֵאֱלָא מִתְּהִיא בֵּיהּ טוֹמְאָתָהּ אֲחֵרִיתָא, אִיכָא
 טוֹמְאָתָהּ זֵבֶה שְׁאֵמֵר שְׁבַע עֵימִים, וְאֵין שׁוֹחֵטִים
 חוֹרְקִים עֲלֶיהָ. וְאִשְׁמַעֲיֵין רַבִּי חִיַּיא, דְּטוֹמְאָתָהּ
 הַתְּהוֹם דִּיבְּהָ, כְּגוֹן זֶבֶב שְׁבִיעִי שֶׁלֹּא, דְּסִפֵּק הוּא
 שְׁמָא יִרְאֵה הֵיּוֹם וַיִּסְתֵּר כָּל מִזַּה שְׁמֵהּ, סִפֵּק לֹא
 יִרְאֵה הִירִי הוּא כְּטַמָּא שְׁרָץ רַחוּי לְאוֹרֵתָא,
 וְהוּא לֹא טוֹמְאָתָהּ הַתְּהוֹם וּפְסָלָהּ בֵּיהּ.
 בְּשֵׁנִי

לְעוֹלָם בְּבָעֲלִים, וּבְפֶסַח,
וְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר: שׁוּמְרַת יוֹם בְּנֶגֶד יוֹם שִׁשְׁחֻמוֹ וּרְקוֹ עָלֶיהָ
רְשׁוּי

פסחים דף פ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום ראשון) קכא

בשני הורצה, אך אם נזרק במוזר לאחר שנודעה הטומאה לא
הורצה, ובמדייק ממשתנה.
יישוב אחר לסתירה: רבי שלא אמר להיפך, שלענין וריקתו של
הדם, בין בשני בין במוזר – בין אם ידע בשעת הזריקה שנטמא
הקרוב בין אם לא ידע, הורצה בדיעבד, ובזה עוסקת הברייתא כפי
שפירשת בתחילה, ואף משנתנו מודה לדין זה כפי שיתבאר להלן.
אך לענין מומאיתו של הקרוב, אם נטמא בשני הורצה, אך אם
נטמא במוזר, לא הורצה.
מוסיף רבי שילא: ואלא הא דקתני ברייתא 'על הדם וכו' שנטמא
בין בשני בין במוזר' ומשמע שהנידון אינו אופן הזריקה אלא כיצד
נטמא הקרוב, הרי קאמר התנא, נמא הקרוב בשני, וזרקו – זרק
את דמו, בין אם זרק בשני בין אם זרק במוזר, הורצה.
ממשיך רבי שילא: והא דקתני במשנה דם שנוקד ואחר כך נודע
שנטמא הקרוב הציץ מרצה, ודייקת מכאן דממא שהציץ מרצה
הוא משום דנוקד ואחר כך נודע, אבל נודע ואחר כך נזרק במוזר
לא מרצה, אין לדיק כן, אלא הוא הדין דאפילו נודע שנטמא ואחר
כך נזרק במוזר הציץ מרצה, והא דקתני דווקא נזרק ואחר כך נודע,
הוא משום דקעי למתני ספא – שרצה התנא לשנות לאחר מכן
למא הגוף אין הציץ מרצה, ושם ודאי הדין הוא דאפילו נזרק הדם
ואחר כך נודע שהיה גופו טמא לא מרצה הציץ, על כן קתני רישא
נמי – שנה התנא גם את תחילת המשנה לגבי נטמא הקרוב בלשון
נזרק ואחר כך נודע, אך אין זה בדיוקא.
שנינו במשנה: נמא הנזיר או עושה הפסח במומאית התהום וכו',
הציץ מרצה. הגמרא מביאה ספק בדין זה: בעי רמי בר חמא, בהן
המריצה בקרבנותיהן – המקריב את קרבנות הנזיר ועושה הפסח,
האם הותרה לו מומאית התהום כשם שהותרה בהם, ואם נטמא בה
הציץ מרצה עליו ואין הקרוב נפסל, או לא הותרה לו. ומבאר רמי
בר חמא את צדדי הספק: מי אמרינן דבי נמיר – כשלמדו את היתר
מומאית התהום למדוהו בפעלים שנטמאו, אבל פכה שנטמא לא
נמיר – לא למדוהו, ואם כן לא הותרה לו טומאת התהום, או
יילא דין זה לא בבעלים נאמר, אלא בנמיר – בקרבנות
הנזיר והפסח עצמם למדו שהותרה בהם טומאת התהום של הגוף,
ואם כן לא שניא פכה ולא שניא בפעלים – אין חילוק אם נטמא
הכהן המקריב או הבעלים, שהרי בקרבנות אלו הותר הדבר.
רבא מנסה לפשוט ספק זה: אמר רבא, תא שמע, דתני רבי חיאי, לא
אמרי שהציץ מרצה על מומאית התהום בנזיר ועושה פסח, אלא
כשנטמא למת פלד, ויש לדקדק, 'מת בלבד' למעוטי מאי – איזו
טומאת תהום אחרת בא למעט רבי חיאי. לא למעוטי – האם אין
הוא בא למעט מומאית התהום דשרי, כלומר שאם הכניס את ידו
בעפר ונגע בשרץ מת שהיה מכוסה שם ולא הכיר בו איש בעולם,
ואחר כך נודעה לו הטומאה, אין הציץ מרצה.
ממשיך רבא בראייתו: ונמא עסקינן – כמה עוסק דין זה שלא
הותרה טומאת התהום של שרץ, אי נמא – אם נאמר שהוא עוסק
בפעלים שנטמא בשרץ, עדיין יש לברר, ונמא – ובמי מדובר, האם
בנזיר או בעושה פסח, אי נמיר יש להקשות, הרי כל הטעם שנוזר
שנטמא נצרך להיתר טומאת התהום הוא מפני שהטומאה סותרת
את מניין ימי נזירותו, אך טומאת שרץ מי קתני ביה – וכי היא
מועילה כלל לסתור את נזירותו ולפסול את קרבנותיו, הרי 'וכי'
ימות מת עליו כפתע פתאם וגו' והימים הראשנים יפלו' אמר
רשסינא בנזיר (במדבר טו, יב), ומפורש שרק טומאת מת סותרת את
הנזירות, אך טומאה אחרת אפילו ידועה אינה סותרת, ואם כן
ודאי כשנטמא הנזיר בשרץ בטומאת התהום אין נזירותו נסותרת,
ולא יתכן שבא רבי חיאי למעט טומאה זו לגבי נזיר.
ממשיך רבא: ואלא אם נאמר שהכוונה למעט טומאת התהום של
שרץ בעושה פסח, דהיינו שאם נטמא בה אין הציץ מרצה, הניחא
למא דאמר להלן (ב) שאין שוחטין את הפסח ואין וזרקו דמו על
בעלים ממיא שרי, שלשיטתו הוצרכנו לחדש שאף אם נטמא
עושה הפסח בשרץ בטומאת התהום אין הציץ מרצה. אלא למא
דאמר שם ששוחטין את הפסח וזרקו דמו על ממיא שרי, עדיין יש

מרה מרחה – כלומר, כאשר נעשה הפסח בציבור בטהרה נדחים
הטמאים לפסח שני, אבל מומא לא מרחה – אם נעשה הפסח
בטומאה אין הזבים שלא יכלו לעשות עם הציבור נדחים לפסח
שני. וזר סבר – רב אדא סבר, אפילו מומא נמי מרחה – גם
כאשר הפסח נעשה בטומאה נדחים הזבים לפסח שני.
הגמרא מביאה אופן נוסף בציבור שיש בהם טמאי זיבה וטמאי מת:
איתמר – נאמר בבית המדרש, היו שלישייתן – שליש מישאל וכו',
ושלישייתן – שליש מישאל מהורין, ושלישייתן – שליש מישאל
ממיא, אמר רבי מני בר פטיש, איתן שהם ממיא מתי, אין
עושיין לא את מרחה ראשון ולא את השני. מבארת הגמרא: בראשון
לא עבדי – פסח ראשון אינם עושים, כי הקדילו – נתוספו מניין הדין
על מהורין, ולא עבדי – שאלו ואלו אינם עושים הפסח במומאית,
והרי הם רוב, והנה ליה – ונמצא שהממיא מתי הם מעומא
מישראל, ומיעומא טמאים לא עבדי בראשון, כי אין טומאת מת
נדחית אלא כשרוב הציבור טמא. בשני לא עבדי – ופסח שני גם
אינם עושים, כי מאחר שהזבים כבר נטהרו, נצרכו – יצטרפו
עם ממיא מתי ולא עבדי בראשון – שלא עשו בראשון, והוא להו
רובא – ונמצא שרוב ישראל צריכים לעשות פסח שני, ורובא לא
מדהו לפסח שני.

משנה

משנתנו עוסקת בקרבנות פסח ונזיר שנזרק דמם, ולאחר מכן נודע
שהיו טמאים הם או בעליהם: הפסח שנוקד דמו וסבורים היו שהוא
טהור, ואחר כך נודע שהוא ממיא – שנטמא הפסח או דמו קודם
הזריקה, הציץ שעל מצח הכהן הגדול מרצה – מכפר על טומאת
הקרוב, והוא עולה לרצון, ופטור בעליו מלעשות פסח שני.
ובגמרא יבואר מה הדין אם בתחילה נודע שהוא טמא ואחר כך
נזרק הדם.
נודע לאחר הזריקה שנמא הגוף של הבעלים במת קודם הזריקה,
אין הציץ מרצה, והדין הבעלים לחזור ולעשות פסח שני, שהרי
בשעת הזריקה הוא נדחה מן התורה מלהקריב פסח. מפני שאמרו
חכמים, הנזיר שהביא קרבנות בסיום ימי נזירותו, וכן העושה פסח,
הציץ מרצה על מומאית הדם של קרבנותיהם, ואין הציץ מרצה על
מומאית הגוף של הבעלים, שאם היה הנזיר טמא מת בשעת הבאת
קרבנותיו הוא חייב למנות שנית ימי נזירותו, וכן אם היה עושה
הפסח טמא כשהביא קרבנו, הוא חייב בפסח שני.
אף שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, מכל מקום אם נמא גופם
של הנזיר ועושה הפסח קודם שהביאו קרבנותיהם במומאית
התהום – בטומאת מת שלא היתה ידועה לשום אדם בעולם,
וכשנודעה הטומאה כבר נשחט הקרוב, הלכה למשה מסיני היא
שהציץ מרצה, ואין הנזיר חייב למנות שנית ימי נזירותו, וכן עושה
הפסח יצא ידי חובתו.

נמרא

שנינו במשנה: הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא הציץ
מרצה. מדייקת הגמרא: מעמא – טעם הדבר שהציץ מרצה, משום
דנוקד הדם ואחר כך נודע שהוא טמא, אבל אם נודע תחילה שהוא
טמא ואחר כך נזרק הדם, הציץ לא מרצה, וצריך לעשות פסח שני.
ורמינא – ויש להקשות על משנתנו ממה ששנינו בברייתא, על מה
הציץ מרצה, על הדם ועל הכשר ועל החלב שנמא, בין בשני בין
במוזר, בין באינם בין בראשון, בין בקרוב יחיד בין בקרוב ציבור.
לכאורה כוונת הברייתא 'בין בשוגג בין במזיד' היא שנזרק הדם
במזיד, כלומר שידע הכהן קודם הזריקה שהדם טמא, ומבואר
שאף על פי כן בדיעבד הציץ מרצה.
מתרצת הגמרא: אמר רבינא, ברייתא זו אינה עוסקת באופני זריקת
הדם, אלא לענין מומאיתו של הקרוב, בין אם נטמא בשני ובין אם
נטמא במוזר, כיון שנזרק הדם הורצה הקרוב על ידי הציץ, ורק בזה
עוסקת הברייתא. אבל לענין אופן וריקתו של הדם, רק אם נזרק

בשני שָׁלָה – ביום השמיירה שלמחרת ראייתה שהוא ערב פסח,
ואחר כך – אחר השחיטה והזריקה שוב רָאָתָה דם וסתרה את
שמיירת יום זה, אִינָה אוֹכְלָת מִן הפסח, שהרי עתה עליה לשמור
גם את יום המחר בנקיות ונטהרת רק בלילה שלאחריו, ומכל
מקום היא פְּטוּרָה מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי. מדייקת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא
שפטורה מפסח שני, לֹא – האם אין זה משום דְּמַרְצָה צִיץ, שכיון
שבשעת השחיטה והזריקה לא ידע איש בעולם אם היא תראה
דם ותטמא שוב, אף אם ראתה לאחר מכן והתברר למפרע
סתרה את יומה ובשעת השחיטה לא היתה ראויה לאכול
מהפסח בלילה, הרי היתה זו טומאת התהום שהציץ מרצה עליה.
ומוכח שגם על טומאת תהום של זיבה הציץ מרצה, שלא כדברי
רב יוסף.

מתרצת הגמרא: אֲמַרִי, לֹא – הטעם שפטורה מפסח שני אינו משום
שהציץ מרצה על טומאת התהום של זיבה, אלא משום דְּקָבְכָר רַבִּי
יוֹסֵף, שזבה השומרת יום וראתה דם אינה סותרת את יומה להטמא
למפרע, אלא כיון שעבר קצת מהיום השני הרי זה כאילו שמרה
את כולו וסיימה ספירתה, ומשטבלה היא נטהרת לגמרי
מטומאתה הראשונה, ואם רואה אחר כך דם רק מִבְּאֵן וְלִהָאֵה היא
מִטְּמָאָה, ואין ראייה זו שייכת לטומאתה הקודמת. וכיון שכך
נמצא שבשעת הקרבת הפסח היתה טהורה גמורה, ועל כן היא
פטורה מפסח שני.

מקשה הגמרא: וכי לדעת רבי יוסי זבה הרואה ביום השני אינה
נטמאת למפרע, וְהִתְנִיָא, רַבִּי יוֹסֵף אוֹמֵר, זָבָה בְּעַל שְׁתֵּי רֵאִיוֹת –
שיצאה ממנו זיבה שתי פעמים, שֶׁשֶּׁחֲטוּ את הפסח וְזָרְקוּ עָלָיו את
הדם בְּשָׁבִיעִי שָׁלוֹ – כשעמד ביום השביעי לספירת שבעה נקיים
אחר שטבל, וסבר שיטור בלילה ויכול לאכול מהפסח, וְאַחֲרַיָּךְ
[אחר הזריקה] רָאָה זיבה פעם נוספת, וְכֵן שׁוֹמְרֶת יוֹם בְּנֶגְדֵי יוֹם,
שֶׁשֶּׁחֲטוּ את הפסח וְזָרְקוּ עָלֶיהָ את הדם בְּשֵׁנִי שָׁלָה – ביום השמיירה
שלמחרת ראייתה אחר שטבלה, וְאַחֲרַיָּךְ רָאָתָה דם פעם נוספת,
הֲרֵי אֵלּוּ מִטְּמָאִין מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב לְמַפְרָע – כל משכב ומושב שישבו
עליהם לפני הראייה אף אחר שטבלו, טמאים למפרע כדין משכב
ומושב של זב וזבה, שהרי סתרו ימי טהרתם והתברר שהיו טמאים
בתחילתה, וּפְטוּרִים מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי. אם כן מפורש בדברי רבי
יוסי ששומרת יום שראתה נטמאת למפרע, וכיון שמכל מקום היא
פטורה מלעשות פסח שני, מוכח שטעמו הוא שהציץ מרצה על
טומאת התהום של זיבה.

מתרצת הגמרא: אֲמַרִי, מֵאֵי לְמַפְרָע – מה כוונת רבי יוסי שזב וזבה
טמאים למפרע, מְדַרְבְּנָן, אך מן התורה בין זב ביום השביעי ובין
זבה השומרת יום, כיון שספרו מקצת היום הרי הם טהורים, ומה
שראו אחר כך זיבה חדשה היא וטמאים רק מכאן ולהבא, ונמצא
שמן התורה עשו את הפסח בטהרה ועל כן הם פטורים מפסח שני.
ולפי זה אין להוכיח מדברי רבי יוסי שהציץ מרצה על טומאת
התהום של זיבה, אלא לעולם אינו מרצה עליה כדברי רב יוסף.
הגמרא מביאה ראייה שלדעת רבי יוסי מן התורה זיבה אינה
מטמאת למפרע: וְאַחַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא סָבַר שֶׁלְרַבִּי יוֹסֵי אין הזב מִטְּמָא
לְמַפְרָע אלא מְדַרְבְּנָן. דִּתְנִיָא, רַבִּי אוֹשְׁעִיָא אוֹמֵר, אֶבֶל זָב שֶׁרָאָה זֹב
בְּשָׁבִיעִי שָׁלוֹ סוֹתֵר אֶת שְׁלִפְנָיו – הפסיד בזה את כל הימים שכבר
ספר, וצריך לספור שבעה ימים אחרים. וְאַחֲרַיָּךְ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי
אוֹשְׁעִיָא, לֹא יִסְתוּר אֵלָּא יוֹמָא השביעי, וצריך לספור יום אחד נוסף
במקומו, אך את שאר הימים לא הפסיד.

הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן: מִפּוֹה נִפְשָׁךְ – מכל צד שתרצה
לבארם הרי הם תמוהים, דֹּאִי קָבְכָר רַבִּי יוֹחָנָן שׁוֹב בִּאֲמָצַע הַיּוֹם
לְמַפְרָע הוּא מִטְּמָא, דהיינו שאין שימור מקצת היום חשוב ככולו,
ועל כן סתרה ראייתו את כל היום השביעי מתחילתו ועליו למנותו
שוב, אם כן אֵפִילוּ בּוֹלְוָה – את כל הימים נִסְתוּר ויספור שבעה
נקיים שנית, שהרי גם אם ישמור יום למחרת במקום היום השביעי
אין כאן שבעה נקיים רצופים. וְאִי קָבְכָר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהוּזֹב מִבְּאֵן
וְלִהָאֵה הוּא מִטְּמָא, דהיינו ששימור מקצת היום נחשב ככולו,
ובמה שמר את תחילת היום השביעי השלים את הספירה כולה

והראייה שלאחריה טומאה חדשה היא, ועל כן אינו סותר את כל
שבעת הימים, אם כן יוֹמָא השביעי נִמְי לֹא נִסְתוּר, שכיון שסיים כל
ספירתו נשלמה לגמרי טהרתו מטומאת הזיבה הקודמת, ואת
הראייה עתה עלינו לדרון כראייה ראשונה של זיבה אחרת, שאין
צריך לספור לטהרתה אלא טובל מיד ונטהר לערב. על כן מסיקה
הגמרא: אֵלָּא אִימָא – כך עליך לומר את דברי רבי יוחנן, לֹא יִסְתוּר
וְלֹא יוֹמָא – לא יסתור הזב את כל שבעת הימים, ואף את יומו
השביעי לא יסתור, כיון ששמיירת מקצת היום ככולו, ואכן נשלמה
טהרתו מהזיבה הראשונה, וזוב מכאן ולהבא הוא מטמא.

הגמרא מביאה את סיום דברי הברייתא, ומבארה את ראייתה.
מסיימת הברייתא: וְאַחֲרַיָּךְ רַבִּי אוֹשְׁעִיָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יוֹסֵף
הסובר שזב ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו ואחר כך ראה פטור
מפסח שני, קָאִי בְּיוֹתָךְ – עומד בשיטתך שזוב מטמא מכאן ולהבא.
ומקשה על כך הגמרא: וְהָאֵה רַבִּי יוֹסֵף אוֹמֵר שׁוֹב וְשׁוֹמֵר יוֹם שֶׁרָאָה
אחר טבילתו מִטְּמָאִין מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב לְמַפְרָע כפי שהובא לעיל,
וכיצד יתכן שלשיטתו הזוב מטמא מכאן ולהבא. מסיימת הגמרא
את הראיה: אֵלָּא לֹא שְׁמַעְיָה, שדברי רבי יוסי שהזוב מִטְּמָא
לְמַפְרָע הֵינּוּ מְדַרְבְּנָן, אך מן התורה גם לשיטתו אינו מטמא אלא
מכאן ולהבא, וכפי שתירצנו לעיל. מסיקה הגמרא: שְׁמַעְיָה מִיָּה –
אכן מוכח מכאן כדברייך.

אחר שהוכיחה הגמרא שלרבי יוסי זב מטמא מן התורה רק מכאן
ולהבא, היא מנסה לפשוט מתוך כך את ספיקו של רבי בר חמא
לעיל (פ), האם גם בכהן המקריב את קרבנות הנזיר ועושה הפסח
נאמרה ההלכה שהציץ מרצה על טומאת התהום. וביקש רבא
לפשוט ספק זה מדברי רבי יוסי שטומאת התהום הותרה בטומאת
מת בלבד, כי סבר שדין זה לא למעט כהן שנטמא בשרץ, ואם כן
מוכח שהיתר טומאת תהום לגבי מת נאמר גם בכהן. ורב יוסף
דחה דבריו שבא רבי חייא למעט טומאת התהום של זיבה בבעלים
העושה פסח. שואלת הגמרא: וְלְרַבִּי יוֹסֵף, הֲשִׁתָּה – עתה שהתבאר
דְּאִמְרֵי שׁוֹב הַרְוָא בשביעי שלו רק מִבְּאֵן וְלִהָאֵה הוּא מִטְּמָא, נמצא
שטומאת תהום אינה שייכת כלל בזיבה, כיון שהראייה שאחר
עשיית הפסח אינה מטמאת למפרע מן התורה, ובאותה שעה ודאי
היה הזב טהור גמור. ולפי זה שוב יש לשאול על דברי רבי חייא
לֹא אמרו טומאת תהום אלא [לְמַת] בְּלִבָּהּ, לְמַעוּטֵי מֵאֵי – מה
באו למעט, שהרי עתה אין לומר כרב יוסף שממשיכים טומאת
תהום של זיבה. ואין לומר שבאו למעט בעלים שנטמא בשרץ
בטומאת התהום, שהרי בנייר אפילו טומאת שרץ ודאית אינה
מעכבת, ואף בפסח יש הסובר ששוחטים וזורקים עבור טמאי
שרץ, וכפי שביאר רבא לעיל. מסיימת הגמרא: אם כן נִפְשָׁוּ מִיָּה
– מהלכה זו שאמר רבי יוסי, דְּבִבְחָן – שודאי רבי חייא עוסק בכהן
המקריב ולא בבעלים, ובא למעט שלא התורה בו טומאת תהום
של שרץ, ונמצא שלגבי טומאת מת הוֹתִירָה לוֹ לכהן מִטְּמָאָה
הַתְּהוֹם, וכפי שהוכיח רבא בתחילה.

דוחה הגמרא: אֲמַרִי, אין להוכיח כן משיטת רבי יוסי, אלא לְעוֹלָם
רבי חייא עוסק בְּבִעְיָלִים ולא בכהן, וּבְפֶסַח – בעושה פסח שנטמא
בטומאת תהום של שרץ, וקָבְכָר רַבִּי יוֹסֵי כשיטת האומר אֵין
שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עַל מֵאֵי שֶׁרֶץ, וכיון שכך אִיצְטְרִיךְ רַבִּי חֵיָא
לְמַעוּטֵי אף טומאת התהום של שרץ, שאין הציץ מרצה עליה.
הגמרא עוברת לדרון בעיקר שיטת רבי יוסי בטומאת זיבה. מקשה
הגמרא: אֵלָּא לְרַבִּי יוֹסֵף שֶׁרָאִיתָ זיבה מטמאת מן התורה רק מכאן
ולהבא, דִּין זָבָה מְטוּרָה הסופרת שבעה מביאה קרבן כנאמר
בתורה (ויקרא טו כז-כט), וְזִבָּה מְשַׁבֵּחַת לָהּ – באיזה אופן תמצא
שיתקיים, והרי אין אשה נעשית זבה גמורה אלא אחר שלוש
ראיות המצטרפות זו לזו, ולשיטת רבי יוסי כיון שלזבה קטנה די
בספירת מקצת היום להטהר מהראייה הראשונה, ואם רואה אחר
כך באותו יום זו טומאה חדשה, כיצד יצטרפו הראיות זו לזו.
מתרצת הגמרא: לרבי יוסי דין זבה גדולה יתכן כְּאִשָּׁה שֶׁשֹּׁפְעַת דָּם
זיבה שלושה ימים רצופים, שכיון שלא פסקה מלראות כלל, לא
יכלה לשמור אף מקצת מהיום השני כנגד הראייה שביום

לריש לקיש דאמר בדרך עד ידיעה בה כולי עלמא — קשה לרבינו יצחק בן אשר: דבגמיר בסופו (סג.) איתא הך מסקנא, ולא מייתי דתם מילתיה דר' יוחנן, ולא פריך נמי אלא לר' אלעזר. וקאמרו: בשלמא למאן דאמר בדרך — שפיר, והיא מסוגיות החלוקות. **וטמא** וטהור לכתחלה הוא — ודוקא לפני זריקה, אבל לפני שחיטה — לא. כמו שהביא בקונטרס במתניתין מתוספתא. **אלא** לפני

זריקה נמי מרצה — על כדרך לפני זריקת שום דם, דאם נזרק אפילו אחד מן הדמים ונטמא — תנן בפרק "שלשה מינים" (נזיר מו,א) "ביא שאר קרבנות ויטהר, אפילו בטומאה ידועה אינו סותר נזירותו. וריצו דטומאת התהום דכולה שנמעת — היינו שאינו סותר נזירותו בדפרישתו לעיל, אי בנזיר כי ימות מות עליו כר. וקשה לרבינו יצחק: דבפרק בתרא דנזיר (סג,א) תנן: אם עד שלא גילח נודע לו, אפילו טומאת התהום — סותר, ומוקי ליה ר' יוחנן בגמרא כר' אלעזר, דאמר תגלחת מעכבת, ואם כן, נודע לו לפני זריקה נמי, כיון דמעכבת אמאי אינו סותר? ויתירין רבינו יצחק: דהכא, כיון שנשחט — יש לו להשלים, ומרצה ציץ על טומאת התהום ואינו סותר כאילו לאחר זריקה נטמא, ולא דמי לקדש גילוח, ואף על גב דגילוח דהא וטהר, וזריקה, כדתנן ב"ש"לשה מינים" (שם מו,א): גילח על זבח ונמצא פסול — תגלחתו פסולה, ואי גילוח הוא לפני זריקה — "ביא זבח אחר לרבנן אית לזו ותגלחת לא מעכבת, ולכן מרצה הכא לפני זריקה.

המוצא מת מושבש כר' — בפרק בתרא דנזיר (סה,א) דייק על הדין משנה דהתם: המוצא — פרט למצוי, מת — פרט לדרוג, מושבש — פרט ליושב. וקשה לרבינו יצחק בן אשר: דהכא ביושב אתי שפיר טפי מבמושבש, דבמושבש לא היז כולי האי טומאת התהום אם קברוהו שם? ויש לומר: דמושבש נקט בשביל תרומה, שהוא תופס כל רוחב הדרך ואי אפשר שלא יאהיל או יסיט. אבל יושב — לא. איכא למימר שמא לא האדיל בתו. **ובקבר** אפילו כר' — ואם תאמר: הדין שייבא טומאת התהום בקבר? והלא נודע כשקברוהו שם? ואיכא למימר: כגון שנפל בקבר ומת, והא דפריש בקונטרס שהקבר מצרפו משום דכתיב "או בקבר" — אין נראה לרבינו יצחק, דשמא קרא מיירי בקבר מכוסה ומשום הכי נמי הקבר מצרפו משום אהל, שהכיסוי מביא את הטומאה עליו. **מצאו** טמון בתוך בו — משום דלפי מה שמצאנוהו עכשיו לא היה ראוי להכיר לאחר בסוף העולם, אבל במים ראוי להכיר.

נטמא רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי כר' — נראה הטעם משום דלב בית דין מתנה עליהם, לפי שהזקיקוהו לשורפו לפני הבירה כדי לביישו — לא הטיחיהו להביא עצים משלו. ויכול להנות משל הקדש, וכן בציצקין הנתן כמו כן, ולא לכל, דמתוך ציצקנתו היו נמנעין מלשורפו ואתי ליד עבירה. ודוקא בציצקין או באבסנאי, כדאמרין בגמרא דעשאוהו בציצקין, אבל אדם אחר — לא. ואפילו למאן דלית ליה בפרק קמא דשבועות (יא,א) לב בית דין מתנה עליון — הני מילי בקרבנות דקדיש קדושת הגוף, אבל בקדושת דמים — כולי עלמא מודו.

— שורפין אותו לפני הבירה מעצי המעשרה. נטמא מיעוטו, והנותר — שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן. הציצקין שורפין אותו לפני הבירה, בשביל ליהנות מעצי המעשרה. **גמרא** מאי טעמא? אמר רבי יוסי בר חינאי: כדי לביישן. "נטמא מיעוטו וכו'". ורמניהו: וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש, אם עבר צופים — שורפו במקומו, ואם לאו

אין דין שהותרה לו טומאת התהום — היתר גמור, ואפילו איכא טהורין, מחלבה — כגון קבר טומאת התהום הלכה למשה מסיני בנזיר ועושה פסח, ומי דיינין קל וחומר מחלבה — והא טומאת התהום לא משום ספיאק מטמא לה, דנימא גלוי מילתא למפרע בעלמא היא, השתא אפילו בודאי נטמא נמי, אלא בשעה שננטמא היתה טומאת התהום, שלא

הכיר בה אדם מעולם, מטהרין ליה כדלקמן. דרבי אלעזר ורבי עקיבא במסכת נזיר, דאמרין התם רביעית דם אין הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה, וקאמר רבי עקיבא: קל וחומר, ומה עצם כשעורה שאין מטמא (את כל) אדם באהל הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה, רביעית דם שנטמאה (את כל) אדם באהל — אינו דין שהנזיר מגלח על מגעה ועל משאה? אמר לו רבי אלעזר לרבי עקיבא: עצם כשעורה שהנזיר מגלח על משאה ומהא דלמשה מסיני, ואין כתוב בתורה, ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בקל וחומר, ואין דנין קל וחומר מהלכה אלא מדבר הכתוב בתורה. וטומאת התהום — שהותרה בנזיר ועושה פסח, היכא כתיבא? ודך בעיא איבעיא בי מדרשא מקמי הכי בעיא דרב יוסף, ובשני דרב יוסף כבר איפשטא הך מסקנא דלקמן, דטומאת התהום נגמרא גמירי לה, משום הכי פרכין לעיל: ומי דיינין קל וחומר מהלכה, במחזורת עליו — שתהא ברורה לו, לכך — "טמא לנפש או בדרך רחוקה לכך", והאי "לכך" קאי נמי אטמא, כי דרך — טמא לנפש דומיא דדרך רחוקה הוא, אי זהו טומאת התהום — שהותרה לנזיר ועושה פסח, לא שנו — דציץ מרצה על טומאת התהום בנזיר ועושה פסח, מושבש לרחבו של דרך — והוא עבר שם, ואי אפשר שלא נגע שם או הסית או האדיל. לתריפה — לאכול בתרומה, פסא — דלא תורה בו טומאת התהום, ואילו לאורכו של דרך, אפילו טומאת התהום אין כאן. שאין לו מקום לעבור — שמוחק וממלא את כל רוחב הדרך, אף על גב דטומאת ודאי היא, כיון דהדיא שעתא דעבר עליה טומאת התהום הואי, שלא היה שום אדם יודעו שם, ואף לזה לא נודע עד שנשחטו קרבנותיו — הלכה למשה מסיני היא שזורקין עליו את הדמים, אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור — דהוי ליה כפסא טומאה ברשות דרבים, וספיקו טהור. כפסא דרבים אמורים — דכי ממלא את כל הדרך טמא, שהקבר מצרפו — שכל הקבר מטמא באהל, ואפילו ריקן שבו, דכתיב (במדבר יט) "או בקבר", כמה דברים אמורים — (א) דמשורב ומפורק טהור. טעון — משוי, על כרחו הולך נע ונד לכאן ולכאן, ומאהיל על צדידיו. כמה דברים אמורים — דנזיר ועושה פסח טהור, אבל כטומאה הידועה — שידעו שאדם נקבר שם. טמון בעפר בתבן ובציריות — טומאה מכוסה מכל אדם היא זו, שמא גל אנבים או עפר או תבן נפל עליו, ולא הכיר בו בני אדם מעולם. אבל מים ואפילה ונקיקי הסלעים — אין זו הטומאה מכוסה ונעלמה, שהמציץ יכול לראות, ולא גמירי להלכתא אלא בטומאה שהיא בתהום המכוסה מן הכל. ולא אמר — דהותרה טומאת התהום אלא במת בלבד. **משנה** נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה — כל המקדש כולו קרי בירה, ובגמרא מפרש טעמא, נטמא מיעוטו — וכן נותר של פסח טהור, הציצקין — עצרין, כלומר שהן צרי עין. שורפין אותו — את מעט שננטמא ואת הנותר. **גמרא** וכן מי שיצא — בפרק "אלו עוברין",

חור

שיש בידו בשר קדש — והרי הוא פסול ביצא. צופים — מקום שיכול לראות משם הבירה, ומשם והלאה אין יכול לראותו. שורפו במקומו — לא הטיחיהו לחזור ולשורפו בירושלים, הואיל וכבר נתרחק דרכה. ואף על גב דקיימא לן בפרק "כל שעה" (כד,א) דבמקום אבילת קדשים שם שריפתו, מ"בדקש באש תשרף".

פסחים דף פא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכה

שהרי 'לכם' לשון רבים הוא ומיעוט רבים שנים, ואם הכיר בה רק
אדם אחד עדיין היא טומאת התהום, אך בברייתא מבואר שאף
אם הכיר בה אדם אחד אין זו טומאת התהום.
וכן לרבי שמעון בן לקיש דאמר שמקור ההיתר הוא מהאמור
'בדרק', שבא ללמוד שתהיה הטומאה גלויה בדרק, יש להקשות
שלדבריו אין טומאה נחשבת ידועה עד דידעיה כולי עלמא – עד
שידעו עליה כל העולם, כשם שדרך היא גלויה ונראית לכל, ואם
חלק מהעולם אינם יודעים עליה הרי זו טומאת התהום, אך
בברייתא מבואר שאפילו אם ידע בה אחד בסוף העולם אין זה
טומאת התהום.
מסיקה הגמרא: לעולם אין מקור ההיתר מדרשות אלו, אלא דין זה
שהותרה טומאת התהום לנויר ועושה פסח, הלכתא גמירי לה –
הלכה היא שלמדה מפי משה מסיני, ומפטיי ההלכה שאם ידע
בה אחד ואפילו בסוף העולם אין זו טומאת התהום, וקרא
אממכתא בעלמא – ומה שדרשו האמוראים כן מן הפסוקים, אין
זה אלא סמך בלבד.
הגמרא מבארת מתי נאמר היתר טומאת התהום: אמר מר בר רב
אשי, לא שנו חכמים שהציץ מרצה על נויר או עושה פסח שנטמא
בטומאת התהום, אלא באופן שנועד לו לאחר זריקה שהיה טמא,
דכי אזוריק – שכאשר נזרק הדם, שפיר אזוריק – יפה נזרק, כיון
שבאותה שעה עדיין לא ידע שנטמא. אבל נודע לו לפני זריקה
שטמא הוא ואף על פי כן ורק את הדם, לא מרצה הציץ.
הגמרא מקשה על מר בר רב אשי: מיתבי, המוצא את טמון מתחת
לתבן או לעפר כשהוא מושקב לרחבו של דרך, ומצאו רק לאחר
שעבר שם, וכיון שהמת שוכב לכל רוחב הדרך ודאי הוא שנטמא
על ידו, לתריפה טמא – אם העובר הוא כהן אסור לו לאכול
תרומה כדון כהן שנטמא למת, ואף שהיה המת טמון והרי זו
טומאת התהום, כיון שלא הותרה טומאת התהום לגבי תרומה.
אבל לנזיר וכן עושה פסח שעבר שם, הרי הוא מהור וזורקים עליו
את הדם, ומשלים הנזיר נזירותו ועושה הפסח פטור מלהביא פסח
שני, כיון שלענין זה הותרה להם טומאת התהום. מדייקת הגמרא:
והרי כל לשון 'טמא' ו'טהור' ודאי להבא הוא, כלומר דין לכתחילה
הוא שנחשב מעתה טמא או טהור, ואינו דין בדיעבד על מה
שעבר, ואם כן פירוש הברייתא הוא שנויר ועושה פסח שנטמא
בטומאת התהום טהורים להבא, ומותר לזרוק עבורם את הדם אף
לאחר שנודעה הטומאה, וקשה על מר בר רב אשי.
מסיקה הגמרא: אלא אי איתמר הכי איתמר – אם נאמר דין זה בשם
מר בר רב אשי, כך הוא נאמר, אמר מר בר רב אשי, לא תימא –
אל תאמר שדווקא אם נודע לו ולנזיר או לעושה הפסח לאחר
זריקה שהיה טמא בטומאת התהום, רק באופן זה הוא דמריצה
הציץ, אבל אם נודע לו לפני זריקה שנטמא ואחר כך זרקו את הדם
לא מרצה, אלא אפילו אם נודע לו לפני זריקה שנטמא ואחר כך
נזרק הדם, הציץ מרצה, ואף זורקים עבורו לכתחילה כפי שמבואר
בברייתא.
הגמרא חוזרת להביא את כל דברי הברייתא שהוזכרה לעיל:
גופא, המוצא את טמון כשהוא מושקב לרחבו של דרך שעבר בה,
ובדאי נטמא על ידו, לתריפה טמא – אם העובר שם כהן אסור לו
לאכול תרומה, שלא הותרה לגביה טומאת התהום. אך לנזיר וכן
עושה פסח שעבר שם, הרי הוא מהור כיון שהיה טומאת התהום.
ממשיכה הברייתא: בפה דברים אמורים שגלבי תרומה העובר
טמא, כשאין לו להולך מקום לעבור בלא שיעג במת או יאהיל
עליו, כיון שהוא ממלא את כל רוחב הדרך. אבל אם יש שם מקום
לעבור לצד המת בלא לגעת בו או להאחיל עליו, אף לתריפה
מהור, משום שספק הדבר אם נטמא, וכלל הוא שכל ספק טומאה
ברשות הרבים טהור.
ופכה דברים אמורים שאם המת ממלא רוחב הדרך העובר שם
טמא לגבי תרומה, כשמציא למת כשהוא שלם, אבל אם מצאו
משופר ומפוקד אברים אברים, הרי הוא מהור, שפא פין הפוקדים
– בין חלקי המת עקר ולא נגע בו, והרי זה ספק טומאה ברשות

וכי אינו דין שהותרה לו טומאת התהום היתר גמור, ויכול כהן
הנטמא בה להקריב את התמיד לכתחילה, ואף אם יש כהנים
טהורים.
דוחה הגמרא: אמרי, ומי דיינינן – וכי דנים קל וחומר מהלכה
למשה מסיני, והתניא לגבי דין נויר הנטמא ברביעית דם המת
שאינו מגלח ואינו סותר נזירותו, שהקשה על כך רבי עקיבא מקל
וחומר, ומה עצם מן המת בשיעור שעורה שאינה מטמאת אדם
באהל אלא במגע ומשא, הדין הוא שאם נגע בה הנזיר או נשאה
הרי הוא מגלח וסותר נזירותו, אם כן רביעית דם המטמאת אף
באהל, קל וחומר שיעלח הנזיר אם נגע בה או נשאה. אמר לו רבי
אלעזר, עקיבא, דין זה שהנזיר מגלח אם נטמא בעצם בשעורה מן
המת אינו כתוב בתורה, אלא הוא הלכה למשה מסיני, ורביעית דם
אתה בא ללמוד שיעלח אף עליה מקל וחומר, ואין דין קל וחומר
מהלכה למשה מסיני, אלא מדבר המפורש בתורה. ולפי זה נדחו
דברי רבה, שהרי היתר טומאת התהום בנויר ועושה פסח הוא
הלכה למשה מסיני, ואין ללמוד ממנו בכל וחומר.
רבא פושט את ספיקו של רב יוסף באופן אחר: אלא אמר רבא,
היתר טומאת התהום בכהן המקריב את התמיד וליה – (למדו)
בגזירה שוה 'מועד' 'מועד' כפסח, שנאמר בתמיד (במדבר כח ב)
תשמרו להקריב לי במועד, ונאמר בפסח (שם ט ב) תעשו בני
ישראל את הפסח במועד, ויש ללמוד מכאן, כשם שבפסח
הותרה לכהן המקריב טומאת התהום, אף בתמיד הדין כן.
הגמרא מבררת מה מקור ההיתר של טומאת התהום: וטומאת
התהום גופא – הלכה זו עצמה שהותרה טומאת התהום בנויר
ובעושה פסח, היא בתיבא בתורה. משיבה הגמרא: אמר רבי
אלעזר, אמר קרא לגבי נויר הסותר נזירותו אם נטמא למת (במדבר
טו) ובי ימות את עלי' וגו', ומשמע שמפסיד נזירותו רק אם נטמא
בטומאה המחזקת עליו – הברורה וגלויה לו, אך טומאת התהום
שאינה גלויה אינה סותרת נזירותו.
שואלת הגמרא: אשכחן – מצאנו בפסוק זה שהותרה טומאת
התהום בנויר, אך שהותרה בעושה פסח מלן. משיבה הגמרא: אמר
רבי יוחנן, אמר קרא לגבי מי שלא יכל להקריב את הפסח בזמנו
ונדחה לפסח שני (במדבר ט יא), איש איש כי יהיה טמא לנפש או
בדרך רחוקה, לבם או לדרתיכם, ועשה פסח לה' בחדש השני וגו',
ומתיבת 'לבם' יש ללמוד שהטמא נפסל מעשיית הפסח רק אם
נטמא בטומאה המחזקת – הגלויה לבם, אך טומאת התהום
שאינה גלויה אינה פוסלת מעשיית הפסח.
מקור אחר מפסוק זה להיתר טומאת התהום בפסח: רבי שמעון בן
לקיש אמר, מכך שנאמר בפסוק 'בדרק', יש ללמוד שטמא לנפש
אינו נפסל מעשיית הפסח אלא אם טומאתו היא בדרק, מה דרך
בגלוי – כשם שדרך היא גלויה ונראית, אף טומאה נמי פוסלת
כשהיא בגלוי, אך טומאת התהום שאינה גלויה אינה פוסלת
מעשיית הפסח.
הגמרא מקשה מברייתא על שלשה מקורות אלו: מיתבי, שנינו
בברייתא, אי זהו טומאת התהום שהותרה לנויר ועושה פסח, כל
שלא הכיר בה אפילו אדם אחד בסוף העולם, אבל הכיר בה אפילו
אדם אחד בסוף העולם, אף שהנזיר ועושה הפסח עצמם לא ידעו
עליה, אין זה טומאת התהום אלא דינה כטומאה ידועה הפוסלת
בנויר ועושה פסח. מברייתא זו קשה על דברי רבי אלעזר, רבי
יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, כפי שהגמרא הולכת ומבארת.
לרבי אלעזר דאמר שהיתר טומאת התהום בנויר נלמד מן האמור
וכי ימות את עלי' ומשמע בטומאה המחזקת עליו, יש להקשות
שלדבריו אין טומאה נחשבת ידועה בנויר עד דידע עליה הוא
עצמו, שהרי כל זמן שאין היא מחזקת עליו וידועה לו הרי זו
טומאת התהום, ואילו בברייתא מבואר שאף אם ידע עליה אדם
אחר אין זו טומאת התהום.
וכן לרבי יוחנן דאמר שמקור ההיתר מתיבת 'לבם' משמע
בטומאה המחזקת לבם, קשה שלדבריו אין טומאה נחשבת ידועה
עד דידע בה הדין – עד שידעו עליה לכל הפחות שני בני אדם,

חוזר וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מַעְצֵי הַמַּעֲרָכָה. נמצא שאף כשנפסל
מיעוט הבשר שורפים אותו מעצי המערכה, ולא כמבואר
במשנתנו שאם נטמא מיעוט שורפים אותו בחצרותיהן מעצי
עצמן.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב חֲמָא בְּרַ עֲזַרְיָה, לֹא קָשְׁיָא, פֶּאֶן – במשנה
המבארת את דין היוצא מירושלים ובידו בשר קודש, מדובר
בְּאֶבְרָהָמָא – באורח ששהה בירושלים, ואין ברשותו עצים לשרוף
את הבשר, ועל כן התירו לו לשרוף אף מיעוט מהבשר בעצי
המערכה. אך פֶּאֶן במשנתנו, מדובר בְּכַעֲלָה הדר בירושלים,
ובכיון שיש לו עצים הוא צריך לשרוף בחצרו מעצי עצמו.
רב פפא מתיר את הסתירה באופן אחר: רַב פֶּפְסָא אָמַר, הָא וְהָא –
זו וזו, כלומר בין משנתנו ובין המשנה לגבי היוצא מירושלים,
עוסקות בְּאֶבְרָהָמָא שאינו גר בירושלים, אלא פֶּאֶן – ביוצא
מירושלים עם בשר קודש, מדובר בְּכַעֲלָה בְּדֶרֶךְ – שהתחיל כבר
בדרכו, ולפיכך אף שצריך לחזור לא הטרחתו חכמים להתעכב
עוד ולחפש עצים. אך פֶּאֶן במשנתנו מדובר באכסנאי שְׁלֹא הָחִיז
בְּדֶרֶךְ, ועל כן אף שאין לו בית בעיר לא הקלו עליו, והוא צריך
לחפש עצים לשריפת בשר הפסח שננטמא.
רב זבדי מבאר את תירוצו של רב חמא בר עוקבא: רַב זְבִיד אָמַר,
לְעוֹלָם יֵשׁ לִישֵׁב את סתירת המשניות בְּרִאמְרָא מַעֲרָכָא – כפי
שאמר מתחילה רב חמא, דהיינו שְׁפֵאן בְּאֶבְרָהָמָא וְכֵאֵל הַבִּית.
ואין לומר בדברי רב פפא שחכמים הקילו לאכסנאי רק בשהחזיק
בדרך, אלא לכל אכסנאי הקילו וְאֵף עַל גַּב דְּלֹא הָחִיז בְּדֶרֶךְ. וטעם
הדבר, דְּאֶבְרָהָמָא בִּין דְּלִית לֵיהּ – שאין ברשותו עצים, עֲשֹׂאוּהוּ
בְּצִיָּקָא – עשו דינו כקמצינים שהתירו להם לשרוף את הפסח
מעצי המערכה, דְּתֵּן בַּמִּשְׁנָתָא, הַצִּיָּקִין שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ – את הפסח
שננטמא מיעוטו לִפְנֵי הַבִּירָה, בְּשִׁבְלִי לִהְיוֹת מַעְצֵי הַמַּעֲרָכָה.
הגמרא מביאה ברייתא בדיני השריפה לפני הבירה מעצי
המערכה: תֵּנוּ רַבֵּנּוּ, אִם נִטְמָא מַעַט מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח או נותר ממנו
בשר לאחר זמן אכילתו, וְכֵאֵל הַצִּיָּקִין וְשִׁתְּרִי לָהֶם לִשְׂרֹפֹהוּ
מעצי המערכה לפני הבירה ורצו לְשׁוֹרְפֵי בְּחִצְרוֹתֵיהֶן וּמַעְצֵי
הַמַּעֲרָכָה, אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן – אין מתירין להם לעשות כן, מהטעם
שיבואר להלן. וכן אם נטמא כל הבשר או רובו, שחייבים הבעלים
לשרופו לפני הבירה כמבואר לעיל (א), ורצו לשרופו לִפְנֵי הַבִּירָה
וּמַעְצֵי עֲצָמָן, אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן.
שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – אמנם מובן הדין שאם באו לשרוף מַעְצֵי
הַמַּעֲרָכָה בְּחִצְרוֹתֵיהֶן אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן, שהרי בזה יש חשש דִּילְמָא
פְּרִיזֵין מִיָּדֵיהֶן – שמא ישאר בידם מהעצים, וְאֵתוּ בָּהּ – ויבואו
בהם לִירֵד תְּקַלָּה שִׁישְׁתַּמְשׁוּ בעצים לצורך אחר, והרי זו מעילה
בהקדש. אֲלָא על הדין השני שאם באו לשרוף לִפְנֵי הַבִּירָה מַעְצֵי
עֲצָמָן אין שומעים להן, יש להקשות מֵאֵי מַעְצָא לֹא התירו את
הדבר. משיבה הגמרא: רַב יוֹסֵף אָמַר, הֵטַעַם שֶׁלֹּא התירו לשרוף
לפני הבירה מעצי עצמם, הוא שְׁלֹא לְבִישׁ אֵת מִי שְׁאֵין לוֹ עצים
משל עצמו, ועל כן תיקנו שלפני הבירה ישרפו רק מעצי המערכה.
רבא מביא טעם אחר לדבר: רַבָּא אָמַר, הֵטַעַם הוּא מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד –
כדי שלא יחשדו בהם, כיון שאם ישארו בידם מעצי עצמם לאחר
שריפת הפסח ויחזירו לביתם, הוראים יחשדו שהם גונבים מעצי
המערכה ונהנים מהם, ועל כן תיקנו שלפני הבירה לא ישרפו
מעצי עצמן.
מבררת הגמרא: מֵאֵי בִּינְיָהוּ – מה החילוק להלכה בין רב יוסף
לרבא. משיבה הגמרא: אֵיבָא בִּינְיָהוּ – יש ביניהם חילוק, באופן
דְּאֵייתִי קִנֵּי וְתִרְוִיתָא – שהביאו מביתם קנים וענפי דקל יבשים, דְּלֹא
חָזוּ – שאינם ראויים לַמַּעֲרָכָה שעל המזבח משום שהם קלים
ונשרפים מהר, ואין האש מתקיימת בהם. וכיון שאין משתמשים
בהם במקדש, לדעת רבא מותר לשרוף בהם לפני הבירה שהרי
הכל יודעים שעצי עצמם הם ולא יחשדום בגניבה, אך לדעת רב
יוסף גם באלו אסור לשרוף לפני הבירה כדי לא לבייש את מי
שאין לו.
הגמרא מביאה ענין נוסף שרבא ורב יוסף נחלקו האם טעמו כדי

לבייש או מפני החדש: תֵּנּוּ הָתָם (תמיד לג), בכל בוקר ראש הַמַּעְמֵד
הָיָה מַעְמִיד אֶת הַכְהֵנִים הַמְּבִיָּאִין של בית האב העובד באותו היום,
עַל שְׂעֵר הַמִּזְבֵּחַ – בשער המזרחי של הר הבית שממנו הכל נכנסים
לשם, והיו עומדים שם עד שהסתיימה עבודת היום.
מבררת הגמרא: מֵאֵי מַעְצָא שהעמידו את הטמאים בשער הר
הבית. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב יוֹסֵף, הֵטַעַם שהעמידום במקום זה
שעוברים בו רבים, היה כְּדֵי לְבִישׁוֹן על שלא נזהרו מלהטמא,
שהרי ידעו שעבודת בית המקדש מוטלת עליהם, והיה להם
לזהור מן הטומאה.
רבא מביא טעם אחר לדבר: רַבָּא אָמַר, הֵטַעַם שהעמידום שם היה
מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד – שלא יחשדו בהם בני אדם כשיראו שאינם עובדים
בבית המקדש, ויאמרו שלא באו לעבוד כיון שאינם רוצים לעזוב
מלאכתם, ועל כן תיקנו שיעמדו בשער הר הבית וידעו הכל
שמפני הטומאה אינם עובדים.
מבררת הגמרא: מֵאֵי בִּינְיָהוּ – מה החילוק להלכה בין רב יוסף
לרבא. משיבה הגמרא: אֵיבָא בִּינְיָהוּ – יש ביניהם חילוק, באופן
שֶׁנִּטְמָאוּ כְהֵנִים מִפְּנֵי – מפונקים ומעוננים, וכיון שהכל יודעים
שאין הם עובדים בשום מלאכה, לדעת רבא אין צריך להעמידם
שהרי לא יחשדום שלא באו מחמת מלאכתם, אך לרב יוסף גם
אותם יש להעמיד כדי לביישם. אֵי נָמִי, בַּכֵּן דְּקָא גְדִיל שִׁישׁוֹרָא –
שמלאכתו קליעת חוטים לעשות מהם חבלים, וכיון שאומנות זו
קלה ושכרה מועט לא יחשדו בו שבטל מעבודת המקדש מחמת
מלאכתו, ואם הֵטַעַם הוא משום חשד אין צריך להעמידו בשער,
אך אם הֵטַעַם כדי לביישם אף אותו יש להעמיד.

משנה

המשנה מפרשת אימתי זמן שריפת הפסח שנפסל: הַפֶּסַח שִׁנְיָא
חוץ לחומת ירושלים, או שְׁנִטְמָא, יִשְׂרָף מִיד בארבעה עשר בניסן,
אבל אם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים של הקרבן או שְׁפִתוֹ, אין שורפים אותו
מיד, לפי שלא נפסל הקרבן בפסול הגוף, אלא משהים אותו לילה
אחד עד שֶׁתְּעוֹבֵר – (תעבור ממנו) צוֹרֶתָּה, ואז חל עליו פסול 'נותר'
ודינו בשריפה. ומכל מקום אסור לשרופו ביום טוב, אלא משהים
אותו עד לאחר החג ויִשְׂרָף בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בניסן. אלו דברי תנא
קמא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, אֵף קָרֵבן זֶה שֶׁנִּטְמָאוּ בעליו או
שִׁמְתוֹ יִשְׂרָף מִיד בארבעה עשר בניסן, לִפְנֵי שְׁאֵין לוֹ אֲזִילָין – אין
אנשים הראויים לאכול קרבן זה, והרי הוא כנפסל בפסול הגוף.

גמרא

הגמרא מבררת את המקור לדין שנתבאר במשנה, שבשר קודש
שננטמא או יצא חוץ למחיצתו דינו בשריפה: בְּשִׁלְמָא טַמָא – מובן
דין זה שבשר קודש שננטמא טעון שריפה, שהרי בְּתֵב – נאמר
לגבי קדשים קלים (ויקרא יט) 'וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יֵנַע כָּבֵל טַמָא לֹא יֵאָכֵל
בָּאֵשׁ יִשְׂרָף', אֲלָא קָרֵבן שהוא יוצא חוץ למחיצתו מְנַלָּן – מנן
שדינו בשריפה.
מבארת הגמרא: יש ללמוד זאת ממה דְּכָתִיב לגבי שְׂעִיר ראש
חודש ששרפוהו אהרן ובניו (שם יח) 'וְהָאֵל הוּכָא אֶת דְּמָה אֵל
הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה', ויש לדרוש ממקור זה שכך אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן,
מִדּוּעַ לֹא אָכַלְתֶּם אֶת הַחֲטָאִתָּא של שְׂעִיר ראש חודש, שְׁמָא נִכְנָם
דְּמָה לִפְנֵי וְלִפְנֵים – אל הקודש פנימה, ועל כן נפסלה מהקרבן,
ואם אכן כך אירע, יפה עשיתם ששרפתם אותה. אֲמַר לוֹ אהרן
למשה, לָאו – לא נכנס דמה לכפר בקודש. שב משה וְאָמַר לוֹ
לאהרן, שְׁמָא חוּץ לְמַחֲצֵתָה יָצְתָה – שמא יצאה חטאת זו חוץ
לעזרה ונפסלה, ולפיכך יפה עשיתם ששרפתם אותה. אֲמַר לוֹ
אהרן למשה, לָאו – לא יצאה חוץ למחיצתה, אלא בְּקוֹדֶשׁ הָיְתָה.
אֲמַר לוֹ משה לאהרן, אֵי – (אם) בְּקוֹדֶשׁ הָיְתָה ולא יצאה לחוץ, וְהָן
(ו)אֵת לֹא הוּכָא אֶת דְּמָה אֵל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה, אם כן מִדּוּעַ לֹא אָכַלְתֶּם
אותה במקום הקודש אלא שרפתם אותה.
מדייקת הגמרא: מְבָלָל – יש ללמוד מכך, דְּאֵי נִפְקָא – שאילו היתה

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף פב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קכז רש"י

1 חוור ושורפו בו' – אלמא: מיעוטו שנפשל מעצי המערכה נמי שרפין. כאן באבסנאי –
2 שאין לו עצים, שורפו מעצי המערכה. ומתניתין בבעל הבית. שהחזיק בדרך – לא
3 הטריחוהו לחור על עצים, בדתתני: וכן מי שיצא. אלמא: בהחזיק בדרך עסקין. רב וביד
4 – כרב חמא מוקים לה, ואדרב פפא פליג. ויהיב טעמא למילתיה דרב חמא, דכין דלית
5 ליה עצים שם – עשאוהו כציקין. והחזיק
6 בדרך דקתני מתניתין – לאשמועינן חזרה נקט
7 לה, ולא משום עצים, דהוא הדין ללא החזיק. 2
8 באו לשורפו בו' – כדמפרש טעמא. ליד תכלה
9 – ליהנות מזה הנאה אחרת. והנאה זו אין בו
10 מעילה, דתנאי בית דין הוא, ועל מנת כן
11 מקדישין אותו. משום חשד – שלאחר שריפתו
12 מחזירין מותר העצים לתוך ביתו, והוראה
13 חושדן בגונבי עצי המערכה והנחין מזה. קני
14 וחירותא – קני וחירות של דקל, הכל יודעים
15 שאינם מעצי המערכה. לפי שקלים הם,
16 וגשרפן מהר, ואין אש המערכה מתקיימת בהן.
17 ומשום חשד ליכא, אבל משום בושת איכא. תנן
18 התם – במסכת תמיד. ראש המעמד – הממונה
19 על כך מעמיד את הטמאים של בית אב בכל
20 בקר בשער המזרחי, כניסת כל אדם להר הבית.
21 ברי לביישן – שלא נודרו מלטמא, דהרי
22 העבודה של מחר היתה מוטלת עליהן, והיה
23 להן ליהדר. משום חשד – שלא יחדשו שמפני
24 מלאכתן הן נחולין מלבוא לעבוד עבודה.
25 ומעמידים שם כדי שיראו אותם בני אדם, ויודיעו
26 שממנת טומאה הם חדיקין. ואידי דאריי לעיל
27 בקר פלוגתא דמפני החשד, נקט לה להא.
28 מפני – הכל יודיעו בבטלים הן מן המלאכה,
29 ואין מניחין עבודה מפני מלאכתן. דהני משום
30 חשד ליכא, ואין צריך להעמידם שם, ולמאן
31 דאמר כדי לביישן – צריך. אי נמי דקניל
32 שישורא – מפשילי חבלים, שהיא אומנות קלה
33 ושכרה מעט, ואין בני אדם חשודין שיתדלו
34 מלבוא לעבודה מפני ביטול מלאכה זו.
35 משנה הפסח שנמטא או שיצא ישרף מיד –
36 בארבעה עשר, ואין צריך להשהות עד הבוקר
37 של ששה עשר שתעובר צורתו, דהיינו לילה
38 אחד. ומיהו, ביום טוב לא מצי שרף ליה,
39 כדילין לקמן (פגב). דאין שורפין קדשים ביום
40 טוב. נמטא הבעלים או שבתו – דאין פסולו
41 בגופו, אלא מחמת דבר אחר, שאין לו אוכלין.
42 גמרא בשלמא נמטא – טען שריפה. דכתיב:
43 והבשר וגו' – וגבי קדשים קלים כתיב. שטא
44 נכנס דמה – אל הקודש לכפר בהיכל ונפסלה.
45 כדכתיב (ויקרא ו): 'יובל חטאת אשר יובא
46 מדמה' וגו', אם כן הוא – יפה עשיתם
47 ששרפתם. שטא חוין לפחיתא – חוץ לעזרה
48 יצאת. ומקרא יתירא דרשי לה דלא איצטרך
49 פנימה, אלא הכי בעא מינייהו ברישא: שטא
50 יצאתה ולא היתה פנימה, ואם כן הוא – יפה
51 עשיתם ששרפתם. פנימה היתה ולא יצאת. הא למדנו, שאם יצאת – היה לו לשורפה.
52 נמטא – 'והבשר אשר יגע' וגו' גבי שלמים כתיב, וכל שכן קדשי קדשים דחמירי. אלא
53 יוצא – בחטאת אשכחן, וקדשים קלים מנלן דמצינן ליה תנא דמתניתין שריפה ליוצא
54 דפסח? לן דמה – של בהמת קרבן, דאמרין בובאים (גו'א). מנין לדם שנפשל בשקיעת
55 החמה – שנאמר: 'ביום הקריבו את זבחו' – ביום שאתה זוכה אתה מקריב בו.
נשפך

חוור ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה! אמר רב
חמא בר עוקבא: לא קשיא, פאן – באבסנאי, פאן
- בבעל הבית. רב פפא אמר: הא והא באבסנאי,
פאן – שהחזיק בדרך, פאן – שלא החזיק בדרך. רב
וביד אמר: לעולם דאמר מעיקרא, פאן – באבסנאי,
פאן – בבעל הבית. ואף על גב דלא החזיק בדרך,
אבסנאי פיון דלית ליה – עשאוהו כציקין. דתנן:
הציקין שורפין אותו לפני הבירה, בשביל ליהנות
מעצי המערכה. תנו רבנן: פאן לשורפו בחצרותיהן
ומעצי המערכה – אין שומעין להן. לפני הבירה
ומעצי עצמן אין שומעין להן. בשלמא מעצי המערכה
בחצרותיהן אין שומעין להן – דילמא פיישן מינייהו
ואתו פהו ליד תכלה. אלא לפני הבירה מעצי עצמן
מאי טעמא לא? רב יוסף אמר: שלא לבייש את מי
שאין לו. רבא אמר: מפני החשד. מאי בינייהו? איפא
בינייהו: דאייתי קני וחירותא, דלא חזי לפערכה. תנן
התם: ראש המעמד היה מעמיד את הפסחאין על שער
המזרח. מאי טעמא? אמר רב יוסף: כדי לביישן. רבא
אמר: מפני החשד. מאי בינייהו? איפא בינייהו: מפני
אי נמי: דקא גריל שישורא. משנה הפסח שיצא או
שנמטא – ישרף מיד. נמטא הבעלים או שבתו –
תעובר צורתו וישרף בששה עשר. רבי יוחנן בן ברוקה
אמר: אף זה ישרף מיד, לפי שאין לו אוכלין. גמרא
בשלמא טמא – פתויב: 'והבשר אשר יגע בכל טמא
לא יאכל פאש ישרף'. אלא יוצא מנלן? דכתיב: 'הן
לא הובא את דמה אל הקדש פנימה', אמר לו משה
לאחר: מדוע לא אכלתם את החטאת, שטא נכנס
דמה לפני ולפנים? אמר לו: לאו. אמר לו: שטא חוין
לפחיתא יצתה? אמר לו: לאו, פקודש היתה. אמר
לו: אי פקודש היתה, 'הן לא הובא את דמה אל
הקדש פנימה' מדוע לא אכלתם אותה? מכלל דאי
נפקא, אי נמי עייל דמה לפני – פת שריפה היא.
בשלמא נמטא – גלי רחמנא בקדשים קלים, כל שכן
בקדשי קדשים. אלא יוצא, אשכחן קדשי הקדשים
- קדשים קלים מנלן? ותו, הא דתנא: לן דמה,

נשפך

בעי עיבור צורה מנלן? לימא דלא גמירי הלכתא, ומה צריך גזירה שהו? אלא ודאי דפסולו בגופו ישרף מיד – סברא הוא, וכדם ובעלים דבעי עיבור צורה – נמי סברא.
בקדש היתה – רשי' פירש דריש מ'פנימה', וכן רבינו חננאל. ולרבינו יצחק נראה: דריש מ'אכל תאכלנו אותה בקודש'. ובתורת כהנים דריש מ'במקום הקדש'. בשלמא נמטא גלי
רחמנא בקדשים קלים והוא הדין בקדשי קדשים – ואם תאמר: הוא בהדיא בהאי קרא כתיב קדשי קדשים, ומאי קאמר והוא הדין, כדרשין ב'כל שעד' (לעיל כדב) 'והבשר' – לרבות
עצים ולבונה? ויש לומר: דאי לאו הוא הדין, היה אמניא דאתא לרבות קדשים קלים דלא בעו הבשר, ולא קדשי קדשים.

רב וביד אמר לעולם כדאמר מעיקרא – פירש בקונטרס דרב זבדי לא פליג אדרב חמא
בר עוקבא ואינו אלא מפרש טעמו. וקשה לרבינו יצחק בן אשר: דלא מצינו בשום
מקום שיאמר לעולם כו' כדי לפרשו ונראה לו דרב חמא בר עוקבא ורב פפא לא פליגי, דרב
חמא בר עוקבא מוקי באן באבסנאי כאן בבעל הבית ואידי ואידי בהחזיק בדרך – אבל בלא
החזיק אפילו אבסנאי היו בבעל הבית אלא דלא
איירי בה. ורב פפא מוקי אידי ואידי באבסנאי
ולא פליג אדרב חמא בר עוקבא. ורב זבדי פליג
אתרווייהו, וקסבר אבסנאי שלא החזיק עשאוהו
כציקין. אי נמי: רב פפא ורב זבדי פליגי אליבא
דרב חמא בר עוקבא. רב פפא סבר דרב חמא בר
עוקבא איירי בהחזיק, אבל בלא החזיק היו
אבסנאי בבעל הבית. ורב זבדי סבר: דאבסנאי
אפילו לא החזיק עשאוהו כציקין, ודוקא נקט רב
חמא בר עוקבא עלא הבית. הריה מעמיד את
הטמאים בשער המזרח – אפילו בטומאת קריין
מיירי. ונראה לרבינו יצחק דהאי שער המזרח
היינו שער עזרת נשים. ואף על גב דאמר בפרק
קמא דבימא (ו.ו) ובבבא דוכיזי דטבול יום אינו
נכנס במחנה לזיה – לא בכל מחנה לזיה קאמר,
אלא מעזרת נשים ולפנים. דהכי מוכח במסכת
כלים (פרק ראשון משנה ו), דקתני התם: עזרת
נשים מקדשת ממנה, שאין טבול יום נכנסין
לשם. בשלמא נטמא דכתיב והבשר – אין
לפרש דאמר דקתני במתניתין קאי, דכין דכתיב
בקרא ישרף – אית לן לזימיר דהיינו מיד, בלא
עיבור צורה. דאי בעיבור – לישתק קרא מיניה,
ואנא ידענא דישירף. דהוה ליה נותר. מדאמר
לקמן ורבה מוסיף אף ר' יוסי הגלילי דתניא כו',
אבל לרבנן דילפי מ'כל חטאת אשר יובא מדמה'
וגו' בעי עיבור צורה אף על גב דכתיב 'ישרף' –
אלמא מ'ישרף' לא משמע מיד. מיהו יש לדחות:
דההוא 'ישרף' מוקמינן לשריפתה בקודש, ואינו
מיותר. אך יש להביא ראיה מדקאמר בסמוך לן
דמה נשפך דמה או שיצא חוץ לקלעים מנלן?
דהם לא בעי בעל כדוך מנלן שהם מיד בשריפה
– דהתנן ברם ובעלים תעובר צורתו. אלא מנלן
בשריפה קאמר. ושריפה דמדי – מסברא נפקא
לן ולא מקרא. ואם תאמר: ואמאי צריך קרא
בפסול דהם? דכין דצריך עיבור צורה – פשיטא
דירשף משום נותרו ואומר רבינו יצחק: דאיצטרך
דלא לעיבד ליה קבורה קודם שיהיה נותר. אי נמי
יהוה אמניא: אפילו כשהיה נותר – לא ישרף.
דנותר שהיה ראוי לאבילה קודם שניתותר דוקא
ישרף, כדמשמע לא תותירו – אלא תאכלוהו.
אבל קשה: דהיינו ליק יצא בשריפה מחטאת
דאדורין? דהא על כדרך לא הורה להן משה על
השריפה, דחטאת שנכנס דמה לפניו דפסולו ברם
בעי עיבור צורה, והם שרפה מיד! אלא הכי
קאמר לה: הא אם הובא – יפה עשו שלא
אכלוהו, דהכי כתיב רישיה דקרא: 'מדוע לא

1 **ונגמר** עון עון מחטאת דאחרן — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אם כן לשתוק מעון
2 דפיגול, וממילא נימא וישרף מיד! ויש לומר: דבלאו הכי איצטרך למיכתב עון
3 בפיגול, בדפוק שני דובחים (כהב) יליף בפיגול כרת עון עון מותר. **אבל** נטמא דאיתיה
4 בחולין כו' — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: גילוף בולחו מטמא, ואמאי צריך הלכתא?
5 ואומר רבינו יצחק: דהוה אמינא מה שנהוג בחולין
6 — הוה חומרא הואיל ומעשה חול אעתיב ביה.
7 ואם תאמר: וילף קל וחומר מותרמה דבעי
8 שריפתו ויש לומר: דאיכא למיפוך: מה לתרומה
9 — דאסורה לזרים, תאמר בקדשים קלים דשרי.
10 רבינו שמשון בן אברהם. **לאחר** זריקה
11 מחלוקת — פירוש: אף לאחר זריקה, דאי דוקא
12 בדם ובבעלים — מאן קתי לה? **רבי** יוחנן בן
13 ברוקה ורבי נחמיה אמרו דבר אחד — ואם תאמר:
14 דילמא לעולם רבי נחמיה כרבנן סבירא ליה, דבעי
15 עיבור צורה, חטאת אחר שנסרף מיד מפני
16 אנינות — הוראת שעה היתה, דעדיין לא פירש
17 להם עיבור צורה, כדפירש בקונטרס. ואומר רבינו
18 שמשון בן אברהם: דלפי מה שפירש רבינו יצחק
19 דסבירא דפסול בעלים בעי עיבור צורה — אתי
20 שפיר, דהכא לא שייך הוראת שעה היתה,
21 דאנינות הוה פסול בעלים, ומסבירא בעי עיבור
22 צורה. ולעיל דקאמר הוראת שעה היתה — קסבר
23 דמפני טומאה נשרפה.

ורבה

1 **נשפך דמה, יצא דמה חוץ לקלעים, דקנימא לן**
2 **בשריפה, מנלן? נפקא לן מדרבי שמעון. דתניא, רבי**
3 **שמעון אומר: "פקדש באש תשרף" — לימד על**
4 **חטאת ששריפתה בקודש. אין לי אלא זו בלבד, שאר**
5 **פסולי קדשים, ואימורי קדשים קלים מנלן?**
6 **תלמוד לומר: "וכל פקדש באש תשרף". אשפחן**
7 **קדשי קדשים, קדשים קלים מנלן? אלא: כל פסול**
8 **פקדש בשריפה, לא שגא קדשים קלים ולא שגא**
9 **קדשי קדשים — נמרא גמירי לה. וחטאת דאחרן —**
10 **משום מעשה שהיה קד היתה. ויתנא דבי רבה בר**
11 **אבהו, דאמר: אפילו פיגול מעון עיבור צורה, מנא לן?**
12 **ליף "עון" "עון" מותר. וילף "עון" "עון" מחטאת**
13 **דאחרן! אמר לך: חטאת דאחרן כי האי גוונא נמי**
14 **עיבור צורה לדורות בעיא, והתם — הוראת שעה**
15 **היתה. השתא דאמרין כל פסולי דקדש בשריפה, לא**
16 **שגא דקדשי קדשים ולא שגא קדשים קלים נמרא**
17 **גמירי לה. "פקדש באש תשרף" למה לוי? ההוא מבעי ליה ששריפתה פקדש. "והבשר אשר**
18 **יגע בכל ממו לא יאכל באש ישרף" למה לוי? ההוא לגופיה איצטריך. סלקא דעתך אמינא:**
19 **כל פסולי דקדש, בגון לן דמה, ונשפך דמה, ויצא דמה, ונשחטה בלילה דבשריפה — דליתנהו**
20 **בחולין. אבל נטמא, דבחולין נמי מפסיל — אימא הואיל ואיתעביד ביה עובדין דחול, אימא לא**
21 **תיבעי שריפה, ותיכגי ליה בקבורה, קא משמע לן. "נטמאו הפעלים או שמתו תעובר צורתן**
22 **וכו". אמר רב יוסף: מחלוקת שנטמאו בעלים אחר זריקה, דאיתחזי בשר לאכילה. אבל**
23 **נטמאו בעלים לפני זריקה, דלא איתחזי בשר לאכילה — דבדי הפל ישרף מיד. מיתביי זה**
24 **הפל: כל שפסול בגופו — ישרף מיד, בדם ובבעלים — תעובר צורתו, ויצא לבית השריפה.**
25 **קתגי בעלים דומיא דדם, מה דם לפני זריקה — אף בעלים לפני זריקה! אלא, אי איתמר הכי**
26 **איתמר: מחלוקת שנטמאו בעלים לפני זריקה, ללא איתחזי בשר לאכילה, דהוה ליה בפסול**
27 **בגופו. אבל נטמאו בעלים לאחר זריקה, דאיתחזי בשר לאכילה — דבדי הפל פסול מחמת**
28 **דבר אחר, ובעיא עיבור צורה. ורבי יוחנן אמר: אף לאחר זריקה נמי מחלוקת. ואזרא רבי**
29 **יוחנן לטעמיה. דאמר רבי יוחנן: רבי יוחנן בן ברוקה ורבי נחמיה אמרו דבר אחר. רבי יוחנן**
30 **בן ברוקה — הא דאמרן. רבי נחמיה מאי היא — דתניא, רבי נחמיה אומר: מפני אנינות נשרפה**
31 **זו, לכך נאמר "כאלה". והא אנינות כלאחר זריקה הוה, וכי אשתרוף — לאלתר נשתרוף.**

רבה

1 **נשפך דמה — דאין כאן זריקה ולא דותר הבשר. וכן יצא דמה — דמחאי פנימה דלעיל**
2 **נפקא דמיפסיל אף הדם ביציאה. דקיימא לן דכל חגי בשריפה — בכל הגמרא אנו מוצאין**
3 **בכל פסולי קדשים יצאו לבית השריפה, ומנלן מקרא: בקדש — בעורה. פסולי שאר**
4 **קדשים — שמחיצתן בכשרותן בעורה, דכתיב בהו (ויקרא ו): "בחצר אהל מועד". ואימורי**
5 **קדשים קלים שנפסלו, דבכשרותן היתה חומת**
6 **העורה מחיצתה, דהא הקטרה בעו, מנין שאף**
7 **כשנפסלו תהא שם שריפתו? ולדכי נקט**
8 **אימורים, דאי נטמא בשרן של קדשים קלים**
9 **דנאכל בכל העיר — שריפתו נמי בכל העיר,**
10 **כרתו: שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן.**
11 **קדשים קלים — דבעי שריפה כלל, בשאר**
12 **פסולי חוץ מטומאה מנלן? ונטמאה ליכא**
13 **למילא, דשאי טומאה דפסלה אף בתרומה**
14 **ומעשר. הלכתא נמירי לה — חטאת דאחרן לא**
15 **איצטריכא לפרוש בה שריפה באנינות**
16 **וביציאתה, אלא מעשה שהיה הוא דאישתעי.**
17 **ולקמן פריך: "הבשר אשר יגע בכל טמא" למה**
18 **לי? אפילו פסול — שפסולו בגופו טעון עיבור**
19 **צורה. והא דתנא דרבה בר אבהו לא איתפרש**
20 **מהיכא. מנא ליה — דבעי עיבור צורה: פשיטא**
21 **לן דטעמא משום דגמר "עון" "עון" מותר. כתיב**
22 **בפיגול (שם ו): "ודפס האוכלת ממנו עונה**
23 **תשא", וכתיב בנותר (שם יט): "ואוכליו עונו**
24 **ישא". והאי קרא בנותר מוקמין ליה בביריות**
25 **(הא), בגורה שוה; כתיב: "כי את קודש ה'**
26 **חילל", וכתיב: "ושרפת את הנותר באש לא**
27 **יאכל כי קודש הוא". וגמר פיגול מותר, מה**
28 **נותר כבר עובר צורתו — אף פיגול צריך**
29 **שתעובר צורתו. ואדגמר מותר — ליגמריה**
30 **מחטאת דאחרן שנסרפה בו ביום, דכתיב ביה**
31 **נמי "עון": "ואותה נתן לכם לשאת את עון**
32 **העדה", ומשה הורה להם, דכתיב: "וישטב**
33 **בעיניו. כי האי גוונא — בין למאן דאמר**
34 **בובחים מפני אנינות נשרפה, בין למאן דאמר**
35 **מפני טומאה נשרפה — לדורות בעיא עיבור**
36 **צורה. והוראת שעה היתה ששרפה לבו ביום.**
37 **ששריפתו בקדש — שצריך לשורפן בעורה.**
38 **מעשה חול — שלא נהרג, ונטמאה — נתחללה**
39 **והחלה בקדושתה. ותיכגי ליה בקבורה — לגנוזה**
40 **מן העין, שלא יאכלוה כלבים. מחלוקת —**
41 **דקאמר תנא קמא פסול מחמת דבר אחר הוא,**
42 **ובעי עיבור צורה — כגון שנטמאו הבעלים אחר**
43 **זריקת הדם, דנעשו כל עבודות הדם בהכשר.**
44 **אבל נטמאו קודם זריקה — דרחמנא דחיה**
45 **לפסח שני — נמצאת זריקה שלא בבעלים, והוה**

46 ליה פסולו בגופו. דזריקה פסולה היא — וישרף מיד בארבעה עשר. בדם — כגון נטמא הדם או נשפך לארץ. מחלוקת לפני זריקה — התם פליגי רבי יוחנן בן ברוקה — דחשיב ליה
47 פסולו בגופו. ותנא קמא סבר. מכל מקום לא בא פסול זה אלא מחמת דבר אחר. ורבי יוחנן אמר: אף לאחר זריקה נמי מחלוקת. מפני אנינות נשרפה — חטאת דאחרן, שהיו אונסין
48 ואסורין לאכול בקדשים, דכתיב (דברים כו): "לא אכלתי באוני ממנו", ואחו קדשים בקל וחומר ממעשר. לכך נאמר כאלה — "ותקראנה אותי כאלה", שאני אונן, והאך הייתי אוכל
49 קדשים. למשה נצטוו לאמר להם "קחו את המנחה הנותרת מאש ה' ואכלוה" באנינות, והיה סכור שאף החטאת תאכל באנינות כמנחה. ואמר לו אחרן: שמא לא שמעת אלא כמנחה
50 זו, שהיא קדשי שעה ליום משמני של מלואים נצטווה אותה מנחה, ואף אני מודה לך בשעיר נחשון ושעיר של יום, דכתיב (ויקרא ט): "ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים
51 לחטאת", שהם קדשי שעה חובה ליום, ואכילתן [מותר] לאונן, אבל חטאת זו שעיר ראש חודש הוא. וקדשי דורות הן, ואסורין לאונן. ורבי יודוה פליגי עלה התם, ואמר: מפני טומאה
52 נשרפה, שנטמאת באונס. והאי "כאלה" דריש ליה אמאי דקאמר משה לאחרן: שמא מתוך צער פשעת בה ונטמאת? וקאמר ליה אחרן למשה: כך אני בעיניך, שאני מבזה קדשי
53 קדשים? אלמלי קראנו כאלה וכאלה, לא הייתי מבזה אותך: הכי גרסין והא אנינות כאלה זריקה היא — שאפילו מתו נדב ואביהוא לפני זריקה — אין הזריקה נפסלת בכך, דחטאת
54 לא דמיא לפסח דעיקרו לאכילה. דאילו חטאת לא איששין לאוכלין דידה, דלכפרה אתיא, ואכל ישראל שהיו ראויין. ואם מפני שהקריבה באנינות ונפסלה, דאון שעבר חילל — לא
55 דחייסום הקריבה כי אם אחרן עצמו, וקיימא לן (יומא יגב): כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל. והכי אמרין בובחים (קא). ודרשין "הן היום הקריבו", דקאמר ליה משה לאחרן:
56 דילמא באנינות אקריבתי ופסלתי, ועל כן שרפתם אותה: אמר ליה אחרן: הן היום, וכי הם היום הקריבו, דפסל בהו אנינות? אני הקריבתי, דלא פסל בי אנינות, ושריפה מיד הוא,
57 בלא עיבור צורה. ומדקאמר רבי יוחנן דרבי נחמיה ורבי יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד — אלמא סבירא ליה דפולגת דמנחתין אף כשנטמא לאחר זריקה. דעבודות דם נעשו
58 בהכשר, ואפילו הכי ישרף מיד, מפני שאין מי שיאכלנו. כי חטאת דאחרן לא היה לה פסול אחר אלא שלא היו לה אוכלין. וספרים כתוב בהו "והא אנינות לאחר זריקה הואי". וקשיא
59 לי: מנלן הא? הלא לא נתפרש בפרשה אלא עבודות של קרבנות שמיני, אבל קרבנות של ראש חודש — לא נתפרש בה. ועוד: מדקא מחדר ליה אחרן וכי הן הקריבו, והלא אני
60 הקרבתי — מכלל דקודם זריקה הואי אנינות: ורבה מוסיף אף רבי יוסי — נמי סבירא ליה רבי יוחנן בן ברוקה, דפסול בעלים לא בעי עיבור צורה.

פסחים דף פב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שלישי) קכט

מבארת הגמרא: ההוא לְגוֹפִיָּה אִיצְטְרִיךְ – מקרא זה הוצרך לגופו של ענין, ללמד שקדשים שנטמאו דינם בשריפה, ואף שנאמרה הלכה למשה מסיני שכל פסולי קדשים בשריפה, מכל מקום הוצרך הכתוב ללמדנו זאת לגבי טומאה, משום דפְּלִקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָא – סבורים היינו לומר, שדווקא בכל שאר פְּסוּלֵי דְקִדְשׁ, כְּגוֹן בהמת קרבן שֶׁלֹּן דְּמָה בלילה, ולא נזרק ביום שחיתתה, וכן בהמה שֶׁנִּשְׁפָּח דְּמָה ואי אפשר לזרוק, וכן שִׁנְאָה דְּמָה חוץ לעזרה, וכן שֶׁנִּשְׁחַטָה בְּלִילָה, בפסולים כאלו נאמרה הלכה למשה מסיני דְּיָדִים בְּשָׂרֵיהֶּ, משום דְּלִיתְהוּ בְּחוּלִין – שפסולים אלו אין שייכים בחולין, אֲבָל פסול 'נִמְסָא' דְּבַחוּלִין נְמִי מְפָסִיל – שאף חולין נפסלים על ידו, אִמְאָ – שמא יש לומר, הוֹאִיל וְאִיתְּעִיד בֵּית עֲזָרָה דְּחָל – מאחר ונעשה בבהמת הקדש זו מעשה של חול, שלא נשמרה מטומאה שצריך להזהר בה אף בחולין, שמא מעתה נתחללה והחלה מקדושתה, ואִמְאָ לֹא תִיבָעִי – ויש לומר שלא תוצרך שְׂרִיפָה, וְתִיבָעִי לִיה – אלא יהא די לה בְּקִבְרָה, כדי לגנוזה מן העין, שלא יאכלוה כלבים, קָא מְשַׁמְעִי לֹן – לכך הוצרך הכתוב להשמיענו שאף פסול טומאה דינו בשריפה.

שנינו במשנה: נִמְסָא הַבְּעָלִים או שְׂמִיתוּ תַעֲזֹבֵר צוֹרֵת וכו', רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף זה ישרף מיד לפי שאין לו אוכלין.

הגמרא מבארת את האופן שבו נחלקו התנאים במשנה: אֲמַר רב יוֹסֵף, מְחִלֻקָת דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה ורַבִּנָּן הֵיא בַּאֲפֻן שְׁנִמְסָא הַבְּעָלִים אַחֵר וְרִיקָה שֶׁל דָּם קָרְבָן הַפֶּסֶח, דְּאִיתְּחִיו – שכבר היה ראוי הַבְּשָׂר לְאִכְלָה, שכן נותר בזריקת הדם, אלא שעתה כשנטמאו הבעלים אין מי שיאכל את הקרבן, ובאופן כזה סובר תנא קמא שמאחר ואין זה פסול הגוף טעון הוא 'עֵיבוֹר צוֹרֵה' קודם שריפתו. אֲבָל כשנִמְסָא הַבְּעָלִים לִפְנֵי וְרִיקָה, דְּלֹא אִיתְּחִיו – שלא היה ראוי הַבְּשָׂר לְאִכְלָה מעולם, שכן זריקת הדם פסולה היתה, שהרי הבעלים טמאים היו באותה שעה ונדרים לפסח שני, והרי זו זריקה על קרבן שאין לו בעלים, דְּבָרֵי הַכֵּל – הכל מודים שִׁיִּרְשָׁה הַקָּרְבָן מִיָּד, ואפילו תנא קמא אינו מצריכו 'עֵיבוֹר צוֹרֵה', לפי שזריקה פסולה היא 'פסול הגוף' ולא 'פסול בעלים'.

הגמרא מקשה על דברי רב יוסף במרייתא: מִיִּתְיָבִי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, זֶה הַכֵּל, כֵּל קָרְבָן שְׁפָסוּלוֹ כְּגוֹפוֹ – שפסול ב'פסול הגוף', דהיינו פסול ודאי שהוא בבשר עצמו, כגון פיגול, נותר, טמא ויוצא, ויִשְׂרָף מִיָּד, וכל קרבן שפסולו בְּדָם, כגון שנטמא הדם או נשפך, וכן קרבן שפסולו בְּבָעָלִים, דהיינו, שנטמאו הבעלים או שמתו, ישהה עד שֶׁתְּעֹבֵר צוֹרֵת, ולאחר מכן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרִיפָה. מדייקת הגמרא: קִתְּנִי – שנינו בברייתא, פסול בְּבָעָלִים דְּוִקְיָא (ובעין דפסול דָּם, שהרי נשנו יחידי, וממילא יש לדמות זה לזה, מִה דָּם – כשם שפסול דָּם הוא לִפְנֵי וְרִיקָה, שהרי לאחר זריקה שוב אין הדם נפסל, אֵף פסול בְּבָעָלִים שְׁעוֹסְקָת בּו הברייתא, הוא אפילו כשנטמאו הבעלים לִפְנֵי וְרִיקָה, וגם באופן כזה עומד הקרבן 'עֵיבוֹר צוֹרֵה', והרי זה שלא כדברי רב יוסף, הסובר שאם נטמאו הבעלים קודם זריקה מודים הכל שישרף הקרבן מיד.

ומזמנת קושיא זו מביאה הגמרא את דברי רב יוסף באופן אחר: אֲלֵא אִי אִיתְּמַר הָבִי אִיתְּמַר – אלא מימרא זו שנאמרה בשם רב יוסף בעל כרחך כך נאמרה. מְחִלֻקָת תנא קמא ורבי יוחנן בן ברוקה במשנה, לגבי קרבן שנטמאו בעליו אם ישרף מיד או טעון 'עֵיבוֹר צוֹרֵה', הֵיא בְּשִׁנְמָא הַבְּעָלִים לִפְנֵי וְרִיקָה, דְּלֹא אִיתְּחִיו – שלא היה ראוי הַבְּשָׂר לְאִכְלָה מעולם, שכן זריקה זו פסולה היתה, לפי שלא היו לקרבן בעלים טהורים באותה שעה, דְּהִנּוּ לִיה – שהרי זה בְּפָסוּלוֹ כְּגוֹפוֹ – בקרבן שנפסל בפסול הגוף, ובאופן כזה סובר רבי יוחנן בן ברוקה שיש לשרוף את הקרבן מיד בלא 'עֵיבוֹר צוֹרֵה'. אֲבָל אם נִמְסָא הַבְּעָלִים אַחֵר וְרִיקָה, דְּאִיתְּחִיו – שכבר היה ראוי הַבְּשָׂר לְאִכְלָה, לפי שניתר על ידי זריקה בשירה, דְּבָרֵי הַכֵּל – הכל מודים שְׁפָסוּלוֹ של הקרבן אינו בגופו אלא מִמְסָת דְּבָר אַחֵר, וְכֵצֵא – וצריך 'עֵיבוֹר צוֹרֵה', ואפילו לדעת רבי יוחנן בן ברוקה. הגמרא מביאה דעה החולקת על רב יוסף: וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, אֵף

או שֶׁנִּשְׁפָּח דְּמָה קודם הזריקה, או שִׁנְאָה דְּמָה חוץ לְקַלְעִים, דְּקִיָּא לֹן – שכלל הוא בדינו בכל פסולים אלו שדין הקרבן בְּשָׂרֵיהֶּ, כְּגוֹן – מניין יש ללמוד זאת, הרי אין להוכיח מן המקראות שהובאו לעיל אלא לענין פסולי 'טמא' ו'יוצא'.

ומזמנת קושיות אלו מביאה הגמרא מקור אחר לכך שפסולי קדשים דינם בשריפה: אלא נִפְקָא לֹן – לומדים אנו דין זה מְדַרְבֵּי שְׁמֵעוֹן, דְּתִנָּא בברייתא, רַבִּי שְׁמֵעוֹן אֹמֵר, נאמר בכתוב (ויקרא ו ב) וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה אֶל אֱהָל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקִדְשׁ לֹא תֵאָכֵל בְּשָׂרָהּ, לִימֹד מִקְרָא זֶה עַל חֲטָאת פְּסוּלָה שְׂרִיפָתָהּ בְּקִדְשׁ – בעזרה. אֵין לִי – ועדיין אין אני יודע ממקרא זה, אֲלֵא וזו ו-חטאת) בְּכֹל, שֶׁאֵר פְּסוּלֵי קִרְבָּנוֹת שֶׁל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וְפְסוּלֵי אִמְוִרֵי קִדְשִׁים קָלִים, כְּגוֹן שאף הם בשריפה, תִּלְמֹד לֹמֵר – לכך מלמדנו הכתוב ואומר ('וְכָל') בְּקִדְשׁ בְּשָׂר הַשְּׂרָף, ומתיבת ו'כל' יש לרבות כל פסולים אלו שדינם בשריפה.

שבה הגמרא ומקשה: אֲשַׁכְּחֵן – מצינו במקרא זה מקור לכך שֶׁנִּשְׂרָף קִדְשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ דינם בשריפה, אך פסולי קִדְשִׁים קָלִים כְּגוֹן – מנין לנו שאף הם דינם בשריפה.

ומזמנת קושיא זו מסיקה הגמרא: אֲלֵא בהכרח צריך לומר, שדין זה שֶׁכָּל פְּסוּלֵי בְּקִדְשׁ – כל קרבן שנפסל, דינו בְּשָׂרֵיהֶּ, לֹא שְׁנָא ו-בין קִדְשִׁים קָלִים, וְלֹא שְׁנָא ו-ובין קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, אינו נלמד מן המקראות, אלא אֲמַר אֲמַרִי לָהּ – כך קיבלו חכמים שנאמרה הלכה למשה מסיני, וְחֲטָאת דְּאִתְּחִין שנשרפה בשמיני למילואים, לא הוצרך הכתוב להשמיענו בה דין שריפה, אלא נטק כן משום שְׁמֵעָשָׂה שְׁהִיהָ כָּךְ הִיָּה – שכן שאל משה וכך השיב לו אהרן.

הגמרא מבררת את שיטת הסובר שכל פסולי קדשים טעונים 'עֵיבוֹר צוֹרֵה': וְלִתְנָא דְּבִי רַבָּה בַר אֲבָהוּ – לשיטת התנא שושנית הברייתא שלו בבית מדרשו של רבה בר אבבה, דְּאֲמַר שְׁאִפִּילוּ פִּיגוּל ו-קרבן שחשב עליו לאוכלו או להקטירו או לזרוק דמו 'חוץ לזמנ' – שהוא פסול הגוף, ופסולו חמור, ומדאורייתא הוא פסול, מכל מקום הוא מְעוֹן 'עֵיבוֹר צוֹרֵה', דהיינו, שאסור לשרופו מיד, אלא יש להשהותו עד שתעובר צוֹרֵת, מִנָּא לֹן – ומנין הוא לומד דין זה, לִיָּה – פשוט הדבר שהוא לומד גזירה שוה 'עוֹן עוֹן' מִנּוֹתֵי בשר קרבן שנותר אחר סוף זמן אכילתו ונפסל, שכן בין פִּיגוּל ובין בנותר נאמרה חִיבַת 'עוֹן', ולפיכך לומד הוא את דינם זה מזה, כשם ש'נותר' היה לו 'עֵיבוֹר צוֹרֵה', שהרי עד שנפסל, כך הפיגול טעון 'עֵיבוֹר צוֹרֵה'. ועל כך יש לתמוה, מדוע ללמוד מנותר, וְנִילָף – שילמד גזירה שוה 'עוֹן עוֹן' מִחֲטָאת דְּאִתְּחִין, שאף בה נאמר 'עוֹן', שכשם שחטאת אהרן נשרפה מיד, כך הפיגול ישרף מיד.

מתרצת הגמרא: אֲמַר לָךְ – יכול תנא זה לתרץ לך כך, חֲטָאת דְּאִתְּחִין כִּי הָיָא מְנֻנָא – פסול כזה כמו שהיה בחטאת אהרן, דהיינו, פסול אנינות או טומאה, נְמִי 'עֵיבוֹר צוֹרֵה' לְדוֹרוֹת כְּעֵאָ – אף הוא צריך 'עֵיבוֹר צוֹרֵה' אם אירע כן בדורות הבאים, וְהָתָם – ושם, בחטאת שנשרפה על ידי אהרן ובניו, הוֹרָאָה שְׁעָה הִיָּתָה זו לשורפה מיד, ולפיכך אין ללמוד משם לענין פיגול שישרף מיד.

הגמרא שבה לדון בענין המקור לכך שפסולי הקודש דינם בשריפה: הַשְּׂרָפָה דְּאִמְרִין – עתה לאחר שאמרנו, שדין זה שֶׁכָּל פְּסוּלֵי בְּקִדְשׁ – קרבנות שנפסלו, דינם בְּשָׂרֵיהֶּ, לֹא שְׁנָא ו-בין פסולים דְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים, וְלֹא שְׁנָא ו-ובין פסולים של קִדְשִׁים קָלִים, אינו נלמד מן המקראות, אלא אֲמַר אֲמַרִי לָהּ – הלכה היא למשה מסיני, אם כן, מקרא זה 'בְּקִדְשׁ בְּשָׂר הַשְּׂרָף', שממנו דרש רבי שמעון דין שריפת קדשים, לָמָּה לִי – למה הוצרך.

מבארת הגמרא: הָהוּא מְכַעֵי לִיה – מקרא זה הוצרך לרבי שמעון ללמד שְׂרִיפָתָהּ של החטאת בְּקִדְשׁ – בעזרה.

שבה הגמרא ומבררת: ומקרא זה שנאמר לגבי קדשים קלים שנטמאו (ויקרא י ט) וְהַבְּשָׂר אֲשֶׁר יֵנַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּשָׂר יִשְׂרָאֵל, המלמד שקדשים שנטמאו דינם בשריפה, לָמָּה לִי – למה הוצרך, הרי למדים אנו מהלכה למשה מסיני שכל פסולי קדשים דינם בשריפה.

הגמרא מבאיה תנא נוסף שסובר כדעת רבי יוחנן בן ברוקה: רַבָּה
 מוֹסִיף אַף אַת רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי, שגם הוא סובר שקרבן הנפסל
 ב'פסול בעלים' נשרף מיד בלא 'עיבור צורה'. דִּתְנִינָא בברייתא, רַבִּי
 יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי אָמַר, כָּל הַעֲנִין כּוֹלֵא – כּל מקרא זה (ויקרא ו ב) וְכָל
 חֲטָאֵת אֲשֶׁר יוֹכַח מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל
 בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף, אֵינּוּ מְדַבֵּר בַּחֲטָאֵת הַחִיצוֹנָה שֶׁנִּכְנַס דְּמָה לַפְּנִים, אֱלֵא
 בְּפָרִים הַנִּשְׂרָפִים וּבַשְּׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִין, שֶׁהֵם חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת,
 שֶׁצָּרִיךְ לַחֲכִנֵּס אֶת דָּמָם וּלְזוּרְקוֹ בְּהִיכֵל, וְבֵא מִקְרָא לְלַמּוֹד
 שֶׁאֵם נִפְסְלוּ יֵשׁ לְשִׂרְוֹף אֶת פְּסוּלֵיהֶן אֲבִית הַבְּרִיָּה – בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁלֹּא
 כִּדִּין פְּרִים וְשִׂעִירִים כְּשֵׁרִים שֶׁנִּשְׂרָפִים חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת. וְעוֹד בֹּא
 הַכְּתוּב לֵיתָן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲבִיתָהּ שֶׁל פְּרִים וְשִׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים.
 אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי, לְדַבְּרִיךְ, שֶׁמִּקְרָא זֶה עוֹסֵק
 בַּחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ, אִם כֵּן, חֲטָאֵת חִיצוֹנָה כְּשִׁירָה שֶׁנִּכְנַס
 דְּמָה לַפְּנִי וְלַפְּנִים, מִנֵּין לָךְ שֶׁהִיא נִפְסֶלֶת בִּכְךָ. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסִי
 הַגִּלְגִּילִי, יֵשׁ לְלַמּוֹד דִּין זֶה מִן הַמִּקְרָא שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֲטָאֵת אַהֲרֹן (ויקרא
 י י) הֵן לֹא הוֹבֵא אֵת דְּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה, שֶׁכָּךְ אָמַר לוֹ מִשָּׁה
 לַאֲהֲרֹן, הִרִי לֹא הוֹבֵא דְמָה שֶׁל חֲטָאֵת זֶה אֶל הַקֹּדֶשׁ, וְכִמוֹ כֵּן
 לַעֲנִינָהּ: הִיתָה וְלֹא יֵצֵאֶה לְחוּץ, וְאִם כֵּן מִדְּעוּ שֶׁרַפְתָּם אוֹתָהּ. מִכָּלֵל
 – וִישׁ לְדִיקָא מִכָּךְ, דְּרַבִּי אִיְהִי – שֶׁאִילוֹ הִיתָה הַחֲטָאֵת יוֹצֵאת
 לְחוּץ, אִי נִמְי עֵייל דְּמָה – אוֹ שֶׁנִּכְנַס דְּמָה לַפְּנִים, הִיָּה דִינָה בַּשְּׂרִיפָה.
 מִתְבָּאֵר מִדְּבַרִּי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי, שִׁישׁ לְלַמּוֹד מִחֲטָאֵת אַהֲרֹן
 לְדוֹרוֹת, שֶׁכָּל חֲטָאֵת חִיצוֹנָה שֶׁהוֹבֵא מִדְּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה
 דִּינָה בַּשְּׂרִיפָה. וּמֵאַחֵר וְחֲטָאֵת אַהֲרֹן נִשְׂרָפָה מִיד בְּלֹא 'עיבור
 צורה', בַּהֲכָרָה שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין אֶף בַּחֲטָאֵת חִיצוֹנָה שֶׁנִּכְנַסָּה לַפְּנִים,
 שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאִין זֶה אֱלֵא 'פְּסוּל דָּם', וְהִרִי זֶה כִּפְסוּל מַחֲמַת דָּבָר
 אַחֵר. שֶׁלֹּא בְּגוֹף הַקֶּרֶבֶן, מִכָּל מְקוֹם שֶׁנִּשְׂרָפָה מִיד בְּלֹא 'עיבור
 צורה'. וִישׁ לְלַמּוֹד מִכָּאֵן אֶף לְפְסוּל בַּעֲלִים, שֶׁדִּינֵיו דּוֹמִים לְפְסוּל
 דָּם, שִׁיסְבּוֹר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי שֶׁאֵם נִטְמָא הַבַּעֲלִים אוֹ שְׁמֹתוֹ יִשְׂרָף
 הַקֶּרֶבֶן מִיד בְּלֹא 'עיבור צורה', וְכִשִּׁיתָה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה
 בַּמִּשְׁנָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעָה הַחוֹלְקָתָה עַל רַבָּה בְּבִיאוֹר שִׁיתָה רַבִּי יוֹסִי
 הַגִּלְגִּילִי: וְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁלֹּא מִנָּה אֶת רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי בְּכָלֵל שִׁיתָם שֶׁל
 רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה, כִּבְּרַ שְׁפִסּוּלֵי דָם וְכִבְּרַ דְּמָא מִלֵּילָא
 הִיא – דְּבַר אֶחָד הוּא, כְּלוֹמֵר, דִּין אֶחָד לָהֶם, שֶׁאֵף פְּסוּל דָּם הוּא
 בְּכָלֵל פְּסוּל הַגּוֹף, וְאִילוֹ פְּסוּל בְּעִלִּים מִלֵּילָא אַחֲרֵיתִי הִיא – דְּבַר
 אַחֵר הוּא, וּלְפִיכָךְ אִי אִפְשָׁר לְלַמּוֹד דִּין פְּסוּל בַּעֲלִים מִפְּסוּל דָּם.
 וְנִמְצָא, שֶׁאֵף שֶׁמִּצִּינוּ לְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי שֶׁסּוֹבֵר שְׁפִסּוּלֵי דָם
 נִשְׂרָפִים מִיד, מִכָּל מְקוֹם יִתְכֵּן שְׁפִסּוּלֵי בַּעֲלִים טְעוּנִים 'עיבור
 צורה' קוֹדֵם שִׁישְׂרָפוּ.

משנה

משנה זו עוסקת בדין בשר ועצמות וגידיים שנותרו מקרבן הפסח,
 ומבארת מתי יש לשורפם: הַעֲצָמוֹת שֶׁל קֶרֶבֶן פֶּסַח שִׁישׁ בְּהֵן מוֹת,
 וְהַגִּידִין, וְהַנּוֹתֵר – בִּשְׂר שֶׁנִּתְעַצְלוּ בְּאִכְלֵיתוֹ וְנִשְׁאָר לֵאחֲרֵי סוּף זִמָּן
 הַאֲכִילָה, יִשְׂרָפוּ בַּשֶּׁשֶּׁה עֶשְׂרֵי בֵּינִסָּה, שֶׁהוּא חוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלֹא
 בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, אֵף שֶׁנִּפְסֵל הַקֶּרֶבֶן כִּבְר בְּבוֹקֵר יוֹם
 חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי. וְאִם הָלַ שֶׁשֶּׁה עֶשְׂרִי לְהִיֹּת בַּשֶּׁשֶּׁה עֶשְׂרִי
 בֵּינִסָּה, לְפִי שֶׁאִין דְּחִין – מִצְוֹת שֶׁרִיפְתָּן אֵינָה דוֹחָה לֹא אֶת הַשֶּׁשֶּׁה
 וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב.

נמרא

הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין לִגְבֵי עֲצָמוֹת שֶׁל קֶרֶבֶנוֹת: אָמַר רַב כּוֹרִי בְּרַ אֲבוּהֵ
 אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲצָמוֹת קְדָשִׁים שֶׁשִּׁישְׂרָפוּ נוֹתֵר, דְּהֵיִינוּ, שֶׁנִּשְׁאָר בְּהֵן
 מוֹת לֵאחֲרֵי סוּף זִמָּן אֲכִילָת הַקֶּדְשִׁים, וְחַל עַל אוֹתוֹ מוֹת דִּין 'נותר',
 עֲצָמוֹת אֵלּוּ מִשְׁמָשׁוֹת אוֹתוֹ, הִרִי הֵן מִמִּטְמֵאִין אֶת הַיָּדִים, כִּדִּין נוֹתֵר
 עֲצָמוֹת – שְׁגוּרָה עֲלֵיו חֲכָמִים שִׁטְמָא הַיָּדִים, הוֹאִיל וְנִשְׂרָפָה הַעֲצָם
 בְּכִסִּים וּמִקּוֹם מוֹשֵׁב לְמוֹת שֶׁהוּא דְּבָר הַמְּסוּר מִשּׁוֹם 'נותר', לְפִיכָךְ
 דִּנִּים אוֹתוֹ כְּמוֹ הַנּוֹתֵר עֲצָמוֹ, לְעֵנֵן דִּין טוֹמְאָת יָדִים.

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף פג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלארש"י

כל הענין כולו – כל פרשה זו: "וכל חטאת אשר יובא מדרמה" (ויקרא ו) דמוקי לה רבנן במסכת זבחים (פב,א), בחטאת החיצונה שהכניס דמה לפנים, והוא פסול שלה, וקאמר רחמנא שישור – פליג רבי יוסי הגלילי ומוקי בחטאת הפנימית. כגון פר העלם דבר של ציבור אשר יובא מדרמה כמצותה אל אהל מועד – לא תאכל, באש תשרף, (ובבשרה) לא איצטרך קרא, דהא כתיב בגופיה (ויקרא ד) "ושרף אותו על עצים" וגו', אלא שאם נפסלה ביוצא ובטומאה – בא הכתוב ללמדך שתשרפנה בבית הבידה, ולא חוץ לשלש מחנות כמצותה, וליתן לא תעשה על אכילתה. אמרו לו חמאת החיצונה שהכניס דמה לפנים מנין לך – שהיא פסולה. אמר להן – מדאמר ליה משה לאחר "הן לא הובא". הא הובא – בת שריפה היא, ושפיר עביד דשריפה לאלתר. ומדליף רבי יוסי הגלילי קדשי דזרות מחטאת דאחר, אלמא סבירא ליה נמי דאם הובא דמה לדורות – בעיא שריפה לאלתר, כי חטאת דאחר, ואף על גב דפסול הדם הוא, דהוי כפסולו מחמת דבר אחר. וקא סלקא דעתך דהוא דהין נמי סבירא ליה בפסול בעלים דלא בעי עיבור צורה, אבל רבנן דלא גמירי מיניה סברי: דורות משעה לא יליפין, ובהדיא הוא דקאמר להו משה דאם הביאו דמה לפנים בעיא שריפה, אבל לדורות בעי קרא אחרינא. וגבי עיבור צורה נמי לא יליפין מינה. ורבי יוחנן – דלא חשב ליה לרבי יוסי הגלילי בהדיהו, אמר לך: נהי דשמעת ליה בפסול דם, דלא בעי עיבור צורה – בפסול בעלים מי שמעת ליה דקאי כרבי יוחנן בן ברוקה? ובשר דהא מילתא היא – והנה ליה פסולו בגופו, כאילו נטמא בשר עצמו. משנה העצמות – שלא יכול לשוברן מפני שנאסרה בו שבירת העצם, ונותר בהן מוח, ודרי הוא נותר וטעון שריפה. וכן גירין – ובגמרא פירי: ניכלינהו. והנותר – בשר פסח שנתעצלו באכילתו וניתותר. בששה עשר – שהוא חולו של מועד. ואף על פי שנפסל בבוקר ראשון – אין רשאי לשורפו ביום טוב, כדמפרש בגמרא. גמרא ששימשו נותר – שנותר בהן מוח חוץ לזמנו, ושימשודו העצמות הללו. מטמאין את הידים – כנותר עצמו, שגורו חכמים שיטמא את הידים. בפרק בתרא (קב,ב), ולקמן בפירקין (פה,א), מיייל לה בגמרא. בפס – כגו, כדמתרגמין סביסיה (שמות ל) מקום מושבו. הני עצמות היכי דמי – דקאמר עיקרן ותחלתן בשריפה. נשדינהו – ישליכם, דלא הצריך הכתוב שריפה אלא בראוי לאכילה וניתותר, כדכתיב (שם יב): "לא תותירו ממנו עד בקר", ואם תותירו – תשרפו. דאית בהו מוח – ומתחלתן לשריפה עומדים, שאסור לשוברן, ועל כרחך נעשין נותר. הילכך חשבי להו באנפי נפשיה, ולא הוו בכלל והנותר דמתניתין. אמרו להבי בעו שריפה – אף העצמות כמוהו עצמו. אלא אי לאו מילתא היא – הרי מכיון שניתותרו ונפסלו אין בהן משום איסור שבידה, דאמרין לקמן: "ועצם לא תשברו בו" – בכשר ולא בפסול. ניתבריהו – ונישקליה למוח ונישרפיה, ולא יפסיד עצים וטורה לשרוף העצמות. קסבר – האי תנא: "בר דכתיב גבי שבידה – לאו למעוטי פסול אתא, אלא אורחיה דקרא הוא, וכשר, ואף פסול במשמע. הפותיר בטהור – וכל שכן בטמא. אין סופג – לקמן בפירקין מפרש טעמא. היתה לו שעת הכושר – כגון נותר – יש בו שבירת העצם. לא היתה לו שעת הכושר – כגון נטמא לפני זריקה – אין בו משום שבירת עצם. ומאן ניהו תנא – דמתניתין, דשאני ליה בהכי לגבי שבירת העצם. כל עצמות – נותר מן הקדשים אין טעונין שריפה, אלא שוברם ומוציא את המוח ושרופו, ומשליך את העצמות. חוין מעצמות הפסח – שאין יכול לשוברן מפני תקלת "עצם לא תשברו בו", לפיכך נשרפים על ידי מוח שבהן. לפה להו שריפה – לעצמות הפסח. שמצאן חלוצין – כולה מתניתין מיתקמא במוצא עצמות חלוצין, כלומר, שבורין, ונחלין מוח מהן. עצמות קדשים – דמותר לשוברן, אמרין: סתמא דמילתא לא אתא מוח דידהו לידי נותר, ומקמיה איסוריהו דניתו לידי נותר חלוצינהו, ואין כאן שימוש נותר. לבתר הכי – דאיפסול חלוצינהו, דתו לית ביה איסור שבידה כרבי שמעון, ויש כאן שימוש נותר.

אמר בשלמא בשר נינהו כו' – ואין להקשות: אי בשר נינהו – ליכלינהו? דלאו בשר גמור הוא שיהא טעמם כטעם בשר. מידה, לענין שריפה בעי למימר דליהו בשר. לא נצרכא אלא לשומנו. קשה: דבריש "גיד הנשה" (חולין פט,א) פריך: וסבר תנא דידן אין בנידין בנותן טעם? והא תנן: ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם – אסור.

ודשחא דילמא הא דקתני אם יש בה בנותן טעם – משום שומנו דגיד הנשה קאמר, דהכא קרי ליה גיד. ושם פירשתי.

ליתן בקר שני לשריפתו – ואם תאמר: אי אסור לשרופו בליל מוצאי יום טוב עד הבקר, היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב? הא על כרחין גזירת הכתוב היא. דהא אפילו בלילה שהוא חול אסור לשרופו! ויש לומר: דכיון דאסור לשרופו בבוקר ראשון – יליפין שפיר דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב. והא דאסור לשרופו בליל מוצאי יום טוב – אין תימה, שכן מצונו בשלמים שאין נאכלים לאור שלשי ואפילו הכי אין נשפין עד היום. כדאמרין בריש מבליחין (א,ג). ולא עולת חול בשבת כו' – משמע הכא דאיברי חול אין קריבין בשבת ולא ביום טוב. וקשה: בדסוף פרק "טרף בקלף" (יומא מו,א) אמר: אברי חול שנתותרו – עושה לון מערכה בפני עצמן וסודרין אפילו בשבת. ואפילו לרב הונא דפליג דהם היינו דאין עושה מערכה בפני עצמן – אבל דברי הכל שודרין על המערכה גדולה, כן צריך לפרש שם. וכן בסוף פרק קמא דשבת (כ,א) דריש: "בכל מושבותיכם אי אתה מבכיר" – למישרי אברים ופדרים הוא דאתא, וזיינו איברי חול שנתותרו. דאברי תמיד של שבת נפקא מ"על עולת התמיד" בריש "אלו דברים" (לעיל טו,א). ודוקא אברי עולת חול ממעת הכא ותיירך רבינו תם ורבינו יצחק בן אשר: דהתם דוקא במשלה בהן האור מיירי, ונעשו כבר לחמו של מבחב – שמתוך שהן לחמו של מבחב הרי הן כקרבן היום ודחו מ"במועד" אפילו בשבת. וללשונא דאסיק נמי התם דוקא בפסולין, אי משלה בהן האור – אין, אי לא – לא. לאו למעוטי כשירין אתא, אלא הכי קאמר: דלא איצטריך בכשירין לאשמעינן במשלה בהן האור. ומידה, אף בכשירין לא שריא אלא במשלה בהן האור, ורבינו יצחק בן אשר מסופק בשאר קרבנות דלאו תמיד ומשלה בהן האור, אי נעשו לחמו של מבחב למישרינהו בשבת. דדילמא דוקא בתמיד מהני האי טעמא דשם תמיד דוחה שבת. ואם תאמר: דביומא (מו,א) דריש לה מ"במועד" ובפרק קמא דשבת (כ,א) דריש מ"בכל מושבותיכם! ויש לומר: דקרא ד"בכל מושבותיכם" גלי על "במועד" דאירי אפילו באיברים ופדרים של חול. והא דלא נקט ביומא קרא ד"כל מושבותיכם" דהויא עיקר דרשה – משום דניחא ליה למנקט דרשה ד"מועד" דשייכא אף גבי טומאה, ובכל הקרבנות.

הירך, וחיבין עליו – מלקות. חיצון – זה גיד קצר הניתן בסוף השופי לרחבו. וחיצון קרי ליה על שם שהוא מוטל לצד חיצון של ירך, צד הרואה את האויר הסמוך לבשר, שמובלע בבשר. אסור – מדרבנן, ואין חיבין עליו – כדמפרש טעמא דהתם: "אשר על כף הירך" – ההוא דפשיט בבוליה ירך, וזיינו פנימי, אבל חיצון – לא. ובההוא קאמר תנא דידן דתחלתו אינו נאכל משום איסור דרבנן, וטען שריפה דחיל עליה שם נותר, דחוי מדאורייתא. נתי עשה – ד"באש תשרפו". ונידחי לא תעשה – דמלאכת יום טוב. שאין תלמוד לומר עד בוקר – בתרא, דהא כבר כתיב קמא. ולא עולת חול ביום טוב – אלא: אפילו הקטר עולה אינו דוחה יום טוב. וכל שכן שריפת פסול שלה. ופסח קרבן של חול הוא, דוריקת דמו בארבעה עשר, ואין יכול להקטירו בלילה. והא דכתיב: "לא ילין לבקר", דמשמע הא כל הלילה ילין – הא אוקמנא בארבעה עשר שחל להיות בשבת, בפרק "תמיד נשחט" (נט,ב). והא ואלא מכשיריו – היכולין ליעשות במעוד יום.

שמצאן צבורין צבורין – ובדק עליונים ומצאן חלוצין. עצמות קדשים – לא בעו למיבדק תחתונים, אבל עצמות פסח בעו למיבדק כולוהו. ובהא פליג רב וביד אדרב נחמן, דאי מצאן חלוצין – לא חמיר שימוש נותר כולי האי להצריכו שריפה מספק, ולומר בתר אסוריהו חלוצינהו. כל הנידון בשר – הרי הן בבשר, ונימנן עליהן בפסח, ויוצא ידי חובתו. חוץ מגידי צואר – שהוא אצל הרוב,

וקשה, ועץ בעלמא הוא. הני גידין – דקאמר עיקרן ותחלתן לשריפה, היכי דמי? ואי דאיתור – על ידי שנתעצלו באבילתן – היינו נותר. אלא פשיטא מגידי צואר – קאמר, ומשום שאין נאכלין מחמת קשיין מני להו בהדי עצמות. וקאמר דעיקרן לשריפה, דמסתמא לא אכיל להו. אי אמרת בשלמא בשר נינהו – ואי אכיל להו נפיק בהו – אמטו להכי בעי שריפה כו'. לא נצרכא אלא לגיד הנשה כו' – לעולם גיד נותר לאו בשר נינהו, ושאר גידים גמור ורואי לאכילה. ומתניתין דמשמע דיש גידים שהן בשר ליטען שריפה, וסתמן אין נאכלין דקאמר ישרפו בששה עשר – בגיד הנשה, שהוא רך וכשר לאכילה. לרבי יהודה – דאמר: אין נוהג אלא באחת, ולא ידעין בהי מניניהו. דהלכך: מתחלה עומד אותו של דיתר לשריפה, משום דלא ידע ליה דליכליה. ופרכינן: תיפשוט מיהא דמספקא ליה לרבי יהודה בהי נהיג, דהא מילתא איבעיא לן בפרק "גיד הנשה" (חולין צב,ג). דקתני, רבי יהודה אומר: אין נוהג אלא באחת, ודדעת מכרעת של ימין. ואיבעיא לן מיפשוט ליה לרבי יהודה דשל ימין, ומאי דעת דקא אמר – דעת תורה, כדמפרש התם: "הירך – המיומנת שבירך. או דילמא: ספוקי מספקא ליה, ומאי דעת – דעת נוטה, כלומר, מסתברא הכי. תיפשוט ממתניתין. מדקא אמר תחלתו לשריפה – ודאי מספקא ליה, דהלכך שריפה בעו תריוהי, דאכל חו' וחד אמר: האי דהיתירא הוה, והרי הוא נותר. ומתחלתו לא היה יכול לאוכלו – שמא זהו של איסור. דאי פשיטא ליה – אמאי תחלתו לשריפה? דהיתירא – ניכליה, דאיסורא – נשדייה. לעולם פשיטא ליה דשל ימין – ומתניתין דלא מצי אכיל ליה ומצריך ליה שריפה – כשנתערבו לאחר מכאן, בשוהבין לאו דוקא, דודאי מתחלתו חוכר, דאין לך אדם שאינו מכיר בין צד ימין לצד שמאל. רב אשי אמר – מתניתין בשומנו של גיד קאמר, דמותר מן התורה ונהגו איסור בו. הלכך, תחלתו לשריפה. דכיון דמן התורה מותר – חל איסור נותר עליו. ובכלל נותר לא חשיב ליה, דהאי על כרחו מתחלתו לכך עומד.

ואיצטריך למיתנייה באנפי נפשיה, ולאשמעינן דאסור לאוכלו. שני גידין הן – בירך. פנימי הסמוך לעצם – זה גיד הגדול המתוח על פני כל אורך הירך. ופנימי קרי ליה – שהוא בצד פנימי של ירך, צד הרואה את הירך השנית. וספוקי לעצם – עצם הקולית התוחב בבוקא דאטמא, וגם יוצא מבוקא דאטמא ונמתח אצל אותו עצם על פני כל אורך הירך, וחיצון קרי ליה על שם שהוא מוטל לצד חיצון של ירך, צד הרואה את האויר הסמוך לבשר, שמובלע בבשר. אסור – מדרבנן, ואין חיבין עליו – כדמפרש טעמא דהתם: "אשר על כף הירך" – ההוא דפשיט בבוליה ירך, וזיינו פנימי, אבל חיצון – לא. ובההוא קאמר תנא דידן דתחלתו אינו נאכל משום איסור דרבנן, וטען שריפה דחיל עליה שם נותר, דחוי מדאורייתא. נתי עשה – ד"באש תשרפו". ונידחי לא תעשה – דמלאכת יום טוב. שאין תלמוד לומר עד בוקר – בתרא, דהא כבר כתיב קמא. ולא עולת חול ביום טוב – אלא: אפילו הקטר עולה אינו דוחה יום טוב. וכל שכן שריפת פסול שלה. ופסח קרבן של חול הוא, דוריקת דמו בארבעה עשר, ואין יכול להקטירו בלילה. והא דכתיב: "לא ילין לבקר", דמשמע הא כל הלילה ילין – הא אוקמנא בארבעה עשר שחל להיות בשבת, בפרק "תמיד נשחט" (נט,ב). והא ואלא מכשיריו – היכולין ליעשות במעוד יום.

פסחים דף פג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלג

דהיינו, שאמנם דעתו נוטה לומר שכוונת התורה היתה לאסור את
של ימין, אך מכל מקום אין הדבר יוצא מידי ספק. ולפי המבואר
בדברי המשנה, תפשוט דפפון קספא ליה – שעדיין יש ספק
לרבי יהודה איזה גיד אסרה התורה, ולפיכך שניהם עומדים
מתחילתם לשריפה, דאי מיפשיט פשיטא ליה – שאם תאמר
שפשוט לו שכוונת התורה לאסור את של ימין, אם כן, אין צריך
לשרוף אפילו אחד מן הגידים, אלא תהיא דהיתר נגילה – אותו
של היתר, דהיינו גיד הנשה של ירך שמאל, יש לאוכלו, ודאיסורא
נישתייה – ואילו אותו של איסור, דהיינו גיד הנשה של ירך ימין,
יש להשליכו לאשפה, מאחר והוא אסור באכילה מן התורה, ואינו
נידון כחלק מן הקרבן, ולפיה ליה שריפה – ומדוע כתבה המשנה
שצריך לשרוף הגידים.
דוחה הגמרא: אמר רב איקא בר חנינא, אין להוכיח מהמשנה
שנכתב רבי יהודה בענין זה, אלא ניתן לומר שפשוט היה לו שרק
גיד הנשה של ירך ימין אסור באכילה, ומכל מקום ניתן ליישב את
דברי המשנה כשיטתו, שכן ישנו אופן שצריך לשרוף את שני
הגידים מספק, וקנון שהופך ולפסוק נהפך, כלומר, שמתחילה
היו הגידים ניכרים כל אחד במקומו, של ימין אסור ושל שמאל
מותר, אך לאחר שהוציאו נתרעבו שניהם יחדיו, ומעתה אין
ידוע איזה מותר ואיזה אסור, ולפיכך יש לשרוף את שניהם מספק,
ועל אופן כזה אמרה המשנה שיש גידים שעומדים מתחילתם
לשריפה.
הגמרא מביאה פירושים נוספים בביאור ענין 'גידים' הנזכר
במשנה: רב אשי אמר, לא נצרכא – לא הוצרכה המשנה
להשמיענו דין גידים לעצמם, אלא לענין שמינו (שומנו) דגיד
הנשה, דתניא – ששנינו עליו בברייתא, שמינו של גיד הנשה מותר
באכילה מן התורה, וישראל קדושים הם, ועושים סייג לתורה,
ולפיכך נזהרין בו איסור. ונמצא ששומן זה מותר באכילה מן
התורה, ולפיכך אסור להשליכו לאשפה או לשרוף קודם זמן
איסורו, אלא שאסור לאוכלו משום מנהג ישראל, ועל כן צריך
להמתין עד שייעשה 'נותר' וישרף, ועל כך אמרה המשנה שיש
גידים העומדים מתחילתם לשריפה.
רבינא אמר, משנתנו עוסקת בגיד הנשה החיצון, ובדרך יהודה אמר
שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל, שני גידיו הן הנקראים בשם
'גיד הנשה', הגיד הפנימי הפסוק לעצם, אסור באכילה מן התורה,
ותיבין עליו מלכות, ואילו הגיד החיצון הפסוק לבשר, אסור מדברי
חכמים, ואין תיבין עליו מלכות. ונמצא שגיד חיצון זה ראוי
לאכילה מן התורה, ועל כן אסור להשליכו או לשרוף קודם זמן
איסורו, אך חכמים אסורו באכילה, ועל כן צריך להמתין עד
שייעשה 'נותר' וישרף, ועל גיד כזה אמרה המשנה שמתחילתו
לשריפה הוא עומד.
שנינו במשנה: חל ששה עשר וכו' להיות בשבת, ישרפו בשבעה
עשר, לפי שאין דוחין לא את השבת ולא את יום טוב.
הגמרא מקשה על הדין של המשנה: ואמאי – מדוע אין שריפת
קדשים דוחה יום טוב, נתי – תבוא מצות עשה של והנחת ממנו
עד בקר באש תשרפו' (שמות יב יא) וידחי – ותדחה את איסור לא
תעשה של מלאכת יום טוב, שהרי כלל הוא בדינו 'עשה דוחה לא
תעשה'.
מתרצת הגמרא: אמר חזקיה, וכן תני דבי י-שנו ברייתא בבית
מדרשו של חזקיה, אמר קרא – אמר תורה (שם) לא תותירו ממנו
עד בוקר, והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו, ולבאוריה
לתמונה, שאין תלמוד לומר – שלא הוצרך הכתוב לשוב ולומר 'עד
בקר' פעם נוספת, אלא היה לו לומר 'והנותר ממנו באש תשרופו',
מה תלמוד לומר – מה מלמדנו הכתוב בכך שהוא שב ואומר 'עד
בקר', בהכרח כוונתו שיש ליתן לו בקר שני לשריפתו. כלומר, שאף
על פי שהפסח נאסר באכילה כבר מן הבוקר הראשון שאחר
הקרבנות, דהיינו מבוקר יום חמשה עשר בניסן, מכל מקום אין
לשרפו עד הבוקר שלאחריו, דהיינו, בוקר יום ששה עשר בניסן.
ונמצא, שגזירת הכתוב היא שאין שריפת קדשים דוחה יום טוב.

שמיצאן לעצמות אלו כשהן עומדות צבורין צבורין – ערימות
ערימות, ויש מהן חלוצין, דהיינו, שבדק את העצמות העליונות
שבכל ערימה ומצא ששברו אותן והוציאו מהן את המוח, אך אינו
יודע האם גם שאר העצמות שבערימה הן כך, או שיש מהן
שעדיין שלימות. ועל כך אומרת הברייתא, שעצמות שאר קדשים
דאין בהן משום איסור שבירת העצם, יש לתלות דלכולהו היה חלוצין
להו – שודאי הוציא את המוח מכל העצמות קודם זמן האיסור,
ואכילו, ונמצא שעצמות אלו לא שימשו 'נותר',
ולפיכך לא בעי שריפה – אין צריך לבדוק אם יש בהן עצמות
שלימות כדי לשרפן. אבל עצמות הפסח דיש בהן משום איסור
שבירת העצם, יש לחוש דילמא הני דחלוציהו – שמא רק לאלו
העצמות המונחות מלמעלה הוציאו את המוח, ולחנף לא חלוציהו
– אבל לשאר העצמות שבתוך הערימה לא הוציאו, ובעי שריפה
– וצריך לשרפן, ועל כן הוא חייב מפני הספק לבדוק את הערימה
כולה, ואם מוצא עצמות שלימות ישרפן.
הגמרא מביאה מימרא של רב בענין גידים: אמר רב יהודה אמר
רב, כל הנזירין של הבהמה נידונים כבשר, ונימנים עליהם בקרבן
פסח, ויוצאים ידי חובתם בכך, חוץ מגידי הצואר, שהם קשים
ביותר, ודינם כעץ ולא כבשר.
הגמרא מקשה על דברי רב ממשנתנו: תנן – שנינו במשנה,
העצמות והגידים והנותר ישרפו בששה עשר. מבררת הגמרא: הני
– אלו הנזירין שעוסקת בהם המשנה, שעומדים מתחילתם
לשריפה, היכי דמי – באיזה אופן מדובר, אילמא – אם נאמר,
שהמשנה עוסקת בגידי הבהמה הנידונים כבשר, אם כן מדוע יש
לשרפם, נגילניהו – נאכל אותם. ואי דאיתותר – ואם מדובר
שנתעצלו באכילתם ונותרו אחר זמן האיסור, אם כן, מדוע
הוצרכה המשנה להשמיענו דין גידים בפני עצמם, הרי תינו 'נותר'
ששנינו במשנה. אלא פשיטא – פשוט הדבר, שהמשנה עוסקת
בגידי צואר, שאינם נאכלים מחמת קושיין, ולפיכך עומדים הם
מתחילתם לשריפה, שמן הסתם לא יאכלום.
ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להוכיח מהמשנה שלא כדינו של
רב: אי אמרת בשלמא – דברי המשנה מבוארים, אם תאמר שגידי
הצואר בשר נגיהו – נידונים הם כבשר הקרבן, ואם יאכלם יוצא
בהם ידי חובתו, אמטו להכי בעי שריפה – לפיכך צריך לשרפם
לאחר שנותר, כדין כל 'נותר', אלא אי אמרת – אבל אם תאמר
שגידי צואר לאו בשר נגיהו – אינם נידונים כבשר, לפי שהם קשים
ביותר, וכדברי רב, אם כן, למה להו שריפה – מדוע צריך לשרפם,
ישליכם לאשפה ודיו בכך.
מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא, יש ליישב המשנה אף לשיטת רב,
שאכן גידי צואר אינם צריכים שריפה, אלא משליכם לאשפה,
ואילו שאר הגידים דינם כבשר ועומדים לאכילה, ולא נצרכא –
ולא הוצרכה המשנה להשמיענו דין גידים לעצמם, אלא לענין גיד
הנשה, שהוא רך וראוי לאכילה, אף שאסרתו התורה, ומשנתנו
אליבא ו-הולכת בשיטתו דרבי יהודה, דתניא – שכן שנינו
בברייתא, רבי יהודה אומר, גיד הנשה אינו נזהג בשני ירכי הבהמה
אלא רק באתר, ויש להסתפק אם בירך ימין או שמאל, והרעת
מקדעת שכוונת התורה לאסור גיד הנשה של ירך ימין.
כלומר, מאחר וגיד הנשה אסור מן התורה היה מן הדין לזרוקו
מיד לאשפה בלא שריפה, שכן אינו נידון כחלק מן הקרבן. אלא
שדעת רבי יהודה היא שיש להסתפק אם כוונת התורה לאסור גיד
הנשה של ירך ימין או של שמאל, ונמצא שמספק אסור לאכול את
שניהם, אך מכל מקום אסור להשליכם לאשפה, שהרי אחד מהם
הוא בשר כשר של קרבן, ועל גידים אלו אמרה המשנה שעומדים
הם מתחילתם לשריפה.
שואלת הגמרא: ואילמא לפי דבריה אלו, יש לפשוט את הספק
שנסתפקה בו הגמרא במסכת חולין (צ), מה היא כוונת רבי יהודה
באומרו 'והרעת מכרעת של ימין', האם כוונתו שדעת התורה
מכריעה כן, דהיינו, שהיה פשוט לו הדבר שלא אסרה תורה אלא
את גיד הנשה שבירך ימין, או שכוונת רבי יהודה היא 'דעת נוטה',

הגמרא דנה בענין גידים שסופם להתקשות, האם נחשבים כבשר:
 איתמר, גידין שסופן להקשות – גידי צואר שבתחילתם רכים הם
 וראויים לאכילה, ואולם סופם שיתקשו ולא יהיו ראויים לאכילה,
 נחלקו בכך אמוראים, רבי יוחנן אמר, נמנין עליהן בפסח. ריש לקיש
 אמר, אין נמנין עליהן בפסח.
 הגמרא מבארת את טעמם: רבי יוחנן אמר, נמנין עליהן, שלדעתו
 בשר השתא אולין – אנו הולכים וקובעים את דין הגידים על פי
 מצבם כעת, וכיון שעתה הגידים ראויים לאכילה נמנים עליהם.
 וריש לקיש אמר, אין נמנין עליהן, שלדעתו בשר בשוף אולין –
 הולכים אנו וקובעים את דין הגידים לפי מצבם בעתיד, וכיון
 שסופם להתקשות ולא יהיו ראויים לאכילה, אינם נחשבים בשר
 של קרבן פסח.
 ריש לקיש מקשה על רבי יוחנן מברייתא: איתביה – הקשה ריש
 לקיש לרבי יוחנן, שנינו בברייתא, כל הנאכל בשור הגדול יאכל
 בגדי הרה, ומה הן ראשי הנפחים והסחוסים. מדייק ריש לקיש: הני –
 אלו, ראשי הכנפים והסחוסים, אין – כן, אכל גידין שסופן להקשות,
 לא, כלומר רק ראשי כנפים והסחוסים נאכלים בגדי הרה אבל
 גידים שסופם להתקשות לא, וקשה על רבי יוחנן שאמר שנמנים
 אף על גידים שסופם להתקשות.
 מתרץ רבי יוחנן: אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש, תנא הני – התנא
 נקט כנפים וסחוסים, והוא הדין להנה – לגידים שסופם להתקשות,
 שהרי הני מאי מעמא – מה הטעם שהכנפים והסחוסים נאכלים
 בגדי הרה, משום דהא מתאכלי בשור הגדול בשלקא – שהם
 נאכלים בשור הגדול על ידי שליטה, אם כן הנה נמי – גם גידים
 שסופם להתקשות מתאכלי בשור הגדול בשלקא – נאכלים בשור
 הגדול על ידי שליטה, ולכן אף הם נאכלים בגדי הרה.
 רבי ירמיה מקשה סתירה בדברי רבי יוחנן: אמר ליה רבי ירמיה
 לרבי אבהו, כי אולת לקמיה דרבי אבהו – כאשר תלך ללמוד אצל
 רבי אבהו, רמי ליה – תקשה לו, מי (וכן) אמר רבי יוחנן גידין
 שסופן להקשות נמנין עליהן בפסח, אלמא בשר השתא אולין –
 מוכח שלדעתו אנו דנים לפי מצב הגידים כעת, והא בעא מיניה –
 והרי שאל ממנו ריש לקיש מדרי יוחנן, עור הראש של עגל הרה
 שהוא ראוי לאכילה, מהו שיתמא בטומאת אוכלים, האם כיון
 שעתה כשהעגל רך הוא ראוי לאכילה, יש שם אוכל עליו ונטמא,
 או שמא מאחר וסופו להתקשות אין שם אוכל עליו ואינו נטמא
 בטומאת אוכלים. ואמר לו רבי יוחנן לריש לקיש, אין עורו מטמא
 בטומאת אוכלין. אלמא בשר בשוף אולין – מוכח שלדעתו כיון
 שסופו להתקשות ולא יהיה ראוי לאכילה, אנו קובעים שאף
 מעתה אינו נחשב אוכל ואינו מטמא טומאת אוכלים. ונמצא שיש
 סתירה בדברי רבי יוחנן, שבקרבן פסח בענין גידים שסופם
 להתקשות סובר שדינם נקבע על פי מצבם כעת, ואילו לגבי
 טומאת אוכלים בענין עור הראש של עגל הרה סובר שדינו נקבע
 על פי מצבו בעתיד.
 רבי אבהו מיישב את הסתירה: אמר ליה רבי אבהו לרבי אבהו,
 דרמא לך הא – מי שהקשה לך כן, לא חש לקמחיה – לא שם אל
 לבו מה הוא טוחן חטים או פסולת, כלומר מרבה דברים שאינם
 נכונים, דהא הדר ביה – שהלא חזר בו רבי יוחנן לגבי דריש לקיש
 – במחלוקתו עם ריש לקיש לענין גידים שסופן להתקשות.
 שכשהשיב רבי יוחנן לריש לקיש ואמר שעור הראש של עגל הרה
 אינו מקבל טומאת אוכלים משום שסופו להתקשות, הקשה לו ריש
 לקיש ממשנה בחולין (קכב) שעור הראש של עגל הרה
 דינו כבשר לענין טומאת אוכלין, ואמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש,
 אל תקנימיני – אל תקשה עלי מאותה משנה, שכלשון יחיד אני שונה
 אותה, כלומר משנה זו שאמרה שעור הראש של עגל הרה נידון
 כבשר, דעת יחיד היא, והכמים חולקים עליו וסוברים שאינו נידון
 כבשר, וכפי שאמרתי שאינו מטמא טומאת אוכלים כיון שסופו
 להתקשות. ולפי זה מבואר שרבי יוחנן חזר בו לבסוף והסכים עם
 ריש לקיש שבגידים שסופם להתקשות הולכים אחרי מצבם בעתיד
 ואין נמנים עליהם, שכל מה שחלק עליו בתחילה הוא משום
 שהסתמך על המשנה בחולין לענין עור עגל הרה, שמבואר בה

ולא עשיית ברית מילה שלא בזמנה, דהיינו, לאחר היום השמיני,
 שאינה דוחה יום טוב. וטעם הדבר שהוצרך הכתוב להשמיענו
 זאת, לפי שוליה היה מלמדנו כן היתה זו הלכה הנאמרת בקל וחומר,
 שמילה שלא בזמנה דוחה יום טוב, שהרי דוחה היא איסור צרעת,
 וצרעת דוחה עבודה בבית המקדש, ועבודת בית המקדש דוחה
 שבת ויום טוב, ואם כן קל וחומר הוא שמילה תדחה שבת ויום
 טוב, אפילו אם נעשית שלא בזמנה, ועל כן הוצרך הכתוב
 להשמיענו שאינה דוחה.
 ויש ללמוד מכך, שכל מצוה שאין זמנה עובר אינה דוחה יום טוב,
 ולפיכך אף שריפת קדרים אינה דוחה, שהרי ניתן להשהותה עד
 לאחר החג.
 רב אשי אמר, תיבת 'שבתון' שנאמרה בתורה לגבי שמירה דיום
 טוב, עשה הוא, שכן משמעותה היא שיש לשבות מעשיית
 מלאכה, ונמצא שמלבד איסור 'לא תעשה' שבעשיית מלאכה
 ביום טוב יש בכך גם ביטול 'עשה', ואין עשה של שריפת קדרים
 דוחה את איסור לא תעשה וצוה עשה שנאמרו לגבי יום טוב.

משנה

משנה זו תבאר באלו חלקים הפסח שבקרבן הפסח יוצאים ידי מצות
 אכילת קרבן פסח, ונמנים עליהם, ובאלו אין יוצאים ידי חובה, ואי
 אפשר לימנות עליהם: כל בשר הנאכל בשור הגדול – שור שהגיע
 לסוף גדילתו, וחלק מבשרו מתקשה ואינו ראוי לאכילה, יאכל
 בגדי הרה בן שמונה ימים (ואילן) שהקריבוהו לפסח, שכל מה
 שראוי לאכילה בשור שהגיע לסוף גדילתו, הרי הוא נאכל בחלק
 מן הפסח ונמנים עליו, אבל בשר שבשור הגדול אינו נאכל מחמת
 שהתקשה, אין נמנים עליו בקרבן פסח, אף שעכשיו רך הוא,
 הואיל ועתיד להתקשות.
 וראשי הנפחים – הסחוסים שבראש עצמות הכתפיים, והסחוסים –
 שאר סחוסים שבבמה, אף הם נאכלים בגדי הרה.

גמרא

הגמרא מבארת את דברי המשנה בענין ראשי הכנפים והסחוסים:
 רבה רמי – רבה הקשה סתירה בדברי המשנה, הנה במשנתנו, כל
 הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרה, ומשמע שמה שאינו נאכל
 בשור הגדול לא יאכל. אימא סיפא – אמור ולמד את הסיפא של
 המשנה, ראשי הנפחים והסחוסים נאכלים בגדי הרה ונמנים עליהם,
 והא הני לא מתאכלי – והרי אלו אינם נאכלים בשור הגדול, ומדוע
 נמנים עליהם בקרבן פסח.
 מתרץ רבה: אלמא תנאי היא – הרישא והסיפא של משנתנו נשנו על
 ידי שני תנאים, והכי קתני – וכך יש לשנות במשנה, כל הנאכל
 בשור הגדול יאכל בגדי הרה, ושאינו נאכל לא. ויש אומרים, אף
 ראשי הנפחים והסחוסים נאכלים בגדי הרה, ואף שאינם נאכלים
 בשור הגדול לאחר בישול רגיל, אך מאחר שנאכלים על ידי
 שליטה, היינו לאחר בישול זמן רב, נאכלים אף בגדי הרה. ואולם
 כל זה לדעת הירושלמי, אבל לדעת תנא קמא, רק דבר הנאכל
 בשור הגדול בבישול רגיל נאכל בגדי הרה.
 תירוצ נוסף: רבא אמר, מה הן קתני – כוונת המשנה לבאר מה הן
 הדברים הנאכלים בשור הגדול, כלומר הכנפים והסחוסים הובאו
 במשנה כדוגמא לבאר מה הן הדברים הנאכלים בשור הגדול,
 והכי קתני – וכך יש לשנות במשנה, כל הנאכל בשור הגדול בשלקא
 – על ידי שליטה ובישול זמן רב, יאכל בגדי הרה בצלי, ומה הן
 הנאכלים בשור הגדול בשליטה, ראשי הנפחים והסחוסים, ואלו
 נאכלים בגדי הרה בצלי.
 הגמרא מביאה ראיה לרבא מברייתא: תניא בנותיה דרבא – שנינו
 בברייתא כדברי רבא, כל הנאכל בשור הגדול בשלקא, יאכל בגדי
 הרה בצלי, ומה הן הדברים הנאכלים בשור הגדול על ידי
 שליטה, ראשי הנפחים והסחוסים.
 הברייתא מחדשת דבר נוסף: וגידין הריבין שבקרבן פסח, גם כן
 נידונין כבשר ונמנים עליהם.

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף פד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלה רש"י

1 ולא מילה שלא בזמנה בלחור – דאי לא ממעט קרא – אתאי בלחור חומר לדחות ומה צרעת
2 שדוחה את העבודה, ועבודה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה,
3 אפילו במקום בהרת יקוץ בהרתו, שבת שנדחת מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה
4 דוחה? ואתא קרא ומיעטה, דכיון דשלא בזמנה היא, כגון גר שנתגיר וקטן שנאנס אביו
5 ועבר זמנה – נשחיה למחר. וגבי שריפת פסול
6 קדשים נמי כמילה שלא בזמנה, דאפשר
7 לשחיה דמי. שבתון דיום טוב עשה הוא –
8 דמשמע שבות, והוה ליה יום טוב עשה ולא
9 תעשה. **משנה** כל הנאכל בשור הגדול בו –
10 שכבר הוקשה כל מה שעתידי להקשות בו. יאכל
11 בגדי הרך – ראינו לאכילה בפסח בן שמנה
12 ימים. אבל מה שאין נאכל בשור הגדול – אין
13 נמנין עליו בפסח, אף על פי שעכשיו רך הוא
14 עתיד להקשות בסופו. וראשי כנפים והפסחים
15 – שקורין טיברדיש שבראש גף הכתב,
16 אשפרלדן. והסחוסין – שאר הסחוס שבו, כגון:
17 תנך האוזן, והסחוס החזה, והצלעות הקטנות
18 שבסוף השדרה. **גמרא** ויש אומרים אף ראשי
19 כנפים והסחוסין – הוואל ובשור הגדול גופה
20 מתאכלו בשליקא = ביטול יתר. מה הן קתני –
21 והכי קאמר: כל הנאכל בשור הגדול בשליקא,
22 יאכל בגדי הרך צלי. ומה הן – ראשי כנפים
23 והסחוסין. גידין שסופן להקשות – גיד צואר.
24 ובגדי וטלה הן רכים, אבל אם היה מוקץ סופן
25 להיות קשים. רבי יוחנן אומר: בו – וגידים
26 הרכין דקתני בהך ברייתא גידין קשים, לרבי
27 יוחנן משמע ליה דרכין השתא, ולרש לקש
28 משמע ליה בשאר גידים, דרכין לעולם. הני אין
29 – דסלקא דעתך מפרשי מה הן – דוקא
30 קאמר. הני מאי טעמא – פירושא הוא. ומסקנא
31 דתירוצא. עגל הרך – מפרש ב"העור והדוטב",
32 כל זמן שיונק ועור ראשו רך – מוליג אותו
33 ונאכל עמו. מהו שיטמא – טומאת אוכלין. בתר
34 השתא אזלינן ומטמא, או בתר בסוף אזלינן
35 ואינו מטמא. לא חש לקפחיה – למה שהוה
36 טוחן, אם חטין אם פסולת. הא הדר ביה רבי
37 יוחנן – מהא דגידין שסופן להקשות, כדאמר
38 בשיליה "בהמה המקשה" (חולין ע"ז). ופשטין
39 לה מהא ד"העור והדוטב", דכי פשיט ליה רבי
40 יוחנן עלה דההיא אין מטמא, ואתוביה ריש
41 לקש ממתינין ד"העור והדוטב" דקתני: אילו
42 שעורותיהם כבשרן – עור הראש של עגל הדר.
43 אלמא דבתר השתא אזלינן. ואמר ליה רבי
44 יוחנן: אל תקטנינו באותה משנה, שבלשון יחיד
45 אני שונה אותה. אלמא מעיקרא הוה סמיך רבי
46 יוחנן עליה, ופליג בגידין שסופן להקשות,
47 ואידבר דיחידא היא והדר ביה. **משנה** אבל
48 המותר בפסח – אפילו בטחור, והשובר בטמא
49 – אינו לוקה המותר משום "לא תותיר", ולא
50 שובר בטמא משום "לא תשבר". וטעמא מפרש
51 בגמרא. **גמרא** בא הכתוב בו – כל לאו
52 שניתק לעשה אין לוקח עליו, דמשמע זו היא
53 תקנתה: אם תעבור על הלאו – עשה זאת
54 והינצל. ועוד, דלא דמי ללאו דחסימה
55 שהמלקות נסמך לו.

1 לא תשברו בו" – בו" – בפשר ולא בפסול. רבי אומר: "בבית אחד יאכל" ו"עצם לא תשברו בו",
2 כל הראוי לאכילה – יש בו משום שבידת עצם, ושאיין ראוי לאכילה – אין בו משום שבידת
3 עצם. מאי בינייהו? אמר רבי ירמיה: פסח תבא בטומאה איבא בינייהו. למאן דאמר פשר
4 הא

1 ולא מילה שלא בזמנה בלחור – דאי לא ממעט קרא – אתאי בלחור חומר לדחות ומה צרעת
2 שדוחה את העבודה, ועבודה דוחה את השבת – מילה אף שלא בזמנה דוחה אותה,
3 אפילו במקום בהרת יקוץ בהרתו, שבת שנדחת מפני עבודה – אינו דין שתהא מילה
4 דוחה? ואתא קרא ומיעטה, דכיון דשלא בזמנה היא, כגון גר שנתגיר וקטן שנאנס אביו
5 ועבר זמנה – נשחיה למחר. וגבי שריפת פסול
6 קדשים נמי כמילה שלא בזמנה, דאפשר
7 לשחיה דמי. שבתון דיום טוב עשה הוא –
8 דמשמע שבות, והוה ליה יום טוב עשה ולא
9 תעשה. **משנה** כל הנאכל בשור הגדול בו –
10 שכבר הוקשה כל מה שעתידי להקשות בו. יאכל
11 בגדי הרך – ראינו לאכילה בפסח בן שמנה
12 ימים. אבל מה שאין נאכל בשור הגדול – אין
13 נמנין עליו בפסח, אף על פי שעכשיו רך הוא
14 עתיד להקשות בסופו. וראשי כנפים והפסחים
15 – שקורין טיברדיש שבראש גף הכתב,
16 אשפרלדן. והסחוסין – שאר הסחוס שבו, כגון:
17 תנך האוזן, והסחוס החזה, והצלעות הקטנות
18 שבסוף השדרה. **גמרא** ויש אומרים אף ראשי
19 כנפים והסחוסין – הוואל ובשור הגדול גופה
20 מתאכלו בשליקא = ביטול יתר. מה הן קתני –
21 והכי קאמר: כל הנאכל בשור הגדול בשליקא,
22 יאכל בגדי הרך צלי. ומה הן – ראשי כנפים
23 והסחוסין. גידין שסופן להקשות – גיד צואר.
24 ובגדי וטלה הן רכים, אבל אם היה מוקץ סופן
25 להיות קשים. רבי יוחנן אומר: בו – וגידים
26 הרכין דקתני בהך ברייתא גידין קשים, לרבי
27 יוחנן משמע ליה דרכין השתא, ולרש לקש
28 משמע ליה בשאר גידים, דרכין לעולם. הני אין
29 – דסלקא דעתך מפרשי מה הן – דוקא
30 קאמר. הני מאי טעמא – פירושא הוא. ומסקנא
31 דתירוצא. עגל הרך – מפרש ב"העור והדוטב",
32 כל זמן שיונק ועור ראשו רך – מוליג אותו
33 ונאכל עמו. מהו שיטמא – טומאת אוכלין. בתר
34 השתא אזלינן ומטמא, או בתר בסוף אזלינן
35 ואינו מטמא. לא חש לקפחיה – למה שהוה
36 טוחן, אם חטין אם פסולת. הא הדר ביה רבי
37 יוחנן – מהא דגידין שסופן להקשות, כדאמר
38 בשיליה "בהמה המקשה" (חולין ע"ז). ופשטין
39 לה מהא ד"העור והדוטב", דכי פשיט ליה רבי
40 יוחנן עלה דההיא אין מטמא, ואתוביה ריש
41 לקש ממתינין ד"העור והדוטב" דקתני: אילו
42 שעורותיהם כבשרן – עור הראש של עגל הדר.
43 אלמא דבתר השתא אזלינן. ואמר ליה רבי
44 יוחנן: אל תקטנינו באותה משנה, שבלשון יחיד
45 אני שונה אותה. אלמא מעיקרא הוה סמיך רבי
46 יוחנן עליה, ופליג בגידין שסופן להקשות,
47 ואידבר דיחידא היא והדר ביה. **משנה** אבל
48 המותר בפסח – אפילו בטחור, והשובר בטמא
49 – אינו לוקה המותר משום "לא תותיר", ולא
50 שובר בטמא משום "לא תשבר". וטעמא מפרש
51 בגמרא. **גמרא** בא הכתוב בו – כל לאו
52 שניתק לעשה אין לוקח עליו, דמשמע זו היא
53 תקנתה: אם תעבור על הלאו – עשה זאת
54 והינצל. ועוד, דלא דמי ללאו דחסימה
55 שהמלקות נסמך לו.

1 לא תשברו בו" – בו" – בפשר ולא בפסול. רבי אומר: "בבית אחד יאכל" ו"עצם לא תשברו בו",
2 כל הראוי לאכילה – יש בו משום שבידת עצם, ושאיין ראוי לאכילה – אין בו משום שבידת
3 עצם. מאי בינייהו? אמר רבי ירמיה: פסח תבא בטומאה איבא בינייהו. למאן דאמר פשר
4 הא

1 בתר השתא! ויש לומר: שלפי שבעור ראש של עגל הרך יש לו טעם בשר הרבה מגידין. ורבינו יצחק בן אשר אומר: דכיושלמי פריך דריש לקש אריש לקש, ומשני, טעמא דריש לקש
2 מקרא: "ואכלו את הבשר" (שמות יב) – ולא גידין. ובעור הראש של עגל הרך אילו בתר ההשתא, והבא הוי גזירת הכתוב.

היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו מאן דאמר כשר הא כשר הוא – לא משום דרדיש "ב" – בכשר ולא בפסול משמע ליה הכי, דהא ר' שמעון מפרש לעיל מילתיה דתנא קמא דקתני נמי בו בכשר ולא בפסול, וקאמר: אחד זה ואחד זה אין בו משום שבירת עצם. אלא דרב יוסף לא מצי למישבח מידי דאיכא בינייהו אלא היתה לו שעת הכושר ונפסל. **אבר** שיצא מקצתו איכא

בינייהו מאן דאמר כשר כשר – תימא: אמאי חשיב ליה כשר טפי מבר אכילה? הא מה שאינו ראוי לאכילה לאו כשר הוא.
הכי גרסינן **היתה** לו שעת הכושר ונפסל אין בו משום שבירת העצם – ולא גרסינן "ש בר". דאי גרסינן – תישי לרב יוסף, ולא משבחין כארבעה מינייהו. ואית דגרס לעיל במילתיה דרב יוסף: למאן דאמר כשר – לאו כשר הוא, למאן דאמר יאכל – בר אכילה הוא. ולפי זה מיתוקמא גירסת הספרים דגרסו "ש בר", ואין נראה, דבכולהו שמעתין טפי נפיק מאכילה מדנפק מתורת כשרות, כי ההיא דאבר שיצא מקצתו דכשר קרי ליה, ולא בר אכילה הוא.
איתמר אבר שאין עליו כוית בשר במקום זה בו – נראה לרבינו יצחק יצחק ולרבינו יצחק בן אשר: דאליבא דרבי קמפילגי, דקתני בברייתא סתמא: יש בו שיעור אכילה – יש בו משום שבירת העצם. ובפולגות דרבינא ורב אשי קמפילגי. אבל לרבנן ככולי עלמא יש בו משום שבירת עצם. והא דמסיק: אלימא דאין עליו כוית בשר כלל, אמאי יש בו משום שבירת עצם. אף על גב דמצי לאוקומא כרבנן, הואיל ואליבא דרבי קמפילגי, וסבירא להו כרבי – מוקמי למתניתין כוותיה.

אחד

אמר: משום הפסד קדשים, דקא מפסיד ליה בידים, דילמא אכיל נורא ממוח ידיה, מבעוד יום נמי, גזירה מבעוד יום אטו משחשיכה. רב פפא אמר: כל פי הא גזנא פולי עלמא יש בו משום שבירת העצם. מאי טעמא – לאורתא מיהו לאכילה. אלא: באבר שיצא מקצתו קמפילגי. מאן דאמר כשר – הא כשר הוא, ומאן דאמר ראוי לאכילה – הא לאו בר אכילה הוא. דתניא, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אבר שיצא מקצתו ושברו – אין בו משום שבירת העצם. רב ששת בריה דרב אידי אמר: כל פי הא גזנא – דכולי עלמא אין בו משום שבירת העצם, דהאי אבר הא פסול הוא. אלא: שבירת העצם בנא איכא בינייהו. מאן דאמר כשר – הא כשר הוא, ומאן דאמר ראוי לאכילה השתא אינו ראוי לאכילה. רב נחמן בר יצחק אמר: כל פי הא גזנא יש בו משום שבירת העצם. מאי טעמא – דהא חזי לאכילה, דמטוי ליה ואכיל ליה. אלא: שבירת האליה איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, ומאן דאמר ראוי לאכילה, דאליה לגביה סלקא. רב אשי אמר: כל פי הא גזנא ודאי אין בו משום שבירת העצם, דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל. אלא: אבר שאין עליו כוית בשר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, ומאן דאמר ראוי לאכילה, רבינא אמר: כל פי הא גזנא לית ביה משום שבירת העצם, דבעינן שיעור אכילה. אלא: אבר שאין עליו כוית בשר במקום זה, ויש עליו כוית בשר במקום אחר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – בעינן שיעור אכילה במקום שבירה, והא ליכא. תניא בארבעה מינייהו, דתניא, רבי אומר: "בבית אחד יאכל" "ועצם לא תשברו בו". על הכשר הוא חייב ואינו חייב על הפסול, היתה לו שעת הפזיז ונפסל בשעת אכילה – אין בו משום שבירת עצם. יש בו שיעור אכילה – יש בו משום שבירת העצם, ויש בו שיעור אכילה – יש בו משום שבירת העצם, בשעת אכילה – יש בו משום שבירת העצם, שלא בשעת אכילה אין בו משום שבירת עצם. איתמר, אבר שאין עליו כוית בשר במקום זה, ויש עליו כוית בשר במקום אחר. רבי יוחנן אמר: יש בו משום שבירת העצם, רבי שמעון בן לקיש אמר: אין בו משום שבירת עצם. איתבייהו רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: "ועצם לא תשברו בו" – אחד עצם שיש עליו כוית בשר ואחד עצם שאין עליו כוית בשר. מאי "אין עליו כוית בשר"? אלימא דאין עליו כוית בשר כלל – אמאי יש בו משום שבירת העצם? אלא לאו הכי קאמר: אחד עצם שיש עליו כוית בשר במקום זה, ואחד שאין עליו כוית בשר במקום זה ויש עליו כוית בשר במקום אחר, קשנא לרבי שמעון בן לקיש! אמר ליה:

האי פסול הוא – שנעשה בפסול, דטומאה דחיה היא בציבור, אלא שבאן גזירת הכתוב לפסוק בו. האי בר אכילה הוא – כדתנן (לעיל ע"ב) הפסד שבא בטומאה נאכל בטומאה. הא כשר – שנעשו עבודותיו בהכשר. מבעוד יום – שאינו שעת אכילה. נמנין על מוח שבראש – אפילו לא נמנה אלא על המוח יצא. ואין נמנין על מוח הקולית – מפני שאסור לשוברא ולהוציא. אבל מוח

הראש יוכל להוציא ולגוררו בקיסם דרך האף. נתיי גומרתא – גחלת, ונחצי עליה עד שינקב ויוציא מוחו. אלא מאי אית לך למימר – אמאי אין נמנין ויוציא בגחלת. אביי אמר משום פקע – שמו מחמת הגחלת יפקע במקום אחר, ואין זו שריפה אלא שבירה. ורבא אמר משום הפסד קדשים – שמפסיד המוח ושורפו בידים, ומוטב שיפסל מאליו. הכא נמי לענין שבירה מבעוד יום, אף על גב דמדאורייתא שרי – רבנן גזרו אטו משחשיכה. אבר שיצא מקצתו – חזי לחומת ירושלים, וצריך לחתוך את היצא איכא בינייהו. האי נמי כשר – שהרי הפנימי כשר, והרי הוא שוברא ועובר משום "לא תשברו בו". אלא אחרת עד שמוגיע לעצם, וקולף עד שמוגיע לפרק, וחותר, כדתנן במתניתין (לקמן פה"ב). האי לאו בר אכילה הוא – במקום שבירה אינו ראוי לאכילה. אבל אבר שיצא כולו, דהיינו היתה לו שעת הכושר ונפסל – דכולי עלמא אין בו משום שבירה, דהשתא מיהא פסול הוא. אליית השא קריבה עם האימורין, מה שאין כן בשור ועז, כדכתיב (ויקרא ג) "חלבו האליה תמזימה". רבינא אמר – אי ליכא כוית בשר – דכולי עלמא אין בו משום שבירה. אלא באין בו כוית במקום שבירה ויש בו כוית במקום אחר איכא בינייהו. ואינו חייב על הפסול – והשתא מפרש ואזיל די פסול קא ממעט. היתה לו שעת הכושר ונפסל – אין בו משום שבירת העצם גרסינן. ורבי אומר גרסינן ברישא. והיינו כרב יוסף למזבח, למעוטי אליה דכרב נחמן בר יצחק. שלא בשעת אכילה מבעוד יום כדאביי יצחק. דאמר מבעוד יום אתא רבי למעוטי שיעור אכילה במקום שבירה כרבינא. אי נמי: למעוטי אין עליה כוית כרב אשי. אין בו משום שבירת העצם – דבעינן שיעור אכילה במקום שבירה. אמאי יש בו משום שבירת עצם – בין לרבי יוחנן בין לרש לקוש כוית בעינן. במקום זה – במקום שבירה.

לא

כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – הא אינו ראוי לאכילה, דאליה לגביה סלקא. רב אשי אמר: כל פי הא גזנא ודאי אין בו משום שבירת העצם, דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל. אלא: אבר שאין עליו כוית בשר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה, רבינא אמר: כל פי הא גזנא לית ביה משום שבירת העצם, דבעינן שיעור אכילה. אלא: אבר שאין עליו כוית בשר במקום זה, ויש עליו כוית בשר במקום אחר איכא בינייהו. למאן דאמר כשר – הא כשר הוא, למאן דאמר ראוי לאכילה – בעינן שיעור אכילה במקום שבירה, והא ליכא. תניא בארבעה מינייהו, דתניא, רבי אומר: "בבית אחד יאכל" "ועצם לא תשברו בו". על הכשר הוא חייב ואינו חייב על הפסול, היתה לו שעת הפזיז ונפסל בשעת אכילה – אין בו משום שבירת עצם. יש בו שיעור אכילה – יש בו משום שבירת העצם, ויש בו שיעור אכילה – יש בו משום שבירת העצם, בשעת אכילה – יש בו משום שבירת העצם, שלא בשעת אכילה אין בו משום שבירת עצם. איתמר, אבר שאין עליו כוית בשר במקום זה, ויש עליו כוית בשר במקום אחר. רבי יוחנן אמר: יש בו משום שבירת העצם, רבי שמעון בן לקיש אמר: אין בו משום שבירת עצם. איתבייהו רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: "ועצם לא תשברו בו" – אחד עצם שיש עליו כוית בשר ואחד עצם שאין עליו כוית בשר. מאי "אין עליו כוית בשר"? אלימא דאין עליו כוית בשר כלל – אמאי יש בו משום שבירת העצם? אלא לאו הכי קאמר: אחד עצם שיש עליו כוית בשר במקום זה, ואחד שאין עליו כוית בשר במקום זה ויש עליו כוית בשר במקום אחר, קשנא לרבי שמעון בן לקיש! אמר ליה:

לא

פסחים דף פד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלז

ויניחו על עצם הקולית, וְנִקְלָה – ותשרוף הגחלת את העצם עד
שעתשה בו נקב, וְנִפְקָה לְמוֹחַ דִּידָהּ – ויוציאו את מוח העצם
שבתוך הקולית דרך נקב זה, וְנִמְנָה עָלֶיהָ – וימנו עליו ויאכלוהו.
דְּהָא תַנְיָא – שהרי שנינו בברייתא, אֲבָל הַשְׂחִירָה בְּעֶצְמוֹת וְהַמְחִיתָהּ
בְּיָדָיו אֵין בּוֹ אִיסוּר מִשּׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם, דהיינו, שלא אסרה תורה
אלא לשבור העצמות, אך מותר לעשות בהם נקב על ידי שריפה.
וממשיכה הגמרא: אֲלֵא מָא אֵית לָהּ לְמִימָר – מה יש לך לומר
בבדי ליישב קושיא זו, מדוע אכן אין עושים כן, מצינו בזה שני
תיורצים. אֲבִי אֲמַר, שאין לנקב העצם על ידי גחלת, מִשּׁוּם
שחוששים לַפְקַע – שתשבר העצם מעדה השני מומת חום
הגחלת, ובאופן כזה אין כאן שריפה אלא שבירה, ואסורה היא מן
התורה. וְרַבָּא אֲמַר, טעם הדבר שאסור לנקב העצם על ידי גחלת
הוא מִשּׁוּם שחששו חכמים לְהַפְסֵד קְדוּשָׁתָם, דְּקָא מְפָסִיד לֵיה –
שיפסיד את המוח שבתוך העצם בְּיָדָיו, דִּילָמָּה אֲבִיל נִזְרָא מִמוֹחַ
דִּידָהּ – שכן יש לחוש שמא לאחר שתנקב הגחלת את העצם
תאכל האש אף מן המוח עצמו, ולפיכך מוטב להשאירו סגור
בתוך העצם שיפסד מעצמו, ולא להפסיקו בידים. ומתבאר מכאן, על
שאף על פי שמדאורייתא מותר היה לנקב את עצם הקולית על
ידי גחלת ולהוציא המוח שבתוכה, מכל מקום אסרו חכמים
לעשות כן. וממילא אף לענין שבירת העצם מִבְּעוּד יוֹם נִמְי – גם
כן יש לומר שאסרו חכמים לעשות זאת, נִזְרָא מִבְּעוּד יוֹם אֲסוּר
[מִשּׁוּם] מִשְׁחִשְׁבִּיתָהּ. דהיינו, שאם יתרגל האדם לשבור עצם בפסח
מבעוד יום, יש לחוש שיבוא לעשות כן אף לאחר החשיכה.
הגמרא מביאה דעה החולקת על אביי, רַב פָּפָא אֲמַר, כָּל כִּי הָאֵי
נִזְנָא – באופן כזה, ששובר העצם מבעוד יום, כָּל כִּי עֲלֵמָא – הכל
מודים שיש בו אסור מִשּׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם, ואפילו רבי הסובר שלא
אסרה תורה לשבור עצם אלא בקרבן הראוי לאכילה, מָא מְעָמָא
– מה הוא טעם הדבר, מִשּׁוּם דְּלֹאֲדַתָּא מִיָּחוּ – לערב יהיה הקרבן
ראוי לְאִכְלִיָּה, ולפיכך אף מבעוד יום הוא נידון כ'ראוי', אֲלֵא בְּאֲבָר
שִׁינָא מְקַצְתוֹ חוץ לחומת ירושלים, ונפסל אותו החלק היוצא
וצריך לחותכו, קְמִיפְלֵי – בזה נחלקו תנא קמא ורבי, אם יש
באותו חלק שיצא אסור שבירת עצם. מָאן דְּאָמַר – לדעת תנא
קמא, הסובר שאסרה תורה שבירת עצם בקרבן בָּשָׂר, הָא – אבר
זה שיצא מקצתו לחוץ, בָּשָׂר הוּא, שהרי חלקו הפנימי עומד
בכשרותו, ולפיכך יש לאסור שבירת עצם אפילו בחלקו שיצא
לחוץ. וּמָאן דְּאָמַר – ולדעת רבי הסובר שלא אסרה תורה שבירת
עצם אלא בקרבן שהוא ראוי לְאִכְלִיָּה, הָא – אבר זה שיצא
מקצתו לחוץ, לֹא בְּרֵא אִכְלִיָּה הוּא – אינו ראוי לאכילה במקום
השבירה, דהיינו באותו החלק שיצא לחוץ, ולפיכך אינו עובר על
'עצם לא תשברו'.

ומביאה הגמרא דעה הסוברת שמותר לשבור בו עצם: בְּתַנְיָא
בברייתא, רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אֲמַר, אֲבָר
שִׁינָא מְקַצְתוֹ חוץ לחומת ירושלים וְשִׁבְרָהּ, אֵין בּוֹ אִיסוּר מִשּׁוּם
שְׂבִירַת הָעֶצֶם.

הגמרא מביאה דעה החולקת על רב פפא: רַב שִׁשְׁתַּ בְּרִיה דְּרַב אִידִי
אֲמַר, כָּל כִּי הָאֵי נִזְנָא – באופן כזה, שיצא מקצת האבר לחוץ,
דְּכֹלֵי עֲלֵמָא – הכל מודים שאין בו אסור מִשּׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם,
ואפילו תנא קמא הדורש 'בכשר ולא בפסול', דְּהָא אֲבָר – שהרי
אותו החלק של האבר שיצא לחוץ הָא פְּסוּל הוּא, אֲלֵא שְׂבִירַת
הָעֶצֶם בְּנָא' – בשר פסח שלא נצלה כל צרכו, אֲבָא בִּינְיָהוּ – בזה
יש חילוק להלכה בין תנא קמא לרבי. מָאן דְּאָמַר – לדעת תנא
קמא הסובר שאסרה תורה שבירת עצם בקרבן בָּשָׂר, הָא – קרבן
זה שעדיין לא נצלה כל צרכו, בָּשָׂר הוּא, ולפיכך אסור לשבור בו
עצם אפילו קודם גמר צלייתו. וּמָאן דְּאָמַר – אבל לדעת רבי,
הסובר שלא אסרה תורה שבירת עצם אלא בקרבן שהוא ראוי
לְאִכְלִיָּה, הִשְׁתָּא – עכשיו, שעדיין לא נצלה הבשר כל צרכו, אֵינוּ
רָאוּי לְאִכְלִיָּה, ולפיכך לא נאסרה בו שבירת עצם.

הגמרא מביאה דעה החולקת על רב ששת בריה דרב אידִי: רַב
נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק אֲמַר, כָּל כִּי הָאֵי נִזְנָא – באופן כזה, בבשר שלא

הָא – קרבן זה שבא בטומאה פְּסוּל הוּא, ולפיכך לא נאסרה בו
שבירת עצם, אבל לְמָאן דְּאָמַר – לדעת רבי הסובר שאסור
השבירה תלוי באם הקרבן ראוי לְאִכְלִיָּה, הָא – קרבן זה שבא
בטומאה, נִמְי – גם כן ראוי לְאִכְלִיָּה הוּא, ולפיכך נאסרה בו שבירת
עצם.

הגמרא מביאה דעה החולקת על רבי ירמיה, הסובר שנחלקו
התנאים בפסח הבא בטומאה: רַב יוֹסֵף אֲמַר, כִּי הָאֵי נִזְנָא – באופן
כזה, דהיינו פסח שבא בטומאה, דְּכֹלֵי עֲלֵמָא – הכל מודים שאין
בו אסור מִשּׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם, דְּרַבִּי לְאִקְוִי קָא אָמַר – לפי שרבי
בא להקל על דברי תנא קמא ולא להחמיר, שאף הוא מודה
שקרבן פסול אין בו אסור שבירת עצם, וְהָא – וקרבן זה שבא
בטומאה, הָא [הרי] פְּסוּל הוּא, ולפיכך לא נאסרה בו שבירת עצם
לדעת הכל. אֲלֵא קרבן שהיה לו שְׁעַת הַפִּזְשָׁר – שהיה כשר
מתחילה והותר באכילה, וְנִפְסַל לאחר מכן, כגון שיצא הבשר חוץ
למחיצתו, אֲיָכָא בִּינְיָהוּ – בקרבן כזה יש חילוק להלכה בין תנא
קמא לרבי. לְמָאן דְּאָמַר – לדעת תנא קמא הסובר שאסור
השבירה תלוי באם הקרבן בָּשָׂר, הָא – קרבן זה, בָּשָׂר הוּא, שהרי
נעשו עבודותיו בהכשר, ולפיכך נאסרה בו שבירת עצם. אבל
לְמָאן דְּאָמַר – לדעת רבי הסובר שלא אסרה תורה לשבור עצם
אלא בקרבן שהוא ראוי לְאִכְלִיָּה, הָא – קרבן זה, שהיה לו שעת
הכשר, הִשְׁתָּא לֹא רָאוּי לְאִכְלִיָּה הוּא – עכשיו אינו ראוי
לאכילה, שהרי נפסל, ולפיכך אין בו אסור שבירת עצם.

הגמרא מביאה דעה החולקת על רב יוסף: אֲבִי אֲמַר, כֹּלֵי עֲלֵמָא
כָּל כִּי הָאֵי נִזְנָא – באופן כזה, שהיתה לקרבן 'שעת הכושר'
מתחילה ונפסל לאחר מכן, מודים הכל שאין בו אסור מִשּׁוּם
שְׂבִירַת הָעֶצֶם, ואפילו תנא קמא הדורש 'בכשר ולא בפסול', מָא
מְעָמָא – מה הוא טעם הדבר, מִשּׁוּם דְּהִשְׁתָּא מִיָּתָּה – עכשיו, על
כל פנים, הָא [הרי] פְּסוּל הוּא, אֲלֵא דִין שְׂבִירַת הָעֶצֶם בפסח מִבְּעוּד
יוֹם – קודם החשיכה, דהיינו ביום ארבעה עשר בניסן, אֲיָכָא
בִּינְיָהוּ – בזה יש חילוק בין תנא קמא לרבי. לְמָאן דְּאָמַר – לדעת
תנא קמא, הסובר שהתורה ממעטת רק קרבן שאינו בָּשָׂר, הָא –
קרבן פסח מבעוד יום, בָּשָׂר הוּא, ולפיכך נאסרה בו שבירת עצם.
אבל לְמָאן דְּאָמַר – לדעת רבי הסובר שמיעטה התורה כל קרבן
שאינו ראוי לְאִכְלִיָּה, אין לאסור שבירת עצם בפסח מבעוד יום,
שהרי הִשְׁתָּא – עכשיו, לֹא בְּרֵא אִכְלִיָּה הוּא – עדיין אינו ראוי
לאכילה, שאין זמן אכילת הפסח אלא בערב.

הגמרא מקשה על דעת אביי, הסובר שרבי מתיר לשבור עצם
בפסח מבעוד יום: מִיָּתִיב – הקשו בני הישיבה. שנינו בברייתא, רַבִּי
אֲמַר, נִמְנָן עַל מוֹחַ שְׂבִירָא, כלומר, אפילו אם לא נמנה אחד
מבני החבורה על בשר הפסח, אלא רק על המוח שבראש, יצא ידי
חובתו, וְאֵין נִמְנָן עַל מוֹחַ שְׂבִיבִילִית – שבתוך עצם הירך של הید.
מבירת הגמרא: עַל מוֹחַ שְׂבִירָא מָא מְעָמָא – מה הוא טעם הדבר
שנמנים עליו, הרי אסור לשבור את עצם הגולגולת ולהוציאו
מבאת הגמרא, הוּאִיל וְכֹל לְגִזְרָה לְמוֹחַ על ידי קיסם ולהוציאו
דרך האף ולאוכלו. אבל מוח העצם שבקולית אי אפשר להוציאו
בלא לשבורה.

ועתה מפרשת הגמרא כיצד יש להוכיח מברייתא זו שלא כאביי:
וְאֵי סָלָא דְּעָתָה – ואם תעלה על דעתך, ששְׂבִירַת הָעֶצֶם מִבְּעוּד
יוֹם שְׁפִיר דְּמִי – מותרת היא לדעת רבי, אם כן, קולית נִמְי – אף
המוח שבקולית יש דרך להוציאו בדיהר, באופן שנתבַּרְהַ –
ישבור אותו מִבְּעוּד יוֹם, וְנִפְקָה לְמוֹחַ דִּידָהּ – ויוציאו את המוח
שבתוכה, וְנִמְנָן עָלֶיהָ – וימנו מבני החבורה על אותו המוח
ויאכלוהו בערב. אלא בהכרח צריך לומר, שגם רבי מודה
ששבירת עצמות אסורה אפילו מבעוד יום.

מתרצת הגמרא: אֲמַר לָהּ אֲבִי – יכול אביי לתרץ קושיא זו, ולומר
לך כך, וְלִשְׁמִיךְ – ולשיתוך, ששבירת עצם אסורה אף מבעוד
יום, וכי יתיישבו דברי הברייתא, והרי מִשְׁחִשְׁבִּיתָהּ נִמְי – אף לאחר
החשיכה ניתן לשבור את עצם הקולית בהיתר, ולהוציא המוח
שבתוכה, באופן דִּינִייתִי גִּמְרָתָא – יביאו גחלת, וְנִיחוֹת עָלֶיהָ –

עדיין יש איסור תורה בשבירת העצם, מאחר ויש בה כזית בשר
במקום אחר, וכדברי רבי יוחנן.
מביאה הגמרא שני תירוצים על קושיא זו: **אפי' אָמַר**, אכן מעיקר
הדין מותר היה לקלוף מעט מן הבשר ולשבור שם את העצם,
אלא שאסרו חכמים לעשות כן, גזירה **מִשּׁוּם פְּקָע**. דהיינו, שחששו
שמה מחמת מכת השבירה תסדק העצם לאורכה, ותשבר אף
במקום שיש עליו כזית בשר, ונמצא שהוא עובר על איסור תורה.
רַבִּינָא אָמַר, אכן מותר לקלוף מן הבשר ולשבור העצם שם, וטעם
הדבר שהמשנה מצריכה לקלוף הבשר עד הפרק לפי שהיא
עוסקת בְּקוּלִית – עצם הירך של יד הבהמה, שיש בה כזית מוח,
ונמצא, שאף אם יקלף את הבשר מעל מקום השבירה עדיין
יעבור על איסור תורה בשבירתה, ולפיכך אין עצה זו מועילה שם,
אלא צריך לקלוף עד הפרק.
הגמרא עוסקת בדיני 'פיגול' ו'נותר' ו'יוצא': **תַּנּוּ הֵתָם** – שנינו להלן
(קב), **הַפִּיגוּל** – קרבן שנפסל על ידי מחשבתו של הכהן המקריבו,
וְהַנּוֹתֵר – בשר קרבן שנותר לאחר סוף זמן אכילתו, (**וְהַטֵּמֵא**)
מִטְמְאֵי אֵת הַיָּדִים מִדְּרַבְּנָן. כלומר, שגזרו חכמים שכל הנוגע בהם
ידיו טמאות עד הפרק.
ופירשו רב הונא ורב חסדא את טעם הדבר שגזרו חכמים טומאה
זו. **הָד** – אחד מהם **אָמַר**, שהטעם הוא **מִפְּנֵי חֲשָׁד בְּהוֹנָה** – כהנים
החשודים לפגל קרבן אחרים במזיד משום שנאה, ולפיכך גזרו
חכמים שיטמא ה'פיגול' את הידים, כדי שיהא הכהן המפגל צריך
לטרוד להטביל ידיו קודם שיגע בקדשים, ועל ידי כן יפרוש
מלפגל קרבנות. **וְהָד** – ואחד מן האמוראים **אָמַר**, שטעם הדבר
שגזרו חכמים טומאה על הידים הוא **מִפְּנֵי עֲצָלִי בְּהוֹנָה** – כהנים
המתעצלים באכילת קדשים, ועל ידי כן הם נעשים 'נותר'
ונפסלים. ולפיכך גזרו חכמים שיטמא ה'נותר' את הידים, כדי
שיצרכו הכהנים לטרוד בטבילת ידיהם, ומשום כך לא יתעצלו
באכילת הקדשים.
אמנם לא נחלקו האמוראים בטעם גזירת חכמים, אלא כל אחד
מהם ביאר טעם גזירה אחת. **מִרַּבִּי מִתְּנֵי אֲפִיגוּל** – אחד מהם שנה את
דבריו לענין 'פיגול', ו**מִרַּבִּי מִתְּנֵי אֲנוֹתֵר** – והשני שנה דבריו לענין
'נותר'. ומוסיפה הגמרא ומבארת, **מֵאַן דְּמִתְּנֵי אֲפִיגוּל** – זה ששנה
את דבריו לענין הטומאה שגזרו חכמים על 'פיגול', אמר שהוא
מִשּׁוּם חֲשָׁד בְּהוֹנָה – כהנים החשודים לפגל קרבן משום איבה,
שכן טעם זה שייך רק ב'פיגול' ולא ב'נותר', ו**מֵאַן דְּמִתְּנֵי אֲנוֹתֵר** –
ואילו זה ששנה דבריו לענין הטומאה שגזרו ב'נותר', אמר שטעם
הדבר הוא **מִשּׁוּם עֲצָלִי בְּהוֹנָה** – כהנים המתעצלים באכילת בשר
הקרבנות, שטעם זה שייך רק ב'נותר' ולא ב'פיגול'.
הגמרא מביאה מחלוקת בין האמוראים לענין שיעור ה'פיגול' או
ה'נותר' המקבלים טומאה: **מִרַּבִּי מִתְּנֵי** – אחד מאמוראים אלו (ר-ב)
הונא ורב חסדא] היה שונה, ששיעורו של ה'פיגול' או ה'נותר'
בכדי שיטמא את הידים הוא כזית, ו**מִרַּבִּי מִתְּנֵי** – ואילו השני היה
שונה, ששיעור קבלת הטומאה הוא בכפִּיצָה, אבל בפחות משיעור
זה אינם מטמאים את הידים.
ומבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: **מֵאַן דְּמִתְּנֵי** – זה ששונה
שיעור קבלת הטומאה הוא כזית, סובר ששיעורו של ה'פיגול' או
ה'נותר' לענין טומאת ידים הוא כשיעור **אִיסוּרוֹ** – איסור אכילתו,
שהאוכל כזית 'פיגול' או 'נותר' חייב עליו. ו**מֵאַן דְּמִתְּנֵי** – וזה
ששונה ששיעור קבלת הטומאה הוא בכפִּיצָה, סובר ששיעורו לענין
טומאת ידים הוא **כְּמִוְכָמָתָא** – כשיעור של אוכל לטמא 'טומאת
אוכלין' מן התורה, דהיינו כביצה.
הגמרא מביאה ספק לגבי קרבן שנפסל משום 'יוצא': **אִיכְעָא לְהוּ**
– נסתפקו בני הישיבה, 'יוצא' – קרבן שיצא חוץ למזיחתו ונפסל,
האם נזרו עליו רַבֵּן מוֹכָמֶה – לטמא את הידים, או לא. ומבארת
הגמרא את צדדי הספק. **מִי אֲמַרְיִין** – האם אנו אומרים, שרק לגבי
'נותר' מצינו דְּנִזְרוּ עליו חכמים מוֹכָמֶה, משום דְּמִתְּנֵי לְאִיעֲצוּלִי בִּיה
– שעלולים להתעצל באכילת הקרבן, ולפיכך גזרו חכמים טומאה
על ה'נותר', כדי שידורו באכילת בשר הקרבן בתוך זמנו, ולא

לא – אין כוונת הברייתא כן, אלא הָכִי קָאָמַר – כך כוונתה לומר,
אָחֵד (ובין) **עֲצָם שֵׁשׁ עָלָיו כְּזִית בֶּשֶׂר מִכַּחֲזֵין** – על גבי העצם, ו**אָחֵד**
וּבִין **עֲצָם שְׁאִין עָלָיו כְּזִית בֶּשֶׂר מִכַּחֲזֵין**, ויש עָלָיו כְּזִית בֶּשֶׂר
מִכַּחֲזֵין – בתוך העצם, דהיינו, מוח העצם, בכל ענין יש בו איסור
משום שבירת עצם, ובתנאי שיהא כזית בשר בְּמָקוֹם שְׂבִירָה.
ומביאה הגמרא ראייה מברייתא שאסור לשבור עצם שיש בתוכה
מוח, ואין אומרים שתבוא מצות עשה של אכילת הבשר ותדחה
את איסור שבירת עצם: **וְהֵתִינָא** – ואכן כך שנינו בברייתא, נאמר
במקרא (שמות יב מז) **וְעֲצָם לֹא תִשְׂכְּרוּ בוֹ**, ויש ללמוד מכך שכוונת
התורה לאסור את שבירת כל סוגי העצמות, **אָחֵד** (ובין) **עֲצָם שֵׁשׁ**
בוֹ מוֹחַ, ו**אָחֵד** (ובין) **עֲצָם שְׁאִין בוֹ מוֹחַ**. ומבארת הברייתא: וְכֵן
אֲנִי מְקַיֵּם – כיצד אם כן יתקיימו דברי הכתוב (שם יב ח) **וְאָכְלוּ אֶת**
הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַהִיא, מאחר ואסור לשבור את העצם ולהוציא המוח
שבתוכה ולאוכלו. מבארת הברייתא: מקרא זה יש לקיימו
באכילת הַבֶּשֶׂר שֶׁעַל גְּבִי הָעֲצָם, ולא באכילת המוח שבתוך העצם.
שבה הברייתא ומבארת: או **אִינוּ** – שמה אין לפרש המקרא כן,
אֲלֹא יש לקיים את מצות אכילת הבשר אף בְּבֶשֶׂר הַתּוֹחַ הָעֲצָם,
דהיינו, שצריך לשבור את העצם ולאכול המוח שבתוכה, וְכֵן אֲנִי
מְקַיֵּם – וכיצד אם כן יתקיימו דברי הכתוב **וְעֲצָם לֹא תִשְׂכְּרוּ בוֹ**,
בְּעֲצָם שְׁאִין בוֹ מוֹחַ, אֲבָל בְּעֲצָם שֵׁשׁ בוֹ מוֹחַ שׁוֹכֵר את העצם ואוכל
את המוח, ו**אֲלֹא תִתְּמָה** על כך, שְׂהָרִי יָבֵא 'עֲשֵׂה' של 'אכלו את
הבשר בלילה ההוא', ויִדְּחָה 'לֹא תִעֲשֶׂה' של 'ועצם לא תשברו בו'.
מבארת הברייתא שלומדים מן המקרא שאין לומר כן: כְּשֶׁהָיָה
(– הכתוב) **אֲמַר** (במדבר טו ט) **וְעֲצָם לֹא יִשְׂכְּרוּ בוֹ** בקרבן 'פסח שני',
הנעשה בארבעה עשר באייר, לאלו שלא היו יכולים להקריב
פסח ראשון, **שְׁאִין תִּלְמֹד לֹא־** – שלא הוצרך הכתוב ללמדנו
איסור שבירת עצם ב'פסח שני', שְׂהָרִי כְּכֹךְ אָמַר שם בהמשך
הפסוק **בְּכָל חֶקֶת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ**, דהיינו, שכל דיני 'פסח
ראשון' נוהגים אף ב'פסח שני', ואם כן מדוע הוצרך להשמיענו דין
שבירת עצם, הִנּוּ **אֲמַר** שכוונת התורה ללמדנו שאיסור השבירה
נאמר בכל סוגי העצמות, **אָחֵד** (ובין) **עֲצָם שֵׁשׁ בוֹ מוֹחַ**, ו**אָחֵד**
וּבִין **עֲצָם שְׁאִין בוֹ מוֹחַ**.
ומאחר ולומדים מן המקרא שאיסור שבירת עצם נאמר אף בעצם
שיש בו מוח, בהכרח שמצות אכילת קרבן פסח נאמרה רק בבשר
שעל העצם, אך המוח שבתוך העצם אינו נאכל, ואין אומרים בזה
'עשה דרוחא לא תעשה'.
הגמרא מקשה על שיטת ריש לקיש ממשנה: מִיתֵיבִי – הקשו בני
הישיבה על דברי ריש לקיש, הסובר שאבר שאין בו כזית בשר
במקום שבירה אין בו איסור שבירת עצם. שנינו במשנה (להלן ע"א),
אָבֵר של קרבן פסח, **שִׁינָא מְקַבְּלָתָא** חוץ לחומת ירושלים, ונפסל
אותו החלק שיצא לחוץ, וצריך לחותכו ולהפרידו מן החלק
הכשר שנותר בפנים, אך מאחר שאי אפשר לשבור העצם
באמצעה, משום איסור שבירת עצם בפסח, לפיכך חותך את
הבשר במקום היציאה עד הַקְּקוֹם שְׂמִינֵעַ לְעֲצָם, כדי להפריד בין
הבשר שיצא לחוץ ונפסל לבשר הכשר שבפנים, וְלֵאחֲרַי מִכֵּן קוֹלָף
מעל העצם את הבשר הכשר שנותר בפנים ואוכלו, עַד שְׂמִינֵעַ
לְפָרֵק – למקום שבו מתחברות שתי עצמות, וחותך שם ומפריד בין
העצמות, ומשליך את העצם שיצאה לחוץ.
ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להוכיח מן המשנה שלא כדברי
ריש לקיש: וְאִי אָמַרְתָּ – ואם תאמר, שאֲבָר שְׁאִין עָלָיו כְּזִית בֶּשֶׂר
בְּמָקוֹם זֶה (במקום השבירה) ויש עליו כזית בשר בְּמָקוֹם אַחֵר אִין
בו איסור משום שבירת העצם, אם כן, לָמָּה לִי דְקוֹלָף עַד שְׂמִינֵעַ
לְפָרֵק וחותך – מדוע מצריכה המשנה לקלוף את כל הבשר עד
הפרק שבו מתחברות העצמות, ושם הוא חותך ביניהן, נְקִלָּוּ בִּיה
שְׂוִיתָא וְנִתְבָּרִיה – הרי די בכך שיקלוף מעט מן הבשר, במקום
יציאת האבר לחוץ, וישבור שם את העצם, שמאחר וקילף את
הבשר נמצא שאין עתה שיעור אכילה במקום השבירה, ובאופן
כזה לא אסרה תורה שבירת עצם. אלא בהכרח יש ללמוד מכאן
שאין די בזה שיקלוף מן הבשר במקום השבירה, שמכל מקום

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלט רש"י

לא הכי קאמר בו' – לעולם אכילה במקום שבידה בעינן. ואחד עצם שאין עליו כוית
בשר דקאמר – הכי קאמר: אין עליו בשר מבחוץ ויש בתוכו מוח מבפנים, ובמקום
שבידה, ואשמעינן דאכילת מוח אכילה היא. והתניא – בניהוטא, דאסר לשבר עצם
שבתוכו מוח, ולא אמרינן ליתו עשה ד"ואכלו את הבשר" וידחה את לא תעשה דשבידה.
ומה אני מקיים ואכלו את הבשר בבשר שעל
העצם – אבל מוח לא, דליכא לאוקמה במוח
נמי. ועל ידי גחלת, דלא מצריך ליה קרא
מילתא דאחיבה לידית תקלה, דילמא פקע. שאין
תלמוד לומר – שלא הוצרך ללמוד איסור
שבידה. אבר שיצא מקצתו – וצריך לחתוך את
היוצא. חותך – את הבשר סביב, אינקרניר. עד
שמגיע לעצם וקולף – הבשר שלא יצא. עד
שמגיע לפקע – שמתחברר שם שני עצמות.
וחותך – את הפקע ומשליך את העצם שיצא
מקצתו, ויאכל בשר הנקלה. נקלה כה פורתא –
במקום שבידה סביב. משום פקע – שמא יפקע
וישבר תחת הבשר כשיכסה על מקום הקלות.
בקולית – רדונדיל של היד ידש בו מוח מתוכו
– לא מנחית ליה קליפתא. ממשאין את חידים –
מדרבנן. חד אמר משום חשדי כהונה –
שחשדוין לפגל קרבן משום איבה, גזרו על
הפיגול שיטמא את הידים כדי שיהא זה צריך
להטביל הידי קודם שיגע בקורש, ויטריחוהו. וחד
אמר משום עצלי כהונה – המתעצלים באכילת
קדשים גזרו טומאה על הנותר, כדי להטריחו
עליהם. מר מתני – טעמא דידיה חשדי –
אפיגול ומר מתני טעמא דידיה עצלי – אנותר.
מר מתני – בין פיגול בין נותר בכזית גזזר רבנן
דליטמא. כאיסורו – כשיעור איסור אכילתו
שהוא חזיר עליה, בכזית. כמזמנתו – כשיעור
טומאת אוכלים דאורייתא, בכביצה. הא קא
מיסבי – פנימי מחמת מגעו של יוצא המחבור
לו. ומשני טומאת בית הסתרים היא – כל מגע
חיבור בית הסתרים שאין מקום מגע נראה.
וטומאת בית הסתרים נפקא לן במסכת נדה דלא
מטימא מ"ידידיו לא שטף במים", בפרק "יוצא
דופן" (גמא). דבעינן נגיעה בידים שהן בגולה.
ולרבינא דאמר – בפרק "בהמה המוקשה"
(עגא). לגבי מגע חיבור דאוכלים כמאן דמפרתי
דמו, ולא הוי חיבור, ולא מגע בית הסתרים
מיקרי. דלית ביה כוית – באותו קצת. שיצא
מחבורה לחבורה – לקמיה מפרש לא תעשה
דליה. מאי לאו פהור – מלמטא. ואסור –
לאכול, כשארי חוץ למחיצה דמחיצת פסח
מקום אכילתו היא. ואפילו הכי קתני טהור. לא
פהור ומותר – דלא פסול יוצא אית ביה. אבל
יוצא חוץ למחיצה – לעולם אימא לך דטמא.
חרי זה בלא תעשה – כדאמר בפרק "כל שעה"
(לעיל דא, א) – לא יאכל כי קדש הם" – כל
שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על
אכילתו. אלמא: יוצא חשוי ליה, ואפילו הכי
קתני טהור. כשלמא למאן – דמתני אפיגול
ונותר כביצה – מצי לתרצי דגזזר טומאה נמי
איצטא. והאי דקתני טהור – בדליכא כביצה.
מאי איכא למיפר – מדקתני: האוכל בלא
תעשה – מכלל דאיכא כוית. וריזין הן – שש
רבים, ומזרחים זה את זה מלהרצא, ולא
איצטרך לחאמורי עליונו שלא יבואו ליד
יציאה.

מחבורה

אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח – הכא מזכיר שאינו פשוט קודם, וכן
בפרק "החולץ" (יבמות מא, א): כל הנשים לא ינשאו עד שלשה חדשים אחד בתולות
ואחד אלמנות כו', תנא נמי ברישא בתולות שאינו פשוט. ודיכא דאיכא פלוגתא, או קאי
אקרא דרך לחזקיר פשוט קודם. כהניא דראש השנה (כטב), דתנן, אמר רבי אלעזר: לא
תחקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין אלא ביבנה,
אמרו לו: אחד יבנה כו'. כלומר, כמו שפשוט לך
שתוקעים ביבנה כך כל מקום שיש בית דין. וכן
בבבא קמא (ג, ב): אחד בור אחד שיה מוערה,
דקאי אקרא דכתיב בור. וכן בסוטה (מגא): אחד
הבונה ואחד הלוקח כו'. וכן בפרק קמא דסוכה
(כא, ב) גבי אחת גדולה ואחת קטנה כו'.
כשהוא אומר ועצם לא ישברו בו כסחש שני
כו' – בפרק "דס חטאת" בוכנים (צג, ב) לית
מחבא דאין עשה דוחא לא תעשה בקדשים,
מדכתיב דחמנא גבי פסח: "ועצם לא תשברו בו".
וקשה: דכתיב שפירש עליל בגומרתא דאסור
הכא: הא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה!
ועוד קשה לרבינו שמעון בן אברהם: דהכא
אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא, דהשורף
בעצמות אין בו משום שבידת עצם, וקיימא לן
דהכיא דיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי
לא תעשה! ותירץ רבינו חיים לרבינו שמעון בן
אברהם: דלרבא שפירש עליל בגומרתא דאסור
משום הפסד קדשים, אתי שפיר. **משום** חשדי
כהונה – ואם תאמר: כמו כן לא יחשו לעשות
בטומאתו יש לומר: דאף לרשעים חמירא ליה
טומאה, כדאמרין בימא (גמא): ללמודך
שחמורה עליון טהרת כלים יותר משפיות דמים.
טומאת בית הסתרים היא – ואם תאמר:
התינוק לר' יוסי, אלא לר' מאיר דפליג עליה,
ומייתי לה בפרק "בהמה המוקשה" (חולין עג, ב)
דאית ליה דטמא, מאי איכא למימר? ויש לומר:
דקיימא לן כר' יוסי לגבי ר' מאיר.
ולרבינא דאמר חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי
כו' – ואם תאמר: בלא רבינא, כיון דסלקא דעתך
דאיכא שיעור לטמיון במה שיצא לחוץ הוה מצי
לאקשויי, דמסקינן בפרק "בהמה המוקשה" (שם)
דמודה ר' יוסי בשלש על שלש הבאות מבגד גדול
דבשעת פרישתו מאביו מקבל טומאה מאביו,
וכדי נמי הכא! ויש לומר: דאיכא לאוקמה
בניתוח בכל כוון, וכן משני בפרק "אמרו לו"
(כריתות ט, ב) גבי אבר המודולל באדם טהור.
מיהו, הכא כיון שאינו חותך העצם אלא חותך
סחשו, שנינו שפירש עליל ליתוי בכל כוון.
ויבדולשמי מוקי בחותך ומשליך במעט מעט.
דבני חבורה וריזין הן כי קמבעיא לן יוצא
דקדשים – ואם תאמר: דבפרק "המוצא תפילין"
(עירובין קג, א) משמע איפכא, דקאמר: כהנים
זריזין הן – אמרינן, בני חבורה זריזין הן – לא
אמרינן! ותירץ רבינו יצחק: דלא דמי, דגבי בני
חבורה שייך למגזר טפי שמוא חיתה מלגבי
כהנים. דהא מילתא לא שייכא לפסח כלל, אבל
במדי דשייך לפסח כגון יוצא – וריזין בני
החבורה יותר מכהנים.

הוצאה

טהור. אלמא: לא גזרו רבנן טומאה! לא, טהור ומותר, דיוצא מחבורה לחבורה לאו פיוצא
חוץ למחיצתו דמי, ולא מפסיל. והא קא תני סיפא: האוכל – הרי זה בלא תעשה. כשלמא
למאן דאמר כביצה – דאית ביה כוית ולית ביה כביצה. אלא למאן דאמר כוית, מאי איכא
למימר? אלא: פיוצא בפסח לא מביעיא לן דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא – בני חבורה
זריזין הן, ומותר והורי ביה. אלא: כי קמביעיא לן פיוצא בקדשים מאי? ומוציא בשר פסח
מחבורה

הוצאה כתיב ביה כשבת – פירוש: "אל יצא איש ממקומו" – והיינו אל יוציא, דהא תחומים דרבנן, ואפילו למאן דאמר תחומין דאורייתא – היינו מדשני ולא כתב אל יוציא, אבל לדרידה נמי קרא בהוצאה מיירי, כדמשמע סוף פרק קמא דעירובין (ז.ב.) דתני רבי חייא: לוקין על תחומין דבר תורה. פירוש מ"א יצא, ופריך: לאו שניתן לאזהרת מיתת

בית דין והוא משמע: דלהוצאה נמי אתא. ואם תאמר: דבריש "הורוק" (שבת צ.ב.) דריש הוצאה מ"ויכלא העם מהביא!" ואומר רבינו יצחק: דאיצטרך חד להוצאה דעני וחד להוצאה דבעל הבית, ומשום דהוצאה מלאכה גרוע היא איצטרך למיכתב בתרייהו. ולהכי חשיב להו נמי בריש מסכת שבת (ב.א.) בתרתי, לפי שכתובת בשני מקראות. ומסקי: אבות מאי נידו – יציאות, בשינוי תרתי הויין.

בנגררין אומר רבינו יצחק: דלא דוקא נגררין, אלא שיהיו תוך שלשה לקרקע. דאפילו לרבנן דר' עקיבא דלית להו קלוטה כמו שהונחה דמיא בורק – במעביר תוך שלשה מודו. דהכי אמרינן ב"המציא יין" (שם פ.א.) אמר רבא: הוציא חצי גרוגרת והניחה חזור והוציא חצי אחרת דרך עליה – חייב. ופריך: והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו ומשני: לא קשיא, כאן בורק כאן במעביר. ולא דוקא נקט החם דרך עליה – דהוא הדין שלא דרך עליה תוך שלשה. אלא נקט דרך עליה דהשתא לא צריך שיהא תוך שלשה רק שיהא תוך שלשה גרוגרת מיחייב. ואם תאמר: אבתי היך ראשונים מטמא? הא בשבת לא הויא הוצאה כענין זה, והאיל ואגד הפר ביד האחרונים שבפנים, כדמוכח ב"המציא" (שם צ.א.) ויש לומר: דהכא מיירי שכל הפר חוץ לחומת העזרה, ואפילו למאן דאמר החם אגד כלי שמה אגד – הני מילי כלי שיש לו תוך דאניו חייב אם הוציא מקצתו שעל ידי מה שבפנים יכול להביאו מבפנים, אבל על ידי משיכת המוט לא הוי יכולים האחרונים להביאו אצלו.

וכן לתפלה – פירש בקונטרס: לענין צירוף. ואין נראה דב"אלו נאמרין" (סוטה לה.) משמע סוגיא דגמרא דהלכה כר' יהושע בן לוי, דאמר אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת. ובפרק "כל גזית" (עירובין צ.ב.) משמע טמא דגמרא דמחיצה מפסקת לצירוף, דקאמר: תשעה בקטנה ואחד בגדולה – אין מצטרפין. ולענין שופר ומגילה נמי לא מצית לפרש, דתנן בהדיא בפרק "ראוזה בית דין" (ראש השנה כ.ב.) ושם:

היה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או מגילה – אם כוון לבו יצאו ונראה לרבינו יצחק: דהכא מיירי לענין לענות יחיד קדושה והא שמה רבא מברך, דאין מחיצה מפסקת לר' יהושע בן לוי, ולרבי יהודה מפסקת. כיון דהוי דבר שצריך עשרה. וכי היכי דלא מצטרף – לא נפיק ידי חובת, אבל שופר לא בעי עשרה. לא נתקדשה שער ניקנור – ואם תאמר: אם כן בשערי עזרה גופה ליפלו: כאן – בשער ניקנור, כאן – בשאר שערים! ויש לומר: דמתניתין בפסח קאי, שאינו נפסל אלא חוץ לחומת ירושלים.

החלונות ועובי החומה כלפנים – בפרק שני דשביעות (ט.ב.) פליגי כיצד מהלכים שתי תורות שהיו מקדשין בהם, חד אמר: זו כנגד זו, וחד אמר: זו אחר זו. משמע התם דמבפנים היו מהלכין, דפריך: בשלמא למאן דאמר זו אחר זו – אמטו להכי פנימית נאכלת – שכבר קדשה ראשונה, אלא למאן דאמר כן, ואי מבחוץ היו מהלכין היכי קאמר דקדשה ראשונה חוץ לחומה? והא דקאמר התם למאן דאמר זו כנגד זו, פנימית הך דמקרה לחומה – אף על גב דמבפנים היו מהלכים קרי לה פנימית, שהיא לצד חוץ ירושלים – מפני שהיתה בין בית דין ובין החומה, אי נמי: דמקרה לחומת עזרות קאמר. והא דקתיב הכא שנתקדשה עובי החומה – הקידוש היה תלוי בדעת בית דין, וקדשה שפיר עובי החומה וחלונות, אי נמי: למאן דמסקינן בגמרא עובי החומה בבר שורא – אתי שפיר, ולשם דאי יכולים לילך ולקדש.

מחבורה לחבורה מניין? דתניא: "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה" אין לי אלא מפות לבית, מחבורה לחבורה מניין – תלמוד לומר: "חוצה" – חוץ לאכילתו. אמר רבי אמי: המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שניגף, הוצאה פתח ביה בשפת. מה שבת – עד דעבר עקירה והנחה, אף הכי נמי – עד דעבר עקירה והנחה. מתיב רבי אבא בר ממל: היו סובלים אותן במוטות, הראשונים יצאו חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו – הראשונים מטמאין בגדים והאחרונים אין מטמאין בגדים, והא לא נח! הוא מוסיב לה והוא מפרק לה: בנגררין, משנה אבר שייצא מקצתו חותך עד שמיגע לעצם וקולף עד שמיגע לפרך והותך, ובמקדשין קוצץ בקופיין, שאין בו משום שכיבת העצם, מן האגף ולפנים – כלפנים, מן האגף ולחוץ – כלחוץ, החלונות ועובי החומה כלפנים. נמרא אמר רב יהודה אמר רב: וכן לתפלה. ופליגא דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. הא גופא קשיא: אמרת: מן האגף ולפנים כלפנים. הא אגף עצמו – כלחוץ, אימא סיפא: מן האגף ולחוץ – כלחוץ, הא אגף עצמו – כלפנים! לא קשיא, כאן – בשערי עזרה, כאן – בשערי ירושלים. דאמר רבי שמואל בר רב יצחק: מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים – מפני שמיצורעין מניין תחתיהן בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. ואמר רבי שמואל בר רב יצחק: מפני מה לא נתקדשו שער נקנור – מפני שמיצורעין עומדין שם ומכניסין בהונות ידם. "החלונות ועובי החומה וכו'". אמר רב: גגין ועליות לא נתקדשו. איני? והאמר רב משום רבי חייא: "ביתא פסחא והלילא פקע איגרא". מאי

מחבורה לחבורה מניין? – חבורה של שני פסחים בבית אחד. חוצה – קרא יתירא הוא, למילף חוץ לחבורת אכילתו. תן חוצה – לא גרסין תן. עד שנינו – במקום חבורה האחרת. דעבר ליה עקירה והנחה – כשבת, דבעינן עקירה והנחה, דעד שנינו לא נגמרה מלאכה. וגבי שבת וכל חובי חטאת כתיב "בעשותה" – בעושה את כולה, ולא בעושה

מקצתה (שבת צ.ב.), והאי נמי, אף על גב דלאו בר חטאת הוא – הוצאה כי התם בעינן, היו סובלין אותם במוטות – פרים הנשרפים, כגון פר ושעיר יום הכפורים ופר העלם דבר ופר כהן משיח הנשרפים חוץ לשלש מתנות. וילפינן בסדר יומא בפרק "שני שעירי" (סח.א.): להלן בשאר פרים הנשרפים אתה נותן להם שלש מתנות, וכאן ביום הכפורים אתה נותן להם מתנה אחת! בתמיה. דכתיב: "ויצא אל מחוץ למחנה ושרף" וגו', אלא לומר לך: כיון שיצאו חוץ למחנה אחת – מטמא בגדים, דהא כתיב: "השורף אותה יכבס בגדיו". אלמא, כשיצואין מן העזרה מטמא בגדים שעליהם מיד, ואף על גב דלא נח. והכא הוצאה כתיבא, דכתיב: "והוציא את הפר" וגו', בנגררין – על גבי קרקע, דאיכא הנחה. **משנה** חותך עד שמיגע לעצם – כדפרישית לעיל, ובמקדשים – בשאר קדשים שיצא מהן מקצת אבר. קוצץ – את הויצא בקופיין. מן האגף ולפנים כלפנים – אגף קרי כל מקום הגפת חללת שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו, דהיינו משפת הפנימית של עובי הפתח, עד מקום הנקשה, שקורין רב"ץ. מן האגף ולפנים – דהיינו תוך העזר ממש כלפנים, ואוכלין שם קדשים קלים. מן האגף ולחוץ כלחוץ – דהיינו מקום הנקשה, ואגף עצמו לא ידעינן השתא אי כלפנים אי כלחוץ. ובגמרא מפרש ליה. החלונות – שבהונות ירושלים, ועובי ראש החומה בגובה כלפנים. ואף על גב דבעובי השערים לא אמרן הכי – התם כדמפרש טמא בגמרא, מפני המצורעים. נמרא וכן לתפלה – העומד מן האגף ולפנים מצטרף לעשרה, והעומד חוץ לפתח – אין מצטרף. אינה מפסקת – שאין הפסק לפני המקום, שהכל גלוי וידוע לפניו, ואין סתימה לפניו. אגף עצמו – עובי השער מן הנקשה ולפנים. שערי ירושלים – אגף עצמו כלחוץ, שלא נתקדש עוביין. שערי עזרה – נתקדש עוביין בקדושת עזרה, חוץ משער ניקנור, מפני המצורע שעומד שם בעזרו מחוסר כפורים ומכניס משם בהונותיו לעזרה. מצורע משתלח חוץ לשלש מחנות.

כדאמרינן ב"אלו דברים" (לעיל ט.א.), מפני מה לא נתקדשה שער ניקנור – בקדושת עזרה, והוא שער המזרחית של עזרה. עומדין שם – ביום שמונה ימי ספר, לאחר שנתרפא וגלח וטבל והעריב שמשו בשביעי, ועודנו מחוסר כפורים. ותניא ב"הקומץ" (מנחות כ.א.), מחוסר כפורים שנכנס לעזרה – עונשו כרת, ונפקא לן מ"עוד טומאתו בו", ומכניס ידיו משם לעזרה לתת עליהן מדרם האשם. שאילו מוציא לחוץ היה נפסל ביצא, וביאה במקצת לאו שמה ביאה לעונשו על כך. אי נמי: שמה ביאה, וגוירת הכתוב היא, "והעמיד הבדן המטהר את האיש המטוהר לפני ה'" וגו' (ויקרא יד.), גגין ועליות לא נתקדשו – בין גגי ירושלים בקדושת ירושלים לקדשים קלים, בין גגי לשכות העזרה בקדושת עזרה לקדושת קדשים קדשים. **כויא פסחא** – חבורות גדולות היו נמנין, עד שלא היה הפסח מגיע לכל אחד כי אם כות מן הפסח. והלילא פקע איגרא – לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים, שהיו אומרים ההלל על הפסח, כדתנן לקמן (צ.א.): הראשון טעון הלל על אכילתו.

מאי

שהיתה בין בית דין ובין החומה, אי נמי: דמקרה לחומת עזרות קאמר. והא דקתיב הכא שנתקדשה עובי החומה – הקידוש היה תלוי בדעת בית דין, וקדשה שפיר עובי החומה וחלונות, אי נמי: למאן דמסקינן בגמרא עובי החומה בבר שורא – אתי שפיר, ולשם דאי יכולים לילך ולקדש.

פסחים דף פה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמא

שיצא לחוץ בקופיין – סכין גדולה, שְהָרִי אֵין בּוֹ איסור מִשּׁוּם
שְׂבִירַת הָעֶצֶם.
המשנה מפרשת כיצד יש לדון את מקום הפתח והחלונות ורוחב
חומת ירושלים: העומד בפתחם של שערי חומת ירושלים, מִן
הָאֵנָּה – מצידו הפנימי של הפתח וּלְפָנֶיךָ, נידון כְּלָפִינִים – כעומד
בתוך העיר, ורשאי לאכול שם קדשים קלים, והעומד בפתח
החומה מִן הָאֵנָּה – מצידו החיצוני של הפתח וּלְחוּץ, נידון כְּלָחוּץ
– כעומד מחוץ לעיר.
החלונות שבחומת ירושלים, וְעוֹכֵי ראש החֹמָה, נידונים כְּלָפִינִים –
כתוך העיר.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אם ניתן ללמוד מהמשנה דיני צירוף
לתפילה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן לְתַפִּלָּה. כלומר, כשם ששנינו
במשנתנו לגבי דין העיר ירושלים, שהעומד מן האגף ולפנים נידון
כעומד בתוך העיר, ואילו העומד מן האגף ולחוץ נידון כעומד
חוץ לה, כן הדין אף לענין צירוף עשרה למנין בבית הכנסת,
שאם יש תשעה אנשים בתוך בית הכנסת, והעשירי עומד בפתחו,
אזי אם הוא עומד מן האגף ולפנים מצטרף עמוהם למנין, ואם
עומד מן האגף ולחוץ אינו מצטרף.

וּפְלִיגָא – ובדין זה נחלק רב על מימרא דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, דְאָמַר
רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, אֲפִילוּ מְחִיצָה שֶׁל בְּרוֹל אֵינָה מַפְסַקַת בֵּין יִשְׂרָאֵל
לְאַבְרָהָם שְׁבַשְׁמִימִים. כלומר, שאף אם יש מחיצה המפסקת בין
התשעה שבבית הכנסת לעשירי שבחוץ אין זה מונע מהם
להצטרף יחדיו לתפילה, לפי שאין הפסק וסתימה לפני הקדוש
ברוך הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו.

הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: הָא גּוֹפָא קָשְׁיָא – דברי
המשנה מצד עצמם קשים הם. אָמַרְת – נתבאר במשנה שפתח
החומה מִן הָאֵנָּה ו-מצידו הפנימי של הפתח וּלְפָנֶיךָ דינו כְּלָפִינִים,
ויש לדייק מכך, הָא – אבל הָאֵנָּה ו-רוחב הפתח עֲצָמוּ דינו כְּלָחוּץ,
ועל כך יש להקשות, אֵימָא סִיפָא – אמור את הדין ששנינו בהמשך
דברי המשנה, פתח החומה מִן הָאֵנָּה וּלְחוּץ דינו כְּלָחוּץ, ויש לדייק
מכך, הָא – אבל הָאֵנָּה עֲצָמוּ דינו כְּלָפִינִים.

מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא – אין להקשות סתירה בין הדינים
המבוארים במשנה, לפי שכל דין עוסק במקום אחר. כָּאֵן – הדין
השני עוסק בְּשַׁעְרֵי הָעִירָה, ועל כך אומרת המשנה שרק מן האגף
ולחוץ לא נתקדשו שערי העזרה, אבל רוחב הפתח עצמו נתקדש.
כָּאֵן – הדין הראשון עוסק בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם, ועל כך אומרת המשנה,
שדווקא מן האגף ולפנים נתקדשו שערי העיר, אבל רוחב הפתח
עצמו לא נתקדש.

ומבארת הגמרא את טעם הדבר שלא נתקדש רוחב הפתח של
שערי ירושלים: דְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר רַב יֶזְעָקָה, מִפְּנֵי מָה לֹא
נִתְקַדְּשׁוּ הַפְּתָחִים שֶׁל שַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁמְצוּרָעִין הַיּוֹשֵׁבִים חוּץ
לְעִיר מְגִינִין תַּחְתֵּיהֶן – שוהים תחת רוחב הפתחים, כדי להגן על
עצמם בזמן זריחת החֶמָּה מִפְּנֵי תַּחְתֵּיהֶן, וְכֹמֶן יִירֵדֵת הַנְּשָׁמִים מִפְּנֵי
הַנְּשָׁמִים.

הגמרא מפרשת שאף על פי ששערי העזרה נתקדשו פתחיהם,
מכל מקום אחד מן השערים לא נתקדש: וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בֶּר רַב
יֶזְעָקָה, מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְקַדְּשָׁה שַׁעַר נִקְנוֹר בְּקִדּוּשׁ הָעִירָה, מִפְּנֵי
שֶׁמְצוּרָעִין הַבָּאִים לִטְהוֹר עוֹמְדִין שָׁם בְּתוֹךְ הַפְּתָח, וּמִכַּנְּסִין אֶת
בְּהֵמוֹת יָדָם לְעִזְרָה. כלומר, מאחר וצריך להזות מדם האשם על
תנוך אונם ובוהן ידם ורגלם של המצורעים, אך עדיין מחוסרת
כיפורים הם ואסורים להכנס לעזרה, לפיכך לא קידשו חכמים את
רוחבו של שער ניקנור, כדי שיוכלו לעמוד שם ולהכניס מקצת
גופם לעזרה.

שנינו במשנה: הַחֲלוּנוֹת וְעוֹכֵי הַחֹמָה וכו' כלפנים.
הגמרא מביאה דין לגבי קדושת גגות ועליות שבגזרה ובירושלים:
אָמַר רַב, גִּגִּין ו-גגות ו-עליות ו-חדרים הבנויים בגובה לא נִתְקַדְּשׁוּ
בְּקִדּוּשׁ הַמָּקוֹם שֶׁתַּחְתֵּיהֶם. כלומר, גגות ועליות העיר ירושלים

מְחֻבְּרָה לְחֻבְרָה בבית אחד, מִנֵּין שהוא עובר בלא תעשה, אף
שלא הוציאו מחוץ לבית.

מבארת הגמרא: דִּתְנִינָא – שכן שנינו בברייתא, נאמר בכתוב (שמות
יב מו) לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה, אֵין לִי – אין אני יודע,
אֵלֹא שאסור להוציא את בשר הפסח מִבֵּית לְבֵית, אבל מְחֻבְּרָה
לְחֻבְרָה באותו הבית מִנֵּין שאסור, תִּלְמוּד לֹאִמַר – לכך מלמדנו
הכתוב בתיבת 'חוצה', שאסור להוציאו חוץ לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ, אפילו
באותו הבית.

הגמרא מביאה דין בענין הוצאת בשר פסח מחבורה לחבורה: אָמַר
רַבִּי אֲמִי, הַמּוֹצִיא בָשָׂר פֶּסַח בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר מְחֻבְּרָה
לְחֻבְרָה, אֵינּוּ חַיִּיב מַלְקוֹת עַל הַהוּצָאָה לְבִדְהָ, עַד שֶׁיַּגִּיחַ אֶת הַבָּשָׂר
אֶצֶל הַחֲבֻרָה הָאֲחֵרָה. וטעם הדבר הוא, מאחר ולשון 'חוצה' אֵין
כְּתִיב בִּיה – נאמר לגבי איסור זה, לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר
חוּצָה, לְפִיכָךְ דִּינוֹ כְּשֶׁשָּׂבָת, שאף בה נאמר איסור הוצאה וּמִרְשׁוֹת
לְרְשׁוֹת, מִה – כשם שמצינו בשֶׁשָּׂבָת שאינו חייב על ההוצאה, עַד
דְּעָבָד – עד שעשה גם עֲקִירָה מִרְשׁוֹת אַחַת וְגַם הִנָּחָה בִּרְשׁוֹת
אֲחֵרָה, אָף הֵכָא נִמֵּי – אף באיסור הוצאת בשר הפסח מחבורה
לחבורה אינו חייב על ההוצאה לְבִדְהָ, עַד דְּעָבָד – עד שעשה גם
עֲקִירָה מִחֲבֻרָה אַחֶת, וְגַם הִנָּחָה מִחֲבֻרָה אַחֶת.

הגמרא מקשה על דברי רבי אמי ממשנה: מִתֵּיב ו-הקשהו רַבִּי אֲבָהוּ
בֶּר מִמְלֵי, שנינו במסכת זבחים (קד), לגבי דין פרים הנשרפים חוץ
לשלוש מחנות, הִיוּ סוֹבְלִים אוֹתָן בְּמוֹטוֹת. כלומר, הכהנים היו
מניחים את הפרים הנשרפים על מוטות בעזרה, ונושאים אותם
חוץ לשלוש מחנות, כדי לשורפם שם כמצוותם. והדין בזה,
שהמתעסקים בשריפת הפרים נטמאים בטומאה חמורה לטמא
בגדים שעליהם, כמאמר הכתוב (ויקרא טו כז) וְהִשְׂרַף אֹתָם יָבֵבֶס
בְּגָדָיו, וטומאה זו חלה עליהם משעת יציאתם מהעזרה. ולפיכך,
אם הכהנים הִרְאִשׁוּנִים הַנּוֹשֵׂאִים אֶת הַפְּרִים מְצִידֵם הָאֶחָד שֶׁל
הַמוֹטוֹת יֵצְאוּ כְּבֵר חוּץ לְחֹמַת הָעִירָה, וְאִילוּ הַכַּהֲנִים הַמְּאֻחָרִים
הַנּוֹשֵׂאִים אֶת הַפְּרִים מְצִידֵם הַשֵּׁנִי שֶׁל הַמוֹטוֹת עֲדִידִין לֹא יֵצְאוּ מִן
הָעִירָה, אִזִּי הִרְאִשׁוּנִים מְטַמְּאִין בְּגָדֵיהֶם שֶׁעֲלִיהֶם, וְאִילוּ הַכַּהֲנִים
הַמְּאֻחָרִים עֲדִידִין אֵין מְטַמְּאִין בְּגָדֵיהֶם, עַד שֶׁיֵּצְאוּ אֶף הֵם חוּץ לְעִזְרָה.
ויש לתמונה, לדברי רבי אמי הסובר שכל 'הוצאה' צריך שיהא בה
גם 'עקירה' וגם 'הנחה', מדוע טמאים הכהנים הראשונים שיצאו
כְּבֵר לחוץ, וְהָא לֹא נָח – והרי עדיין לא הניחו את הפר מידיהם,
ונמצא שיש כאן עקירה בלא הנחה, ולגבי פרים הנשרפים מצינו
בתורה לשון הוצאה, שנאמר (ויקרא יב כא) וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל
מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ וגו'.

מתרצת הגמרא: הוּא – רבי אבא בר ממל, מוֹתִיב לָהּ – הקשה
קושיא זו על דברי רבי אמי, וְהוּא עצמו מְפָרֵק לָהּ – השיב על
קושייתו, שהמשנה בזבחים עוסקת בְּאֹפֶן שהפרים נִגְרָדִין על גבי
הקרקע. דהיינו, שאין הכהנים נושאים אותם באויר ושוכן באופן
כזה אינם נטמאים עד שיניחום מידם, אלא הם גוררים אותם על
גבי קרקע, ונמצא שבכל צעד שהם פוסעים עמם יש כאן גם
'עקירה' וגם 'הנחה'.

משנה

משנה זו עוסקת בדין אבר שיצא חוץ למחיצתו, וכן מפרשת כיצד
יש לדון את פתחי השערים שבחומת ירושלים: אָמַר של קרבן פסח
שֶׁיֵּצֵא מִקְצָלוֹ חוּץ לְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, ונפסל אותו החלק היוצא,
וצריך להשרישו מן החלק הכשר שנותר בפנים, אך מאחר ואסור
לשבור עצם בקרבן פסח, לפיכך חוֹתֵךְ בבשר סביב לעצם במקום
יציאת האבר לחוץ, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְעֶצֶם, כדי להפריד בין הבשר
הכשר לפסול, וְלֹאֵחַר מִכֵּן קוֹלֵף אֶת הַבָּשָׂר הַכָּשֵׁר שְׁנוֹתָר עַל
הָעֶצֶם מִבְּפִנֵּים וְאוֹכֵלָה בְּעֶרְבּוֹ, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְפָרֶק – מקום
שמתחברים בו שתי עצמות, וְשֶׁם חוֹתֵךְ בֵּין הָעֲצָמוֹת וּמִפְרִידֵן,
ומשליך את העצם שיצא מקצתה לחוץ.

וּמִבְּמִקְצֵינָן – ובשאר קדשים, חוץ מפסח, שלא נאסרה בהם
שבירת עצם, אם יצא מקצת אבר לחוץ, קוֹצֵץ – חותך את החלק

מבררת הגמרא: מאי – מה היא כוונת מימרא זו, לאו – האם אין
הכוונה דאכלי באיגרא ואמרי באיגרא – שהיו אוכלים את הפסח
בגגות, ואומרים עליו שם את ההלל. ומתבאר מכך שגגות
ירושלים נתקדשו, ומותר לאכול בהם את קרבן הפסח.
מתרצת הגמרא: לא – אין הכוונה שהיו אוכלים את הפסח בגגות,
אלא דאכלי בארעא ואמרי באיגרא – היו אוכלים אותו בקרקע,
ואחר כך היו עולים לגג ואומרים שם את ההלל.
שבה הגמרא ומקשה: איני – וכי כך הוא הדבר, שמותר לאכול
למטה ולעלות לאחר מכן למעלה, וחתנן – והרי שנינו (למקן קיט)
'אין מפטירין אחר הפסח אפיסקין', כלומר, שאין נפטרים
ו-נפדרים מן הסעודה, אחר אכילת הפסח הנאכל לבסוף, על ידי
אפיסקון, ואמר שם רב, שכונת דברי המשנה היא, שלא יצקרו
האוכלים את הפסח ממקומם, וילכו מחבירה אחת לחבירה אחרת,
ונמצא שאין האוכלים בקרקע רשאים לעלות לגג.
מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין להקשות מהמשנה על המימרא
של רב לענין קריאת ההלל בגגות, לפי שאינם עוסקים באותו ענין.
כאן – המשנה להלן עוסקת בפעולת אכילה, שאו אטורים האוכלים
לעקור ממקומם, כאן – רב, שאמר 'היליל פקע איגרא', עוסק
שלא בפעולת אכילה, אלא בשעת קריאת ההלל, שהיא אחר גמר
אכילת קרבן הפסח, ובשעה זו מותרים הם לעלות לגג ולקרות בו
את ההלל.
הגמרא מקשה על דינו של רב ש'גגין ועליות לא נתקדשו'
מברייתא: תא שמע – בוא ושמע ראייה שלא כדברי רב. שנינו
בברייתא, אבא שאול אומר, עליות ו-חדר הבנוי מעל בית קדשי
הקדשים חמורה יותר מבית קדשי הקדשים, שביית קדשי הקדשים
בהן גדול נכנס לו פעם אחת ו-יום אחד בשנה, ביום הכיפורים,
ואילו עליות בית קדשי הקדשים אין נכנסין לה אלא פעם אחת
בשבע – בשבע שנים, ואמרי לה – ויש אומרים, שהיו נכנסים אליה
פעמים בשבע – בשבע שנים, ואמרי לה – ויש אומרים, שהיו
נכנסים אליה רק פעם אחת ביוכל – בחמישים שנה. וטעם הדבר
שהיו נכנסים לשם, לדע מה היא צריכה, כלומר, כדי לבדוק את
חומתה אם צריכה תיקון.
מבואר מדברי הברייתא, שעליות בית קודש הקדשים נתקדשה,
ושלא כדברי רב הסובר ש'גגין ועליות לא נתקדשו'.
מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, מהיכל ניקום ונתיב איניש – וכי
יכול אדם לעמוד ולהקשות על דברי רב ממה שמצינו שנתקדשו
עליותיו של ההיכל, הרי שאני – שונה דינו של ההיכל, דבתיב –
שנאמר בו (דברי הימים א' כח יא) 'ותן דוד לשלמה בנו את תבנית
האולם, ואת בתי, (ואת גזיתיו) וננביו, ועליותיו, וחדריו
הקנינים, ובית הכפורת', דהיינו, שלימד דוד המלך את שלמה בנו
באיזה אופן לבנות את בית המקדש, וציודו לבנות עליות מעל
ההיכל. ונתיב – ונאמר עוד (שם כח יט) 'הכל בכתב מיד ה' עלי
השפיל, כל מלאכות התבנית'. כלומר, שהקדוש ברוך הוא צוה
לדוד לבנות באופן כזה. ולפיכך בעליות אלו מודה רב שקדושות
הן, ולא אמר 'גגין ועליות לא נתקדשו' אלא בעליות העזרה
וירושלים.
הגמרא מקשה על דברי רב ממשנה: תא שמע – בוא ושמע ראייה
שלא כדברי רב. שנינו במסכת מעשר שני (פ"ג מ"ח), הלשכות
ו-חדרים הקנינות בקודש – בעזרה, ופתוחות לחול – שאין להן
פתח לעזרה, אלא להר הבית, תוכן חול – קדושתן בקדושת הר
הבית, ולא בקדושת העזרה, לפי שהן נידונות אחר פתוחות, ואילו
גגותיהן קודש – קדושים בקדושת העזרה.
מבואר מדברי המשנה, שגגות העזרה נתקדשו, ושלא כדברי רב.
מתרצת הגמרא: תרומא – העמיד וביאר רב תרומא את דברי
המשנה, באופן שנגזיתיהן של לשכות אלו שיון לקרקע עזרה.
כלומר, אין המשנה עוסקת בלשכות שבתוך העזרה, אלא
במחילות שתחת קרקע העזרה, הפתוחות להר הבית, ונמצא שגגן
של מחילות אלו שיון לרצפת העזרה, ולכן נתקדשו, אך גגותיהם
של הלשכות שבתוך העזרה אכן לא נתקדשו לדעת רב.

מקשה הגמרא: אי קשי – אם כן, שהמשנה עוסקת במחילות שתחת
העזרה, אימא – אמור ופרש את הסיפא של המשנה, שהרי שנינו
שם, שאם היו הלשכות בנינות כחול – בהר הבית, ופתוחות לקודש
– לעזרה, אזי תוכן של הלשכות הוא קודש בעזרה, ואילו גגותיהן
חול. ואי סלקא דעתך – ואם תעלה על דעתך לומר שמדובר
בלשכות שנגזיתיהן שיון לקרקע עזרה, אם כן מדוע 'תוכן קודש',
הוויא לה – הרי הן מחילות, ואמר רבי יוחנן, שמחילות שתחת
העזרה לא נתקדשו בקדושת עזרה.
מתרצת הגמרא: כי קאמר – באיזה אופן אמר רבי יוחנן שמחילות
אין קדושות, בפתוחות להר הבית, שאז אין קדושות אפילו
בקדושת הר הבית. כי תניא תהיא – ואילו מה ששנינו שלשכות
הבניות בחול ופתוחות לקודש קדושות בקדושת עזרה, היינו
במחילות הפתוחות לעזרה.
שבה הגמרא ומקשה: ונתתניא – והרי שנינו בברייתא, רבי יהודה
אומר, מחילות שמתחת ההיכל דינם כחול. וסברה הגמרא
שמחילות אלו פתוחות לעזרה, ואף על פי כן סובר רבי יהודה
שאין בהן קדושה.
מתרצת הגמרא: כי תניא תהיא – ברייתא זו עוסקת במחילות
שתחת ההיכל שפתוחות לחול – להר הבית, אבל מחילות
הפתוחות לעזרה קדושות הן.
הגמרא מקשה על רב מהמשך דברי הברייתא: תא שמע – בוא
ושמע ראייה שלא כדברי רב. שנינו בברייתא, רבי יהודה אומר,
מחילות שתחת ההיכל חול, וגגו של ההיכל קודש. והרי זה שלא
כדברי רב, הסובר ש'גגין ועליות לא נתקדשו'.
דוחה הגמרא: ותסברא – וכי סבור אתה לפרש הדברים כפשוטם,
שגגו של ההיכל קדוש בקדושת היכל, והא קתני – והרי שנינו
בברייתא, גגין ו-גגות הללו שבעזרה ולשכותיה, אין אוכלין שם
קדשי קדשים, ואין שוחטין שם קדשים קלים. דהיינו, שאינם
קדושים בקדושת העזרה, וכדברי רב.
מבררת הגמרא: ואלא קשיא – אם כן יקשו דברי רבי יהודה, שאמר
שגגו של ההיכל קדש.
מבאר הגמרא: אמר רב תאמר כי גגיה, כוונת רבי יהודה היא
שגגו של ההיכל קדוש לענין כך שניתן להניח בו את ארון שתי
אמות – שני מוטות ששימשו לצורך מידת בנין בית המקדש. וכמו
כן הניחו בגגו של היכל שאר כלי קודש הצריכים לבנין, אך לא
את אלו הצריכים למזבח.
הגמרא מביאה משנה שבה נתבאר עניינן של שתי אמות אלו: דתנן
– שכן שנינו במסכת כלים (פ"ו מ"ט), שתי אמות – שני מוטות
באורך אמה, היה בבית המקדש, בלשכה ששמה 'שושן הבירה',
שהיתה בנויה על גובה השער המזרחי ושל העזרה. אחת מן
האמות היתה מונחת שם על כרן מזרחית צפונית, ואחת על כרן
מערבית דרומית. אמה זו שהיתה מונחת על כרן מזרחית צפונית
היתה מידתה יתירה על אמה של משה – אמה רגילה שאורכה
ששה טפחים] בשיעור חצי אצבע, ואמה זו שעל כרן מערבית
דרומית היתה מידתה יתירה עליה – על האמה הראשונה, בשיעור
חצי אצבע, נמצאת האמה השניה יתירה על אמה של משה בשיעור
אצבע. דהיינו, שהיה שיעורה ששה טפחים ואצבע.
מבררת המשנה: ולמה היו צריכים לאמה אחת גדולה ואמה אחת
קטנה, ולא היה די להם באמה של משה, דהיינו, באמה רגילה בת
ששה טפחים.
מבאר המשנה: טעם הדבר הוא כדי שיהיו האומנים שנשכרו על
ידי הגזבר לעשות מלאכה בבית המקדש, נשילין את שכרם בקטנה
– לפי מידת האמה הקטנה של משה, ומחזירין בגדולה – לפי מידה
אחת מן האמות הגדולות. כלומר, שהיה הגזבר מתנה עמהם, כך
וכך אמות תבנו לבדק הבית, בכך וכך דמים עבור כל אמה, לפי
מידת אמה בת ששה טפחים, ואילו הם היו בונים בפועל לפי מידה
אחת מן האמות הגדולות. וטעם הדבר שעשו כן, כדי שלא יבואו
האומנים ליד מעילה בהקדש, שאילו היו עושים לפי אותה מידה
שנתחייבו בה היה מקום לחשוש שמא יפחתו מעט, ויהנו מן

פסחים. פרק שביעי – כיצד צולין דף פו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמג רש"י

מאי לא דאבלי ליה בגנין — אלמא: גגי ירושלים נתקדשו. אין מפטירין — כשהגיע זמנו להפטר מן הסעודה, דהיינו אחר הפסח שהוא נאכל באחרונה על השעו, שכן חובת כל הקרבנות, כדקיימאן (חולין קלבב): "למשחה" — לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין, אין נפטרינן על ידי אפיקומן. ואמר רב — 'אפיקומן' לשון הוציא כלבים מכאן, ונלך ונאכל עוד בחבורה אחרת. שלא בשעת אכילה — קריאת ההלל לאחר אכילה. פעם אחת בשנה — ביום הכפורים, לקטורת ולהוית בין הכדים. בשבוע — בשמיטה. מה היא צריכה — שמא תבקע החומה וצריכה חיקוק, אלמא: עליות נתקדשו. שאני היכל — דכתיב ביה: "ועליותיה", וכתיב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", אלמא קודש. בקודש — בעזרה. ופתוחות לחול — שאין להם פתח לעזרה אלא להר הבית.

תוכן חול — כקדושת הר הבית ולא בעזרה, דבחר פתיחה אויל. בשננותיהן שוין לקרקע עזרה — שהשכבות בניות מחילות תחת הקרקע, הלכך גגים דידהו הוו להו כי ארעא. כי אמר רבי יוחנן — להא דמחילות לא נתקדשו — בפתוחות להר הבית. דגבי שילוח בעל קרי המשתלח חוץ להר הבית אמרה ב"אלו דברים", דקאמר מחילות לא נתקדשו ובעל קרי משתלח חוץ להר הבית, ומותר ליכנס במחילות דרר הבית. כי תניא הויא — דתוכן קודש — בפתוחות לעזרה. להכי נקט פתוחות, דבחר פתיחתן אוילין. והתניא מחילות שתחת היכל חול — וקא סלקא דעתך בפתוחות לעזרה קאמר, ומשני: בפתוחות לחול, שמחילות מהלכות מתחת אחת עשרה אמה שאחרי בית הכפורת, עד שנפתחות להר הבית מחוץ לעזרה. תא שמע וגו קודש — גגו של היכל. וסיפא דהא דרבי יהודה היא. והכא לא מצי לשנויי כדלעיל מהיכל ניתב איניש, דהא גגו לא כתיב בקרא. גגין חללו — שבעזרה ולשכותיה. אין אוכלין שם קדשי קדשים — דנאכלין בעזרה, ואין שוחטין שם קדשים קלים דנשחטין בכל מקום בעזרה. לאותן שתי אמות — להכי קדשי גגין לשימוש נתינת כלי קודש הצריכין לבנין, אבל לא הצריכין למזבח. כדאשכחן שאותן שתי אמות מקלות של מדה היו נתונות בגובה השער, שהוא בגגין ובעליות. דתנן שתי אמות — קני מדה היו בשושן הבירה, והוא בית הבני על גובה השער, כדתנן במסכת מדות (פרק ראשון משנה ג): שער המורדי ועליו שושן הבירה עזרה — מצוירת. ומפרשין במנחות: כדי שידעו מהיכן באו. ולהכי הוא דקדשי גגין, לכל דמינן לשתי אמות, דלא הו צורך המזבח. אבל למילתא אחריתי — לא קדשו. של משה — ששה טפחים. ולפח היו אחת גדולה ואחת קטנה — תיסינן להו בשל משה. שיהו צאינן — ששכרן לבלות כר וכך אמות נטלין למדת הקטנה של משה. ומחזירין הבנין לגוברין למדה האחת מאלו הגדולות, כדי שיוותרו משלוק להקדש ולא בעצמם. שמא יהיו מן הקדש בתנן, ויבואו לידי מעילה. ותרתי — גדולות למה לז? תיסינן בשל משה, ובחדא מהנך. היא לדרבא וכספא — כוז שאין יתירה על של משה אלא חצי אצבע היו לאומנות וזכב וכסף, כמין טבלאות ושלחנות

שחן אומנות כבידה. ובזו שיתירה עליהן אצבע היו מחזירין בנין אבנים, ומוסיפין על תנאן אצבע לכל אמה. עובי החומה — אלמא ראש החומה נתקדש, דרמו לגגין ועליות. בר שורא — חומה קטנה לפנים מן החומה גדולה, והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה העזרה. שקרקע העזרה חולץ וגובה ועולה במעלות. משנה שתי חבורות שהיו אוכלות — פסח אחד בבית אחד. אלו הופכין פנין אילך — אין צריכין להסב אלו כנגד אלו להיות נראין בחבורה אחת, אלא רשאין להפוך פניהם אלו אילך ואלו אילך. ואפילו נראין בשתי חבורות לא איכפת לן, כדיליף בגמרא שהפסח נאכל אף בשתי בתים לשתי חבורות. והמיהם — שמחממין בו חמין שמחזין בו חמין רשאין לתת באמצע, כדי שיהא נוה לשמש המשמש לשתיין למזוג משם לכאן ולכאן, ואין צריכין לשנות משאר מנהג כל השנה. ואף על פי שמפסיק בין החבורות — לא איכפת לן, וכשהשמש משמש לשתיין עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול עמה מן הפסח, למזוג לחבורה האחרת. קופץ את פיו ומחזיר את פניו — לצד חבורתו, שלא יחשדוהו שאוכל עם חבורה האחרת. דסבירא ליה לתנא דידן: הפסח נאכל בשתי חבורות, אבל אדם אחד אינו אוכל בשני מקומות ממנו. ולהכי מוקי "בבית אחד יאכל" — שאין אדם אחד אוכל בשני בתים. ושתי חבורות ההופכות פנין בשתי בתים דמו. וחבליה — שהיא ברשה, רשאה להפוך פניה לצד אחד ולאכול, כדאמרן: פסח נאכל בשתי חבורות. גמרא על הבתים אשר יאכלו אותו — משמע: שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשתי בתים, דכתיב "ואכלו" שנים "אותו" — חד פסח. בתים שנים. יכול היא — אדם אחד אוכל בשני מקומות, כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות פניהם — תלמוד לומר: "בבית אחד יאכל". ורבי יהודה סבר: יש אם למסורת, כדלקמן. "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכל בבית אחד, ולא בשני בתים. אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה. השמש — שהיה צולוה, ושכח והכניס כוית לתוך פיו והוא היה נמנה עליו. אם פיקח הוא מלא כחיוסו ממנו — דאם יעמוד משם שוב לא יאכל. מלמד שהאוכל אוכל בשני מקומות — וריאכלו" דכתיב בקרא — אבל אחד חדר אחד מאוכלין קאי.

לא נצרכה אלא לאותן שתי אמות — לא בעי לממר דאותן שתי אמות היו מונחות בגגו של היכל, דהא שער מורדי שעליו שושן הבירה עזרה אחת משערי העזרה היה. אלא הכי קאמר: כמו שאותו שער מורדי היה מקודש להניח שם כלי קודש, כמו כן גגו של היכל קודש וקאמר — היינו להצניע שם כלי קודש. ולא שהיו כלי קודש צריכין מקום מקודש, כדמוכח בכמה דוכתי, אלא דך קדושה אית להו להניחם שם. ומר

יכול יהא — עיקרו של פסח נאכל בשתי חבורות. תלמוד לומר בבית אחד יאכל —
 וקסבר: יש אם למקרא, "יאכל" אפסח קאי ולא אגברי, כלומר, עיקר תחלת אכילתו הוא
 בחבורה אחת, ולא יתחלק לשתי חבורות. אבל גברא — אי בעי קאי מהבא ואזיל ואכיל
 הבא, דלא קפיד רחמנא אלא אעיקר תחלת אכילה, מדקרינן "יאכל" הפסח, ולא יאכל

אגברא. ואני שמעתי חילוק רבי יהודה סבר יש
 אם למקרא — בבית אחד ולא בשני מקומות,
 ורבי שמעון סבר יש אם למסורת שמסר
 אונקלוס הגר: בחבורה חזא יתאכל, אבל אשני
 מקומות לא קפיד. וקשה לי לאומרו, דלא
 שמעתי מסורת כזה מעולם. ועוד: דקימא לן
 דרבי שמעון יש אם למקרא סבירא ליה,
 בשמעתא קמייתא דסנהדרין. ועוד: לישנא
 דברייתא דייקא כוותי, דגבי חבורות נקט פסח
 נאכל, ולא נקט שתי חבורות אוכלין אותה, וגבי
 מקומות נקט האוכל אוכל ולא נקט פסח נאכל.

הלכך, כי דרשינן "בבית אחד יאכל" במקרא —
 אפסח משמע, למעוטי חבורות. וכי דרשינן
 יאכל אגברי משמע — למעוטי מקומות. ונפרסה
 מחיצה ביניהן גרסינן — היו יושבין חבורה אחת
 ואוכלין פסח אחד, ונפרסה מחיצה ביניהן
 ונעשום שני חבורות. לדברי האומר פסח נאכל
 בשתי חבורות — גומרין אכילתו. ואף על גב
 דמאן דאית ליה פסח נאכל בשתי חבורות אוסר
 לאדם לאכול בשני מקומות, הבא לא נעשה
 לכל חבורה וחבורה מקומם במקום אחד, שהרי
 אינו רואה אור שלא ראה עד עכשיו, ואין כאן
 מקום חדש. היו יושבין — שתי חבורות בשני
 בתים, ואכלו שם פסחיהם, ונטלתקה המחיצה
 — יש כאן אור חדש, ונעשה לכל חבורה
 במקום אחד, והיו ליה כאוכלים במקום הראשון
 ובשני. הלכך, לדברי האומר אין האוכל אוכל
 בשני מקומות — אין אוכלים. פשיש ליה מפשט
 — אומרה לשמועה זו פשוטה ומפורשת כמו
 שאמרנו, שעשיית מחיצה עושה אותן שתי
 חבורות, וסילוק מחיצה עושה אותן שני
 מקומות, ולא מספקא ליה בה מידי. מאי טעמא
 — למה לה להפוך פניה, ומאי אורחה בהכי,
 מפני שהיא בושש — לאכול לעיני האנשים, על
 ידי שמסתכלין בה. יתיב — ומטה מקום הסב
 חשובין היא, והקטנים יושבין על גבי ספסלין,
 ונוהג עצמו בחשיבות. קבליה בחי זימנא — ולא
 סריב עד שיפצרו בו. ושתייה בתרי זימני —
 הפסיק בו. ולא אהדר אפיה — לצד אחד, אלא
 שתה לעניניה. בעל השם אנא — מקטנותי כך
 קוראין לי רב הונא. מאי טעמא כי אמרי לך תיב
 אפוריא איתביב — ולא ישבת על גבי קרקע ולא
 על גבי ספסל? ולחבי בעו ליה, שלא היה מנהגם
 כך, ותמידהו להו. כל מה שאמר לך בעל הבית

אמר — רבינא ונותן דמים — האוכל פסח, ולית
 הלכתא כוותיה. והנפקא מינה דעל בעידנא
 דעיילי אינשי והדר בהו דיילא.
 הדרן עלך כיצד צולין
 בבת אחת - הרי זה גרגרן, שנים - דרך ארץ, שלשה - מגפסי הרוות. מאי טעמא לא אהדרת
 אפך? אמר להו: כלל הופכת פניה, תנן. רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי
 יוסי בן לקוניא, יהבו ליה כסא קבליה בחד זימנא ושתיה בחד זימנא. אמרי ליה: לא סבר
 לה מר 'השותה בוס' בבת אחת - הרי זה גרגרן? אמר להו: לא אמרי בכוסך קטן, וייןך
 מתוך, וכריסי רחבה. אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלשה ויוצאין אפילו באחד. אמר
 רבה: והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל, והוא דרגש בהו דיילא. אמר רבינא: ונותנין שְׂכר
 דמים, וצריך האחרון להוסיף דמים, ולית הלכתא כוותיה.

ומר סבר יש אם למקרא — ואם תאמר: והא שמעינן ליה לרבי שמעון בפרק קמא דקדושין
 (יתב) דאית ליה יש אם למקרא ולמסורת, דרדיש בבגדו בה בבגדו בה, דאין אדם
 מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, ולא לאישות אחר שפחותו יש לומר: דהתם לא סתרי
 אהדרי, ויכול לדרוש שניהם. אבל הבא דליכא למידרש אלא חד — דרדיש מקרא. וכן בפרק

קמא דסנהדרין (דא), והא דאמר לעיל (פהא):
 המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה הרי הוא בלא
 תעשה — אתי אפילו, דמאן דאמר פסח נאכל
 בשתי חבורות. דאחר שנחלק ולקחו כל חבורה
 חלקה — אסור להוציא חלק חבורה זו לחבורה
 אחרת.

הכלה הופכת פניה — איצטרך לאשמעינן,
 דלא חשבינן בשתי מקומות אף על פי שאכלה
 מקצת סעודה בלא הפרכת פניה, אי נמי קא משמע
 לן דחייבת להפוך פניה, דמאמר בגמרא: כלל תנן.
 אין מסרבין לגדול — אמאי דיתיב אפוריא לא
 שייך למימר משום דאין מסרבין, דיישיב
 פוריא דבר נסות ושררה הוא, ולא היה לו לישב
 אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה.
 נכנסין בשלשה בר' — פירש רבינו חננאל:
 חבורה שנמנו על הפסח ובאו מקצת מזה בעת
 שדרך בני אדם לאכול, ודגרו דיילא — פירושו:
 שמש — לחפש אחריהם ולא נמצאו. אם נתקבצו
 רק שלשה — אוכלין את הפסח, ואין עליהן
 להמתין עד שיבואו כולם. אבל פחות משלשה —
 לא. אבל אם היו מקובצים יחד ויצאו ונתאחרו,
 והדר בהו דיילא ולא נמצאו — אפילו לא נשאר
 רק אחד מהם אין צריך להמתין. כיון שהיו שם
 ויצאו.

אמר רבינא ונותן דמים — האוכל פסח, ולית
 הלכתא כוותיה. והנפקא מינה דעל בעידנא
 דעיילי אינשי והדר בהו דיילא.

הדרן עלך כיצד צולין

בבת אחת - הרי זה גרגרן, שנים - דרך ארץ, שלשה - מגפסי הרוות. מאי טעמא לא אהדרת
 אפך? אמר להו: כלל הופכת פניה, תנן. רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי
 יוסי בן לקוניא, יהבו ליה כסא קבליה בחד זימנא ושתיה בחד זימנא. אמרי ליה: לא סבר
 לה מר 'השותה בוס' בבת אחת - הרי זה גרגרן? אמר להו: לא אמרי בכוסך קטן, וייןך
 מתוך, וכריסי רחבה. אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלשה ויוצאין אפילו באחד. אמר
 רבה: והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל, והוא דרגש בהו דיילא. אמר רבינא: ונותנין שְׂכר
 דמים, וצריך האחרון להוסיף דמים, ולית הלכתא כוותיה.

הדרן עלך כיצד צולין

עשה — מתניתא היא במסכת דרך ארץ (בפרק "בן עזאי") (דרך ארץ רבה פרק חמישי). מסרבין לקמן — מלבלב דבריו עד שיפציר בו. ואין מסרבין לגדול — שכן במלאכים שאמרו לאברהם
 "כן תעשה" (בראשית יח) ולא סירבו בו, וללוט אמרו "כי ברחוב נליך" עד "ויפצר בם מאד" (שם טז). כלה הופכת פניה תנן — ואין דרך האיש להפוך פניו. רבי ישמעאל ברבי רבי יוסי כריסו
 רחבה הוא: כדאמרין ב"השובר את הפועלים" (בבא מציעא פדא). בני חבורה — לאו בפסח קאי. בני חבורה — שמש המשמש בסעודתו נכנסין בשלשה להסב, ואם בא יחיד או שנים
 וחסבו — אין על השמש לשמש עליהו. ויוצאין באחד אחד — כל מי שסיים אכילתו קודם, אם בא לצאת — יצא. ואף על פי שקשה לשמש לשרת היחידים הנשארים, והוא דעיילי בעידנא
 דעיילי אינשי — שאין האחרון מאריך יותר משעת סעודת האחרים, וגם בכניסתו לא ימהור להסב כדי לאחר השמש עד זמן גמר שעת סעודה. והא דרגש בהו דיילא — שהודיעו לשמש
 שזה דרכן לצאת אחד אחד, לפי שטורח הוא לו לשמש היחידים. וצריך האחרון להוסיף דמים — לשמש.

הדרן עלך כיצד צולין

פסחים דף פו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמא

הגמרא חוזרת לדברי משנתנו לגבי כלה האוכלת בחבורה ומתוך
 דין זה ממשיכה לדון בהלכות דרך ארץ של אכילה ושתיה. שנינו
 במשנה: הַכֹּלֶה הוֹפֶכֶת אֶת פִּנְיָהּ וכו' ואוכלת. שואלת הגמרא: מֵאֵי
 טַעֲמָא, למה לה להפוך פניה כשאוכלת ומדוע דווקא הכלה דרכה
 בכך. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִפְּנֵי
 שְׂאנָשִׁים מִסְתַּכְלִים בָּהּ הִיא פּוֹשָׁה לֵאכּוֹל לֵעֵינֵיהֶם.
 הגמרא מביאה מעשה המלמד שהפיכת פנים בשעת אכילה מפני
 הבושה היא הנהגה ראויה רק לכלה ולא לכל אדם: רַב הוֹנָא בְּרִיהּ
 דְּרַב יִצְחָק אִיקְלַע לְבֵי ו-הוֹדֵמָן לְבִיתוֹ רַב נָחֻמִּי בְּרַ יִצְחָק, אֲמַר וּבִנִּי
 בִּיתוֹ שֶׁל רַב נָחֻמִּי לִיָּה – לֵרַב הוֹנָא, מַה שָּׁמָּה. אֲמַר לָהּ, שְׂמִי בְּנִי
 הוֹנָא. מִתְּשׁוּבָתוֹ הִבְנִי בְנִי הַבֵּית שְׂאֵדָם גְּדוֹל הוּא, וְאֲמַר לֹו דֶּרֶךְ
 כְּבוֹד, נִיתִיב ו-יִשָּׁב מִן אֲפֻרְיָא – עַל גְּבִי מִטָּה, שְׂהוּא מְקוֹם הִיִּסָּב
 אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים, וְלֹא עַל גְּבִי סַפְסַל כְּדֶרֶךְ אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים. נָהָר רַב
 הוֹנָא עֲצֻמוֹ בְּדֶרֶךְ חֲשִׁיבוֹת וְחֵיב – יֹשֵׁב עַל הַמִּיטָּה. יְהוֹבֵי לִיָּה כְּסָא
 – נִתְּנוּ לוֹ בְּנֵי הַבֵּית כּוֹס שֶׁל יִין, וְקָבְלִיהָ בְּחֹד זַיְמָנָא – קִיבְּלָה מֵהֶם
 בַּפֶּעַם אַחַת, כְּלוּמַר, נָטַל מִיְּדֵיהֶם אֶת הַכּוֹס תִּיכָף וּמִיד, תַּחַת לִנְהוּג
 בְּמִידַת דֶּרֶךְ אֶרֶץ וְלִסְרַב לָהֶם עַד שִׁפְצִירוֹ בּוֹ לִקְחָת, וְשִׁתִּייה בְּתֵרִי
 זַיְמָנִי – בִּשְׁתֵּי פַעַמִּים, בְּלִגְמָה אַחַת שֶׁתָּה חֶלֶק מִן הַיִּין, וְלֹאֲחֹר
 שֶׁהַפְּסִיק לִגֵּם לִגְמָה שְׁנִיָּה וְסִיִּים אֶת כּוֹלָהּ. וּבִשְׁעָה שֶׁשֶּׁתָּה לֹא
 אֲתֵרֵךְ אִפְּיָה – לֹא הִפָּךְ פָּנָיו לְצַד אַחֵר אֲלֵא שֶׁתָּה הַיִּין לְעֵינֵי
 הַמֶּאֱרֻחִים.
 אֲמַר לִיָּה בְּנִי הַבֵּית לֵרַב הוֹנָא:
 א. מֵאֵי טַעֲמָא קָרִית לָךְ – מִפְּנֵי מַה וְכַשֵּׁעֲנִית לִשְׂאֵלָתִינוּ 'מַה שְׂמַךְ'
 קִרְאת לְעֲצֻמְךָ, רַב הוֹנָא, וְהוֹסַפְתָּ לְשִׂמְךָ אֶת הַתּוֹאֵר 'רַב'. אֲמַר
 לָהּ, בְּעַל הַשֵּׁם אֲנִי – מִקְּטֻנּוּתִי קוֹרִאִים לִי 'רַב הוֹנָא'.
 ב. מֵאֵי טַעֲמָא כִּי אֲמַר לָךְ נִיתִיב אֲפֻרְיָא, יְתִכְתֵּ – יִשְׁבֵּת עַל הַמִּטָּה
 כְּדֶרֶךְ אָדָם חֲשׁוּב, וְלֹא עַל הַקִּרְעָה אוֹ עַל גְּבִי סַפְסַל כְּדֶרֶךְ כָּל אָדָם.
 אֲמַר לָהּ, כִּךְ שֵׁנוּ חֲכָמִים בַּהֲלָכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כָּל מַה שִּׂיאֲמַר לָךְ
 בְּעַל הַבֵּית עָשָׂה (חוּץ מִצָּא).
 ג. מֵאֵי טַעֲמָא כִּי יְהִי לָךְ כְּסָא, קָבְלָתְ בְּחֹד זַיְמָנָא, וּמַדּוּעַ לֹא נָהָת
 כְּדֶרֶךְ מוֹסֵר בְּנֵי אָדָם שִׁמְסֻרִים תַּחֲלִילָה וְרַק לְאַחֵר שִׁמְפִּצִירִים בָּהֶם
 מוֹכֵנִים לְקַבֵּל. אֲמַר לָהּ, כִּךְ אֲמָרוּ חֲכָמִים, מְסַרְכִין לְקָמָן, וְאֵין
 מְסַרְכִין לְגִדּוֹל. כְּלוּמַר, כִּשְׂאֵדָם פְּשׁוּט רּוֹצֵה לָתֵת, רֵאיוֹ לִסְרַב
 לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֲלֵא אִם כֵּן יַפְצִיר לִקְחָת, אֲוֹלָם כִּשְׁבַעֵל הַבֵּית אוֹר אַחַד
 מִגְּדוּלֵי הַבֵּית נּוֹתֵנִים יֵשׁ לְקַבֵּל מֵהֶם בְּלֹא שׁוּם סִירוּב, לְפִיכָךְ
 קִיבְּלָתִיהָ מִיְּדָכֶם מִיד.
 ד. מֵאֵי טַעֲמָא אֲשִׁתִּיָּתָהּ אֶת הַכּוֹס בְּתֵרִי זַיְמָנִי, הִלָּא אֲפֻשֵׁר לִשְׁתּוֹת
 אֶת כּוֹלָה בְּלִגְמָה אַחַת. אֲמַר לָהּ, עֲשִׂיתִי כִךְ מִשּׁוֹם דִּתְנִיא, הַשּׁוֹתָהּ
 בְּזוּס בְּבֵת אַחַת, וְלִגְמָתוֹ מֵרָאָה עַד כִּמָּה גְּדוֹלָה תֹּאזוּרוֹ לִשְׁתּוֹת
 יִין, תֵּרִי זֶה נִרְרָה, אֲבָל אִם מִפְּסִיק בְּאַמְצֵעַ וְשׁוֹתָהּ בְּשָׁנִים – בִּשְׁתֵּי
 לִגְמָמוֹת, הִרִי זֶה מִדַּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, וְאִם מִפְּסִיק יוֹתֵר מִפַּעַם אַחַת אֲלֵא
 שׁוֹתָהּ אֶת כּוֹס בְּשִׁלְשָׁה פַעַמִּים, הִרִי הוּא מְנַפֵּי תֵרִיחַ ו-בְּעַל גְּאוּהָ.
 ה. מֵאֵי טַעֲמָא לֹא אֲתֵרֵךְ אֲפָךְ – מִפְּנֵי מַה לֵּיךְ הַחֲזוֹת נִרְיָךְ לְצַד
 אַחֵר, אֲלֵא שֶׁתִּית אֶת הַיִּין בְּפָנֶינוּ. אֲמַר לָהּ, בְּכָל הוֹפֶכֶת פִּנְיָהּ,
 תֵּנֵן. כְּלוּמַר בְּמִשְׁנַתִּנוּ שְׁנִינוּ 'כָּלָה' וְהִינּוּ מִשּׁוֹם שְׁדֶרֶךְ הַכֹּלָה
 לְהַפּוֹךְ פָּנֶיהָ בִּשְׁעָה שְׂאֻכְלָת וְשׁוֹתָהּ בְּפָנֵי אַחֲרִים, אֲבָל אֵין דֶּרֶךְ
 הָאִישׁ לְסוֹכֵב אֶת פָּנָיו.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף המלמד באלו אופנים השווה כוס
 בבית אחת נחשב גרגרן. רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא בְּרַבִּי יוֹסִי, אִיקְלַע לְבֵי ו-הוֹדֵמָן
 לְבִיתוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יוֹסִי בֶן לְקוֹנִיא, יְהוֹבֵי לִיָּה כְּסָא – נִתְּנוּ לוֹ
 כּוֹס יִין, קָבְלִיהָ בְּחֹד זַיְמָנָא מִבְּלִי לִסְרַב, וְלֹא הִמְתִּין עַד שִׁפְצִירוֹ בּוֹ,
 וְשִׁתִּייה בְּחֹד זַיְמָנָא, בְּלִגְמָה אַחַת. אֲמַר לִיָּה, לֹא כָּבֵד לָהּ מִר – וּבִי
 לֹא שִׁמַּע מִר אֶת דְּבָרֵי הַתְּנָא בְּרִייתָא, הַשּׁוֹתָהּ בְּזוּס בְּבֵת אַחַת תֵּרִי
 זֶה נִרְרָה. אֲמַר לָהּ, לֹא אֲמַרִּי שֶׁהַשּׁוֹתָהּ נִחְשָׁב גִּרְגָן בְּאֻפְנִים כֹּאֵלוּ
 שְׂכוּסָף קָמָן, וְיִנְיָךְ מְתִיק, וְכִרְיִים תִּרְכָּה, אֲלֵא דוּוֹקָא בְּכּוֹס מְמוּצָעָה,
 יִין מִצִּי וְאִדָּם בִּינּוּנִי.
 הגמרא מסיימת נידון זה בהלכה נוספת מדיני סעודה: אֲמַר רַב
 הוֹנָא, כִּנֵּי חֲבֻרָה – אֲנָשִׁים שֶׁקִּבְּעוּ לְהִסָּב וְלֵאכּוֹל יַחַד סְעוּדָה,
 וּשְׂכָרוֹ עֲבוּרָם שִׁמַּשׁ שִׁירָתָהּ אַחַת בְּסַעוּדָה, בְּעִרְכָּתָהּ הַשּׁוֹלָחַן

יָכוֹל הִיִּית לּוֹמַר שְׂכָשֶׁם שְׂכָל אַחַד מִבְּנֵי הַחֲבֻרָה רִשְׁאִי לֵאכּוֹל
 בְּשֵׁנִי מִקּוּמוֹת, כִּךְ תִּהְיֶה כָּל הַחֲבֻרָה רִשְׁאִית לְהִיחַלֵּק לְשֵׁנִים
 וְהַפְסַח יִהְיֶה נֶאֱכַל מִתְחִילָתוֹ בְּשְׁתֵּי חֲבֻרוֹת, תִּלְמִיד לּוֹמַר, (שֶׁם יֵב מוֹ)
 'כְּבִית אַחַד יֶאֱכַל', הַתִּיבָה 'יֶאֱכַל' הָאִמּוּרָה בְּלִשׁוֹן נִפְעַל מִלְּמַדַּת
 שֶׁהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה שֶׁתְּחִילַת אֲכִילַת הַפֶּסַח תִּהְיֶה בְּבֵית אַחַד, הִיִּינוּ
 בְּמִקּוֹם אַחַד וּבַחֲבֻרָה אַחַת, אֲמָנָם לְאַחֵר שֶׁהַתְּחִילוֹ לֵאכּוֹל,
 רִשְׁאִי אַחַד מִבְּנֵי הַחֲבֻרָה לְעַמּוּד מִמּוֹקְמוֹ לִילֵךְ וְלֵאכּוֹל עוֹד
 מִבְּשֵׁר הַפֶּסַח בְּמִקּוֹם אַחֵר.
 מִבְּרַת הַגְּמָרָא אֶת טַעַם הַמְּחֻלָּקָה: כְּסָא קְמִיפְלֵנִי, רַבִּי יְהוּדָה
 וּרְבִי שְׁמַעוֹן. מִבְּרַת הַגְּמָרָא, רַבִּי יְהוּדָה כְּכֵר, יֵשׁ אִם לְפִסְוֶרָה –
 אוֹפֵן הַכְּתִיבָה שֶׁל תִּיבָה כְּפִי שְׂכַתְבָּהּ מִשֶּׁה רַבִּינוּ בִּסְפֵר הַתּוֹרָה
 וּמִסְרָה לְיִשְׂרָאֵל הוּא הַעִיקָר. וְכִיּוֹן שֶׁהַתִּיבָה 'יֶאֱכַל' נִכְתְּבָה בִּיּוֹד
 אַחַת קוֹרֵאִים אוֹתָהּ כְּמִנְקוּדָת עַם חוֹלָם וּבִבְנִין קָל וְלֹא בְּלִשׁוֹן
 נִפְעַל, וּמִשְׁמַעוֹת הַפֶּסַח הִיא 'כְּבִית אַחַד יֶאֱכַל', כְּלוּמַר, הָאָדָם
 שְׂאֻכֵּל אֶת הַפֶּסַח יֶאֱכַל בְּמִקּוֹם אַחַד וְלֹא בְּשֵׁנִי מִקּוּמוֹת. וְרַבִּי
 שְׁמַעוֹן כְּכֵר, יֵשׁ אִם לְפִקְרָא – הַעִיקָר הוּא אוֹפֵן הַקְּרִיָּאָה שֶׁל תִּיבָה
 כְּפִי שְׂהִידָא נִקְרָאת מִתּוֹךְ סִפֵּר תּוֹרָה כְּנִיקוּדָה, וְהַתִּיבָה 'יֶאֱכַל'
 שֶׁנִּקְרָאת בְּנִיקוּד 'יֶאֱכַל', בָּאָה לְלַמֵּד שֶׁהַפֶּסַח יִהְיֶה נֶאֱכַל בְּבֵית
 אַחַד, בְּמִקּוֹם אַחַד וּבַחֲבֻרָה אַחַת.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁנֵי אֻפְנִים שִׁישׁ בָּהֶם נִפְקָא מִינָהּ לְהַלְכָה בֵּין שְׁתֵּי
 הַדְּעוֹת. אוֹפֵן רִאשׁוֹן: הִיוּ בְּנֵי חֲבֻרָה אַחַת יוֹשְׁבִין בְּבֵית אַחַד,
 וְנִפְרָקָה מְחִיצָה בֵּינֵיהֶם, וּמֵאַחֵר שֶׁהַמְּסֻבִּים בְּצַד אַחַד אֵינָם רּוֹאִים
 אֶת פָּנֵי הַמְּסֻבִּים בְּצַד הַשְּׁנִי נִמְצָא שֶׁהַמְּחִיצָה חִילְקָה אוֹתָם לְשְׁתֵּי
 חֲבֻרוֹת. לְדַבְּרֵי הָאֻמֵּר – לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהַפֶּסַח נֶאֱכַל בְּשְׁתֵּי
 חֲבֻרוֹת, אוֹכְלִין – רִשְׁאִים כּוֹלָם לְהַמְשִׁיךְ אֶת אֲכִילַת הַפֶּסַח
 בְּמִקּוּמוֹתֵיהֶם. וְאֵין פְּרִיסַת הַמְּחִיצָה מַחְשִׁיבָה אוֹתָם כְּאוֹכְלִים בְּשֵׁנִי
 מִקּוּמוֹת, שְׁהִרִי לֹא נַעֲשֶׂה כֵּאֵן מְקוֹם חֹדֶשׁ אֲלֵא כָּל חֲבֻרָה יוֹשֵׁבָת
 בְּאוֹתוֹ חָלַל אוֹיֵר שֶׁהִיתָה בּוֹ עַד עַתָּה, וּפְרִיסַת הַמְּחִיצָה רַק מִיַּעֲטָה
 אֶת מְקוּמָם שֶׁל בְּנֵי הַחֲבֻרוֹת אֵךְ לֹא שִׁנְתָה אֶת מְקוּמָם. אוֹלָם,
 לְדַבְּרֵי הָאֻמֵּר – לְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין הַפֶּסַח נֶאֱכַל בְּשְׁתֵּי
 חֲבֻרוֹת, אֵין אוֹכְלִין, הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ שְׁתֵּי חֲבֻרוֹת עַל יְדֵי הַמְּחִיצָה
 שֶׁנִּפְרְסָה בֵּינֵיהֶם, אֲלֵא יִסְבּוּ כּוֹלָם יַחַד בְּאַחַד מִשְׁנֵי צִדֵּי הַמְּחִיצָה
 וְיִסִּימוּ שֶׁם אֶת אֲכִילַת הַפֶּסַח אוֹ יִסְלֻקוּ אֶת הַמְּחִיצָה שְׁבִינֵיהֶם.
 אוֹפֵן שְׁנִי: הִיוּ יוֹשְׁבִין שְׁתֵּי חֲבֻרוֹת שֶׁל שְׁנֵי פִסְחִים בְּשֵׁנִי בָתִּים, וּבִנֵּי
 כָּל חֲבֻרָה הָיוּ אוֹכְלִים אֶת בְּשֵׁר הַפֶּסַח שְׁלֵהֶם, וְנִסְתַּלְקָה הַמְּחִיצָה
 הַחוּצָתָה בֵּינֵיהֶם – בֵּין מְקוּמוֹת הַהִסִּיבָה שֶׁל בְּנֵי הַחֲבֻרוֹת, וּמֵאַחֵר
 שְׂכָל חֲבֻרָה הִיתָה יוֹשֵׁבָת בְּחָלָל אוֹיֵר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ וְכַעַת נַעֲשֶׂה
 עֲבוּרָם חָלַל רַחֵב יוֹתֵר וְנִתְחַדֵּשׁ לָהֶם חָלָל אוֹיֵר חֹדֶשׁ, הִרִי הֵם כְּמִי
 שֶׁהַתְּחִילוֹ אֲכִילָתָם בְּמִקּוֹם אַחַד וּבְאִים לִסִּים בְּמִקּוֹם אַחֵר. לְדַבְּרֵי
 הָאֻמֵּר – לְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר, שֶׁבֵּן חֲבֻרָה הָאֻכֵּל אֶת חֶלֶקוֹ
 בְּשֵׁר הַפֶּסַח רִשְׁאִי שִׁיחָא אוֹכֵל אֶת הַפֶּסַח בְּשְׁנֵי מְקוּמוֹת, אוֹכְלִין –
 רִשְׁאִים כּוֹלָם לְהַמְשִׁיךְ אֶת אֲכִילַת הַפֶּסַח בְּמִקּוּמוֹתֵיהֶם אֵף
 שִׁסִּילּוֹק הַמְּחִיצָה גֵּרַם לָהֶם שִׁנּוּי מְקוֹם. אוֹלָם, לְדַבְּרֵי הָאֻמֵּר –
 לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר, שֶׁאֵין הָאֻכֵּל אוֹכֵל בְּשְׁנֵי מְקוּמוֹת, אֵין
 אוֹכְלִין – אֵינָם רִשְׁאִים לְהַמְשִׁיךְ לֵאכּוֹל אֶת הַפֶּסַח בְּמִקּוּמוֹתֵיהֶם,
 הוֹאִיל וְנִסְתַּלְקָה הַמְּחִיצָה וְנִשְׁתַּנָּה מְקוּמָם, אֲלֵא אִם כֵּן יַחֲזוּר
 וְיִפְרְסוּ מְחִיצָה שֶׁתַּחֲצוֹץ בֵּין שְׁתֵּי הַחֲבֻרוֹת.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלּוֹקַת אֲמּוּרָאִים לְגַבִּי נִידוּנִים אֵלוֹ שֶׁל פְּרִיסַת
 מְחִיצָה בֵּין בְּנֵי חֲבֻרָה אַחַת וְסִילּוֹק מְחִיצָה בֵּין שְׁתֵּי חֲבֻרוֹת: יְתִיב
 ו-יִשָּׁב רַב כְּתָנָא, קָא פְּתִישִׁי לִיָּה מִפְּשָׁם – פֶּשַׁח אֶת הַהֲלָכוֹת
 שֶׁהוֹכֵרוּ לְעִיל, כְּהִלְכּוֹת פְּשׁוּטוֹת. אֲמַר לִיָּה רַב אֲשִׁי לְרַב כְּתָנָא,
 וְתִבְעִי לָךְ אִיבְרִיאָ – בְּלִשׁוֹן סַפֵּק רֵאיוֹ לָךְ לְדוֹן בְּנִידוּנִים אֵלוֹ שֶׁל
 סִילּוֹק מְחִיצָה וְעֲשִׂיתִי ו-פְּרִיסַת מְחִיצָה, וְלִשְׂאוֹל כִּךְ, מִי הוּי – הָאֵם
 מְקוֹם יִשְׁבֵּת בְּנֵי הַחֲבֻרָה נִחְשָׁב מַחְמַת סִילּוֹק הַמְּחִיצָה בְּשְׁנֵי
 מְקוּמוֹת, שְׁהִרִי הַתְּחַדֵּשׁ בּוֹ אוֹיֵר חֹדֶשׁ, וְהָאֵם בְּנֵי חֲבֻרָה שֶׁנִּפְרְסָה
 מְחִיצָה בֵּינֵיהֶם בְּשְׁנֵי חֲבֻרוֹת דְּמִי ו-נִחְשָׁבִים, מַחְמַת הַמְּחִיצָה
 הַחוּצָתָה, אִי שְׂמָא סִילּוֹק מְחִיצָה וְעֲשִׂיתִי מְחִיצָה לֹא עוֹשֶׂה מְקוֹם
 אַחַד כְּשֵׁנִי מִקּוּמוֹת וְלֹא חֲבֻרָה אַחַת כְּשֵׁתִי חֲבֻרוֹת. מִסִּיִּים רַב
 אֲשִׁי: תִּקְיָן.

פעולה, וכלל הוא בדינו, שכל 'לאו שאין בו מעשה' אין לוקין
עליו. אלא דין זה ששינוי במשנה, שהשובר את העצם בפסח הפסח
אינו לוקה, מנלן – מנין לומדים זאת.
מבאר הגמרא: המקור לכך הוא מדאמר קרא (שם יב מז) 'ועצם לא
תשברו בו', ויש לדייק מתיבת 'בו' שדווקא בקרבן פסח אסרה
התורה לשבור עצם, ולא בקרבן פסול.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים מנין לומדים שהשובר עצם בקרבן
פסול אינו לוקה: תנו רבנן בברייתא, נאמר לגבי קרבן הפסח (שם)
'ועצם לא תשברו בו', ויש לדייק מתיבת 'בו' שדווקא בקרבן פסח
נאסרה שבירת עצם, ולא בקרבן פסול. אלו דברי תנא קמא. רבי
אומר, יש ללמוד זאת ממה שכללה התורה את אכילת הפסח
ואיסור שבירתו בפסוק אחד, שהרי כך נאמר (שם) 'בבית אחד יאכל
וגו', ועצם לא תשברו בו, ובמקרא זה הוקשה אכילת הפסח
לאיסור שבירת עצם בו, לומר לך, שכל קרבן הראוי לאכילה יש בו
איסור משום שבירת עצם, וכל קרבן שאין ראוי לאכילה אין בו
איסור משום שבירת עצם.
הגמרא מבררת איזה חילוק יש בין דרשת תנא קמא לדרשת רבי:
מאי בינייהו – איזה חילוק יש להלכה ביניהם. אמר רבי ירמיה,
קרבן פסח הפסח במומא אימא בינייהו – יש ביניהם, כלומר, באופן
שהיו רוב ישראל טמאים, והותרו להקריב את הפסח בטומאה,
בזה יש חילוק בין תנא קמא לרבי. למאן דאמר – לדעת תנא קמא
השובר שלא אסרה תורה שבירת עצם אלא בקרבן פסח,

שהולכים אחרי המצב כעת, אבל לפי מה שאמר לבסוף שמשנה
זו דעת יחיד היא, אם כן ודאי חזר בו והסכים עם ריש לקיש לענין
גידיים שסופם להקשות.

משנה

משנה זו עוסקת בדיני השובר עצם בפסח, וכן בדין המותר מן
הקרבן: השובר את העצם בפסח הפסח – שקרב בטוהרה, הרי זה
לוקה ארבעים מלקות, לפי שעבר על איסור התורה (שמות יב מז)
'ועצם לא תשברו בו'. אבל המותר מן הפסח, אפילו בקרבן פסח,
והשובר את העצם בפסח הפסח – שקרב בטומאה, אינו לוקה את
הארבעים.

גמרא

הגמרא מבררת את טעם הדינים שנתבארו במשנה: בשלמא מותר
בפסח – דין זה ששינוי במשנה שהמותר מבשר הפסח אינו לוקה,
ואפילו בקרבן טהור, מבואר הוא, דתניא – שהרי כך שנינו
בברייתא, נאמר (שם יב ז) 'לא תותירו ממנו עד בקר והותר ממנו עד
בקר וגו' באש תשרפו, בא הקרבן ליתן מצות 'עשה' של שריפת
הנותר, אחר שהשמיענו איסור 'לא תעשה' שלא להותר מבשר
הקרבן, כדי לומר לך, שאין המותר לוקה. אלו דברי רבי יהודה. רבי
יעקב אומר, לא מן השם הוא זה – לא מטעם זה הוא פטור
ממלקות, אלא משום דהוה ליה – שהרי זה הלאו של 'ותר' הוא
'לאו שאין בו מעשה', שהרי מעצמו הוא נשאר, ואינו עושה בו כל

אגרות קודש

ב"ה, ה' תשרי, תש"כ

ברוקליו.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ח אלול, בו כותבת ראשי פרקים מאשר עבר עליי ואשר מתפללת בנוסח
חב"ד והקישוים שפגעה בזה,

וכבר עניתי בזה על מכתב חברתה תחי' שבדאי תראה לה, ואדגיש בזה רק הנקודה, שהזכרתי
גם במכתב האמור, כי ענין עיקרי הוא ביותר, והוא, אשר הדרכים עליהם נצטוינו בתורתנו תורת חיים,
הם דרכי נועם ודרכי שלום, וצריך כל אחד ואחת להתרחק מענינים של מחלוקת ח"ו בתכלית, ואדרבה
באם באמת רוצים להפיץ הכרת שיטת חב"ד הדרך הכי טובה בזה היא, להיות דוגמא חי' בהנהגה
ובענינים שבין אדם למקום ובענינים שבין אדם לחבירו, באופן שכל רואיהם ישבחו ויאמרו, כמה
נעלית שיטה זו, אשר ההולכים בה מתנהגים באופן כזה.

מה שכותבת במכתבה, שכיון שמתפללת בנוסח חב"ד, הנה לפעמים צריכה לעמוד בשעה
שהכנת יושבת, אין זה מובן, שהרי החילוק בין נוסח חב"ד ונוסח אחר הוא בנוסח התפלה ולא בענין
עמידה וישיבה, ובדאי שיכולה לכוון הזמן שאומרים שמונה עשרה וכיו"ב להזמן שכל הכתה מתפללת
שמונה עשרה, והרי מובן, אשר לא נעים שהן תתבדלנה לעצמן וסותר זה גם להסדר והמשמעת, שלכן
יש להשתדל בכיוון הזמן כאמור.

ויהי רצון שתתנהג היא וכן החבירות שלה בתוככי כל הכתה כיאות לבנות ישראל שכל אחת
מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, ותצליחנה בכל עניניהן.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' א

9 כָּל שֶׁבֶן בְּקֶדְשֵׁי קֳדָשִׁים. אֵלֶּה הַלִּימוֹד שֶׁהוּבָא לִגְבֵי קֶרֶבֶן שֶׁהוּא
10 יוֹצֵא חוץ לַמַּחֲצִיתוֹ שְׂדֵינוּ בִּשְׂרִיפָהּ, מַחֲטָאֵת אֲהָרֹן, יֵשׁ לַתְּמוּהָ עַל
11 כֹּךְ, אֲשֶׁר־בָּהֶן – מִצִּינוּ שֶׁם בַּמִּקְרָא דִּין זֶה לִגְבֵי חֲטָאֵת שֶׁהִיא קֳדָשִׁי
12 הַקֳּדָשִׁים, אֲבָל קֳדָשִׁים קְלִים מְנִלָּן – מִנֵּין יֵשׁ לַלְמוּד שֶׁאֵף הֵם אִם
13 יֵצְאוּ חוץ לַמַּחֲצִיתָם דֵּינָם בִּשְׂרִיפָה.
14 וְתוֹ – וְעוֹד יֵשׁ לַהֲקֻשּׁוֹת, הֵא דְתֵינָא – דִּין זֶה שְׁנִינוּ, בְּהַמַּת קֶרֶבֶן
15 שֶׁלֹּן דְּקָהָ, כְּלוּמַר, שֶׁלֹּא נֹרֵק עַל הַמִּזְבֵּחַ עַד לַשְׁקִיעַת הַחֹמָה,

1 החטאת יוצאת לחוץ, אי נמי ציל דקה לפנים – או שהיה דמה
2 נכנס לפנים, בת שריפה היא. וזהו המקור לדין המתבאר במשנה
3 שקרבן היוצא חוץ למחיצתו דינו בשריפה.
4 הגמרא מקשה על לימוד זה: בשלמא נטמא – הלימוד שהובא
5 לעיל לגבי קרבן שנטמא שדינו בשריפה, מן המקרא 'והבשר אשר
6 יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף', מיושב הוא, שאף על פי
7 שמקרא זה עוסק בקדשים קלים, מכל מקום יש לומר שמהאחר ונלי
8 רחמנא – גילתה התורה בקדשים קלים שנטמאו שדינם בשריפה,

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' א

49 לַחֲבוּרָה, כְּלוּמַר, שֶׁהוּצִיאוּ מִן הַחֲבוּרָה שֶׁהוּא נֹאכַל בּוֹ לַחֲבוּרָה
50 אַחֲרֵת, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁכֵּן נֹאמַר בּוֹ (שְׁמוֹת יב'
51 מ) 'לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה, מִכָּל מְקוֹם הַבָּשָׂר מִחוּץ.
52 מִבְּרֵית הַגִּמְרָא: מָאִי – מַה הִיא כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא, לָא – הֵאֵם אֵין
53 לוֹמַר שְׁכוּוֹנְתָהּ שֶׁהִקְרַבן מִחוּץ וּמִכָּל מְקוֹם הוּא אֲסוּר בִּאֲכִילָה,
54 מִשּׁוּם דְּקֶרֶבֶן הַיּוֹצֵא מִחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה יוֹצֵא חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ דְּמִי
55 וְהוּא דוֹמֵה, שֶׁכֵּן מַחֲצִית קֶרֶבֶן פֶּסַח בְּלִיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר הִיא
56 בְּמִקוֹם אֲכִילָתוֹ, וּמִמִּילָא הוּא נִפְסַל מִשּׁוּם 'יוֹצֵא, וְאִפִּילוּ
57 הָכִי קִתְּנִי – ואף על פי כן שנתה הברייתא שקרבן זה מִחוּץ הוּא.
58 אֲלֵימָא – מוֹכַח מִכָּךְ, שֶׁלֹּא נִזְרָן דְּבִנְיָן מוֹמָחָה עַל הַיּוֹצֵא.
59 דְּוָחָה הַגִּמְרָא: לָא – אֵין כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא שֶׁהוּא טְהוֹר וְאֲסוּר, אֲלֵא
60 מִחוּץ וּמִחוּץ, מִשּׁוּם דְּקֶרֶבֶן פֶּסַח הַיּוֹצֵא מִחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה לָא יוֹצֵא
61 חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ דְּמִי – אֵינוּ נִידוֹן כֵּאלֹו יֵצֵא חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ, וְלֹא
62 מִפְּסָל – וְאֵינוּ נִפְסַל מִשּׁוּם 'יוֹצֵא, וְעַל כֵּן אֵינוּ מִטְּמֵא הַיִּידִם, אֲבָל
63 קֶרֶבֶן שִׁינֵּא חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ יִתְכַּן שְׁגוּרוֹ בּוֹ חֲכָמִים טוֹמָא.
64 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: כִּיצַד יִתְכַּן שֶׁקֶרֶבֶן פֶּסַח הַיּוֹצֵא מִחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה
65 אֵינוּ נִפְסַל, וְהָא קָא תִּנִּי סִיפָא – וְהִרִי שְׁנִינוּ בְּסִיפָא שֶׁל הַבְּרִייתָא
66 שֶׁם, הַאֲכִילוּ לְקֶרֶבֶן שִׁינֵּא מִחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה, הִרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא
67 תַעֲשֶׂה. וּמוֹכַח מִכָּךְ שֶׁהִקְרַבן נִפְסַל מִשּׁוּם 'יוֹצֵא, ואף על פי כן
68 טְהוֹר הוּא, וְיֵשׁ לַפְּשׁוּט מִכָּאֵן הַסֵּפֶק שֶׁלֹּא גִזְרוּ חֲכָמִים טוֹמָא עַל
69 קֶרֶבֶן הַיּוֹצֵא חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ.
70 וּמִמְשִׁיכָה הַגִּמְרָא וְאוֹמְרִת: בְּשַׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר בְּבִינָה – לַדַּעַת
71 הַסּוֹבֵר שְׁגוּרוֹ חֲכָמִים טוֹמָא עַל פִּיגוּל וְנוֹתֵר רַק כְּשִׁישׁ בָּהֶם
72 שִׁיעוֹר כְּבִיעָה, מִיּוֹשֵׁב הַעֲנִין, שֶׁאֵכֵן לֹא נִיתַן לַהֲלוּכִים מִהַבְּרִייתָא
73 שֶׁלֹּא גִזְרוּ חֲכָמִים טוֹמָא בְּיוֹצֵא, מִשּׁוּם שֶׁאִפְשָׁר לַהֲעֵמִידָה
74 בְּאוֹפֶן דְּלִית בֵּיהּ בְּבִינָה – שִׁישׁ בְּאוֹתוֹ בִּשְׂרֵי הַיּוֹצֵא
75 מִחֲבוּרָה לַחֲבוּרָה שִׁיעוֹר כּוֹיֵת, וְלִפְיֵךְ הַאֲכִילוּ עוֹבֵר בְּלֹא
76 תַעֲשֶׂה, אֵךְ אֵין בּוֹ שִׁיעוֹר כְּבִיעָה, וְלִפְיֵךְ הוּא טְהוֹר וְאִפִּילוּ אִם
77 נֹאמַר שְׁגוּרוֹ חֲכָמִים טוֹמָא עַל הַיּוֹצֵא. אֵלֶּה לְמָאן דְּאָמַר בְּבִינָה –
78 אֲבָל לַדַּעַת הַסּוֹבֵר שְׁגוּרוֹ חֲכָמִים טוֹמָא עַל פִּיגוּל וְנוֹתֵר שִׁישׁ
79 בָּהֶם שִׁיעוֹר כּוֹיֵת, מָאִי אֵיכָא לְמִיכָר – מַה יֵּשׁ לוֹמַר כִּדִּי לַדּוֹת
80 הָרֵאִיָּה מִהַבְּרִייתָא, הִרִי מֵאֲחֵר וְנִתְבָּאֵר שֶׁהַאֲכִילוּ עוֹבֵר בְּלֹא
81 תַעֲשֶׂה: בַּהֲכֵרַח צִרִיךְ לוֹמַר שִׁישׁ בּוֹ שִׁיעוֹר כּוֹיֵת, ואף על פי כן
82 מְבוּאֵר שֶׁם הַאֲכִילוּ טְהוֹר.
83 וּמִחֲמַת הַרוּחָה זֶה פְּרֻשְׁתָּה הַגִּמְרָא מִקְצֵת מִן הַסֵּפֶק: אֵלֶּה בְּפִסּוּל
84 'יוֹצֵא' בְּקֶרֶבֶן פֶּסַח לֹא מִיִּבְעִיָּא לָן – אֵין אֲנוּ מִסְתַּפְּקִים, שֶׁכֵּן פְּשׁוּט
85 הַדְּבָר דְּלֹא נִזְרָן בּוֹ דְּבִנְיָן מוֹמָחָה, וְכִפִּי שְׁמוּכָה מִדְּבִרֵי הַבְּרִייתָא. מָאִי
86 מְעָטָא – וְמַה הוּא טַעַם הַדְּבָר, מִשּׁוּם שֶׁבִּנְיָ הַחֲבוּרָה הַנִּמְנִים עַל
87 הַפֶּסַח וְיִזְיִין הֵן – מִזְרִיּוֹם הֵם זֶה אֵת זֶה בְּמִצְוֹת הַפֶּסַח, מֵאֲחֵר וּרְבִים
88 הֵם, וּמִחוּץ וְחוּץ בֵּיהּ – וְנוֹדְרִים הֵם שֶׁלֹּא לַהּוּצִיאוּ חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ,
89 וְעַל כֵּן לֹא הוּצְרְכוּ חֲכָמִים לַהֲחֻמֵּר עֲלֵיהֶם וּלְגִזְרוֹ טוֹמָא בְּיוֹצֵא.
90 אֵלֶּה כִּי מִיִּבְעִיָּא לָן – אֵךְ בִּאִיָּה אֹפֶן אֲנוּ מִסְתַּפְּקִים, בְּפִסּוּל 'יוֹצֵא'
91 בְּשָׂאֵר קֳדָשִׁים, שֶׁאֵין שֶׁם בְּנֵי חֲבוּרָה, מָאִי – מַה דִּינוֹ, הֵאֵם גִּזְרוּ
92 עֲלֵיו חֲכָמִים טוֹמָא כִּדִּי שִׁיעוֹרוֹ מִלְּהוּצִיָּא, אוֹ לֹא.
93 מִסִּיקָה הַגִּמְרָא: תִּיקוּ – יַעֲמוּד סֵפֶק זֶה בְּמִקְוֵמוֹ, לִפִּי שֶׁלֹּא נִפְשָׁט.
94 הַגִּמְרָא מִבְּרֵית אֵת מִקּוֹר הָאִיסוּר לַהּוּצִיָּא בִּשְׂרֵי פֶסַח מִחֲבוּרָה
95 לַחֲבוּרָה: וּמִיִּבְעִיָּא בְּשָׂר פֶּסַח

1 יבוא לידי 'נותר'. אכל לענין פסול 'יוצא' אין מקום לגזור כן, שהרי
2 אפוקי בידים לא מפיקי ליה (בבבב) – אין מוציאים הקרבן בידים
3 במזיד, ולפיכך לא נזרין ביה (בב) רבנן מוֹמָחָה, או דילמא לא שניא
4 – או שמא אין חילוק בדבר, שאף ב'יוצא' גזרו חכמים שיטמא את
5 הידיים.
6 הגמרא מנסה לפשוט הספק ממשנה: תא שמע – בוא ושמע ראייה
7 לפשוט הספק. שנינו במשנה (הלל ע"ב), אכר של קרבן פסח, שניצא
8 מקצתו חוץ למחיצתו, ונפסל בכך, וצריך עתה להפרידו משאר
9 האבר שלא יצא לחוץ, אך מאחר ואסור לשבור עצם בפסח לפיכך
10 חותך את הבשר במקום יציאת האבר, עד שמגיע לעצם, כדי
11 להפריש בין הבשר הכשר שנותר בפנים לבשר הפסול שיצא
12 לחוץ, וקולף את הבשר הכשר שבפנים מעל העצם ואוכלו, עד
13 שמגיע לפרק – מקום שמתחברות בו שתי עצמות, וחותך שם
14 ומפריד בין העצמות, ומשליך את העצם שיצאה בחלקה לחוץ.
15 ועתה מפרשת הגמרא כיצד ניתן לפשוט את הספק מדברי
16 המשנה: ואי אמרת – ואם תאמר, 'שיוצא' נזרין ביה (בב) רבנן
17 מוֹמָחָה, אם כן, כי חתך ליה מאי הוי – כאשר הוא חותך ומפריד
18 בין הבשר הכשר הפסול מה הועיל בכך, תא קמפסא ליה – הרי
19 הבשר הפסול נטמא מדין 'יוצא', ועתה הוא נוגע בבשר הכשר
20 המחובר לו ומטמא אותו ופוסלו. אלא בהכרח צריך לומר, שלא
21 גזרו חכמים טומאה על ה'יוצא', ולפיכך ניתן להפריד בין הבשר
22 הכשר לפסול בלא חשש.
23 דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מדברי הברייתא, אלא יתכן שגזרו
24 חכמים טומאה על ה'יוצא', ואף על פי כן אין הבשר הפסול מטמא
25 את הכשר, משום שמוֹמָחָה סתרים היא, כלומר, מקום החיבור
26 שבין הבשר הפסול לכשר נסתר ואינו נראה לעין, וכלל הוא
27 בדינו (נדה מג) שמוֹמָחָה סתרים לא מִפְּסָלָא – אינה מטמאה.
28 מקשה הגמרא: וקרינא, (הלל ע"ב) חיבורי אוכלין לא חיבור
29 הוא, כלומר, שחיבור בין שני חלקים של מאכל אינו נידון כחיבור,
30 מאחר ורכים הם, וכמאן דמפריד דמי – והרי הם כאילו מופרדים
31 זה מזה, וממילא אין מגעם נידון כ'מגע בית הסתרים', מאי איכא
32 לְמִיכָר – כיצד ניתן לדחות לשיטתו את הראיה מדברי המשנה
33 להלל, תא קנגע בבבב – הרי נוגעים הבשר הכשר והפסול זה בזה,
34 וקא מִפְּסָלָא – ונטמא הכשר מן הפסול, אם נאמר שגזרו חכמים
35 טומאה על 'יוצא'.
36 ומחמת קושיא זו דוחה הגמרא את הראיה באופן אחר: אלא, לְמָאן
37 דמִתְנִי בְּבִינָה – לשיטת האמורא ששנה שגזרו חכמים טומאה
38 בפִּיגוּל וְנוֹתֵר שִׁישׁ בָּהֶם כּוֹיֵת, אזי יש להעמיד את דברי המשנה
39 להלל באופן דְּלִית בֵּיהּ בְּבִינָה – שאין באותו מקצת האבר שיצא
40 לחוץ שיעור כוֹיֵת, ולפיכך אינו טמא, אפילו אם נאמר שגזרו
41 חכמים טומאה על ה'יוצא', וממילא גם אינו מטמא את הבשר
42 הכשר. וְלָא דמִתְנִי בְּבִינָה – ולשיטת האמורא ששנה שגזרו
43 עליהם טומאה כשיש בהם כביעה, יש להעמיד את דברי המשנה
44 להלל באופן דְּלִית בֵּיהּ בְּבִינָה – שאין במקצת האבר שיצא לחוץ
45 שיעור כביעה.
46 הגמרא מנסה לפשוט מברייתא את הספק אם גזרו חכמים טומאה
47 ב'יוצא': תא שמע – בוא ושמע ראייה לפשוט הספק. שנינו
48 בברייתא, הַיּוֹצֵא בְּשָׂר פֶּסַח בְּלִיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בִּינִין מִחֲבוּרָה

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' ב

של חול הוא, שהרי זמן הקרבנו בארבעה עשר בניסן, ואסור
להקטיר את איבריו בליל חמשה עשר, וכל שכן שאין לשרוף את
הנותר ממנו ביום טוב.
רַבָּא אָמַר, אָמַר קָרָא – אמרה תורה, לגבי היתר מלאכת אוכל נפש
ביום טוב (שמות יב טז), 'אֶךָ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה
לָכֶם', ותיבות 'הוא לבדו' מיותרות הן, ולפיכך יש לדייק, שרק
'הוא' – הכנת אוכל נפש בעצמו, דוחה יום טוב, ולא תיקון
מְכַשְׂרֵיו, דהיינו, שמכשירי אוכל נפש שהיה אפשר לעשותם
מבעוד יום אינם דוחים את יום טוב. ומתיבת 'לְבָדוּ' יש ללמוד,
שרק אוכל נפש דוחה יום טוב,

הגמרא מביאה דעות נוספות מנני יש ללמוד שאין שריפת קדשים
דוחה יום טוב: **אֶפְרִי אָמַר, אָמַר קָרָא** – אמרה תורה, לגבי קרבן
התמיד (במדבר כח ט), 'עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶת', ויש ללמוד מכאן שרק
עולת התמיד של יום השבת קריבה בשבת, ולא עולת התמיד של
יום חול קריבה בַּשֶּׁבֶת, ולא עולת התמיד של יום חול קריבה בַּיּוֹם
טוֹב. דהיינו, שאם נשתהה מלהקטיר את איברי התמיד של יום
שישי עד לכניסת השבת, אינו רשאי להקטירם בליל שבת, וכן אין
להקטיר איברי תמיד של חול בליל יום טוב.
ומאחר והקטרת קרבן כשר של חול אינה דוחה שבת ויום טוב, קל
וחומר שאין שריפת קרבן פסול של חול דוחה אותם, ופסח קרבן

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' א

ולעומת זאת הכלה, רשאית שתהא הופכת את פְּנִיָּה לצד אחר
ואֹחֶלֶת את הפסח, מפני שמתביישת לאכול בפני אחרים.

גמרא

במשנתנו מבואר שקרבן פסח אחד נאכל בשתי חבורות, והגמרא
מביאה שיש מחלוקת תנאים בדין זה: מְתִיבִין מְנִי – משנתנו כדעת
מי היא שנויה, כדעת רבי יהודה היא. דְּתִנְיָא – ששנינו בברייתא,
נאמר בפרשת פסח מצרים (שמות יב ז) 'וְלָקַחוּ מִן הָדָם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי
הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם'. ודקדוק
לשון הכתוב, 'יֵאָכְלוּ' בלשון רבים (כלומר, אנשים רבים
האוכלים), 'אוֹתוֹ' בלשון יחיד (כלומר, קרבן פסח אחד), 'הַבָּתִּים'
בלשון רבים (דהיינו, כמה בתים), מְלִמֵּד שֶׁהַפֶּסַח – שנשחט לחבורת
מנויים אחת, נֵאָכֵל אֶךְ בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת של אוכלי פסח ואף בשני
בתים. ומאחר שהכתוב מלמד שרבים יכולים להיחלק לאוכלו
בשתי חבורות בשני בתים, מובן מאליו שיחיד אינו רשאי לאוכלו
בשני בתים. אמנם יָכוֹל יְהִי יְחִיד הָאוֹכֵל את חלקו בבשר הפסח,
אוֹכֵל בתוך בית אחד בְּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת, כגון בשני חדרים או בשני
חבורות האוכלות בהפיכת פנים, תְּלִמִּיד לִזְמַר, מלמדנו הכתוב
בפרשת הפסח (שם יב מז), 'בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל', וכשם ש'הבתים' היינו
שתי חבורות ושני מקומות, כך 'בבית אחד' היינו חבורה אחת
ומקום אחד. ומבואר בגמרא לקמן (ע"ב) שרבי יהודה דורש את
התיבה 'אֵכָל' כאופן כתיבתה 'אֵכָל' ולא כאופן קריאתה 'יֵאָכֵל',
ולפי דרשה זו הוראת הכתוב היא שהיחיד יאכל את הפסח 'בבית
אחד', במקום אכילה אחד ובחבורה אחת. מה שאין כן בפסוק (שם
יב ז) שנאמר בו 'יֵאָכְלוּ' בלשון רבים כתוב גם 'הבתים' בלשון רבים,
ללמד שכשיש אנשים רבים שנמנו על הפסח, רשאים הם להיחלק
לשתי חבורות שיאכלוהו בשני בתים או בשני מקומות.

מְבָאן – על פי דרשה זו אָמַר, הַשֵּׁמֶשׁ שנמנה עם בני חבורה על
הפסח והיה יושב ליד התנור וצולה עבורם את בשר הקרבן,
שֶׁשָּׂבַח וְאָכַל בָּיֶת בֶּשֶׁר בְּצֵד הַתֵּנּוֹר בליל פסח קודם שהתחילו בני
חבורתו לאכול את הפסח, אִי פָקַח הוּא, מוסיף ואוכל עד שִׁמְלַמֵּא
כְּרִיסוֹ מִמֶּנּוּ – מבשר הפסח, ובפקחותו הועיל לעצמו שכשיביא
את בשר הפסח לבני חבורתו שוב לא יוכל לאכול ולא ייכשל
באכילת פסח בשני מקומות. וְאִם רָצוּ בְנֵי הַחֲבוּרָה שלו לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ
טוֹבָה, כדי שלא יצטרך לפרוש מחבורתו ולאכול את הפסח לבדו,
בָּאֵין וְיוֹשְׁבִין בְּצֵדוֹ על יד התנור וקובעים שם את סעודת הפסח,
כדי שהשמש יוכל לאכול יחד עמם. אלו דְּרָבִי רְבִי יְהוֹדָה.
הברייתא מביאה את הדעה החולקת: רְבִי שְׁמֵעוֹן אָמַר, דקדוק
לשון הפסוק (שם) 'עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם', 'הַבָּתִּים'
בלשון רבים ומשמעותה כמה בתים, וכן 'יֵאָכְלוּ' בלשון רבים
ומשמעותה חבורת אנשים האוכלים את הפסח, מְלִמֵּד שְׂכַל אחד
מבני החבורה הָאוֹכֵל את הפסח, רשאי שיהיה אוֹכֵל את חלקו
בְּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת,

ההקדש יותר ממה שעשו, ולפיכך היו מוסיפים על תנאם משלהם.
מבררת הגמרא: וְתִרְמִי לָמָּה לִי – מדוע הוצרכו לשתי אמות
גדולות, הרי די היה שיתחייבו האומנים לפי אמה של משה ויתנו
לפי אמה אחת הגדולה ממנה.

מבארת הגמרא: אמה אַחַת הוצרכה לְכִסְפָּא וְדִהְיָא – למלאכת
כסף וזהב, שאומנות יקרה היא, ולא רצו להפסיד את האומנים
העוסקים בה יותר מדי, ועל כן נטלו מהם לפי אמה שהיתה גדולה
משל משה רק בחצי אצבע, ואמה אַחַת הוצרכה לְבִנְיָא –
למלאכת בנין אבנים, שאינה יקרה כל כך, ועל כן היו נוטלים בה
מן האומנים לפי אמה שהיתה גדולה משל משה באצבע.
הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו ש'עליות וגגין נתקדשו': תָּנֵן –
שנינו במשנה, הַחֲלוּנוֹת של העזרה, וְעוֹבֵי הַחוּמָה שלה, נידונים
בְּפִלְשִׁים. מבררת הגמרא: בְּפִלְשָׁא – מיושב הדבר לגבי הַחֲלוּנוֹת,
דְּמִשְׁבַּחַת לָהּ – שיש למצוא אופן שיתקדשו בקדושת העזרה, אף
אם נאמר ש'גגין ועליות לא נתקדשו', דְּשִׁוּיָה – כששויים הם
בגובהם לְמִקְרָע הָעֶזְרָה, ולפיכך אינם נידונים כ'גגין ועליות', אֵלָּא
עוֹבֵי הַחוּמָה הֵיכִי מִשְׁבַּחַת לָהּ – כיצד יש למצוא אופן שתחול עליו
קדושה, אם לא נתקדשו הגגות.

מבארת הגמרא: מִשְׁבַּחַת לָהּ – יש למצוא אופן שתחול קדושה על
ראש החומה, אף אם נאמר ש'גגין ועליות לא נתקדשו', כִּכָּר שוֹרָא
– בחומה קטנה הסמוכה לחומה הגדולה מבפנים, שגובהה שוה
במקומות מסויימים לקרע העזרה, ועל כן חלה עליה קדושתה.
ומביאה הגמרא ראייה לכך שהיו עושים חומה קטנה לפנים מן
הגדולה: דְּתִיב (איכה ב ח) 'וְיֵאָכֵל חֵיל וְחוּמָה', וְאָמַר רְבִי אֶחָא
בביאור מקרא זה, וְאִיתִּמָא – ויש אומרים שאמר זאת רְבִי חֲנִינָא,
שכוונת המקרא היא לשוֹרָא – חומה גדולה, וְכִי שוֹרָא – חומה
קטנה.

משנה

המשנה עוסקת בדיני אכילת הפסח בחבורה: שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת של
אוכלי פסח אחד, שְׁתֵּי אוֹכְלִין את בשר הפסח בְּבֵית אֶחָד, אֵלּוּ –
בני חבורה אחת, רשאים שיהיו הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם חֵלָף – לצד אחד
וְאֵלּוּ, וְאֵלּוּ – בני החבורה האחרת, רשאים שיהיו הוֹפְכִין אֶת
פְּנֵיהֶם חֵלָף – לצד שכנגדו וְאוֹכְלִין, ואף על פי שבשחיטת הפסח
היו בחבורה אחת, אינם חייבים לאוכלו יחד שהרי הפסח נאכל
בשתי חבורות ואפילו בשני בתים. וְהִמִּיחָם שיש בו מים חמים
למזיגת היין, רשאים להעמיד אותו בְּאֵצְעָה החדר אף שהוא חוצץ
בין החבורות. אמנם בְּשֶׁהִשְׁמֵשׁ, שהתחיל לאכול מבשר הפסח עם
בני חבורתו, עוֹמֵד לְמוֹזַג את היין לבני החבורה האחרת, יהא קוֹפֵץ
– (סוגר) אֶת פִּי וּמִחְזִיר – (מסובב) אֶת פְּנֵיו, לצד שבו יושבים בני
חבורתו מפני שאסור לאדם אחד לאכול את הפסח בשני מקומות,
ולא יפתח השמש את פיו עַד שִׁחְזוֹר למקומו וּמִנִּיעַ אֶצֶל חֲבוּרָתוֹ,
כדי שלא יחשדו בו שאוכל מבשר הפסח עם החבורה האחרת,
וְאוֹכֵל – וכשיסב עמם ימשיך לאכול את בשר הפסח. וְהִבְלָה –

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **ב.** ואם הנר קבוע בפתל אחורי הדלת אסור לפתח הדלת בדרבנא בחול שמא תהא הדלת נוקשת בגר
- 2 שאחוריה ואי אפשר שלא תכבנו פשתנקש בו ופסיק רישיה הוא אלא יזהר לפתח בנחת שלא תגע
- 3 הדלת בגר שאחוריה אבל לנועלה מתר בכל ענין.
- 4 ואם הוא בענין שפשינעול בחזק בדרבנא תנקש הדלת על המזוזה בחזק כל כך עד שתנדר כל הפתל
- 5 ותנדר גר הקבוע בו ויתקרב קצת השמן שבגר אצל הפתילה ויתחייב משום מבכיר או יתרחק קצת ממנה
- 6 ויש בזה משום מכבה¹⁰ צריך לזהר בין בפתיחה בין בפעילה שתהא בנחת (בענין שלא יהא פסיק רישיה)
- 7 אף אם הנר רחוק מהדלת:

חלק ב סימן רעז, שלא לגרום כבוי הנר טעף ב

ציונים והוספות

- (10) עד"ז סימן רסה ס"ו: אבל אם היה נר של שמן תלוי
- אסור ליטול דבר המותר מעליו פן יתנדנד הנר קצת ויתקרב

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **כב** וגזרו על כל כתב אע"פ שאין בו מחפצים האסורים
- 2 שלא לקרות בו בשבת ואפילו לעיין בלא קריאה אסור
- 3 גזרה שמא יקרא או יעיין בשטרי הדיוטות לפיכך מי שזימן
- 4 אורחים והכין להם מיני מגדים וכתב בכתב מערב שבת את
- 5 שמות האורחים שזימן שלא ישכח לקראם אליו בשבת או
- 6 שכתב שמות המינים שהכין להם אסור לקרות בכתב זה
- 7 בשבת ואפילו לעיין בלא קריאה אסור.
- 8 ואפילו אם השמות חקוקים בטבלא או פנקס ולא כתובים
- 9 אסור שמא יטעו להתיר אף בשטרי הדיוטות שהטבלא
- 10 ופנקס מתחלפים בשטר אבל אם חקוקים בכותל מותר
- 11 לקרותם בשבת שחקיקת הכותל אינה מתחלפת בשטר והוא
- 12 שיהיו חקוקים חקיקה שוקעת אבל אם הם בולטין אסור
- 13 אפילו לעיין בהם גזרה שמא ימחוק מן האורחים שיראה
- 14 שלא הכין להם כל צרכם ויתחרט שזימן אורחים יותר מן
- 15 הראוי ויגרוד ויעביר שמותם הבולטים מן הכותל כדי שלא
- 16 יקראם השמש משא"כ חקיקה שוקעת שאינה נוחה למחוק
- 17 ובתוך כך יזכור שהוא שבת ולא ימחוק ואפילו אם חקיקה
- 18 הבולטת הוא גבוה הרבה בראש הכותל שאינו יכול להגיע
- 19 שם למחוק אסור מפני שלא חלקו חכמים בגזרתם בין גבוה
- 20 לנמוך כמ"ש בס"י ער"ה.
- 21 ואין צריך לומר שאם כתב בכתב על ראש הכותל שאסור
- 22 גם משום גזרה שמא יקרא בשטרי הדיוטות שהכתיבה
- 23 שבכותל מתחלפת בכתיבה שבשטר:
- 24 **כג** עכשיו נהגו שהשמש קורא לסעודה מתוך הכתב
- 25 שכתובים בו שמות המזומנים לסעודה ויש שלימד
- 26 זכות על המנהג לפי שאין נוהגין כך אלא בסעודת מצוה
- 27 ולצורך מצוה אין לגזור משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות

28 שהרי איסור הקריאה בשטרי הדיוטות אינו אלא משום
29 ממצוא חפצן ואיסור ממצוא חפצן לא שייך בדבר מצוה
30 שחפצי שמים האסורים בשבת לעשותם מותר לדבר בס' ולא
31 גזור בחפצי שמים שמא יטעו להתיר גם חפצי הדיוט א"כ
32 כל שכן שאין לגזור בדבר מצוה בחפצים המותרים שמא
33 יקרא בשטרי הדיוטות ויעבור על איסור ממצוא חפצן.

34 ואין לאסור כאן משום גזרה שמא ימחוק מפני שזה לא
35 שייך לגזור אלא בבעל הסעודה עצמו שיש בידו למחוק
36 ולגרוע מנין הקרואים אבל השמש אין בידו לגרוע ואין
37 לאסור בו אלא משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות אם אינה
38 סעודת מצוה (ולא אסור חכמים למנות האורחים מתוך
39 הכתב אלא לבעל הבית בעצמו משום גזרה שמא ימחוק
40 שגזרה זו גזרו אף במקום הכנסת אורחים אע"פ שהיא מצוה
41 גדולה ולא אסור בחקוקים על הטבלא ופנקס משום גזירה
42 שמא יקרא בשטרי הדיוטות אלא באורחים שאינם מעיר
43 אחרת אלא שזימן אליו אחוזת מרעהו מבני עירו לסעודת
44 מריעות שאינו סעודת מצוה עיין ס"י של"ג):

45 **כד** וכן מה שנהגו שהשמש קורא הסכמות או חרמות
46 מתוך הכתב אין לאסור משום שמא יקרא בשטרי
47 הדיוטות מפני שהם צרכי רבים וצרכי רבים דינם כדבר
48 מצוה כמ"ש בס"י ש"ו (וכן מה שנהגין להזכיר נשמות
49 מתוך הכתב הוא כדבר מצוה שנודרין לצדקה בעד הזכרת
50 נשמתם עיין ס"י ש"ו):

51 **כה** אגרות של שאלת שלום אסור לקרותן ואפילו לעיין
52 בהם בלא קריאה גזירה משום שטרי הדיוטות (ואין
53 צריך לומר באגרות השלוחות למצוא חפצן אע"פ שהוא
54 מחפצים המותרים לעשותם בשבת שיש לגזור בהן משום

26 שאסורים למי שנשתלחו אליו כמ"ש בסי' תקט"ו לפי שכיין
27 שהנכרי יודע שישראל זה שמוליך אליו הוא יאכל בשבת
28 פירות הללו ולכן הוא מוליכם לו א"כ הוא מתכוין בהבאתו
29 מחוץ לתחום בשביל הנאת גופו של זה ומטעם זה אף אם
30 הנכרי מתכוין לטובת עצמו לקבל שכרו אסור כמ"ש בסי'
31 תקט"ו מה שאין כן באגרת שאין גופו של זה שהיא שלוחה
32 אליו נהנה בשבת מגוף האגרת ואין הנכרי מתכוין בהבאתו
33 מחוץ לתחום אלא למלאות רצון הישראל השולחו או
34 בשביל טובת עצמו לקבל שכרו ולא בשביל זה ששלוחה
35 (אליו):

36 כז' נהגו שלא לקבל האגרת מיד הנכרי המביאה בשבת
37 אלא אומרים לו שיניחנה על גבי קרקע או על גבי
38 השלחן כי חוששין שמא טרם שיעמוד הנכרי לפוש יטול
39 הישראל האגרת מידו ונמצא שהישראל עשה הנחה ואסור
40 מדברי סופרים אף בזמן הזה שיש אומרים שאין לנו רשות
41 הרבים כמ"ש בסי' שכ"ה:

42 כח' כל כתב שאסור לעיין בו בשבת אם הוא חשוב בעיניו
43 ומקפיד להשתמש לצור על פי צלוחיתו וכיוצא בזה
44 אסור לטלטלו שהרי אינו ראוי לכולם בשבת לפיכך יש
45 אוסרים לטלטל גט כשר העומד לגרש בו כמ"ש באה"ע סי'
46 קל"ו ע"ש אבל גט פסול או גט שכבר גירש בו את האשה
47 מותר לטלטלו שהרי אין מקפידים עליו לצור על פי
48 צלוחיתו:

חלק ב' סימן שז דיני שבת התלויים בדבור טעופים כב"ח

1 חפצים האסורים) ויש מתירין לקרות אגרת השלוחה לו
2 שאינו יודע מה כתוב בה כי שמא יש בה דבר שצריך לו
3 לגופו ואינו דומה לשטרי הדיוטות שאין בהם צורך הגוף
4 אלא צורך ממונו ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי
5 סופרים ומכל מקום לא יקרא בה בפיו אלא יעיין בלא
6 קריאה כי יש מי שמיקל בעיון בלא קריאה אף בכתבים
7 האסורים לקרותם לדברי הכל:

8 כו' מותר לטלטל האגרת בשבת ואין בה משום מוקצה אף
9 אם אינה ראויה בשבת לעיקר הנאתה דהיינו לקרותה
10 כגון שיודע שאין בה צורך הגוף שאסור אפילו לעיין בה
11 מכל מקום ראויה היא להנאה אחרת כגון לצור על פי
12 צלוחיתו וכיוצא בזה ואף אם הובאה מחוץ לתחום בשבת
13 אין בה משום מוקצה כמ"ש בסי' תקט"ו ואף זה שהובאה
14 אליו מחוץ לתחום מותר לו ליהנות ממנה אפילו בעיקר
15 הנאתה דהיינו לקרותה אם אינו יודע מה כתוב בה ואינה
16 דומה לשאר דבר הבא מחוץ לתחום שאסור לזה שהובא
17 בשבילו ליהנות ממנו עד למוצאי שבת שהטעם הוא משום
18 גזרה שמא יאמר לנכרי שיביא לו מחוץ לתחום אבל באגרת
19 לא שייך לומר כן ועוד שאגרת זו לא הובאה בשבילו כלל
20 שהרי השולח שלחה בשביל עצמו ולא בשביל אותו
21 ששלוחה אליו.

22 (ואף אם שלחה בשבילו מכל מקום נכרי המביאה בשבת
23 מחוץ לתחום מתכוין לעשות שליחותו של השולח ולא
24 בשביל מי ששלוחה אליו ואינו דומה לישראל ששיגר פירות
25 לחבירו מערב שבת ע"י נכרי ונתעכב והביאם בשבת

לקוטי תורה

18 משא"כ בבח רוחני הצומח לא נחסר כלל
19 בצמיחת הפרי, ויכול הוא לחזור ולהצמיח
20 פעמים רבות אין מספר.

21 אבל ה"התפשטות" מכח הצומח הרוחני
22 (שממנה נתהווה פרי גשמי), הנה כיון שהיא
23 "הארה" וזיו בלבד מכח הצומח (ולא "שפע"), אין
24 היא גורמת שום שינוי בעצם הכח הצומח, ולא
25 נחסר ממנו כלום על ידי התפשטות זאת; ולכן הכח
26 הצומח יכול לחזור ולהצמיח עוד ועוד פירות, עד
27 אין מספר.

28 והרי זה דומה לזיו והארה המתפשטים מן
29 השמש, שאינם גורמים שום שינוי בגוף השמש,
30 ולא נחסר בשמש כלום על ידי התפשטות האור
31 ממנה.

32 וכך גם בנמשל, היות שהחיות האלקית המחי'
33 את כל הנבראים היא זיו והארה בלבד ממנו ית' -
34 לכן בריאת העולם אינה גורמת שום שינוי במהותו
35 ועצמותו ית'.

1 ועתה ימשיך, שענין זה - שהבריאה היא רק על
2 ידי הארה המתפשטת ממנו ית', כמו הארת הכח
3 הצומח להצמיח פרי (ולא בדרך "שפע") - מלמדנו,
4 כיצד כל הענין דבריאת העולמות אינו תופס מקום
5 כלל אצל הקב"ה;

6 ולצורך זה, מוסיף עוד פרט בהבדל בין "אור"
7 ל"שפע" - על פי המשל הנ"ל מ"הארת הכח הצומח":

8 ואין התפשטות זו כמו התפשטות המים
9 הנמשכים ממקום גבוה למקום נמוך, שהמים
10 הנמשכים לא נשאר מהם במקומם הראשון
11 כלל.

12 "התפשטות הארה" זו מכח הצומח הרוחני,
13 אינה כמו "התפשטות" של שפע מים הנמשכים
14 ומתפשטים ממקום גבוה למקום נמוך, שהמים
15 שהיו במקום הראשון הם עצמם נמשכים ובאים
16 למקום השני, ולפיכך על ידי התפשטותם נחסרים
17 אותם המים ממקומם הראשון.

42 השמש משתנית כלל ולא נחסר ממנה מאומה על
43 ידי האור המתפשט ממנה).

44 ומאחר שהמחשבות הן רק כמו "הארה
45 בעלמא" המתפשטת מן הנפש, מובן, שגם
46 למחשבות רבות מאד אין שום תפיסת מקום כלל
47 לגבי הנפש עצמה (כמו שלאור השמש - שהוא
48 "הארה בעלמא" וענין חיצוני בלבד - אין שום
49 תפיסת מקום לגבי השמש עצמה).

50 [לאחר הביאור בגדר "הארה" לעומת "שפע",
51 וכיצד ה"הארה" איננה פועלת שום שינוי במקורה
52 ואין לה שום תפיסת מקום לגבי מקורה - חוזר לנמשל
53 בענין "אל עולם" ("שאין העולם ענין בפני עצמו אלא
54 . בחינת התפשטות הארה וזיו מאורו יתברך"):]

55 כך העולם הוא רק הארה והתפשטות ממנו ית'.
56 פירוש:

57 כשם שבמשלים הנ"ל הרי יחס הפרי למהות
58 הכח הצומח הרוחני שבארץ הוא רק כמו "הארה
59 בעלמא", ולכן אין הכח הצומח משתנה מאומה
60 מחמת צמיחת הפרי; וכן המשכת המחשבות
61 מהנפש היא בדרך "הארה" בלבד ולכן אין הנפש
62 משתנית במאומה כתוצאה מהמחשבות הנובעות
63 ממנה -

64 כך גם בנמשל, "העולם הוא רק הארה
65 והתפשטות ממנו ית'", כלומר, כל גדר הבריאה
66 (עם הכח האלקי שהוא מקור כל הבריאה) אינו
67 אלא "הארה בעלמא" של הקב"ה, ואין בו
68 "המשכה" ממהותו ועצמותו ית'.

69 [ולפיכך:]

70 וכולא קמיה בלא חשיב, ואין תופסים מקום
71 נגדו ית'.

72 היות שכל ענין הבריאה הוא רק בדרך
73 "התפשטות הארה" ממנו ית', כנ"ל, לפיכך לגבי
74 הקב"ה עצמו כל העולמות הם "כלא" (כמו דבר
75 שאינו במציאות כלל), היינו שאין להם שום
76 חשיבות ותפיסת מקום לגבי הקב"ה ("המאור")
77 עצמו (כמשל העדר תפיסת מקום של ריבוי
78 מחשבות האדם לגבי עצם הנפש, כנ"ל).

79 ואין בו שינוי ח"ו, כמו שכתוב אני ה' לא
80 שניתי.

1 ולכן קראו חכמי האמת להתפשטות זו בשם
2 הארה.

3 מטעם זה כינו המקובלים ("חכמי האמת") את
4 התפשטות החיות האלקית הנמשכת מאתו יתברך
5 להחיות את העולמות, בשם "אור" ו"הארה" - ולא
6 בשם "שפע", כי השם "שפע" מתאים ב"שפע
7 מים" כיון שהמים עצמם נמשכים ממקום אחד
8 למקום אחר כנ"ל, אבל התפשטות החיות האלקית
9 ממנו ית' היא באופן של "אור", כי כשם שה"אור"
10 אינו מהות ועצמות המאור (מקור האור), כך החיות
11 האלקית הנמשכת לעולמות, אין בה המשכה
12 ממהותו ועצמותו ית', אלא היא רק זיו והארה
13 ממנו ית'.

14 ולכן קראו המקובלים להמשכה והתפשטות זו
15 בשם "אור" ו"הארה", כי על פי זה מובן כיצד
16 המשכת החיות ממנו ית' להחיות העולמות אינה
17 גורמת שום שינוי במהותו ועצמותו יתברך.

18 [ועתה מביא רבינו עוד משל לענין "זיו והארה"
19 שאיננה מהות ועצמות הדבר, ואשר לכן אף אם
20 ההתפשטות היא גדולה ועצומה, אינה גורמת שום
21 שינוי במקורה:]

22 כמו למשל מחשבות האדם, שנמשכים מנפשו
23 ונשמתו, שאין תופסים מקום כלל, ולא [נגרם]
24 שינוי וגירעון כלל בנפשו מחמת המחשבות,
25 ויכולה היא לחשוב מחשבות עד אין קץ.

26 כל מחשבות האדם נמשכות מהנפש עצמה,
27 ומכל מקום, כל המחשבות שהאדם חושב בפועל
28 במשך כל ימי חייו אינן פועלות שום שינוי או
29 גרעון בנפש עצמה. הנפש יכולה לחשוב מחשבות
30 עד אין קץ, ויכולת בלתי מוגבלת זו לא נגרעת
31 כלל, וכמובן שאיננה נפסקת ("ווערט ניט
32 אויסגעשעפט"), על ידי ריבוי המחשבות הנובעות
33 מנפש האדם במשך כל ימי חייו.

34 וטעם הדבר הוא, משום שהמשכת המחשבות
35 מהנפש אינה באופן שבנפש כלולות מחשבות
36 רבות וכל פעם שאדם חושב מחשבה מסויימת אזי
37 מחשבה פרטית זו נמשכת ומתגלית ממהות הנפש,
38 אלא המחשבות הן רק כמו "הארות" המתפשטות
39 מן הנפש (כמו אור וזיו השמש המתפשט מן
40 השמש), ולפיכך אין הנפש משתנית כלל ואינה
41 נחסרת מאומה על ידי נביעת המחשבות (כמו שאין

ומציאות בפני עצמם הוא רק מצד ההעלם וההסתר
של שם אלקים, אבל בידיעתו ית' (שבה מוכן שלא
קיים שום העלם והסתר ח"ו), כל העולמות
והנבראים נחשבים "כלא", כדבר שאינו במציאות
כלל, וזהו ענין "יחודו ואחדותו - שהוא לבדו הוא
ואפס בלעדו ממש".

ואתה הוא קודם שנברא העולם כו'.
זהו פירוש דיוק הלשון בנוסח תפלת השחר
"אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא
משנברא העולם". כפל הלשון "אתה הוא . . אתה
הוא" מלמדנו שגם לאחר שנברא העולם, הוא ית'
אותו "אתה" ממש כמו קודם שנברא העולם, "בלי
שום שינוי . . כי עולם הזה, וכן כל העולמות
העליונים, אינן פועלים שום שינוי באחדותו ית'
בהבראם מאין ליש, שכמו שהי' הוא לבדו הוא
יחיד ומיוחד קודם הבראם, כן הוא לבדו הוא יחיד
ומיוחד אחר שבראם, משום דכולא קמי' כלא
חשיב וכאין ואפס ממש".

[ומכאן באים להבנה עמוקה יותר בענין "אל
עולם" - שהעולם אינו "ענין בפני עצמו":

נתבאר לעיל שהסיבה לכך שהעולם אינו "ענין בפני
עצמו" היא לפי שבכל רגע ורגע הוא זקוק לכח האלקי
לצורך קיומו (כמו אור וזיו השמש שכל קיומו תלוי תמיד
בשמש).

אך לפי מה שנתבאר כאן נמצא יתירה מזו, היינו
שלפניו ית' ממש כל גדר הבריאה אינו תופס מקום
כלל; כי מאחר שכל ענין הבריאה הוא רק על ידי הזיו
המתפשט ממנו ית', ו"הארה" אינה פועלת שום שינוי
כלל ב"מאור", שלגבי המאור אין הזיו תופס מקום
כלל, הרי נמצא, שבידיעתו ית' (היינו ב"מאור" עצמו),
אין שום תפיסת מקום כלל להבריאה.

כלומר:

גם העובדה שישנה מציאות של עולם הזקוקה
תמיד לדבר ה' בשביל קיומה - היא רק מצד ההעלם
וההסתר של שם אלקים, שכתוצאה מהעלם והסתר
זה יש התגלות מאלקות שהיא באופן של "הארה", כך
שישנה נתינת מקום לגדר הבריאה; אבל כפי שהוא
מצד מהותו ועצמותו ית' (שאינו משתנה כלל ח"ו על
ידי ההארה הנמשכת ממנו ית') הרי כל גדר הבריאה
אינו תופס מקום כלל.

זה גופא הוא גם הטעם לכך שבריאת העולמות
אינה גורמת שום שינוי ח"ו בהקב"ה, כמ"ש "אני
ה' לא שנית".

פירוש:

אחד מעיקרי האמונה הוא שהקב"ה אינו בגדר
שינוי, ואע"פ שהקב"ה מהווה ומחי' ומקיים את
העולם, עם כל זה "אינו מתפעל ח"ו ממאורעי
העולם ושינויו ולא מהעולם עצמו, שכולם אינן
פועלים בו שום שינוי ח"ו", היינו לא זו בלבד
שאין הקב"ה מתפעל מהשינויים שבנבראים, אלא
גם עצם ענין הבריאה אינו פועל בו שינוי, כי
כאשר נברא עושה איזו פעולה, הרי בשעת מעשה
הוא עסוק בזה וכוחות נפשו מלוכשים בעשי',
ונמצא שנפשו מתפעלת ומשתנית על ידי העשי',
שהרי אינו דומה מצב הנפש קודם העשי' למצבה
בשעת העשי'; משא"כ אצלו ית', הרי אע"פ שהוא
בורא ומהווה ומקיים את כל העולמות והנבראים,
מכל מקום אין פעולה זו עושה בו שום שינוי
ו"התפעלות".

וכל כך למה? והרי למעשה הקב"ה ברא
עולמות ונבראים והוא מהווה ומחיה ומקיים
אותם, ואיך ניתן להבין שאין זה גורם שום שינוי
בו יתברך?

אלא שכאמור התהוות כל העולמות והנבראים
היא על ידי אורו של הקב"ה בלבד, שאינו אלא
הארה בעלמא, ולכן אין זה פועל שום שינוי
בהקב"ה עצמו, כמבואר לעיל.

זאת ועוד:

מאחר ש"כולא קמי' כלא חשיב ואין תופסים
מקום נגדו ית'", היינו שאצל הקב"ה כל העולמות
נחשבים "כלא", נמצא אשר לא זו בלבד שבריאת
העולמות אינה גורמת שום שינוי ו"התפעלות"
בהקב"ה, אלא יתירה מזו, שאינה גורמת שום שינוי
באחדותו - שהרי העולמות נחשבים אצלו ית'
כדבר שאינו במציאות כלל.

כלומר:

התוכן הפנימי של המושג אחדות ה' הוא
שהקב"ה הוא המציאות היחידה ואין שום מציאות
מלבדו; וזה שהנבראים מרגישים עצמם כיש

- 1 ולפיקך, כשאדם מתדבק בהקב"ה, ורוצה להיכלל
2 באמת האלקית כפי שהיא "קמי". . בדיעתו ית", אזי
3 יבוא ל"ביטול במציאות", ששום ענין בעולם חוץ
4 מאלקות אינו תופס מקום אצלו, בגלל ההכרה כי
- 5 לאמיתו של דבר "אין עוד מלבדו", כי אין העולמות
6 תופסים מקום כלל קמי' ית' וכולא קמי' כלא חשיבי
7 ממש].

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 כל מצותיה של תורה אינם שוים אפילו לדבר א'
2 מד"ת וכנ"ל. אך א"כ לא יובן מה שאמרו בכמה
3 דוכתי שהמצות עדיף מת"ת כמו לא המדרש הוא
4 העיקר אלא המעשה. והלומד ואינו עושה כו'. ומה
5 שתלמוד גדול אינו אלא מפני שמביא לידי מעשה. וזיל
6 בתר טעמא כו' כנ"ל. ובהכרח לומר שיש מעלה יתירה
7 במצות מה שאין בתורה. והענין הוא דבאמת לא ראי
8 זה כראי זה. דודאי יש מעלה יתירה בתורה מה שאין
9 במצות כנ"ל. לפי שהתורה שרשה בבחי' מו"ס.
10 משא"כ במצות ששרשן רק בחצוניות הכתר כנ"ל.
11 אמנם יש גם מעלה יתירה במצות. שנמשכים מבחינת
12 תרי"ג ארחין דגלגלתא חצונית הכתר. מה שאין בתורה
13 הנמשכת מבחי' מו"ס. והיינו משום דאדרבה היא
14 הנותנת. דמשום שבחי' הגלגלתא היא רק בבחינת
15 חצונית בלבד. הנה זה מורה על היות שרשה למעלה
16 בבחי' אא"ס עצמו. הוא בבחי' ומדרגה גבוה ונעלה
17 יותר משרש המו"ס:
18 דהיינו ששרש ומקור דבחי' מו"ס דא"א באא"ס. הוא
19 בבחי' ומדרגה באא"ס. למטה מבחי' ומדרגת
20 שרש הגלגלתא. אשר ע"כ בא הארת אא"ס בבחי'
- 21 מו"ס. בבחי' פנימיות דוקא. והאור הבא משם בבחי'
22 גלגלתא בא בבחי' חצוניות יותר. מפני כלל גדול
23 הידוע. שכל אור היותר עליון למעלה מעלה א"א לו
24 לבא למטה כ"א בלבוש חצוני ביות' כי בבחי' פנימית
25 לא יוכל להכיל אותו כל אור רק דוקא בדבר חצוני
26 ביותר וכל שהוא עליון ביותר צריך לבא למטה בלבוש
27 חצוני ביותר וכל שאיננו אור עליון כ"כ במקומו
28 למעלה אי אפשר לו לבא למטה רק בבחי' פנימיות
29 שיוכל בחי' פנימיות להכילו ולא בחי' חצוניות
30 (וכמשי"ת בסמוך) וזהו ההפרש בין מו"ס לגלגלתא:
31 דמשום דשרש בחי' מו"ס באא"ס איננו אור עליון
32 כ"כ כמו שרש האור דגלגלתא ע"כ בא
33 למטה גם בבחי' פנימיות. והוא בחי' מו"ס שהוא בחי'
34 פנימיות האור. שהרי הוא בחי' טוב טעם לרצון כו'
35 כנ"ל אבל שרש האור דבחי' גלגלתא. להיותו בבחי'
36 מעלה ומדרגה יתירה במקומו למעלה. ע"כ בירידת
37 אורו לבא למטה:
38 א"א לו להתלבש כ"א בבחי' חצונית דוקא. והיינו
39 בחי' עצם הגלגלת המקיף המוחין שבו הרצון
40 שבלא טעם כו' כנ"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 אך מה שיש לדקדק על פי' הבעל עקידה ממה
2 שרבינו ז"ל מפרש בד"ה שוש אשיש בלק"ת פ'
3 נצבים ששנה גבוה הרבה מבחי' חדש, וגם אם נאמ'
4 שחדש גבוה הלא אמרו ז"ל במד"ר כל השביעין
5 חביבין וא"כ תשרי הוא השביעי והוא חביב יותר ולכן
6 בתשרי ר"ה וא"כ הוא ראש גם החדשים, אך באמת
7 יש דיעה אחרת והוא דעת השל"ה שאומר שחדש הוא
8 במל' ולכן אמרה אסתר ואני לא נקראתי לבוא אל
- 9 המלך זה שלשים יום לפי שאסתר היתה בחי' מל'
10 ושלשים הם כנגד ל' יום שבחדש, ולכן בישראל דור
11 כנגד ל' יום שבחדש כמ"ש במד"ר שמות פ' בא פט"ו
12 יע"ש. ושנה או בינה או לכה"פ ת"ת, ונמצא כי שנה
13 גבוה מחדש.
14 וביאור הענין ממה שנת' בוהר ע"פ משכו וקחו
15 לכם, משכו יומין תתאין [לגבי יומין עילאין],
16 ופי' המק"מ יומין עילאין יומין דזעיר אנפין יומין

- 1 תתאין יומין דמל', פי' יומין עילאין הם ימות החמה
 2 שס"ה ע"ה כמנין משכו ויומין תתאין יומין דמל' שנה
 3 ימים הם ימי הלבנה כו', וצריך להמשיך יומין עילאין
 4 ימות החמה לימות הלבנה, וע"י מה ממשיכים בחי' זו
 5 הוא ע"י מצות ל"ת כי שס"ה ל"ת הם כנגד שס"ה
 6 ימים, ולכן ע"י שס"ה ל"ת ממשיכים בחי' שס"ה ימים,
 7 כי באמת עיקר המצות הם ל"ת ששרשן מבינה ועכ"פ
- 8 מז"א והם העיקר כמו למשל באיברי האדם הנה יש בו
 9 רמ"ח איברים ושס"ה גידים ואנו רואים שהעיקר הם
 10 בגידין שבהם ועל ידם מתפשט הדם והדם הוא הנפש
 11 כו', ולכן ע"י ממשיכים בחי' שס"ה יומין עילאין ולכן
 12 עושין בחדשי הלבנה לפעמים חדש י"ג שמעברין את
 13 השנה כדי להשוות ליומין עילאין, והיינו לפי
 14 שממשיכים בחי' זו.

החדש הזה לכם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 וע"פ הקבלה הנה שבת הוא מוחין דאבא, ויו"ט הוא
 2 מוחין דאימא, וצ"ל מפני מה מצות ראי' היא
 3 ביו"ט דוקא, ותירץ בפע"ח שמוחין דאבא הגם כי הם
 4 גבוהים יותר ממוחין דאימא אבל הם מאירים ע"י ב'
 5 לבושי', היינו בחי' נה"י דאבא ונה"י דאימא, משא"כ
 6 מוחין דאימא מאירים ע"י לבוש א' היינו בחי' נה"י
 7 דאימא לבד, לכן הם מאירים בגילוי יותר כו', וגם הנה
 8 באמת פעמים מצינו מעלה יתירה בבחי' בינה מבחכ',
 9 והיינו מפני כי התגלות עתיק הוא בבינה, וביאור הענין
 10 הנה כתי' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וארוז"ל
 11 דאפי' בימי משה לא אשתכח כוותיהו דכתי' הבו לכם
 12 אנשים חכמים ונבונים וידועים כו' ואח"כ ואקח את
 13 ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים, ואילו נבונים
- 14 בימי משה לא אשתכח, והיינו כי חכם נק' מי שמבין
 15 השכל היטב הגם כי לא יוכל להסבירו לזולתו, אך
 16 מפני כי בעצמו מבין את השכל נק' חכם, אבל נבון
 17 הוא שיוכל להסביר את השכל לזולתו שזהו מעלה
 18 יתירה, וע"ד שמצינו בשלמה שא' שלשת אלפים משל
 19 כתי' עליו ויחכם מכל האדם, שכדי שיוכל להבין
 20 ולהסביר לזולתו צ"ל נמשך מבחי' הגבוה יותר, ועד"ז
 21 הוא ההפרש שבין חכ' לבינה שבינה הוא בחי' השגה
 22 והבנה ויכול להיות בבחי' גילוי למטה והיינו מפני כי
 23 בבחי' בינה מאיר התגלות ע"י, משא"כ בבחי' החכ' שנק'
 24 אב רם שכל הנעלם מכל רעיון, ולכן הי' מצות
 25 ראי' ברגלים שהם מוחי' דאימא דוקא ולא בשבת
 26 שהוא בחי' מוחין דאבא.

שלוש פנמים בשנה

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 אך הענין הוא דהנה ידוע הכלל דבאור יש פנימיות
 2 וחיצוניות (עיין מה שיתבאר לקמן פרק קכ"ב⁵⁴), שם
 3 יתבאר כי גם במדרגות שמעל האצילות, וכמו בחינת
 4 הכתר, יש פנימיות וחיצוניות.
 5 וכמו כן בשרשי האורות - בספירות הגנוזות יש גם כן
- 6 בחינת פנימיות וחיצוניות של האור, דהגם שהן -
 7 האורות כפי שהם בשרשם בספירות הגנוזות בבחינת
 8 פשיטות, מכל מקום יש כלל ברור שכל מה שיש
 9 בהתגלות יש גם כן בשרש ומקור באיזה אופן שהוא,
 10 ועל דרך באדם התחתון, שכל מה שיש בו יש בשרש

כו', כי הוד פירושו זיו כמו ונתת מוהר"ד עליו וכמו כסה שמים הודו כו'.
 אמנם ענין הודו הוא בחי' זיו ואור עצמי, וזהו ההפרש בין הוד להדר דהוד
 הוא עצם האור והדר הוא התגל' הודו וכמו הדר כבוד הודך כו'. עיין
 שם המשך הביאור.

54. על פי שולי הגיליון. וזה לשונו שם: דהנה ידוע דכתור יש
 בו ג"כ פנימי' וחיצוני' דכל אור גם שאין בו התחלק' מדרי' מ"מ יש בו
 פנימי' וחיצוני' (שהוא עצם האור והתפשט' האור) וכמ"ש במ"א, וכן בבחי'
 הכתר יש בחי' פנימי' וחיצוני' והן בחי' עתיק ואריך, וז"ע בחי' הוד והדר

נודע שיש חילוקים בגילוי של האור, וזה מתבטא בהשם
הוי' בהניקוד שבו - שהניקוד של השם הרי הוא מבטא
צורת גילוי מסוימת של האור⁵⁵. וכמו ככתר שם הוי'
בניקוד קמץ ובחכמה בניקוד פתח כו' - שכל ניקוד
מבטא סוג של גילוי אחר, למרות שכולם מגיעים משם
הוי', הרי אלו צורות שונות של התגלות של שם הוי',
גם יש ביטוי נוסף לצורות השונות של התגלות שם הוי'
- שרש האורות, בזה שיש מילויים שונים של שם הוי',
ולדוגמא בחכמה שם הוי' הוא במילוי יודיין (יו"ד ה"י
וי"ו ה"י) שעולה בגימטריה ע"ב - שבעים ושניים,
ובכניה שם הוי' הוא במילוי אחר (יו"ד ה"י וא"ו ה"י)
שעולה בגימטריה ס"ג - שישים ושלש כו'.
וידוע דהשמות הן לא משהו נפרד מהאור (ככלי) אלא
השמות הם לבושים אל האורות (ועיין מה שיתבאר
לקמן פרק ערא⁵⁶) - שם מבאר כי האורות צריכים לבוש
בכדי שיוכלו להתלבש בכלים, והלבוש שלהם הוא
השמות והניקודים.
שעל ידי זה הוא התחברות האור עם הכלי כו'. - השם
הוא הממוצע המחבר בין האור והכלי. וכמו על-דרך
משל שם האדם הוא המקשר בין חיות הנשמה לגוף
דנראה בחוש ששמו הוא חיותו דבשקוראין לאדם בשמו
אפילו הוא טרוד הרי הוא נפנה תיכף לקורא אותו,
וידוע שגם בהתעלפות גדולה רחמנא-ליצלן יכולים
להחזיר ולעזור את חיות הנפש על ידי קריאת השם כו'.
אך גם זה מובן לאידך שהשם אינו שכלו שהוא הכח
הפנימי של האדם הקיים בו גם קודם ההתלבשות בגוף
דהיינו נשמתו, דהרי קודם שבאה הנשמה בגוף אינה
צריכה לשום שם, וכמו שנתבאר בלקוטי תורה פרשת
בלק דיבור המתחיל מי מנה פרק א' כמה שכתוב⁵⁷ על
אדם הראשון ולאדם לא מצא עזר כנגדו, דעזר שלא
מצא הוא השם, והסיבה שלא מצא עזר, כי - הנשמה
קודם התלבשותה בגוף לא היה לה שם, רק
כשמתלבשת בגוף אז צריכה לשם כו', והיינו דהשם הוא
שמקשר את הנשמה עם הגוף כו'. ולכן רק בהתלבשות
הנשמה בגוף צריכה הנשמה לשם.

שבת פרשת שלח תע"ב

למעלה, שהרי האדם נברא בצלם אלקים. וכך כל בחינה
שיש בהתגלות, יש לה שרש בפנימיות. וכמו שנתבאר
במקום אחר.
ומאחר שבאורות הגלויים לאחר הצמצום יש פנימיות
וחיצוניות בהכרח לומר שכן הוא גם בשרשן ומקורן כו',
בעשר הספירות הגנוזות.
ועל כן - אחרי שהגענו למסקנה, שגם לפני הצמצום יש
בספירות הגנוזות חיצוניות ופנימיות, שייך לומר
שבחתאחדות כולם היה בהם אור נעלה יותר היינו בחינת
אור פנימי יותר כו'. - כלומר כאשר הספירות נמצאות
ביחד מאיר בהם הפנימיות של האור, שהיא במשל
ההשכלה. וכאשר מפרידים ביניהם, הרי אמנם פנימיות
האור הסתלקה, אך נשאר חיצוניות האור, שאמנם זה אור
חיצוני, אבל זה גם בחינה של אור (ולא של כלי). ולפי
זה, גם באות הבודדת בפני עצמה יש איזה שהיא השכלה.
וכמו שרואים בפשטות, שיש משמעות לאות ב', גם
כשהיא בפני עצמה ולא מצורפת לשום משפט. ואמנם,
כאשר האות נפרדת הרי אין בה מההשכלה הקודמת של
המשפט והתיבה כולה, שהרי זה נחשב "פנימיות האור"
וזה מסתלק בשעה שהאות נפרדה מהתיבה כולה, אבל יש
לה אור חיצוני, כלומר השכלה אחרת חיצונית, שהיא
המשמעות של האות בפני עצמה בלבד.
ולפי זה מתורצת הקושיה כיצד מתאים המשל של
האותיות לשיטה המבוארת כאן שהספירות הגנוזות הן
שרשי האורות ולא הכלים - שהרי גם לאחר היפרדותם
נשאר בהם חיצוניות האור, והיא ההשכלה של האות
כשלעצמה.
ועוד יש לומר - ביאור נוסף, איך יתכן שיש משמעות
לאותיות גם שנפרדות אחת מהשניה, על ידי שנבין,
שיש באור עצמו דרגה נוספת שנקראת 'שם', שהיא
אופן מסוים ומצומצם בגילוי האור.
דהנה נתבאר לעיל פרק ט"ז דשרשי האורות הוא בחינת
שם הוי', בניגוד לשרש הכלים שהם שאר השמות.
והנה בהאורות המתלבשים בכלים דבכולם הוא שם הוי'
כנזכר לעיל שכל האורות הם שייכים לשם הוי' הרי

לבוש שע"ז יחי' באפשר שיתלבש בבחי' הכלים כו', והו"ע הנקודות דש'
הוי' שזוהי בחי' הלבוש כו', והן פרטי השמות דע"ב ס"ג מ"ה כו', דהנקודות
הן במלואי השם דהוי' כמ"ש הפרד"ס שעני השמות פ"א וידוע דהשמות
הן המחברים האורות עם הכלים כמ"ש במ"א. והיינו שהשמות הן לבושי
האור שע"ז יחי' התלבשות האור בכלים כו'.
57. בראשית ב, כ.

55. ראה אור התורה ואתחנן עמוד שעט ואילך. ספר
הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך נקודות, פרטי הנקודות ע' רפה
ואילך. ספר המאמרים תרמ"ץ עמוד קיב. עמוד קכג. ועוד.
56. על פי שולי הגליון. וזה לשונו שם: דתנה בכדי שיהי'
התלבשות האור בהכרח שיתעלם האור בבחי' לבוש כו', דלבד מה
שהכלים מלבישים ומכסים את האור כו' הנה האור עצמו מתלבש בבחי'

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

עיקר רצו"ש – באור הסוכ"ע, ונקרא מטי ולא מטי. בעבודה: רצוא דממכ"ע – שרוצה
גילוי אור אלוקי בעולם, וכמה דרגות בזה. השוב – שמרווה צמאנו ע"י האור האלוקי
שבעסק התורה

ט) אָמַנָם עָקַר עֲנָנִין דְּרָצוּא וְשׁוּב, הֵינּוּ מַה שֶּׁהוּא רַק
בְּדֶרֶךְ רָצוּא וְשׁוּב, זֶהוּ בְּבַחֲיִנַת אֹרֶם הַסּוֹכֵב
כָּל עֲלָמִין שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת הַכְּלִים, דְּמִמְלָא כָּל עֲלָמִין
הוּא אֹרֶם בְּכָלִי, וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין הוּא מַה שְׁלֹמֶעֱלָה מִן
הַכְּלִים, וְלָכֵן יֵשׁ הִפְרָשׁ בֵּין רָצוּא וְשׁוּב דְּמִמְלָא כָּל
עֲלָמִין לְהִרְצוּא וְשׁוּב דְּסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, דְּבִהֲאֹר
דְּמִמְלָא כָּל עֲלָמִין הָרִי גַם בְּהִרְצוּא, הָאֹר הוּא מְכַל־
מְקוֹם בְּתוֹף הַכְּלִי, שֶׁהָרִי הוּא מְחִיָּה אֶת הַכְּלִי, וְהַשׁוּב
הוּא בְּבַחֲיִנַת הַתִּישְׁבּוּת מִמֶּשׁ, שְׁמַאִיר בְּגִלּוּי בְּבַחֲיִנַת
פְּנִימִיּוֹת בְּתוֹף הַכְּלִי, רַק שְׁמַיִד הוּא בְּבַחֲיִנַת רָצוּא
וְהַסְתַּלְקוּת, אֲבָל מְכַל מְקוֹם הַכֹּל הוּא בְּתוֹף הַכְּלִי, מַה
שָּׂאִין כֵּן בְּבַחֲיִנַת סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין הָרִי הִרְצוּא הוּא
בְּבַחֲיִנַת סְלוֹק וּבְבַחֲיִנַת הַבְּדִלָּה לְגַמְרִי, וְהַשׁוּב הוּא רַק
בְּדֶרֶךְ אַחִיָּה בְּכָלִי לֹא בְּבַחֲיִנַת הַתִּישְׁבּוּת, שֶׁהָרִי הוּא
לְמַעַל מִבְּחִינַת הַכְּלִים, וְלָכֵן הִרְצוּא וְשׁוּב דְּסוֹכֵב כָּל
עֲלָמִין נִקְרָא מְטִי וְלֹא מְטִי⁵², דְּהֵינּוּ נֹגַע וְאֵינּוּ נֹגַע,
דְּגַם הַשׁוּב הוּא רַק בְּבַחֲיִנַת נֹגַע לְבַד, וְאֵינּוּ נֹגַע הוּא
שֶׁבְּהִרְצוּא אֵינּוּ גַם בְּבַחֲיִנַת נְגִיעָה בְּהַכְּלִי, וְיִוְתֵר יוֹכֵן
הַהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין הִרְצוּא וְשׁוּב דְּמִמְלָא כָּל עֲלָמִין לְהִרְצוּא

וְשׁוּב דְּסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין בְּעִבּוּדָה, דְּהִרְצוּא בְּבַחֲיִנַת
מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין הוּא שְׁחַפֵּץ בְּהַגְלִי אֹרֶם, וְהֵינּוּ שָׂאִין
רָצוּנוֹ בְּשׁוּם דְּבָר, רַק כָּל חֲפָצוֹ וְרָצוּנוֹ הוּא שְׁחַפֵּץ בְּהַגְלִי
הָאֹר הַגְּלִי, וּבְזֶה יֵשׁ כְּמָה אֶפְנִים, אִם שְׁחַפֵּץ בְּאַלְקוּת
מִפְּנֵי שְׁקִרְבַת אֱלֹקִים לֹא טוֹב, שְׁטוֹב לֹא הִדְבָּר וְרוּצָה
אֶת הַגְּלִי לְעַצְמוֹ, שְׁזֶה גַם כֵּן עִבּוּדָה טוֹבָה, רַק שֶׁהוּא
בְּבַחֲיִנַת יְשׁוּת וּמִרְגָּשׁ הַנִּקְרָא אֶהְבַּת עַצְמוֹ, וְהַמְדִּירָגָה
הַשְּׁנִיית הוּא שְׁנִירְגָשׁ אֶצְלוֹ (עַס דְּעִרְהֶעֱרֵט זֶעֶף בֹּא עַם)
שֶׁהַטוֹב דְּאַלְקוּת הוּא טוֹב הַנִּפְלָא מְכַל הַמִּינִי טוֹב, עַל
כֵּן הוּא חֲפֵץ דְּהַטוֹב הַזֶּה יִהְיֶה בְּעוֹלָם, וְיֵשׁ עוֹד מְדִירָגָה
שְׁלִישִׁית שֶׁהִיא גְּבִיָּה יוֹתֵר, וְהוּא שְׁרוּצָה בְּהַגְלִי אֹרֶם
אֱלֹקִי בְּעוֹלָם מִצַּד הַגְּלִי, דְּכִנְּתוֹ אֵינּוּ לֹא מִפְּנֵי שְׁלֹ
טוֹב הַדְּבָר וְלֹא מִפְּנֵי הַרְגָּשׁ הַטוֹב דְּאַלְקוּת בְּלִבָּד, כִּי
אִם רַק מִצַּד הַגְּלִי, דְּכָף הוּא רָצוֹן הַעֲלִיּוֹן, וְהֵינּוּ
שְׁפַעֲלָ בְּעִבּוּדָתוֹ שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת ה', וְחֲפֵץ בְּהַגְלִי
דְּאַלְקוּת, אֲבָל לְאַחַר כָּל זֶה הָרִי כְּלָלוּת עֲנִינּוֹ הוּא
שְׁרוּצָה בְּהַגְלִי אֱלֹקִים, וְלִזְזָת הִגָּה הַשׁוּב הוּא שְׁמִירָה
צְמָאוֹנוֹ בְּהַגְלִי, וְהוּא בְּעַסְק הַתּוֹרָה שְׁאֵחַר כֶּף, שְׁמַאִיר
לֹא אֹרֶם הַתּוֹרָה, וְהוּא הָאֹר הַגְּלִי שֶׁבְּזֶה מְרִנָּה צְמָאוֹנוֹ.

שבת פרשת תבוא, תרפ"ט

(52) לשון זוהר חלק א טז, ב.

לקוטי דיבורים

ב"ה, ה' ט"ו מ"ח תרפ"ח*

ריגא.

השנה הראשונה היא שנת תרפ"ב עלתה לי לשנת
הכנה והתרכזות, וכמעט אין עיר אחת בכל מרחבי
מדינת רוסיה, אשר לא באתי בכתובים, בהנוגע
לחדרים, מקוה, רב, שו"ב, לא שלותי ולא שקטתי עד
אשר הגעתי אל המטרה, ומטרתה היתה לחזק לומדי
תורה, בלי הבדל מפלגה, ובלי הבדל שנים. אחת הי'
לי אם ליסד חדר, ישיבה, לימוד גדולים וזקנים
בשיעור גמרא, עין יעקב, משניות, או חברה תהלים
של אנשים פשוטים.
במשך השנה ההיא ארגתי לי לשכת עבודה עם

היציאה ממדינתנו היתה מוכרחת לי, כי מעת
מאסרי עד יום צאתי צלחה היו ימי דוחק ולחץ,
יסורים גדולים, ופחדים נוראים, ות"ל כי נשארנו
בחיים, והודו לה' כי טוב.
משנת תרפ"ב, בחדש זה עד סיון תרפ"ז, כמעט
אשר לא עברה שבוע, שלא עבדתי עבודה קשה
בעולה של תורה, ובמלחמה גלוי' וכסוי' עם רודפי
הדת הן המה היעווסעקציא הידועה.

(* נדפס ב"אגרות קודש - אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע" כרך א. עמודים תרטו-תרלז).

12 שהייתי בקיץ תרפ"ב במאסקווא והתעכבתי
13 במאסקווא כששה שבועות ובפטרבורג כשבוע,
14 ובהיותו קויתי אשר כעבור איזה זמן ויתקבץ אצלי
15 החומר הדרוש, אוכל בעזרתו ית' להתקרב אל
16 העבודה, ועל מנת זה נסעתי למאסקווא תחלת שנת
17 תרפ"ג. אמנם בבואי נוכחתי לדעת כי אלו אשר עמדו
18 לימין רעיוני והצעתי בקיץ תרפ"ב, כי צריכים לעשות
19 בענין החזקת התורה והיהדות, נתקדו במשך הזמן,
20 ומהם האומרים, כי מה אפשר לעשות ואלף פעמים
21 שמעתי אומרים לי, להמשיך בעת ההיא ידום.

1 אחדים מאברכי התמימים יחיו, מהם כותב¹, ומהם
2 אשר לקחו על עצמם הטורח לנסוע בעיירות² ולעורר
3 בדיבור מעל הבימה ובכתב, מעיר לעיר.
4 תנאי החיים, בימים ההם, הכללים והפרטים, אי
5 אפשר לתאר גם בעט סופר מהיר, בכל זה מבלי
6 התחשב עם כל זה, הנה בעזרתו ית' עלה בידי, לאסוף
7 כל החומר הדרוש ובתחלת שנת תרפ"ג נסעתי
8 למאסקווא, ומטרת נסיעתי היתה, להתחיל העבודה,
9 בתיקון כל הענינים, בעניני חיזוק התורה והדת על פי
10 החומר שנקבץ אצלי במשך שנת תרפ"ב.
11 בבואי למאסקווא, מצאתי תהפוכה גדולה. - הגם

ד' האזינו, ה' עשיר"ת, תש"י

(2) ראה שם, אגרת עז - בסופה.

(1) ראה שם, אגרת פב.

יומן כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

1 (ד) החסיד רי"ל שו"ב, התחנך אצל המלמד ר' יעקב משה גיסו וחברו המובהק של החסיד
2 ר' מנחם נחום מלמד - חותנו של כ"ק אדמו"ר האמצעי¹⁵¹ - אשר שניהם - ר' יעקב משה ור'
3 מנחם נחום היו חסידים נסתרים מקושרים למורנו הרב המגיד ממעזריטש.
4 (ה) הנהגתם ביניהם הליכתם בגולה.
5 (ו) השתלשלות השידוך, החתונה, כ"ק אדמו"ר האמצעי ביאנאָוויטש¹⁵².
6 (ז) כ"ק אדמו"ר האמצעי מיסד פלוגת מנגנים¹⁵³.
7 (ח) פטירת הרמ"נ מלמד.
8 (ט) פטירת הישיש ר' יעקב משה מלמד.

הקודמת. ספר השיחות תרח"ץ ע' 256. תש"ד ע' 65.
(153) ראה אגרות קודש ח"ג ע' תמד ואילך. ספר השיחות
תש"ב ע' 122.

(151) ראה רשימה שבהערה הקודמת סל"ח. וש"נ.
(152) ראה רשימת היומן של רבינו מש"פ בא תרע"ה (ספר
השיחות תורת שלום ע' 218. לקמן ע' 000). רשימה שבהערה

אגרות קודש

ב"ה ג' ה' כסלו, רפ"ב

רוסטוב דאן

4 בהשי"ת כי ירפאהו בקרוב. וצריך לחזק את עצמו שלא
5 יהי' במ"ש ועצבות וזה יועיל בעזרתו ית'.
6 בשם.

מו"ה יהושע שניאור זלמן שי

1 שלום וברכה.

2 במענה על מכתבו בדבר בריאותו, השי"ת ירחם עליו
3 וישלח לו רפוי"ש בקרוב. צריך זהירות באכילה, ויבטח

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:24	6:21	8:54	8:53	9:28	9:28	10:32	10:32	18:48	18:56	19:14	19:22	18:29	19:24
חיפה (ק)	6:23	6:19	8:53	8:51	9:27	9:26	10:31	10:31	18:48	18:56	19:14	19:22	18:19	19:24
ירושלים (ק)	6:22	6:19	8:52	8:51	9:26	9:26	10:30	10:31	18:51	18:59	19:12	19:20	18:12	19:23
תל אביב (ק)	6:24	6:20	8:54	8:53	9:27	9:28	10:32	10:32	18:48	18:56	19:14	19:22	18:30	19:25
אוסטרירה, וינה (ק)	6:30	6:22	8:49	8:53	9:35	9:38	10:42	10:43	19:09	19:22	19:43	19:55	18:53	19:56
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:23	6:32	8:46	8:41	9:23	9:17	10:23	10:18	18:05	18:10	18:38	18:33	17:51	18:49
אוקראינה, אודסה (ק)	6:34	6:26	8:54	8:57	9:38	9:41	10:45	10:46	19:23	19:11	19:43	19:55	18:55	19:56
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:04	5:56	8:23	8:27	9:09	9:12	10:16	10:17	18:56	18:43	19:17	19:29	18:27	19:30
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:15	6:07	8:33	8:38	9:20	9:23	10:27	10:28	19:07	18:55	19:41	19:28	18:39	19:42
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:39	6:30	8:56	9:00	9:44	9:48	10:52	10:53	19:35	19:21	19:56	20:10	19:06	20:10
אוקראינה, קייב (ק)	6:32	6:23	8:48	8:53	9:37	9:40	10:44	10:46	19:27	19:14	19:49	20:03	18:58	20:03
איטליה, מילאנו (ק)	7:00	6:53	9:22	9:25	10:05	10:07	11:11	11:12	19:48	19:36	20:08	20:20	19:20	20:21
אקוואדור, קיטו (ח)	6:06	6:08	8:39	8:37	9:08	9:06	10:11	10:08	18:15	18:13	18:35	18:37	17:55	18:43
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:03	6:54	9:20	9:15	9:55	9:50	10:55	10:51	18:40	18:45	19:07	19:07	18:26	19:22
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:48	7:58	10:04	10:10	10:48	10:42	11:48	11:43	19:28	19:34	19:58	20:04	19:15	20:15
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:47	6:42	9:14	9:12	9:51	9:52	10:56	10:57	19:26	19:16	19:45	19:55	19:00	19:56
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:36	6:30	9:02	9:00	9:39	9:41	10:45	10:46	19:16	19:06	19:46	19:35	18:50	19:47
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:36	6:30	9:03	9:00	9:40	9:42	10:46	10:46	19:17	19:07	19:46	19:36	18:50	19:47
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:11	7:05	9:35	9:37	10:15	10:17	11:21	11:22	19:54	19:43	20:13	20:24	19:27	20:25
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:06	7:02	9:35	9:36	10:09	10:09	11:13	11:13	19:35	19:28	19:53	20:01	19:11	20:03
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:35	6:31	9:03	9:04	9:38	9:39	10:43	10:43	19:08	18:59	19:35	19:26	18:43	19:37
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:06	7:04	9:37	9:37	10:09	10:09	11:13	11:13	19:32	19:26	19:50	19:57	19:09	20:00
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:31	6:25	8:58	8:55	9:35	9:37	10:41	10:42	19:12	19:02	19:32	19:42	18:46	19:43
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:30	6:24	8:56	8:53	9:34	9:36	10:40	10:40	19:12	19:01	19:42	19:31	18:45	19:43
בוליביה, לה-פס (ח)	6:28	6:33	9:00	8:57	9:30	9:26	10:31	10:28	18:27	18:28	18:51	18:50	18:10	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:16	7:06	9:31	9:36	10:21	10:25	11:28	11:30	20:12	19:59	20:34	20:48	19:43	20:49
בלגיה, בריסל (ק)	7:16	7:07	9:32	9:37	10:21	10:25	11:29	11:31	20:12	19:59	20:34	20:48	19:43	20:48
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:10	6:10	8:34	8:30	9:05	9:01	10:06	10:03	17:58	18:00	18:24	18:22	17:42	18:34
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:52	5:58	8:22	8:18	8:53	8:49	9:54	9:51	17:47	17:48	18:11	18:12	17:30	18:22
בריטניה, לונדון (ק)	6:34	6:24	8:49	8:54	9:39	9:43	10:46	10:48	19:31	19:17	19:53	20:07	19:04	20:07
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:41	6:30	8:53	8:59	9:46	9:50	10:54	10:56	19:42	19:27	20:04	20:20	19:14	20:20
גרמניה, ברלין (ק)	6:39	6:29	8:58	8:53	9:44	9:48	10:52	10:54	19:38	19:24	20:01	20:15	19:08	20:15
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:00	6:51	9:16	9:21	10:05	10:08	11:12	11:14	19:54	19:41	20:16	20:30	19:25	20:30
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:12	6:12	8:35	8:30	9:07	9:02	10:08	10:04	17:58	18:00	18:25	18:22	17:42	18:34
הודו, מומבאי (ח)	6:26	6:25	8:58	8:58	9:28	9:28	10:32	10:31	18:47	18:42	19:05	19:11	18:25	19:15
הודו, פונה (ח)	6:22	6:21	8:54	8:54	9:25	9:24	10:28	10:27	18:43	18:38	19:01	19:07	18:21	19:10
הונגריה, בודפשט (ק)	6:20	6:12	8:39	8:43	9:24	9:27	10:31	10:32	19:10	18:58	19:31	19:43	18:42	19:44
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:40	6:34	9:04	9:07	9:44	9:46	10:50	10:50	19:21	19:11	19:41	19:51	18:55	19:52
יוון, אתונה (ק)	7:01	7:06	9:32	9:34	10:10	10:11	11:15	11:16	19:44	19:35	20:12	20:03	19:18	20:14
מולדובה, קישינב (ק)	6:41	6:33	9:01	9:04	9:45	9:48	10:52	10:53	19:31	19:19	20:04	20:04	19:03	20:04

לוח זמנים לשבוע פרשת וזאת הברכה - יום הכיפורים - בערים שונות בעולם
קנט
 זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:22	6:23	8:55	8:55	9:26	9:25	10:29	10:28	18:44	18:39	19:08	19:02	18:22	19:12
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	6:46	6:35	8:53	8:46	9:35	9:28	10:34	10:29	18:09	18:16	18:41	18:48	17:57	19:00
נפאל, קטמנדו (ח)	5:46	5:48	8:19	8:19	8:51	8:52	9:56	9:55	18:17	18:10	18:42	18:35	17:53	18:45
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	6:57	9:30	9:28	9:58	9:56	11:01	10:59	19:06	19:04	19:28	19:26	18:46	19:34
פולין, ורשא (ק)	5:59	6:09	8:23	8:28	9:14	9:18	10:22	10:24	19:07	18:53	19:44	19:30	18:38	19:44
פרו, לימה (ח)	6:07	6:03	8:35	8:32	9:05	9:01	10:06	10:04	18:05	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:10	7:18	9:38	9:42	10:22	10:25	11:29	11:30	20:05	19:54	20:38	20:26	19:38	20:38
צרפת, פריז (ק)	7:17	7:26	9:44	9:48	10:31	10:34	11:38	11:39	20:18	20:06	20:53	20:39	19:50	20:53
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:49	5:47	8:21	8:19	8:49	8:48	9:52	9:50	17:59	17:56	18:21	18:18	17:39	18:27
קנדה, טורונטו (ק)	6:49	6:56	9:18	9:21	10:00	10:02	11:06	11:07	19:40	19:29	20:11	20:00	19:13	20:12
קנדה, מונטריאול (ק)	6:24	6:32	8:53	8:56	9:36	9:38	10:42	10:43	19:18	19:07	19:50	19:39	18:51	19:51
קפריסין, לרנקה (ק)	6:23	6:28	8:55	8:57	9:31	9:32	10:36	10:36	19:02	18:54	19:30	19:21	18:37	19:32
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	7:16	7:27	9:37	9:43	10:32	10:37	11:41	11:43	20:31	20:15	21:10	20:54	20:00	21:10
רוסיה, מוסקבה (ק)	6:48	6:59	9:08	9:14	10:05	10:10	11:14	11:16	20:05	19:50	20:46	20:29	19:34	20:46
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:49	6:57	9:17	9:21	10:02	10:05	11:09	11:10	19:47	19:35	20:21	20:08	19:19	20:21
שווייץ, ציריך (ק)	6:54	7:02	9:21	9:25	10:06	10:09	11:13	11:15	19:52	19:40	20:25	20:13	19:24	20:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:40	8:39	9:09	9:08	10:13	10:12	18:25	18:20	18:48	18:43	18:03	18:52

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
יום רביעי, ז' תשרי
נוהגים לקדש הלבנה במוצאי יום הכיפורים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ויום הכיפורים

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברכה.

ערב יום כיפור

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְיֵשׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ד.ת. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00390
08/09/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7